

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických
a archivního studia

Historické vědy – pomocné vědy historické

Mgr. et PaedDr. Petr R a k

**Kadaňské městské knihy a správa města
v letech 1465-1620**

**Municipal books of Kadaň
and administration of the town
in the years 1465 – 1620**

Disertační práce

vedoucí práce - Doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

2012

Poděkování:

Jsem rád, že mohu hned na počátku této disertační práce poděkovat všem, kteří mi při její tvorbě byli nápomocni radou, skutkem či jakkoli jinak. V první řadě je to docentka PhDr. Ivana Ebelová, CSc., které patří můj dík za přívětivé, obětavé (a také trpělivé) vedení. Za cenné připomínky, konzultace a rady děkuji profesoru PhDr. Ivanu Hlaváčkovi, CSc.; profesorce PhDr. Haně Pátkové, Ph.D.; docentce PhDr. Ludmile Sulitkové, CSc. a docentce PhDr. Michaele Hrubé, Ph.D.; Mgr. Marii Tošnerové a Mgr. Janu Kašparovi. Nemohu opominout ani kolegyně a kolegy z litoměřického oblastního archivu Janu Vanišovou; Hanu Struhovou; Mgr. Petra Kopicčku; Mgr. Jana Mareše, Ph.D.; Mgr. Martina Myšičku; PhDr. Ivo Navrátila a PhDr. Bohumíra Roedla. Za obstarávání zahraniční literatury jsem zavázán díky paní Ivoně Techlovské, knihovnici ústřední knihovny Pedagogické fakulty UJEP v Ústí nad Labem. V neposlední řadě pak musím poděkovat za velkou shovívavost a pochopení své rodině, především pak manželce Lýdii.

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracoval samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Chomutově, 19. března 2012.

Kadaňské městské knihy a správa města v letech 1465-1620

Práce se zabývá dvěma tématy, která spolu úzce souvisí. Prvním je diplomatický popis a paleografická analýza souboru 43 úředních knih, které byly vedeny v kanceláři královského města Kadaně (*I.1 Možnosti studia a zpřístupňování městských knih*). Podrobně jsou popsány v kapitole *I.7 Katalog kadaňských městských knih z let 1465-1620*. Kadaňské městské knihy byly uspořádány poprvé v letech první světové války; podruhé a naposled pak v letech 1966-1968 (*I.2 Osudy kadaňských městských knih do třetí čtvrtiny 20. století*).

Pro účely dalšího zpracování a katalogizace byly dochované knihy rozděleny do čtyř skupin: knihy městské správy v užším slova smyslu; knihy nesporného soudnictví; knihy civilního sporného soudnictví a knihy vesnic městského panství (*I.3. Obsahové rozdělení dochovaných kadaňských městských knih*). Podle různých písemných zmínek lze identifikovat asi třicet ztracených knih; tento počet ovšem nemůže být konečný (*I.4. Deperdita*). Způsobům vedení knih, číslování folií, rejstříkům, filigránům a původu papíru je věnována kapitola *I.5. Popis knih*. Paleografická analýza ukázala, že nejvíce knih vedli pouze přísežní měšťtí písaři. Samostatné písařské centrum bylo spojeno s úřední činností radních služebníků („ratsdiener“). Další dvě skupiny představují čtyři knihy, vedené městskými rychtáři; a gruntovní knihy vesnic městského panství, do nichž společně zapisovali přísežní měšťtí písaři, radní služebníci i „příležitostní“ písaři (*I.6. Paleografický rozbor*).

Druhé téma této práce si klade za cíl rozšířit okruh dosavadních poznatků o dějinách správy českých a moravských královských měst. Vychází přitom ze studia personálního složení městských rad. Získané soupisy členů městských rad posloužily pro sestavení „mikrobiogramů“ kadaňských městských radních, ukazujících funkční období a pozice v příslušných městských radách; a také jejich konfesní orientaci (*II.2 Pramenné zdroje a jejich zpracování*). Od roku 1465 se až do konce první čtvrtiny 16. století na správě města kromě městské rady podílel sbor tzv. přísežných (8 členů) a sbor obecních starších (24 členů). Mezi červnem 1519 a lednem 1524 došlo v Kadani k reformě městské správy. Sbor přísežných nahradil sbor starších (12 členů) a sbor obecních starších rovněž dvanáctičlenný sbor pánů z obce (*II.3 Městská správa do konce první čtvrtiny 16. století*).

V letech 1469-1517 držel Kadaň v zástavě Jan Hasištejnský z Lobkovic, které také obnovoval městskou radu. Po vykoupení ze zástavy zde městské rady opět začal obnovovat podkomoří (*II.4.1 Instalace městských radních sborů v Kadani*). Jistá otevřenost městské rady, pozorovatelná na konci první poloviny 16. století, se na počátku poslední čtvrtiny 16.

století vytratila a rada se začala stávat uzavřenějším společenstvím, kterým zůstala až do konce předbělohorské doby. Evangelíci do městské rady pronikli až v roce 1543 a téměř zcela jí ovládli v letech 1575-1588. Soustavným úsilím královských úřadů se podařilo na počátku 17. století dosáhnout trvalé převahy katolíků (*II.4.2 Městská rada*). Přibližně ve stejné době (v letech 1564-1565 a 1580-1590) také evangelíci ovládali i úřad královského rychtáře; ten byl ale jinak obsazován výhradně katolíky (*II.4.4 Královští rychtáři*).

Podkomoří obnovoval sbor starších a sbor pánů z obce společně s městskou radou. (*II.4.3 Obecní starší*). Městské rychtáře dosazovaly všechny tři městské rady, od počátku padesátých let 16. století pak i královský rychtář. Stejně jako v Lounech a Brně nebyli úřadem městského rychtáře pověřováni právě úřadující konšelé (*II.4.5 Měštští rychtáři*). Významné místo mezi „menšími úřady“ zaujímal sbor perkmistrů a komise, spravující hospodářství městské obce. Byly složeny výhradně z členů tří městských rad. V dalších komisích, dohlížejících na obchod s chlebem a masem, městský špitál, vaření piva nebo městskou cihelnu, byli kromě radních zastoupeni i měšťané z řad městské obce – kapitola *II.4.6 Komise (menší úřady)*.

Kadaň byla rozdělena do čtyř městských a devíti předměstských čtvrtí. Do systému městské správy bylo zapojeno i pětadvacet zdejších cechů (*II.4.7 Správa městské komunity*). O vlastnictví poddaných ve vesnicích městského panství se dělily tři subjekty – městská obec, měšťané a růžencové bratrstvo. Nejvíce poddaných (přes šedesát) vlastnili měšťané; městská obec a růžencové bratrstvo jen okolo čtyřiceti. Městská rada dosazovala rychtáře i ve vesnicích s menšinovým podílem poddaných měšťanů a růžencového bratrstva (*II.4.8 Správa městského panství*).

Klíčová slova:

Kadaň; knihy městské; knihy gruntovní; písaři měštští; správa městská; rady městské; rychtáři královští; rychtáři měštští

Abstract

Municipal books of Kadaň and administration of the town in the years 1465 – 1620

Work deals with two nearly connected topics. First topic is diplomatic description and palaeographic analysis group of 43 books that were guided by the office of royal town Kadaň. Description and analysis refer to existing research of these issues (*I.1 Possibilities of studies and accesses of municipal books*). Books are minutely described in chapter *I.7 Index of municipal books of Kadaň from years 1465-1620*. They were disposed for the first time during World War I; for next and last time fund was sequenced in years 1966-1968 (*I.2 Fortunes of municipal books of Kadaň to the third quarter of 20th century*).

Books were divided into four groups for purposes of next processing and classification: books of municipal administration (in the strict sense of the word); indisputable civil law books; disputable civil law books and books of villages under municipal domination (*I.3. Contentual fission of preserved official city registers of Kadaň*). According to various written allusions it is possible to identify circa thirty lost books; this number cannot be final indeed (*I.4. Deperdita*). Chapter *I.5. Book description* is devoted to way how books were guided, numbering of folios, indexes, watermarks and origin of paper. Palaeographic analysis showed that most of books were led only by sworn municipal scribes. Separated scribal centre was connected with official working of council servants (“*ratsdiener*”). Other two groups of books are constituted by four books guided by municipal magistrates; and lands registers of villages under municipal domination written by municipal sworn scribes, council servants as well as “occasional” scribes together (*I.6. Palaeographic analysis*).

Second topic of this dissertation aims to broaden present cognisance about history of Czech and Moravian royal town administration. Work is based on studies of municipal councils personal constitution. Lists of municipal councils members served to compilation of municipal councilmen`s “microbiograms”. Those pointed to term of office and position in appropriate municipal council, as well as confessional affiliations (*II.2 The sources and their processing*). Since 1465 as far as to the end of first quarter of 16th century so-called sworn councillors council (8 men) and municipal elders council (24 men) participated on town administration together with town council. Administration of town Kadaň was reformed among June 1519 and January 1524. Sworn councillors council was replaced by so-called elders council (12 men) and municipal elders council by municipal members council (12 men) (*II.3 Administration of the town to the end of first quarter of 16th century*).

Between 1469 and 1517 Jan Hasištejnský from Lobkovic held Kadaň in pledge and also renovated town council. After town was ransomed from pledge, municipal council started to renovate under-chamberlain again (*II.4.1 Installation of municipal councillor corps in Kadaň*). Certain frankness of municipal council (that was obvious at the end of first half of 16th century) declined at the beginning of last quarter of 16th century. So council started to begin more and more concluded and stayed so to the end of period before Bílá Hora battle. Evangelicals got in to the municipal council as far as in 1543 and they almost master it between 1575 and 1588. Thanks to systematic efforts of royal offices, lasting superiority of Catholics were achieved at the beginning of 17th century (*II.4.2 Municipal council*). Approximately in same time (in years 1564-1565 and 1580-1590) Evangelicals handled royal magistrate office too, but this office was usually engaged entirely by Catholics (*II.4.4 Royal magistrates*).

Under-chamberlain renovated elders council and municipal members council together with town council (*II.4.3 Municipal elders*). Municipal magistrates were established by all of these three councils and – since the middle of 16th century – also by royal magistrate. Same as in Louny and Brno, just sitting town councillor were not accredited for municipal magistrate office (*II.4.5 Municipal magistrates*). Significant position among “smaller offices” had vineyard master council and committee, which administered municipal economy. They were compound entirely from members of three municipal councils. Municipal burgess (together with councilmen) were represented in other committees that supervised on bread and meat trading, on municipal hospital, brewing or municipal brickworks – chapter *II.4.6 Committee (smaller offices)*.

Kadaň was divided into four town districts and nine suburban districts. This system of town administration involved also twenty-five local guilds (*II.4.7 Municipal community administration*). Property of serfs in villages under municipal domination was divided between three subjects – the municipality, burgess and rosary fraternity. Most of the serfs (over sixty) belonged to burgess; the municipality and rosary fraternity owned circa forty. Town council appoint magistrate also in villages with minority share of serfs of burgess and rosary fraternity (*II.4.8 Administration of municipal domination*).

Key words:

Kadaň; municipal books; lands registers; municipal scribes; town administration; municipal councils; royal magistrates; municipal magistrates

OBSAH

Úvod.....	15
 <i>I. část Kadaňské městské knihy z let 1465-1620</i>	
I.1. Možnosti studia a zpřístupňování městských knih.....	17
I.2. Osudy kadaňských městských knih do třetí čtvrtiny 20. století.....	25
I.2.1 První pokusy o jejich evidenci.....	25
I.2.2 Hofmannova manipulace.....	30
I.2.3 Inventarizace v letech 1966-1968.....	35
I.3 Obsahové rozdělení.....	39
I.3.1 Knihy městské správy v užším slova smyslu.....	39
I.3.2 Knihy nesporného soudnictví.....	41
I.3.3 Knihy sporného soudnictví.....	44
I.3.4 Knihy vesnic městského panství.....	46
I.4 Deperdita.....	48
I.5 Popis knih.....	52
I.5.1 Velikost a vazba.....	52
I.5.2 Původ papíru.....	55
I.5.3 Vedení knih.....	59
I.6. Paleografický rozbor.....	63
I.6.1 Přísežní písaři.....	64
I.6.2 Radní služebníci.....	83
I.6.3 Městští rychtáři.....	86
I.6.4 Příležitostní písaři.....	89
I.6.5 Shrnutí.....	92
I.7 Katalog kadaňských městských knih z let 1465-1620.....	94
I.7.1 Knihy městské správy v užším slova smyslu.....	94
I.7.2 Knihy nesporného soudnictví.....	102
I.7.3 Knihy sporného soudnictví.....	116
I.7.4 Knihy vesnic městského panství.....	125
 <i>II. Část II. Městská správa v Kadani v letech 1465-1620</i>	
II.1 Pramenné zdroje a jejich zpracování.....	132
II.2 Městská správa v letech 1465-1519.....	145
II.3 Městská správa v letech 1519-1620.....	153
II.3.1 Reforma městských rad.....	153
II.3.2 Instalace radních sborů.....	156
II.3.3 Městská rada.....	161
II.3.3.1 Personální obsazování.....	161
II.3.3.2 Konfesní příslušnost.....	172
II.3.4 Obecní starší.....	188
II.3.4.1 Sbory obecních starších v českých královských městech.....	188
II.3.4.2 „Páni starší“ a „páni z obce“ – obecní starší v Kadani.....	193

II.3.5 Královští rychtáři.....	201
II.3.6 Městští rychtáři.....	208
II.3.7 Komise (menší úřady).....	219
II.4.7.1 Perkmistři.....	221
II.4.7.2 Páni hospodáři.....	224
II.4.7.3 Dozorci nad masem a chlebem.....	229
II.4.7.4 Špitální úředníci.....	233
II.4.7.5 Úředníci nad bílým pivem.....	237
II.4.7.6 Úředníci nad cihlami a vápnem.....	239
II.4.7.7 Úředníci městských dvorů.....	239
II.3.8 Správa městské komunity.....	241
II.3.9 Správa městského panství.....	245
Závěr.....	252
Seznam použitých pramenů a literatury.....	258
Seznam příloh.....	275
Přílohy.....	278

SEZNAM ZKRATEK

AČ	Archivní časopis
AČes	Archiv český
AL	Acta litomericensia
AMK	Archiv města Kadaň
AMM	Archiv města Most
APK	Archivní prameny Kolínska
AT	Archivum Trebonense
AUC	Acta Universitatis Carolinae
BMD	Brno v minulosti a dnes
CC	Chronica Cadanensia (kadaňská měšťanská kronika z 90. let 16. století). Uložena: <i>Knihovna františkánů u P. Marie Sněžné v Praze. Historické fondy, Františkáni Praha, sbírka rukopisů, sign. Rf 13.</i>
CDB	Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae
CIM	Codex iuris municipalis
ČAVU	Česká akademie věd a umění
ČČH	Český časopis historický
ČČM	Časopis Českého muzea
ČL	Český lid
ČMM	Časopis Matice moravské
ČsČH	Československý časopis historický
ČSPS	Časopis Společnosti přátel starožitností
č. j.	číslo jednací
č. p.	číslo popisné
ĐaS	Dějiny a současnost
DP	Documenta Pragensia
EZ	Erzgebirgszeitung
fol.	folio
GBKSK	Geschichte der Bezirkshauptmannschafts-Gebiete Komotau, Saaz und Kaaden
HBKZ	Heimats-Beilage zur Kaadner Zeitung
HD	Hospodářské dějiny
HistDem	Historická demografie
inv. č.	inventární číslo
JSH	Jihočeský sborník historický
KRB Kadaň	Tzv. kniha členů růžencového bratrstva v Kadani (1505) 1531-1725 Uložena: <i>LRRA, sign. R 4/1 (od 20 října 2010 Lobkowicz Collections, o.p.s, Nelahozeves; předtím SOA Litoměřice, pobočka Žitenice).</i>
LRRA	Lobkovicové roudničtí, rodinný archiv (archivní fond)
MB	Minulostí Berounska
MIÖG	Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung
MNVHW	Mitteilungen des nordböhmisches Vereins für Heimatforschung und Wanderpflege
MVGDB	Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen
MZK	Minulostí západočeského kraje
NA	Národní archiv
NWB	Nordwestböhmen

OAD	Okresní archiv Domažlice. Výroční zpráva
OAO	Okresní archiv Olomouc. Výroční zpráva
OAS	Olomoucký archivní sborník
OF	Osobní fond
OH	Opera historica
OSN	Ottův slovník naučný
PA	Památky archeologické
PAM	Památky archeologické a místopisné
PB	Porta Bohemica
PEŠ	Pocta Evě Šmilauerové
PH	Paginae historiae
PHS	Právně historické studie
Phil. et Hist.	Philosophica et Historica
PKÚ	Podkomořský úřad
PPŽ	Památky-Příroda-Život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska
PSH	Pražský sborník historický
RČSAV	Rozpravy Československé akademie věd
RHS	Rakovnický historický sborník
SAMV	Sborník archivu ministerstva vnitra
SAP	Sborník archivních prací
SPFFBU	Sborník prací filosofické fakulty brněnské university
SH	Sborník historický
SM	Stará manipulace
SNM-A	Sborník Národního muzea, řada A
SOA	Státní oblastní archiv
SOAL	Sborník Okresního archivu v Lounech
SOkA	Státní okresní archiv
SPDHMP	Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy
SSH	Středočeský sborník historický
StR	Studie o rukopisech
SÚRPMO	Státní ústav pro rekonstrukci měst a památkových objektů
TA	Táborský archiv
UH	Unsere Heimat
UHPJ	Unsere Heimat. Mitteilungen des Vereins zur Pflege für die Heimatkunde des Gerichtbezirke Podersam und Jechnitz
ÚAPP SZČ	Ústav archeologické a památkové péče severozápadních Čech
VSH	Východočeský sborník historický
VSV	Vlastivědný sborník Vysočiny
ZČZA	Zprávy Českého zemského archivu
ZM	Západní Morava
ZZAKČ	Zprávy zemského archivu království českého

ÚVOD

Tato práce sleduje čtyři vzájemně se doplňující cíle. Dvěma z nich, jež jsou zřejmé z jejího názvu – diplomatickým popisem a paleografickou analýzou souboru 43 úředních knih, které byly založeny a vedeny v kanceláři královského města Kadaně; a nástinem správy tohoto města v letech 1465-1620 – chce nejen přispět k obohacení dosavadních poznatků o diplomacie městských knih a o dějinách správy raně novověkých měst, ale také naplnit cíl třetí a čtvrtý: rozšířit poznání kadaňské historie a prohloubit reflexi minulosti tohoto města ze severozápadního pohraničí Čech v české historiografii.

Obě zvolená témata navazují na několik obdobně koncipovaných studií, jejichž výsledky osvědčily užitečnost a přínosnost takto zaměřeného výzkumu. Záměr této práce vznikl v roce 2004, tedy více než pět let předtím než začala realizace projektu „*LIBRI CIVITATIS – dokumentace a zpřístupňování městských knih v České republice*“, jehož výsledkem bude – doufejme, že v dohledné době – soupis, revidující dosavadní katalogové záznamy úředních knih českých a moravských měst z let 1310-1526 a nově podchycující jejich výskyt až do roku 1620. Pro účel tohoto projektu byl vytvořen jednotný a podrobně strukturovaný formulář, podchycující i filigrány a popis vnitřní skladby knih včetně písařských rukou. Na obdobně prohloubených popisech je založena i první část této práce, jež za této situace může posloužit jako případová studie, demonstrující možnosti syntetizujícího zpracování provenienčně uceleného souboru městských knih, vycházejícího z rozšířených katalogových záznamů.

Sledování orgánů, mechanismu a výkonu městské správy bylo zaměřeno především na následující tři tematické okruhy: 1.) personální obměny v kadaňských městských radách; 2.) jejich konfesní skladbu; a 3.) činnost komisí a „menších úřadů“.

Plurál „městské rady“, použitý v názvu prvního tematického okruhu, má zdůraznit skutečnost, že práce si nevšímá pouze „klasické“ rady, složené z dvanácti konšelů a v čele s primasem, ale programově a systematicky se zaměřuje také na další radní kolegia. Vzhledem k tomu, že od roku 1526 byla kadaňská městská obec rozštěpena na dvě náboženské komunity, nebylo možné opominout ani problematiku proměn konfesního složení městských rad, královských a městských rychtářů a městských písařů.

Zaměření na uvedená profilová témata předurčilo členění písemné podoby předkládané disertační práce. Její text je rozdělen do dvou samostatných částí. První, věnovaná městským knihám, si všímá nejstarších pokusů o jejich evidenci, jež spadají na

samý konec 18. století; archivní péče, které se jim dostalo v druhém desetiletí 20. století, i definitivního uspořádání v letech 1966-1968; a neopomíjí ani ztráty, které je citelně ochudily. Detailní popis jednotlivých svazků pak umožnil diferencovat zkoumaný soubor městských knih podle různých kritérií (velikost folií, původ papíru, stáří a druhy vazeb, způsoby vedení knih); a další hranice – podle kompetencí písařů, podílejících se na vedení těchto knih – v něm pak vykreslila paleografická analýza. V závěru jsou připojeny katalogové záznamy jednotlivých městských knih, obsahující jejich bývalé i současné evidenční údaje; vnější a vnitřní popis; informace o výskytu, podobě, rozměru a původu (pokud se jej podařilo určit) filigránů; a přehled písařských rukou.

Druhá část práce je založena na systémovém průzkumu personálního složení kadaňských městských rad, vycházejícím z ucelených soupisů jejich členů. Zkoumané období bylo rozděleno na dva časové úseky s předělem v polovině dvacátých let 16. století. Dochované podklady umožnily detailnější zmapování orgánů kadaňské městské správy až v mladším z obou časových úseků, zvláště v posledním půlstoletí předbělohorské epochy. Zatím opomíjená problematika obecních starších si vyžádala stručné přihlédnutí k tomu, jakou podobu měly jejich sbory ve většině ostatních českých královských měst.

Monokraticky obsazované úřady královského a městského rychtáře představovaly protiklad nejen ke kolektivním orgánům městských rad, ale také ke komisím, tvořeným většinou několikačlennými kolektivy a dohlížejícím na dílčí úseky městského hospodářství. Specifickou oblast ekonomiky tvořily vesnice městského panství. O vlastnictví venkovských poddaných se dělili městská obec, měšťané a katolické mariánské bratrstvo.

Výklad podrobněji objasňují tabulky, vložené do textové části, a samostatné přílohy, tvořící samostatný oddíl, připojený za textem. Jejich součástí jsou i chronologicky uspořádané seznamy městských písařů, městských rad a městských rychtářů a abecedně řazený soupis kadaňských radních s přehledem funkcí, které v městských radách zastávali, a s uvedením jejich konfesní orientace (pokud se jí podařilo zjistit); a mapová rekonstrukce rozdělení sídelního areálu raně novověké Kadaně do jednotlivých městských a předměstských čtvrtí. Poslední z těchto příloh – 136 fotografií písařských rukou, zjištěných při paleografické analýze – je v elektronické podobě a nachází se na samostatném kompaktním disku, vloženém do pouzdra na vnitřní straně zadních desek této práce.

I. ČÁST

KADAŇSKÉ MĚSTSKÉ KNIHY Z LET 1465-1620

I.1. Možnosti studia a zpřístupňování městských knih

I když dochovanost městských knih z období pozdního středověku a raného novověku v archivních fondech českých, moravských a slezských měst není zcela uspokojivá, lze se odvážit tvrzení, že ve většině z nich jsou pro toto časové období nejpočetněji zastoupeným typem diplomatického materiálu. Jejich vypovídací schopnost je umocněna obsahovou intaktností, protože knižní vazby vylučují (nebo alespoň znesnadňují) úbytky knižních folií;¹ a také kvantitou zápisů i řadami typově stejných knih, dodávajících městským knihám charakteristické vlastnosti tzv. sériových pramenů.² Na jejich další nespornou přednost, přispívající k ochraně před ničivými vlivy vnějšího prostředí, nikoli už ale proti neuváženým skartacím kancelářského personálu, upozornil Heinrich Otto Meisner, když je v rámci systematické diplomatiky zařadil mezi interní písemnosti, neopouštějící prostory městských kanceláří a registratur.³ Další vlastnost, kterou Meisner v této souvislosti úředním (a tedy i městským) knihám přičítá – že totiž nejsou, na rozdíl od listin a aktů žádným třetím typem archivního materiálu,⁴ vyvrátil Zdeněk Fiala poukázáním na archivní praxi, která prostě toto tvrzení nevzala na vědomí;⁵ a s odmítavým přijetím se tento Meisnerův názor setkává i současnosti.⁶

Městské knihy k sobě přitahují pozornost historiků více než sto padesát let.⁷ Díky tomuto dlouholetému zájmu badatelů a obsahové mnohostrannosti městských knih není

---

¹ PEŠEK, Jiří: *Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života*. OH 1, České Budějovice 1991, s. 30-42.

² KEITEL Christian und KEYLER Regina (Hrsg.): *Serielle Quellen in südwestdeutschen Archiven*. Stuttgart 2005, s. 9-11.

³ MEISNER, Heinrich Otto: *Archivalienkunde vom 16. Jahrhundert bis 1918*. Göttingen 1969, s. 201-208.

⁴ Podrobněji k tomu TÝŽ: *Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit*. 2. durchg. Aufl., Leipzig 1952, s. 20-22.

⁵ FIALA, Zdeněk: *Diplomatika jedna - nebo dvě?* AČ 10, 1960, s. 8.

⁶ BECK, Friedrich – HENNING, Eckart (hrsg.): *Die archivalische Quellen. Eine Einführung in ihre Benutzung*. (Veröffentlichungen des brandenburgischen Landeshauptarchivs, Band 29.) Weimar 1994, s. 86-98; PÄTZOLD, Stefan: *Amtsbücher des Mittelalters. Überlegungen zum Stand ihrer Forschung*. Archivalische Zeitschrift 81, 1998, zvl. s. 92-98; HOCHENDLINGER, Michael: *Aktenkunde. Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit*. Wien-München 2009, s. 33-34 a 230-235.

⁷ Počátky studia městských knih v českých zemích klade Václav VOJTÍŠEK: *O studiu městských knih českých*. In: Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška, Praha 1953, s. 61 do poloviny čtyřicátých let 19. století, kdy vyšly studie Václava Vladivoje TŮMKA *Kniha Starého města pražského od roku 1310*. ČČM 18, 1844, s. 566-588 a výběrová edice statut z pražské pamětní knihy z let 1366-1540 –

v dnešní době metodicky vhodné – a v podstatě také už ani možné – podávat byt' jen elementární nástin jejich dosavadního studia ve formě jednoho uceleného výkladu. Pro přehlednost a orientaci je lepší jej strukturovat do několika témat, jejichž členění bude vycházet přímo z jednotlivých oblastí badatelského zájmu.

1.) Integrojícím prvkem, prostupujícím celé tematicky široké studium městských knih, je problematika jejich členění. Zde, omezíme-li se jen na české prostředí, položila základy již citovaná studie Václava Vojtíška z roku 1915,⁸ který při jejím psaní mohl také kriticky posoudit starší systémy dělení městských knih, navržené německými historiky,⁹ jejichž přehled publikoval o dva roky dříve Paul Rehme.¹⁰ Ve dvacátých a třicátých letech se členěním, názvoslovím a soupisem městských knih z oblasti severozápadních Čech velice intenzivně zabýval chomutovský archivář Rudolf Wenisch. V druhé, propracovanější verzi svého rozdělení městských knih,¹¹ nacházel inspiraci především u Konrada Bayerleho,¹² ale některé jeho věcné skupiny odpovídají i členění Vojtíškovu. Cíl, k němuž od roku 1924 směřovalo Wenischovo úsilí, tematicky členěný katalog městských knih severozápadních Čech, se publikování nedočkal a jeho rukopis je uložen ve Wenischově pozůstalosti.¹³

Jen krátce poté, co byla Vojtíškovu práce o městských knihách v roce 1953 znovu přetištěna ve výběru jeho studií, jeho systém dělení těchto knih detailněji propracoval a s přihlédnutím ke kompetenci měst v raném novověku rozšířil Antonín Haas.¹⁴ (Haasem

---

RÖSSLER, Emil Franz: *Das Altprager Stadtrecht aus dem XIV. Jahrhunderte, nach den vorhandenen Handschriften zum ersten Mal herausgegeben und erläutert von Emil Franz Rössler; mit einer Vorrede von Jacob Grimm*, Prag 1845. K dalšímu vývoji HLAVÁČEK, Ivan: *Kurzgefaßte Geschichte der Erforschung der städtischen Diplomatie in den Böhmisches Ländern*. In: *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge*, Louvain-Apeldoorn 2000, s. 217-227.

⁸ VOJTÍŠEK, V.: *O studiu městských knih...*, s. 52-85.

⁹ Grafický názorný přehled těchto systémů podává práce *Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310-1526. Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526. Katalog*. In: AUC, *Philosophica et Historica* 4, Praha 1963, s. 8-10.

¹⁰ REHME, Paul: *Über Stadtbücher als Geschichtsquelle*. Halle a. d. S. 1913, s. 11-16. Další práce tohoto právního historika si všímá i městských knih českých a moravských měst, konkrétně Dačic, Havlíčkova Brodu, Velké Bíteše, Velkého Meziříčí, Jihlavy, Kolína, Kutné Hory a Prahy – TÝŽ: *Stadtbücher des Mittelalters*. Leipzig 1927, s. 49, 95, 103, 124-125, 130-131 a 153-157.

¹¹ WENISCH, Rudolf: *Gliederung der Stadtbücher Nord- und Westböhmens, Ein Behelf zur Erfassung der Stadtbücher im übrigen sudetendeutschen Gebiete*. Komotau 1931, s. 11-15. První Wenischův návrh na rozčlenění městských knih pocházel z roku 1924 – *Die Stadtbücher Nordwestböhmens im „Sudetendeutschen Archiv“*. NWB 1, 1924, č. 2, s. 70-76.

¹² BEYERLE, Konrad: *Die deutschen Stadtbücher*. *Deutsche Geschichtsblätter* 11, 1910. Studie je dostupná na <http://www.uni-koeln.de/~ahz26/dateien/beyerle.htm> (staženo 8. 2. 2010).

¹³ RAK, Petr: *Rudolf Wenisch a diplomatika městských knih*. In: H. Pátková (red.): *Česká beseda o německých badatelích v oblasti pomocných věd historických, archivnictví a edic historických pramenů*, Praha 2000, s. 33-39.

¹⁴ ROUBÍK, František – HAAS, Antonín – KOLLMAN, Josef – FIALA, Zdeněk: *Slovníček archivní terminologie*. Praha 1954, s. 22-23.

navržené změny¹⁵ odmítli Jiří Čarek a Bořivoj Lůžek a své materiálové studii, využívající jako jeden z hlavních zdrojů Wenischovu práci z roku 1931,¹⁶ se vrátili k původnímu členění Václava Vojtíška.) Téměř současně se „Slovníčkem archivní terminologie“ se objevily i další práce, reflektující začínající pořádání městských archivních fondů, jež problematiku členění městských knih rovněž nemohly opominout;¹⁷ a stejné důvody nutily archiváře z praxe, aby o optimálních způsobech rozčlenění městských knih, odpovídajících jejich konkrétní specifické skladbě v příslušných archivních fondech, uvažovali i v následujících desetiletích.¹⁸ Vývoj názorů na tuto problematiku pak nedávno detailně zmapovala Ludmila Sulitková.¹⁹

Tento problém také znovu ožil při přípravě revize a rozšíření soupisu českých a moravských městských knih.²⁰ Při práci na tomto projektu, jehož první část je řešena formou grantu, uděleného Filozofické fakultě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (*LIBRI CIVITATIS dokumentace a zpřístupňování městských knih v České republice I.*, Grantová agentura České republiky, č. GA 404/09/0214)²¹ pak vznikla také důkladná a dosud nejpodrobněji členěná typologie městských knih, přihlízející i ke specifickému obsahovému bohatství knih v Archivu hlavního města Prahy.²²

2.) Charakteristickým znakem další oblasti je zaměření na studium konkrétních městských knih. S přihlédnutím k diferenciaci badatelského zájmu lze v této poměrně široké oblasti vidět tři dílčí tematické směry výzkumu.

---

¹⁵ Více o nich v úvodu podkapitoly I.3.2.

¹⁶ ČAREK, Jiří – LŮŽEK, Bořivoj: *Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách*. SAP 18, 1968, s. 452-477.

¹⁷ BĚLOHLÁVEK, Miroslav: *Městský archiv v Plzni. Průvodce po archivu*. Plzeň 1954, s. 76-108; HOFMANN, Gustav: *Pořádání a inventarizace městských knih*. AČ 6, 1956, s. 1-24; ČAREK, Jiří: *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy. Přehled*. Praha 1956.

¹⁸ FILIP, Václav: *K zpracování archivů měst*. AT 1, 1971, s. 101-114; SPÁČIL, Vladimír: *K pořádání a inventarizaci knih Archivu města Olomouce v letech 1862-1975*. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1977, Olomouc 1978, s. 30-37; FENCL, Tomáš: *Pořádání knih fondu Archiv města Domažlice*. Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006, Plzeň 2007, s. 72-88.

¹⁹ SULITKOVÁ, Ludmila: *Městské úřední knihy z Archivu města Brna 1343-1619. Katalog. Úvodní svazek*. Brno 1998, s. 9-14; TÁŽ.: *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*. (Práce z Archivu Akademie věd ČR, sv. 17), Praha 2004, s. 66-67.

²⁰ EBELOVÁ, Ivana: *Revize soupisu městských knih českých do roku 1526 a jeho rozšíření. Limity vydávání městských knih a pravidla jejich editace*. In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábanský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*. Ústí nad Labem 2010, s. 400, pozn. 6.

²¹ http://marmolata.gacr.cas.cz/web/Seznam_php.htm a <http://ff.ujep.cz/index.php/ff/menu-ff/veda-vyzkum-projekty/2011-06-24-08-32-53/resene-projekty> (staženo 18. 11. 2011).

²² Pokud je mi známo, zatím nebylo toto členění nikde publikováno a je k dispozici pouze v databázové formě (jako jedna ze součástí softwarového prostředí „Katalog městských knih“, speciálně vyvinutého olomouckou firmou „Bach systems, s. r. o.“ pro potřeby výše uvedeného grantu) nebo v podobě tištěného výstupu této databáze.

2a.) První z nich (studium solitérních středověkých městských knih s časovou hranicí počátku 15. století) se zaměřuje na nejstarší dochované městské knihy a jejich zlomky, většinou ze 14. století. Jedná se o nejobtížnější období ve vývoji městského knihovnictví, bez jehož poznání by bylo další bádání v tomto oboru nemyslitelné. Zevrubnou inventuru dochovaných městských knih do konce 14. století provedla a důkladný soupis jejich edic a literatury sestavila Ludmila Sulitková ve své knize o vývoji brněnských středověkých městských knih.²³

2b.) Badatelské zájmy zbylých dvou tematických směrů, zaměřených na městské knihy z mladšího období, zahrnujícího dobu pohusitskou a předbělohorskou, se zatím podrobné ucelené syntézy nedočkaly. Městské knihy z tohoto období netvoří zcela homogenní celek. Tato skutečnost je zřetelná i v publikovaných studiích.²⁴ Pro badatelské využívání naprosté většiny městských knih, vzniklých v zavedených kancelářích větších měst v 15. a na počátku 16. století, není vzhledem k typologické ustálenosti a diplomatické čitelnosti těchto knih nutná aplikace žádných zvláštních diplomatických metod; a pokud ano, vycházejí z metodických postupů, vyvinutých při analytických rozborech knih převážně ze 14. a počátku 15. století a shrnutých vyčerpávajícím způsobem v práci Jiřího Pražáka.²⁵ Induktivní metodu, kterou Pražák použil, pak s úspěchem aplikovali na mladší a specializované typy gruntovních a trhových knih Vladimír Procházka a Stanislav Polák.²⁶

2c.) Solitérně dochované exempláře městských knih, s nimiž se můžeme setkat ještě na přelomu 15. a 16. století vystřídaly v následujících desetiletích ve většině archivních fondů

---

²³ SULITKOVÁ, L.: *Vývoj městských knih v Brně...*, s. 11-112 a 208-229.

²⁴ Pomineme-li starší práce (v přehledu literatury je uvádí VOJTÍŠEK, V.: *O studiu městských knih...*, s. 63-66; dále pak NOVÝ, Rostislav: *Městská diplomatika v Čechách a na Moravě do počátku 16. stol.* a RŮŽIČKA, Jindřich: *Městská správa a její písemnosti v l. 1526-1848*. Obojí in: J. Šebánek a kol., *Česká diplomatika do roku 1848*, skripta, 2. vyd., Praha 1984, s. 166-168, 174-176 a 303-305.); je třeba v této souvislosti zmínit zejména následující publikace a studie: DVOŘÁK, Radovan - HYKSA, František: *Knihá bílá úzká (městská registra vysokomýtská 1423-1450)*. Choceň 1969; KAPAVÍKOVÁ, Marie: *Kutnohorské radní knihy z let 1462-1527 a městská správa v tomto období*. SAP 23, 1973, s. 106-155; VERBÍK, Antonín: *Rychtářské knihy města Znojma z první poloviny 15. století*. SAP 31, 1981, s. 53-74; FRANCEK, Jindřich: *Soudní kniha města Jičína z let 1467-1547*. VSH 2, 1992, s. 57-82; TÝŽ: *Úřad kostelníků v Jičíně a jejich kniha záduší z let 1431-1508*. SAP 31, 1981, s. 75-104; BĚLOHLÁVKOVÁ, Jana: *Nejstarší dochovaná plzeňská městská kniha soudní z let 1407-1411*. SAP 39, 1989, s. 122-125; HRADLOVÁ, Marie: *Nejstarší městská kniha v Lipniku nad Bečvou a její dva první písaři*. In: PEŠ, Praha 1995, 49-59; HOFFMANN, František: *Správa a městské knihy litomyšlské od 14. do 16. století*. SAP 57, 2007, s. 451-573.

²⁵ Podrobněji k tomu RAK, Petr: *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*. SAP 48, 1998, s. 11-13. PRAŽÁK, Jiří: *O metodě diplomatického studia městských knih*. AČ 3, 1953, s. 145-162 a 205-227.

²⁶ PROCHÁZKA, Vladimír: *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. Praha 1963; POLÁK, Stanislav: *Trhové knihy českých poddanských měst v 1. polovině 16. století*. SAP 18, 1968, s. 412-452.

větších měst ucelené knižní řady a široká typologická různorodost. Početné svazky městských knih z tohoto období se vyznačují vysokými počty vkladů a zpočátku také určitou vzájemnou nesystematičností a neujasněností kritérií pro jejich typologii a vedení.²⁷ Tyto charakteristické znaky vymezují jako další badatelský směr studium městských knih nikoli jako jednotlivin, ale jako souborů několika časově na sebe navazujících a obsahově homogenních svazků. Na jeho počátku stojí Vojtíšková průkopnická studie o novoměstských radních manuálech z let 1910-1911;²⁸ následovaná s určitým zpožděním dalšími pracemi.²⁹

3.) Velice významnou součástí studia městských knih představují snahy o jejich zpřístupnění. Tomuto tématu se dostalo cílem systematické pozornosti, zahrnující nejen území České republiky, ale i okolních států, jejíž výsledky byly zveřejněny na mezinárodní konferenci „Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih“, uspořádané Filozofickou fakultou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve dnech 30. a 31. října 2008 a o dva roky později publikovány i ve stejnojmenném sborníku. Ke škodě věci nebyl na tomto jednání prezentován projekt elektronického soupisu středověkých a raně novověkých městských knih „*Index librorum civitatum mediae et infimae aetatis*“, o jehož realizaci usiluje univerzita v Halle.³⁰ V této oblasti můžeme pozorovat standardní využívání dvou různých způsobů zpřístupnění; další, opírající se o možnosti, nabízené výpočetní technikou, je zatím ve stádiu úvah, prvotních pokusů a ověřování.

---

²⁷ Více k tomu RAK, P.: *Kadaňské knihy trhů...*, s. 14-19.

²⁸ VOJTÍŠEK, Václav: *Manuály radní Nového Města pražského z let 1548 až 1553 a jejich písaři*. In: Výbor rozprav a studií Václava Vojtíšky, Praha 1953, s. 11-51.

²⁹ ŠEBÁNEK, Jindřich: *Desetipanský úřad Starého města a jeho knihy*. (Z dějin městské správy a diplomatiky městských knih.). SPDHMP V-2, 1933, zvl. s. 842-929; VÁLKOVÁ-FRÝZOVÁ, Marie: *Úřad perkmistra pražských viničních hor*. SPDHMP VI, 1930, zvl. s. 81-11; KRATOCHVÍL, Miloš: *Šestipanské úřady v Starém a Novém městě pražském do r. 1547 a jejich knihy*. SPDHMP VI, 1930, zvl. s. 219-232 a 244-252; KAPAVÍKOVÁ, Marie: *Kutnohorské radní knihy z let 1462-1527 a městská správa v tomto období*. SAP 23, 1973, s. 106-119; RAK, P.: *Kadaňské knihy trhů...*, s. 3-106; GAJDOŠÍK, Petr: *Českolipské purkmistrovské rejstříky 1576-1617*. SAP 54, 2004, s. 459-565; VOBRÁTÍLKOVÁ, Hana: *Knihy sporného soudnictví Starého Města pražského před rokem 1620*. PSH XXXIII, 2004, s. 25-80. Další studie k městským knihám z 15. a 16. století obsahují úvody k jejich edicím, o nichž se zmiňují v bodě 3b) této kapitoly.

³⁰ Institut für Geschichte, Philosophische Fakultät I, Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg; srov. <http://www.stadtbuecher.de/> (staženo 8. 4. 2011). K historii projektu KLUGE, Reinhard: *Stadtbücher im Archivwesen der DDR*. Archivmitteilungen, 38 1988, s. 90-95; TÝŽ: *Das Stadtbuchinventar in den neuen Bundesländern. Entstehung, Aufbau, Stand, Aufgaben*. In: Jürgen Sarnowsky (Hg.), *Verwaltung und Schriftlichkeit in den Hansestädten*. (Hansische Studien; Bd. 16.) Trier 2006, s. 65-70 a PETTER Andreas: *Mittelalterliche Stadtbücher und ihre Erschließung. Grundlagen und Gestaltung quellenkundlicher Arbeiten zur mitteldeutschen Überlieferung*, in: *Sachsen und Anhalt*. Jahrbuch der Historischen Kommission für Sachsen-Anhalt 24, 2002/2003, zvl. s. 211-242.

3a.) Základní, nikoli však jednoduchou a bezpracnou formou přibližující městské knihy širšímu okruhu zájemců a umožňující tak jejich všestrannější využití, jsou jejich soupisy. Klasickou se již stala soupisová příručka, sestavená Rostislavem Novým (ve spolupráci s Dušanem Třeštíkem a Ivanem Hlaváčkem),³¹ která by měla být, doufejme, že v dohledné době, zrevidována a rozšířena o evidenci městských knih z období let 1526-1620, tentokrát již nikoliv v knižní podobě, ale ve formě elektronické databáze jako cílového výstupu již zmíněného projektu „*LIBRI CIVITATIS dokumentace a zpřístupňování městských knih v České republice*“.³² Stejným způsobem jsou již evidovány rukopisy v pražském městském archivu.³³ V případě některých regionů a lokalit lze záznamy katalogu městských v Čechách do roku 1526 doplnit a rozšířit o informace o knihách z mladšího období, obsažených v dílčích lokálních přehledech, nejčastěji v podobě průvodců po fondech okresních a městských archivů či specializovaných studiích.³⁴

3b) Nejrozšířenější, ale také nejpracnější a nejnákladnější způsob zpřístupnění jakéhokoli písemného pramene představuje tištěná edice. Systematický soupis edic českých a moravských městských knih sestavila (a následně i zaktualizovala) Ludmila Sulitková;³⁵ vydaným smolným knihám, mezi nimiž najdeme i knihy městské provenience, se věnoval Petr Kreuz³⁶ a edice z posledních dvou desetiletí uvedli v širším kontextu vydávaných

---

³¹ *Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310-1526...*, následně doplněné o další dva záznamy – BYSTRICKÝ, Vladimír: *Dvě stříbrské městské knihy*. AČ 40, 1990, s. 220-222.

³² EBELOVÁ, Ivana: *Revize soupisu městských knih českých...*, s. 397-407.

³³ MENDELOVÁ, Jaroslava: *Zpřístupňování rukopisů v Archivu hlavního města Prahy*. In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábranský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*. Ústí nad Labem 2010, s. 151-164.

³⁴ Ucelený přehled o archivních původcích lze získat z prací: BAUER, Otakar – MRÁZKOVÁ, Ludmila – NOVÝ, Rostislav: *Soupis archivní literatury v českých zemích 1895-1956*. Praha 1959; KUBÍČEK, Jaromír (red.): *Bibliografie československého archivnictví 1956-1966*. Praha 1970 a ŠATOCHINOVÁ, Marie a kol.: *Bibliografie českého archivnictví 1967-1976*. Praha 1990. O vzor specializovaného soupisu knih venkovského městečka se pokusil Karel WASKA: *Knihy předmagistrátního období v registraturách malých měst na příkladu Úterý*. In: *Inter laurum et olivam*. Z pomocných věd historických XVI. Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica 1-2, (Z pomocných věd historických XVI), 2002 (vyšlo 2007), s. 113-121.

³⁵ SULITKOVÁ, L.: *Městské úřední knihy...*, s. 206-215; TÁŽ: *Stav a perspektivy zpřístupňování městských knih v českých zemích (středověk a raný novověk)*. In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábranský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*. Ústí nad Labem 2010, s. 27-38.

³⁶ KREUZ, Petr: *Stav a perspektivy vydávání smolných knih a příbuzných pramenů k dějinám hrdebního soudnictví v českých zemích*. In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábranský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*. Ústí nad Labem 2010, s. 224-228.

pramenů diplomatické povahy Ivana Ebelová a Zdeněk Hojda.³⁷ Příspěvky na výše zmíněné konferenci ukázaly, že tištěné edice stále zůstávají v podstatě jediným užívaným způsobem komplexnějšího zpřístupnění. Dlouhou dobu oprávněná námitka, že edice neumožňují paleografické studium zpřístupněného pramene, přestala platit poté, co začala vycházet (stále ještě neukončená) ediční řada „*Libri civitatis*“, v níž je k prvním třem vydaným svazkům přiložen CD ROM s digitálně nasnímanými folii příslušné editované městské knihy.³⁸

3c.) Autoři několika příspěvků, které zazněly na zmíněné konferenci v Ústí nad Labem, poukázali na skutečnost, že tištěné edice nejsou z důvodů již zmíněné pracnosti, časových nároků a finančních nákladů neideálnější ani nejefektivnějším způsobem zpřístupnění některých typů městských knih a že mnohem rychlejší, levnější a uživatelsky přívětivější možnosti nabízí výpočetní technika: ať již v podobě pouhé digitalizace; sofistikovanější metodou propojení digitalizované předlohy s doprovodným textem v odpovídajícím elektronickém formátu; nebo formou přímého databázového zpracování zpřístupňovaného pramene, které umožňuje rychlou analýzu dat z různých hledisek a jejich kombinací.³⁹ Využívání výpočetní techniky pro zpřístupňování městských knih je ale zatím na samém začátku a nelze předpovídat, jaký způsob se při něm nakonec prosadí. V každém případě by měl ale vycházet z důsledného respektování provenienčního principu tvorby archivních fondů a strukturní provázanosti jejich evidenčních jednotek (a tedy i městských knih)⁴⁰ a nepodléhat pokušení bezmezné víry ve všemocnost informací, složených ze samých

---

³⁷ EBELOVÁ, Ivana - HOJDA, Zdeněk: *Diplomatické edice raně novověkých pramenů - obrat k lepšímu?* SAP 50, 2000, zvl. s. 452-454; EBELOVÁ, Ivana: *Edice raně novověkých a novověkých písemných pramenů vydaných v letech 2000-2008.* SAP, 2009, zvl. s. 593-596.

³⁸ EBELOVÁ, Ivana – PANÁČEK, Jaroslav – GAJDOŠÍK, Petr (edd.): *Libri civitatis I. Pamětní kniha města České Lípy.* Ústí nad Labem 2005; MYŠIČKA, Martin – EBELOVÁ, Ivana – HASILOVÁ, Helena (edd.): *Libri civitatis II. Rejstřík stavby děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie v Mostě 1517-1519.* Ústí nad Labem 2006; KOCÁNOVÁ, Barbora – TOMAS, Jindřich - a kol. (edd.): *Libri civitatis III. Městská kniha Litoměřic (1341) - 1562 v kontextu písemností městské kanceláře.* Ústí nad Labem, 2006. MENDELOVÁ, Jaroslava (ed.): *Libri civitatis V. Knihy měšťanských práv na Novém Městě pražském.* Praha-Ústí nad Labem 2011. Ke čtvrtému, zatím nevydanému svazku srov. HRUBÁ, Michaela: *Knihy soudní a pamětní města Ústí nad Labem (1438-1514) v kontextu studia městských knih v severozápadních Čechách.* In: L. Březina, J. Konvičná a J. Zdychinec (red.), *Ve znamení země Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.,* Praha 2006, s. 648-656.

³⁹ Mám na mysli zejména příspěvky Kláry WOITSCHOVÉ *Edice nebo databáze? Ortelní manuály jako komplementární pramen k poznání raně novověkého městského soudnictví.* In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábanský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih.* Ústí nad Labem 2010, s. 241-252 a Jana MAREŠE, *Soudní knihy středověkých měst v ediční praxi – minulost s budoucností?* In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábanský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih.* Ústí nad Labem 2010, s. 253-260.

⁴⁰ HOFFMANN, František: *Archiv, struktura, strukturalismus.* In: *Zpravodaj pobočky České informační společnosti při Státním ústředním archivu v Praze* 48, Praha 2004, s. 35-44.

nul a jedniček, jako v případě úvahy o digitalizaci rukopisů⁴¹ (i když v jejich případě je situace poněkud odlišná, v tom, že jsou obsahově velice bohaté a nelze je proto podřídít tak přísnému členění jako stroze úřední městské knihy).

---

⁴¹ UHLÍŘ, Zdeněk: *Teorie a metodologie elektronicko-digitálního zpracování rukopisů a hybridní knihovna*. Praha 2002. Srov. k tomu HOFFMANN, František: *Kodikologie a elektronicko-digitální zpracování rukopisů*. SAP 54, 2004, s. 249-314.

I.2 Osudy kadaňských městských knih do třetí čtvrtiny 20. století

I.2.1 První pokusy o jejich evidenci

Z činnosti kadaňské městské kanceláře v letech 1465-1620 se podařilo shromáždit třiačtyřicet knih. Třicet devět je jich evidováno v inventáři fondu Archiv města Kadaně. Další čtyři knihy, označené jako N1 – N4, byly objeveny při systematickém průzkumu nezinventarizovaných dodatků k tomuto fondu, provedeném při přípravných pracích na tuto disertační práci. Jejich popis a paleografický rozbor obsahuje kapitola I.7 (Katalog kadaňských městských knih z let 1465-1620).

Knihy budou v celém textu disertační práce i jejím poznámkovém aparátu soustavně citovány jednotným způsobem: zkratkou, znamenající katalogové číslo, (KČ) a dvojicí čísel, oddělených lomítkem: první z nich odkazuje na pořadové číslo v tomto katalogu; druhé (za lomítkem) pak znamená číslo (evidenční, nikoli inventární), pod kterým je příslušná kniha buď zapsána v inventáři fondu Archiv města Kadaň⁴² nebo evidována dodatečně (N1 – N4). Tento způsob citace (např. tedy KČ 8/N1 nebo KČ 39/732) tak umožňuje rychlé vyhledání příslušné knihy v katalogu této práce i v archivním inventáři kadaňského městského fondu.

První pokusy o vypracování evidenčních seznamů částí městské registratury můžeme sledovat od přelomu 17. a 18. století. Tehdy měly ještě charakter příležitostných inventarizačních soupisů listin a soudobého aktového materiálu, sestavovaných při změnách kancelářského personálu a jsou tedy de facto předávacími protokoly.⁴³ Za skutečný soupis archivního materiálu lze považovat repertář listin, nacházejících se v tzv. „*Privilegii-Laden*“, pořizený v roce 1713 a obsahující na jednom listě papíru stručná regesta a dataci třinácti listin z let 1319-1661, označených majuskulami A-N. Tento soupis se pak stal podkladem pro vypracování mnohem podrobnějšího a obsažnějšího repertáře z roku 1755. Má knižní podobu a v deskách, krytých pergamenem (s texturou, pocházející pravděpodobně ze 14. století) eviduje na sedmnácti stránkách několik desítek panovnických privilegií, jejich opisů, obligací a dalších písemností.⁴⁴

První dochovaný soupis městských knih, uložených na kadaňské radnici, pochází z 24. listopadu 1788.⁴⁵ K jeho vyhotovení došlo z iniciativy odstupující městské rady den před tím,

---

⁴² VÍTEK, Vladimír: *Archiv města Kadaně 1319-1945 (1953). Inventář*. Kadaň 1968.

⁴³ Inventář „úřední skříně“, kterou předal bývalý radní sluha Christian Hildebrandt po řádném ukončení své služby novému radnímu sluhovi Tobiáši Enderlemu 25. ledna 1668 a inventář písemností a peněz, nacházejících se ve skříně purkmistrovského úřadu, vzniklý krátce po roce 1713 – SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4270 a 4271.

⁴⁴ *Tamtéž*, inv. č. 4272 a 4273.

⁴⁵ *Tamtéž*, inv. č. 4274.

než se správy města ujal čerstvě jmenovaný magistrát. Soupis není úplný a zcela nepochybně byl sestaven jako výběrový s úmyslem podchytit pouze nejvýznamnější městské knihy. Na prvním místě to jsou knihy trhů a testamentů v ucelené řadě od roku 1517.⁴⁶ Nejstarší městská kniha z roku 1465 sice mezi nimi jmenovitě uvedena není, ale patrně se skrývá pod položkou „červená městská kniha z roku 1564“,⁴⁷ kde v letopočtu došlo k evidentní písařské chybě. Zde tedy žádnou ztrátu oproti současnému stavu nezjišťujeme. Z knih dluhů, sirotčích, dělení dědictví a dalších eviduje soupis pouze mladší, vzniklé po roce 1634. Dále jsou uvedeny knihy patentů žateckého krajského úřadu, začínající roku 1749 a radní protokoly z dlouhé časové řady let 1596-1787. Již tento soupis neevidoval protokoly souvisle ze všech let uvedeného časového rozmezí 1596-1617 (chybí zde roky 1599-1601, 1607-1611, 1651-1656, 1698-1718, 1721-1723 a 1725-1727); přesto v něm byla jejich řada podstatně úplnější než v současnosti, kdy postrádáme, bohužel, nejen šest radních protokolů z let 1596-1619, ale také devatenáct radních protokolů z let 1621-1725; a jediný dochovaný exemplář radního protokolu pochází z let 1619-1621.⁴⁸ Poslední tematickou skupinou v soupise z roku 1788 je jedenáct knih městského majetku a městského panství. I ony téměř všechny pocházejí z pozdějších desetiletí 17. století s výjimkou gruntovních knih vesnic Čermníky z roku 1599 a Roztyly z roku 1585.⁴⁹

Výběrovost soupisu z listopadu 1788, evidujícího pouze knihy, doplnil podrobnější inventář městských listin, knih a dalších písemností, nacházejících se v městském archivu a převzatých novým magistrátem, datovaný 12. září 1789.⁵⁰ Nejenže je doplněn o soupis listin a dalších majetkově právních pořízení, ale je v něm uvedeno také více městských knih z předbělohorského období. Některé z těchto knih, které předchází seznam neuváděl, lze identifikovat bez potíží – knihu dlužníků z let 1588-1605 a „starou gruntovní knihu“ Vrchnice z roku 1556.⁵¹ Další položka – „*Schiedbuch de anno 1603*“ – by s velkou dávkou pravděpodobnosti mohla být knihou rozsudků městské rady ve sporných záležitostech měšťanů z let 1602-1692;⁵² „*Liber actionum quartus de anno 1573*“ a „*Liber actionum quintus de anno 1592*“ budou patrně, přestože u nich nesouhlasí pořadové číslovky, knihy

---

⁴⁶ KČ 15/568; KČ 16/569; KČ 17/570; KČ 18/571 a KČ 19/607.

⁴⁷ KČ 14/567a.

⁴⁸ KČ 3/96. Ucelená řada dochovaných radních protokolů v kadaňském městském fondu začíná až rokem 1727 – SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 137-153 a 164-600.

⁴⁹ Obě jsou dochovány – KČ37/N3 a KČ 40/693.

⁵⁰ SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4275.

⁵¹ KČ 23/622 a KČ 42/707.

⁵² KČ 34/N4.

městského soudu z let 1575-1586 a 1592-1605;⁵³ a „*Stadtgerichtsbuch de anno 1579*“ odpovídá svým názvem i rokem založení rychtářské knize KČ 29/728.

Se žádnou z dochovaných městských knih ale nelze ztotožnit „*Rothe Schiedbuch ab anno 1560*“, „*Stadtschuldenbuch ab anno 1594*“, „*Liber transactionum de anno 1556*“, „*Liber transactionum de anno 1583*“, „*Amtsbuch de anno 1604*“, „*Amtsbuch de anno 1613*“, „*Amtsbuch de anno 1620*“ a „*Patentenbuch de anno 1592*“. Z inventáře z roku 1789 také vyplývá, že ztráty radních protokolů jsou rozsáhlejší než by se mohlo zdát podle soupisu, pořizovaném v předešlém roce. V roce 1789 je totiž jejich řada doplněna o svazky z let 1592-1596, 1651-1656, 1698-1718, 1721-1723 a 1725-1727, což dokazuje, že ještě na konci 18. století byla na kadaňské radnici uložena kompletní řada radních protokolů z časového rozmezí 1592-1778 (s výjimkou let 1599-1601 a 1607-1611).

Soupis z roku 1789 obsahuje celkem třiatřicet knih, založených do roku 1620. Z toho je sedmnáct deperdit (10 radních protokolů z let 1592-1619 a sedm výše uvedených knih); dalších šestnáct se dochovalo dodnes. Tento soupis ale mlčí o dalších 29 dnes známých městských knihách z uvedeného období. To ukazuje, že ani on nebyl sestaven pečlivě a že na konci 18. století neměli úředníci magistrátu uspokojující přehled o starších městských knihách a dokázali jich podchytit pouze část. Zasluhou soupisů z let 1788 a 1789 jsme tak zpraveni o existenci necelých dvou desítek ztracených knih; nelze ale říci kolik dalších knih, o nichž dnes nevíme, se na konci 18. století na kadaňské radnici ve skutečnosti ještě nacházelo.

Patrně na konci 18. století se dvanáct městských knih, pocházejících z předbělohorského období (a spolu s nimi ještě i řada mladších), staly předmětem systematického zpřístupnění a jisté odborné péče, jež zlepšila jejich fyzický stav. U dvou z nich byly hřbety kožených renesančních přelepeny pruhy černě kropaťatého žlutohnědého papíru;⁵⁴ třetí pak byla tímto papírem polepena celá.⁵⁵ Na papír byly poté přilepeny červené štítky se zlacenými nápisy s označením obsahu a letopočty založení těchto knih. Dalších sedm se dočkalo kompletní knihařské převazby. Pět z nich bylo opět svázáno samostatně;⁵⁶ zbývající dvě, obsahově i místně identické a časově na sebe navazující, byly svázány do jednoho svazku a jsou tak jediným konvolutem mezi dochovanými knihami.⁵⁷ Také na hřbety těchto nových vazeb byly umístěny červené štítky se zlacenými nápisy s názvem a

---

⁵³ KČ 30/734 a KČ 32/736.

⁵⁴ KČ 9/623 a KČ 24/624.

⁵⁵ KČ 10/543.

⁵⁶ KČ 6/99; KČ 11/606; KČ37/N3; KČ 38/672 a KČ 42/707.

⁵⁷ Je to gruntovní kniha vesnice Čachovice z let 1584-1725. Obě původní knihy jsou odlišeny římskou číslicí, připojenou za katalogové číslo – KČ 36/551/I a KČ 36/551/II.

letopočtem knihy;⁵⁸ a u dalších dvou knih byly tyto štítky nalepeny přímo na hřbety původních renesančních vazeb.⁵⁹ Jak je zřejmé z tabulky č. 1, nelze mezi knihami z doby před rokem 1620, kterých se tato pozdně barokní či raně klasicistní „inventarizace“ týkala, najít žádná sjednocující kritéria nebo společné charakteristické ukazatele. Soubor knih, jichž se týkala, přesahuje časové vymezení této práce – červené štítky se zlaceným písmem nesou na svých hřbetech i řada mladších městských knih, založených po roce 1620, k nimž proto nemohlo být přihlédnuto.

Tab. č. 1: Knihy (založené před rokem 1620) s barokními štítky

KČ 6/99	Registra korespondence městské rady 1562-1565
KČ 9/623	Kniha dluhů města Kadaně 1588-1681
KČ 10/543	Kniha přísah městských úředníků 1597-1756
KČ 11/606	Smíšená kniha 1559-1804
KČ 20/663	Kniha dělených pozůstalostí 1580-1602
KČ 22/621	Kniha splátek za koupené nemovitosti 1542-1634
KČ 24/624	Kniha dlužních zápisů 1605-1695
KČ 36/551	Gruntovní knihy vsi Čachovice 1584-1694
KČ 37/N3	Gruntovní kniha vsi Čermníky 1599-1790 (1801)
KČ 38/672	Gruntovní kniha vsi Krásný Dvoreček (1568) 1570-1692
KČ 42/707	Gruntovní kniha vsi Vrchnice 1556-1794 (1801)

V srpnu 1813 byla z obavy před vpádem francouzských vojsk část městských knih dočasně převezena z Kadaně do Rakovníka. Nejstarší části městské registratury se ale tato záchranná akce netýkala, dočasně odstěhovány byly pouze mladší knihy z druhé poloviny 17. a z 18. století.⁶⁰

Při reformách státní správy v letech 1849-1850 byly evidenci převodů nemovitého majetku pověřeny okresní soudy, jež také měly převzít od městských magistrátů a vrchnostenských úřadů dosavadní pozemkové a gruntovní knihy.⁶¹ V posledním lednovém týdnu roku 1850 předal kadaňský městský úřad necelou polovinu (dvacet knih) z dochovaného souboru třiačtyřiceti svazků z předbělohorského období, v nichž byly evidovány změny vlastnictví movitého i nemovitého majetku (jednalo se tedy o knihy

⁵⁸ Kromě knihy KČ 6/99, kde byl zlacený nápis vytištěn přímo na hřbet nové vazby mezi první a druhý horní vaz.

⁵⁹ KČ 20/663 a KČ 22/621.

⁶⁰ SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4277.

⁶¹ Císařské nařízení z 14. června 1849 (*Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für die Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1849*) č. 278, § 9, odst. 4 a § 37; VOLF, Miroslav: *Vývoj gruntovní knihy ve světle zákonů a hospodářských instrukcí*. ZČZA 13, 1939, s. 95-96.

městského nesporného soudnictví a městského panství) okresním soudům v Kadani⁶² (18 knih), Chomutově⁶³ a Žatci⁶⁴ (po jedné knize). Z nich se na kadaňskou radnici vrátila v srpnu 1883 nejstarší městská kniha z let 1465-1522⁶⁵. Na základě výnosu vídeňského ministerstva spravedlnosti z 18. května 1898, podle něhož měly být postupně (podle obvodů krajských soudů) předány Zemskému archivu království Českého z okresních soudů všechny pozemkové knihy, nepotřebné pro jejich činnost, odevzdal před 11. říjnem 1898 okresní soud v Kadani zemskému archivu celkem 155 knih. Čtyřiatřicet z nich bylo založeno v kadaňské městské kanceláři mezi lety 1519-1789, z toho dvanáct v předbělohorském období.⁶⁶ K dalšímu svozu knih do Prahy došlo po roce 1934, když ministerstvo spravedlnosti rozhodlo, aby do Českého zemského archivu byly z okresních soudů předány všechny pozemkové knihy, založené před rokem 1873. Tak se do Prahy v roce 1935 s pozemkovými knihami okresních soudů v Chomutově, Kadani a Žatci dostalo i sedm gruntovních vsí bývalého kadaňského městského panství (Čachovice, Čermníky, Krásný Dvoreček, Roztyly, Úhošťany a Vrchnice).⁶⁷

Dvaadvacet knih⁶⁸ zůstalo i po roce 1850 nadále v archivu na kadaňské radnici a některé z nich se na přelomu 19. a 20. století staly objektem začínající odborné archivní péče. V březnu 1894 vznikl soupis, evidující listiny a knihy od 14. do počátku 19. století. Jsou v něm zanesena troje registra městské korespondence z let 1557-1587,⁶⁹ tři rychtářské knihy z let 1544-1604,⁷⁰ tři knihy městského soudu, označené jako „*Amtsbücher*“, ⁷¹ kniha přísah městských úředníků, jeden radní protokol z let 1619-1621 a kniha rozsudků městské rady z let 1602-1692;⁷² celkem tedy dvanáct knih. Další dvanáct knih, mezi nimi např. i soudní kniha, založená roku 1519, gruntovní kniha vsi Lužice z roku 1548 nebo rejstřík osob, přijatých za

⁶² KČ 9/623; KČ 11/606; KČ 14/567a; KČ 15/568; KČ 16/569; KČ 17/570; KČ 18/571; KČ 19/607; KČ 20/663; KČ 21/664; KČ 22/621; KČ 23/622; KČ 24/624; KČ 36/551; KČ 38/672; KČ 41/698; KČ 42/707 a KČ 43/708.

⁶³ KČ37/N3.

⁶⁴ KČ 40/693.

⁶⁵ KČ 14/567a; RAK, P: *Kadaňské knihy...*, s. 20-21.

⁶⁶ SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4280. *O starých pozemkových knihách v archivu zemském uložených*. ZZAKČ 1, 1906, s. 154-157 Jednalo se o knihy KČ 11/606; KČ 15/568; KČ 16/569; KČ 17/570; KČ 18/571; KČ 19/607; KČ 20/663; KČ 21/664; KČ 22/621; KČ 23/622 a KČ 24/624.

⁶⁷ KČ 36/551; KČ37/N3; KČ 38/672; 40/693; KČ 41/698; KČ 42/707 a KČ 43/708; *Zpráva o činnosti českého zemského archivu za léta 1934-1941*. ZČZA 9, 1946, s. 357-340.

⁶⁸ KČ 1/1; KČ 2/73; KČ 3/96; KČ 5/98; KČ 6/99; KČ 7/100; KČ 8/N1; KČ 10/543; KČ 12/N2; KČ 13/545; KČ 25/725; KČ 26/725; KČ 27/726; KČ 28/727; KČ 29/728; KČ30/734; KČ 31/735; KČ 32/736; KČ 33/737; KČ 34/N4; KČ 35/733 a KČ 39/732.

⁶⁹ KČ 5/98; KČ 6/99 a KČ 7/100.

⁷⁰ KČ 26/725; KČ 28/727 a KČ 29/728.

⁷¹ KČ30/734; KČ 31/735 a KČ 33/737.

⁷² KČ 3/96; KČ 10/543 a KČ 34/N4.

měšťany, v roce 1894 pozornosti neznámého sestavovatele soupisu uniklo,⁷³ a nelze ani vyloučit, že některé z nich mohly být mezi písemnosti městského archivu za zatím nezjištěných okolností zařazeny až později – jako například registra korespondence městské rady z let 1556-1557, které v roce 1928 získal chomutovský archivář Rudolf Wenisch z muzea v Podbořanech výměnou za jiné archiválie podbořanské provenience a 5. ledna následujícího roku je věnoval městu Kadani.⁷⁴

I.2.2 Hofmannova manipulace

Staré městské knihy a další historické písemnosti byly deponovány v bývalé kapli v prvním poschodí radniční věže; věže, jejíž nezaměnitelný jehlancovitý polygonální helm, osazený keramickými kraby, se stal snad nejcharakterističtějším symbolem Kadaně. (Nenacházely se ovšem pouze tam, protože je více než pravděpodobné, že byly porůznu roztroušeny i na dalších různých místech rozsáhlého radničního objektu.) Radniční kaple je poprvé doložena k roku 1401, kdy Václav II. potvrdil nadaci na zřízení oltáře na radnici v Kadani.⁷⁵ Kaple má podobu pravouhlé místnosti s arkýřovým výklenkem, v němž je umístěna kamenná oltářní menza, a je zaklenuta žebrovou klenbou, jejíž konzole jsou stylizovány do podoby lidských obličejů. Arkýř i konzole jsou podle závěrů stavebně historického průzkumu pozdně gotické.⁷⁶ Podle regionální vlastivědné literatury přestala být radniční kaple využívána k liturgickým účelům v roce 1450, kdy došlo k přenesení oltářní nadace na farní kostel Panny Marie.⁷⁷

V květnu 2011 proběhl v této kapli záchranný archeologický výzkum, při kterém byl v písčitém zásypu pod podlahou v arkýři objeven chronologicky ucelený soubor písemností z let 1447-1496, jehož naprostou většinu tvoří missivy, adresované kadaňské městské radě. Tyto písemnosti se nacházely v relativně omezeném prostoru podlahy před oltářní menzou. Absence stop po jakémkoli větším obalu, v němž mohly být před uložením do zásypu

---

⁷³ SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4279. KČ 1/1; KČ 2/73; KČ 4/97; KČ 8/N1; KČ 12/N2; KČ 13/545; KČ 25/725; KČ 27/726; KČ 32/736; KČ 35/733 a KČ 39/732.

⁷⁴ KČ 4/97, SOKA Kadaň, fond AMK, karton č. 421, inv. č. 1375.

⁷⁵ CIM II, č. 733, s. 947-949.

⁷⁶ LÍBAL, D[obroslav] – MUK, J[an]: *Kadaň. Průvodní zpráva k architektonickému a historickourbanistickému rozboru historického jádra. I. část. (Úvod a č. p. 1–99)*. Pasport SÚRPMO, Praha 1959, s. 5.

⁷⁷ STOCKLÖW, Josef: *Das Buch der Heimat. Der Bezirk Kaaden in seiner Gegenwart und Vergangenheit. II. Besonderer Theil*. Kaaden s. d. [1890], s. 61.

soustředěny, i jejich promíšení se zásypem naznačují, že se do zásypu nedostaly proto, aby v něm byly uschovány; ale jako odpad, zaplňující otvor v podlaze.⁷⁸

I když o době uložení (či, lépe řečeno, vyhození) těchto missivů není nic známo, lze považovat za velice pravděpodobné, že k tomu došlo na přelomu 15. a 16. století, tedy několik let po vzniku nejmladší určené písemnosti; protože nějaký delší časový odstup se zdá být v rozporu s nálezovými okolnostmi; a rovněž tak lze předpokládat, že missivy musely být před svou pozdně středověkou „skartací“ v kapli po nějaký čas uloženy. Při uvážení všech těchto indicií je tak možné odvážit se tvrdit, že kadaňská městská kancelář našla svoje útočiště v bývalé radniční kapli již v druhé polovině 15. století. Nejpozději v 18. století, ale pravděpodobně ještě dříve, byl v kapli zřízen archiv a byla vybavena tmavě zelenými skříněmi a atypickými policemi, vyrobenými účelově tak, aby se vešly do interiéru s gotickou klenbou.

Tvůrcem prvního odborného archivního uspořádání listin, městských knih a dalších písemností se stal gymnasiální penzionovaný profesor řečtiny, latiny a němčiny a konzervátor zemského úřadu památkové péče Josef Hofmann. (* 7. března 1856 v Hůrce u Doupova – † 4. prosince 1936 v Kadani).⁷⁹ Na pořádání městského archivu začal pracovat v letech první světové války a 6. listopadu 1918 jej pak městské zastupitelstvo jmenovalo na „*čestné místo městského archiváře*“.⁸⁰ Hofmann označoval inventarizované písemnosti trojdílnou signaturou, v níž první položka (jedno či několik písmen) označovala skříně či polici v arkýřové kapli radnice, v níž byla příslušná archiválie uložena; druhá (římská číslice) přihrádku dané skříně a třetí pořadí písemnosti na této polici. Papírové štítky s danou signaturou lepil pak na hřbety nebo přední desky knih a výsledek své práce zvětčil v obsáhlém rukopisném inventáři, svázaným zvlášť pro tento účel kadaňským knihvazačem Paulem Beitlem v roce 1919.⁸¹ Je ovšem třeba znovu zdůraznit, že objektem Hofmannovy

---

⁷⁸ Výzkum realizoval Ústav archeologické a památkové péče severozápadních Čech v Mostě ve spolupráci s Městským muzeem v Kadani pod vedením PhDr. Evy Černé. Jeho výsledky dosud nebyly publikovány; a proto je nutné prozatím odkázat na závěrečnou zprávu ÚAPP SZČ v Mostě). Nalezené písemnosti (kromě více než padesáti missivů je to ještě řada dalších písemných fragmentů a také odpadlých papírových krytek pečeti) byly předány do Státního okresního archivu Chomutov se sídlem v Kadani, kde byly zapsány do evidence Národního archivního dědictví jako soubor č. 947 – srov. BALÁŠOVÁ, Michaela – GAVENDA, Lukáš: *Sbírka missivů a jiných písemností městské kanceláře Kadaň 1447-1496. Inventář*. Kadaň 2011.

⁷⁹ SOKA Kadaň, fond AMK, kartotéka evidence obyvatelstva.

⁸⁰ *Tamtéž*, karton č. 421, inv. č. 1375.

⁸¹ *Archiv der ehemals königlichen Stadt Kaaden. Urkunden, Bücher, Akten. Geordnet und verzeichnet vom Schulrat Josef Hofmann, Gymnasial-Professor und Konservator des Landesdenkmalamtes für Böhmen*. Rukopisný inventář, uložený v SOKA Kadaň, fond AMK, dodatky k fondu, karton č. 2 (dále citováno jako: Hofmannův inventář).

archivní péče se mohly stát pouze ty městské knihy, které nebyly v lednu 1850 předány okresním soudům. Hofmannově zpracování kromě toho unikla kniha opisů korespondence kadaňských katolíků a evangelíků z let 1524-1593,⁸² která se do městského archivního fondu dostala patrně později a za neznámých okolností.

Signatury městských knih, založených před rokem 1620, začínají symboly A II, B III, B IV a B V. V arkýřové kapli radniční věže byla tedy naprostá většina z nich⁸³ uložena v jedné skříni ve třech sousedících policích. Jejich pozice na těchto policích patrně nezachovávala nějakou starší a dnes již nepostižitelnou tradici 18. či počátku 19. století a byla spíše výsledkem Hofmannových pořádacích prací – druhé místo v první polici (B III 2) zaujímala nejstarší kniha trhů a testamentů, založená roku 1465, kterou vrátil kadaňský okresní soud do městského archivu v roce 1883. Konkrétní podobu uložení těchto knih zachycuje rekonstrukční přehled v příloze č. I, který je také důkazem, že v souboru těchto knih, uspořádaných na konci druhého desetiletí 20. století, nedošlo už k žádným ztrátám. Pokud je kniha s Hofmannovou signaturou evidována v „Katalogu kadaňských městských knih z let 1465-1620“ (kapitola I.7 této práce), odkazují na ní v tomto přehledu i v následujících tabulkách pouze příslušným katalogovým číslem; pokud ne, uvádím název příslušného archivu, archivního souboru a inventární číslo nebo signaturu.

Tab. č. 2: Skupiny a podskupiny třídícího schématu Josefa Hoffmana

hlavní skupina	podskupina	vedlejší podskupina	označení skupiny
C I. Verfassung	a. Rechtsquellen	1. Stadtkundenbücher	C I. a/1
		2. Kopialbücher	C I. a/2
	b. Bürger und Untertanen		C I. b
C II. Verwaltung	a. allgemeine Verwaltung	1. Korespondenzbücher	C II. a/1
		2. Memorialbücher	C II. a/2
		3. Amtsbücher	C II. a/3
		4. Formelbücher	C II. a/4
C III. Gerichtsbarkeit	a. ausserstreitige		C III. a
	b. gemischte		C III. b
	c. streitige Sachen	1. Zivilprozesbücher	C III. c/1
2. 1. Gemischteprozesbücher		C III. c/2	

Ve svém rukopisném inventáři Hofmann ovšem nečlenil městské knihy tak, jak byly podle signatur uloženy ve skříních, ale podle jím vytvořeného umělého třídícího schématu, který pak přepsal do podoby lístkového katalogu.⁸⁴ Městské knihy, vzniklé před rokem 1620,

⁸² KČ 8/N1.

⁸³ S výjimkou KČ 10/543.

⁸⁴ Uložení v SOKA Kadaň jako součást fondu AM Kadaň.

v něm byly rozděleny do tří hlavních skupin s několika podskupinami. Strukturu Hofmannova třídícího schématu podává tabulka č. 2 a rekonstrukci jeho konkrétní aplikace na soubor městských knih obsahuje tabulka č. 3. Pro získání ucelenějšího přehledu byly do této tabulky i do přílohy č. I zahrnuty i mladší knihy z období po roce 1620, pokud začínaly signaturou B III, B IV nebo B V.

Tab. č. 3: Rozčlenění kadaňských městských knih do podskupin Hofmannova třídícího schématu

sign.	Hofmannův inventář	kniha	označení skupiny
B III 1	s. 23	Kopiář listin, po 1410 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 3	C I. a/1
B IV 14	s. 67	Registra korespondence městské rady 1556-1557 KČ 4/97	C I. a/2
B IV 15	s. 67	Registra korespondence městské rady 1557-1559 KČ 5/98	C I. a/2
B IV 16	s. 67	Registra korespondence městské rady 1562-1565 KČ 6/99	C I. a/2
B V 1	s. 67	Registra korespondence městské rady 1584-1587 KČ 7/100	C I. a/2
B V 6	s. 31	Matrika narozených 1558-1581 SOA Litoměřice, Sbírka matrik, sign. L 66/1	C I. b
B V 7	s. 31	Matrika narozených 1582-1622 SOA Litoměřice, Sbírka matrik, sign. L 66/2	C I. b
B V 8	s. 31	Matrika oddaných 1558-1622 SOA Litoměřice, Sbírka matrik, sign. L 66/4	C I. b
B V 9	s. 31	Matrika zemřelých 1620-1649 SOA Litoměřice, Sbírka matrik, sign. L 66/6	C I. b
B V 10	s. 31	Matrika zemřelých 1650-1692 SOA Litoměřice, Sbírka matrik, sign. L 66/7	C I. b
B V 11	s. 31	Matrika zemřelých 1691-1720 SOA Litoměřice, Sbírka matrik, sign. L 66/9	C I. b
B V 12	s. 31	Matrika zemřelých 1720-1744 SOA Litoměřice, Sbírka matrik, sign. L 66/10	C I. b
B V 13	s. 31	Rejstřík osob přijatých za měšťany 1595-1759 KČ 13/545	C I. b
B V 14	s. 31	Matrika měšťanů 1760-1895 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 546	C I. b
B V 15	s. 32	Matrika měšťanů 1895-1922 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 801	C I. b
B V 16	s. 32	Soupis poddaných 1846 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 547	C I. b
B V 17	s. 32	Soupis poddaných 1850 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 549	C I. b
B V 18	s. 32	Soupis obyvatel 1865 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 550	C I. b

sign.	Hofmannův inventář	kniha	označení skupiny
B V 2	s. 67	Kniha konceptů a opisů korespondence 1775-1777 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 101	C II. a/1
B V 3	s. 67	Kniha konceptů a opisů korespondence 1777-1780 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 102	C II. a/1
B V 4	s. 67	Kniha konceptů a opisů korespondence 1782-1786 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 103	C II. a/1
B V 5	s. 67	Kniha konceptů a opisů korespondence 1783-1785 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 104	C II. a/1
B IV 12	s. 33	Nová pamětní kniha zelená 1614-1660 KČ 1/1	C II. a/2
B IV 13	s. 33	Bílá pamětní kniha 1648-1679 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 2	C II. a/2
B V 19	s. 35	Radní protokol 1619-1621 KČ 3/96	C II. a/3
B IV 6	s. 33	Radní manuál 1587-1592 KČ 2/73	C II. a/3
B IV 7	s. 33	Úřední kniha 1631-1639 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 74	C II. a/3
B IV 8	s. 33	Úřední kniha 1645-1651 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 75	C II. a/3
B IV 9	s. 33	Úřední kniha 1651-1665 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 76	C II. a/3
B IV 10	s. 33	Úřední kniha 1665-1695 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 77	C II. a/3
B IV 11	s. 33	Úřední kniha 1727-1777 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 78	C II. a/3
A II 25	s. 70	Kniha přísah městských úředníků 1597-1756 KČ 10/543	C II. a/4
B III 2	s. 183	Městská kniha trhů a testamentů 1465-1522 KČ 14/567a	C III. a
B IV 5	s. 191	Kniha inventářů sirotčích pozůstalostí 1595-1623 KČ 11/N3	C III. a
B III 4	s. 163	Rychtářská kniha 1544-1558 KČ 26/725	C III. b
B III 5	s. 163	Rychtářská kniha 1558-1559 KČ 27/726	C III. b
B III 6	s. 163	Rychtářská kniha 1565-1572 KČ 28/727	C III. b
B III 7	s. 163	Rychtářská kniha 1579-1601 KČ 29/728	C III. b
B III 8	s. 163	Soudní kniha 1654-1671 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 729	C III. b
B III 9	s. 163	Soudní kniha 1727-1747 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 730	C III. b
B III 10	s. 163	Soudní kniha 1747-1783 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 731	C III. b

sign.	Hofmannův inventář	kniha	označení skupiny
B IV 4	s. 175	Kniha obstávek 1612-1662 KČ 35/733	C III. c/1
B III 3	s. 179	Soudní kniha 1461-1540 KČ 25/724	C III. c/2
B III 11	s. 167	Kniha městského soudu 1575-1586 KČ 30/734	C III. c/2
B III 12	s. 167	Kniha městského soudu 1586-1593 KČ 31/735	C III. c/2
B IV 1	s. 167	Kniha městského soudu 1592-1605 KČ 32/736	C III. c/2
B IV 2	s. 167	Kniha městského soudu 1593-1607 KČ 33/737	C III. c/2
B IV 3	s. 171	Nálezy městské rady v soudních sporech 1602-1692 KČ 34/N4	C III. c/2

Z naplnění Hofmannova třídícího schématu konkrétní materií městských knih je zřejmé, že toto klasifikační schéma lze považovat vcelku za pečlivé a promyšlené. Věcí případné diskuze by se mohlo stát snad jen rozdělení knih s téměř identickým obsahem do dvou samostatných skupin „kopiářů“ („*Kopialbücher*“; ve skutečnosti ale register městských missivů, skupina **C I. a/2**) a „knih městské korespondence“ („*Korespondenzbücher*“, skupina **C II. a/1**); a vytvoření zvláštní skupiny **C II. a/4** („*Formelbücher*“) pro knihu přísah městských úředníků,⁸⁵ jež by měla být zařazena také do předchozí skupiny knih úředních (**C II. a/3**). To je však vysvětlitelné tím, že Hofmann usiloval o co nejpodrobnější členění, které mělo nahradit neexistující rejstřík.

I.2.3 Inventarizace v letech 1966-1968

Sto třináct let po předání knih nesporného soudnictví a městského panství okresnímu soudu došlo k dalšímu ochuzení knižního souboru městského fondu. 28. května 1963 bylo pobožce Státního oblastního archivu Plzeň, sídlící v Kadani v bývalém františkánském klášteře 14 sv. Pomocníků předáno sedm svazků kadaňských evangelických i katolických matrik sňatků a úmrtí z let 1558-1744.⁸⁶ Sbíрка pozemkových knih (označovaných jako „patrimoniální a magistrátní priora“), svezaná v letech 1898-1937 z okresních soudů do pražského zemského archivu v počtu cca 45 000 svazků byla hrubým popřením provenienčního principu; zařazení těchto knih zpět do fondů jejich původců komplikoval rozsah sbírky a řada územně administrativních reforem, provedených od roku 1850. K jejímu

⁸⁵ KČ 10/543.

⁸⁶ Hofmannův inventář, s. 31. Nyní jsou uloženy v SOA Litoměřice, sbírka matrik, sign. L 66.

rozpuštění a předání příslušným státním oblastním a okresním archivům proto došlo až v průběhu šedesátých let minulého století.⁸⁷ Knihy z kadaňského městského fondu (spolu s pozemkovými a městskými knihami dalších fondů) byly – až s jedinou výjimkou⁸⁸ – vráceny do Okresního archivu Chomutov se sídlem v Kadani 9. února 1968⁸⁹ (od svého vzniku v roce 1954 až dodnes sídlí v ulici Boženy Němcové č. p. 68). V něm se té době nacházely i všechny ostatní písemnosti fondu (včetně městských knih), přestěhované z radnice do budovy archivu v letech 1955-1958. V roce 1968 dospěly inventarizační práce na městském fondu do svého závěrečného stadia⁹⁰ a předáním městských a pozemkových knih tak došlo – po 118 letech a doslova na poslední chvíli – k doplnění a opětovnému scelení úředních knih v nově uspořádaném fondu Archiv města Kadaně.⁹¹

Před posledním uspořádáním městského fondu na počátku druhé poloviny šedesátých let minulého století bylo rozčlenění jeho knih, vytvořené Josefem Hofmannem, do značné míry narušeno několikaletým stěhováním z radnice do okresního archivu, a kromě toho do něj také musela být implementována patrimoniální priora, vrácená do kadaňského okresního archivu v samém závěru pořádacích prací v únoru 1968. Hofmannovo třídící schéma bylo proto opuštěno a knihy nově uspořádány s použitím klasifikace městských knih, navržené Václavem Vojtíškem. Rozdělení městských knih, založených a vedených před rokem 1850, použité při této poslední inventarizaci a platné dodnes, je shrnuto v tabulce č. 4.⁹²

Mohlo-li být Hofmannovo třídící schéma vystaveno podezření, že je až příliš podrobné; způsob rozdělení městských knih, zvolený při pořádání fondu Archiv města Kadaně v letech 1966-1968, zase působí dojmem (bohužel oprávněným), že je neúnosně zjednodušující; a jeho podrobnější studium nadto odhalí i některé nepřesnosti a chyby. Zavádějící je zejména označení skupiny B/1 jako „pozemkových (gruntovních) knih“. Jsou

---

⁸⁷ NUHLÍČEK, Josef (red.): *Státní ústřední archiv Praha. Průvodce po archivních fondech II*. Praha 1955, s. 93-98; *Soupis starých pozemkových knih*. AČ 11, 1961, s. 6-16.

⁸⁸ Gruntovní kniha vsi Čermníky KČ 37/N3. Dobu jejího předání do kadaňského okresního archivu se nepodařilo dohledat.

⁸⁹ SOKA Kadaň, fond Okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani, předávací protokol č. j. 12/1-05/68.

⁹⁰ VÍTEK, V.: *Archiv města Kadaně 1319-1945 (1953). Inventář*. Kadaň 1968, s. XXVII-XXVIII; TÝŽ: *Okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani. Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Chomutov 1986, s. 21 a 29-31.

⁹¹ I když ne všech. Do inventáře z roku 1968 se – z dnes již těžko zjistitelných důvodů – nedostaly kromě gruntovní knihy vsi Čermníky ještě další tři knihy – KČ 8/N1; KČ 12/N2 a KČ 34/N4, které byly objeveny až po dokončené inventarizaci; i když nálepky s Hofmannovými signaturami na knihách KČ 12/N2 a KČ 34/N4, dokazují, že tyto knihy byly součástí kadaňského městského archivu již v meziválečném období.

⁹² Byla sestavena na základě archivní pomůcky VÍTEK, V.: *Archiv města Kadaně...*, s. XXX-XXXII a 14-70.

v ní totiž sloučeny knihy soudnictví nesporného (trhové, testamentů, dluhů a dělených pozůstalostí);⁹³ většina gruntovních knih vesnic městského panství⁹⁴; a dále kniha dluhů rady a města Kadaně⁹⁵ a smíšená městská kniha,⁹⁶ jež obě svou povahou patří do skupiny knih městské správy. Také označení skupiny B/3 není zcela přesné – jedná se o knihy městského soudnictví sporného.

Tab. č. 4: Stávající rozdělení knih ve fondu Archiv města Kadaň

	skupina	evidenční čísla knih	časový rozsah	knihy do roku 1620
A	1.) knihy památné, městského zákonodárství, instrukcí a patentů	1-21	1410-1780	KČ 1/1
	2.) knihy majetkových práv města	22-72	1739-1846	
	3.) knihy městské správy	73-544	1556-1849	KČ 2/73; KČ 3/96; KČ 4/97; KČ 5/98; KČ 6/99; KČ 7/100; KČ 10/543
	4.) knihy evidence měšťanů a poddaných	545-550	1595-1865	KČ 13/545
B	1.) pozemkové (gruntovní) knihy	551-712	1465-1882	KČ 36/551; KČ 14/567a; KČ 15/568; KČ 16/569; KČ 17/570; KČ 18/571; KČ 12/606; KČ 19/607; KČ 22/621; KČ 23/622; KČ 9/623; KČ 24/624; KČ 20/663; KČ 21/664; KČ 38/672; KČ 40/693; KČ 41/698; KČ 42/707; KČ 43/708
	2.) knihy evidence a správy majetku sirotčího	713-723	1813-1819	
	3.) knihy městského soudnictví	724-737	1461-1783	KČ 25/724; KČ 26/725; KČ 27/726; KČ 28/727; KČ 29/728; KČ 39/732; KČ 35/733; KČ 30/734; KČ 31/735; KČ 32/736; KČ 33/737
	4.) ostatní knihy	738	1828-1850	

A – Knihy, pojišťující práva města jako celku.

B – Knihy, zajišťující práva a majetek měšťanů a poddaných.

Z vlastní zkušenosti nemohu popřít, že spojení dvou obsahově tak různorodých knih soudnictví nesporného a pozemkových knih městského panství do jedné velké skupiny sto a

⁹³ KČ 14/567a; KČ 15/568; KČ 16/569; KČ 17/570; KČ 18/571; KČ 19/607; KČ 20/663; KČ 21/664; KČ 22/621; KČ 23/622 a KČ 24/624.

⁹⁴ KČ 36/551; KČ 38/672; KČ 40/693; KČ 41/698; KČ 42/707 a KČ 43/708. Jedna – pozemková kniha vsi Lužice KČ 39/723 – byla zařazena do skupiny knih městského soudnictví.

⁹⁵ KČ 9/623.

⁹⁶ KČ 11/606.

dvašedesáti svazků,⁹⁷ způsobuje při jejich studiu určité obtíže. Po nabytí jisté praxe je lze ale překonat; a nejedná se tedy o nedostatky, jež by zásadním způsobem omezovaly nebo dokonce zcela znemožňovaly badatelské využití těchto knih.

---

⁹⁷ Skupina knih městské správy sice čítá 472 knih (tedy téměř třikrát tolik); 436 z nich jsou ale tematicky homogenní politické a soudní protokoly regulovaného magistrátu z let 1788-1849.

I.3 Obsahové rozdělení

Kvůli systémovým nedostatkům, zmíněným v závěru předcházející kapitoly, by pro účely této práce zcela určitě nebylo vhodné převzít podobu rozčlenění městských knih ve fondu Archiv města Kadaň, vytvořenou při jeho poslední inventarizaci v letech 1966-1968. Protože tato práce je zaměřena pouze na část knih kadaňského městského fondu před rokem 1620, zdálo se také být poněkud samoučelné, podřizovat celek třiačtyřiceti studovaných knih striktním pravidlům některé z možných variant celkového třídícího schématu a tak jej rozdrobit do řady malých skupinek a vzájemně nekonzistentních jednotlivin.⁹⁸ Jako nejoptimálnější byla proto nakonec vybrána varianta čtyř skupin. Ty jsou také odvozeny od základního schématu členění městských knih, přihlížejí ale i ke specifickým vlastnostem zkoumaného souboru dochovaných městských knih.⁹⁹

I.3.1 Knihy městské správy v užším slova smyslu

Tato skupina obsahuje:

- 1.) Pamětní knihu z let 1614-1648 (1660) (KČ 1/1).¹⁰⁰
- 2.) Dva radní protokoly z let 1587-1592 a 1619-1621 (KČ 2/73 a KČ 3/96).¹⁰¹
- 3.) Pět knih opisů – čtyři registra korespondence městské rady z let 1556-1587 (KČ 4/97, KČ 5/98, KČ 6/99 a KČ 7/100); a knihu opisů písemností kadaňských katolíků a evangelíků z let 1524-1593 (KČ 8/N1). Tematicky pestře různorodá korespondence městských rad k sobě přitahovala pozornost historiků již od poloviny 19. století,¹⁰² a po zpracování některých register korespondence města Brna v diplomových pracích studentů

---

⁹⁸ Celkový obraz začlenění kadaňských městských knih z let 1465-1620 do přehledného typologického schématu obsahuje příloha č. II.

⁹⁹ Pozoruhodná zjištění přinesl v tomto ohledu zejména paleografický rozbor, jehož výsledky obsahuje kapitola I.6

¹⁰⁰ Charakteristikou pamětních knih jako typu a jejich začleněním do systému městských knih se zabývala Marie WASKOVÁ: *Liber memorabilium Starého Města pražského z let 1631-1648 (1656). (V kontextu soudobých pražských knih pamětních)*. SAP 57, 2007, s. 576-593. Z dalších prací srov. BERÁNEK, Vladimír: *Knihy pamětní Kostelce nad Labem*. SSH 21, 1995, s. 67-77 a HRUBÁ, M.: *Knihy soudní a pamětní města Ústí nad Labem...*, s. 648-656.

¹⁰¹ Čtyři nejstarší kutnohorské radní protokoly popsala KAPAVÍKOVÁ, M.: *Kutnohorské radní knihy...*, s. 106-119, která se také spolupodílela jejich dalším badatelským využití – BISINGEROVÁ, Marie – VANĚK, Lubomír: *Agenda kutnohorské městské správy v 16. století ve světle radních manuálů*. In: *Práce z Okresního archivu v Kutné Hoře, Kutná Hora 1984*, s. 1-28.

¹⁰² SCHULZ, Václav (ed.): *Listy do Kouřimě zaslané z let 1422-1525*. In: AČes XVIII a XXI, Praha 1900 a 1903, s. 401-560 a 1-185; TÝŽ: *Listy do Budějovic zaslané z let 1405-1526*. In: AČes XXI, Praha 1903, s. 186-274. PALACKÝ, František (ed.): *Dopisy domažlické od roku 1450 do 1509*. In: AČes IV, Praha 1848, s. 230-245.

filozofické fakulty brněnské university v letech 1978-1991¹⁰³ lze další vlnu zájmu lze pozorovat i v posledním desetiletí. Kromě Tábora,¹⁰⁴ Jihlavy,¹⁰⁵ Českých Budějovic,¹⁰⁶ Soběslavi,¹⁰⁷ Českého Brodu, Kolína, Kutné Hory, Kouřimi, Nymburka,¹⁰⁸ Chlumce nad Cidlinou,¹⁰⁹ Rakovníka (a samozřejmě pražských měst) neušla jeho pozornosti ani Kadaň.¹¹⁰

4.) Tři různorodé knihy, jejímž jediným společným jmenovatelem je oblast městské správy v užším slova smyslu: kniha dluhů města Kadaně z let 588-1681 (KČ 9/623); kniha přísah městských úředníků z let 1597-1756 (10/543); a smíšená kniha z let 1559-1804 (KČ 11/606). Ta se od předchozích deseti vyjmenovaných knih, jejichž zápisy lze charakterizovat jako typově vyprofilované a z časového hlediska homogenní, odlišuje poměrně pestrou skladbou zápisů. Obsahuje – bez jakékoli prostorové diferenciaci a s občasnou časovou inverzí na prvních deseti listech – zápisy z oblasti soudnictví nesporného (plné moci, prohlášení zletilosti, dlužní úpisy a také několik testamentů), sporného (rozsudky v majetkových sporech); i trestního (peněžité pokuty za urážky na cti, vypovězení z města za krádeže). Kromě toho byly do knihy také zapisovány nařízení městské rady, jmenování rychtářů v poddanských vesnicích města a nižších městských úředníků (perkmistrů, dozorců

---

¹⁰³ Jejich přehled podávají Hana JORDÁNKOVÁ a Ludmila SULITKOVÁ: *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období. (Prosopografická a diplomatická studie)*. SAP 45, 1995, s. 297, pozn. 29.

¹⁰⁴ KOLDA, Vlastimil: *Listy purkmistra a rady města Hradiště hory Tábor do Českých Budějovic, část 1. – 1505 až 1538*. TA 8, 1997-1998, s. 37-46; TÝŽ: *Listy purkmistra a rady města Hradiště hory Tábor do Českých Budějovic, část 2. – 1505 až 1538 – dodatek*. TA 9, 1999, s. 121-129; TÝŽ: *Listy purkmistra a rady města Hradiště hory Tábor do Českých Budějovic, část 2. – 1538 až 1550*. TA 10, 2000-2001, s. 291-319.

¹⁰⁵ KŘESADLO, Vít: *Jihlavská česká městská registra v letech 1573-1574*. ZM 1, 1997, s. 88-93; SVĚRÁK, Vlastimil: *Korespondence mezi Táborem a Jihlavou v předbělohorské době. České listy dochované v jihlavské městské registratuře*. TA 9, 1999, s. 131-150; TÝŽ: *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1574-1576*. TA 10, 2000-2001, s. 321-326; TÝŽ: *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1579-1584*. TA 11, 2002, s. 155-186; TÝŽ: *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1584-1588*. TA 12, 2003-2004, s. 197-212 a TÝŽ: *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1588-1591*. TA 13, 2007, s. 125-141.

¹⁰⁶ KOLDA, Vlastimil: *Korespondence Petra Voka z Rožmberka s městem České Budějovice v letech 1592-1611 v písemnostech českobudějovického městského archivu (registář)*. AT XII, 2001, s. 91-126.

¹⁰⁷ CTIBOROVÁ, Miroslava: *Korespondence mezi purkmistrem a radou města Českých Budějovic a purkmistrem a radou města Soběslavi*. TA 11, 2002, s. 147-154.

¹⁰⁸ VOJTÍŠKOVÁ, Jana: *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí*. Praha 2011.

¹⁰⁹ PELIKÁN, Čestmír: *Registra městské korespondence města Chlumce nad Cidlinou z let (1610) 1614-1649*. Sborník prací východočeských archivů 13, 2009, s. 131-162.

¹¹⁰ ČERNÝ, Jan: *Korespondence města Rakovníka s Kadani v 16. a 17. století*. In: P. Rak (red.), COMOTOVIA 2009. Sborník příspěvků z konference věnované 200. výročí regionálních vojenských akcí napoleonských válek (1809-2009), Chomutov 2010, s. 117-125. Zde jsou také na s. 117 v pozn. 2 citovány další práce, zabírající se korespondencí města Rakovníka.

nad prodejem chleba, masa a hus), dílčí vyúčtování městských příjmů a výdajů, pronájmy městského kamenolomu a byla v ní registrována i vystavená osvědčení o manželském původu a zhostné listy.¹¹¹ Právě zejména kvůli těmto zápisům běžné správní agendy byla kniha KČ 11/606 zařazena do této skupiny.

I.3.2 Knihy nesporného soudnictví

1.) Zde tvoří první dvě položky kniha inventářů sirotčích pozůstalostí 1595-1623 (KČ 12/N2) a rejstřík osob přijatých za měšťany 1595-1759 (KČ 13/545). Zařazení na samý počátek knih nesporného soudnictví bylo u první z nich motivováno snahou upozornit na její určitou specifičnost, kvůli které ji nelze bezvýhradně a automaticky spojovat s ostatní agendou městského nesporného soudnictví; a v případě rejstříku měšťanského práva zase nejistotou, jakou funkci v městské kanceláři vlastně plnil.

Na zvláštní postavení sirotčích knih, dané jejich vznikem z přenesené veřejnoprávní působnosti města, upozornilo členění městských knih, vypracované v roce 1954 Antonínem Haasem.¹¹² Jeho schéma ovšem nebylo obecně akceptováno a sirotčí knihy jsou stále řazeny do skupiny nesporného soudnictví.¹¹³ Lze to plně pochopit, protože z hlediska archivní praxe, zohledňující přehlednost zpřístupňovaných fondů i usnadnění badatelského studia městských knih, je přijatelnější netrvat důsledně na tom, že transakce se sirotčím majetkem, zprostředkované v zastoupení institutem poručníků,¹¹⁴ nemohou být rovnocenné s majetkovými přesuny, realizovanými ze svobodné vůle skutečných vlastníků; a přiřadit sirotčí knihy ke knihám nesporného soudnictví, s nimiž je zcela nepochybně spojuje stejný účel – registrace změn vlastnictví movitého i nemovitého majetku. Ostatně, stejný názor sdíleli i přísežní písaři městské kanceláře.¹¹⁵

---

¹¹¹ Podrobnější popis v kapitole I.7 této práce (Katalog kadaňských městských knih z let 1465-1620). Pro ojedinělou skladbu zápisů, která z ní činí jedinečný pramen pro získání alespoň částečného vhledu do činnosti kadaňské městské kanceláře, by si tato městská kniha v budoucnu zasloužila samostatný detailní rozbor.

¹¹² ROUBÍK, F. – HAAS, A. – KOLLMAN, J. – FIALA, Z.: *Slovníček...*, s. 22-23.

¹¹³ Činí tak ČAREK, J. – LŮŽEK, B.: *Názvosloví městských knih...*, s. 469-470; FENCL, T.: *Pořádání knih... Domažlice*, s. 80-81; i typologie městských knih, vypracovaná pro dokumentaci a zpřístupňování městských knih v České republice grantu č. GA 404/09/0214.

¹¹⁴ KAPRAS, Jan: *Poručenství nad sirotky v právu českém*. Praha 1904, zvl. s. 73-81.

¹¹⁵ Transakce sirotčího majetku byly v letech 1466-1592 pravidelně zapisovány do tří kadaňských knih trhů a testamentů (KČ 14/567a; KČ 15/568 a KČ 16/569) a jejich podíl na celkové skladbě všech zápisů byl v tomto období 127 let stabilní (pohyboval se od 6,5 do 6,9 %) – RAK, P.: *Kadaňské knihy trhů...*, s. 38-43.

Knihy udělení měšťanského práva bývají řazeny k městským knihám, pojišťující práva jednotlivých měšťanů (konkrétně ke knihám městského nesporného soudnictví).¹¹⁶ V případě rejstříku osob přijatých za měšťany¹¹⁷ nelze ale vyloučit možnost, že byl založen a veden jako pomocná evidenční pomůcka městské kanceláře. O této variantě nutí uvažovat výrazná formulační strohost jeho zápisů, které se ve své nejstručnější podobě omezují na jméno a původ nového měšťana, datum udělení měšťanského práva a zaznamenání částky, kterou za toto udělení zaplatil. Také formát rejstříku (listy jsou široké pouze 9,6 cm a vysoké 31,7 cm), jej zřetelně odlišuje od všech ostatních kadaňských městských knih nesporného i sporného soudnictví.¹¹⁸ Podobnou velikost (15 x 37 cm) má jen radní protokol z let 1619-1621 (KČ 3/96). S touto možností není v rozporu ani kvalitní renesanční kožená vazba zdobená slepotiskovou rámovou kompozicí s plasticky vystupujícími vazy na hřbetě; i když knihy městské správy v užším slova smyslu malého formátu, založené pro vnitřní potřebu (kromě zmíněného radního protokolu mám na mysli knihu opisů písemností kadaňských katolíků a evangelíků KČ 8/N1 o velikosti listů 15,9x19,1 cm; a knihu přísah městských úředníků KČ 10/543 o velikosti listů 16 x 19,5 cm) měly vazby méně kvalitní.

2.) Knihy trhů a testamentů. Jedná se celkem o šest knih – tři společné knihy trhů a testamentů, dvě samostatné knihy trhů¹¹⁹ a jednu testamentů.¹²⁰ Osobitý rys kadaňského

---

¹¹⁶ ČAREK, J. – LŮŽEK, B.: *Názvoslovní městských knih...*, s. 466, č. 25.

¹¹⁷ Jeho obsahový rozbor provedl JANČÁREK, Petr: *Příspěvek ke studiu sociální struktury nově přijatých měšťanů v Kadani v předbělohorské době*. PPŽ 11, 1979, s. 88-96.

¹¹⁸ A nejen od nich. Knihy se zápisy o udělení měšťanského práva Nového Města pražského mají listy široké okolo dvaceti centimetrů a formulace jejich zápisů se vyvíjela – od starší formy z počátku 16. století, obsahující jméno, řemeslo, konstatování přijetí měšťanského práva, jména svědků a úřadujícího purkmistra až po dlouhé zápisy o půl století později, zaznamenávající i údaje o zachovacích nebo zhostných listech – MENDELOVÁ, J. (ed.): *Libri civitatis V...*, s. 11-19.

¹¹⁹ Trhovými knihami poddanských měst se zevrubně zabýval POLÁK, S.: *Trhové knihy českých poddanských měst...*, 412-452 a TÝŽ: *Trhová kniha města Příbramě z let 1512-1553*. SAP 19, 1969, s. 518-540; v poslední době pak Jan ČERNÝ: *Knihy trhových smluv města Nového Strašecí z let 1610-1669*. RHS 4, 2003, s. 39-102.

¹²⁰ Z novějších prací KOPEČKOVÁ, Jana: *Předbělohorská kniha kšaftů města Domažlic a možnost jejího využití k výzkumu každodenního života*. Západočeský historický sborník 6, 2000, s. 117-144; TOŠNEROVÁ, Marie: *Berounské knihy inventářů a testamentů z předbělohorského období*. MB 9, 2006, s. 20-38 a KILIÁN, Jan: *Mělnické registrum kšaftovní z let 1491-1536 – dosud nevyužitý pramen*. In: *Pozdně středověké testamety v českých městech*. Prameny, metodologie a formy využití. Sborník příspěvků z konference uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky. Praha 2006, s. 231-241. Výpovědní potenciál dalších knih testamentů a pozůstalostních inventářů z archivních fondů českých a moravských měst využívá celá řada studií. Přehled o nich lze získat z naposled citovaného sborníku o pozdně středověkých testamety, z knihy Michaely HRUBÉ: „*Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle*.“ *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*. Ústí nad Labem 2002; a nejnověji pak z rozsáhlé studie Pavly JIRKOVÉ: *Jihlavské testamety na přelomu 16.-17. století: prameny pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii*. SAP 60, 2010, s. 3-239.

městského knihovnictví 15. a 16. století, nemající obdoby v ostatních královských městech Žateckého kraje,¹²¹ představovalo společné zapisování běžné trhové agendy a testamentů do jedné knihy. Počátek této společné evidence sahal před rok 1465, z něhož se dochovala nejstarší městská kniha nesporného soudnictví. Zápisy obojího typu nacházíme v KČ 14/567a, KČ 15/568 a KČ 16/569. Setrvačnost této tradice skončila v roce 1603, kdy byla v posledně uvedené městské knize popsána všechna folia, vyhrazená pro testamenty. Další poslední vůle z tohoto roku pak už nebyly, tak jako dosud, vkládány do další trhové knihy, založené o deset let dříve, v roce 1593 (KČ 17/570, na níž pak v roce 1614 navázala další, KČ 18/571, vedená až do roku 1629), ale do nově pořízeného knižního korpusu KČ 19/607, vyhrazenému pouze pro testamenty (byly do něj zapisovány až do roku 1761).

3.) Knihy smluv o rozdělení pozůstalostí (KČ 20/663 a KČ 21/664 z let 1580-1636) zaznamenávaly rozdělení majetků, nashromážděným celoživotním úsilím jejich zůstavitelů mezi dědice (a tedy nové vlastníky). Z hlediska pojištění soukromých práv jednotlivých měšťanů plnily účel, pro který trhové knihy, evidující pouze parciální změny vlastnictví většinou mezi dvěma fyzickými osobami a v úzkém časovém intervalu, nebyly vhodné: podchycovaly transformaci komplexního majetkového celku, realizovanou prostřednictvím soustavy dědických práv, soudních rozhodnutí i mimosoudních ujednání v někdy i dlouhém časovém intervalu, do nové vlastnické struktury několika fyzických osob.

4.) Tři knihy pro evidenci dluhů. Dvě z nich (KČ 23/622 a KČ 24/624) sloužily od roku 1588 pro kontinuální zapisování dlužních úpisů. Do třetí (KČ 22/621), založené roku 1542, byly zapisovány doplatky (vejruňky), jimiž nový majitel po koupi domu často i řadu let umořoval celkovou kupní cenu. Její vznik si vynutil způsob, jakým byly v Kadani do trhových knih zapisovány převody nemovitostí. Po celé předbělohorské období se zde pro tento účel používala strohá a sevřená podoba knižního vkladu, omezeného pouze na jména kupujícího a prodávajícího, označení typu a polohy převáděného majetku a stereotypní formule o právních zárukách; kupní suma, závdavek, výše a způsob splácení vejruňků se v ní neuváděly.¹²² KČ 22/621 tak byla jednou z variant řešení, jak evidovat doplatky a pohledávky

---

¹²¹ V nich byly po celé předbělohorské období vedeny knihy trhů samostatně (v Lounech se jich dochovalo od roku 1530 deset; v Žatci od roku 1531 sedm a v Mostě od roku 1544 šest) – RAK, Petr: *Normativní a unifikující rysy ve stylizaci pozdně středověkých a raně novověkých soukromoprávních knižních vkladů. (Na příkladu trhových knih královských měst Žateckého kraje a Chomutova.)*, (v tisku); knihy testamentů se dochovaly pouze v Lounech a Žatci – HRUBÁ, M.: *„Nedávej statku žádnému...“*, s. 95-96, 99-100 a 299-301.

¹²² Formulace zápisu z roku 1468 (KČ 14/567a, fol 37r): *„Hans Würtich hat dem Mathes jung Eberlen vnd seinen erben sein hauß, gelegen in der Pecken gaß nebe[n] des Thoman Sneiders hauß, recht, redlich vnd erblich v[er]kauft, v[er]reicht vnd vfgegeben in allen den rechten, reynen vnd gerechtlichkeiten als das hauß gelegen an in komen ist vnd er das innegehabt hat, geredt vnd gelobt*

z prodaných, dosud ale plně nesplacených nemovitostí. Nakonec se ale prosadil jiný způsob – od poloviny osmdesátých let 16. století¹²³ začaly být zápisy o prodeji domů v kadaňských trhových knihách doplňovány dalším zápisem o výši kupní sumy a způsobu splácení vejrůnků, k němuž pak s určitým zpožděním začaly být připisovány záznamy o splácení dílčích splátek kupní sumy.¹²⁴ Původně byly připisovány na volné okraje papíru a řazení vkladů – dva až tři v ucelené řadě za sebou na jedné stránce – prozrazuje, že nebyly považovány jako standardní součást zápisu do trhových knih. Změnu tohoto přístupu lze sledovat od samého počátku 17. století, kdy se jednotlivé vklady na stránkách začínají osamostatňovat, aby pod nimi zůstal prostor pro zápis evidenčních poznámek o doplácení kupních cen.¹²⁵ Ty se také od této doby objevují u většiny zápisů, takže lze říci, že praxe zapisování kupních cen a jejich splátek, běžná od konce první poloviny 16. století v Žatci, Lounech a Mostu, se v Kadani prosadila až po roce 1600.¹²⁶

I.3.3 Knihy sporného soudnictví

Tato skupina obsahuje knihy, zachycující agendu civilních (akuzačních) procesů.¹²⁷

1.) Nejstarší je smíšená kniha sporného soudnictví KČ 25/724. Založil jí v roce 1519 městský písař Johann Giplfel, aby na její úvodní folia opsal soudní nálezy, vydané v letech 1461-1519 městskou radou Starého Města Pražského, k níž se od kadaňského městského soudu odvolali nespokojení účastníci soudních pří. V letech 1520-1540 sloužila k průběžnému zapisování soudních sporů.

---

im das geweren vnd entwerren nach dem statrechten. Actu[m] sabbato an[te] Zophie anno ut s[upra]“ se téměř nelišila od zápisu z 1. února 1619 (KČ 18/571, fol.230r): „Georg Wagner hat vergabt, verreichet, erblichen auff- vndt ubergeben seine behausung in der Ledergasse zwischen Georg Donners vndt weilandt Caspar Henelß heusern innengeleg[en], in reinen vndt gerechtigkeiten, alß er solche behaußung genutzt inngehabt vndt vff ihm khom[m]en, dem Daniel Panitzen vndt seinen erben, geredt ihm solche zugewehr[e]n vndt entwehren nach den stadtrechten. Eingelegt mitwochs den 1. feb[ruari] a[nn]o 1619“.

¹²³ KČ 16/569, fol. 185v an.

¹²⁴ *Es bekent auch gedachter Daniel Paniz, d[a]s er solche behaußung erkaufft habe in der summa pro 281 s[chok] maiß[enisch], davon er alß baldt zum angelt erlegt 63 s[chok], die verkauffer entpang. Dem hinterrest gelobt er mit 16 s[chok] nachzalung negstkünfftig s[anctae] Andreae anstahende zuentrichten biß zu contentierung der gantzen obbemelten kauffsum[m]a. A[ctum] ut sup[ra].* – Pokračování zápisu z 1. února 1619 o prodeji domu Georga Wagnera Danielu Panizovi – KČ 18/571, fol.230r.

¹²⁵ Tamtéž, kniha č. 570, od roku 1601, fol. 190r an.

¹²⁶ RAK, P.: *Normativní a unifikující rysy ...*, (v tisku).

¹²⁷ Akuzační proces popsal a na jeho odlišnost od procesu inkvizičního upozornil Petr KREUZ: *K charakteristice procesního projednávání trestních případů v českých městech doby předbělohorské*. In: Hrdelní soudnictví v českých zemích v 16.-18. století. Sborník příspěvků z konference, konané v Pardubicích 21.-22. 9. 1995. Pardubice 1996, s. 63-99.

2.) Rychtářské knihy – homogenní soubor čtyř svazků (KČ 26/725, KČ 27/726, KČ 28/727 a KČ 29/728), které vedli městští rychtáři. Většinu zápisů tvoří dlužní agenda.

3.) Knihy městského soudu (KČ30/734, KČ 31/735, KČ 32/736 a KČ 33/737). Rovněž homogenní soubor čtyř knih z let 1575-1608, do nichž byl zapisován průběh civilních majetkoprávních sporů, projednávaných před soudem městské rady. V závěru rozsáhlých, často i dvacetistránkových zápisů je připojen rozsudek, v němž purkmistr a rada oznamují, co v dané věci našli za právo;¹²⁸ doplněné případně ještě také – pokud se některá ze stran soudního sporu odvolala – o rozhodnutí pražského apelačního soudu. Řada těchto knih není úplná, nejstarší z dochovaných svazků nese označení „*LIBER ACTIONVM QVINTVS*“ (před roky 1575 tedy musely existovat ještě nejméně čtyři dnes již nedochované knihy). Zvláštností, se kterou se u kadaňských městských knih jinak nesetkáváme, je paralelní vedení dvou knih městského soudu KČ 32/736 a KČ 33/737 v letech 1592/1593 – 1605/1607.¹²⁹

4.) Poslední skupina se skládá ze dvou různorodých knih – knihy rozsudků městské rady KČ 34/N4 a knihy obřadů KČ 35/733. První z nich obsahuje rozhodnutí městské rady ve sporných záležitostech majetkového charakteru; druhá pak vklady obřadů věřitelů na majetek dlužníků.¹³⁰

O vypracování typologie knih sporného soudnictví, dochovaných na Starém Městě pražském z let 1580-1590 se pokusila Hana Vobrátilková. Do této skupiny řadí *manuály výpovědí*, kam se zapisovala vyjádření sporných stran při soudním řízení; *knihy svědomí*, zachycující autentické výpovědi svědků při projednávání soudních sporů; *knihy nálezů* (tj. rozsudků, vynesných městskou radou); *knihy apelací*, evidující rozhodnutí apelačního soudu (pokud se k němu některá ze stran po rozsudku městské rady odvolala); a *knihy rukojemství a plnomocenství*.¹³¹ S jednotlivými položkami tohoto typologického členění lze bezesbytku ztotožnit knihu rozsudků městské rady KČ 34/N4 (= kniha nálezů) a zčásti také smíšenou soudní knihu sporného soudnictví KČ 25/724, založenou původně pro odvolací nálezy rady Starého Města pražského (= kniha apelací). Čtyři knihy městského soudu (uvedené výše pod bodem 3.) v sobě spojují zápisy o důkazních prostředcích soudících se stran, stylizované ve

¹²⁸ „*Sprochen wier burgermaister vnd ratth der stad Cadann zu rechtt*“ – KČ 30/734, fol. 150v, (1582).

¹²⁹ První z nich byla nazývána „*Sandelsactionalbuch*“ – KČ 33/737, fol. 261r; druhá, do které přísězný městský písař Johann Sandel nezapisoval, „*Anderactionalbuch*“ – KČ 32/736, fol. 157v.

¹³⁰ K obřadům (též stavuňkům či přípovědím; německy „*kummer*“ či „*khommer*“, latinsky „*arrestatio*“) srov. JIREČEK, Josef (ed.): *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. 5. vyd., Praha 1876, L XVII – L XXXII.

¹³¹ VOBRÁTILKOVÁ, H.: *Knihy sporného soudnictví...*, s. 25-80.

třetí osobě jednotného čísla; nálezy městské rady; i případné apelační rozsudky. Představují prvotní typ soudní knihy, syntetizující v písemné podobě všechny tři základní etapy sporného soudnictví (přelíčení, rozsudek, odvolání), jež byla ve velkých městech rozdělena do samostatných knih výpovědí, svědectví, nálezů a apelací; a tvoří, stejně jako knihy rychtářské a kniha obstavěk, další samostatné typologické jednotky skupiny knih sporného soudnictví.¹³²

I.3.4 Knihy vesnic městského panství

Skupina obsahuje osm gruntovních knih.¹³³ Tři z nich, dvě pro vesnice Lužice a Krásný Dvoreček a starší gruntovní kniha vsi Vrchnice, byly založeny v třetí čtvrtině 16. století (v letech 1548, 1569 a 1556);¹³⁴ ostatní – pro vesnice Čachovice, Čermníky, Roztyly, Úhošťany a mladší gruntovní kniha vsi Vrchnice – vznikly v letech 1576-1610.¹³⁵ Na rozdíl od knih prvních třech skupin, jež byly všechny¹³⁶ pořízeny z iniciativy městské kanceláře, je situace u knih městského panství složitější. Jedna z nich byla založena správcem šlechtického dominia (gruntovní kniha vsi Krásný Dvoreček¹³⁷) a druhá měšťanským majitelem (gruntovní kniha vsi Lužice);¹³⁸ a do městské kanceláře se dostaly až poté, co se tyto vsi staly městským majetkem.

Kromě různorodých okolností vzniku odlišuje knihy vesnic městského panství od knih zbyvajících třech skupin samotný účel jejich založení. Sloužily totiž pro účely patrimonální správy a jsou to tedy zcela nepochybně úřední knihy vedené v záležitostech držby poddanské půdy a statků. Přesto by bylo metodicky zcela pochybené tyto gruntovní knihy vesnic kadaňského městského panství vyloučit z okruhu sledovaných městských knih; jednak proto,

---

¹³² ČAREK, J. – LŮŽEK, B.: *Názvoslovní městských knih...*, s. 462-466, č. 13, 16 a 24.

¹³³ Používání tohoto pojmu se mi zdá pro tento druh knih výstižnější než „pozemková kniha“ – užívání obou termínů věnuje pozornost SKOŘEPOVÁ, Markéta: *Gruntovní knihy 19. století na příkladě panství Nový Rychnov*. AČ 60, 2010, s. 347-348, pozn. 18-20. Jejich počátky a vývojem se zabývali zejména VOLF, M.: *Vývoj gruntovní knihy...*, s. 43-108; TRANTÍREK, Miroslav: *Vliv státu na vývoj městských a gruntovních knih na Moravě a ve Slezsku do roku 1849*. SAP 10, 1960, č. 2, s. 105-181; další literaturu pak uvádí PROCHÁZKA, V.: *Česká poddanská nemovitost...*, s. 559-564. Metodicky inspirativní popis gruntovních knih vypracovala Helena GREGOROVÁ: *Pozemkové knihy pražské metropolitní kapituly v 16. a 17. století. (Pramen ke sledování zatížení poddaných)*. SAP 29, 1979, s. 281-292.

¹³⁴ KČ 39/732; KČ 38/672 a KČ 42/707.

¹³⁵ KČ 36/551; KČ37/N3; KČ 40/693; KČ 41/698 a KČ 43/708.

¹³⁶ S jedinou možnou či pravděpodobnou výjimkou knihy opisů korespondence kadaňských katolíků a evangelíků z let 1524-1593 KČ 8/N1.

¹³⁷ KČ 38/672, založená roku 1569 Heinrichem ze Steinsdorfu, hejtnanem lobbkovického panství Egrberg – srov. k tomu HRUBÝ, Petr: *Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic. (Rodinné a majetkové zázemí luteránského předáka v předběllohorských Čechách.)* In: Ústecký sborník historický 2000, Ústí nad Labem 2000, s. 98-131.

¹³⁸ KČ 39/732, založená roku 1548 kadaňským měšťanem Hansem Weisjörgem.

že – až na uvedené výjimky – vznikaly v prostředí městské kanceláře a také z toho důvodu, že bychom se připravili o cennou komparativní základnu, umožňující postihnout případné rozdíly či odlišnosti mezi nimi a „tradičními“ městskými knihami. V závislosti na tématu zkoumané problematiky lze tedy ke knihám vesnic městského panství přistupovat buď jako ke knihám gruntovním nebo – jako v našem případě – ke knihám, představujícím jeden z produktů kadaňské městské kanceláře. S přihlédnutím k tomuto aspektu (a samozřejmě také s vědomím ambivalentního postavení těchto knih) proto pro ně lze zcela vědomě a věrohodně používat termín „městské knihy“.¹³⁹

---

¹³⁹ Vycházím z výsledků diskuze, vyvolané v první polovině šedesátých let minulého století především soupisem pozemkových knih (ČECHOVÁ, Gabriela a kol.: *Soupis starých pozemkových knih*. AČ 11, 1961, s. 6-16); zejména z dialogu mezi Stanislavem POLÁKEM: *Knihy pozemkové a knihy městské. (Poznámka k diplomatické terminologii)*. AČ 16, 1966. s. 208-215 a Oldřichem TURČÍNEM: *Několik poznámek k článku „Knihy pozemkové a knihy městské“*. AČ 17, 1967, s. 98-101, ukončené příspěvkem Stanislava POLÁKA: *Několik poznámek k „Několika poznámkám...“*. AČ 17, 1967, s. 218-219.

I.4 Deperdita

Promítneme-li si výše popsané kadaňské městské knihy do přehledového typologického schématu celkového systémového členění městských knih (jak je to ukázáno v příloze č. II), bude zřejmé, že ponejvíce se dochovaly knihy městské správy v užším slova smyslu a veřejnoprávní knihy městského soudnictví, v obou skupinách jen částečně. Z knih městské správy to jsou ponejvíce gruntovní knihy vesnic městského panství, v míře menší než by bylo žádoucí pak knihy opisů městské korespondence a radní protokoly a po jednom exempláři mezi nimi nacházíme knihy městských dluhů a přísah městských úředníků. Všechny byly vedeny pro vnitřní potřebu města. Z oblasti nesporného soudnictví se dochovaly pouze knihy trhů, pozůstalostní agendy (kšafty a dělení pozůstalostí), dluhů a po jedné knize sirotčí a měšťanských práv; z oblasti soudnictví sporného pak knihy rychtářské a knihy zápisů městského soudu.

Podobně asymetrická jako druhy dochovaných knih je i jejich časová skladba. V intervalu let 1465-1520 byly založeny pouze tři, z období následujícího dvacetiletí se nedochovala vůbec žádná a další tři vznikly v letech 1542-1548. Zbývajících sedmatřicet knih pak vcelku rovnoměrně pokrývá zbývajících úsek sedmdesáti let (devět pochází z období 1556-1569, devatenáct z období 1575-1599 a devět z let 1602-1619). Konkrétní zařazení doby vzniku jednotlivých knih do příslušných období obsahuje příloha č. III.

Nerovnoměrná obsahová i časová skladba dochovaných městských knih je smutným důsledkem ztrát, které je postihly. O jejich celkovém rozsahu vypovídají v obecné rovině rubriky, vytištěné inverzním písmem v příloze č. II. Ty mají za cíl pouze informativně vymezit jednotlivé oblasti městské správy a případně i jednotlivé skupiny knih, které nejsou v dochovaném souboru zastoupeny, neboť není samozřejmě možné jakýmkoli způsobem spekulovat o tom, které konkrétní knihy z těchto příslušných oblastí městské správy mohly být v Kadani před rokem 1620 vedeny.¹⁴⁰ Lze jen konstatovat, že naprosto chybějí knihy městského zákonodárství,¹⁴¹ knihy městského hospodářství a městských hospodářských úřadů,

---

¹⁴⁰ S jistotou to lze předpokládat snad jen o knihách městských financí, nevýrazně zastoupených v následujícím přehledu deperdit pouze výběřčími registry posudného z let 1562-1563.

¹⁴¹ Pro úplnost je třeba dodat, že ze skupiny knih městského zákonodárství se dochoval kopiář městských privilegií, jednorázově sestavený po roce 1410, který nebyl zařazen do souboru knih, jichž si všímá tato práce – SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 61 (= kniha č. 3); SCHLESINGER, Ludwig: *Das Kaadner Copialbuch*. MVGDB 11, 1873, s. 193-198; *Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310-1526...*, s. 90, č. 731. Cenné poznámky o jeho vzniku a (ne)užívání v městské kanceláři vyslovil Ivan HLAVÁČEK: *Městské kopiáře v Čechách ve středověku, několik všeobecných úvah*. In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Záborský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*. ÚSH, Supplementum 1, Ústí nad Labem 2010, s. 322-324.

podniků a zařízení,¹⁴² knihy městského soudnictví trestního; a také část knih městského soudnictví nesporného a sporného. (I to je však důležitá informace, která získá na významu při provádění paleografické analýzy, protože umožní pochopit nadbytek dochovaných jmen přísežných městských písařů a „nedostatek“ písařských rukou.)

Existenci některých ze ztracených městských knih je možné odvodit z dobových názvů dochovaných knih nebo doložit na základě zmínek a odkazů. Ve věcně-chronologickém členění obsahuje zjištěná deperdita z předbělohorského období následující přehled:

Knihy městské správy v užším slova smyslu

Výběrčí registra posudného piv ječných i bílých, vedená v letech 1562-1563;¹⁴³

„*Patentenbuch de anno 1592*“;¹⁴⁴

Radní protokol 1592-1596;

Radní protokol 1596-1599;

Radní protokol 1602-1603;

Radní protokol 1603-1605;

Radní protokol 1605-1607;

Radní protokol 1611-1614;

Radní protokol 1614-1616;

Radní protokol 1616-1617;

Radní protokol 1617-1619;¹⁴⁵

„*Stadtschuldenbuch ab anno 1594*“;¹⁴⁶

„*Weisenmemorialbuch*“, vedená do roku 1614;¹⁴⁷

„*Amtsbuch de anno 1604*“;

„*Amtsbuch de anno 1613*“;

„*Amtsbuch de anno 1620*“.¹⁴⁸

Knihy nesporného soudnictví

Tři knihy trhů a testamentů, (1. – 3. kniha rudá) z doby před rokem 1465;¹⁴⁹

¹⁴² Kromě knihy městských dluhů z let 1588-1681 (KČ 9/623).

¹⁴³ Zmínka v missivu městské rady z 14. dubna 1563 – KČ 6/99, fol. 229r. Podle nařízení Ferdinanda I. z 11. listopadu 1546 měla být v každém královském městě založena pořádná registra pro zaznamenávání počtu a velikosti pivních varů – *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl II. 1546-1557*. Praha 1880, s. 40.

¹⁴⁴ Uvedena v soupise městských knih z 12. září 1789 – SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4275.

¹⁴⁵ Tamtéž. Na tuto nedochovanou řadu navazuje radní protokol z let 1619-1621 (KČ 3/96).

¹⁴⁶ Tamtéž (pokud se ovšem nejedná o chybné vrocení a pod tímto názvem se tak neskrývá kniha městských dluhů, založená roku 1588 (KČ 9/623).

¹⁴⁷ Pod tímto názvem zmiňována v KČ 1/1, fol. 7r; jako „*Memorialbuch*“ pak také už v roce 1587 – KČ 11/606, fol. 261r.

¹⁴⁸ Uvedeny v soupise městských knih z 12. září 1789 – SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4275. Tato řada nedochovaných úředních knih by mohla být pokračovatelkou „úřední knihy“ (ve skutečnosti radního protokolu a knihy obnov městské rady z let 1583-1592 (KČ 2/73). „*Amtsbuch*“, patrně z roku 1604, zmiňuje zápis z 3. května 1613 – KČ 1/1, fol. 3r.

¹⁴⁹ Jejich existence vyplývá z označení nejstarší dochované městské knihy trhů a testamentů, založené roku 1469 (KČ 14/567a). Jako „rudou“ ji označuje již citovaný soupis městských knih z 24. listopadu 1788 (SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4274); pojmenování „4. kniha rudá“ uvedl do literatury na přelomu 30. a 40. let 19. století autor prvních dějin města Kadaně Mikuláš Urban von Urbanstadt –

„*Schiedbuch*“, kniha, sloužící k zapisování dělení pozůstalostí, poprvé se připomíná v roce 1466;¹⁵⁰
„*Schiedbuch*“, zmínka z roku 1554;¹⁵¹
„*Rothes schiedbuch ab anno 1560*“;¹⁵²
„*Schuldbuch*“, zmínka z roku 1543;¹⁵³
„*Neues schuldbuch*“ zmínka z roku 1555;¹⁵⁴
„*Neues schuldbuch*“ zmínka z roku 1570;¹⁵⁵
„*Schwarzen register*“ (rejstřík pro zapisování a evidenci splátek dluhů), zmínka z roku 1551.¹⁵⁶

Knihy sporného soudnictví

Čtyři knihy městského soudu (knihy pro zápis případů, projednávaných před soudem městské rady, a jejich rozsudků) před rokem 1575;¹⁵⁷

„*Liber transactionum de anno 1556*“;
„*Liber transactionum de anno 1583*“;¹⁵⁸
„*Arrestbuch*“, zmínky z let 1605 a 1608.¹⁵⁹

Propojíme-li dochované městské knihy s použitím jisté míry aproximace s nalezenými zmínkami o jejich typově stejných, ale ztracených exemplářích, můžeme se odvážit několika následujících závěrů. V první řadě vidíme, že nejméně od roku 1587, ne-li dříve, existovaly v Kadani radní protokoly a knihy obnov městské rady (tzv. „úřední knihy“).¹⁶⁰ Radní

---

tamtéž, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 2, podle něhož mělo ještě v 60. letech 19. století existovat několik listů z 3. knihy rudé – URBAN VON URBANSTADT, Nicholas: *Die Urgeschichte der königliche Stadt Kaaden*. In: GBKSK I, Komotau 1869, s. 116.

¹⁵⁰ RAK, P: *Kadaňské knihy...*, s. 84, pozn. 258-261.

¹⁵¹ KČ 15/568, fol. 259r.

¹⁵² Uvedena v soupise městských knih z 12. září 1789 – SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4275. Jejím pokračováním je pravděpodobně kniha dělených pozůstalostí KČ 20/663, založená roku 1580, označovaná v roce 1592 jako „*gelbesschiedbuch*“ – KČ 16/569, fol. 465r.

¹⁵³ KČ 22/621, fol. 1r.

¹⁵⁴ KČ 15/568, fol. 263r. Existenci předchozí starší knihy dlužních zápisů dokládá název této knihy, ve které podle textu poznámky na uvedeném foliu bylo v roce 1555 popsáno devět folií.

¹⁵⁵ KČ 16/569, fol. 14r a 23r; další zmínky z let 1580 a 1586 – KČ 11/606, fol. 112v, 187v a 204v. Nejstarší dochovaná kniha dluhů pochází z roku 1588 – KČ 23/622.

¹⁵⁶ KČ 15/568, fol. 242r a 245r.

¹⁵⁷ Jejich existenci dokládá označení knihy městského soudu, založené roku 1575 (KČ 30/734), jako „*LIBER ACTIONVM QVINTVS*“; v roce 1566 je pak zmiňována „*andern actionalbuch*“ – KČ 11/606, fol. 23r.

¹⁵⁸ Uvedeny v soupise městských knih z 12. září 1789 – SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 4275. Pravděpodobně jednalo o knihy smluv a narovnání, kam se zapisovaly případy, v nichž se strany při soudním řešení jejich pře rozhody o ukončení sporné záležitosti dohodou – WENISCH, R.: *Gliederung der Stadtbücher...*, s. 57, č. 45 a ČAREK, J. – LŮŽEK, B.: *Názvosloví městských knih...*, s. 467, č. 30.

¹⁵⁹ KČ 17/570, fol. 7r, 84r a 443r. Jediná dochovaná kniha obstavek byla založena v roce 1612 – KČ 35/733.

¹⁶⁰ V roce 1587 byla založena jediná dochovaná „úřední kniha“ (KČ 2/73); ovšem vzhledem k tomu, že způsob jejího vedení byl již plně stabilizován, není vyloučeno, že nebyla první. Pro posunutí počátku tohoto typu knih hlouběji do minulosti hovoří i skutečnost, že tzv. radní služebníci (více o nich v podkapitole I.6.2 této práce), kteří patrně „úřední knihy“ trvale vedli, jsou v Kadani doloženi již od roku 1566.

protokoly, z nichž se dochoval pouze jeden svazek z let 1619-1621 ((KČ 3/96), jsou doloženy od roku 1592 a hlouběji do minulosti nejsme schopni dohlédnout. V oblasti nesporného soudnictví byly souběžně s knihami trhů a testamentů vedeny knihy pro zápisy o rozdělení pozůstalostí („*schiedbücher*“). Z jejich patrně ucelené řady se dochovaly jen dvě, a to až od roku 1580 (KČ 20/663 a KČ 21/664). Také tradice knih dlužních zápisů sahá přinejmenším až do konce první poloviny 16. století a nezačíná v roce 1588, jak by bylo možné soudit ze dvou dochovaných exemplářů tohoto typu knih (KČ 23/622 a KČ 24/624); a existenci čtyř dnes ztracených knih městského soudu implicitně připomíná původní název knihy KČ 30/734.

I.5 Popis knih

I.5.1 Velikost a vazba

V případě zkoumání většího knižního souboru, pocházejícího z činnosti městské kanceláře, je třeba věnovat odpovídající pozornost také vnějšímu vzhledu knih, jakkoli se tato záležitost může při prvním pohledu zdát jako formální a okrajová. Naakumulovaná zjištění mají totiž značný vypovídací potenciál, založený na možnosti vzájemné komparace dílčích skupinových odlišností, který tak nikoli nepodstatným způsobem přispívá k poznání významu, jaký byl v městské kanceláři přikládán jednotlivým knihám v době jejich založení. Kromě samotné velikosti knih, jež byla dána formátem a rozměry papíru (arch, půlarch, čtvrtarch), přeloženým na dvoulisty, jejichž složky tvořily základní vazebné jednotky každého knižního korpusu, je důležitou součástí takového popisu i způsob, jakým byla provedena vazba.¹⁶¹

Šest nejrozměrnějších městských knih bylo určeno pro zápisy trhů a testamentů. (V této velikosti byly pořizovány průběžně nejen po celé sledované období, ale i po něm.)¹⁶² Jejich folia měří 27-29 x 40-44 cm a s výjimkou nejstarší z nich, založené v roce 1465,¹⁶³ chránily středy a rohy jejich desek plechové puklice a deltoidní nárožnice; desky samotné byly opatřeny uzavíráním na řemínky s přezkou a reprezentativně zdobeny. U druhé nejstarší městské knihy trhů a testamentů, založené roku 1516, byla tato výzdoba provedena pozdně gotickou rámovou bordurou a kolkovým dezénem;¹⁶⁴ u zbývajících čtyř pak plastickým zvýrazněním hřbetních vazů a renesanční slepotiskovou rámovou kompozicí.¹⁶⁵

Rozměry folií těchto šesti knih velikostně přibližně odpovídají archu papíru, nazývaného „*Realle*“ (44,5 x 61,5 cm). Byl to druhý největší formát papírového archu, vyráběný ve 14. – 16. století (s největším formátem „*Imperiale*“ o velikosti 50 x 74 cm se mezi zkoumanými městskými knihami nesetkáváme). O polovinu menší než „*Realle*“ byl formát „*Reçute*“ (31,5 x 45 cm):¹⁶⁶ Z archů této velikosti nebo jen o něco málo větších byly

---

¹⁶¹ Pro tento účel je nezbytná příručka Bohumila NUSKY: *Typologie českých renesančních vazeb. Terminologie, slohové určování a datování materiálu*. In: Historická knižní vazba 3-4, Liberec 1965, s. 19-145.

¹⁶² Čtrnáct trhových knih z let 1630-1850, SOkA Kadaň, fond AMK, knihy č. 572-586.

¹⁶³ KČ 14/567a.

¹⁶⁴ KČ 15/568.

¹⁶⁵ KČ 16/569; KČ 17/570; KČ 18/571; KČ 19/607.

¹⁶⁶ K formátům papírenských archů a jejich užívání na přelomu středověku a novověku srov. FLODR, Miroslav: *Filigranologie. Úvod do studia filigránů*. Brno 1974, s. 97-100.

svázány dvě třetiny sledovaných městských knih. Folia dvaatřiceti knih¹⁶⁷ mají velikost 18,5-24,4 x 31-35,9 cm; jistou, ale ne příliš výraznou výjimkou je pouze radní protokol z let 1619-1621, jehož folia měří 15 x 37 cm a který tedy musel vzniknout přeložením archu o velikosti cca 31 x 38 cm.¹⁶⁸ Zvýraznění plastičnosti hřbetních vazů u některých z nich a nákladná výzdoba předních i zadních desek renesanční slepotiskovou rámovou kompozicí, se kterými se setkáváme u knihy evidence městských dluhů,¹⁶⁹ některých knih nesporného¹⁷⁰ i sporného soudnictví¹⁷¹ stejně jako u části knih městského panství¹⁷² ale ukazuje, že i navzdory menšímu formátu byla těmto knihám přikládána náležitá vážnost a byly pořizovány s perspektivou dlouhodobého uchování.

Složky půlarchů přibližné velikosti formátu „*Reçute*“ (tj. cca 22,5 x 32 cm) byly použity pro zhotovení čtyř knih o velikosti takřka čtvercové (15-16 x 19-21 cm);¹⁷³ a rejstřík osob, které získaly v Kadani měšťanské právo (9,6 x 31,7 cm),¹⁷⁴ vznikl přeložením takových půlarchů podél jejich delší strany. Ani u těchto výrazně malých knih nelze vždy hledat přímou úměrnost mezi jejich velikostí a významem. Dvě z nich jsou opatřeny kvalitní koženou vazbou, zdobenou slepotiskem, která je nesporným důkazem toho, že i knihám o velikosti čtvrtarchu mohla být přisuzována trvalá hodnota a že jejich rozměry ovlivňovala praktická potřeba. Úzké a dlouhé stránky byly nepochybně vhodné pro vedení výše zmíněného rejstříku osob, přijatých za měšťany, a praktický čtvercový formát byl pro svou snadnou přenositelnost použit pro gruntovní knihu vsi Roztyly.¹⁷⁵ Obdobný čtvercový formát, ale s méně honosnou měkkou obálkovou pergamenovou vazbou s klopou, prošivanými pruhy a přepásáním má ze stejného důvodu gruntovní kniha vsi Lužice.¹⁷⁶ S přihlédnutím k době a okolnostem jejich vzniku (lužickou gruntovníci nechal svázat v roce 1548 kadaňský měšťan Hans Weissjorg, zatímco roztylskou gruntovníci si pořídilo město téměř o čtyřicet let později) lze dokonce obě vazby považovat za rovnocenné. Téměř všechny zkoumané městské knihy byly původně

---

¹⁶⁷ KČ 1/1; KČ 2/73; KČ 4/97; KČ 5/98; KČ 6/99; KČ 7/100; KČ 9/623; KČ 12/N2; KČ 11/606; KČ 13/545; KČ 20/663; KČ 21/664; KČ 22/621; KČ 23/622; KČ 24/624; KČ 25/725; KČ 26/725; KČ 27/726; KČ 28/727; KČ 29/728; KČ30/734; KČ 31/735; KČ 32/736; KČ 33/737; KČ 34/N4; KČ 35/733; KČ 36/551; KČ37/N3; KČ 38/672; KČ 41/698; KČ 42/707 a KČ 43/708.

¹⁶⁸ KČ 3/96.

¹⁶⁹ KČ 9/623.

¹⁷⁰ Kniha smluv o rozdělení dědictví (KČ 21/664); a kniha dluhů (KČ 23/622).

¹⁷¹ Rychtářské knihy (KČ 26/725; KČ 28/727 a KČ 29/728); knihy městského soudu a soudních nálezů (KČ 30/734; KČ 31/735; KČ 32/736; KČ 33/737 a KČ 34/N4).

¹⁷² Gruntovní kniha vesnic Čermníky (KČ37/N3) a Vrchnice (KČ 42/707 a KČ 43/708).

¹⁷³ KČ 8/N1; KČ 10/543; KČ 39/732 a KČ 40/693.

¹⁷⁴ KČ 13/545.

¹⁷⁵ KČ 40/693.

¹⁷⁶ KČ 39/732.

opatřeny uzavíráním na měkké kožené pásky nebo – méně častěji – v podobě širších kožených pásů s přezkou a sponou. Uzavírání neměly jen některé knihy s měkkou vazbou;¹⁷⁷ a stopy po něm nelze zjistit u knižních torz¹⁷⁸ či u některých knih s barokní převazbou či přeplepem.¹⁷⁹

V původní gotické vazbě jsou v souboru dochovaných městských knih svázány jen tři exempláře. Nejstarší kniha trhů a testamentů (KČ 14/567a) byla v první polovině šedesátých let 15. století svázána do prosté hladké vazby z hnědé usně bez ozdob a ochranných puklic. Smíšená kniha sporného soudnictví, založená v roce 1519 (KČ 25/724), je svázána v měkké kožené obálkové vazbě s klopou, přepásáním a horním a dolním prošíтым pruhem a volné plochy desek jsou zdobeny slepotiskem (routovými poli s kolky). Další, tvarově odlišné kolky, tentokrát v rámové borduře, zdobí i kožené desky druhé knihy trhů a testamentů, založené v roce 1517 (KČ 15/568). Jak zjistil Kamil Boldan, byly tyto kolky používány v knihvazačské dílně, působící v Kadani nebo nejbližším okolí, ve které si patrně již od roku 1486 nechal vázat své knihy Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic.¹⁸⁰ Knihvazačská dílna byla v činnosti i po Bohuslavově smrti v listopadu 1510, protože druhá kadaňská městská kniha v ní byla svázána patrně až v roce 1516.

Nejvíce knih má vazbu renesanční. Pergamen byl k tomuto účelu používán pouze zřídka a pouze v jednom případě šlo o čistý a nepoužitý materiál;¹⁸¹ na všechny ostatní vazby (šlo výlučně o knihy, určené pro vnitřní potřebu městské kanceláře) byly využity archy pergamenu z gotických rukopisů¹⁸² nebo z listin, jež pozbyly významu.¹⁸³ Nejpočetněji, celkem jedenadvaceti exempláři, jsou ovšem v souboru dochovaných knih zastoupeny kožené renesanční vazby, do nichž byla svázána naprostá většina knih městského nesporného i sporného soudnictví. Na jejich předních deskách (ty bývají v porovnání se zadními deskami „zdobnější a výtvarně účinnější“)¹⁸⁴ převažuje rámová kompozice s jedním,¹⁸⁵ dvěma,¹⁸⁶

---

¹⁷⁷ KČ 4/97 a KČ 5/98. Někdy ale knihy s měkkou vazbou řemínky měly – KČ 8/N1.

¹⁷⁸ KČ 7/100; KČ 12/N2; KČ 27/726 a KČ 28/727.

¹⁷⁹ KČ 6/99; KČ 10/534 a KČ 11/606.

¹⁸⁰ V této dílně také vzniklo nejméně jedenáct svazků inkunábulí, dochovaných v knihovně konventu františkánského kláštera 14 sv. Pomocníků v Kadani – BOLDAN, Kamil – URBÁNKOVÁ, Emma: *Rekonstrukce knihovny Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic. Katalog inkunábulí roudnické lobkovické knihovny*. Praha 2009, s. 62-65.

¹⁸¹ Gruntovní kniha vsi Lužice KČ 39/732.

¹⁸² Radní protokol a kniha obnov městské rady z let 1587-1592 (KČ 2/73); registra korespondence městské rady z let 1557-1559 (KČ 5/98) a kniha opisů písemností kadaňských katolíků a evangelíků, pořizená po roce 1593 (KČ 8/N1).

¹⁸³ Registra korespondence městské rady z let 1556-1557, KČ 4/97.

¹⁸⁴ B. NUSKA: *Typologie českých renesančních vazeb...*, s. 43.

¹⁸⁵ KČ 13/545; KČ 20/663; KČ 29/728 a KČ 30/734.

třemi¹⁸⁷ a sedmi¹⁸⁸ svislými pásy. Méně častá je rámová kompozice s plotnou¹⁸⁹ a vloženým svislým středním polem.¹⁹⁰ Ojedinele se pak setkáváme s dominantovou kompozicí s arabeskním oválem,¹⁹¹ kombinací pravoúhlého a routového linkování,¹⁹² dvěma svislými pásy, zdobícími koženou polovazbu,¹⁹³ či s absencí jakékoli slepotiskové výzdoby předních i zadních desek.¹⁹⁴

Pro vazbu tří knih, svázaných v posledním desetiletí předbělohorské epochy, byl místo kůže použit papír,¹⁹⁵ u dvou vazba chybí¹⁹⁶ a bez knižní vazby jsou také dvě papírové složky, tvořící rychtářskou knihu z let 1558-1559 (KČ 27/726).

I.5.2 Původ papíru

Stejně důležitý jako velikost papíru je i jeho původ. Studium filigránů na foliích jakéhokoli většího uceleného souboru knih je možné získat jinak nedostupné poznatky. Žádný filigrán se nepodařilo najít pouze ve dvou knihách (v radním protokolu z let 1619-1621 a druhé nejstarší knize trhů a testamentů 1516-1563);¹⁹⁷ ve zbylých bylo zjištěno osmnáct filigránů či jejich motivů ve více než třiceti různých variantách. Při jejich konfrontaci s materiálem, dosud publikovaným v soupisových příručkách a studiích,¹⁹⁸ se s větší či menší

---

¹⁸⁶ KČ 16/569; KČ 17/570 a KČ 34/N4.

¹⁸⁷ KČ 9/623 a KČ 22/621.

¹⁸⁸ KČ 21/664 a KČ 28/727.

¹⁸⁹ KČ 18/571; KČ 19/607; KČ 23/622 a KČ 33/737. Tato kompozice, kde je v plotně zobrazena alegorie Spravedlnosti? (postava v renesančním oděvu s nezavázanými očima, mečem a váhami) zdobí i obálkovou vazbu s klopou KČ 40/693.

¹⁹⁰ KČ 32/736.

¹⁹¹ KČ 24/624.

¹⁹² KČ 26/725.

¹⁹³ KČ 43/708.

¹⁹⁴ KČ 41/698.

¹⁹⁵ Jsou to nová pamětní kniha zelená, založená roku 1614 (KČ 1/1); radní protokol z let 1619-1621 (KČ 3/69) a kniha obřadů, vedená od roku 1612 (KČ 35/733).

¹⁹⁶ Kniha inventářů sirotčích pozůstalosti (KČ 12/N2) je patrně torzem zničené a ztracené vazby; registra korespondence městské rady z let 1584-1587 (KČ 7/100) se zřejmě knižního svázání nedočkala.

¹⁹⁷ KČ 3/96 a KČ 15/568.

¹⁹⁸ BRIQUET, Charles-Moise: *Les filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier des leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600. I. – IV.* 2e ed., Leipzig 1923; ZUMAN, František: *České filigrány XVI. století.* PA 33, 1922-1923, s. 277-286; TÝŽ: *České filigrány XVII. století.* PA 35, 1926-1927, s. 442-463; FISCHER, Hans: *Die Industrie. Geschichtliche Entwicklung.* (Heimatkunde des Bezirkes Komotau, 2. Band, 3. Heft). Komotau 1934; PICCARD, Gerhard: *Die Kronen-Wasserzeichen. Findbuch I der Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart.* Stuttgart 1961; TÝŽ: *Die Turm-Wasserzeichen. Findbuch III.* Stuttgart 1970; TÝŽ: *Wasserzeichen Schlüssel. Findbuch VIII.* Stuttgart 1979; TÝŽ: *Wasserzeichen Frucht. Findbuch XIV.* Stuttgart 1983; TÝŽ: *Wasserzeichen Dreieberg. Findbuch XIV, Teil 2.* Stuttgart 1996; HALLA, Karel: *Papírenská výroba na Chebsku.* Sborník Chebského muzea 2002, s. 185-203.

přesností podařilo určit původ čtrnácti až patnácti motivů. Se žádnou konkrétní papírnou či územím se nepodařilo spojit tři filigrány: v knize, založené roku 1559 je to osmkrát prohnutý korunovaný had s vyplazeným jazykem (šířka záhybů se směrem nahoru postupně rozšiřuje) s majuskulami „H“ (vlevo) a „S“ (vpravo) u předposledního ohybu v horní části hadova těla;¹⁹⁹ v knihách, založených v letech 1575 a 1579 vodoznak v podobě polceného renesančního štítu, jež má v heraldicky pravé polovině vrch? s horní polovinou koz(l)ího(?) těla, levou polovinu rozdělenou pětikrát pokosem a nad štítem je korunka o pěti stěžejkách;²⁰⁰ a knize, založené roku 1576 filigrán ve tvaru renesančního štítu s břevnem pokosem, ve kterém jsou tři hvězdy, a doprava hledícím ptákem (vlašť'ovkou?), sedícím na štítě.²⁰¹

Původ dalších čtyř filigránů lze určit pouze teritoriálně. Patří k nim drobný vinný hrozen (1583), jenž kupodivu není uveden ani v Piccardově tematickém soupisu filigránů, znázorňujících ovoce, a o němž tak lze pouze říci, že si tuto značku oblíbily papírny ve Francii, v Piemontu ve švýcarském Freiburgu a jižním Německu;²⁰² mořský had s rohy(?) za hlavou (1593), užívaný některou papírnou na blíže nespecifikovaném území Německa;²⁰³ a koruna s čelenkou, pěti stěžejkami a dvoukonturovitými oblouky, jejichž spojení je zakončeno křížem (1548), podobná značce papíren v horní Itálii a oblasti Benátek.²⁰⁴ V Itálii, v Piemontu či Lombardii, byl také krátce před rokem 1465 vyroben papír i pro nejstarší knihu trhů a testamentů, jehož filigrán znázorňuje podle Briqueta koňské hřeblo.²⁰⁵

Nepříliš přesné je určení filigránu v podobě renesančního štítu s mřežováním v dolní a korunovaným orlem v horní polovině. O Briquetově určení, které jej přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu, lze mít určité pochybnosti.²⁰⁶ Skutečností ale nicméně zůstává, že tato vodní značka je na foliích kadaňských městských knih k vidění nejčastěji. V třinácti knihách, založených v časovém rozmezí let 1542-1587, se vyskytuje ve více než deseti velikostních a tvarových variantách (její šířka i délka se pohybují do tří do pěti centimetrů a jednotlivá provedení se odlišují pravidelností nebo naopak asymetričností štítu) a

---

¹⁹⁹ KČ 11/606.

²⁰⁰ KČ 29/728 a KČ 30/734.

²⁰¹ KČ 41/698.

²⁰² KČ 20/663; PICCARD G: *Wasserzeichen Frucht...*, s. 9.

²⁰³ KČ 17/570.

²⁰⁴ KČ 39/732.

²⁰⁵ KČ 14/567a; BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 6135-6139.

²⁰⁶ BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 založil své určení tohoto filigránu papírně v Schrobenhausenu na jeho údajné identické podobě s městským znakem; Schrobenhausen má ale v horní polovině znaku korunovanou hlavu medvěda (nikoli orla); a v této podobě se jeho městský znak objevuje i na filigránech z první poloviny 16. století:

http://de.wikisource.org/wiki/Seite:Geschichte_des_Dt_Buchhandels_1_04.djvu/012 (staženo 5. 6. 2009).

potvrzuje tak vysokou produktivitu papírny a značné územní rozšíření jejích výrobků (papír s těmito filigrány se podle Briqueta používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznaní a k roku 1578 je doložen také v Mostě).²⁰⁷

Ostatních deset motivů filigránů lze přisoudit přímo jednotlivým lokalitám či dokonce přímo jednotlivým papírníkům či jejich rodům.²⁰⁸ Tři z nich pocházely z blízkého či relativně jen málo vzdáleného okolí Kadaně. Na gruntovní knihu vsi Čermníky byl v roce 1599 použit papír z nově postavené papírny v Chomutově;²⁰⁹ kniha přísah městských úředníků z roku 1597 a kniha dluhů z roku 1605 byly svázány z produktů chebské papírny;²¹⁰ a kniha smluv o rozdělení dědictví z roku 1602, kniha obstavek z roku 1612 a památná kniha z roku 1614 z papíru z Dolního Žďáru u Jáchymova.²¹¹ Papír ostatních kadaňských městských knih pochází ze zahraničí. Ze Saska to byly výrobky papíren ve Schneebergu (registra korespondence městské rady a gruntovní knihy vsí Čachovice a Roztyly, všechny tři založeny v letech 1584-1585)²¹² a ve Zwönitz (kniha kopií a register korespondence, založená po roce 1593, a gruntovní kniha vsi Vrchnice z roku 1610).²¹³ Početněji byly zastoupeny bavorské a švábské papírny. Kromě případného Schrobenu to byla papírna v Řezně (gruntovní kniha vsi Úhošťany z roku 1576, kniha městského soudu z roku 1585 a kniha rozsudků městské rady z roku 1602);²¹⁴ Landsbergu na Lechu (rychtářská kniha z roku 1544, třetí kniha trhů a testamentů z roku 1563 a snad i kniha trhů z roku 1614);²¹⁵ Augsburgu (kniha testamentů, založená roku 1603)²¹⁶ a zejména z Ravensburgu. Dvě varianty typického filigránu se dvěma věžemi a branou na nízkém štítě jsou na listech gruntovní knihy vesnice Krásný Dvůr z roku 1569, ta ale, jak víme, nevznikla v Kadani, ale v kanceláři panství Egerberk.²¹⁷ V samotné Kadani se do knih, svázaných z papíru z Ravensburgu, začalo psát až v letech 1588-1595 (kniha dluhů města, inventáře sirotčích pozůstalostí, rejstřík osob

---

²⁰⁷ BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239. KČ 2/73; KČ 4/97; KČ 5/98; KČ 6/99; KČ 7/100; KČ 11/606; KČ 22/621; KČ 23/622; KČ 26/725; KČ 27/726; KČ 28/727; KČ 33/737 a KČ 42/707.

²⁰⁸ Papírna v Chebu a Dolním Žďáru u Jáchymova (viz níže) a papírnická rodina Herbů v Ravensbrucku (KČ 9/623; KČ 13/545 a KČ 38/672).

²⁰⁹ KČ 37/N3.

²¹⁰ KČ 10/543 a KČ 24/624.

²¹¹ KČ 1/1; KČ 21/664 a KČ 35/733.

²¹² KČ 7/100; KČ 36/551 a KČ 40/693.

²¹³ KČ 8/N1 a KČ 43/708.

²¹⁴ KČ 31/735; KČ 34/N4 a KČ 41/698.

²¹⁵ KČ 16/569; KČ 18/571 a KČ 26/725.

²¹⁶ KČ 19/607.

²¹⁷ KČ 38/672.

přijatých za měšťany a kniha městského soudu).²¹⁸ Poslední místem v Německu, které zbývá zmínit, byla papírna patrně v porýnském Nideggen (soudní kniha, založená v roce 1519).²¹⁹

Promítnutí provenience papíru, použitého pro výrobu kadaňských městských knih do časové osy ukazuje, že v druhé polovině 15. a na počátku 16. století pocházel tento papír ze vzdálených oblastí severní Itálie a Porýní (bylo tomu tak u dvou nejstarších dochovaných městských knih; knihy trhů a testamentů z roku 1465 a soudní knihy z roku 1519).²²⁰ V horní Itálii a okolí Benátek měl pravděpodobně také původ papír, použitý ještě v roce 1548 na gruntovníci vsi Lužice.²²¹ Jen krátce předtím (v roce 1542) se ale v Kadani objevil papír s filigránem v podobě renesančního mřížovaného štítu s orlem, pocházející možná z bavorského Schrobenhausenu, který se zde používal do konce osmdesátých let 16. století. Až do roku 1570 přitom bezkonkurenčně převažoval, protože jen jedna z celkem osmi městských knih, které byly v letech 1540-1570 založeny, byla svázána z jiného papíru (kniha trhů a testamentů z roku 1563, papírna v Landsbergu),²²² což možná mohlo být zapříčiněno tím, že pro ni byly potřeba velkoplošné archy formátu „*Realle*“.

V poslední čtvrtině 16. století se provenience papíru začíná diverzifikovat a zkracuje se vzdálenost, z níž je dovážen. V roce 1576 byl pro gruntovní knihu Úhošťan použit papír z Řezna, a v letech 1584-1585 jsou tři městské knihy zhotoveny z papíru ze Schneebergu v Sasku a na přelomu osmdesátých a devadesátých let se v Kadani objevuje papír z Ravensburgu. Papír ze Schneebergu byl první předzvěstí uplatnění produkce regionálních papíren, která se v Kadani v plné intenzitě projevila na přelomu 16. a 17. století (papír ze saského Zwönitz v knihách, založených v letech 1593-1610, z Chebu v letech 1595-1605, z Chomutova v jedné městské knize z roku 1599 a z Dolního Žďáru u Jáchymova v městských knihách, založených v letech 1602-1614). Tento stav přetrvává i v prvních dvou desetiletích 17. století; jistou anomálii lze ale v této době postihnout u městských knih trhů z let 1593 a 1614; a u knihy testamentů z roku 1603, zhotovených z archů formátu „*Realle*“. Tyto velké formáty musely být i nadále získávány prostřednictvím dálkového importu. Papír pro první z nich byl dovezen z blíže neurčené papírny v Německu, na listech druhé se vyskytuje filigrán s trojvrším a křížem, patřící patrně papírně v Landsbergu, a papír pro městskou knihu testamentů, založenou v roce 1603, pochází z Augsburgu.²²³

---

²¹⁸ KČ 9/623; KČ 12/N2; KČ 13/545 a KČ 32/736.

²¹⁹ KČ 25/724.

²²⁰ KČ 14/567a a KČ 25/724.

²²¹ KČ 39/732.

²²² KČ 16/659.

²²³ KČ 17/570; KČ 18/571 a KČ 19/607.

I.5.3 Vedení knih

Převládajícím jazykem knižních vkladů je němčina. Byla používána jako běžná řeč, v níž byly do sledovaných knih zaznamenávány všechny záležitosti bez ohledu na to, o jaký konkrétní druh agendy se jednalo. Jsou tak zásobárnou nepřeborného materiálu, čekající na své zpracovatele z řad lingvistů historické němčiny – tak jako je němčina středověkých a raně novověkých městských kanceláří našla v Emilu Skálovi,²²⁴ písemnosti olomouckého městského archivu v Libuši Spáčilové²²⁵ nebo jihočeské německy psané listiny a městské knihy v Hildegradě Bokové.²²⁶

Čeština se v kadaňských městských knihách objevuje pouze v několika málo zápisech, jež jsou vždy provenienčně spjaté s českým jazykovým prostředím. Nejstarším je český rozsudek nad uprchlými kadaňskými měšťany z 31. srpna 1467, připravený písařem podkomořského úřadu Václavem perkmistrem pražských hor viničních Václavem od Prstenu (ojedinělost a nezvyklost takového počínu v Kadani výmluvně ilustruje fakt, že byl doplněn stručnějším německým překladem).²²⁷ Společným jmenovatelem ostatních několika ojedinělých výskytů českého jazyka ve sledovaných městských knihách je skutečnost, že se jedná o opisy listin nebo listů, které měly českého odesilatele nebo příjemce.²²⁸ Nejvíce kusů česky – a rovněž i latinsky – psaných písemností obsahuje kniha opisů korespondence kadaňských evangelíků a katolíků KČ 8/N1. Kromě ní se v žádné jiné knize s latinsky psaným

---

²²⁴ Základní informace o jeho díle obsahuje nekrolog Miloslava POLÍVKY: *Emil Skála (20. 11. 1928 - 17. 8. 2005)*. ČČH 104, 2006, s. 455-458.

²²⁵ SPÁČILOVÁ, Libuše: *Das Frühneuhochdeutsche in der Olmützer Stadtkanzlei. Eine textsortengeschichtliche Untersuchung unter linguistischem Aspekt*. Berlin, 2000; TÁŽ: *Deutsche Testamente von Olmützer Bürgern. Entwicklung einer Textsorte in der Olmützer Stadtkanzlei in den Jahren 1416-1566*. Wien, 2000; TÁŽ: *Němčina v olomoucké městské kanceláři v 15.-17. století*. OAO 9, 2000, s. 53-69; SPÁČIL, Vladimír – SPÁČILOVÁ, Libuše: *Míšeňská právní kniha. Historický kontext, jazykový rozbor, edice*. Olomouc, 2010.

²²⁶ BOKOVÁ, Hildegard: *Der Schreibstand der deutschsprachigen Urkunden und Stadtbucheintragungen Südböhmens aus vorhussitischer Zeit (1300-1419)*. Frankfurt am Main 1998. Pečlivé jazykové rozborů německy psaných textů, které zpracovala Helena Hasilová, jsou také standardními částmi edic českolipské pamětní knihy, rejstříku stavby mosteckého děkanského kostela a nejstarší městské knihy z Litoměřic – EBELOVÁ, I. – PANÁČEK, J. – GAJDOŠÍK, P. (edd.): *Libri civitatis I...*, s. 77-92; MYŠIČKA, M. – EBELOVÁ, I. – HASILOVÁ, H. (edd.): *Libri civitatis II...*, s. 37-49; KOCÁNOVÁ, B. – TOMAS, J. a kol. (edd.): *Libri civitatis III...*, s. 77-85.

²²⁷ KČ 14/567a, fol. 45r-v. Blíže k této události RAK, Petr: *Kadaňský incident z roku 1467*. In: M. Hrubá (red.), *Víra nebo vlast? Exil v českých dějinách raného novověku*. Ústí nad Labem 2001, s. 20-43.

²²⁸ KČ 14/567a, fol. 165r (opis listiny z roku 1493); KČ 17/570, fol. 50r-52r (opis listiny z roku 1594) a opisy několika missivů v KČ 6/99. Výjimku mezi nimi představují pouze české překlady přísah konšelů, obecních starších a volenců – KČ 10/543, fol. 11v-12r a 102r-103r.

souvislým textem nesetkáváme; a latina se v nich objevuje jen v mravoučných sentencích, zdobících některé titulní listy;²²⁹ (a pak samozřejmě také v datovacích formulích).

Ve většině knih byla jejich folia pročíslována krátce po jejich založení. S chybějící původní foliací se setkáváme jen u knižních torz či dodatečně svázaných složek;²³⁰ ve dvou knihách opisů městské korespondence²³¹ a ve dvou nejstarších rychtářských knihách.²³² Číslování folií bylo prováděno vždy v pravém horním rohu v naprosté většině knih arabskými číslicemi; pouze u dvou nejstarších knih trhů a testamentů se setkáváme s označením stránek v podobě kombinace majuskul latinské abecedy a římských číslic I – XX.²³³ Římské číslice byly také použity pro foliování části listů soudní knihy vsi Lužice a soudní a gruntovní knihy vsi Roztyly.²³⁴

Číslování listů bylo nezbytným předpokladem pro sestavení rejstříku; ne ke všem knihám byl ale pořízen. Chybí téměř u všech knih městské správy v užším slova smyslu a podobně tomu je u knih sporného soudnictví, kde není rejstříkem opatřena žádná ze čtyř rychtářských knih.²³⁵ Za obdobu rejstříku je také možné považovat soupis funkcí městských úředníků a zaměstnanců na úvodních listech knihy přísah a regesta korespondence v knize opisů písemností kadaňských katolíků a evangelíků,²³⁶ protože oba tyto soupisy umožňují orientaci v následujícím textu. Z ostatních knih sporného soudnictví mají rejstřík jen kniha rozsudků městské rady a (neúplný) kniha obstavek.²³⁷ U ostatních knih této skupiny, do nichž byly zapisovány soudní spory a rozsudky, se pouze v jednom případě lze setkat s jejich úplným soupisem.²³⁸ Zbylé nemají tento soupis úplný²³⁹ nebo dokonce žádný.²⁴⁰

Rejstříky (v podobě jmenného seznamu účastníků příslušných transakcí, uvedených v zápisech na prvním místě, abecedně řazených podle křestních jmen a doplněných odkazem na příslušné folio) byly naopak většinou vytvářeny u knih soudnictví nesporného a u knih městského panství. V prvně zmíněné skupině je nalézáme u těch, které evidovaly trhy, testamenty a rozdělování pozůstalostí; a bez rejstříků jsou pouze knihy, evidující dluhy.²⁴¹

---

²²⁹ U knih KČ 10/543; KČ 17/570; 22/621.

²³⁰ KČ 4/97 a KČ 7/100.

²³¹ KČ 5/98 a KČ 6/99.

²³² KČ 26/725 a KČ 27/726.

²³³ KČ 14/567a a KČ 15/568.

²³⁴ KČ 39/732 a KČ 40/693.

²³⁵ KČ 26/725; KČ 27/726; KČ 28/727 a KČ 29/728.

²³⁶ KČ 8/N1 a KČ 10/543.

²³⁷ KČ 34/N4 a KČ 35/733.

²³⁸ KČ 30/734.

²³⁹ KČ 25/724; KČ 31/735 a 33/737.

²⁴⁰ KČ 32/736.

²⁴¹ KČ 22/261; KČ 23/262 a KČ 24/263.

Z knih městského panství nemá rejstřík pouze jedna kniha.²⁴² Pro rejstříky si kadaňští měšťtí písaři téměř vždy rezervovali úvodní folia knih, pouze u knihy obstavek a první gruntovní knihy dvora Vrchnice se rejstříky nacházejí až na jejich konci.²⁴³

Knihy byly vedeny několika různými způsoby:

1.) Jen ve dvou případech byla kniha předem systematicky rozdělena na části, vyhrazené konkrétním druhům agendy. Jedním z nich je gruntovní kniha vsi Lužice, rozdělená na části, do nichž se měly zapisovat testamenty, kupní smlouvy, vzdání nemovitostí, kvitance a sirotčí záležitosti,²⁴⁴ druhým pak kniha přísah městských úředníků, v níž byla reálná folia rozepsána podle jednotlivých úřadů.²⁴⁵

2a.) Nejčastěji byly zápisy do knih připisovány chronologicky. Téměř nikdy se ovšem jednalo o čistě chronologický způsob zápisů, jaký je typický snad jen pro rejstřík osob přijatých za měšťany a pro část smíšené knihy sporného soudnictví, založené v roce 1519;²⁴⁶ a za jaký lze také považovat způsob pořizování opisů městské korespondence.²⁴⁷

2b) U většiny sledovaných městských knih byl ale chronologický způsob jejich vedení poznamenán ještě několika dalšími vlivy. Jen ojediněle jej narušila časová inverze zápisů, ukazující, že zápisy do knihy byly pořizovány ze starší předlohy²⁴⁸ nebo při jednorázovém opisování většího množství nedbale srovnané korespondence z delšího časového úseku.²⁴⁹

2c.) Nejvíce doplňují chronologicky řazené zápisy nejružnější přípisky a poznámky, dopisované (s různou intenzitou) s kratším či delším časovým odstupem. Nacházejí se na foliích části knih nesporného soudnictví,²⁵⁰ ve třech knihách městské správy v užším slova smyslu²⁵¹ a téměř ve všech knihách sporného soudnictví.²⁵²

3.) Ne tak početně je zastoupena kombinace chronologických zápisů s cíleným a plánovaným vynecháváním místa pro kontinuální dopisování záznamů, týkajících se dílčího splácení pohledávek a doplatků v následujících letech. Takto kombinovaný způsob vedení

---

²⁴² KČ 41/698.

²⁴³ KČ 35/733 a KČ 42/707.

²⁴⁴ KČ 39/732. Pozoruhodné je, že takto podrobně lužickou gruntovní knihu rozdělil v roce 1548 nikoli profesionální písař, ale kadaňský měšťan a majitel vsi Lužice Hans Weissjorg. Z gruntovních knih ostatních vsí městského panství není takto podrobně rozdělena žádná.

²⁴⁵ KČ 10/543.

²⁴⁶ KČ 13/545 a KČ 25/724, fol. 104r-150r.

²⁴⁷ KČ 4/97; KČ 5/98; KČ 6/99 a KČ 7/100.

²⁴⁸ Ve smíšené knize KČ 11/606 na fol. 1r-10r.

²⁴⁹ KČ 8/N1.

²⁵⁰ KČ 11/606; KČ 14/567a; KČ 15/568; KČ 16/569; KČ 19/607; KČ 20/663 a KČ 21/664.

²⁵¹ KČ 1/1; KČ 2/73 a KČ 3/96.

²⁵² KČ 26/725; KČ 27/726; KČ 28/727; KČ 29/728; KČ30/734; KČ 31/735; KČ 32/736; KČ 33/737 a KČ 34/N4.

mají téměř všechny knihy městského panství,²⁵³ kniha dluhů rady a města Kadaně z roku 1588,²⁵⁴ kniha obstávek z roku 1612²⁵⁵ a některé mladší knihy nesporného soudnictví. Nejstarší z nich je kniha, evidující doplatky za koupené nemovitosti, založená v roce 1542,²⁵⁶ dále dvě knihy dluhů, vedené od roku 1588,²⁵⁷ a dvě nejmladší knihy trhové.²⁵⁸

---

²⁵³ Konkrétně KČ 36/551; KČ37/N3; KČ 38/672; KČ 40/693; KČ 41/698; KČ 42/707 a KČ 43/708. Počátků a rozšíření tohoto způsobu zápisu v gruntovních knihách poddanských vesnic si všímá PROCHÁZKA, V.: *Česká poddanská nemovitost...*, s. 44-46.

²⁵⁴ KČ 9/623.

²⁵⁵ KČ 35/733.

²⁵⁶ KČ 23/622 a KČ 24/624.

²⁵⁷ KČ 20/663 a KČ 21/664.

²⁵⁸ KČ 17/570 (od roku 1601, fol. 190r an.) a KČ 18/571.

I.6 Paleografický rozbor

Paleografickým rozbohem zápisů třiačtyřiceti dochovaných městských knih bylo zjištěno 116 písařských rukou. Před tím, než se začneme zabývat jeho výsledky, je nutné upozornit na nebezpečí subjektivnosti, která je s touto činností latentně spojena a může ovlivnit určování autorství písařských rukou a kvůli které nelze nikdy vyloučit nebezpečí určité relativnosti dovozených závěrů.²⁵⁹ Při rozšířeném výskytu jedné písařské ruky v několika různých městských knihách po delší časový úsek lze objektivitu paleografické analýzy (do určité míry) verifikovat jednak dostatečnou základnou písemného materiálu, dovolující důkladnější studium nuancí příslušné písařské ruky, a jednak dobou jejího výskytu (ta nemůže být delší než čas, vymezený pro profesní působení písaře biologickými faktory poté, co ve věku okolo dvaceti let dosáhl určitého vzdělání, tj. maximálně cca 40-45 let.²⁶⁰ Takovýto způsob verifikace nelze ale aplikovat v případech, kdy byly časové intervaly zjištěných písařských rukou pouze několikaleté.

Významným faktorem, posilující objektivitu a věrohodnost výsledků tohoto rozboru, byl také jeho značně široký rozsah. Přes pracnost a časovou náročnost paleografického průzkumu třiačtyřiceti městských knih, bylo pak možné vzájemnou komparací a srovnáváním pracovních hypotéz o identitě písařských rukou, utvořených na základě studia jednotlivých knih, zpřesňovat a precizovat konečné výsledky. (Toto konstatování se vztahuje hlavně na písařské ruce s dostatečným množstvím zápisů; v případě ojedinelých vkladů to není možné.) Ze zjištěných závěrů pak také vyplynula nutnost některých korekcí mého staršího paleografického rozboru tří kadaňských knih trhů a testamentů.²⁶¹

Při prováděném paleografickém rozboru byly jednotlivé písařské ruce evidovány dvojicí čísel, oddělených lomítkem. První je evidenčním číslem knihy (ve fondu městského archivu), ve které byla ruka zjištěna poprvé; druhé pak pořadím výskytu písařské ruky v této knize. Tento způsob, doplněný o jméno písaře (pokud se jej podařilo zjistit), je pro označení písařských rukou používán v celém následujícím textu i přílohách. Fotografie s ukázkami

---

²⁵⁹ Tento postřeh Bedřicha MENDLA (ed.): *Knihy počtů města Brna z let 1343-1365*. Brno 1935, s. 32, 38 a 45; zdůrazňují i další autoři – PRAŽÁK, J.: *O methodě...*, s. 149 a HEROLD, Vilém: *O nejstarší městské knize lounské*. SAP 21, 1971, s. 36-37, pozn. 17 a na konkrétním rukopise jej nedávno znovu ilustrovala Hana PÁTKOVÁ: *K diferenciaci individuálního rukopisu v užitkovém písmu téhož písaře. Příklad z Horažďovic*. In: Z. Silagiová – H. Šedinová – P. Kitzler (red.), *Pulchritudo et sapientia. Ad honorem Pavel Spunar*. Praha 2008, s. 244-250.

²⁶⁰ Nejdelší dobu působili v Kadani městští písaři Johann ze Žitavy (1467-1502, tedy 35 let) a Johann Behm (1543-1574, tedy 31 let). Městští písaři Bedřich, Mikuláš II. a Petr z Českých Budějovic byli činní 41, 31 a 34 let – ŠIMEČEK, Zdeněk: *Vznik a vývoj úřadu městského notáře v Českých Budějovicích*. JSH 36, 1967, s. 68/69, 137/140 a 176, pozn. 263.

²⁶¹ RAK, P.: *Kadaňské knihy...*, s. 27-31.

písma všech 116 písařských rukou, jejich některých variant a zjištěných podpisů písařů obsahuje přiložený CD-ROM (srov. přílohu č. XXXII). Zjištěné písařské ruce je možné rozdělit do čtyř skupin. První, nejvýznamnější skupinu osob představují přísežní městští písaři, k nimž lze přiřadit ještě tzv. radní služebníky. Třetí ucelený a samostatný soubor tvoří městští rychtáři. V poslední skupině jsou pak soustředěny ruce písařů, které lze označit jako „příležitostné“, protože zápisy, jež tyto ruce pořídily, nejsou příliš početné.

I.6.1 Přísežní písaři

Přístup do rady, vrcholného orgánu městské správy, a vzdělání jako nezbytný předpoklad pro získání úředního místa v nejvyšším patře městské mocenské hierarchie učinily z osob městských písařů objekty zájmu nejen současníků ale i historiků. Jejich zásluhou spatřily světlo světa práce, mapující životní dráhy významných jedinců i celých skupin písařů, které vzájemně propojilo pouto služby v jedné městské kanceláři;²⁶² a také studie, zabývající se městskými písaři jako profesní skupinou.²⁶³ Hloubku pozornosti, zaměřené na městské písaře, dokládají nejlépe pracné a časově náročné prosopografické studie, zaplněné jejich biogramy.²⁶⁴

---

²⁶² Jako vzor stále může sloužit studie Jaroslava DŘÍMALA: *Notář Jan Thabrarr*. ČMM 58, 1934, s. 1-144; dále např. VANIŠ, Jaroslav: *Od lounského městského písaře Jana ze Žlutic k pánům Světeckým z Černčic*. SOAL II, 1988, s. 21-30; NEUDERTOVÁ, Michaela: *Život a dům Mistra Adama Cholossia Pelhřimovského, písaře královského města Loun*. OH 1, České Budějovice 1991, s. 129-146; KRŠKA, Ivan: *Městští písaři v Lipníku nad Bečvou do zrušení magistrátu*. AUC Philosophica et Historica (Z pomocných věd historických X. Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války). 1, 1992, s. 91-95; MAŘÍK, Antonín: *Správa města, písaři a archiv Karlových Varů*. SAP 48, 1998, č. 1, s. 163-175; SPÁČILOVÁ, Libuše: *Olomoucký písař Jindřich Polan a jeho soudní řád z roku 1550*. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*. Brno 2005, s. 131-138; RAK, Petr – WOLF, Jiří: *Andreas Augustin Fiedler. (Barokní historik z Chomutova)*. In: PB 4, 2007, s. 146-162; WIHODOVÁ, Veronika: *Brněnský městský písař Jan z Pustiměře*. BMD 20, 2007, s. 59-84; UHLÍŘ, Zdeněk: *Prokop písař. Úředník nebo intelektuál?* In: O. Fejtová – V. Ledvinka – J. Pešek (red.), *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848*. (DP XXVII.) Praha 2008, s. 69-78.

²⁶³ PALACKÝ, František: *Městská profesionální inteligence v době předbělohorské*. Sborník PF, řada dějepisná, Ústí nad Labem 1971, s. 5-60; JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Ludmila: *Městští písaři v Brně v předbělohorském období a jejich sociální postavení*. AUC Philosophica et Historica (Z pomocných věd historických X. Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války). 1, 1992, s. 85-90; TYTĚŽ: *Městští písaři a vrcholná politika čtvrtého stavu. (Na příkladu města Brna)*. ČMM 125, 2006, s. 367-396; TYTĚŽ: *Mobilita městské inteligence v raném novověku. (Na příkladu královského města Brna)*. In: O. Fejtová – V. Ledvinka – J. Pešek (red.), *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848*. (DP XXVII.) Praha 2008, s. 402-406 a 411-413; EBELOVÁ, Ivana: *Finanční zajištění městských písařů na příkladech kanceláří v Lounech, Žatci a Domažlicích v 16. a počátku 17. století*. In: Sborník k 70. narozeninám doc. PhDr. Jaroslava Kašpara, CSc. Praha 1999, s. 47-52.

²⁶⁴ Na jejich počátku stojí publikace Marie KAPAVÍKOVÉ a Lubomíra VAŇKA: *Kutnohorští městští písaři v 15. a 16. století*. Kutná Hora 1984; následovaná studií H. JORDÁNKOVÉ a L. SULITKOVÉ:

Písařské ruce, zařazené do této skupiny, byly vybrány na základě dvou kritérií. Pro dobu od druhé poloviny 16. století je to evidence písařů v knize přísah městských úředníků (KČ 10/543), začínající v roce 1564; a pro starší období je to minimálně několikaletý výskyt příslušné písařské ruky na listech nejstarších třech městských knih trhů a testamentů (poslední z nich končí v roce 1603). Souvislou řadu kadaňských městských písařů můžeme sledovat od roku 1465, kdy písař 567a/1 založil nejstarší dochovanou knihu trhů a testamentů. Psal zběžnější gotickou kurzívou. Modul písmen je téměř čtvercový, nejsou rozlišovány silné a vlasové tahy. Písmena jsou psána uvolněnou rukou a lehce nakloněná doprava. Pravděpodobně se jednalo o Daniela Reichela, který je k rokům 1467 a 1482 zmiňován jako „vorige“ a „alte Stadtschreiber“.²⁶⁵

Tab. č. 5: Přehled o činnosti písaře 567a/1 Daniela Reichela

roky	KČ	folia
1465-1467	14/567a	25r-33v, 365r-371v

Jeho nástupce 567a/2 používal bastardu se zpočátku pečlivě, později již méně pečlivě provedenými písmeny. Jejich modul je mírně protažen do výšky. V písmu jsou rozlišovány silné a stínové tahy, jednotlivé litery jsou psány téměř kolmo a působí na první pohled statickým dojmem. Tímto písařem pravděpodobně byl Johann ze Žitavy, který se zpočátku s tímto přívlastkem a později pouze pod označením „Janek Statschreiber“ nebo „Johannes Notarius“ objevuje v zápisech městské knihy v letech 1472-1502.²⁶⁶

Tab. č. 6: Přehled o činnosti písaře 567a/2 Johanna ze Žitavy

roky	KČ	folia
1467-1479, 1481-1502	14/567a	33v-93v, 99r, 101r-202v, 371r-409v, 413r-493r

Tab. č. 7: Přehled o činnosti písaře 567a/3

roky	KČ	folia
1479-1481	14/567a	93v-101r, 409v-413r

Jan ze Žitavy vedl nejstarší městskou knihu trhů a testamentů od roku 1467 až do roku 1502; s výjimkou let 1479-1481, kdy jej dočasně zastoupil písař 567a/3, užívající polokurzívu malého modulu, v němž se občasným náznakem štěpením dříků, zejména **r** a **g**, začíná již ohlašovat písmo novogotické. V roce 1502 bylo zapisování do této knihy svěřeno písaři

Brněnská městská kancelář..., s. 303-420. Vrchol tohoto směru bádání představuje kniha Vladimíra SPÁČILA: *Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786*. Olomouc 2001.

²⁶⁵ KČ 14/567a, fol. 34r a 52r.

²⁶⁶ Tamtéž, fol. 50v, 53v, 379v, 425v, 431v, 433v a 469r.

567a/4, který se o ní staral následujících patnáct let. Pro jeho písmo je typické časté používání úvodních obloukových tahů značné váhy, které způsobují, že litery působí robustním dojmem. Podle zmínek z let 1513 a 1520-1523 je možné, že se jedná o městského přísežného písaře Pavla.²⁶⁷

Tab. č. 8: Přehled o činnosti písaře 567a/4 Pavla

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1502-1517	14/567a	202v-324v, 325r-351v, 469r-493r

Od roku 1517 se ve třech městských knihách objevuje gotická kurzíva drobného čtvercového modulu a rychlého, dynamického vzhledu, který je zesílen účelným využíváním spojovacích tahů. Dříky některých **a** a **r** nesou náznaky štěpení. Písmo mění vzhled, a to i během jednoho zápisu. V některých pasážích je téměř kolmé, bez znatelného naklonění doprava; v jiných jsou litery zřetelně nakloněné tímto směrem a písmo působí dynamičtější dojmem.

Tab. č. 9: Přehled o činnosti písaře 567a/6 Johanna Gipfela

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1516-1531	15/568	42r-121v, 286r-297v
1517-1522	14/567a	76v, 351v-364v
1519-1531	25/724	2r-23r, 100r-125v

Proměnlivý vzhled tohoto písma mě v polovině devadesátých let minulého století znejistil natolik, že jsem, bohužel až příliš hyperkorektně, uvažoval o tom, že by mohlo patřit dvěma písařským rukám, které jsem označil AG1 a AG2.²⁶⁸ Teprve po získání dalších zkušeností s paleografickými rozborů se odvažuji tvrdit, že není představitelné, aby v jedné městské kanceláři působili současně dva písaři téměř stejného rukopisu, kteří by se ještě nadto střídali při zapisování do městské knihy uprostřed rozepsaných zápisů. Domnívám se proto, že se jedná o rukopis městského písaře Johanna Gipfela, který podle zápisů na úvodních foliích založil v roce 1517 druhou knihu trhů a testamentů, v níž je také několikrát zmíněn;²⁶⁹ a o dva roky později soudní knihu.²⁷⁰ Od poloviny dvacátých let patřil k prvním stoupencům reformního hnutí v kadaňské městské obci a zemřel okolo roku 1533, kdy se o jeho dětech hovoří jako o sirotcích.²⁷¹

²⁶⁷ Tamtéž, fol. 341; KČ 15/568, fol. 65r, 73r a 79v.

²⁶⁸ RAK, P: *Kadaňské knihy...*, s. 27-31.

²⁶⁹ KČ 15/568, fol. 1r, 62v, 64v, 75v, 83v, 93v, 97r, a 99r.

²⁷⁰ KČ 25/724, fol. 2r.

²⁷¹ RAK, P.: *K počátkům...*, s. 98-99; KČ 15/568, fol. 134v.

V letech 1531-1547 vedl druhou městskou knihu trhů a testamentů písař 568/2. Psal drobnější novogotickou kurzívou s výraznějšími horními i dolními kličkami liter, zpočátku nepříliš cvičenou rukou, která se později nabyla určité jistoty, ale zůstávala stále neúhledná a nekaligrafická a v závěrečném období i třaslavá. Kvůli nedostatku dochovaného paleografického materiálu není možné písaře 568/2 (a ani některé jeho nástupce) spolehlivě identifikovat. Z doby před rokem 1550 je totiž k dispozici pouze šest městských knih. Tři z nich již známe z tabulky č. 9 (dvě knihy trhů a testamentů a soudní knihu, založenou roku 1519) a jsou to pro tuto dobu jediné zdroje informací o přísežných písařích. Další dvě (rychtářskou knihu z roku 1544²⁷² a soudní knihu vsi Lužice, založenou o čtyři roky později)²⁷³ nelze pro tento účel využít, protože ruce přísežných městských písařů se v nich objevují až po roce 1550. Z poslední knihy KČ 22/621, evidující prodeje nemovitostí a splácení doplatků a založenou roku 1543, nelze také nic zjistit, protože se v ní až do roku 1574 objevuje ruka pouze jednoho písaře (Johanna Behma).

Tab. č. 10: Přehled o činnosti písaře 568/2

roky	KČ	folia
1531-1547	15/568	121v-222r, 297v-334r
1533-1540	25/724	126r-150r

Tab. č. 11: Přehled o činnosti písaře 568/3

roky	KČ	folia
1547-1551	15/568	222v-224r, 225r, 228v, 229r-230r, 241v, 334v-335r, 336v-337r, 338r, 344v

Jiné městské knihy, o jejichž existenci nelze v první polovině 16. století již pochybovat, se ztratily. Vznikla tak situace, kdy k písaři 568/2 můžeme přiřadit hned čtyři jména, aniž bychom byli schopni zjistit, které z nich je to správné: „písaře“ Michaela Wolfa,²⁷⁴ „městského písaře“ Jakuba,²⁷⁵ „městského písaře“ Johanna Heydta (či Heyda) z Kladska, který byl Čech a katolík,²⁷⁶ a „městského písaře“ Martina Bruxera, který se v roce 1534 stal členem mariánského bratrstva.²⁷⁷ Michael Wolf (či městský písař Jakub?) by možná

²⁷² KČ 26/725.

²⁷³ KČ 39/732.

²⁷⁴ Ten prodal v roce 1532 dům a v roce 1548 je uváděn v souvislosti s dcerou Uršulou – KČ 15/568, fol. 125v a 336r.

²⁷⁵ Tomu v roce 1543 odkázal školmistr Johannes Gut část svých knih – tamtéž, fol. 324r.

²⁷⁶ Kolem roku 1530 se stal členem kadaňského mariánského bratrstva (KRB, fol. 29r, k dataci tohoto zápisu PÁTKOVÁ, H.: *Tzv. kniha růžencového bratrstva...*, s. 171); jeho český původ je zmíněn k roku 1535 v kadaňské kronice – CC, fol. 93r.

²⁷⁷ KRB, fol. 56r.

snad mohl být totožný s písařem 568/3, jehož úhledné, pravidelné a doleva nakloněné písmo zaplňovalo v letech 1547-1551 folia druhé městské knihy.

Tab. č. 12: Přehled o činnosti písaře 568/4 Daniela Gipfela

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1548-1556	15/568	216v-217r, 224r-266v, 335v-344v, 345v-355v, 357v-366r

Písařem 568/4, pro kterého je typická novogotická kurzíva alternujícího modulu, stupně úhlednosti a vzhledu písma, působící přes svou neúhlednost pružně a živě, byl zcela nepochybně Daniel Gipfel, syn stejnojmenného městského písaře Johana. Zápisy druhé trhové městské knihy zmiňují Daniela jako městského písaře v letech 1550-1555.²⁷⁸ Počínaje rokem 1557 se s ním setkáváme v soupisech členů městských rad a konšelskou funkci vykonával až do konce sedmdesátých let 16. století (jeho testament byl napsán v roce 1580).²⁷⁹ Ke ztotožnění této osoby s písařem 568/4 vedla skutečnost, že v ucelené řadě knižních zápisů tohoto písaře, jsou zápisy, týkající se majetkových transakcí Daniela Gipfela, napsány odlišným písmem.²⁸⁰

Tab. č. 13: Přehled o činnosti písaře 568/5

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1550-1557	26/725	96v, 256v
1551-1556	15/568	256r, 258v-259r, 267r, 345r-v, 366r
1568	16/569	338v

U dalších třech městských písařů z padesátých a šedesátých let 16. století se však znovu objevuje nejistota, pokud jde o jejich možná jména. Ruka písaře 568/5 byla zjištěna ve třech knihách (druhé a třetí knize trhové a testamentů a v nejstarší rychtářské knize) v širším časovém intervalu let 1551-1568. Jeho novogotická kurzíva s lehkou váhou liter o protáhlém obdélníkovém modulu je výrazněji nakloněná doprava a kvůli protaženým částem středních a dlouhých písmen působí poněkud neklidným dojmem. Protože jeho zápisy v žádné ze zmíněných knih nejsou příliš početné, nelze se ubránit otázce, zda se vůbec jedná o přísežného písaře.

Novogotická kurzíva písaře 568/8 se vyznačuje drobným modulem liter a výrazně provedenými některými majuskulami na počátku vět. Tyto jsou značně odsazeny od konce

²⁷⁸ KČ 15/568, např. fol. 241v, 258v, nebo 356r-357r.

²⁷⁹ KČ 16/569, fol. 393r.

²⁸⁰ KČ 15/568, fol. 259r (zápis z roku 1554, písař 568/5) a fol. 263v-264r (zápis z roku 1555, písař 568/6).

předchozí věty a volný prostor mezi nimi je vyplněn rozmáchlým protažením části písmene doleva.

Tab. č. 14: Přehled o činnosti písaře 568/8

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1560-1563	15/568	376v-r, 380r, 382r-384r, 385r-386r, 387r-v, 389v, 392v-393r, 396v, 399r, 400v, 401v, 402v-404v, 405v-407v, 408v, 409v, 411r-v, 412v-415v, 417r-420r

Nepříliš úhledná uvolněná novogotická kurzíva se silným sklonem doprava, s výraznými některými horními i dolními kličkami smyčkami patří písaři 569/2.

Tab. č. 15: Přehled o činnosti písaře 569/2 (Gregora Freitag ?)

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1564-1566	16/569	6v-9v, 10v-15v, 319v-320v, 321v-323r

Anonymita těchto písařských rukou by mohla být prolomena, kdyby se je podařilo propojit se jmény třech písařů, která jsou z období padesátých a šedesátých let 16. století známa; toto určení je ale v některých případech poněkud nejisté. Jedním z nich je Gregor Freitag, který složil písařskou přísahu 20. listopadu 1564;²⁸¹ takže podle tohoto data by toto jméno nemělo patřit nikomu jinému než písaři 569/2. O životě dalších dvou písařů – Samuela Sylvana²⁸² a Mertena Fenda²⁸³ - nic bližšího nevíme.

Tab. č. 16: Přehled o činnosti písaře 569/1 Johanna Behma

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>Folia</i>
1543-1574	22/621	1r-64r
1554-1557	26/725	181v-182r, 203r-v, 211r-218r 18r, 219r-233v, 256v, 265r, 266v-267r, 273v
1555-1563	15/568	266r, 267r-285v, 366v-377r, 378r-v, 380v-382r, 384r-386v, 387v-419v
1556-1557	4/97	1r-36v
1556-1574	42/707	1r-3r, 9v, 14r-16r, 22r-25r
1557-1559	5/98	1r-151v
1557-1571	39/732	23r-24r, 35v-36r, 74v-75r, 87r, 151r
1562-1565	6/99	1r-236v
1563-1574	16/569	1r-11r, 13b, 14v-57r, 58r, 315r-320r, 321r, 323r-366r, 367v
1564-1572	11/606	1r-63r, 64r, 278r
1570	28/727	229r-v

Kumulace písařských jmen a nedostatek zjištěných písařských rukou ve druhé čtvrtině 16. století naznačuje, že v Kadani v té době již působili – alespoň po nějaký čas – dva přísežní písaři současně (v přehledné grafické podobě tyto případy ukazuje příloha č. V). Že tomu tak

²⁸¹ KČ 10/543, fol. 21r.

²⁸² Je zmiňován jako písař k roku 1566 – KČ 16/569, fol. 323v.

²⁸³ Jako písař uveden k roku 1568 – tamtéž, fol. 339v.

skutečně bylo, dokládá profesní kariéra písaře Johanna Behma, jejíž podstatná část spadá do třetí čtvrtiny 16. století. Behm psal pečlivě až úzkostlivě provedenou novogotickou kurzívou čtvercového modulu s oblými kličkami, která ale nepůsobí příliš kaligraficky. Typické je pro ni pečlivé provedení jednotlivých liter a těžší váha, vdechující písmu Johanna Behma nezaměnitelný vzhled poklidného písma kresleného.

Poprvé se s ním setkáváme v roce 1543 v knize, evidující prodeje nemovitostí a splácení doplatků (vejruňků), kterou vedl až do své smrti (KČ 22/621). Od roku 1555 začal vést druhou městskou knihu trhů a testamentů a po jejím dopsání založil třetí, jejíž úvodní folio nese jeho jméno.²⁸⁴ Prováděl zápisy do rychtářských knih (v letech 1554-1557 a 1570; KČ 26/725 a KČ 27/726), do gruntovních knih městských poddanských vsí Lužice a Vrchnice (KČ 39/732 a KČ 42/707); a do smíšené městské knihy (KČ 11/606). Kromě toho pořídil i troje registra korespondence městské rady z let 1556-1559 a 1562-1565 (KČ 4/97, KČ 5/98 a KČ 6/99). V kadaňské městské kanceláři byl činný nejméně jedenatřicet let, a kdyby 13. října 1574 nečekaně nezemřel,²⁸⁵ pravděpodobně by v ní působil ještě déle.

Tab. č. 17: Přehled o činnosti písaře 727/1 Josuy Tiegela

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>Folia</i>
1566-1567	28/727	48r-115v, 373r
1579	29/728	1r-3r

Z druhé poloviny 16. století se dochovalo 28 kadaňských městských knih, umožňujících sledovat působnost přísežných městských písařů v tomto období detailněji a v širším záběru. Přesto i ve třetí čtvrtině tohoto století se setkáváme se jménem písaře, jehož rukopis se dochoval jen sporadicky. Je jím Josua Tiegel, označený číslem 727/1. V knihách městské správy a městského soudnictví nesporného se jeho ruka nevyskytuje. Dochovala se pouze v rychtářských knihách. Úřad městského rychtáře zastával v letech 1566-1567 a v roce 1570 a 1575 byl městským radním (soupisy rad z let 1566-1569 a 1571-1574 se nedochovaly).²⁸⁶ Je možné, že částečným důvodem výrazné absence jeho rukopisu v městských knihách mohl být právě dlouhodobější výkon konšelské funkce. Jako přísežný písař je doložen v letech 1579 a 1583 a městským písařem se nazývá i ve své závěti z roku 1587.²⁸⁷

²⁸⁴ KČ 15/568 a KČ 16/569, fol. 1r.

²⁸⁵ „Den 14. octobris [1574] hatt man zur erden begleitet Johan Böhmen stattschreiber, welcher der abendt zuuor, als ehr aus dem badte gegangen und ein pahr eyer gessen hatte, schnell und plötzlich gestrorb[en].“ CC, fol. 129r.

²⁸⁶ KČ 28/727, fol. 48r-115v.

²⁸⁷ KČ 16/569, fol. 404r a 436r-v; KČ 29/728, fol. 1r.

Tab. č. 18: Přehled o činnosti písaře 569/3 Cypriána Štěrbý ze Štěrbic

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>Folia</i>
1573-1593	16/569	57v-311r, 366v-448v
1574-1592	11/606	63r-64v, 66v, 67v-69v, 74r, 76v-77r, 86v, 88v-90r, 93r, 93v, 95v-96r, 103v, 104v, 111v, 116r-117r, 123r, 128r, 131r, 137v-138v, 139v, 144r, 153v, 154v, 155v-156r, 158v, 161r, 162v-163r, 165r, 174r-175r, 181r-182r, 184v, 187v, 193r, 200r-203r, 204r, 208r-v, 211r-212v, 213v-216r, 218r-219r, 221r, 222r-224r, 230v-232r, 236r-238r, 240v-243r, 246v, 248r-v, 255r-256r, 258v, 261v, 263v, 265r-266r, 270r, 275v-276v, 278v-279v, 280v
1575-1589	22/621	64v-66v, 69r-74r, 76r-77r, 80r-81v, 83r-v, 96v-98r, 114v-115r, 117r-119r, 121r-129v, 134r-135r
1581-1590	20/663	13v-15r, 115v-126v, 166v-169r
1581-1586	30/734	1-14 nové foliace, 47r-86v, 89r-351r staré foliace
1583-1589	41/698	38r-v, 53v-56r, 59r-v
1587, 1589	2/73	6v, 48r, 49v-50r
1588-1593	23/622	1r-11r, 12v, 13v, 17r, 18r-19v, 25r-26r, 28r-v, 30r-v, 37v, 40v-41r, 43r, 48r, 49r-50r, 59r, 62v-63r, 65r-66r, 80v
1588-1592	31/735	1r-12r, 151r-161r, 179r-190r, 207r-217r, 240r-254v
1589	36/551/I	48r-49v, 52r-v, 58r-v, 65r-66r, 69r-v
1591	29/728	250v-252r, 255v-256r
1592	32/736	1r-10r, 13r-18v
1594	38/672	63r-v

Jako svého kolegu v úřadu městského písaře zmiňuje Tiegel v této závěti Cypriána Štěrbu ze Štěrbic. Jeho otec byl významný kadaňský měšťan Petr Štěrbá, jemuž v červnu 1564 dovolil císař Maxmilián II. užívat erb a predikát „ze Štěrbic“.²⁸⁸ Písařskou přísahu složil Cyprián ještě za života Johanna Behma 26. července 1574.²⁸⁹ V roce 1592 vyměnil sesli městského písaře za konšelské křeslo a v městské radě zasedal nepřetržitě až do roku 1597.²⁹⁰ S několika málo zápisy, provedenými jeho rukou, se v městských knihách setkáváme ještě v letech 1592-1594. Zemřel před 22. říjnem 1599.²⁹¹

Bezpečnou identifikaci kaligrafické a úhledné novogotické kurzívy Cypriána Štěrbý umožnil jeho vlastnoruční podpis na listině z března 1588, v níž městská rada potvrzuje nové artykule cechu koželuhů.²⁹² S jeho rukou se setkáváme v celkem třinácti knihách – z oblasti městské správy v užším slova smyslu (KČ 2/73 a KČ 11/606), nesporného soudnictví (KČ 16/569, KČ 20/663, KČ 22/621 a KČ 23/622), sporného a trestního soudnictví (KČ 29/728, KČ 30/734, KČ 31/735 a KČ 32/736) i v knihách městského panství (KČ 36/551/I, KČ 38/672 a KČ 41/678).

²⁸⁸ Blíže k osobnosti Petra Štěrbý DOBIAŠ, J.: *Dějiny královského města Pelhřimova...*, Díl III. 2. Část II. 2., s. 455-459 a podkapitola II.3.5 v této práci .

²⁸⁹ KČ 10/543, fol. 21r.

²⁹⁰ Cyprián Štěrbá vykonával konšelský úřad nepřetržitě v letech 1592-1597 – srov. přílohy č. XXVI a XXIX.

²⁹¹ DOBIAŠ, J.: *Dějiny královského města Pelhřimova...*, Díl III. 2. Část II. 2., s. 458, pozn. č. 528.

²⁹² SOKA Kadaň, fond Cech koželuhů, inv. č. 1.

Tab. č. 19: Přehled o činnosti písaře 569/4 Johanna Tomka

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1572-1585	39/732	68v-71r, 78v-79r, 100r-v, 119r-120r, 134r-136v
1575-1576	30/734	1r-44r staré foliace
1575-1591	22/621	67v-68v, 75r, 77v-79v, 82r, 84r-96r, 99r-114r, 115v-116v, 120r, 131r-132r, 136r
1575-1592	11/606	65r-67v, 69r, 70r-73r, 75v-76r, 77v-88r, 90r-95r, 96v-103r, 104r-111r, 112r-116v, 117v-130v, 131v-139r, 140r-143v, 144v-154r, 155r, 156v-160v, 161v-173v, 175v-181r, 182v-192v, 193v-199v, 203v-208r, 209r-210v, 212v-215v, 216v-218r, 219r-221v, 225r-230r, 232r-236r, 238v-261r, 262r-265r, 266r-269v, 270v, 277r, 278r-279r, 280r
1575-1595	16/569	62r, 63r-64r, 65v-69v, 72v, 73v-74r, 76r, 80v, 81v-82v, 83v-86r, 87r, 88r-89r, 91r-92r, 93v, 94v-95r, 96r-97v, 98v-99r, 100v-101r, 102r, 105v, 108r-109r, 110r, 111r, 113r, 115v, 118v, 120r-212r, 124r, 126v, 129r, 131r, 132r, 133v, 135v-138v, 140r, 142r, 146r-147r, 162r, 163r-164r, 165r, 170r-v, 173r, 175r, 185r, 189r, 190r, 192v-193r, 195r, 196v-197v, 200v, 201r, 220r-221v, 222v, 226r-227r, 228v-230v, 251r, 253r-v, 254v, 256v-257v, 263r, 266r-267r, 268r, 269r, 270r-271v, 273r-v, 275r, 276r, 278r, 279v-280r, 282v-283r, 284v-288v, 289v-291r, 292r, 293v, 294v-314v, 370r-371r, 374r, 376r, 383r-v, 399r-v, 401v, 407v-408v, 445r-447v, 449r-481v, 484r-485v, 486v-489r
1576-1579	42/707	26r-v, 28r, 33r, 35r, 36r, 41r-42v, 49r-v
1579-1580	29/728	5r-v, 10r-v
1579-1584	41/698	8r-v, 13r, 18r-19r 30r-31r, 36r, 39r-v, 42r-45r, 52r-53r
1583-1595	20/663	1r-13r, 15v-115v, 127r-166r, 169v-198r, 205r-212r, 216r-220v, 222v-224r
1584-1587	7/100	1r-258v
1584-1594	40/693	XXVIIIr-XXIXr, XXXVIIIr-v, XXXXVIr-2r
1586-1588	36/551/I	37r-v, 40r-41r, 42v-43r, 72r-73v
1588-1596	23/622	11r-16v, 17v, 20r-24v, 26v-27v, 29r-v, 31r-37r, 38r-40r, 41v-42v, 43v-47v, 48v, 50v-58v, 59v-62r, 63v-64v, 66v-76r, 77v-79v, 81v, 84r-v, 85v-89r, 90r-98v, 99v, 105v-106v, 112v, 121r-127v, 128v, 130v, 133r, 134v, 137r-v, 138v-140r, 141v-143r, 144r
1589-1592	31/735	141r-149r, 161r-176r, 189v-204v, 217r-240r, 254v-343r
1592-1593	32/736	10v-11r, 19r, 37r-38v
1593-1595	33/737	1r-220r
1593-1596	17/570	1r-5v, 6v-7v, 9v-10v, 15v, 18v-19v, 21v-22r, 27v, 28v, 30v-31r, 33r, 34r, 35v-36r, 37v-38r, 39r-41v, 43v-45r, 46v-47r, 48r, 50r-53r, 61v
1594	38/672	48r-v, 50r-51v
1594-1595	9/623	1r-7r
1595-1596	13/545	titulní list, 1r-2v

Do ještě většího počtu městských knih (celkem do devatenácti)²⁹³ zapisoval Johann Tomek. Datum složení jeho písařské přísahy není známo. Poprvé se Tomkovo písmo (kaligraficky působící novogotická kurzíva s velkým modulem liter, jehož původce je možné určit díky úvodním zápisům v trhové knize z roku 1593 a v o dva roky mladším rejstříku osob, přijatých za měšťany)²⁹⁴ objevuje v roce 1572 – tedy rovněž ještě za života Johanna

²⁹³ Kromě knih, uvedených u Cypriána Štěrbý ze Štěrbic (s výjimkou KČ 2/73), to byly KČ 7/100; KČ 9/623; KČ 17/570; KČ 33/377; KČ 39/732; KČ 40/693 a KČ 42/707.

²⁹⁴ KČ 17/570, fol. 1r a KČ 13/545, titulní list.

Behma a dva roky před složením písařské přísahy Cypriána Štěrbý ze Štěrbic; naposledy pak v roce 1596. Tomkově odchodu ze služeb městského písaře předcházela v prosinci 1593 jeho sňatek s Dorotou, vdovou po Mathiasi Wienerovi.²⁹⁵ V závěru svého života působil Tomek v letech 1604-1612 jako člen druhé a třetí městské rady. Zemřel před rokem 1617, z něhož pochází testament ovdovělé Doroty Tomkové.²⁹⁶

Tab. č. 20: Přehled o činnosti písaře 569/6 Johanna Sandela

roky	KČ	folia
1592	11/606	277r-v
1594-1601	17/570	5v, 7v, 10r-13r, 14v, 15v, 16v-18r, 19r-21r, 22v-23r, 24v-27r, 28v-30r, 31r-33v, 34v-37v, 42v-43r, 45v-46v, 48r-49v, 52v-59v, 61r, 62v, 64r-v, 65v-66r, 71r, 72r, 78r-v, 82v-83r, 84r-v, 87r, 91v, 95r, 96r-v, 97v, 99v-101r, 104v, 108v, 110v-111r, 116v-117v, 118v-119r, 120r-v, 122v-123r, 129v-130r, 132r-134v, 138r, 140v-144v, 149r-v, 152r, 153r-154v, 161v-165r, 166r, 170r-175v, 177v
1594-1601	20/663	199r-204r, 212r-215r, 221r-222r, 224v-259v, 267r-273r, 277v-278r, 290r-291r, 294r-295v, 301r-302v, 307r-308v, 311r-v, 315v-320r, 329r-335r
1594-1601	23/622	99r, 100r-105r, 107r-112r, 113v-120v, 128r, 129r-130r, 131r-132v, 133v-134r, 135r-136v, 138r, 140v-141r, 143v, 144v-149r, 151v-152r, 153r, 154v-155v, 157r, 158r, 159v, 162v-164v, 165v-169r, 170r, 174r, 175v-176r, 177r, 183v, 185r-186v, 193r-v, 196r, 198v-199r, 200v-202v, 203v, 204v-206v, 207v, 213v-214r, 216r-219r, 221r, 223r, 229r-230r, 231v-233r, 235r, 236r-v, 237v, 238v, 239v, 242v-244v, 245v-246v, 247v
1594-1601	32/736	39r-211r, 215r-223v, 225r-227r, 229r-238v, 240r-248r
1595-1601	12/N2	1-38v, 39v-50v
1594-1599	42/707	53r, 57r-v
1595-1601	16/569	473r, 480r-v, 481v-483v, 485v-486r, 489r-494v, 496r-497v, 498v, 500v, 503v, 506v-508r, 509v-510r, 519r, 524r-525r, 526v-527v
1565-1600	13/545	1r-11r
1596-1599	41/698	68r-v, 74r-v
1597-1599	9/623	15r
1597-1599	22/621	147v, 151r-152r, 167r
1598	10/543	101r-102r

Zmíněných téměř třicet kadaňských městských knih, dochovaných z druhé poloviny 16. století, představuje poměrně úctyhodné množství; ale je nepochybné, že se jich v této době v městské kanceláři nacházelo ještě více. 22. prosince 1587 totiž složil písařskou přísahu Georg Fuchs,²⁹⁷ kterého těsně předtím, v letech 1585-1587, nacházíme mezi obecními staršími. Vedle Cypriána Štěrbý ze Štěrbic a Johanna Tomka se tak stal třetím městským písařem; v uvedeném množství městských knih se ale nenašel žádný ucelený soubor zápisů provedených anonymní písařskou rukou, kterou by bylo možné, byť jen hypoteticky, spojit

²⁹⁵ SOA Litoměřice, Sběrka matrik, sign. L 66/2, fol. 142v.

²⁹⁶ KČ 19/607, fol. 214v-215v.

²⁹⁷ KČ 10/543, fol. 21r. Jako městský písař je zmiňován i také 2. listopadu 1588 – KČ 11/606, fol. 220r.

s tímto jménem (je ovšem velice pravděpodobné, že je původcem některého z neidentifikovatelných rukopisů s nevelkým počtem záznamů, nacházejících ve skupině příležitostných písařů).

Tab. č. 21: Přehled o činnosti písaře 569/7 Heinricha von Hana

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1596-1601 1605	23/622	152v, 153v-154r, 153r-v, 157v, 158v-159r, 160r-162r, 165r, 169v, 170v-173v, 174v-175r, 176v, 177v-183r, 184r-v, 187r-192v, 194r-195v, 196v-198r, 199v-200r, 203r, 204r, 207r, 208r-213r, 214v-215v, 219v-220v, 221v-222v, 223v-228v, 230v-231r, 233v-234v, 235v, 237r, 238r, 239v-242r, 245r, 247r, 248r-251v, 253v-255r, 256v, 259r-v, 260v-265r, 266r-v 313r
1596-1602	41/698	70r, 76r-v, 83r, 91r-98v
1597-1602	16/569	494v-496v, 498r-506v, 508r-518v, 519v-523v, 525v-526r, 527v-529r, 531r-533v
1597-1602	20/663	260v-265v, 273v-277r, 278v-289v, 291r-293v, 296r-300v, 302v-306r, 309r-310v, 312r-315v, 322r-328v, 338v-339v, 348r-356r
1597-1602	33/737	221r-399v
1597-1602	13/545	3v-13r
1597-1607	9/623	8r, 12r, 14r-v, 31r-32r
1597-1607	10/543	titulní list, 10r-v, 13r-v, 16r-v, 20r-21r, 24r-26r, 28r, 30r-31r, 34r-v, 38r-v, 40r-v, 41v-43v, 45r-v, 47r-v, 50r-v, 53r-v, 57r, 59r, 61r, 64r-v, 67r-68v, 72r-v, 74r, 76r-v, 95r-v, 99r,
1597-1603 1607-1608	17/570	9r, 38v, 41v, 57v-58r, 60r, 62r-64r, 67r-71v, 73r-83r, 85r-86v, 88r-95r, 98r-100r, 102r-104r, 105r-107r, 108r, 116r, 118r-122r, 124v-129v, 131r-v, 134r, 135r-138r, 144v, 145v-149r, 150v-152v, 158r-160v, 163v-164r, 165v-167r, 174v, 176r, 178r-183r, 184r-185v, 187r-190v, 191v-216r, 223r, 247r, 428v, 429v, 431r-435v, 438v
1598-1602	22/621	133r, 139r-147r, 148r-150v, 153r-166r, 169r-187v
1599	37/N3	14r-15v, 22r-25r
1599-1602	38/672	54r-v, 64v-74v
1600	42/707	60r-v
1601	36/551/I	103r-104r, 137v-138r
1601	36/551/II	2r-v
1606-1607	24/624	15v, 35v, 43v-49v
1607	21/664	61v-63v

Nebyl nalezen ani žádný reprezentativní soubor zápisů, který by bylo možné spojit s rukou doktora obojího práva Valentina Neudecka, jenž je jako městský písař zmíněn v jednom testamentu v říjnu 1592,²⁹⁸ ačkoli v seznamu osob, které složily přísahu městského písaře, v knize KČ 10/543 jeho jméno nefiguruje. Nelze ale vyloučit, že si Neudeck v kadaňské městské kanceláři příliš dlouho nepobyl, protože v září 1594 je uváděn jako člen sboru starších a od roku 1595 prakticky nepřetržitě zastával konšelský úřad. Neudeckova

²⁹⁸ KČ 16/569, fol. 482r.

strmá kariéra v městské samosprávě nepochybně souvisela s jeho katolickou vírou a vyvrcholila v roce 1608, kdy se stal v Kadani císařským rychtářem.²⁹⁹

Je proto tedy možné, že místo něj nastoupil do kadaňské městské kanceláře Johann Sandel, pocházející ze Žlutic, který složil písařskou přísahu 21. ledna 1594³⁰⁰ a v listopadu 1596 zde získal měšťanské právo.³⁰¹ Pro jeho novogotickou kurzívu je charakteristický malý modul, špičaté spojovací tahy mezi dřívky liter **m**, **n** a **e** a vcelku pečlivé provedení. Doprava je nakloněno pouze nepatrně a místy je svislá osa liter téměř kolmá.³⁰² Právě v době, kdy působil ve zdejší městské kanceláři, vydal v Praze německý překlad Kroniky české Václava Hájka z Libočan.³⁰³ Po sedmi letech, na jaře roku 1601 odešel Sandel do Chomutova, v jehož službách vydržel jako městský písař až do porážky druhého stavovského povstání.³⁰⁴

Počátek činnosti Johanna Sandela v lednu 1594 spadá do období, kdy se s kadaňskou městskou kanceláří loučili Cyprián Štěrba ze Štěrbic i Johann Tomek. Jeho novým kolegou se o dva roky později stal Heinrich von Hana (písařskou přísahu složil 14. června 1596). Nic bližšího o jeho původu není známo (a proto také jeho jméno ponechávám v původní podobě, protože bez dalších upřesňujících údajů není možné lokalitu „Hana“ spolehlivě určit). Jeho rukopis (kultivovanou novogotickou kurzívu se zřetelně protáhlým modulem majuskul, středních a dlouhých liter) lze identifikovat na základě zápisu na úvodním foliu knihy přísah městských úředníků, kterou založil 13. května 1597.³⁰⁵

V městských knihách se s jeho rukopisem setkáváme již od roku 1596. V letech 1603-1609 byl konšelem a v roce 1610 obecním starším. Nástupem do konšelského úřadu skončila jeho kariéra městského písaře. Paleografický rozbor sice ukázal, že i v této době Heinrich von Hana zapisoval do městských knih, ovšem nijak zvlášť intenzivně (nejvíce do již zmíněné

---

²⁹⁹ Srov. podkapitolu II.3.5 této práce.

³⁰⁰ KČ 10/543, fol. 21r. Zápis v KČ 11/606 má sice dataci „*Actum den 11. monatstag septembris anno 1592*“, protože je ale vložen mezi zápisy 1593 a 1572, nelze vyloučit, že byl připsán později – tamtéž, fol. 277r-278r.

³⁰¹ KČ 13/545, fol. 3r; dále zmíněn také v KČ 11/606, fol. 220r.

³⁰² Toto písmo mu dovoluje přisoudit zápis s jeho podpisem na úvodním foliu KČ 12/N2.

³⁰³ URBAN VON URBANSTADT, Nicholas: *Lebensgeschichte des Stadtschreibers Johann Sandel*. In: GBKSK II, Komotau 1870, s. 143-152; ZÍTEK, Jan. *Jan Sandel, překladatel Hájkovy kroniky české*. Praha 1905. Po Petru Štěrbovi ze Štěrbic, jenž přeložil Koldínovy Městská práva do němčiny, tak v Kadani působila další výrazná překladatelská osobnost.

³⁰⁴ Za městského písaře byl v Chomutově přijat 8. května 1601 (SOkA Kadaň, fond AM Chomutov, kniha č. 555, fol. 37r. K některým aspektům Sandelova působení v tomto městě srov. RAK, Petr: *Inventarizace pozůstalosti v předbělohorském Chomutově*. In: M. Hrubá (red.), *Města severozápadních Čech v raném novověku (Acta Universitatis Purkynianae 55)*. Ústí nad Labem, 2000, s. 38-40; TÝŽ: *Frajkauf v pondělí po Moudrosti Boží. (K vykoupení Chomutova z poddanství v letech 1605-1606.)* In: P. Rak (red.), *Comotovia 2005. Sborník příspěvků s konference věnované výročí 400 let vykoupení Chomutova z poddanství (1605-2005)*, Chomutov 2006, s. 108-116.

³⁰⁵ KČ 10/543, fol. 21r a 1r.

knihy přísah městských úředníků, na jejímž pečlivém vedení mu zřejmě jakožto jejímu zakladateli záleželo a jež byla určena pouze pro vnitřní potřebu městské kanceláře). Do tržeb knihy KČ 17/570 napsal poslední zápis 4. června 1603 (to již jako konšel, protože rada byla toho roku obnovena 15. dubna) a k němu pak připojil v době mezi 17. říjnem 1607 a 29. únorem 1608 ještě několik dalších zápisů.³⁰⁶ Tyto jeho písařské aktivity lze považovat spíše za příležitostnou výpomoc; a mohlo by se tedy zdát, že v předbělohorské Kadani byly funkce konšela a městského písaře neslučitelné.

Tab. č. 22: Přehled o činnosti písaře 569/8 Laurentia Kantzlera

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1601-1602	20/663	335v-338r, 340r-344v
1601-1603	16/569	529r-531r, 534r-535v, 536v, 543v-547r
1601-1605	23/622	252r-253r, 255v-256r, 257r-258v, 260r, 265v, 267r-v, 268v, 269v-270v, 271v-276v, 277v-282r, 286r, 287r-290r, 293r-296r, 297r, 298v, 300v, 301v-304v, 305v-310r, 311r, 312r-v
1601-1605	32/736	211v-212r, 223r-224v, 227v-228r, 238v-239r, 249r-462r
1601-1606	12/N2	39r-v, 51r-56r, 61v-67v, 70r-v, 75r-82r, 86v-102v
1601-1606	13/545	12r-21r
1601-1607	9/623	16r-17v, 18v-19v, 21r-22r, 25r-26v, 27v-28r, 29r-30v
1602-1607	17/570	182v-183r, 186r, 190r, 191r, 195r, 217r-222v, 224r-243r, 245r-246r, 248r-v, 253v-260r, 262r-277r, 280r, 284r-288v, 290r-291v, 300r-301r, 303r, 304r-305v, 306v-308r, 309v-314r, 315r-317v, 319r, 326v, 327v-333r, 334r, 336r-337r, 339r-342r, 343r-348r, 349r-350r, 352v-357r, 361r, 362r, 366v, 368r-379r, 380r-392v, 393v-397v, 401r-409v, 411r-412r, 413v, 417r-421v, 424r, 425r-427v
1602-1607	22/621	188r-197r, 203r-206r
1602-1607	34/N4	1r-5v, 7r-12v, 14v-20v, 22v-23r
1602-1607	42/707	63r-v, 65r-v, 73r-v
1603	36/551/I	119r-120r,
1604	19/607	13r-14v, 22r-23r, 32v-37r, 94v-95r
1604	38/672	79r-80v
1604	41/698	110r-112r
1604-1607	10/543	84r-v, 97r
1604-1607	33/737	435r-459v
1605-1606	21/664	22v-24v, 29v-30r, 33v, 37r, 43r-46r, 52r-v
1605-1607	24/624	3v-5r, 7r-8r, 9v-10v, 12r-13r, 16r-20r, 21r, 22v, 23v, 27r-28r, 29v, 33v-34v, 36v, 39r-43r

Sandelovým nástupcem (a na krátkou dobu spolupracovníkem Heinricha von Hana) se stal Laurentius Kantzler, pocházející z Českého Krumlova, který složil přísahu městského písaře 30. dubna 1601.³⁰⁷ Kantzlerova nedbalá novogotická kurzíva s uvolněnými literami a

³⁰⁶ KČ 17/570, fol. 247r (1603) a fol. 428v, 429v, 431r-435v, 438v (1607-1608).

³⁰⁷ KČ 10/543, fol. 21r.

velice jednoduchým duktem se na stránkách městských knih přestává objevovat v roce 1607. Určit jí je možné na základě jeho podpisu, dochovaného ve fondu Stará manipulace.³⁰⁸

Tab. č. 23: Přehled o činnosti písaře 569/9 Christophu Mulczera

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1601-1614	41/698	90r-v, 126r, 128r-v, 132r, 134r, 150r, 164r
1602	20/663	358v-362v
1602-1603	10/543	33r, 78r, 81r-v, 89r-v, 91r, 92r, 94r
1602-1603	16/569	536r, 537v-543v, 547r-555v
1602-1605	23/622	268r, 269r, 271r, 277r, 282v-285v, 286v, 290v-292v, 296v, 297v-298r, 299r-300r, 301r, 305r, 310v, 311v, 313v
1602-1606	12/N2	56v-61r, 68r-69v, 71r-72v, 82v-86r
1602-1608	9/623	9r-11r, 13r, 18r, 19v-20r, 23r-24r, 27r, 28v, 29v, 32v-36r, 156r-v
1602-1607	38/672	76r, 82r-83r, 87r, 89r-v, 107r-v
1602-1614	13/545	14r-33r
1603-1613	17/570	215r-216v, 244r, 246v-247r, 249r-252v, 261r, 278r-279v, 208v-284r, 289r, 293r-295r, 302r, 303v, 305v-306r, 307r, 309r, 311v, 314v, 325v, 333v, 334v, 335v, 337v-338r, 342r-v, 348v, 351r-352r, 357v, 358v-361r, 363r-367v, 369v, 393r, 398r-399v, 410r-v, 141r-415v, 422v-423v, 434v, 436v, 437v, 440r-411v, 443r-478v, 480r-493v, 496r-503v, 506r, 517r, 519v, 522r-523r, 529r-530r, 551r, 650r-651r, 652r, 654r-655r, 666r-667r, 671v-674r, 681v-684r, 691r-693r, 695r, 697v, 699v-700r, 720r-721r, 730v-731v, 741r, 742r
1603-1614	19/607	1r-13r, 14v-21v, 23r-32r, 37v-53r, 72r-76r, 113v, 125v-126r, 129v-130r, 131r-v, 135v, 139r-140v, 142v-143v, 145v-146r, 153r-v, 172r-v
1603-1615	21/664	1r-22r, 24v-29r, 30v-33r, 34r-42v, 47r-52r, 53r-61r, 71r-72r, 83r, 89r-91r, 94r, 98r-104r, 157r-165v, 174r-177v, 237r-238v, 243r-245v
1603-1615	34/N4	5v-7r, 10v-11r, 12r-14r, 17v-18r, 19r, 21r-22r, 25v, 30r, 39v-41v, 42v-43r, 44r, 48v-49r, 50r, 52r-v
1604-1614	22/621	199r-202v, 218r-221r, 224r-v, 227r-228r
1604-1609	33/737	402r-429v
1605	32/736	462r-463r
1605-1615	24/624	1r-3r, 5v-6v, 8v-9r, 11r-v, 13v-15r, 20v, 21v-22r, 23r, 24r-26v, 28v-29r, 32r-33r, 35r, 36r, 37r-38v, 50r-52r, 54r-v, 55v, 57r-v, 58v, 59v, 60v-62v, 64r-65r, 66v-67v, 69r, 71v, 111r-112r, 113v-115r, 116r, 118r-119v, 121v-123r, 125r, 126v-127r, 129r, 130r-132r, 133v-134v, 136v-137r, 138r-139r, 140r-141v, 143r-144r, 145r-v, 147v-150r, 151r
1612	42/707	78r-v
1613	36/551/I	90r-v, 170r-171r, 181r-182r
1613-1614	35/733	25r, 33r-v, 37r-41r
1614-1615	18/571	1r, 10r, 12r-13r, 19r-20r, 21r-23r, 24r-25r, 29r-30r, 34v, 37r, 40r-v, 44v, 57v, 63v, 66v, 88v-89v

Na počátku 17. století bylo personální obsazení městské kanceláře poněkud nestabilní, protože krátce po Sandelově odchodu se k jejímu opuštění chystal i Heinrich von Hana. Lze tak usuzovat z toho, že již 10. května 1602 (tedy deset měsíců před tím, než zasedl v městské radě) se přísahou v písařský úřad poprvé zavázal Christoph Mulczer z Teplé (znovu jí pak

³⁰⁸ NA Praha, SM, sign. K 17 5/4.

obnovil ještě dvakrát – 14. ledna 1608 a 9. května 1612).³⁰⁹ Psal kaligrafickou, elegantní, úhlednou a kultivovanou novogotickou kurzívou a takový byl i jeho podpis, podle něhož bylo možné určit autorství tohoto rukopisu.³¹⁰ Christoph Mulzer vyniká mezi kadaňskými městskými písaři počátku 17. století nejen délkou své služby (od roku 1601 do roku 1615), ale také – podobně jako Valentin Neudeck – svou životní kariérou: v lednu 1608 zde získal měšťanské právo;³¹¹ 4. května 1609 byl dosazen do městské rady, v níž pak působil po další tři roky, až do 28. května 1612; a v letech 1616-1624 byl v Kadani královským rychtářem.³¹²

Tab. č. 24: Přehled o činnosti písaře 570/2 Hanse Haana

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1607-1615	19/607	53v-71v, 76v-82v, 93r-94r, 95r-98r, 124v-125v, 126v-128v, 130v, 132v-135r, 136r-138r, 141r-v, 144r-145r, 146v-152v, 154r-171v, 173r-178r, 180r-181r, 16v-190v
1607-1615	24/624	30r-31v, 52v-53v, 55r, 56r-v, 58r, 59r, 60r, 63r-63v, 65v-66r, 68r-v, 69v-71r, 72r, 73r, 78r, 79r, 80r-81r, 87r, 88r, 90v-93r, 94r-96v, 99r-101r, 102r-103v, 106r-108v, 109v, 110v, 112v-113r, 115v, 116v-117r, 120r-121r, 123v-124v, 125v-126r, 127v-128v, 129v, 132v-133r, 135r-136r, 137v, 139v, 142r-v, 144v, 146r-147r, 150v, 151v-154r, 156r, 157v-158v, 160r, 162r
1608	40/693	8r-9v
1608-1613	17/570	442r, 479r, 494r-495r, 499v, 500v, 505r, 513r-516r, 521r, 524r-528r, 536r-542v, 565r, 569r, 584r-592r, 593r, 595r-598v, 609r-612v, 614r-619v, 622r, 629r-649v, 651v, 652v-653v, 656r-660r, 668r-670v, 674r-681v, 683v-694v, 697r, 699r-719r, 722r-730r, 732v-740v, 741v
1608-1614	34/N4	24r-28r, 42r, 43v, 44v-48r, 49v, 50v-52r
1608-1615	13/545	23v-34r
1609-1614	37/N3	63r-67r, 70r-71r
1608-1615	21/664	66r-69v, 72v-79r, 81r-82v, 84r-87v, 91r-92v, 104v-110v, 144r-146v, 149r-155r, 166v-173v, 178r-235v, 246v-247r
1609-1614	38/672	94r-v, 108r-v, 110v
1610-1615	9/623	36v-38v, 41r-v, 42v, 43v-45r, 48r-50v, 51v, 52v-62r, 63r
1611	11/606	281v-282r
1612-1613	35/733	4r-6r, 7r-24r, 26r, 28r-33r, 34r-36r, 40v, 41v-49r
1612-1615	41/698	142r, 143r-149v, 155v-156v, 170r-v
1613	36/551/I	178r-179r,
1614	22/621	221v-222v, 225v, 230r
1614-1615	1/1	1r-7v, 10v-11r
1614-1615	18/571	1v-11r, 13r-18v, 21r, 23r, 26r-27v, 29r, 31v-33v, 36r, 37r-39r, 41r-43v, 46r-57r, 58v-62r, 64v-65v, 67v-87v, 92v-97r, 98v-102v, 105v-120v, 122r-123v
nedat.	10/543	54r-v, 102v-104r, 105v

³⁰⁹ KČ 10/543, fol. 21r-v. Je to jeden ze dvou známých případů vícenásobného obnovení přísahy městského písaře v Kadani před rokem 1620.

³¹⁰ NA Praha, SM, sign. K 17 5/4.

³¹¹ KČ 13/545, fol. 22r.

³¹² Srov. podkapitolu II.3.5 této práce.

Do jaké míry ovlivnily tyto funkce jeho úřad městského písaře? Je nutné konstatovat, že ne příliš podstatně, protože do městských knih běžně a vytrvale zapisoval i v době, kdy byl členem městské rady. Tuto skutečnost dokládají zejména zápisy v knihách nesporného soudnictví KČ 17/570, KČ 19/607, KČ 21/664, KČ 22/621 a KČ 24/624. Rukopis Christopa Mulczera a rukopisy Hanse Haana z Ciboušova a Davida Diettricha z Kladska, kteří stali městskými písaři v letech 1608-1609, jsou natolik osobité, že je není možné zaměnit; kromě rukou přísežných písařů se ve všech zmíněných knihách nevyskytuje žádný anonymní rukopis. V době Mulzerova konšelování sice městská kancelář získala novou posilu, když 10. května 1610 složil přísahu městského písaře Adam Lagi z Kreuzbergu.³¹³ S jeho jménem se nepodařilo ztotožnit žádnou písařskou ruku a není ani k dispozici anonymní soubor zápisů, kvantitativně odpovídající zápisům, zjištěným u ostatních přísežných písařů z poslední čtvrtiny 16. a prvního dvacetiletí 17. století, který by bylo možné alespoň hypoteticky spojit s tímto jménem.

Tab. č. 25: Přehled o činnosti písaře 570/1 Davida Diettricha

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1609-1612	21/664	80r-v, 88r-v, 93r-v, 94v-97v, 111r-143r, 147r-148r
1609	41/698	138r-139r
1609-1612	19/607	82v-93r, 99v-113r, 114r-124r
1610	22/621	206v-217v
1610-1612	13/545	25v-29r
1610-1612	17/570	507r-512v, 517v-518v, 531r-533r, 543v, 545r-551r, 522r-553r, 556v-567v, 571r-583r, 592v, 594r, 598v-608r, 613v, 621r-628r, 631r-633r, 643v-645r
1610-1612	24/624	72v, 73v-77v, 78v, 79v, 81v-86v, 87v, 88v-90r, 93v, 97r-98v, 101v, 104r-105v, 109r, 110r
1610-1612	34/N4	28v-29v, 30v-39r
1611	36/551/I	142r-143v,
1611	38/672	84v-85r
1611-1612	9/623	39r-40v, 42r, 43r, 45v-47v, 51r, 52r
1612-1612	35/733	1r, 6v

Protože možnost, že by Adam Lagi z Kreuzbergu měl rukopis, limitně identický s rukopisem Christopa Mulczera, se nezdá být reálná, nezbývá u Christopa Mulczera nic jiného, než vzít zjištěný souběh úřadu člena městské rady a městského písaře na vědomí (jakkoli je to v přímém rozporu se zjištěnou rezignací Heinricha von Hana na úřad přísežného písaře poté, co byl dosazen do městské rady), zvláště když je podpořen faktem, že třetí písařskou přísahu Mulczer složil v době, kdy seděl v konšelském křesle (9. května 1612;

³¹³ KČ 10/543, fol. 21v.

konšelem byl až do 28. května 1612).³¹⁴ Příčinu tohoto neobvykle dlouhého souběžného výkonu dvou do jisté míry protikladných funkcí bude patrně třeba hledat v silné mocenské pozici politické reprezentace kadaňské katolické obce, jež dokázala tento stav nejen prosadit, ale po několik let i udržet.³¹⁵ Jeho rukopis z městských knih mizí rok předtím, než byl dosazen do úřadu královského rychtáře (poprvé je v něm doložen 9. listopadu 1616.)

Případ Christopha Mulczera poněkud porušil posloupnost výkladu o kadaňských městských písařích a pro napravení této situace je třeba vrátit se zpět do let 1608-1610, kdy v radniční síni zazněla písařská přísaha hned pětkrát. Nejprve to bylo na počátku roku 1608, dvakrát za sebou během šesti týdnů: 14. ledna 1608 jí (podruhé) složil Christoph Mulczer a 27. února 1608 kadaňský měšťan Hans Haan z Ciboušova.³¹⁶ Haanovu prostým dojmem působící, ale přitom úhlednou novogotickou kurzívou s uvolněným duktem, výrazným obdélníkovým modulem středních liter poněkud připomínající rukopis Johanna Tomka, bylo možné identifikovat podle písemností, uložených ve fondu Stará manipulace.³¹⁷ Haan přestal vést městské knihy ve stejném roce jako Christoph Mulczer (1615).

Potřetí k tomu došlo 14. ledna 1609, když se jejím složením stal přísežným městským písařem David Diettrich z Kladska. Pro jeho uvolněnou a zdobnou novogotickou kurzívou jsou charakteristické převážně čtvercový modul a upřednostňování zakulacených a vlnitých tahů.³¹⁸ Čtvrtou osobou, pronášející slova přísahy, byl 10. května 1610 již zmíněný Adam Lagi z Kreuzbergu. Nelze vyloučit, že z nějakého důvodu nesetřval v Kadani příliš dlouho (což by vysvětlovalo absenci jeho rukopisu), protože ani ne půl roku poté složil znovu písařskou přísahu David Diettrich, který pořizoval zápisy do městských knih do roku 1612.³¹⁹

Poslední dva přísežní písaři předbělohorské epochy působili v kadaňské městské kanceláři od roku 1615. 11. května se zavázal ke službě městského písaře Jakub Koch z Opavy a 8. srpna Hans Ulrich z Chomutova. Jakub Koch používal nepříliš vzhlednou novogotickou kurzívou s výrazně protáhlým modulem středních a dlouhých písmen. Kochův

---

³¹⁴ Podobně v Klatovech nemohl údajně Jan Záhrobský být po dobu své konšelské funkce současně také městským písařem; v roce 1566 ale zastával obě funkce současně – VANČURA, Jindřich: *Dějiny někdejšího královského města Klatov. I. díl, 2. část. Vnitřní život v Klatovech za doby utrakvistické.* Klatovy 1933-1936, s. 658 a 928.

³¹⁵ Dotýká se toho i jeden z bodů dlouhého seznamu stížností na kadaňské katolíky, sestaveného zdejší evangelickou obcí v březnu 1619: „*Katholischer Stadtschreiber sitzet itzt in Schoppenstuhl ist zugleich Herr und Knecht.*“ – SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 193.

³¹⁶ KČ 10/543, fol. 21v. Měšťanské právo bylo Hansi Haanovi uděleno v květnu 1607 – KČ 13/545, fol. 21v.

³¹⁷ NA Praha, SM, sign. K 17 5/4.

³¹⁸ Také jeho podpis je dochován ve fondu Stará manipulace. NA Praha, SM, sign. K 17 5/3.

³¹⁹ KČ 10/543, fol. 21v. Podruhé složil Diettrich přísahu 6. října 1610.

rukopis byl identifikován podle jeho podpisu, dochovaného rovněž ve fondu Stará manipulace.³²⁰

Tab. č. 26: Přehled o činnosti písaře 571/1 Jakuba Kocha

roky	KČ	folia
1614-30. 3. 1621	19/607	178v-180r, 182r-185r, 201r-v, 202r-203v, 205v,207r, 211r-212v, 216r-218v, 220r-224v, 226r-229v, 239v-242r, 243v-247v, 249v-252r
1615-1617	41/698	161v-162r, 179v-180r, 186r, 192r
1615-1619	42/707	79r, 82r
1615-1621	13/545	34r-39r
1615-1620	34/N4	53v-56r, 57r-v, 59r-63v, 67r-69v, 70v-72r, 73r-v, 74v-75r, 76r, 77r-79v
1615-1621	1/1	8r-10r, 11v-14v, 15v-18r, 21v-22r, 24r, 25r, 26v, 27v, 29r-31r, 32v-37v, 43r-v, 46r, 47r-48r, 49r-49v, 50v-51r, 53v, 54v-56r, 64v, 65r, 66r-v, 70v, 71v, 73r-76v, 79r-79v
1615-1621	18/571	98r, 102v-103r, 120v-121r, 124r-131v, 133v-135v, 137v, 140v-141r, 142v-145r, 147v, 149r-v, 152r-v, 153v, 155r, 160v-161r, 163v-165r, 166r, 169v-171r, 177v-178r, 180r-185v, 191r-198r, 200r-v, 206v, 211r, 212v-214v, 217v, 218v-221v, 225v-226v, 231r, 245r, 258r, 260r-261r, 264r-v
1615-1621	24/624	154v-155v, 156v-157r, 159r-v, 163r-v, 165v-166r, 171r, 172r-173r, 174r, 179r-180r, 182r, 186r, 188v, 189v, 190v-192v, 193v, 194v-198r, 199v-200r, 201r-203v, 204v-205r, 207r, 208r, 209v-210v, 215v, 222r-224r
1615-1621	35/733	49v-52r, 54r, 58v, 61r, 76v-79v, 81v, 83r-v, 84v, 85v, 87v-88r, 94v, 101v-104v
1615-1622	9/623	62v, 70r-v, 71v, 74v, 77v
1616-1621	11/606	282v, 283v-284r, 286v-287v, 290r-v, 294r
1617	10/543	109r-v
1617	38/672	95v-96r
1617-1620	21/664	249r-253r, 257v-259v, 261v-264r, 271r-v, 281r-282r
1617-1621	22/621	233v-234v, 236r
1621-1623	12/N2	103r-105v

Hans Ulrich psal novogotickou kurzívou s drobným modulem písmen a měl zálibu v používání zdobných tahů v podobě širokých obloučků, zaplňujících volný prostor mezi řádky, které nejčastěji připojoval k prvním písmenům ve slově. Jeho podpis se dochoval na aktovém pozůstalostním inventáři z roku 1616.³²¹ Jakub Koch zapisoval do městských knih až do roku 1623; Hans Ulrich do roku 1625. Patřil ke stoupencům utrakvismu a byl mezi měšťany, kteří na počátku roku 1626 odešli z Kadaně do Saska.³²²

K utrakvismu se hlásila i většina Ulrichových předchůdců v úřadě městského písaře. Kromě již zmíněného Hanse Gipfela, to byl jeho syn Daniel, Johann Behm, Cyprián Štěrbica ze Štěrbic, Johann Tomek, Georg Fuchs, Johann Sandel a Heinrich von Hana. Katolíky mezi městskými písaři byli Johann Heydt, Martin Bruxer, činní ve třicátých letech 16. století, a Christoph Mulzer. U Laurentia Kantzlera, Hanse Haana, Davida Diettricha a Jakuba Kocha a

³²⁰ NA Praha, SM, sign. K 17 5/4.

³²¹ SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 1031.

³²² BÍLEK, Tomáš V.: *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I. - II.* Praha 1882-1883, s. 1101-1103.

u všech ostatních písařů, které neznáme jménem, se jejich náboženskou orientací nepodařilo zjistit.

Tab. č. 27: Přehled o činnosti písaře 571/2 Hanse Ulricha

<i>roky</i>	<i>KČ</i>	<i>folia</i>
1615-1621	9/623	63v-69v, 71r, 72r-74r, 75r-77r, 78r-80r
1615-1622	13/545	34v-40v
1615-1623	1/1	13v-15r, 17v, 18v-21v, 22v-23r, 24v, 25v-26r, 27r, 28r-v, 31r-32v, 37v-43r, 44r-45v, 47v, 48v-49r, 49v-50v, 51r-54v, 56r-64r, 64v, 65r-66r, 67r-70r, 71r-v, 77r-79r, 80r-105r, 106v-108v, 112r-113v
1615-1623	22/621	232v-233r, 236r, 236v-243r
1615-1623	34/N4	56v, 58r-v, 61r, 64r-66v, 70r-v, 72r-v, 73v-74r, 75r-76v, 79v-81v
1615-1623	35/733	52v-53v, 55v-58r, 59r-60v, 61v-76r, 80r-81r, 82r-v, 84r, 85r, 86r-87r, 88v-94r, 95r-101r, 105r-130r
1615-1625	18/571	132v, 135v-137r, 139v-140v, 141v-142r, 145r-148v, 150v-152r, 153r, 156v-160r, 161v-163r, 166r, 167r-169v, 172r-177r, 179r-180r, 183v, 187r-190v, 198v-199r, 201v-206r, 207r-211r, 212v, 216r-217r, 218r-220r, 222r-225r, 226v-244r, 245r-257r, 259v, 262v-263r, 266r-297r, 298v-329r, 330v-335r, 337r-338r, 340v, 341v-345v, 350r, 352v-354r, 355v, 359r, 377r, 381v, 383r
1615-1622	19/607	191r-200v, 201v-202r, 204r-205r, 208v-210v, 213r-215v, 219r-v, 225r-v, 230r-239r, 243r, 248r-249r, 252v-273v
1616-1623	11/606	282r, 283r, 284r-286r, 288v, 291r-293r, 294v-303r
1616-1623	21/664	247v-248v, 254r-257r, 260r-261r, 265r-270v, 273r-280r, 283r-314v
1616-1625	24/624	160v, 162v, 164r-165r, 166v-170v, 171v, 173v, 174v-178v, 180v-181v, 182v-185v, 186v-188r, 189r, 190r, 193r, 194r, 198v-199r, 200v, 204r, 205v-206v, 207v, 208v-209r, 211r-215r, 216r-221v, 224v, 225v-230r, 231v-239r, 240v, 244r, 245r, 246v-247v, 248v-249v, 251v, 252v, 254r, 263r-v, 267v-268r, 270r, 273r-v
1617	37/N3	74r-77v
1617-1622	41/698	178r, 181v-182r, 197r-v, 211r-v
1618-1623	36/551/I	186r-v, 191r-v, 194r, 195r-196r, 208r-v
1619	38/672	100r, 111v

Z dvaatřiceti zjištěných městských písařů³²³ jich deset působilo v době od roku 1465 do počátku čtyřicátých let 16. století, která je chudá na informace. Nesrovnatelně lépe jsme informováni o období let 1543-1620, konkrétně o skupině třinácti písařů, které známe jménem a kteří se všichni (s výjimkou Josuy Tiegela) podíleli na vedení naprosté většiny dochovaných městských knih. Jak vyplývá ze schematického časového grafikonu v příloze č. V, působili patrně po celou tuto dobu v městské kanceláři dva³²⁴ – a na počátku 17. století občas i tři – písaři. Pokud jde o transformace profesních kariér některých kadaňských městských písařů do

³²³ Jejich úplný seznam; konfesní orientaci a přehled knih, na jejichž vedení se podíleli, obsahuje příloha č. IV. Označování konfesní orientace je popsáno v kapitole II.1 této práce v bodě 6.

³²⁴ Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 15. století je patrný zřetelný výpadek v paralelním působení dvou písařů; ten však může být zapříčiněn tím, že nevíme téměř nic o činnosti písaře Mertena Fenda, zmiňovaného roku 1568.

kariér politických, nelze si nepovšimnout vysokého počtu těch, kteří se dokázali etablovat ve vrcholných funkcích městské správy. Čtyři evangeličtí písaři (Daniel Gipfel, Josua Tiegel, Cyprián Štěrba a Heinrich von Hana) se v druhé polovině 16. a na počátku 17. století stali členy konšelského sboru a další (Johann Tomek) obecním starším. Tím byl i Georg Fuchs, ale ještě před tím, než se stal městským písařem. Ještě výše – do úřadu kadaňského královského rychtáře – zamířili v letech 1608 a 1615 katolíci Valentin Neudeck a Christoph Mulzer.

I.6.2 Radní služebníci

Přísežní písaři vedli v rámci své působnosti v Kadani většinu z dochovaných knih. Rukopis žádného z nich nenacházíme jen ve čtyřech městských knihách (k nim patří i KČ 2/77, do níž několik pořídil několik málo zápisů Cyprián Štěrba ze Štěrbic): v gruntovní knize dvora Vrchnice,³²⁵ a ve třech knihách městské správy v užším slova smyslu. U zmíněné gruntovní knihy to lze vysvětlit malým počtem zápisů z doby před rokem 1620; v případě dalších třech knih bude ale absenci rukopisů přísežných písařů nutné považovat za doklad toho, že vznikly mimo okruh jejich kompetence.

První z nich je kniha opisů korespondence kadaňských katolíků a evangelíků z let 1524-1593. Byla napsána v krátkém časovém období po roce 1593, je dílem jedné osoby a není jisté, zda vznikla skutečně jako pomocná úřední kniha nebo ze soukromé iniciativy.³²⁶ Zbýlými dvěma knihami je radní protokol a kniha obnov městské rady z let 1587-1592 a radní protokol z let 1619-1621.³²⁷ Obě se dochovaly jako jediné exempláře z větších souborů typově stejných knih, které byly podle soupisů, pořizených v letech 1788-1789, uloženy na kadaňské radnici ještě na konci 18. století.³²⁸

Význam těchto svazků je větší než by napovídala jejich nenápadný vzhled. Jsou totiž ojedinělou stopou, která nás upozorňuje na existenci dalšího typu úředních knih, evidujících agendu, projednávanou při zasedáních městské rady. Na předešlý staršího z nich je poznamenáno, že 17. prosince 1586 nastoupil do služby Simon Holdt.³²⁹ Holdtovo jméno nalézáme mezi osobami, které složily přísahu tzv. „purkmistrovského služebníka“ („ratsdiener“, „burgermaisters diener“, „thursteh“).

---

³²⁵ KČ 43/708.

³²⁶ KČ 8/N1.

³²⁷ KČ 2/77 a KČ 3/96.

³²⁸ SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. č. 4274 a 4275. V případě KČ 2/77 to byly tři „úřední knihy“ (amtsbücher) z let 1604, 1613 a 1620; a radní protokol KČ 3/96 je posledním pozůstatkem kdysi téměř kompletní řady radních protokolů z let 1592-1778 – srov. kapitolu I.4 této práce.

³²⁹ „Heutt denn 17[.] decemberr a[nn]o 1586 jhars binn ich ann meiner herrn dinsten getretten im burgermeissterr amt herr Adam Bayer. Simon Holdt, meiner handschrift.“ – KČ 2/77, předešlý.

Jejich soupis z let 1566-1618, připojený v tabulce č. 28, ukazuje, že tvořili samostatnou a uzavřenou skupinu jednotlivců, z nichž žádný nikdy nezastával úřad přísežného písaře. Jejich pozici na nižším stupni pomyslného žebříčku vážnosti městských úředníků dokládá ne příliš reprezentativní označení „služebník“ i umístění přísahy v knize přísah městských úředníků až na dvacátém místě – po přísaze radních, volenců, obecních starších, královského rychtáře, městského písaře, městského rychtáře, cechovních čtyřmistrů, pánů hospodářů, mlynářů sladu, špitálních úředníků, výběřčích ungeltu, pánů nad bílým pivem, výběřčích daní, úředníků dvora v Milžanech a dvora v Želině, městských poddaných, městského cihláře, dědičně poddaných sedláků a poddaných městského špitálu. Přísaha radních služebníků je také značně odlišná od přísahy městských písařů. Ti nejen přísahali věrnost panovníkovi, a poslušnost purkmistru, radě a celé obci, svědomitost při výkonu svého úřadu, při zapisování do městských knih a při vyřizování další písemné agendy podle pokynů městské rady, ale také slibovali císařskému majestátu, panstvu, rytířstvu, královským městům i obyvatelstvu Koruny české, že budou dodržovat ustanovení zemského zřízení; zatímco radní služebníci se zavazovali pouze k poslušnosti purkmistrovi, radě a vši obci města Kadaně a rychlému a ochotnému plnění příkazů.³³⁰

Tab. č. 28: Radní služebníci a data složení jejich přísah

Jakub Kumer	13. února 1566
Georg Rottart	26. února 1567
Jeremias Riesl	26. listopadu 1568
Mates Dörrner	8. února 1574
Simon Holdt	17. prosince 1586
Georg Kurbiczzer	13. listopadu 1592
Albrecht Heroltt	11. listopadu 1594
Gregor Kretschmer	18. ledna 1599
Johann Keyner	25. října 1600
Petr Voict	28. března 1603
Andreas Entzman	28. dubna 1606
Elias Freyschlag	31. srpna 1615
Georg Melczer	14. května 1618

Holdtovým rukopisem (který je místy poněkud proměnlivý) je popsána téměř celá kniha KČ 2/73.³³¹ Radní protokol z let 1619-1621 KČ 3/96 také nevedli přísežní písaři – z pěti zjištěných písařských rukou nepatřila žádná některému z nich. (Je třeba zdůraznit, že starší „úřední kniha“ KČ 2/73 nebyla vývojovým předstupněm protokolu KČ 3/96, ale že – jak ukazují nalezené zmínky o deperditech – obě knihy představují diplomaticky samostatné a

³³⁰ KČ 10/543, fol. 20-21r a 61v-62r.

³³¹ Kromě již zmíněného Cypriána Štěrbý (zápisy z let 1587 a 1589 na fol. 6v, 48r a 49v-50r) do ní psal v roce 1592 ještě písař 73/2 (fol. 125r, 129r-137v).

paralelně vedené písemnosti.) I když pouze na základě radního protokolu KČ 3/96 není možné dělat dalekosáhlé závěry, zdá se, že do něj mohli psát někteří konšelé. Nízký počet písařských rukou jako by kromě toho ještě naznačoval, že vedením tohoto protokolu byl trvale pověřen úzký okruh osob; mezi nimiž je navíc ještě patrná zřetelná diferenciaci. Folia úzkého obdélníkového formátu protokolu jsou podélně rozdělena na dvě poloviny, z nich levá obsahuje stručný regist projednávané záležitosti („*vortriett*“), pravá pak záznam o tom, jak byla rozhodnuta („*abschiedt*“). Ruka, zapisující do levého sloupce je (až na několik krátkých časových úseků) v celém protokolu stejná – patří písaři 96/1 a zbývající písařské ruce se střídají pouze v pravém sloupci.

Protože v době, kdy se do radního protokolu zapisovalo, došlo k dvojí renovaci městské rady; a to v přelomovém čase rozděleném bitvou na Bílé Hoře (11. prosince 1619 a 20. prosince 1620),³³² považují za pravděpodobné, že ruka v levém sloupci patřila také radnímu služebníku. Ojediněle dochovaná relace jiného radního služebníka Andree Entzmana z roku 1607³³³ ukazuje, že ti museli být gramotní a byli – mimo jiné – pověřováni písemným vyřizováním záležitostí, projednávaných městskou radou.³³⁴ Entzmanovou rukou je také napsána jedna kupní smlouva z roku 1608 v gruntovní knize Úhošťan,³³⁵ a další kupní smlouva a záznam o majetkovém vypořádání pozůstalosti z let 1608 a 1612 v gruntovní knize Čachovic.³³⁶

Písařem 96/1 by proto tedy mohl být Georg Melczer, který složil přísahu radního služebníka 14. května 1618 a tento úřad vykonával patrně až do roku 1628, kdy nastoupil nový radní služebník Mathias Glasser.³³⁷ S písařem 96/1 se setkáváme také ještě rovněž v gruntovní knize Úhošťan, do níž zapisoval v letech 1616-1626 kupní smlouvy a záznamy o splátkách vejruňků,³³⁸ a další kupní smlouvy zapsala jeho ruka v letech 1616-1623 do gruntovních knih vesnic Krásný Dvoreček a Roztyly.³³⁹ Zběhlost a zkušenost Simona Holdta,

---

³³² KČ 6/96, fol. 96v a 337r.

³³³ NA Praha, SM, sign. K 17 5/4.

³³⁴ „*Úředními služebníky*“ se v kontextu dalších zaměstnanců městských kanceláří v Litoměřicích, Žatci a Lounech zevrubněji zabýval PALACKÝ, F.: *Městská profesionální inteligence...*, s. 30-39; mezi „*písaři*“ a „*služebníky pana purkmistra*“ diferencuje i popis litoměřické městské kanceláře – KOCÁNOVÁ, B. – TOMAS, J. a kol. (edd.): *Libri civitatis III.* ..., s. 25-28. Náplň jejich práce se ale mohla město od města i dost podstatně lišit; v Olomouci tvořili doprovod purkmistra a byli využíváni jako poslové – KUX, Hans: *Verwaltungsgeschichte der Stadt Olmütz.* Olmütz 1942, s. 101-102.

³³⁵ KČ 41/698, fol. 125r.

³³⁶ KČ 36/551/I, fol. 166r-168r a KČ 36/551/II, fol. 3r.

³³⁷ KČ 10/543, fol. 62r. Protože se ale nepodařilo najít jeho podpis, který by tuto domněnku potvrzoval, je ke jménu Georga Melczera u písaře 96/1 připojen otazník.

³³⁸ KČ 41/698, např. fol. 5r-6v, 72v-73r nebo 195v.

³³⁹ KČ 38/672, fol. 98v, 102r-103v a KČ 40/693, fol. 38r-40r.

Andreas Entzmana a Georga Melczera v písemném jednání je patrná i z jejich vypsanych, pružných a osobitě úhledných rukopisů; zvláště porovnáme-li je s písmem některých kadaňských městských rychtářů. S tímto konstatováním není v rozporu ani kariéra Johanna Keynera, předchůdce Andraase Entzmana z let 1600-1603. Byl to původně správce městské školy, v říjnu 1603 získal v Kadani měšťanské právo, od roku 1608 byl členem městské rady a v letech 1618 a 1620 primasem.³⁴⁰

Existence těchto dvou ojedinele dochovaných radních protokolů tak indikuje v raně novověké Kadani existenci druhého autonomního písařského úřadu, jenž zajišťoval, jak se zdá, písemný servis pro jednání městské rady. Mohl tvořit volnou součást městské kanceláře, avšak personálně s ní nebyl nijak propojen. Prostor pro částečné společné působení přísežných písařů a radních služebníků nabízely knihy městského panství a možná i některé další, jež se nedochovaly. Právě nedostatek písemného materiálu brání podrobnějšímu zkoumání kompetencí a náplně činnosti radních služebníků a nedovoluje formulovat žádné další určitější závěry.

I.6.3 Měštští rychtáři

Další okruh samostatné písařské působnosti, v podstatě také zcela nezávislý na přísežných písařích, zřetelně vymezují knihy kadaňských městských rychtářů. Dochovány jsou v úplnosti tři³⁴¹ (a ze čtvrté pouze torzo),³⁴² v celkovém časovém rozsahu z let 1544-1601. Písařské ruce se v nich většinou střídají v ročních intervalech podle toho, jak docházelo ke změnám v personálním obsazení rychtářského úřadu. (K instalaci nového rychtáře docházelo jeden až tři týdny po obnově rady a počátek úřadování každého nového rychtáře vymezoval v knihách obřadný celostránkový zápis, doplněný většinou i soupisem členů úřadující městské rady.) Písařské ruce se v jednotlivých rychtářských knihách téměř neopakují.³⁴³ Nelze je proto slučovat do kumulativních tabulek (tak jako tomu bylo u městských přísežných písařů) a prezentovat na tomto místě jejich přehled i se jmény osob, jimž byly přisouzeny, by

---

³⁴⁰ KČ 13/545, fol. 11r.

³⁴¹ KČ 26/725; KČ 28/727 a KČ 29/728.

³⁴² KČ 27/726.

³⁴³ Výjimky představují ruka písaře 725/2, jehož jsem ztotožnil s Casparem Ludelem, který psal v letech 1557-1581 do všech čtyřech rychtářských knih (KČ 26/725, fol. 18v, 264r, 265v-266r a 268r-314v; KČ 27/726, s. 1-41; KČ 28/727, úvod-fol. 46v a 29/728, fol. 6r-7v a 11v-20v); a pak další tři rychtáři, opakovaně zapisující do KČ 29/728 v souvislosti s tím, jak jim byl opětovně svěřován rychtářský úřad (Thomas Zickan v letech 1584-1585, 1594-1595 a 1599-1600, fol. 96v-121r, 283r-301r a 429r-438r; Caspar Faber v letech 1592-1593 a 1596-1597, fol. 272r-282r a 363r-394r; a Hans Riedl v letech 1595-1596 a 1600-1601, fol. 323r-361r a 439r-463v).

znamenal pouze zbytečné opakování tabulek se skladbou písařských rukou v těchto knihách, uvedených v následující kapitole I.7.

Až na výjimky každoroční změny písařských rukou lze interpretovat jen jedním způsobem: rychtářský úřad neměl stálého písaře a knihy vedli buď přímo samotní úřadující rychtáři (to je zcela zřetelné v rychtářských knihách KČ 28/727 a KČ 29/728 z let 1565-1572 a 1579-1601) nebo jiní dožádání gramotní a důvěryhodní jedinci, jakým byl zcela nepochybně Bernhard Goltschmid (rovněž bývalý rychtář), o němž se domnívám, že prováděl zápisy do nejstarší dochované rychtářské soudní knihy v letech 1547-1557.³⁴⁴ V této roli se také v rychtářských knihách vyskytují ruce přísežných městských písařů; ovšem tak velice sporadicky, že to nelze vysvětlit jinak než jako příležitostnou výpomoc. Soustavněji zapisoval do nejstarší rychtářské knihy pouze Johann Behm;³⁴⁵ z ostatních se pak podařilo nalézt už jen rukopis Johanna Tomka³⁴⁶ a Cypriána Štěrby ze Štěrbic.³⁴⁷ Poslední ruka přísežného městského písaře na stránkách rychtářských knih patří Josuovi Tiegelovi. Ten v nich ovšem většinu folií popsal z titulu funkce městského rychtáře, kterou vykonával v letech 1566-1567;³⁴⁸ a jen několik stran patrně jako městský písař.³⁴⁹

Samotné vedení rychtářských knih nebylo časově příliš náročné. V průměru potřebovali kadaňští městští rychtáři pro záznamy z ročního výkonu svého úřadu okolo dvaceti folií; více jen zcela výjimečně.³⁵⁰ Nevelký počet folií, popsaných během jednoho funkčního období, a používání jedné knihy pro více rychtářů jsou naprosto odlišné od praxe v Brně a Olomouci, kde byla pro každého nově dosazeného městského rychtáře pořízena nová kniha.³⁵¹ Roční střídání měšťanů v úřadu rychtáře společně s vysokou variabilitou písařských

---

³⁴⁴ KČ 26/275 fol. 56r-57r, 61r-72r a 75r-82r (v době úřadování rychtáře Georga Grabnera); fol. 89r, 97r, 98v-102r a 111v-112v (v době úřadování rychtáře Valtena Freignera); fol. 13r-125r (v době úřadování rychtáře Georga Melzera); fol. 128r, 135r, 136r, 138v-139v, 141v, 142v, 143v, 147v, 150r a 153v-154r (v době úřadování rychtáře Valtena Kürbiczera); fol. 155r-159r a 161r-181r (v době úřadování rychtáře Hanse Krause); a fol. 206r, 226r, 235r-242v, 245r-263r (v době úřadování rychtáře Andrease Krause).

³⁴⁵ V letech 1555-1556 za rychtáře Hanse Hansfogla a Wolfganga Melzera – KČ 26/275, fol. 203r-v a 211r-233v; jeho rukou je pak ještě připsáno několik zápisů v této knize – fol. 18r, 181v-182r, 256v, 265r, 266v-267r a 273v (z let 1554-1557) a v KČ 28/727, fol. 229r-v (z roku 1570).

³⁴⁶ KČ 29/728, fol. 5r-v a 10r-v (z let 1579-1580).

³⁴⁷ KČ 29/728, fol. 250v-252 a 255v-256r z roku 1591.

³⁴⁸ KČ 28/727, fol. 48r-115v.

³⁴⁹ KČ 29/728, fol. 1r-3r (v roce 1579).

³⁵⁰ KČ 28/727, fol. úvod-46v a 48r-115v (Caspar Ludel a Josua Tiegel v letech 1565-1566 a 1566-1567); KČ 29/728, fol. 155r-185v (Christoph Henigk, 1587-1588); fol. 323r-361v (Hans Riedl, 1595-1596) a fol. 363r-394r (Caspar Faber, 1596-1597).

³⁵¹ JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Ludmila: *Rychtářské knihy z Archivu města Brna jako významné prameny k výzkumu kriminality v raném novověku*. ČMM 120, 2001, s. 177-180;

rukou v rychtářských knihách tohoto úřadu poukazují na gramotnost části plnoprávných členů kadaňské městské obce. Konkrétně muselo tento požadavek splňovat přinejmenším asi šedesát měšťanů, kteří v letech 1543-1620 zastávali tento úřad.³⁵² Jakkoli se toto konstatování může zdát poněkud překvapující, nepřináší nic nového, co by odporovalo známým zjištěním o úrovni školního vzdělání městského obyvatelstva – a zejména jeho řemeslnických vrstev – v předbělohorských Čechách.³⁵³ (Za zmínku v této souvislosti stojí řád pro čtvrtní hejtmány, setníky, padesátníky a desátníky měst pražských, pocházející pravděpodobně z roku 1523, předpokládající u každého desátníka jako naprostou samozřejmost gramotnost a schopnost vedení písemné evidence.)³⁵⁴ Atraktivitu vedení rychtářských knih zvyšovalo ustanovení instrukce z prosince 1556, podle kterého náležely poplatky za zápis smluv do rychtářské knihy nikoli rychtáři, ale písaři, který zápis provedl.³⁵⁵

Je nepochybné, že v některých městech existovali písaři, vyhrazení pro úřad městského rychtáře a spravující jeho knihy.³⁵⁶ Otázku, nakolik bylo v předbělohorských královských městech běžné vedení rychtářských knih samotnými městskými rychtáři,³⁵⁷ je ale prozatím nutné ponechat otevřenou a její objasnění je věcí dalšího zkoumání této problematiky³⁵⁸ v těch archivních fondech českých královských měst, kde je to možné.³⁵⁹ Po

---

ČEHOVSKÝ, Petr: *Vazby rychtářských knih olomouckých fojtů z let 1511-1541. Příspěvek k dějinám raně renesanční knižní vazby*. OAS 4, 2006, s. 41-47.

³⁵² Soupis jmen kadaňských rychtářů obsahuje příloha č. XXVIII.

³⁵³ PALACKÝ, František: *Obyvatelstvo českých měst a školní vzdělání v 16. a na počátku 17. století*. ČsČH 18, 1970, s. 358-362; JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: *Brněnská městská kancelář...*, s. 473-475.

³⁵⁴ TOMAS, Jindřich: *Evidence obyvatelstva a zapisování jednání městské rady v první polovině 16. století*. DP IV, 1984, s. 200-202.

³⁵⁵ KČ 26/725, fol. 18r.

³⁵⁶ KAPAVÍKOVÁ, M. – VANĚK, L.: *Kutnohorští měšťtí písaři...*, s. 12; JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: *Rychtářské knihy...*, s. 178-179. V Táboře vedl zvláštní rychtářův písař kromě rychtářských knih také knihy trhové a dluhů – MÁCOVÁ, Libuše: *Městská správa v Táboře na počátku 17. století*. In: Sborník k 550. výročí vzniku města, Tábor 1970, s. 58 a 60-61.

³⁵⁷ Fridolín MACHÁČEK, *Městský soud a městský rychtář v Plzni v XVI. stol.* In: Sborník prací věnovaných prof. dru. Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám 1871-1931. Praha 1931, s. 254-255 předpokládal, že v Plzni do tzv. rychtářských register zapisovali měšťtí rychtáři osobně, je ale nemožné to ověřit, protože se tato registra nezachovala. Ke stejnému závěru při absenci rychtářských knih dospěla při studiu poměrů v českokrumlovské městské kanceláři Jolande TRACHTOVÁ: *Vedení knih v městské kanceláři města Český Krumlov ve 2. polovině 16. století*. In: Okresní archiv v Českém Krumlově 1983-1988, Český Krumlov 1989, s. 31.

³⁵⁸ Tak např. na své zpracování čeká řada protokolů rychtářského práva z let 1611-1781 v lounském městském fondu – ROEDL, Bohumír: *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573-1727*. Ústí nad Labem, 2004, s. 32-33.

³⁵⁹ Kromě již zmíněných Plzně a Českého Krumlova se rychtářské knihy nedochovaly např. v Domažlicích a Českém Brodě – MUŽÍK, Petr: *Městská kancelář, správa a hospodářské poměry v Domažlicích v 16. a na počátku 17. století*. SAP 27, 1977, s. 61; DVOŘÁK, Miloš: *Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623*. SAP 32, 1982, s. 184.

přísežných městských písařích a radních služebnících tak rychtářské knihy dokládají v raně novověké Kadani třetí samostatný písařský okruh, generující úřední písemnosti. Jeho působení dovoluje nejstarší dochovaná rychtářská kniha sledovat od roku 1544. V té době také již měl stabilizovanou podobu a ustálené místo v systému zdejší městské samosprávy (i když vedení zmíněné nejstarší rychtářské knihy vykazuje jisté známky nestability, rozkolísanosti a nejasnosti, které ve dvou mladších knihách z let 1565-1572 a 1579-1601 už nejsou téměř patrné). Od ostatních dvou kancelářských zařízení se odlišoval tím, že jeho činnost nezajišťoval stálý písař s určitými odbornými zkušenostmi, ale přímo samotní každoročně se měnící městští rychtáři z řad městských obchodníků a řemeslníků.

I.6.4 Příležitostní písaři

Dokončili jsme přehled tří samostatných a personálně striktně oddělených center, podílejících se na vzniku a vedení dochovaných městských knih, zjištěných na základě výsledků provedeného paleografického rozboru. Při něm bylo ale kromě přísežných městských písařů, radních služebníků a městských rychtářů zjištěno dalších více než šedesát individuálních písařských rukou. Nejcharakterističtějším znakem většiny z nich je časově i prostorově omezený výskyt, vypovídající o tom, že jejich majitelé zapisovali do městských knih pouze nahodile, nesoustavně a příležitostně. Tyto základní charakteristické rysy vystihuje podle mého soudu nejlépe označení „příležitostní písaři“. Je ovšem třeba zdůraznit, že užití tohoto termínu nemá nic společného s představou písařů výpomocných, zjednávaných údajně v případě potřeby pro dočasnou výpomoc v městské kanceláři, o jejichž existenci vyslovily pochybnosti Hana Jordánková a Ludmila Sulitková;³⁶⁰ a stejně jako ony považují za autory těchto příležitostných záznamů v městských knihách některé ze členů zdejší městské rady.

Nejméně stop nacházíme v městských knihách, vedených přísežnými městskými písaři, kde ruce příležitostných zapisovatelů nenalezly mnoho uplatnění (jsou jen v osmi městských knihách z celkového počtu osmadvaceti); a pokud už k tomu došlo, zanechalo těchto celkem deset písařských rukou na jejich foliích pouze nevýrazné stopy. To platí jak pro tři nejstarší městské knihy trhů a testamentů³⁶¹ a dvě knihy městského soudu;³⁶² tak i pro

---

³⁶⁰ JORDÁNKOVÁ, H – SULITKOVÁ, L.: *Brněnská městská kancelář...*, s. 434-437.

³⁶¹ KČ 14/567a, fol. 229r (písař 567a/5, zápisy z roku 1513); v KČ 15/568 v rozmezí let cca 1530-1556 – fol. 39r-40r (písař 568/1); fol. 263v-264r a 356r-357r (písař 568/6) a 269r-v (písař 568/7). Posledně uvedená ruka pak ještě také v roce 1568 psala do KČ 16/569 na fol. 338v.

³⁶² KČ 30/734, fol. 86v staré foliace (písař 734/1, zápisy z roku 1581 a KČ 32/736, fol. 20r-37r (písař 606/1, zápisy z roků 1592-1593).

zbývající tři: kopiář korespondence města z let 1562-1565;³⁶³ smíšenou městskou knihu z let 1589-1804³⁶⁴ a knihu dlužních zápisů z let 1588-1605.³⁶⁵ Jeden ze zápisů do této knihy pořídil v roce 1596 i jinak neznámý písař N1/1,³⁶⁶ jehož rukou je napsána celá kniha opisů písemností kadaňských katolíků a evangelíků z let 1524-1593 (KČ 8/N1) a který byl mezi příležitostné písaře zařazen kvůli své anonymitě a časově i kvantitativně omezeně se vyskytujícímu písmu.

Jen o málo více příležitostných písařských rukou nacházíme v rychtářských knihách. V prostředních dvou (KČ 27/626 a KČ 28/627) se nevyskytují vůbec; a v počtu pěti a sedmi se s nimi setkáváme jen v nejstarší³⁶⁷ a nejmladší³⁶⁸ rychtářské knize. Mezi příležitostné jsem zařadil i čtyři písařské ruce z radního protokolu z let 1619-1621;³⁶⁹ a to i navzdory tomu, že první dvě z nich zapisovaly do této knihy poměrně pravidelně. Toto jejich začlenění je tak spíše vyjádřením skutečnosti, že zmíněný radní protokol je solitér, neumožňující sledovat problematiku „příležitostných“ a „stálých“ písařů (za takového v něm považuji pouze písaře 96/1, ztotožněného s radním sloužícím Georgem Melczerem) v delším časovém období.

Těchto pětadvacet uvedených rukou příležitostných písařů, dochovaných na foliích výše citovaných dvanácti knih představují jen dvě pětiny jejich celkového počtu. Zbývajících asi šedesát procent (konkrétně šestatřicet) zjištěných rukou příležitostných písařů se nachází v sedmi knihách městského panství.³⁷⁰ Tato pozoruhodná skutečnost je zásadním distinktivním znakem, sjednocujícím tyto knihy do další zvláštní a svébytné skupiny dochovaných kadaňských městských knih. Na rozdíl od předchozích třech skupin, jejichž specifická vychází z exkluzivního postavení písařů při jejich vedení (tj. výlučně pouze buď přísežní písaři či radní služebníci nebo městští rychtáři); je základním rozlišovacím znakem knih městského panství pravý opak – promiskuita písařských rukou. Kromě příležitostných písařů

³⁶³ KČ 6/99, písař 99/1, fol. 169r-170, zápisy z roku 1564 a písař 99/2, fol. 237r, zápisy z roku 1563.

³⁶⁴ KČ 11/606, písař 606/1, fol. 271r-175r a písař 606/2, fol. 277r-v, všechny zápisy z roku 1592.

³⁶⁵ KČ 23/622, písař 606/1, fol. 76v-77r, 80r-81r, 82r-83v a 85r, zápisy z roků 1592-1593.

³⁶⁶ Tamtéž, fol. 149v-151r.

³⁶⁷ V KČ 26/725 považuji za příležitostné: písaře 725/4, fol. 29r-31r, zápisy z roku 1545; písaře 725/6, fol. 36v-37r, zápisy z roků 1546-1547; písaře 725/9, fol. 57v-60v, zápisy z roku 1548; písaře 725/13, fol. 159r-160v, 162r, 182r, zápisy z roků 1553-1554 a písaře 725/15, fol. 220v, zápisy z roku 1556.

³⁶⁸ V KČ 29/628 považuji za příležitostné: písaře 728/7, fol. 147v-153r, zápisy z roků 1586-1587; písaře 728/15, fol. 268r, zápisy z roku 1591; písaře 728/17, fol. 278v-293v, zápisy z roku 1593; písaře 728/21, fol. 464r-466v a písaře 728/22, fol. 464r-465r, oba zapisovali do knihy v roce 1601. K příležitostným písařům v této knize přiřazuji i písaře 728/13, fol. 254r-255r, 256v-257r, 258v-262r, 263r, 264r-270v a písaře 728/14, fol. 257r-258v, 260v-261r, 262r-263v, kteří do ní zapisovali v letech 1591-1592.

³⁶⁹ KČ 3/96, písaři 96/2, 96/3, 96/4 a 96/5.

³⁷⁰ Vzhledem ke koncentrovanému výskytu ve skupině knih vesnic městského panství považuji za zbytečné sestavovat zvláštní přehled těchto písařských rukou a odkazuji na výsledky paleografického rozboru příslušných knih v následující kapitole.

do nich pořizovali zápisy i přísežní písaři a radní služebníci. Přehled o jejich účasti na vedení těchto knih podává tabulka č. 29.

Tab. č. 29: Přehled písařských rukou, zapisujících do knih vsí městského panství

KČ, lokalita a časový rozsah knihy	přísežní písaři		příležitostní písaři		radní služebníci		celkem
	počet	roky	počet ^{*)}	roky	počet	roky	
36/551 Čachovice 1584-1725	8	1586-1623	9/7	1584-1607	1	1608-1612	18
37/N3 Čermníky 1599-1790 (1801)	3	1599-1617	4/3	1597-1616			7
38/672 Krásný Dvoreček 1569-1639	10	1594-1623					10
39/732 Lužice 1548-1691	2	1557-1585	8/8	1548-1572			10
40/693 Roztyly 1584-1786 (1802)	2	1584-1608	3/3	1594-1608	1	1623	6
41/698 Úhošťany 1576-1638 (1658)	10	1579-1622	8/8	1576-1612	2	1608-1623	20
42/707 Vrchnice 1566-1794 (1801)	7	1556-1619	3/3	1560-1568			10
43/708 Vrchnice 1610-1842			3/2	1610-1617			3

^{*)} Číslo před lomítkem udává celkový počet písařů, číslo za lomítkem udává počet písařů, zapisujících pouze do příslušné knihy.

Co nám tedy tento přehled všechno říká? Především to, že do nich zcela běžně a standardně pořizovali zápisy přísežní městští písaři (jejich absence u mladší gruntovní knihy dvora Vrchnice, založené v roce 1610, je pouze optickým klamem, způsobeným malým počtem zápisů do roku 1620). Na vedení gruntovní knihy vsi Krásný Dvoreček se dokonce podíleli pouze oni a z podrobných specifikací písařských rukou v těchto knihách vyplývá, že přísežní písaři zapsali většinu zápisů i ve starší gruntovní knize Vrchnice a gruntovních knihách vsí Čachovice a Úhošťany.

Spoluúčast radních služebníků pak ukazuje, že vedení těchto knih bylo otevřené i jim. Protože se podařilo určit rukopisy pouze dvou z nich, není vyloučené, že další neurčené písařské ruce radních služebníků se skrývají mezi příležitostnými písaři. Nápadnou zvláštností rukopisů příležitostných písařů je jejich izolovanost. Jak ukazují čísla za lomítkem ve sloupci s údaji o počtu příležitostných písařů, zapisovala většina z nich pouze do jedné gruntovní knihy a případy opakovaného výskytu jedné písařské ruky v několika knihách nejsou příliš časté. S větší či menší věrohodností se je podařilo zjistit pouze u dvou písařů: 551/6³⁷¹ a

³⁷¹ Jeho ruku nacházíme v roce 1603 v obou gruntovních knihách vsi Čachovice: KČ 36/551/I (fol. 139r-140v) a KČ 36/551/II, fol. 3r; a v letech 1597-1606 ještě také v gruntovní knize vsi Čermníky: KČ37/3N (fol. 30r-50r, 53r-54r).

N3/2.³⁷² Je to tedy ještě méně než zjištěný počet zápisů, provedených radními služebníky. Tato skutečnost naznačuje, že neznámé původce zápisů do gruntovních knih vesnic městského panství bude třeba nejspíše hledat mezi osobami, pověřenými úředním dohledem na vesnice městského panství. Tato domněnka sice předpokládá u poměrně širokého okruhu kadaňských měšťanů schopnost stylizovat do jisté míry formulačně nejednoduché zápisy o majetkových převodech rustikální držby; pokud toho ale byl v roce 1548 schopen měšťan Hans Weyssjorg v případě gruntovní knihy své vsi Lužice,³⁷³ lze se oprávněně domnívat, že by to nemělo činit potíže ani jeho o jednu či dvě generace mladším sousedům na přelomu 16. a 17. století, zvláště když někteří z nich měli ve vesnicích v okolí Kadaně také své vlastní poddané.³⁷⁴

I.6.5 Shrnutí

Výsledky analýzy sto šestnácti písařských rukou, zapisujících v období let 1465-1620 do kadaňských městských knih, dovolují s poměrně velikou přesvědčivostí rozdělit dochované městské knihy podle kompetence osob, podílejících se na jejich vedení, do čtyř částí.

1.) Většinu těchto knih vedli pouze přísežní městští písaři. Rozsah jejich výlučné působnosti má své přesné vymezené hranice. Ruce přísežných městských písařů nacházíme výhradně (nebo téměř výhradně) v knihách městské správy v užším slova smyslu, ve všech knihách nesporného městského soudnictví a v části knih městského soudnictví sporného.³⁷⁵ Tyto knihy lze proto považovat za výsadní doménu působení městských písařů.

2.) Další samostatné a (pokud lze soudit na základě dvou dochovaných radních protokolů KČ 2/73 a KČ 3/96) od působnosti přísežných městských písařů zcela oddělené písařské centrum bylo spojeno s úřední činností radních služebníků, poskytujících, jak se zdá, písařské i jiné služby úřadujícím purkmistrům a zajišťujících část písemné agendy při jednáních městské rady. Bližšímu zkoumání náplně jejich činnosti a případných dalších

---

³⁷² Kromě gruntovní knihy vsi Čermníky v roce 1614 (KČ 37/N3, fol. 55r-57v) psal ještě v roce 1600 do starší gruntovní knihy vsi Čachovice (KČ 36/551/I, fol. 86r-v) a nejvíce zápisů pořídil v letech 1610-1613 do mladší gruntovní knihy vsi Vrchnice (KČ 43/708, fol. 1r-3r, 9r-10r, 12r-15r a 17r-v).

³⁷³ KČ 39/732.

³⁷⁴ Kolem roku 1585 vlastnilo třináct kadaňských měšťanů v okolních vesnicích celkem 62 poddaných – KČ 7/100, fol. 18r-v.

³⁷⁵ Konkrétně se jedná o těchto 28 knih: KČ 1/1; KČ 4/97; KČ 5/98; KČ 6/99; KČ 7/100; KČ 9/623; KČ 10/543; KČ 11/606; KČ 12/N2; KČ 13/545; KČ 14/567a; KČ 15/568; KČ 16/569; KČ 17/570; KČ 18/571; KČ 19/607; KČ 20/663; KČ 21/664; KČ 22/621; KČ 23/622; KČ 24/624; KČ 25/724; KČ 30/734; KČ 31/735; KČ 32/736; KČ 33/737; KČ 34/N4 a KČ 35/733.

písařských aktivit, spojených s vedením městských knih, brání nedostatek písemného materiálu.

3.) V oblasti městského sporného soudnictví tvoří izolovanou skupinu čtyři rychtářské knihy.³⁷⁶ I když se v nich objevují (ale velice zřídka a spíše výjimečně) i zápisy, pořízené přísežnými městskými písaři, zajišťovali vedení těchto knih s naprosto jednoznačnou převahou kadaňští městští rychtáři. Pravidelné a většinou každoročně se opakující změny rukopisů, způsobené výměnami nositelů rychtářského úřadu, nejenže vtiskly těmto knihám charakteristický a paleograficky osobitý rys, ale staly se i jedinečným a nepřehlédnutelným rozlišovacím atributem jejich svébytné pozice mezi ostatními kadaňskými městskými knihami.

4.) Poslední autonomní celek představují gruntovní knihy vesnic městského panství. Jejich charakteristickou zvláštností je široká variabilita písařských rukou. Zápisy do nich pořizovali jak přísežní městští písaři, tak radní služebníci i – a to velice často – bezejmenní příležitostní písaři. Otevřenost tohoto typu knih širšímu okruhu zapisovatelů lze vysvětlit tím, že se nejednalo o choulostivou skupinu veřejnoprávních knih, pojišťujících soukromá práva obyvatel města a vyžadujících precizní vedení i spolehlivou ochranu proti případným pokusům o falšování zápisů (což mohl nejlépe zajistit omezený počet osob v podobě přísežných městských písařů, které k nim měly přístup a současně disponovaly odpovídajícím vzděláním); ale o knihy pro vnitřní potřebu městské správy v užším slova smyslu, přístupnou širšímu okruhu osob, pověřených správou této části městského majetku (tj. vesnic městského panství).

---

³⁷⁶ KČ 26/725; KČ 27/726; KČ 28/727 a KČ 29/728.

I.7. Katalog kadaňských městských knih z let 1465-1620

I.7.1 Knihy městské správy v užším slova smyslu

1.) Nová pamětní kniha zelená 1614-1648 (1660)

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 59 (= kniha č. 1)

Hofmannova signatura: B IV 12

Vnější popis knihy:

Desky 19,5 x 31cm s uzavíráním na dva kožené řemínky; vazba původní ze silného tmavě zeleně mořeného papíru, poškozená; listy: papír, 19,5 x 30,5 cm. Celkem 335 folií – předsádka, nefoliovaný titulní list, 310 listů s původní foliací inkoustem v pravém horním rohu; a na závěr 23 nečíslovaných folií abecedního rejstříku. Kromě toho je ještě v dolním pravém rohu novodobá zmatečná paginace kombinovaná s foliací, provedená tužkou. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na listu předsádky úřední zápis z 31. ledna 1850; na nefoliovaném titulním listu nápis: *Dass neue grüenne memorialbuch*. Zápisy nesporného soudnictví (prodeje, půjčky, odhady majetku) pamětního charakteru – z let 1614-1620 na fol. 1r-78r; z let 1621-1648 na fol. 78v-306r. Na fol. 307r-308r přípisky z let 1651-1660.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít, ve spodní polovině zkřížené mlátek a kladívko, v horní polovině tři těžná vratidla, prostřední je menší, nad štítem uzavřená koruna s dvěma cípy po stranách a trojlístkem na vrcholu (4 x 7 cm, fol. 115). Vyobrazení ve štítě je totožné s filigrány jáchymovské papírny (v Horním Žďáru u Jáchymova), liší se ale přidáním koruny nad štít. Filigrán lze považovat za variantu značky jáchymovské papírny, kterou Zuman neuvádí. (ZUMAN, F.: *České filigrány XVII. století*, s. 449-450, tab. CXLV, č. 4, tab. CXLVI č. 1 a pořadová čísla 21 a 35 tohoto katalogu.)

Skladba pisařských rukou:

písař	roky	folia
570/2 Hans Haan	1614-1615	1r-7v, 10v-11r
571/1 Jakub Koch	1615-1621	8r-10r, 11v-14v, 15v-18r, 21v-22r, 24r, 25r, 26v, 27v, 29r-31r, 32v-37v, 43r-v, 46r, 47r-48r, 49r-49v, 50v-51r, 53v, 54v-56r, 64v, 65r, 66r-v, 70v, 71v, 73r-76v, 79r-79v
571/2 Hans Ulrich	1615-1623	13v-15r, 17v, 18v-21v, 22v-23r, 24v, 25v-26r, 27r, 28r-v, 31r-32v, 37v-43r, 44r-45v, 47v, 48v-49r, 49v-50v, 51r-54v, 56r-64r, 64v, 65r-66r, 67r-70r, 71r-v, 77r-79r, 80r-105r, 106v-108v, 112r-113v

2.) Radní protokol a kniha obnov městské rady 1587-1592

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 131 (= kniha č. 73)

Hofmannova signatura: B IV 6

Vnější popis knihy:

Desky 18,5 x 31,5 cm s uzavíráním na dva kožené řemínky a špatně čitelným nápisem: *Amtsbuch angefangen den 5. february 87*; vazba původní pergamenová (jako pokryv desek a hřbetu použit list pergamenu s gotickým notovým zápisem), poškozená; listy: papír, 18,5 x 31,2 cm. Kniha je uložena v novodobých modrých lepenkových deskách se zavazováním na tkanice a zeleným koženým hřbetem, na němž je nalepen štítek s Hofmannovou signaturou. Celkem 138 folií. Původní číslování folií (nejprve paginace a poté foliace) inkoustem v pravém horním rohu je nedůsledné a zavádějící. Všech 138 folií bylo nově pročíslováno tužkou v pravém dolním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Titulní nečíslované folio se zápisem jmen královského rychtáře a městské rady, datovaným 24. února 1587; a 137 folií se zápisy případů nesporného soudnictví (prodeje, dluhy, splátky), projednávaných před městskou radou v období mezi 4. únorem 1587 a 19. listopadem 1592.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou (3 x 4 cm, str. 73-74). Tvarově velmi podobný skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznaní a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 4-7, 11, 22, 23, 26-28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
73/1 Simon Holdt	1587-1592	1r-48r, 50r-127r
569/3 Cyprián Štěrba	1587, 1589	6v, 48r, 49v-50r
73/2	1592	125r, 129r-137v

3.) Radní protokol 1619-1621

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 154 (= kniha č. 96)

Hofmannova signatura: B IV 19

Vnější popis knihy:

Desky 16 x 37,8 cm s uzavíráním na dva kožené řemínky a špatně čitelným nápisem: *Ambt Register des Anno 1619 angefangen 9. augusto*; vazba původní ze silného tmavě zeleně mořeného papíru, poškozená; listy: papír 15 x 37 cm. Kniha je uložena v novodobých modrých lepenkových deskách se zavazováním na tkanice a zeleným koženým hřbetem, na němž je nalepen štítek s Hofmannovou signaturou. Šest (nebo i více) prvních listů chybí; dochovala se folia 7-380 (tedy celkem 373 fol.) s původní foliací inkoustem v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Protokol obsahuje stručné registrové zápisy záležitostí, projednávaných na zasedání městské rady v době před 16. srpnem 1619 (tato datace je zapsána až na fol. 8v) do 9. dubna 1621.

Filigrány:

Filigrán nenalezen.

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
96/1 Georg Melczer ?	1619-1621	Velmi častý výskyt
96/2	1619-1621	Velmi častý výskyt
96/3	1619-1621	Velmi častý výskyt
96/4	1620	241r
96/5	1620	311v

4.) Kniha č. 97:

Registra korespondence městské rady 1556-1557

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 155 (= kniha č. 97)

Hofmannova signatura: B IV 14

Vnější popis knihy:

Pět složek papírových listů o původních rozměrech cca 33 x 22 cm, vevázaných do napůl přeložené pergamenové listiny o původních rozměrech cca 43 x 31 cm (včetně narovnané

plíky o délce 7,5 cm); vazba původní obálková měkká. Rozměry jsou pouze přibližné, protože okraje papíru i pergamenu jsou ztřeštělé a olámané. Foliace listů novodobá, provedená tužkou v pravém dolním rohu. Původní latinský text listiny, dochovaný na vnitřní straně pergamenových desek, je psán diplomatickou gotickou minuskulou 15. století; jeho dataci nelze kvůli setřenému a nečitelnému písmu zjistit. Tergo původní listiny tvoří desky, na jejichž přední straně je špatně čitelný nápis, psaný v pravé dolní čtvrtině desek rovnoběžně s jejich delší stranou: *Copiarus[?] primus*. Kniha je uložena v deskách z přeložené vlnité lepenky, na jejichž hřbetě je nalepen štítek s Hofmannovou signaturou a je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na dochovaných 36 foliích, nově pročíslovaných tužkou v pravém dolním rohu, jsou opisy korespondence městské rady z období mezi 15. červnem 1556 a 30. červencem 1557.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou (4 x 4 cm, fol. 2). Tvarově velmi podobný skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznání a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 5-7, 11, 22, 23, 26-28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/1 Johann Behm	1556-1557	1r-36v

5.) Registra korespondence městské rady 1557-1559

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 156 (= kniha č. 98)

Hofmannova signatura: B IV 15

Vnější popis knihy:

Desky o původních rozměrech 21 x 33 cm, vzniklé druhotným použitím pergamenového dvojlistu, vyjmutého z původní, bezpochyby gotické vazby a popsáno na všech čtyřech stranách dvousloupcovým textem úhledné gotické minuskuly. Vazba původní obálková měkká, silně poškozená. Na přední straně desek špatně čitelný nápis: *Secundus liber copiarum 1557*. Do desek vevázáno sedmáct složek papírových dvojlistů o rozměrech 22 x 32,5 cm. Celkem se jedná o 157 silně poškozených folií (fol. 1-5 torza; fol. 5-10 chybí větší část spodní poloviny i s textem; fol. 11-80 chybí část spodní poloviny, většinou bez textu; ztřeštělé jsou i horní okraje). Foliace novodobá tužkou nahoře uprostřed nebo v pravém horním okraji, fol. 152-157 nepopsána. Kniha je uložena v krabici, zhotovené přesně pro její rozměry. Na hřbetě krabice je nalepen štítek s Hofmannovou signaturou. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Opisy korespondence z období mezi 28. zářím 1557 a 12. srpnem 1559.

Filigrány:

Dva podobné – renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou, 4 x 4 cm, lišící se pouze tvarem štítu, který je buď pravidelný (fol. 113) nebo výrazně asymetrický (fol. 156). Tvarově velmi podobné skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle Briqueta používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznání a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4, 6, 7, 11, 22, 23, 26-28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Literatura:

WENISCH, Rudolf: *Beziehungen zwischen den Städten Komotau und Kaaden im 16. Jahrhundert*. EZ 43, 1922, s. 162-168.

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/1 Johann Behm	1557-1559	1r-151v

6.) Registra korespondence městské rady 1562-1565

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 157 (= kniha č. 99)

Hofmannova signatura: B IV 16

Vnější popis knihy:

Desky 22,2 x 31,7 cm, kožená barokní vazba z hnědé usně; hřbet zdobí pět plasticky vystupujících a na obou podélných okrajích zdobně zlacených vazů, mezi prvním a druhým horním vazem je vytištěn zlacený nápis: *Alderthümer [!] der Statt[!] Kaaden vom Jahr 1562*; listy: papír 21,5 x 31 cm. Celkem 239 folií; první a poslední list byly přidány při barokní převazbě, mezi nimi 237 folií. Jejich novodobá paginace tužkou v levém horním, rohu každé stránky je zmatečná, proto byla provedena další novodobá foliace tužkou v pravém dolním rohu. Kniha je psána německy, několik missivů česky.

Vnitřní popis knihy:

Na fol. 2r-234r opisy korespondence z doby mezi 13. srpnem 1562 a 26. dubem 1568; fol. 236-237 tvoří vevázaný missiv ze 14. dubna 1563.

Filigrány:

Tři podobné – renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou; u všech tří filigránů jsou štíty pravidelné a liší se pouze velikostí (4 x 4,5 cm, fol. 11; 4 x 5 cm, fol. 232 a 3,5 x 4 cm, fol. 235). Tvarově velmi podobné skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznaní a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4, 5, 7, 11, 22, 23, 26-28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Literatura:

WENISCH, Rudolf: *Beziehungen zwischen den Städten Komotau und Kaaden im 16. Jahrhundert*. EZ 43, 1922, s. 162-168.

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/1 Johann Behm	1562-1565	1r-236v
99/1	1564	169r-170r
99/2	1563	237r

7.) Registra korespondence městské rady 1584-1587

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 158 (= kniha č. 100)

Hofmannova signatura: B V I

Vnější popis knihy:

18 papírových složek svázaných pěti hřbetními vazy bez desek a bez vazby, listy: papír 20,5 x 33 cm. Kniha je uložena v novodobých modrých lepenkových deskách se zavazováním na tkanice a zeleným koženým hřbetem, na němž je nalepen štítek s Hofmannovou signaturou. Celkem 268 folií, pročíslovaných nově tužkou vpravo dole. Od fol. 20 nové foliace začíná původní foliace inkoustem v pravém horním rohu, od fol. 1 až do fol. 231 (fol. 252 nové foliace); zbývající listy pak mají opět již jen novou foliaci. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

První složka (fol. 1-8 nové foliace), druhá složka (fol. 9-16 nové foliace) a fol. 17r-19r nové foliace obsahují majetkoprávní a další zápisy, formuláře pasů a ověřovacích listů pro obyvatele města a poddané; a sumární soupis městských poddaných z let 1585-1586. Vlastní registra začínají výčtem městské rady z roku 1585 na fol. 19v nové foliace a zápisy od fol. 20r nové foliace. Opisy korespondence končí na fol. 258r nové foliace. Mezi fol. 144 a 147 nové foliace je vevázán dvoulist papíru se zápisy korespondence a plných mocí, který není pročíslován původní foliací; fol. 258v-268 jsou prázdná.

Filigrány:

Čtyři. Tři z nich jsou podobné – renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou; u všech třech filigránů jsou štíty mírně nepravidelné a liší se pouze velikostí (4 x 5 cm, fol. 4; 4,5 x 5 cm, fol. 78 a 4,5 x 4,5 cm, fol. 264). Tvarově velmi podobné skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznaní a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4-6, 11, 22, 23, 26-28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Čtvrtým filigránem je renesanční štít, ozdobený nad horní hranou korunou s třemi stěžejkami. V patě štítu je malé trojvrší a nad ním většinu plochy štítu vyplňují dvě zkřížená kladívka (4,5 x 5,5 cm, fol. 10 a 146). Je velmi podobný filigránu papírny v saském Schneebergu, používaném v roce 1579 v Annabergu a v letech 1585-1589 v Lipsku. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2008 a pořadová čísla 36 a 40 tohoto katalogu.)

Literatura:

WENISCH, Rudolf: *Beziehungen zwischen den Städten Komotau und Kaaden im 16. Jahrhundert*. EZ 43, 1922, s. 162-168.

Skladba pisařských rukou:

písař	roky	folia
569/4 Johann Tomek	1584-1587	1r-258v

8.) Kniha opisů písemností kadaňských katolíků a evangelíků z let 1524-1593

SOka Kadaň, fond AMK, neinventarizováno, provizorní označení N1

Hofmannova signatura: není

Vnější popis knihy:

Desky 16,7 x 19,6 cm, vazba původní pergamenová obálková měkká s třemi pergamenovými proužky u hřbetu a dvěma páry kožených pásků na zavazování (dochoval se pouze jeden), na pergamenu liturgický text, psaný gotickou minuskulou 15. století; listy: papír, 15,9 x 19,1 cm. Celkem 138 folií; první dvě nečíslovaná, pak původní foliace (fol. 3-70), později rozšířena ještě na fol. 71-83, vše inkoustem v pravém horním rohu, po fol. 83 již původní foliace dále nepokračuje. Jazyk knihy: němčina, čeština, latina.

Vnitřní popis knihy:

Na fol. 3r-6r stručné registry 54 písemností, na fol. 15r-83v opisy 62 kusů číslovaných písemností, chronologicky neřazených, pocházejících z let 1524 (fol. 38r) až 1593 (fol. 66r); do č. 54 je číslování opisů původní, opisy č. 55-62 mají číslování pozdější. Opisy byly do knihy zapsány najednou, patrně nedlouho po roce 1593.

Filigrány:

Jeden. Mezi dvěma soustřednými kružnicemi opis *STATLIN ZWENITZ* 88; ve středu štít se zkříženými kladívky a ptákem (kachnou?) nad štítem (průměr 50 mm, fol. 3 a předposlední nečíslované). Je velmi podobný filigránu papírny v saském městečku Zwönitz; papíry s ním

se užívaly v letech 1599-1612 v Magdeburgu. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2010 a pořadové číslo 43 tohoto katalogu.)

Literatura:

RAK, Petr: *K počátkům reformace v Kadani*, PPŽ 22, 1990, s. 97-103.

Skladba písářských rukou:

písař	roky	folia
N1/1	po 1593	15r-83v

9.) Kniha dluhů města Kadaně 1588-1681

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 682 (= kniha č. 623)

Hofmannova signatura: není

*V levém horním rohu předních desek papírový štítek **Kadaň 1199***

Vnější popis knihy:

Desky 22,6 x 32,6 cm se zavazováním na dva páry kožených řemíků, vazba původní renesanční kožená se slepotiskem (rámová kompozice se třemi svislými pásy ve středovém poli), v horním vloženém poli nečitelný nápis: *Ge... hul...* Pokryv ze světlé usně, hřbet dodatečně oblepen pruhem zeleného černě kropenatého papíru, přesahujícím až na přední a zadní desky, pod papírem na hřbetu znatelné čtyři vazy, mezi prvním a druhým hřbetním vazem nalepen červený štítek se zlaceným tištěným nápisem *Kaadner Schuldbuch ab anno 1598* [!]. Listy: papír, 20 x 31,5 cm. Celkem 193 folií. První tři nejsou číslovaná (dva listy předsádky a titulní list) a 189 listů s původní, průběžně doplňovanou foliací inkoustem v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na prvním listě předsádky úřední zápis z 26. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu. Nápis na prvním nečíslovaném foliu: *Schuldtbuch, darinnen zu befinden, was ein erbar rath und die gemeine zue Cadan iren glaubigern schuldig seindt. Johan Tomek, Stadtschreiber, m[anu] p[ropria]*. Zápisy z let 1594-1620 na fol. 1r-77v, z let 1621-1681 na fol. 78r-107v, fol. 108 an. prázdná.

Filigrány:

Jeden – dvě věže, každá s jedním oknem a třemi stínky cimbuří, mezi nimi budova či brána se špičatou střechou a vraty; to vše stojí na nízkém štítě s vroubkovanými boky, ve kterém je majuskulní *H* (5 x 7 cm, fol. 20, 117, 167). Filigrán je velmi podobný značkám, které užíval papírník Herb z Ravensburgu, jejichž užívání je doloženo v letech 1593-1602 v prostoru Bodamského jezera. (PICCARD, G.: *Die Turm-Wasserzeichen...*, s. 41-42, 155-156 a 158, Abt. VIII, Nr. H18, H20 a H46; a pořadová čísla 13, 32 a 38 tohoto katalogu.)

Skladba písářských rukou:

písař	roky	folia
569/4 Johann Tomek	1594-1595	1r-7r
569/7 Heinrich von Hana	1597-1607	8r, 12r, 14r-v, 31r-32r
4569/6 Johann Sandel	1597-1599	15r
569/8 Laurentius Kantzler	1601-1607	16r-17v, 18v-19v, 21r-22r, 25r-26v, 27v-28r, 29r-30v
569/9 Christoph Mulczer	1602-1608	9r-11r, 13r, 18r, 19v-20r, 23r-24r, 27r, 28v, 29v, 32v-36r, 156r-v
570/2 Hans Haan	1610-1615	36v-38v, 41r-v, 42v, 43v-45r, 48r-50v, 51v, 52v-62r, 63r
570/1 David Diettrich	1611-1612	39r-40v, 42r, 43r, 45v-47v, 51r, 52r
571/2 Hans Ulrich	1615-1621	63v-69v, 71r, 72r-74r, 75r-77r, 78r-80r
571/1 Jakub Koch	1615-1622	62v, 70r-v, 71v, 74v, 77v

10.) **Kniha přísah městských úředníků 1597-1756**

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 601 (= kniha č. 543)

Hofmannova signatura: není; v Hofmannově inventáři, s. 70, je zařazena pod sign. A II 25

Vnější popis knihy:

Desky 16,5 x 20 cm, původní kožená vazba s odpadlým hřbetem přelepena pokryvem ze zeleného černě kropenatého papíru se zavazováním na jeden pár kožených řemíků (nedochovaly se) a s červeným štítkem na hřbetě se zlatě vytištěným nápisem: *Juramentenbuch ab anno 1597*, nyní rovněž poškozeným; listy: papír 16 x 19,5 cm. Celkem 259 folií. Přední a zadní list předsádky a 257 folií. Nejprve čtyři nečíslovaná folia, pak folia s čísly 8-261 původní foliace, provedené inkoustem v pravém horním rohu. Jazyk knihy: němčina, čeština, latina.

Vnitřní popis knihy:

Na předním listě předsádky úřední zápis z 31. ledna 1850; na třetím a čtvrtém nečíslovaném foliu abecední rejstřík přísah. Kniha byla vedena systémem „reálných folií“, již při založení knihy předem vyhrazených pro přísahy jednotlivých městských úřadů, k nimž byly postupně doplňovány další zápisy až do roku 1756. Přehled folií, na něž byly prováděny zápisy do roku 1620, je uveden v přehledu písařských rukou.

Nápis na prvním nečíslovaném foliu: *Juramenta, so zum Schöppenstuel, andern ambtern, diensten, manschafft, erbunterthänigkeit und sonetem, allhier bey der stadt Cadan gebraucht unndt gelaistett werden. Anno 1597, 3. Iduum Mai. Heinrich von Hana.*

Filigrány:

Jeden – renesanční štít, v dolní polovině mřížovaný a v horní polovině s korunovaným orlem s rozepjatými křídly, na horní hraně štítu položeno písmeno E, (cca 4,5-5 x 7,5-8 cm, fol. 252 a 257). Filigrán je podobný značce, kterou užívala do konce 17. století papírna v Steínu u Chebu. (ZUMAN, F.: *České filigrány XVI. století*, s. 279 a tab. XXIV, č. 1; ZUMAN, F.: *České filigrány XVII. století*, s. 448 a pořadové číslo 24 tohoto katalogu).

Skladba písařských rukou:

písař	roky	folia
569/7 Heinrich von Hana	1597-1607	titulní list, 10r-v, 13r-v, 16r-v, 20r-21r, 24r-26r, 28r, 30r-31r, 34r-v, 38r-v, 40r-v, 41v-43v, 45r-v, 47r-v, 50r-v, 53r-v, 57r, 59r, 61r, 64r-v, 67r-68v, 72r-v, 74r, 76r-v, 95r-v, 99r
569/6 Johann Sandel	1598	101r-102r
569/9 Christoph Mulzner	1602-1603	33r, 78r, 81r-v, 89r-v, 91r, 92r, 94r
569/8 Laurentius Kantzler	1604-1607	84r-v, 97r
570/2 Hans Haan	nedat.	54r-v, 102v-104r, 105v
571/1 Jakub Koch	1617	109r-v

11.) **Smíšená kniha (1513) 1559-1804**

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 665 (= kniha č. 606)

Hofmannova signatura: není

Uprostřed hřbetu papírový štítek Kadaň 1212

Vnější popis knihy:

Desky 22,7 x 31,6 cm, vazba barokní z hnědočerveného mořeného silného papíru, se zavazováním na dva páry kožených řemíků (z každého páru se dochoval jen jeden, na horní části předních a dolní části zadních desek); na hřbetě červený štítek se zlatě vytištěným nápisem *Kaadner Kauf Ausgleichungs und Testamentenbuch ab anno 1559*; listy: papír 21,4 x 30,4 cm. Celkem 365 folií. První tři folia nečíslovaná a fol. 1-361 původní foliace, za fol. 361 dalších 23 listů vyřezáno, poslední folio nečíslované. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Bez titulního listu, na druhém nečíslovaném foliu zbytek rejstříku. Zápisy do roku 1620 na fol. 1r-294v, další zápisy pokračují až do roku 1804 (fol. 361v). Kniha obsahuje zápisy pamětní (jeden z nich je datovaný rokem 1513 – fol. 238v); rozsudků; kupních smluv; plných mocí; uznání zletilosti; dlužních úpisů; jmenování rychtářů ve vsích městského panství; testamenty od roku 1617 (fol. 284v an.). Zápisy do roku 1620 na fol. 1r-293r; z let 1621-1726 (po roce 1675 už pouze sporadicky) na fol. 294r-358r; na fol. 358v-360v připojeno několik zápisů z let 1797-1804.

Filigrány:

Dva. První je renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou (cca 3 x 3,5 cm, fol. 100). Tvarově velmi podobný skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznaní a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4-7, 22, 23, 26-28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Druhým je osmkrát prohnutý korunovaný had s vyplazeným jazykem (šířka záhybů se směrem nahoru postupně rozšiřuje), v horní části u předposledního ohybu majuskuly H (vlevo) a S (vpravo) (6,8 x 13-13,5 cm, fol. 330 a 334). Filigrán se nepodařilo určit.

Skladba písarských rukou:

pisář	roky	folia
569/1 Johann Behm	1564-1572	1r-63r, 64r, 278r
569/3 Cyprián Štěrba	1574-1592	63r-64v, 66v, 67v-69v, 74r, 76v-77r, 86v, 88v-90r, 93r, 93v, 95v-96r, 103v, 104v, 111v, 116r-117r, 123r, 128r, 131r, 137v-138v, 139v, 144r, 153v, 154v, 155v-156r, 158v, 161r, 162v-163r, 165r, 174r-175r, 181r-182r, 184v, 187v, 193r, 200r-203r, 204r, 208r-v, 211r-212v, 213v-216r, 218r-219r, 221r, 222r-224r, 230v-232r, 236r-238r, 240v-243r, 246v, 248r-v, 255r-256r, 258v, 261v, 263v, 265r-266r, 270r, 275v-276v, 278v-279v, 280v
569/4 Johann Tomek	1575-1592	65r-67v, 69r, 70r-73r, 75v-76r, 77v-88r, 90r-95r, 96v-103r, 104r-111r, 112r-116v, 117v-130v, 131v-139r, 140r-143v, 144v-154r, 155r, 156v-160v, 161v-173v, 175v-181r, 182v-192v, 193v-199v, 203v-208r, 209r-210v, 212v-215v, 216v-218r, 219r-221v, 225r-230r, 232r-236r, 238v-261r, 262r-265r, 266r-269v, 270v, 277r, 278r-279r, 280r
606/1	1592	271r-275r
606/2	1592	277r-v
570/2 Hans Haan	1611	281v-282r
571/2 Hans Ulrich	1616-1623	282r, 283r, 284r-286r, 288v, 291r-293r, 294v-303r
571/1 Jakub Koch	1616-1621	282v, 283v-284r, 286v-287v, 290r-v, 294r

I.7.2 Knihy nesporného soudnictví

12.) Kniha inventářů sirotčích pozůstalostí 1595-1623

SOka Kadaň, fond AMK, neinventarizováno, provizorní označení N2

Hofmannova signatura: **B IV 5**

Vnější popis knihy:

Torzo knižního korpusu, nesoucího na hřbetě stopy původní vazby na pět vazů; listy: papír 20,1 x 32,5 cm. Kniha je uložena v novodobých tmavomodře a černě melírovaných lepenkových deskách se zavazováním na tkanice a zeleným koženým hřbetem, na němž je nalepen štítek s Hofmannovou signaturou.

Titulní list a 96 folií (fol. 1-89 a 100-105; folia 90-99 chybí), původní foliace inkoustem v pravém horním rohu do fol. 103, zbylá dvě folia očíslována na stejném místě tužkou později. Kniha je psána německy

Vnitřní popis knihy:

Nápis na prvním nečíslovaném foliu: *Waysenbuch, darinnen der waysen zue stehenden gütter, inuentaria sambt derselben vormunden mit namen benennet, und zu welcher zeit die raitung gehalten, auch allen andern notturfftten ordentlich zu finden. Angefangen montags nach Bartholomei, den 28 Augusti Anno 1595. Johann Sandel, geschwornen Stadtschreiber zu Cadan manu p[rop]ria.* Inventáře sirotčích pozůstalostí z let 1595-1603 (s občasnou chronologickou inverzí) na fol. 1r-102v, inventáře z let 1621-1623 na fol. 103r-105v.

Filigrány:

Jeden – dvě věže, každá s jedním oknem a třemi stínky cimbuří, mezi nimi budova či brána se špičatou střechou a vraty, to vše stojící na nízkém štítě, v němž je čtverec, jehož rozdělení křížem navozuje podobu okénka (cca 5 x 7 cm, fol. 63). PICCARD, G.: *Die Turm-Wasserzeichen...*, tento filigrán neuvádí; nepochybně se ale jedná o značku některé papírny v Ravensburgu (srov. čísla 9, 12, 13, 32 a 38 tohoto katalogu).

Skladba písařských rukou:

písař	roky	folia
569/6 Johann Sandel	1595-1601	1-38v, 39v-50v
569/8 Laurentius Kantzler	1601-1606	39r-v, 51r-56r, 61v-67v, 70r-v, 75r-82r, 86v-102v
569/9 Christoph Mulczer	1602-1606	56v-61r, 68r-69v, 71r-72v, 82v-86r
571/1 Jakub Koch	1621-1623	103r-105v

13.) Rejstřík osob přijatých za měšťany 1595-1759

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 603 (= kniha č. 545)

Hofmannova signatura: **B V 13**

Vnější popis knihy:

Desky 10,8 x 32,7 cm; vazba původní renesanční kožená, zavírání na dva páry kožených řemínků (nedochovaly se); na hřbetě čtyři plasticky vystupující vazby a pět mezivazí, zdobených dvojlínkou. Pokryv desek z původně světle hnědé usně zdoben slepotiskovou rámovou kompozicí se svislým středovým pásem na přední desce a třemi svislými středovými pásy na zadní desce; listy: papír 9,6 x 31,7 cm. Celkem 285 folií – list předsádky, titulní list a 283 číslovaných folií. Původní foliace inkoustem a arabskými číslicemi v pravém horním rohu na fol. 1-186; od fol. 187 novodobá foliace tužkou na stejném místě; další novodobá zmatečná paginace tužkou v pravém dolním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Stručné zápisy o udělení měšťanského práva, do roku 1620 na fol. 1r-38v; dále pak pokračují až do roku 1759 (fol. 39v-283r). Na titulní straně nápis: *Register darinen die personen verzeichnet, welliche zw burgern angenommen werden vnd in andern teyl gleichesfals die*

erbunterthanen aufgericht. Im 1595 Jare, Mense Marty. Johan Tomek, Stadtschreiber m[anu] p[ropria].

Filigrány:

Jeden – dvě věže, každá s jedním oknem a třemi stínky cimbuří, mezi nimi budova či brána se špičatou střechou a vraty; to vše stojí na nízkém štítě s vroubkovanými boky, ve kterém je majuskulní *H* (5 x 7 cm, fol. 20, 117, 167). Filigrán je velmi podobný značkám, které užíval papírník Herb z Ravensburgu, jejichž užívání je doloženo v letech 1593-1602 v prostoru Bodamského jezera. (PICCARD, G.: *Die Turm-Wasserzeichen...*, s. 41-42, 155-156 a 158, Abt. VIII, Nr. H 18, H 20 a H 46; a pořadová čísla 9, 32 a 38 tohoto katalogu.)

Literatura:

JANČÁREK, Petr: *Příspěvek ke studiu sociální struktury nově přijatých měšťanů v Kadani v předbělohorské době*. PPŽ 11, 1979, s. 88-96.

Skladba písarských rukou:

pisář	roky	folia
569/4 Johann Tomek	1595-1596	titulní list, 1r-2v
569/6 Johann Sandel	1595-1600	1r-11r
569/7 Heinrich von Hana	1597-1602	3v-13r
569/8 Laurentius Kantzler	1601-1606	12r-21r
569/9 Christoph Mulzer	1602-1614	14r-33r
570/1 David Diettrich	1610-1612	25v-29r
570/2 Hans Haan	1608-1615	23v-34r
571/1 Jakub Koch	1615-1621	34r-39r
571/2 Hans Ulrich	1615-1622	34v-40v

14.) Kniha trhů a testamentů (4. kniha rudá) 1465-1522

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 626 (= kniha č. 567a)

Hofmannova signatura: B III 2

Vnější popis knihy:

Desky 29,5 x 42 cm, vazba původní gotická kožená; na deskách nečitelný původní nápis: *...tha 1465*; desky nesou stopy po původním uzavírání na tři kožené řemínky, patrně na přezky. Listy: pergamen a papír 28,5 x 41,8 cm. Celkem 500 folií; 496 papírových a vpředu a vzadu po dvou pergamenových. Folia pročíslována novodobou foliací tužkou v pravém horním rohu, na fol. 2r-24v novodobé foliace rejstřík, od následujícího folia začínají zápisy a původní foliace (kombinace majuskul latinské abecedy a římských číslic, opakujících se v intervalu I-XX, umístěných v pravém horním rohu, majuskula Z se na závěrečných 12 foliích knihy opakuje). Další dvě novodobé paginace tužkou v horních a dolních rozích vnějších okrajů stránek jsou značně nedůsledné a zmatečné. Kniha je psána německy, rozsudek ze srpna 1467 česky, část marginálních poznámek latinsky.

Restaurátorské zásahy: Komplexní zrestaurování knihy v roce 2004 (akad. malířka Jarmila Franková z Prahy).

Vnitřní popis knihy:

Na fol. 2-24 nové foliace rejstřík; na fol. 25r-44v a 55r-324v zápisy trhů z let 1465-1516; na fol. 325r-492v testamenty z let 1465-1522; na fol. 45r-54v český rozsudek na kadaňskými měšťany z 31. srpna 1467, jeho stručnější německý překlad a zápisy o prodeji jejich zkonfiskovaného majetku; na fol. 494r-496v soupis osob, jimž bylo v letech 1469-1519 v Kadani měšťanské právo.

Filigrány:

Jeden (4,5 x 4 cm, fol. 493). BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 6135-6139 jej označuje jako hřeblo, který se vyskytoval na papíru severoitalského původu (z Piemontu nebo

Lombardie), vyráběném převážně v 15. století. Filigránu je tvarově nejbližší je č. 6137, doložené na papíře ze švýcarského Churu, datovaném do roku 1461.

Evidence v soupisech městských knih:

Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310-1526. Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526. Katalog. In: AUC, Philosophica et Historica 4, Praha 1963, s. 90, č. 732.

Edice:

SCHLESINGER, Ludwig (ed.): *Die Apologie der Kaadner gegen Georg von Podiebrad*, MVGDB 13, 1875-76, s. 128-130 (německý překlad českého rozsudku z 31. srpna 1467); CIM III, s. 481-482 (edice tohoto rozsudku).

Literatura:

WENISCH, Rudolf: *Das Jahr 1467 in der Geschichte der Stadt Kaaden. Ein urkundlicher Beitrag nach dem ältesten Kaadner Grundbuche von 1465–1516.* EZ 43, 1922, s. 133-138; TÝŽ: *Die Bedeutung der älteren Kaadner Stadtbücher für die Ortsgeschichten des Saazer Bezirkes.* Separát uložený v SOKA Kadaň, OF PhDr. R. Wenische st., inv.č. 208; TÝŽ: *Erwähnungen von Orten des Komotauer Bezirkes in den Kaadner Stadtbüchern des 15. und 16. Jahrhunderts.* UH 1, 1923, s. 1-4 a 8-9; TÝŽ: *Erwähnungen von Orten des Podersamer Bezirkes im ältesten Kaadner Stadtbuche.* UHPJ 6, Podersam-Jechnitz 1936, s. 167-173; TÝŽ: *Erwähnungen von Städten des Nordwestböhmens in den Kaadner Stadtbüchern des 15. und 16. Jahrhunderts.* MNVHW 45, s. 15-23 a 95-102; TÝŽ: *Kaadner Familiennamen in den Grundbüchern von 1465-1563.* EZ 43, 1922, s. 55-60; HOFMANN, Josef: *Regesten zur Geschichte des Kaadner Kunstgewerbes in den Jahren 1465–1550.* UH 3, 1928, s. 56–62; RAK, Petr: *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století.* SAP 48, 1998, s. 3-106.; TÝŽ: *Kadaňský incident z roku 1467.* In: M. Hrubá (red.), *Víra nebo vlast? Exil v českých dějinách raného novověku.* Museum města Ústí nad Labem, Ústí nad Labem 2001, s. 20-43; TÝŽ: *Veřejně prospěšné odkazy v testamentech kadaňských měšťanů z let 1465-1530.* In: Acta Universitatis Carolinæ – Philosophica et Historica 1-2, (Z pomocných věd historických XVI), 2002 (vyšlo 2007), s. 697-706; HLAVÁČEK, Petr: *Kadaňská městská kniha jako pramen k dějinám pozdně gotického umění.* In: *Gotické sochařství a malířství v severozápadních Čechách.* (Sborník z kolokvia u příležitosti 70. výročí výstavy Josefa Opitzte.), ed. M. Neudertová – P. Hrubý. Ústí nad Labem 1999, s. 155–164; TÝŽ: *Architektura, mobiliář a paramenta sakrálních objektů na Kadaňsku ve světle testamentů kadaňských měšťanů (1465-1522).* In: Homolka, J. – Hrubá, M. – Hrubý, P. – Ottová, M. (red.), *Ústecký sborník historický 2004. Gotické umění a jeho historické souvislosti III.* Ústí nad Labem 2004, s. 157-194; PÁTKOVÁ, Hana: *Bratrstvie ke cti Božie. Poznámky ke kultovní činnosti bratrstev a cechů ve středověkých Čechách.* Praha 2000, s. 21-27; TÁŽ: *Album scripturae medii aevi posterioris. Bohemia septentrionalis. Album pozdně středověkého písma. Severní Čechy. Svazek VI. Kniha trhů a testamentů města Kadanež 1465-1522. Kniha pamětní města Úštěka 1513-1594. Kniha soudní a pamětní města Hošťky 1494-1578.* Dolní Břežany 2006, s. 19-29.

Skladba pisařských rukou:

písař	roky	folia
567a/1 Daniel Reichel	1465-1467	25r-33v, 365r-371v
567a/2 Johann ze Žitavy	1467-1479, 1481-1502	33v-93v, 99r, 101r-202v, 371r-409v, 413r-493r
567a/3	1479-1481	93v-101r, 409v-413r
567a/4 Pavel	1502-1517	202v-324v, 325r-351v, 469r-493r
567a/5	1513	229r
567a/6 Johann Gipfel	1517-1522	76v, 351v-364v

15.) Kniha trhů a testamentů (1. městská kniha) (1516) 1517-1563

SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 627 (= kniha č. 568)

Hofmannova signatura: chybí

Na hřbetě v třetím mezivazí papírový štítek **Kadaň 1184**

Vnější popis knihy:

Desky 29,5 x 41,5 cm, vazba původní pozdně gotická kožená, poškozená (přední desky odtrženy, hřbet se šesti plasticky vystupujícími vazy podélně prohnutý); z původního uzavírání desek na dva kožené řemínky s háčkovitými sponami se dochovaly pouze zbytky řemínků a dva členité obdélníkové štítky. Pokryv desek z hnědé usně, zdobené vyplněnou rámovou bordurou a kolkovým dezénem; přední i zadní desky původně chráněny čtyřmi deltoidními nárožnicemi s puklou a středovým kováním s puklou z měděného plechu (nedochovala se pouze pravá dolní nárožnice na zadních deskách).

Listy: pergamen a papír, 27,7 x 39,5 cm. Celkem 420 folií, z toho první a poslední pergamenové. Mezi předsádku a první folio je ještě vlepen list (není zahrnut do foliace) s úředním záznamem z 24. ledna 1850, pořizeným před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu. Novodobá foliace tužkou v pravém horním rohu. Prvních jedenačtyřicet folií v době vedení knihy nečíslováno; původní foliace začíná na fol. 41r, je napsána inkoustem a byla provedena dvojím způsobem. Nejprve kombinací latinských majuskul uprostřed horního okraje stránky a římských číslic I-XX v pravém horním rohu (až na fol. 113 novodobé foliace, pak se majuskula přesunula do rohu k číslici). Takto byla kniha pročíslována až k fol. 285 (N4 původní foliace, k číslování tohoto a předešlých tří folií použity arabské číslice) a od následujícího folia začalo nové číslování arabskými číslicemi (fol. 1-134). Kniha je psána německy, rozsudek Wolfarta Planknara z Kynšperku česky.

Vnitřní popis knihy:

Na fol. 1r zápis o založení městské knihy: *Nach cristi unsers seligmachers gebort in dem funffczehen[!] hundersten und in dem siebenzehenden jaren am montag nach sant Gallentag ist angefangen dieser löblichen königlichen stadt Cadan statbuch - die czeit sind gesessen diese hern des rates als Martinus Czewmer edlster, Georg Krau janko bürgermeister, Sebastian Bindar, Procop Voit, Philipp Richter, Cristoff Czedliczer, Hans Stargk, Wolfgang Swarcz, Philip Panosche, Ciriac[us] Kürbiczer, Janko Kessmaull, Veit Ferber - durch mich Johannem Gippfel vorordenten und gessworen statschreiber. Got geb[!] uns allen glück und ewige seligkeit. A[me]n.* Na fol. 2r-29v rejstřík, na fol. 39r-40r opis rozhodčího výroku podkomořího českých královských měst Wolfarta Planknara z Kynšperku z 11. srpna 1530, fol. 30-38 a 41 jsou prázdná. Od fol. 42r začínají trhové vklady. První dva vklady nesou datum 9. ledna 1518, za nimi však následují ve smíšeném pořadí zápisy o trzích z let 1516 a 1517. Trhové vklady končí rokem 1563 (fol. 42r-285v a 392r-419v); testamenty z let 1522-1563 jsou na fol. 286r-391v.

Filigrány:

Nenalezeny.

Evidence v soupisech městských knih:

Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310-1526. Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526. Katalog. In: AUC, Philosophica et Historica 4, Praha 1963, s. 91, č. 733.

Edice:

BOROVÝ, Klement (ed.): *Jednání a dopisy konzistoře katolické i utrakvistické. I. díl. Akta konzistoře utrakvistické.* Praha 1868, s. 55-58, č. 68 – edice rozsudku Wolfarta Planknara z Kynšperku z 11. srpna 1530 (v této knize na fol. 39r-40r) určující pravidla soužití kadaňských katolíků a evangelíků podle zápisu v aktech konzistoře pod obojí.

Literatura:

WENISCH, Rudolf: *Die Bedeutung der älteren Kaadner Stadtbücher für die Ortsgeschichten des Saazer Bezirkes.* separát uložený v SOkA Kadaň, OF PhDr. R. Wenische st., inv.č. 208; TÝŽ: *Erwähnungen von Orten des Komotuaer Bezirkes in den Kaadner Stadtbüchern des 15. und 16. Jahrhunderts.* UH 1, 1923, s. 1-4 a 8-9; TÝŽ: *Erwähnungen von Städten des Nordwestböhmens in den Kaadner Stadtbüchern des 15. und 16. Jahrhunderts.* MNVHW 45, s. 15-23 a 95-102; TÝŽ: *Kaadner Familiennamen in den Grundbüchern von 1465-1563.* EZ 43, 1922, s. 55-60; HOFMANN, Josef: *Regesten zur Geschichte des Kaadner Kunstgewerbes in den Jahren 1465-1550.* UH 3, 1928, s. 56-

62; RAK, Petr: *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*. SAP 48, 1998, s. 3-106; TÝŽ: *Veřejně prospěšné odkazy v testamentech kadaňských měšťanů z let 1465-1530*. In: Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica 1-2, (Z pomocných věd historických XVI), 2002 (vyšlo 2007), s. 697-706; BOLDAN, Kamil – URBÁNKOVÁ, Emma: *Rekonstrukce knihovny Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic. Katalog inkunábulí roudnické lobkovické knihovny*. Praha 2009, s. 62-65.

Skladba písářských rukou:

písář	roky	folia
568/1	po 1530	39r-40r
567a/6 Johann Gipfel	1516-1531	42r-121v, 286r-297v
568/2	1531-1547	121v-222r, 297v-334r
568/3	1547-1551	222v-224r, 225r, 228v, 229r-230r, 241v, 334v-335r, 336v-337r, 338r, 344v
568/4	1548-1556	216v-217r, 224r-266v, 335v-344v, 345v-355v, 357v-366r
568/5	1551-1556	256r, 258v-259r, 267r, 345r-v, 366r
568/6	1554-1555	263v-264r, 356r-357r
568/7	1556	269r-v
569/1 Johann Behm	1555-1563	266r, 267r-285v, 366v-377r, 378r-v, 380v-382r, 384r-386v, 387v-419v
568/8	1560-1563	376v-r, 380r, 382r-384r, 385r-386r, 387r-v, 389v, 392v-393r, 396v, 399r, 400v, 401v, 402v-404v, 405v-407v, 408v, 409v, 411r-v, 412v-415v, 417r-420r

16.) Kniha trhů a testamentů (2. městská kniha) 1563-1606

SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 628 (= kniha č. 569)

Hofmannova signatura: chybí

*Na hřbetě v druhém mezivazí papírový štítek **Kadaň 1185***

Vnější popis knihy:

Desky 29,5 x 44,3 cm, vazba původní renesanční kožená poškozená (přední desky téměř utrženy). Pokryv desek z původně světlé usně zdoben slepotiskovou rámovou kompozicí s dvěma svíslými středovými pásy; v horní části vnitřního rámu zřetelné ale naprosto nečitelné stopy po nápise; hřbet člení pět vazů na šest mezivazí s kolkovou kompozicí, ohraničenou linkami; z původního uzavírání desek na dva kožené řemínky s háčkovitými sponami se dochovaly pouze dva členité čepelovité štítky. Přední i zadní desky původně chráněny čtyřmi vykrajovanými nárožnicemi s puklou a rohem a středovým kováním s puklou z měděného plechu (na předních deskách chybí středové kování a levá horní nárožnice; na zadních se dochovala pouze levá dolní nárožnice a středové kování). Listy: papír, 28 x 41,7. Celkem 582 folií. 26 původně nečíslovaných folií, očíslovaných později tužkou v pravém horním rohu. Po fol. 26 této nové foliace následuje 556 folií s původní foliací, provedenou inkoustem a arabskými číslicemi v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na přední předsádce je úřední záznam z 24. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu. Na fol. 1r nové foliace zápis o založení městské knihy: *Nach christi unsers seeligmachers geburt im funffzehnhundert drey und sechtzigsten jar, montags p[ost] vincula Petri, ist angeffangen diesser löblichen khüniglichen stadt Cadan stadtbuch, dietzeit sind gesessen die e herren des raths als Constantinus Sehlender, eltister, Benedict Flaischer, bürgermaister, Wolff Floryn, Wentzl Thomaschko, Daniel Gypffl, Erhart Planckh, Wolff Glener, Walten Khürbitzer, Hans Schönhoffer, Görg Schwartz, Hans Haufogl und Valten Zykhhan, durch mich Jo[h]an Behm geschwornen stadtschreyber. Gott gebe unns allen glück und ewige seeligkeit. Amen.* Na foliích 3r-26v nové foliace rejstřík. Na fol. 1r-314v

původní foliace trhové vklady z let 1563-1593; na fol. 315r-555v původní foliace testamenty z let 1563-1603; fol. 556r-557v prázdná.

Filigrány:

Jeden. Pozdně gotický (burgundský) štít s trojvrším a křížem (2,5 x 3 cm, fol. 343). Tvarově jsou mu podobné značky používané v letech 1511-1562 v papírně bavorského města Landsberg am Lech a doložené v letech 1537-1554 v Praze nebo v letech 1545-1565 v Augsburgu. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 1243; PICCARD, G.: *Wasserzeichen Dreieberg...*, Teil 2, s. 6, 26-27 a 222-224, Abt. X, Nr. 2726-2777 a pořadová čísla 18 a 26 tohoto katalogu.)

Literatura:

RAK, Petr: *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*. SAP 48, 1998, s. 3-106.

Skladba písářských rukou:

písář	roky	folia
569/1 Johann Behm	1563-1574	1r-11r, 13b, 14v-57r, 58r, 315r-320r, 321r, 323r-366r, 367v
569/2 Gregor Freitag ?	1564-1566	6v-9v, 10v-15v, 319v-320v, 321v-323r
568/5	1568	338v
569/3 Cyprián Štěrba	1573-1593	57v-311r, 366v-448v
569/4 Johann Tomek	1575-1595	62r, 63r-64r, 65v-69v, 72v, 73v-74r, 76r, 80v, 81v-82v, 83v-86r, 87r, 88r-89r, 91r-92r, 93v, 94v-95r, 96r-97v, 98v-99r, 100v-101r, 102r, 105v, 108r-109r, 110r, 111r, 113r, 115v, 118v, 120r-212r, 124r, 126v, 129r, 131r, 132r, 133v, 135v-138v, 140r, 142r, 146r-147r, 162r, 163r-164r, 165r, 170r-v, 173r, 175r, 185r, 189r, 190r, 192v-193r, 195r, 196v-197v, 200v, 201r, 220r-221v, 222v, 226r-227r, 228v-230v, 251r, 253r-v, 254v, 256v-257v, 263r, 266r-267r, 268r, 269r, 270r-271v, 273r-v, 275r, 276r, 278r, 279v-280r, 282v-283r, 284v-288v, 289v-291r, 292r, 293v, 294v-314v, 370r-371r, 374r, 376r, 383r-v, 399r-v, 401v, 407v-408v, 445r-447v, 449r-481v, 484r-485v, 486v-489r
569/6 Johann Sandel	1595-1601	473r, 480r-v, 481v- 483v, 485v- 486r, 489r-494v, 496r-497v, 498v, 500v, 503v, 506v-508r, 509v-510r, 519r, 524r-525r, 526v-527v
569/7 Heinrich von Hana	1597-1602	494v-496v, 498r-506v, 508r-518v, 519v-523v, 525v-526r, 527v-529r, 531r-533v
569/8 Laurentius Kantzler	1601-1603	529r-531r, 534r-535v, 536v, 543v-547r
569/9 Christoph Mulczer	1602-1603	536r, 537v-543v, 547r-555v

17.) Kniha trhů (3. městská kniha) 1593-1613

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 629 (= kniha č. 570)

Hofmannova signatura: není

*Na hřbetě v druhém mezivazí papírový štítek **Kadaň 1186***

Vnější popis knihy:

Desky 29,5 x 45,7 cm, vazba původní renesanční kožená poškozená (natržení kůže v oblasti hřbetu a odření hran desek). Pokryv desek z původně světlé usně zdoben slepotiskovou rámovou kompozicí s dvěma svíslými středovými pásy; hřbet člení šest vazů na sedm mezivazí s nezřetelnou kolkovou kompozicí; z původního uzavírání desek na dva kožené řemínky s háčkovitými sponami se dochovaly pouze dva členité čtvercové štítky a část dolního řemínku. Přední i zadní desky původně chráněny čtyřmi deltoidními nárožnicemi s puklou a středovým kováním s puklou z měděného plechu (na předních deskách se dochovaly pouze levá horní nárožnice a středové kování; na zadních chybí dvě dolní

nárožnice). Listy: papír, 28,2 x 41,5 cm. Celkem 797 folií. List předsádky a 53 původně nečíslovaných folií, nově očíslovaných tužkou v pravém horním rohu. Po fol. 53 nové foliace následuje 743 folií s původní foliací, provedenou inkoustem a arabskými číslicemi v pravém horním rohu. Kniha je psána německy, opis listiny na fol. 50r-52r česky.

Vnitřní popis knihy:

Na listu předsádky je úřední zápis z 24. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu. Na fol. 1r zápis o založení městské knihy: *Nach Christi vnsers hern vnd seeligmachers geburth im funfftzehenhundert vnd drey vnnnd neuntzigisten jare, montag nach der apostel theylung, welliches ward der neuntzehende montagstag july, ist dieses stadtbuch dieser löblichen küniglichen stadt Cadan angefangen worden; die zeitt seint im schöppen stuell gesessen Sebastian Glener, primator, Gregor Zickan, burgermeister, doctor Symon Florin von Lambstein, Adam Payerer von Hagenleuten, Tomas Grass, Caspar Ströer, Cyprianus Stierba von Stierbicz, Martinus Schwartz, Wolf Schwartz, Wenzel Gröss neupeck, Philip Gensling vnd Wentzl Glener; durch mich Johannem Tomeck, geschwornenn stadtschreyber. Gott gebe vns allen glück vnd ewige seligkeit. Amen.* Na foliích 2r-53v nové foliace rejstřík; zbytek popsán trhovými zápisy.

Filigrány:

Jeden – mořský had s rohy (?) za hlavou, orientovaný podél delší strany listů (3 x 12,5 cm, fol. 37 a 678). Podobný znače blíže neurčené papírny v Německu, doložené v letech 1573 a 1585-1605 v Praze a v letech 1592-1594 v Augsburgu (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 13 808).

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/4 Johann Tomek	1593-1596	1r-5v, 6v-7v, 9v-10v, 15v, 18v-19v, 21v-22r, 27v, 28v, 30v-31r, 33r, 34r, 35v-36r, 37v-38r, 39r-41v, 43v-45r, 46v-47r, 48r, 50r-53r, 61v
569/6 Johann Sandel	1593-1601	5v, 7v, 10r-13r, 14v, 15v, 16v-18r, 19r-21r, 22v-23r, 24v-27r, 28v-30r, 31r-33v, 34v-37v, 42v-43r, 45v-46v, 48r-49v, 52v-59v, 61r, 62v, 64r-v, 65v-66r, 71r, 72r, 78r-v, 82v-83r, 84r-v, 87r, 91v, 95r, 96r-v, 97v, 99v-101r, 104v, 108v, 110v-111r, 116v-117v, 118v-119r, 120r-v, 122v-123r, 129v-130r, 132r-134v, 138r, 140v-144v, 149r-v, 152r, 153r-154v, 161v-165r, 166r, 170r-175v, 177v
569/7 Heinrich von Hana	1597-1603 1607-1608	9r, 38v, 41v, 57v-58r, 60r, 62r-64r, 67r-71v, 73r-83r, 85r-86v, 88r-95r, 98r-100r, 102r-104r, 105r-107r, 108r, 116r, 118r-122r, 124v-129v, 131r-v, 134r, 135r-138r, 144v, 145v-149r, 150v-152v, 158r-160v, 163v-164r, 165v-167r, 174v, 176r, 178r-183r, 184r-185v, 187r-190v, 191v-216r, 223r, 247r, 428v, 429v, 431r-435v, 438v
569/8 Laurentius Kantzler	1602-1607	182v-183r, 186r, 190r, 191r, 195r, 217r-222v, 224r-243r, 245r-246r, 248r-v, 253v-260r, 262r-277r, 280r, 284r-288v, 290r-291v, 300r-301r, 303r, 304r-305v, 306v-308r, 309v-314r, 315r-317v, 319r, 326v, 327v-333r, 334r, 336r-337r, 339r-342r, 343r-348r, 349r-350r, 352v-357r, 361r, 362r, 366v, 368r-379r, 380r-392v, 393v-397v, 401r-409v, 411r-412r, 413v, 417r-421v, 424r, 425r-427v

569/9 Christoph Mulczer	1603-1613	215r-216v, 244r, 246v-247r, 249r-252v, 261r, 278r-279v, 208v-284r, 289r, 293r-295r, 302r, 303v, 305v-306r, 307r, 309r, 311v, 314v, 325v, 333v, 334v, 335v, 337v-338r, 342r-v, 348v, 351r-352r, 357v, 358v-361r, 363r-367v, 369v, 393r, 398r-399v, 410r-v, 141r-415v, 422v-423v, 434v, 436v, 437v, 440r-411v, 443r-478v, 480r-493v, 496r-503v, 506r, 517r, 519v, 522r-523r, 529r-530r, 551r, 650r-651r, 652r, 654r-655r, 666r-667r, 671v-674r, 681v-684r, 691r-693r, 695r, 697v, 699v-700r, 720r-721r, 730v-731v, 741r, 742r
570/1 David Diettrich	1610-1612	507r-512v, 517v-518v, 531r-533r, 543v, 545r-551r, 522r-553r, 556v-567v, 571r-583r, 592v, 594r, 598v-608r, 613v, 621r-628r, 631r-633r, 643v-645r
570/2 Hans Haan	1608-1613	442r, 479r, 494r-495r, 499v, 500v, 505r, 513r-516r, 521r, 524r-528r, 536r-542v, 565r, 569r, 584r-592r, 593r, 595r-598v, 609r-612v, 614r-619v, 622r, 629r-649v, 651v, 652v-653v, 656r-660r, 668r-670v, 674r-681v, 683v-694v, 697r, 699r-719r, 722r-730r, 732v-740v, 741v

18.) **Kniha trhů (4. městská kniha) 1614-1629**

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 630 (= kniha č. 571)

Hofmannova signatura: chybí

*Na předních deskách v levém horním rohu papírový štítek **Kadaň 1187***

Vnější popis knihy:

Desky 31,8 x 47,8 cm, vazba původní renesanční kožená poškozená; pokryv desek z původně světlé usně zdoben slepotiskovou rámovou kompozicí s plotnou; na rámu horní desky tmavým inkoustem nadepsaná číslice 4; hřbet člení sedm vazů na osm mezivazí, zdobených linkou; původní uzavírání desek na dva protisměrně orientované kožené řemínky (spodní řemínek je uchycen na horní desce) s háčkovitými sponami a čepelovitými štítky. Přední i zadní desky chráněny čtyřmi deltoidními nárožnicemi s puklou z měděného plechu; listy: papír, 27 x 43,9 cm. Celkem 573 folií. Zpočátku 33 původně nečíslovaných folií nově pročíslovaných tužkou v pravém horním rohu. Po fol. 33 nové foliace následuje 540 folií původní foliace (arabské číslice inkoustem v pravém horním rohu). Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na fol. 1r nové foliace úřední zápis z 24. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu, na fol. 3r-32v rejstřík. Zápisy do roku 1620 na fol. 1r-264r původní foliace; kniha vedena až do roku 1629 (fol. 264v-539v); fol. 540 prázdné.

Filigrány:

Jeden. Kříž na trojvrší v renesančním štítě (3,5 x 4,3 cm, fol. 78, 310, 424). Tvarově jsou mu podobné značky papírny z bavorského města Landsberg am Lech, doložené v letech 1578-1586 v Augsburgu. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 1243; PICCARD, G.: *Wasserzeichen Dreieberg...*, Teil 2, s. 30 a 256 Abt. X, Nr. 3069 a 3070 a pořadová čísla 16 a 26 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

pisář	roky	folia
569/9 Christoph Mulczer	1614-1615	1r, 10r, 12r-13r, 19r-20r, 21r-23r, 24r-25r, 29r-30r, 34v, 37r, 40r-v, 44v, 57v, 63v, 66v, 88v-89v
570/2 Hans Haan	1614-1615	1v-11r, 13r-18v, 21r, 23r, 26r-27v, 29r, 31v-33v, 36r, 37r-39r, 41r-43v, 46r-57r, 58v-62r, 64v-65v, 67v-87v, 92v-97r, 98v-102v, 105v-120v, 122r-123v

571/1 Jakub Koch	1615-1621	98r, 102v-103r, 120v-121r, 124r-131v, 133v-135v, 137v, 140v-141r, 142v-145r, 147v, 149r-v, 152r-v, 153v, 155r, 160v-161r, 163v-165r, 166r, 169v-171r, 177v-178r, 180r-185v, 191r-198r, 200r-v, 206v, 211r, 212v-214v, 217v, 218v-221v, 225v-226v, 231r, 245r, 258r, 260r-261r, 264r-v
571/2 Hans Ulrich	1615-1625	132v, 135v-137r, 139v-140v, 141v-142r, 145r-148v, 150v-152r, 153r, 156v-160r, 161v-163r, 166r, 167r-169v, 172r-177r, 179r-180r, 183v, 187r-190v, 198v-199r, 201v-206r, 207r-211r, 212v, 216r-217r, 218r-220r, 222r-225r, 226v-244r, 245r-257r, 259v, 262v-263r, 266r-297r, 298v-329r, 330v-335r, 337r-338r, 340v, 341v-345v, 350r, 352v-354r, 355v, 359r, 377r, 381v, 383r

19.) Kniha testamentů 1603-1761

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 666 (= kniha č. 607)

Hofmannova signatura: chybí

*Na hřbetě v třetím mezivazí papírový štítek **Kadaň 1213***

Vnější popis knihy:

Desky 30,5 x 45,2 cm, vazba původní renesanční kožená; povrch dřevěných desek z původně světlé usně, zdobené slepotiskovou rámovou kompozicí s plotnou, je na okrajích poškozen rozedřením; na hřbetu plasticky vystupuje sedm vazů. Přední i zadní desky původně kryty čtyřmi deltoidními nárožnicemi s puklou a čtvercovým středovým kováním s puklou z měděného plechu (na předních deskách se dochoval levý dolní deltoid; na zadních chybí jen pravý horní deltoid). Z uzavírání knižních desek na dva kožené řemínky s háčkovými sponami a prostým obdélníkovým štítkem se dochoval pouze horní štítek. Listy: papír 28,4 x 42,2 cm. Celkem 729 folií. Zpočátku 35 folií původně nečíslovaných folií, nově foliovaných tužkou v pravém horním rohu, a pak 694 folií původní foliace arabskými číslicemi a inkoustem v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na prvním foliu novodobé foliace úřední zápis z 30. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu; na fol. 2-31 abecední jmenný rejstřík. Testamenty, do roku 1620 na fol. 1r-249r původní foliace, dále pokračují až do roku 1761 – fol. 692v.

Filigrány:

Jeden – vinný hrozen v renesančním štítě s dvěma dvoukonturovými majuskulami *M* na obou horních rozích štítu a jednokonturovou majuskulou *A* uprostřed dolního zakulaceného okraje renesančního štítu (7,5 x 12 cm, fol. 471). Tvarově velmi podobný značkám papírny v Augsburgu, doloženým tamtéž v roce 1604 (PICCARD, G.: *Wasserzeichen Frucht...*, s. 9, 28 a 189, Abt. I., Nr. 1209 a 1210).

Skladba písarských rukou:

pisář	roky	folia
569/9 Christoph Mulczer	1603-1614	1r-13r, 14v-21v, 23r-32r, 37v-53r, 72r-76r, 113v, 125v-126r, 129v-130r, 131r-v, 135v, 139r-140v, 142v-143v, 145v-146r, 153r-v, 172r-v
569/8 Laurentius Kantzler	1604	13r-14v, 22r-23r, 32v-37r, 94v-95r
570/2 Hans Haan	1607-1615	53v-71v, 76v-82v, 93r-94r, 95r-98r, 124v-125v, 126v-128v, 130v, 132v-135r, 136r-138r, 141r-v, 144r-145r, 146v-152v, 154r-171v, 173r-178r, 180r-181r, 16v-190v
570/1 David Diettrich	1609-1612	82v-93r, 99v-113r, 114r-124r
571/2 Hans Ulrich	1615-1622	191r-200v, 201v-202r, 204r-205r, 208v-210v, 213r-215v, 219r-v, 225r-v, 230r-239r, 243r, 248r-249r, 252v-273v

571/1 Jakub Koch	1614-30.3. 1621	178v-180r, 182r-185r, 201r-v, 202r-203v, 205v,207r, 211r-212v, 216r-218v, 220r-224v, 226r-229v, 239v-242r, 243v-247v, 249v-252r
------------------	--------------------	---

20.) Kniha dělených pozůstalostí 1580-1602

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 722 (= kniha č. 663)

Hofmannova signatura: chybí

*Na předních deskách v levém horním rohu papírový štítek **Kadaň 1194***

Vnější popis knihy:

Desky 20 x 32,2 cm; vazba původní renesanční kožená, poškozená (hřbet podélně zkroucený natolik, že se hřbetní hrany desek přibližují k sobě a červený papírový štítek s pozlaceným vytištěným nápisem *Kaadner Erbtheilungsbuch ab anno 1580* je místo na hřbetě nalepen na zadní desce); zavazování desek na dva páry řemíků; pokryv desek z původně hnědé usně zdoben rámovou kompozicí se svislým středovým pásem; v dolní straně rámu špatně čitelný nápis inkoustem *Thailungs* a v dolním vloženém poli letopočet 1580; listy: papír 19,4 x 31,7 cm. Celkem obsahuje 382 folií. Prvních 19 původně nečíslovaných folií s novou foliací tužkou v pravém horním rohu. Po fol. 19 novodobé foliace následuje 363 folií s původní foliací arabskými číslicemi a inkoustem v pravém horním rohu (fol. 1 původní foliace číslováno dvakrát; fol. 1 původní foliace = fol. 20 novodobé foliace; zápisy začínají až fol. 1bis původní foliace). Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

382 folií; na předešlý úřední zápis z 30. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu. Fol. 1r-8r nové foliace rejstřík, fol. 9r-19r nové foliace prázdná, na fol. 19v-20v dopsán dodatečně zápis z roku 1583. Fol. 1bis až fol. 362r původní foliace zápisy z let 1580-1620; na fol. 236v zápis z roku 1628.

Filigrány:

Jeden - vinný hrozen, jehož delší osa je rovnoběžná s kratší hranou listu (3,5 x 2,5 cm, fol. 147, 230). Filigrán se nepodařilo konkrétně určit; PICCARD, G.: *Wasserzeichen Frucht...*, jej neuvádí; podle něj používaly vinný hrozen jako značku papírny ve Francii, v Piemontu ve švýcarském Freiburgu a jižním Německu – *tamtéž*, s. 9.

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/4 Johann Tomek	1583-1595	1r-13r, 15v-115v, 127r-166r, 169v-198r, 205r-212r, 216r-220v, 222v-224r
569/3 Cyprián Štěrba	1581-1590	13v-15r, 115v-126v, 166v-169r
569/6 Johann Sandel	1594-1601	199r-204r, 212r-215r, 221r-222r, 224v-259v, 267r-273r, 277v-278r, 290r-291r, 294r-295v, 301r-302v, 307r-308v, 311r-v, 315v-320r, 329r-335r
569/7 Heinrich von Hana	1597-1602	260v-265v, 273v-277r, 278v-289v, 291r-293v, 296r-300v, 302v-306r, 309r-310v, 312r-315v, 322r-328v, 338v-339v, 348r-356r
569/8 Laurentius Kantzler	1601-1602	335v-338r, 340r-344v
569/9 Christoph Mulczer	1602	358v-362v

21.) Kniha dělených pozůstalostí 1602-1636

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 723 (= kniha č. 664)

Hofmannova signatura: chybí

*Na hřbetě v třetím mezivazí papírový štítek **Kadaň 1195***

Vnější popis knihy:

Desky 19,5 x 33,4 cm; vazba původní renesanční kožená; mírně podélně prohnutý hřbet s čtyřmi plasticky vystupujícími vazy, pět mezivazí zdobeno linkou; z původního uzavírání na dva páry kožených řemíků se dochoval pouze dolní na předních deskách; pokryv desek z původně světlé usně zdoben slepotiskovou rámovou kompozicí se sedmi svislými středovými pásy; v horním vloženém poli vytištěn nápis *SCHILDBVCH* a ve spodním vloženém poli letopočet 1602; listy: papír 19,1 x 32 cm. Celkem 419 folií. Prvních 22 nečíslovaných folií nově pročíslováno tužkou v pravém horním rohu. Po fol. 22 nové foliace následuje 397 folií původní foliace inkoustem a arabskými číslicemi v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na fol. 1 nové foliace úřední zápis z 29. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu. Zápisy do roku 1620 na fol. 1r-282r; kniha vedena do roku 1636 – zápisy na fol. 283r-394r; fol. 395-397 prázdná.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít se zkříženými kladivky v dolní části a třemi těžnými vratidly v horní části, nad tím nápis *SIOAC*, tj. S[ankt] IOAC[hymstal] (4 x 5,5 cm, fol. 22 nové foliace a fol. 395 foliace původní). Totožný se značkou, určenou jako označení jáchymovské papírny. (ZUMAN, F.: *České filigrány XVII. století*, s. 449, tab. CXLV, č. 4 a pořadová čísla 1 a 35 tohoto katalogu.)

Skladba písařských rukou:

písař	roky	folia
569/9 Christoph Mulzer	1603-1615	1r-22r, 24v-29r, 30v-33r, 34r-42v, 47r-52r, 53r-61r, 71r-72r, 83r, 89r-91r, 94r, 98r-104r, 157r-165v, 174r-177v, 237r-238v, 243r-245v
569/8 Laurentius Kantzler	1605-1606	22v-24v, 29v-30r, 33v, 37r, 43r-46r, 52r-v
569/7 Heinrich von Hana	1607	61v-63v
570/1 David Diettrich	1609-1612	80r-v, 88r-v, 93r-v, 94v-97v, 111r-143r, 147r-148r
570/2 Hans Haan	1608-1615	66r-69v, 72v-79r, 81r-82v, 84r-87v, 91r-92v, 104v-110v, 144r-146v, 149r-155r, 166v-173v, 178r-235v, 246v-247r
571/2 Hans Ulrich	1616-1623	247v-248v, 254r-257r, 260r-261r, 265r-270v, 273r-280r, 283r-314v
571/1 Jakub Koch	1617-1620	249r-253r, 257v-259v, 261v-264r, 271r-v, 281r-282r

22.) Kniha splátek za koupené nemovitosti 1542-1634

SoKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 680 (= kniha č. 621)

Hofmannova signatura: chybí

*Na hřbetě v druhém mezivazí papírový štítek **Kadaň 1197***

Vnější popis knihy:

Desky 21,8 x 32,8 cm; vazba původní kožená renesanční; hřbet se čtyřmi plasticky vystupujícími vazy, poškozený v horní části; pět mezivazí zdobeno linkou, mezi prvním a druhým vazem odshora nalepen červený poškozený papírový štítek s pozlaceným tištěným nápisem *Kaadner Schuldenbuch ab anno 1551* (!). Uzavírání na dva páry kožených řemíků, na přední desce dolní řemínek chybí. Pokryv desek z hnědé usně zdoben poněkud asymetrickou rámovou kompozicí se třemi svislými středovými pásy na předních deskách a pěti svislými středovými pásy na zadních deskách; listy: papír, 22 x 33 cm. Celkem 267 folií. Po nefoliovaném listu předsádky následuje 265 listů s původní foliací, provedenou arabskými číslicemi a inkoustem v pravém horním rohu a posledním, nefoliovaným listem předsádky. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Po prvním listu předsádky s úředním zápisem z 26. ledna 1850, pořízeným před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu, následují zápisy kupních smluv na domy s evidencí ročních splátek vejrůnků. Zápisy z let 1542-1618 na fol. 1r-236r; zápisy z let 1621-1634 na fol. 236r-265r.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou (3 x 4 cm, fol. 56, 168 a 259). Tvarově velmi podobný skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznání a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4-7, 11, 23, 26-28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

pisář	roky	folia
569/1 Johann Behm	1543-1574	1r-64r
569/3 Cyprián Štěrba	1575-1589	64v-66v, 69r-74r, 76r-77r, 80r-81v, 83r-v, 96v-98r, 114v-115r, 117r-119r, 121r-129v, 134r-135r
569/4 Johann Tomek	1575-1591	67v-68v, 75r, 77v-79v, 82r, 84r-96r, 99r-114r, 115v-116v, 120r, 131r-132r, 136r
569/7 Heinrich von Hana	1598-1602	133r, 139r-147r, 148r-150v, 153r-166r, 169r-187v
569/6 Johann Sandel	1597-1599	147v, 151r-152r, 167r
569/8 Laurentius Kantzler	1602-1607	188r-197r, 203r-206r
569/9 Christoph Mulzer	1604-1614	199r-202v, 218r-221r, 224r-v, 227r-228r
570/1 David Diettrich	1610	206v-217v
570/2 Hans Haan	1614	221v-222v, 225v, 230r
571/2 Hans Ulrich	1615-1623	232v-233r, 236r, 236v-243r
571/1 Jakub Koch	1617-1621	233v-234v, 236r

23.) Kniha dlužních zápisů 1588-1605

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 681 (= kniha č. 622)

Hofmannova signatura: chybí

*Na hřbetě v třetím mezivazí papírový štítek **Kadaň 1198***

Vnější popis knihy:

Desky 19,8 x 31 cm; vazba původní kožená renesanční, poškozená (hřbet podélně zkrocený a odtržený od vazby byl později vyspraven vsazením hnědé usně, zasahující až do okrajů přední i zadní desky); uzavírání na dva páry kožených řemínků (chybí horní na přední desce). Pokryv desek z původně světlé usně zdoben slepotiskovou rámovou kompozicí s plotnou a vpadlým středovým polem; v horním sdruženém vloženém poli nápis tmavým inkoustem *Schuld Buch*; v dolním sdruženém vloženém poli téměř nečitelný nápis tmavým inkoustem *Liber obligationum*; listy: papír, 20 x 31 cm. Celkem 340 folií. Po nefoliovaném předním listu předsádky následuje 338 folií (do fol. 313 s původní foliací inkoustem a arabskými číslicemi v pravém horním rohu; fol. 314-338 očíslována nově tužkou tamtéž) a zadní nefoliovaný list předsádky. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na předním listě předsádky úřední zápis z 20. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu; na fol. 1r-313v zápisy z let 1588-1605, fol. 314r-335 r rejstřík; fol. 336-338 prázdná.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít s dolní polovinou mřížovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou (3,5 x 5 cm, fol. 37 a 336). Tvarově velmi podobný skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznání a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4-7, 11, 22, 26-28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/3 Cyprián Šterba	1588-1593	1r-11r, 12v, 13v, 17r, 18r-19v, 25r-26r, 28r-v, 30r-v, 37v, 40v-41r, 43r, 48r, 49r-50r, 59r, 62v-63r, 65r-66r, 80v
569/4 Johann Tomek	1588-1596	11r-16v, 17v, 20r-24v, 26v-27v, 29r-v, 31r-37r, 38r-40r, 41v-42v, 43v-47v, 48v, 50v-58v, 59v-62r, 63v-64v, 66v-76r, 77v-79v, 81v, 84r-v, 85v-89r, 90r-98v, 99v, 105v-106v, 112v, 121r-127v, 128v, 130v, 133r, 134v, 137r-v, 138v-140r, 141v-143r, 144r
606/1	1592-1593	76v-77r, 80r-81r, 82r-83v, 85r
569/6 Johann Sandel	1594-1601	99r, 100r-105r, 107r-112r, 113v-120v, 128r, 129r-130r, 131r-132v, 133v-134r, 135r-136v, 138r, 140v-141r, 143v, 144v-149r, 151v-152r, 153r, 154v-155v, 157r, 158r, 159v, 162v-164v, 165v-169r, 170r, 174r, 175v-176r, 177r, 183v, 185r-186v, 193r-v, 196r, 198v-199r, 200v-202v, 203v, 204v-206v, 207v, 213v-214r, 216r-219r, 221r, 223r, 229r-230r, 231v-233r, 235r, 236r-v, 237v, 238v, 239v, 242v-244v, 245v-246v, 247v
N1/1	1596	149v-151r
569/7 Heinrich von Hana	1596-1601 1605	152v, 153v-154r, 153r-v, 157v, 158v-159r, 160r-162r, 165r, 169v, 170v-173v, 174v-175r, 176v, 177v-183r, 184r-v, 187r-192v, 194r-195v, 196v-198r, 199v-200r, 203r, 204r, 207r, 208r-213r, 214v-215v, 219v-220v, 221v-222v, 223v-228v, 230v-231r, 233v-234v, 235v, 237r, 238r, 239v-242r, 245r, 247r, 248r-251v, 253v-255r, 256v, 259r-v, 260v-265r, 266r-v 313r
569/8 Laurentius Kantzler	1601-1605	252r-253r, 255v-256r, 257r-258v, 260r, 265v, 267r-v, 268v, 269v-270v, 271v-276v, 277v-282r, 286r, 287r-290r, 293r-296r, 297r, 298v, 300v, 301v-304v, 305v-310r, 311r, 312
569/9 Christoph Mulzer	1602-1605	268r, 269r, 271r, 277r, 282v-285v, 286v, 290v-292v, 296v, 297v-298r, 299r-300r, 301r, 305r, 310v, 311v, 313v

24.) Kniha dlužních zápisů 1605-1695

SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 683 (= kniha č. 624)

Hofmannova signatura: chybí

*Na hřbetě uprostřed papírový štítek **Kadaň 1200***

Vnější popis knihy:

Desky 21,5 x 32,7 cm; vazba původní renesanční kožená, poškozená (hřbet přelepen žlutozeleným černě kropenatým papírem, přesahujícím do okrajů desek; na papíře přilepen červený štítek s vytištěným zlaceným nápisem *Kaadner Schuldenbuch ab anno 1605*); zavírání na dva páry kožených řemínek. Pokryv desek z původně světlé usně zdoben smíšeným typem dominantové kompozice s arabeským oválem; nad nímž je špatně čitelný nápis tmavým inkoustem *...the Schuldt Buch Anno 1605*; listy: papír, 21 x 32,5 cm. Přední

list předsádky a 464 folií. Fol. 1-454 původní foliace arabskými číslicemi inkoustem v pravém horním rohu; fol. 455-464 novodobá foliace tužkou tamtéž. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na předním listě předsádky zápis z 26. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu Zápisy z let 1605-1620 na fol. 1r-223v; z let 1621-1695 na fol. 224r-414v a 451v-452v; fol. 415r-451r rejstřík; fol. 453-464 prázdná.

Filigrány:

Jeden - v renesančním štítě vlevo krácející vzpřímený jednoocasý korunovaný lev, nesoucí majuskulní dvojkonturové *E* (5 x 6 cm, fol. 107, 442). Totožný s filigránem, užívaným v papírně ve Steinu u Chebu od konce 16. století. (ZUMAN, F.: *České filigrány XVII. století*, s. 448, tab. CXLIV, č. 2 a pořadové číslo 10 tohoto katalogu.)

Skladba písářských rukou:

pisář	roky	folia
569/9 Christoph Mulzer	1605-1615	1r-3r, 5v-6v, 8v-9r, 11r-v, 13v-15r, 20v, 21v-22r, 23r, 24r-26v, 28v-29r, 32r-33r, 35r, 36r, 37r-38v, 50r-52r, 54r-v, 55v, 57r-v, 58v, 59v, 60v-62v, 64r-65r, 66v-67v, 69r, 71v, 111r-112r, 113v-115r, 116r, 118r-119v, 121v-123r, 125r, 126v-127r, 129r, 130r-132r, 133v-134v, 136v-137r, 138r-139r, 140r-141v, 143r-144r, 145r-v, 147v-150r, 151r
569/8 Laurentius Kantzler	1605-1607	3v-5r, 7r-8r, 9v-10v, 12r-13r, 16r-20r, 21r, 22v, 23v, 27r-28r, 29v, 33v-34v, 36v, 39r-43r
569/7 Heinrich von Hana	1606-1607	15v, 35v, 43v-49v
570/2 Hans Haan	1607-1615	30r-31v, 52v-53v, 55r, 56r-v, 58r, 59r, 60r, 63r-63v, 65v-66r, 68r-v, 69v-71r, 72r, 73r, 78r, 79r, 80r-81r, 87r, 88r, 90v-93r, 94r-96v, 99r-101r, 102r-103v, 106r-108v, 109v, 110v, 112v-113r, 115v, 116v-117r, 120r-121r, 123v-124v, 125v-126r, 127v-128v, 129v, 132v-133r, 135r-136r, 137v, 139v, 142r-v, 144v, 146r-147r, 150v, 151v-154r, 156r, 157v-158v, 160r, 162r
570/1 David Diettrich	1610-1612	72v, 73v-77v, 78v, 79v, 81v-86v, 87v, 88v-90r, 93v, 97r-98v, 101v, 104r-105v, 109r, 110r
571/1 Jakub Koch	1615-1621	154v-155v, 156v-157r, 159r-v, 163r-v, 165v-166r, 171r, 172r-173r, 174r, 179r-180r, 182r, 186r, 188v, 189v, 190v-192v, 193v, 194v-198r, 199v-200r, 201r-203v, 204v-205r, 207r, 208r, 209v-210v, 215v, 222r-224r
571/2 Hans Ulrich	1616-1625	160v, 162v, 164r-165r, 166v-170v, 171v, 173v, 174v-178v, 180v-181v, 182v-185v, 186v-188r, 189r, 190r, 193r, 194r, 198v-199r, 200v, 204r, 205v-206v, 207v, 208v-209r, 211r-215r, 216r-221v, 224v, 225v-230r, 231v-239r, 240v, 244r, 245r, 246v-247v, 248v-249v, 251v, 252v, 254r, 263r-v, 267v-268r, 270r, 273r-v

I.7.3 Knihy sporného soudnictví

25.) Smíšená kniha sporného soudnictví (1461) 1519-1540

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 783 (= kniha č. 724)

Hofmannova signatura: není

v Hofmannově inventáři, s. 179, je zařazena pod sign. B III 3

Vnější popis knihy:

Desky 24,2 x 35,8 cm, vazba původní gotická kožená obálková měkká z hnědé usně s klopou o šířce 9 cm a přepásáním (přezka utržena) a horním a dolním prošitým pruhem, každý na hřbetu prošit dvěma provázky vnějšího šití; volné plochy desek jsou zdobeny slepotiskem (routová pole s kolky); desky a chlopeň podlepeny pergamenem s textem, psaným humanisticko-gotickou minuskulou, a zdobeny bordurou a kosým mřížováním s kolky v mezích; listy: papír 24,2 x 35,8 cm. Celkem 194 folií (fol. 1-193, fol. 127 číslováno dvakrát), foliace novodobá tužkou v pravém horním rohu (původní foliace 1-17 inkoustem nahoře uprostřed byla provedena pouze u opisů rozsudků staroměstské pražské rady). Jazyk knihy: opisy nálezů apelovaných soudních pří česky, ostatní zápisy německy.

Restaurátorské zásahy: Komplexní zrestaurování knihy v lednu až březnu 2002 (akad. malířka Jarmila Franková z Prahy)

Vnitřní popis knihy:

Fol. 2r úvodní zápis: *Nach vnnsers Erlosers Jesu Christi menschwerdung 1519 jar am sonabent nach Ascensionis dom[ini] ist angefangen dies rechtbuch, dorinnen urtheill unnd rechtspruch von unsern hochern rechten auss der grossen stat Prag bekreftingt vnnd ausgangen czum andern eins erbarn rates erkentniss vnnd ire rechtspruch alhie gescheen die nicht appellirt wordden czum letzten etliche erfahrung ader forsch ordentlich bezaichent inhaltts befunden wirt. Diese czeit angefangen durch die ersamen vnd weisen hern burgermeister vnd rathe Sebastiano Pinter, elldesten, Wollfgang Swarcz, Martin Czewmer, Cristoff Czedliczer, Philipp Richter, Georgen Kraussjanko, Wollfgangk Benesch, Mathes Hayken, Wentzell Keessler, Wentzel Satzer, Wollfgang Nurenberger vnd Wollfgang Imgraben, vnd dieses von mir Johansen Gioppffell beschriebenn alls verordenten vnd geswornen statt schreiber.* Fol. 3r-v soupis soudních pří, apelovaných u soudu Starého Města pražského; fol. 4-6 prázdná; fol. 7r-23r opisy nálezů apelovaných soudních pří, vydaných staroměstským pražským soudem v letech 1461-1519; fol. 24-103 prázdné; fol. 104r-150r soudní zápisy z let 1520-1540, fol. 151-193 prázdná.

Filigrány:

Jeden – srdce, (3 x 4,5 cm, fol. 178). Je podobný filigránu, doloženému v roce 1517 v Nideggenu u Cách, pocházejícímu pravděpodobně z blíže neurčené německé papírny. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 4204.) Souvislost s papírnou v Jirkově, k níž by mohla svádět částečná tvarová identita filigránu, je třeba důrazně odmítnout, protože obě jirkovské papírny vznikly až v druhé polovině 16. století a jedna z nich se stala majetkem města teprve v roce 1609 a srdce se na jejích filigránech objevila až po tomto roce (ZUMAN, F.: *České filigrány XVII. století*, s. 451-452, tab. CXLIX, č. 1 a CL, č. 2; FISCHER, H.: *Die Industrie...*, s. 101).

Skladba písářských rukou:

pisář	roky	folia
567a/6 Johann Gipfel	1519-1531	2r-23r, 100r-125v
568/2	1533-1540	126r-150r

26.) Rychtářská kniha 1544-1558

SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 784 (= kniha č. 725)

Hofmannova signatura: **B III 4**

Vnější popis knihy:

Desky 24,4 x 34,2 cm, vazba původní renesanční kožená obálková měkká z hnědé usně, hřbet později přelepen pásem světlého modrozeleného papíru, zasahujícího do desek; desky podlepeny papírem a zdobeny linkováním (kombinace pravoúhlého a routového linkování); původní zavazování na dva páry koženkových řemíků se nedochovalo, listy: papír 23,4 x 33,9 cm. Kniha je uložena v novodobých modrých lepenkových deskách se zavazováním na tkanice a zeleným koženým hřbetem, na němž je nalepen štítek s Hofmannovou signaturou. Celkem 314 fol., foliace novodobá tužkou nahoře uprostřed a napravo. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Nápis na titulním listě: *Nach Christi geburt 1544 na freytag nach der heiligen drey könig ist von eynem erbarn burgermeyster vnd roth yren yczigenn geordneten richter, als Wolff Gesner die czeit vnnnd allen volgenden vnnnd khünfftigen iren gerichtsverwaltern dicz buch ~~dareyn~~ (nečitelná dvě písmena, možná zkratka) ~~hendel~~ vortreg koemmer, welche durch sie vnnnd eynem ydern seines amts bescheenn fleysig zcu bezeichnen vnnnd zu registürn zwyschen wem, wo, an welchen ort vnnnd welchem tag vnnnd jar worumb, sambt der gesacztenn pen vnnnd bus der ubertreters gegeben vnnnd geordner worden, zu gute bericht auch wegen der armeleut gerechtikeit foderung willen, welcher richter fleisig oder unfleisig befunden oder sein wolt sich yn disen kürzen eingang zuerkündigen vnd schadens zcuuerhütten hab, sich selber nach die parten durch lesigkeit nicht zcuuerkhürtzt vnnnd so oft sich eines ampt endet der ander so geordnet wirt, sol baldt noch voerantwortung dicz buchs sich nach dem der gewest es beschreibenn nur ein blat zwyschen vmbkern auff des annder oder dritt blat seynem nahmen frey allein obenn anzeichnen tag vnnnd jar empfangenes amts vnnnd folgenndt wie obbezeichnet seinen proces daryn halten.* Na zbylých foliích zápisy, řazené chronologicky podle posloupnosti funkčních období městských rychtářů.

Filigrány:

Tři – na dvou je renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou v pravidelném (4,5 x 4,5 cm, fol. 221) nebo mírně asymetrickém štítě (5 x 4,5 cm, fol. 310). Tvarově velmi podobné skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznaní a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4-7, 11, 22, 23, 27, 28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Na třetím je pozdně gotický (burgundský) štít s křížem na trojvrší (1,7 x 2 cm, fol. fol. 113 a 155). Tvarově jsou mu podobné značky používané v letech 1511-1562 v papírně bavorského města Landsberg am Lech a doložené v letech 1537-1554 v Praze nebo v letech 1545-1565 v Augsburgu. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 1243; PICCARD, G.: *Wasserzeichen Dreiberg...*, Teil 2, s. 6, 26-27 a 222-224, Abt. X, Nr. 2726-2777 a pořadová čísla 16 a 18 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

pisář	roky	folia
725/1 Wolfgang Gessner	1544	1r, 2r-17v
569/1 Johann Behm	1556	18r
	1554	181v-182r
	1555	203r-v, 211r-218r (rychtář Hans Hansfogl)
	1555-1556	219r-233v (rychtář Wolfgang Melzer)
	1557	256v, 265r, 266v-267r, 273v
725/2 Caspar Ludel	1557-1558	18v, 264r, 265v-266r, 268r-314v

725/3 Bernhard Karll	1544-1545	19r-28v, 31v-33r
725/4	1545	29r-31r
725/5 Georg Melzer	1545-1548	34r-36v, 37v-41r, 46v-47v, 60v, 70r, 73r-74r, 81r
725/6	1546-1547	36v-37r
725/7	1546-1547	40r-42r, 43r-46v, 48r-55r (rychtář Mates Gessner)
725/8 Bernhard Goltschmid	1547-1548 1548-1549 1550-1551 1550-1551 1552-1553 1553-1554 1555-1557	56r-57r, 61r-72r 75r-82r (rychtář Georg Grabner) 89r, 97r, 98v-102r, 111v-112v (rychtář Valten Freigner) 13r-125r (rychtář Georg Melzer) 128r, 135r, 136r, 138v-139v, 141v, 142v, 143v, 147v, 150r, 153v-154r (rychtář Valten Kürbiczer) 155r-159r, 161r-181r (rychtář Hans Kraus) 206r, 226r 235r-242v, 245r-263r (rychtář Andreas Kraus)
725/9	1548	57v-60v
725/10 Blasius Schram, ferber	1549-1550	84r-96r
568/5	1550-1557	96v, 256v
725/11	1550-1551	98r, 102-111r (rychtář Valten Freigner)
725/12 Valten Kürbitzer jr.	1552-1553	126r-127v, 128v-134v, 135v, 136v-138v, 140r-141r, 142r-143r, 144r-149v, 150v-153r
725/13	1553-1554	159r-160v, 162r, 182r
725/14 Hans Schönhöfer	1554-1555	183r-210r
725/15	1556	220v

27.) Rychtářská kniha 1558-1559

SOA Kadaň, fond AMK, inv. č. 785 (= kniha č. 726)

Hofmannova signatura: B III 5

Vnější popis knihy:

Papír 21,4 x 32,3 cm, dvě složky (9 a 5 dvoulistů), z let 1558-1559, k nimž jsou přidány čtyři další listy. Složky nenesou stopy po knižní vazbě a patrně nebyly nikdy svázané. Složky jsou uloženy v papírovém dvoulistu a v novodobých modrých lepenkových deskách se zavazováním na tkanice a zeleným koženým hřbetem; na dvoulistu i na deskách jsou nalepeny štítky s Hofmannovou signaturou. Folia obou složek i volné listy jsou pročíslvány novodobou paginací tužkou v dolním rohu na okraji stránek, paleografický rozbor přihlížel k písmu složek (s. 1-41). Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Zápisy, řazené chronologicky podle posloupnosti funkčních období městských rychtářů.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou v mírně asymetrickém štítě (4 x 4,5 cm, str. 18-19). Tvarově velmi podobný skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznaní a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4-7, 11, 22, 23, 26, 28, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Skladba písařských rukou:

písař	Roky	strany
725/2 Caspar Ludel	1558-1559	1-41

28.) Rychtářská kniha 1565-1572

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 786 (= kniha č. 727)

Hofmannova signatura: **B III 6**

Vnější popis knihy:

Desky 21,8 x 31,6 cm, vazba původní renesanční kožená obálková měkká z hnědé usně, hřbet později přelepen pásem světlého modrozeleného papíru, zasahujícího do desek; zavazování na dva páry kožených řemínků, které chybí; desky podlepeny papírem; přední i zadní desky zdobeny nepřiliš úhledně provedenou slepotiskovou rámovou kompozicí se sedmi úzkými středovými pásy; listy: papír 21,3 x 31 cm. Kniha je uložena v novodobých modrých lepenkových deskách se zavazováním na tkanice a zeleným koženým hřbetem, na němž je nalepen štítek s Hofmannovou signaturou. Celkem 372 folií. Fol. 1-373 původní foliace (chybí fol. 191, 192, 297 a 370), dvě nečíslovaná folia vpředu a jedno vzadu; pozdější zmatečná foliace tužkou v pravém dolním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Zápisy, řazené chronologicky podle posloupnosti funkčních období městských rychtářů.

Filigrány:

Dva – renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou v pravidelném (4,5 x 4,5 cm, fol. 144) nebo mírně asymetrickém štítě (5 x 4 cm, fol. 20 a 116). Tvarově velmi podobné skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznaní a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4-7, 11, 22, 23, 26, 27, 33 a 42 tohoto katalogu.)

Skladba písářských rukou:

písař	roky	folia
725/2 Caspar Ludel	1565-1566	úvod-46v
727/1 Josua Tiegel	1566-1567	48r-115v, 373r
727/2 Gabriel Freiniger	1567-1568	117r-139v
727/3 Georg Richter	1569-1569	142r-192v
727/4 Greger Czikan	1569-1570	193r-246r
569/1 Johann Behm	1570	229r-v
727/5 Georg Purass	1570-1571	248r-296r
727/6 Mathias Wiener	1571-1572	299v-369v, 373r

29.) Rychtářská kniha 1579-1601

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 787 (= kniha č. 728)

Hofmannova signatura: **B III 7**

Vnější popis knihy:

Desky 22,8 x 33 cm, vazba renesanční kožená z původně světlé usně, silně poškozená (ve hřbetu zkroucená vazba vlastního knižního korpusu, odtržená od zadních desek, v nichž chybí vyztužovací prkénko), hřbet vazby později přelepen pásem světlého modrozeleného papíru. Desky zdobeny slepotiskovou rámovou kompozicí se středovým pásem, v dolním vloženém poli vytištěn letopočet 1579; listy: papír 20,3 x 31 cm. Kniha je uložena v modrých lepenkových deskách se zavazováním na tkanice a zeleným koženým hřbetem se štítkem s Hofmannovou signaturou. Celkem 470 folií s původní foliací inkoustem v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Zápisy, řazené chronologicky podle posloupnosti funkčních období městských rychtářů.

Filigrány:

Jeden – polcený renesanční štít, v heraldicky pravé polovině vrch? s horní polovinou koz(l)ího(?) těla, levá polovina rozdělena pětikrát pokosem, nad štítem korunka o pěti stěžejkách (2,5 x 4 cm, fol. 19, 372, 392). Filigrán se nepodařilo určit (srov. pořadové číslo 30 tohoto katalogu).

Literatura:

HLAVÁČEK, Petr: *Renesanční sochař Jörg Meyer z Kadaně*. In: *Renesanční sochařství a malířství v severozápadních Čechách*. Sborník z kolokvia uskutečněného v Muzeu města Ústí nad Labem 25.–26. listopadu 1999, ed. M. Hrubá – P. Hrubý. Ústí nad Labem 2001, s. 235–247.

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
727/1 Josua Tiegel	1579	1r-3r
569/4 Johann Tomek	1579-1580	5r-v, 10r-v
725/2 Caspar Ludel	1580-1581	6r-7v, 11v-20v
728/1 Veit Thumb	1581-1582	27r-56r
728/2 Caspar Lach	1582	59r-64v
728/3 Adam Beierer	1582-1584	66r-96r
728/4 Thomas Zickan	1584-1585, 1593-1594, 1599-1600	96v-121r 283r-301r 429r-438r
728/5 Filip Gensling	1585-1586	122r-145r
728/6 Wolf Tröltsch	1586	146r-147v
728/7	1586-1587	147v-153r
728/8 Christoph Henigk	1587-1589	155r-185v, 203r-225v
728/9 Martin Schwartz	1588, 1598- 1599	187r-202r 415r-427v
728/10 Valten Neubehr	1589-1590	227r-245r
728/11 Andreas Taschner	1590-1591	248r-254r
569/3 Cyprián Štěrba	1591	250v-252r, 255v-256r
728/13	1591-1592	254r-255r, 256v-257r, 258v-262r, 263r, 264r-270v
728/14	1591-1592	257r-258v, 260v-261r, 262r-263v
728/15	1591	268r
728/16 Caspar Faber	1592-1593, 1596-1597	272r-282r 363r-394r
728/17	1593	278v-293v
728/18 Filip Frank	1594-1595	302r-322r
728/19 Hans Riedl	1595-1596, 1600-1601	323r-361r 439r-463v
728/20 Wenzel Tingel	1597-1598	397r-413r
728/21	1601	464r-466v
728/22	1601	464r-465r

30.) Kniha městského soudu 1575-1586

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 793 (= kniha č. 734)

Hofmannova signatura: B III 11

Vnější popis knihy:

Desky 20,9 x 33,1 cm, vazba původní renesanční kožená s renesančním vlysem, poškozená (zkroucené hřbetní vazy knižního korpusu), původní uzavření na dva kožené pásky s kovovými sponami chybí. Desky s pokryvem ze světlé usně zdobený slepotiskou rámovou kompozicí se širokým středním svislým pásem, v horním vloženém poli vytištěn nápis *LIBER ACTIONVM QVINTVS*, v dolním vloženém poli pak letopočet 1575; listy: papír 19,5 x 31,5

cm. Celkem 368 folií. Na začátku knihy list předsádky a 17 nově foliovaných listů (tužkou v pravém horním rohu; kromě toho ještě tužkou v pravém dolním rohu zmatečná paginace); pak 351 folií původní foliace, provedené inkoustem v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na foliích 1 a 2 nové foliace soupis projednávaných případů z let 1575-1585; na foliích 4-14 nové paginace zápis z roku 1586; fol. 3 a 15-17 prázdná. Následuje 351 folií původní foliace; fol 1-351 popsána zápisy z let 1575-1586; mezi zápisy četná prázdná folia.

Filigrány:

Jeden – polcený renesanční štít, v heraldicky pravé polovině vrch? s horní polovinou koz(l)ího(?) těla, levá polovina rozdělena pětkrát pokosem, nad štítem korunka o pěti stěžejkách (2,5 x 4 cm, fol. 95 a 278). Filigrán se nepodařilo určit (srov. pořadové číslo 29 tohoto katalogu).

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/3 Cyprián Štěrba	1581-1586	1-14 nové foliace, 47r-86v, 89r-351r staré foliace
569/4 Johann Tomek	1575-1576	1r-44r staré foliace
734/1	1581	86v staré foliace

31.) Kniha městského soudu 1586-1593

SoKa Kadaň, fond AMK, inv. č. 794 (= kniha č. 735)

Hofmannova signatura: B III 12

Vnější popis knihy:

Desky 21 x 33,5 cm, vazba původní renesanční kožená, poškozená (prohnutý hřbet vazby knižního korpusu); desky na zavazování dvěma páry kožených řemíků (přední horní řemínek chybí) potaženy hnědou usní a zdobeny slepotiskovou rámovou kompozicí s pltnou. V horním vloženém poli setřelý a špatně čitelný nápis černým inkoustem *LIBER SEX*; listy: papír 19,4 x 32 cm. Kniha obsahuje 396 folií. Po nefoliovaném listu předsádky 11 folií s novodobou foliací tužkou v pravém horním rohu. Dále fol. 1-73 původní foliace inkoustem v pravém horním rohu (zápisy z let 1586-188). V původní foliaci pokračuje foliace novodobá (tužkou tamtéž; fol. 74-384; zápisy z let 1588-1593). V pravém dolním rohu novodobá zmatečná paginace tužkou. Mezi jednotlivými zapsanými případy jsou četná nepopsaná folia; prázdná jsou rovněž fol. 344-384. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na fol. 1 nové foliace soupis osmi projednávaných případů z let 1586-1588, zapsaných na fol. 1r-72v původní foliace. Pro další případy, zapsané na fol. 74-384 pokračující nové foliace, nebyl soupis pořízen. Mezi zapsanými případy je 174 nepopsaných stránek a v závěru knihy dalších 40 nepopsaných folií.

Filigrány:

Jeden – majuskulní dvoukonturové *R* v renesančním štítě (3,5 x 3,5 cm, fol. 53 původní foliace). Podobné značkám papíren, o nichž Briquet soudí, že pocházejí pravděpodobně z Řezna, určitě pak z Německa a dochovaly se na papíru, užívaném v letech 1588-1592 v Brémách, Hamburku, Jeně a Praze (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 8978-8980 a pořadová čísla 34 a 41 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/3 Cyprián Štěrba	1588-1592	1r-12r, 151r-161r, 179r-190r, 207r-217r, 240r-254v
569/4 Johann Tomek	1589-1592	141r-149r, 161r-176r, 189v-204v, 217r-240r, 254v-343r

32.) Kniha městského soudu 1592-1605

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 795 (= kniha č. 736)

Hofmannova signatura: B IV 1

Vnější popis knihy:

Desky 21,3 x 33,5 cm, vazba původní renesanční kožená s koženými řemínky a vnějším šitím na hřbetě (pět provázků ve čtyřech vazech, poškozené) a pěti poli linkovaného mezivazí. Desky se zavazováním na dva páry kožených řemínků (chybí) jsou pokryty světlou usní, zdobenou slepotiskovou rámovou kompozicí s vloženým svislým středním polem; listy: papír 19,1 x 32,7 cm. Celkem 476 folií. Úvodem pět nečíslovaných folií, pak fol. 1-462 s původní foliací inkoustem v pravém rohu nahoře, folia 463-471 očíslována dodatečně tužkou na tomtéž místě; zmatečná paginace tužkou vpravo dole. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Pět prvních nečíslovaných folií a fol. 464-471 prázdná, na fol. 1-463 zápisy z let 1592-1605.

Filigrány:

Jeden – dvě věže, každá s jedním oknem a třemi stínky cimbuří, mezi nimi budova či brána se špičatou střechou a vraty; to vše stojí na nízkém štítě s vroubkovanými boky, ve kterém je koule s excentricky zprava nasazeným dříkem a špičkou doprava orientovaným trojúhelníkem (jako celek tento tvar vypadá jako hudební nota); (5 x 6,5 cm, fol. 149, 252). Filigrán je velmi podobný značkám na papíru, užívaném v letech 1589-1604 v Ravensburgu a Kostnici a pochází pravděpodobně z papírny v Ravensburgu (PICCARD, G.: *Die Turm-Wasserzeichen...*, s. 39, 54, 142 a 255, Abt. VII, Nr. 72-79; Abt. X, Nr. 375 a pořadová čísla 9, 13 a 38 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

pisář	roky	folia
569/3 Cyprián Štěrba	1592	1r-10r, 13r-18v
569/4 Johann Tomek	1592-1593	10v-11r, 19r, 37r-38v
606/1	1592-1593	20r-37r
569/6 Johann Sandel	1594-1601	39r-211r, 215r-223v, 225r-227r, 229r-238v, 240r-248r
569/8 Laurentius Kantzler	1601-1605	211v-212r, 223r-224v, 227v-228r, 238v-239r, 249r-462r
569/9 Christoph Mulczer	1605	462r-463r

33.) Kniha městského soudu 1593-1607

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 796 (= kniha č. 737)

Hofmannova signatura: B IV 2

Vnější popis knihy:

Desky 21,7 x 33,2 cm, vazba původní renesanční kožená s koženými řemínky a vnějším šitím na hřbetě (pět provázků ve čtyřech vazech) a pěti poli linkovaného mezivazí. Desky se zavazováním na dva páry kožených řemínků (chybí) jsou pokryty původně světlou usní, zdobenou slepotiskovou rámovou kompozicí s plotnou; listy: papír 19,1 x 32,7 cm. Celkem 471 folií, z toho úvodních 11 s novou foliací a 460 folií, číslovaných původní foliací inkoustem v pravém horním rohu, fol. 460 očíslováno dodatečně. Zmatečná paginace tužkou vpravo dole. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na fol. 3r-4v novodobé foliace rejstřík; na fol. 1-460 původní foliace zápisy z let 1593-1607.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít s dolní polovinou mřížovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou v asymetrickém štítě (4 x 4,5 cm, fol. 344). Tvarově velmi podobný skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem,

Lübeckem a Poznání a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4-7, 11, 22, 23, 26-28, a 42 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/4 Johann Tomek	1593-1595	1r-220r
569/7 Heinrich von Hana	1597-1602	221r-399v
569/9 Christoph Mulczer	1604-1609	402r-429v
569/8 Laurentius Kantzler	1604-1607	435r-459v

34.) **Kniha rozsudků městské rady 1602-1692**

SOkA Kadaň, fond AMK, neinventarizováno, provizorní označení N4

Hofmannova signatura: B IV 3

Vnější popis knihy:

Desky 22,1 x 32,8 cm, vazba původní renesanční kožená, poškozená (prohnutý hřbet), se zavíráním na dva páry kožených řemíků (chybí). Desky kryty původně světlou usní, zdobenou slepotiskovou rámovou kompozicí s dvěma svislými středovými pásy; v horním vloženém poli vytištěn nápis *ABSCHIDBVCH*; listy: papír 21,2 x 31,5 cm. Celkem 269 folií. Prvních 23 s novodobou foliací tužkou v pravém horním rohu; pak fol. 1-246 původní foliace, provedené inkoustem v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na 2. až 19. nově očíslovaném foliu původní rejstřík, zápisy z let 1602-1620 na fol. 1r-79v; zápisy z let 1621-1692 na fol. 79v-244v.

Filigrány:

Jeden – dva zkřížené klíče v renesančním štítě, na jehož horní hraně je dvojkonturové *R* (3 4,5 cm, fol. 13). Filigrán je podobný značce, doložené v letech 1593-1601 v Řezně a Tübingen, kterou používala papírna v Řezně (PICCARD, G.: *Wasserzeichen Schlüssel...*, s. 13, 34 a 165, Abt. VI, Nr. 315-316 a pořadová čísla 31 a 41 tohoto katalogu).

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/8 Laurentius Kantzler	1602-1607	1r-5v, 7r-12v, 14v-20v, 22v-23r
569/9 Christoph Mulczer	1603-1615	5v-7r, 10v-11r, 12r-14r, 17v-18r, 19r, 21r-22r, 25v, 30r, 39v-41v, 42v-43r, 44r, 48v-49r, 50r, 52r-v
570/2 Hans Haan	1608-1614	24r-28r, 42r, 43v, 44v-48r, 49v, 50v-52r
570/1 David Diettrich	1610-1612	28v-29v, 30v-39r
571/1 Jakub Koch	1615-1620	53v-56r, 57r-v, 59r-63v, 67r-69v, 70v-72r, 73r-v, 74v-75r, 76r, 77r-79v
571/2 Hans Ulrich	1615-1623	56v, 58r-v, 61r, 64r-66v, 70r-v, 72r-v, 73v-74r, 75r-76v, 79v-81v

35.) **Kniha obstávek (1611) 1612-1662**

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 792 (= kniha č. 733)

Hofmannova signatura: B IV 4

Vnější popis knihy:

Desky 19,7 x 32,5 cm, vazba původní papírová (lepenkové desky potažené oranžovočerveným papírem), poškozená, (papírový pokryv hřbetu utržen); desky se zavazováním na dva páry kožených řemíků (zadní horní chybí); na deskách původní, značně setřelý nápis černým inkoustem *Arrestbuch 2[?] 1612*; listy: papír 19,2 x 31,8 cm. Kniha je uložena v novodobých modrých lepenkových deskách se zavazováním na tkanice a zeleným koženým hřbetem, na němž je nalepen štítek s Hofmannovou signaturou. Celkem 280 folií.

Vpředu i vzadu dvě nečíslovaná folia, pak na fol. 1-214 původní filiace inkoustem (fol. 214 chybně očíslováno jako 113); na fol. 215-296 novodobá filiace tužkou, obojí v pravém horním rohu. Na fol. 223-235 původní označení majuskulami A – M. V pravém dolním rohu zmatečná novodobá foliace tužkou. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Zápisy obšávek z let 1612-1620 na fol. 1r-104r. Dále kniha průběžně vedena do roku 1638 – fol. 104v-213v. Na fol. 214 tři zápisy z let 1653-1662. Zápisy z let 1611-1614 na fol. 223-227 (tři zápisy, datované 1. října a 11. listopadu 1611 byly s velkou pravděpodobností zapsány až v únoru 1612, kdy začínají první zápisy v úvodu knihy); na fol. 228-235 zápisy z let 1625-1657. Na fol. 260r-270v neúplný rejstřík. Fol. 149, 215-222, 234, 236-259 a 271-276 prázdná.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít se zkříženými kladivky v dolní části a třemi těžnými vratidly v horní části, nad tím nápis *SIOAC*, tj. S[ankt] IOAC[hymstal] (4 x 5,5 cm, fol. 16 a 219). Totožný se značkou, určenou jako označení jáchymovské papírny. (ZUMAN, F.: *České filigrány XVII. století*, s. 449, tab. CXLV, č. 4 a pořadová čísla 1 a 21 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

pisář	roky	folia
570/1 David Diettrich	1612-1612	1r, 6v
570/2 Hans Haan	1612-1613	4r-6r, 7r-24r, 26r, 28r-33r, 34r-36r, 40v, 41v-49r
569/9 Christoph Mulczer	1613-1614	25r, 33r-v, 37r-41r
571/1 Jakub Koch	1615-1621	49v-52r, 54r, 58v, 61r, 76v-79v, 81v, 83r-v, 84v, 85v, 87v-88r, 94v, 101v-104v
571/2 Hans Ulrich	1615-1623	52v-53v, 55v-58r, 59r-60v, 61v-76r, 80r-81r, 82r-v, 84r, 85r, 86r-87r, 88v-94r, 95r-101r, 105r-130r

I.7.4 Knihy vesnic městského panství

36.) Gruntovní knihy vsi Čachovice 1584-1696 (1725)

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 609 (= kniha č. 551)

Hofmannova signatura: chybí

Na hřbetě v druhém mezivazí papírový štítek **Kadaň 1225**

Vnější popis knihy:

Desky 21 x 32,8 cm; vazba barokní, kožená; na hřbetě čtyři vazy a pět mezivazí, v druhém mezivazí odshora nalepen červený štítek s pozlaceným vytištěným nápisem *Tschachwitzer Grundbuch ab anno 1586*; uzavírání na dva páry kožených řemínek (dolní na přední desce chybí). Desky polepeny tmavě zeleným papírem, listy: papír, 19 x 32 cm.

Konvolut dvou původně samostatně vedených pozemkových knih.

I. kniha: Časový rozsah 1584-1699 (1725); 292 folií. Po listu předsádky s úředním zápisem z 31. ledna 1850 šest nečíslovaných folií. Následují folia 17-301 původní foliace (inkoustem v pravém horním rohu). Kniha je psána německy.

II. kniha: Časový rozsah 1591-1696 (1724); 139 folií. Za fol. 301 původní foliace 1. knihy následuje 10 fol. nečíslovaného rejstříku, dále fol. 1-128 s původní foliací arabskými číslicemi a inkoustem v pravém horním rohu a list zadní předsádky. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

I. kniha: Na šesti nečíslovaných fol v úvodu rejstřík (písmena B-H). Zápisy z let 1584-1619 na fol. 32r-191v; zápisy z let 1621-1699 na fol. 194r-289v; vejruňky zapisovány až do roku 1725. Fol. 17-31 a 290-301 prázdná; další četné prázdné listy mezi jednotlivými zápisy.

II. kniha: Na deseti nečíslovaných foliích v úvodu rejstřík. Zápisy z let 1591-1608 na fol. 1r-3r; zápisy z let 1638-1696 na fol. 4r-123r; vejruňky zapisovány do roku 1724.

Filigrány:

Jeden, v obou knihách stejný – renesanční štít, ozdobený nad horní hranou korunou s třemi stěžekami. V patě štítu je malé trojvrší a nad ním většinu plochy štítu vyplňují dvě zkřížená kladívka (4,5 x 6 cm, fol. 1/39 a 2/99). Je velmi podobný filigránu papírny v saském Schneebergu, používaném v roce 1579 v Annabergu a v letech 1585-1589 v Lipsku. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2008 a pořadová čísla 7 a 40 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

kniha 551/I:

písař	roky	folia
551/1	1584	32r-v
569/4 Johann Tomek	1586-1588	37r-v, 40r-41r, 42v-43r, 72r-73v
551/2	1586-1590	37v, 44r-v, 61r-62v
569/3 Cyprián Šterba	1589	48r-49v, 52r-v, 58r-v, 65r-66r, 69r-v
698/6	1594	77r, 79r-v
551/3	1599-1607	81r, 107v-109r
N3/2	1600	86r-v
569/9 Christoph Mulczer	1613	90r-v, 170r-171r, 181r-182r
551/4	1599	99r-v
569/7 Heinrich von Hana	1601	103r-104r, 137v-138r
551/5	1602	115r-v, 133r-v
569/8 Laurentius Kantzler	1603	119r-120r
551/6	1603	139r-140v
570/1 David Diettrich	1611	142r-143v
698/9 Andreas Entzman	1612	166r-168r
570/2 Hans Haan	1613	178r-179r
571/2 Hans Ulrich	1618-1623	186r-v, 191r-v, 194r, 195r-196r, 208r-v

551/II:

zápisy po roce 1620: od fol. 4r

písař	roky	folia
551/7	1591	1r
569/7 Heinrich von Hana	1601	2r-v
551/6	1603	3r
698/9 Andreas Entzman	1608	3r

37.) Gruntovní kniha vsi Čermníky 1599-1790 (1801)

SOka Kadaň, fond AMK, neinventarizováno, provizorní označení N3

Hofmannova signatura: chybí

Na hřbetě papírový štítek **Chomutov 226**

Vnější popis knihy:

Desky 21 x 32,5 cm; vazba barokní kožená; na hřbetě čtyři vazby a pět mezivazí, zdobených čtyřmi linkami; na druhém mezivazí od shora nalepen červený papírový štítek se zlatým tištěným nápisem *Tschirmicher Grundbuch ab anno 1599*; uzavírání na dva páry kožených řemínků. Pokryv z hnědé usně, kryjící desky zdoben slepotiskovou rámovou kompozicí s masivním vpadlým středovým polem a nezdobenou plotnou (stejně jako u knihy 707); listy: papír 19,4 x 31,4 cm. Celkem 405 listů. Po listu předsádky a čtyřech nečíslovaných foliích následují folia 1-400, číslovaná inkoustem arabskými číslicemi v pravém horním rohu. Zápisy z let 1599-1617 na fol. 14r-79v a 387; zápisy z let 1627-1790 na fol. 80r-376r. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na listu předsádky úřední zápis z 31. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu; na čtyřech nečíslovaných foliích rejstřík (písmena B-K); na fol. 1r-12v zbytek rejstříku (písmena L-Z); od fol. 14 zápisy (z let 1599-1620 na fol. 14-71 a 74-80; zápisy z let 1621-1790 končí na fol. 376r). Prázdná folia: 13, 377-386, 388-400 a další mezi popsanými stránkami.

Filigrány:

Jeden – dva soustředné kruhy, uprostřed nich vzpřímený lev, v mezikruží opis *KOMUTAW* (průměr 4,5 cm, fol. 12 a 279). Jeden z prvních dokladů existence papírny v Chomutově (ZUMAN, F.: *České filigrány XVI. století*, s. 279-280, tab. XXIV, č. 2; FISCHER, H.: *Die Industrie...*, s. 100).

Skladba písařských rukou:

písař	roky	folia
569/7 Heinrich von Hana	1599	14r-15v, 22r-25r
N3/1	1600	20r-21r
551/6	1597-1606	30r-50r, 53r-54r
N3/2	1614	55r-57v
N3/3	1616	59r-v
570/2 Hans Haan	1609-1614	63r-67r, 70r-71r
571/2 Hans Ulrich	1617	74r-77v

38.) Gruntovní kniha vsi Krásný Dvoreček (1569) 1570-1692

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 731 (= kniha č. 672)

Hofmannova signatura: chybí

Na předních deskách v levém horním rohu papírový štítek **Kadaň 1223**

Vnější popis knihy:

Desky 21,5 x 32,6 cm; vazba barokní; na hřbetě čtyři vazby a pět mezivazí, na druhém mezivazí odshora nalepen červený štítek s pozlaceným tištěným nápisem *Schönhofers Grundbuch ab anno 1570*. Dřevěné desky z patrně původní vazby se zavazováním na dva páry kožených řemínků a hřbet polepeny tmavě žlutozeleným černě kropenatým papírem; listy: papír 20,5 x 31 cm. Celkem 125 folií. Po listu folií a jedenácti listech s novodobou foliací následuje 112 folií s původní foliací arabskými číslicemi a inkoustem v pravém horním rohu a zadní list předsádky. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na listu předsádky úřední zápis z 31. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu. Nápis na titulní straně: *Gerichts Buch der dorfschafftenn zum Schonhoff, darr einanders nichts dan vorkauff, kaufvorzicht vnd erbzollung geschrieben werdten sollen, ahngefangen durch mich Heinrich von Stennsdorff, haubtmann zum Egerbergk, freitags den 13. januari in 1570 jahr*. Na fol. 1r-47v, 60r-v a 105r-106v zápisy z let 1569-1588, kdy ves Krásný Dvoreček patřila k panství Egerberg; zápisy po roce 1590, kdy město vesnici koupilo, až do roku 1620 jsou na fol. 48r-111v; zápisy z let 1620-1692 na fol. 68v-69v, 91r-93r, 102v-104r, a 112r.

Filigrány:

Dva podobné – dvě věže, každá s jedním oknem a třemi stínky cimbuří, mezi nimi budova či brána se špičatou střechou a vraty; to vše stojí na nízkém štítě s vroubkovanými boky. První z filigránů má v tomto štítě majuskulní *H* (5 x 7 cm, fol. 44); druhý má štít prázdný (5 x 6 cm, fol. 7). První filigrán je velmi podobný značkám, které užíval papírník Herb z Ravensburgu, jejichž užívání je doloženo v letech 1593-1602 v prostoru Bodamského jezera (PICCARD, G.: *Die Turm-Wasserzeichen...*, s. 41-42, 155-156 a 158, Abt. VIII, Nr. H 18, H 20 a H 46); druhý je podobný značce papírny z Ravensburgu, doložené v letech 1588-1597 v Mersburgu (*tamtéž*, s. 40 a 145, Abt. VIII, Nr. 21, 22 a 24 a pořadová čísla 9, 13 a 32 tohoto katalogu).

Skladba písařských rukou:

písař	roky	folia
569/4 Johann Tomek	1594	48r-v, 50r-51v
569/7 Heinrich von Hana	1599-1602	54r-v, 64v-74v
569/3 Cyprián Štěrba	1594	63r-v
569/9 Christoph Mulczer	1602-1607	76r, 82r-83r, 87r, 89r-v, 107r-v
569/8 Laurentius Kantzler	1604	79r-80v
570/1 David Diettrich	1611	84v-85r
570/2 Hans Haan	1609-1614	94r-v, 108r-v, 110v
571/1 Jakub Koch	1617	95v-96r
96/1 Georg Melczer ?	1616-1623	98v, 102v-103r
571/2 Hans Ulrich	1619	100r, 111v

39.) Gruntovní kniha vsi Lužice 1548-1692

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 791 (= kniha č. 732)

Hofmannova signatura: není

Vnější popis knihy:

Desky 15,9 x 20,5 cm; vazba původní pergamenová obálková měkká s klopou (délka 8 cm), horním a dolním prošivaným pruhem a přepásáním (přezka chybí). Na deskách špatně čitelný nápis inkoustem *Luschitzer*..... Listy: papír 15 x 21 cm. Celkem 195 folií. Úvodní list, 27 folií nové foliace tužkou v pravém horním rohu a 167 folií s původní foliací inkoustem arabskými i římskými číslicemi v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Nápis na titulní stránce: *Gerichts buch dorffs Lusitz durch hern Hansen Waissjorgenn, burgr czum Cada, ditz dorffs erbhern, anno[rum] im 1548 auffgericht, ördentlich registrith vnd wo ein itzliche handlung befündenn vnd verschribenn, volger hernach vertzaichnet: testament an ersten plath; kauff vnd ... [text nečitelný – prodřený papír]; vertzicht vnd quitantzenn am c vnd x blat; aüff- vnnnd vbergabenn am c vnd xxx blat; bürgschafften vnnnd wayssen gelt am c vnd l blat. Fol. 1-2 nové foliace prázdná, na fol. 3-26 nové foliace rejstřík, fol. 27r nové foliace zápis z roku 1548. Následuje původní foliace – zápisy z let 1548-1588 na fol. 1r-136v a 150r-151v; zápisy z let 1690-1692 na fol. 138r-140v; folia 3r-14r, 17, 25-26, 40-45, 51, 59-60, 80-86, 89, 96-98, 101-109, 118, 123-129, 132-133, 137, 141-149 a 152-167 prázdná.*

Filigrány:

Jeden – koruna s čelenkou a pěti stěžekami, z nichž první, třetí a pátá jsou zakončeny jetelovitými trojlísty. Z druhé a čtvrté stěžeky vybíhají jednokonturové oblouky s perlami, zakončené opět jetelovitým trojlístem; první a pátá stěžeky pak pokračuje dvoukonturovitými oblouky s perlami; spojení těchto oblouků je zakončeno půlkruhovitým nástavcem, na němž stojí kříž. (5 x 12,5 cm, fol. 73 a 82). Filigrán je podobný značkám, užívaných v papírnách v horní Itálii a oblasti Benátek a doložené na v letech 1497-1514 na papíru v oblasti Německa a Maďarska. (PICCARD, G.: *Die Kronen-Wasserzeichen...*, s. 30, 47 a 165, Abt. XIII, Nr. 5.)

Skladba písarských rukou:

pisář	roky	folia
732/1	1548-1553	první a poslední nefoliováný list, 47r-48v, 54r-55v
732/2	1550	1r-2r, 49r-v, 112r-v, 130r, 150r
732/3	1556-1563	15r-16, 18r-19r, 21r, 30r-v
732/4	1558-1559	19v-20r, 113v-114r, 131r
569/1 Johann Behm	1557-1571	23r-24r, 35v-36r, 74v-75r, 87r, 151r
732/5	1564	27r
732/6	1548-1550	52r-v, 110r-v
732/7	1558	56r-57v
732/8	1564-1572	61r-v, 71v-73v, 91r-92v, 93r-94r, 95r-v, 99r-v, 115r, 116r-v, 117r
569/4 Johann Tomek	1572-1585	68v-71r, 78v-79r, 100r-v, 119r-120r, 134r-136v

40.) Gruntovní kniha vsi Rožtyly 1584-1786 (1802)

SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 752 (= kniha č. 693)

Hofmannova signatura: chybí

Na předních deskách v levém horním rohu papírový štítek Žatec 1483

Vnější popis knihy:

Desky 16,3 x 20,4 cm; vazba původní renesanční kožená obálková s klopou (délka 8 cm) prošíváním přepásáním s uzavíráním na kovovou přezku; hřbet (poškozený podélným prohnutím) prošitý třemi páry souběžných stehů. Desky z původně žluté usně zdobí slepotisková rámová kompozice s plotnou, na které je zobrazena alegorie Spravedlnosti (postava v renesančním oděvu s nezavázanými očima, mečem a váhami); v dolních stranách vnitřního a vnějšího rámu špatně čitelný nápis inkoustem *Grundbuch Anno[?] 1585*. Listy: papír 15,6 x 19,1 cm. Celkem 283 folií – za titulním listem 46 folií původní foliace inkoustem a římskými číslicemi v pravém horním rohu a 236 listů další původní foliace inkoustem arabskými číslicemi tamtéž. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na přední předsádce úřední zápis z 31. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu; nápis na titulním listě: *Gericht und grundbuch dess dorf Rosstals, den 3. marty 1585*. Zápis do roku 1620 pouze na fol. XXVIIIr-2r a 8r-40r.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít, ozdobený nad horní hranou korunou s třemi stěžejkami. V patě štítu je malé trojvrší a nad ním většinu plochy štítu vyplňují dvě zkrížená kladívka (4,5 x 6 cm, fol. 31 a 53). Je velmi podobný filigránu papírny v saském Schneebergu, používaném v roce 1579 v Annabergu a v letech 1585-1589 v Lipsku. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2008 a pořadová čísla 7 a 36 tohoto katalogu.)

Skladba písařských rukou:

písař	roky	folia
569/4 Johann Tomek	1584-1594	XXVIIIr-XXIXr, XXXVIIIr-v, XXXXVIr-2r
570/2 Hans Haan	1608	8r-9v
693/1	1594	14r-v
693/2	1602	27r-29v
693/3	1608	33r-34r
96/1 Georg Melczer ?	1623	38r-40r

41.) Gruntovní kniha vsi Úhošťany 1576-1638 (1658)

SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 757 (= kniha č. 698)

Hofmannova signatura: chybí

*Na hřbetě v druhém mezivazí papírový štítek **Kadaň 1218***

Vnější popis knihy:

Desky 20,8 x 32,7 cm; vazba původní renesanční kožená poškozená (odtržený pokryv na zadní desce); na hřbetě vystupují čtyři vazy; z původního zavírání na dva páry kožených řemínků se dochoval pouze dolní řemínek na předních deskách. Plocha pokryvu desek z tmavě hnědé usně bez ozdob, pouze na okrajích desek vytačeny tři linky. Listy: papír, 20 x 32 cm. Celkem 236 folií. List předsádky, dvě nečíslovaná folia, 232 folií původní foliace arabskými číslicemi inkoustem v pravém horním rohu a list zadní předsádky. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na listu předsádky úředním zápis z 31. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu; na dvou nečíslovaných foliích rejstřík. Zápisy do roku 1620 na fol. 1r-164v; 170r-172r a 177r-197v; zápisy po z let 1620-1638 na fol. 165r-167r, 173r-175r a 197r-232.

Filigrány:

Dva. První představuje renesanční štít, vykrojený po obou stranách v horní polovině, s naznačením přehnutím obou rohů a s dolním koncem protaženým do ostré špičky, s majuskulním dvoukonturovým R (4 x 4,5 cm, fol. 27). Lze předpokládat, že se jedná o variantu filigránů, o nichž Briquet soudí, že pocházejí pravděpodobně z Řezna, určitě pak z Německa (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 8978-8980 a pořadová čísla 31 a 34 tohoto katalogu.)

Druhý filigrán je renesanční štít s břevnem pokosem, ve kterém jsou tři hvězdy, na štítě sedí doprava hledící pták (vlašťovka?) (3 x 4 cm, fol. 97, 154). Filigrán se nepodařilo určit.

Skladba písařských rukou:

písař	roky	folia
698/1	1576	1r
698/2	1577-1586	1r, 3r-v, 21r, 22r, 25v, 29r, 32v-36v, 47r-49r
569/4 Johann Tomek	1579-1584	8r-v, 13r, 18r-19r, 30r-31r, 36r, 39r-v, 42r-45r, 52r-53r
698/3	1576-1577	24r, 26r, 28r
698/4	1590-1595	37v, 46r, 61r, 63r-66r
569/3 Cyprián Šterba	1583-1589	38r-v, 53v-56r, 59r-v
698/5	1590	57r, 87r-v

písař	roky	folia
569/6 Johann Sandel	1596-1599	68r-v, 74r-v
569/7 Heinrich von Hana	1596-1602	70r, 76r-v, 83r, 91r-98v
698/6	1596	71r
569/9 Christoph Mulczer	1601-1614	90r-v, 126r, 128r-v, 132r, 134r, 150r, 164r
698/7	1604-1606	101r-102r, 104r-105r
569/8 Laurentius Kantzler	1604	110r-112r
698/8	1596-1612	114r-124r, 136r, 153r-v, 159r, 161r, 163r
570/1 David Diettrich	1609	138r-139r
570/2 Hans Haan	1612-1615	142r, 143r-149v, 155v-156v, 170r-v
571/1 Jakub Koch	1615-1617	161v-162r, 179v-180r, 186r, 192r
698/9 Andreas Entzman	1608	125r
96/1 Georg Melczer ?	1616-1623	5r-7r, 177r
571/2 Hans Ulrich	1617-1622	178r, 181v-182r, 197r-v, 211r-v

42.) **Kniha č. 707:**

Gruntovní kniha vsi Vrchnice 1556-1794 (1801)

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 766 (= kniha č. 707)

Hofmannova signatura: chybí

*Na hřbetě v druhém mezivazí papírový štítek **Kadaň 1297***

Vnější popis knihy:

Desky 22,4 x 31,6 cm; vazba barokní kožená; na hřbetě čtyři vazy a pět mezivazí, zdobených čtyřmi linkami; na druhém mezivazí od shora nalepen červený papírový štítek se zlaceným tištěným nápisem *Würgnitzer Grundbuch ab anno 1599*; uzavírání na dva páry kožených řemínků. Pokryv z hnědé usně, kryjící desky zdoben slepotiskovou rámovou kompozicí s masívním vpadlým středovým polem a nezdobenou plotnou (stejně jako u knihy N3); listy: papír 20,6 x 30,1 cm. Celkem 238 folií list přední a zadní předsádky a 236 folií původní foliace arabskými číslicemi a inkoustem v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na předním listu předsádky úřední zápis z 30. ledna 1850, pořízený před předáním knihy kadaňskému okresnímu soudu. Nápis na titulní straně: *Im jar nach Christi Jhesu, vnnsers seligmachers, geburt tausent funffhundert vnnd im sechs vnd funffzigisten jares, don[n]erstag nach Exaudi, hatt ein erbarer radt der khuniglichen stadt Cadan in betrachtung gueter ordnung auch zu verhuetung aller irrung der keuff, schuld vnd der gewehr, die sie möchten zutragen ihrem dorf Würchnitz ein gerichtsbuch zu machen vergunstigt vnd nachgelassen, darin solche ire henndl ordentlich möchten verschreiben werden.* Zápisy do roku 1620 na fol. 2r-82r; zápisy z let 1621-1794 69r-72v, 83r-281v; fol. 282-230 (a některá další mezi jednotlivými zápisy také) prázdná, na fol. 231-236 rejstřík.

Filigrány:

Jeden – renesanční štít s dolní polovinou mřežovanou nebo damaskovanou, v horní polovině vlevo otočená hlava orla s korunou v pravidelném štítě (4 x 4 cm, fol. 43 a 205). Tvarově velmi podobný skupině filigránů, kterou Briquet přisuzuje papírně v bavorském Schrobenhausenu. Papír s těmito filigrány se podle něj používal na území mezi Lublaní, Düsseldorfem, Lübeckem a Poznaní a k roku 1578 je doložen také v Mostě. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2231-2239 a pořadová čísla 2, 4-7, 11, 22, 23, 26-28 a 33 tohoto katalogu.)

Skladba písarských rukou:

písař	roky	folia
569/1 Johann Behm	1556-1574	1r-3r, 9v, 14r-16r, 22r-25r
707/1	1560	5r

písař	roky	folia
707/2	1556-1563	7r-v, 11r-v, 13v, 19r-v
707/3	1568	20r
569/4 Johann Tomek	1576-1579	26r-v, 28r, 33r, 35r, 36r, 41r-42v, 49r-v
569/6 Johann Sandel	1594-1599	53r, 57r-v
569/7 Heinrich von Hana	1600	60r-v
569/8 Laurentius Kantzler	1602-1607	63r-v, 65r-v, 73r-v
569/9 Christoph Mulczer	1612	78r-v
571/1 Jakub Koch	1615-1619	79r, 82r

43.) Gruntovní kniha vsi Vrechnice 1610-1842

SOka Kadaň, fond AMK, inv. č. 767 (= kniha č. 708)

Hofmannova signatura: chybí

Na hřbetě v druhém mezivazí papírový štítek **Kadaň 1298**

Vnější popis knihy:

Desky 19,9 x 32,7; vazba původní renesanční polokožená; na hřbetě čtyři vazy a pět mezivazí, zdobených linkou. Ze zavírání desek na dvě háčkové spony se dochovaly jen dva nečleněné čepelovité štítky; horní na přední a dolní na zadní desce. Hřbet a polovina přední i zadní dřevěné desky pokryty původně světlou usní, zdobenou dvěma slepotiskovými svislými pásy; v horní polovině přední desky dřevo a useň přelepena papírovým, barokně zdobně vystřiženým štítkem s částečně nečitelným nápisem inkoustem ... *Würgnitzer ...ab 1610*. Listy: papír 19 x 30,5 cm. Celkem 342 folií – 25 nečíslovaných listů a 317 fol. původní foliace inkoustem a arabskými číslicemi v pravém horním rohu. Kniha je psána německy.

Vnitřní popis knihy:

Na 25 nečíslovaných listech rejstřík. Zápisy do roku 1620 na fol. 1r-32v; zápisy z let 1621-1840 na fol. 22r, 34v an.; fol. 261-317 prázdná.

Filigrány:

Jeden – v dvojkruží nápis *STATLIN ZWENITZ* 88 ve středu štít se zkříženými kladívky a ptákem (kachnou?) nad štítem (průměr 50 mm, fol. 11). Je velmi podobný značce papírny v saském městečku Zwönitz; papír s touto značkou se používal v letech 1599-1612 v Magdeburgu. (BRIQUET, C. M.: *Les filigranes...*, č. 2010 a pořadové číslo 8 tohoto katalogu.)

Skladba písařských rukou:

písař	roky	folia
N3/2	1610-1613	1r-3r, 9r-10r, 12r-15r, 17r-v
708/1	1617	24r-25r
708/2	1610	31r-32v

II. ČÁST

MĚSTSKÁ SPRÁVA V KADANI V LETECH 1465-1620

II.1 Pramenné zdroje a jejich zpracování

Správní sbory a jejich čelní reprezentanti, ovlivňující život českých a moravských královských měst, jsou jejich nejviditelnějšími zástupci a jako takoví nemohli uniknout pozornosti historiografie. Výzkum této problematiky má nejrůznější podobu a je natolik nosný, že nabízí široké spektrum různých směrů bádání³⁷⁷ a správa českých a moravských v době mezi Lipany a Bílou Horou patří k poměrně frekventovaným tématům. Nejstarší směr, zaměřený na životopisné studie výrazných osobností lokálních městských správ, určila již v roce 1846 biografická studie Karla Jaromíra Erbena a nelze pochybovat o tom, že přes uplynulých více než sto padesát let zůstává živý dodnes.³⁷⁸ Od druhé poloviny 19. století se pozornost historiků obrátila k personální skladbě městských rad. Soupisy konšelů, publikované v monografiích o dějinách jednotlivých měst (tyto monografie ale mají rozdílnou kvalitu a je třeba je hodnotit individuálně případ od případu),³⁷⁹ doplnily později monotematické studie, cíleně zaměřené na problematiku městské správy v jednotlivých

---

³⁷⁷ Bude to nepochybně patrné i z tištěné podoby některých příspěvků, jež zazněly na mezinárodní konferenci „*Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí*“, kterou ve dnech 11. a 12. října 2011 uspořádaly Archiv hlavního města Prahy, Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i, Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a Institut mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Program a abstrakta některých příspěvků jsou dostupné na internetové adrese <http://www.ahmp.cz/index.html?mid=89&wstyle=0&page> (staženo 27. 10. 2011).

³⁷⁸ ERBEN, Karel Jaromír: *Ondřej Puklice ze Vstuh, měštěnin českobudějovický († 1467)*. ČČM 20, 1846, s. 163-211; PLETZER, Karel: *Násilný převrat v Českých Budějovicích v květnu 1467*. JSH 64, 1995, s. 74-83; KOVÁŘ, Daniel: *Tragédie Ondřeje Puklice. Budějovický purkmistr a jeho zavraždění 25. května 1467*. Praha 2006; DŘÍMAL, Jaroslav: *Notář Jan Thabrarr*. ČMM 58, 1934, s. 1-144; VOREL, Petr: *Ze života pardubických primátorů předbělohorské doby. (Jeroným Žatecký a jeho rodina)*. VSH 4, 1994, s. 75-90; BOBKOVÁ, Lenka: *Renesanční mecenáš, škůdce města nebo obětí víry?* In: J. Pánek – M. Polívka – N. Rejchrtová (red.), *Husitství – Reformace – Renesance*. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela, III. Praha 1994, s. 885-898; ROEDL, Bohumír: *Žatecká rodina Hošťálků z Javořice*. Žatec 1997; VYBÍRAL, Zdeněk: *Představitel městské elity - tvůrce dějin svého města. Život královského města Tábora na počátku 17. století v zrcadle osudů primasa Jana Chvátalia*. In: *Pražské městské elity středověku a raného novověku - jejich proměny, zázemí a kulturní profil*. Praha 2004, s. 251-260; STERNECK, Tomáš: *Vabank budějovického primátora. „Vždy věrné“ královské město a stavovské povstání 1618-1620*. DaS 31, 2009, č. 2, s. 22-25.

³⁷⁹ Nelze zde v této souvislosti nezmínit soupisy konšelů v prvním, šestém, devátém a jedenáctém díle práce Václava Vladivoje TOMKA, *Dějepis města Prahy*, vydávané postupně od roku 1855. Základní, i když ne úplný přehled o dalších vydaných souborných dějinách měst z uvedeného období lze získat v práci KUBÍČEK, Jaromír (red.): *Bibliografie k dějinám měst České republiky*. Brno 1997; její informační kapacita je však zatížena ne příliš důkladným zpracováním a mezerovitostí údajů, zejména u měst, ležících v pohraničních oblastech s bývalou převahou německého obyvatelstva.

lokality.³⁸⁰ V padesátých letech minulého století pak vydali Josef Dobiáš a Antonín Haas své práce o městské správě v Pelhřimově a ve Velvarech,³⁸¹ na které pak v následujících třech desetiletích navázala celá řada dalších prací.³⁸² Bilanční rekapitulaci tohoto období představuje konference o městské diplomatice a městské správě v českých zemích, uspořádaná v prosinci 1990 katedrou pomocných věd historických a archivního studia a Filosofické fakulty Univerzity Karlovy;³⁸³ a další kapitolu prohlubování poznání dějin městské správy v období raného novověku začaly tvořit knihy, články a studie, uveřejněné na přelomu druhého a třetího tisíciletí.³⁸⁴

---

³⁸⁰ Jako příklad zde budiž uvedeny dvě studie Fridolína MACHÁČKA: *Městský soud a městský rychtář v Plzni v XVI. stol.* In: Sborník prací věnovaných prof. dr. Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám 1871-1931. Praha 1931, s. 247-258 a *Městská rada a městská kancelář v Plzni v XVI. století.* In: Sborník k 60. narozeninám dr. J. B. Nováka, Praha 1932, s. 233-261.

³⁸¹ DOBIÁŠ, Josef: *Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí. Díl III. 2. Doba reformační. Část II. 2.* Praha 1954, s. 1-236; HAAS, Antonín: *Městské zřízení ve Velvarech před třicetiletou válkou.* SSH 3, 4, 1959, 1960, s. 5-41 a 1-49.

³⁸² KOŠTÁL, Miloslav: *Město Děčín a jeho správa do 16. století.* In: Z minulosti Děčínska I, 1965, s. 77-105; MÁCOVÁ, Ludmila: *Městská správa v Táboře na počátku 17. století.* In: Sborník k 550. výročí vzniku města, Tábor 1970, 50-74; KŘESADLO, Karel: *Správa a soudnictví ve Slaném v polovině 16. století.* SSH 10, 1975, s. 173-182; MUŽÍK, Petr: *Městská kancelář, správa a hospodářské poměry v Domažlicích v 16. a na počátku 17. století.* SAP 27, 1977, s. 53-109; KAPAVÍKOVÁ, Marie: *Kutnohorské radní knihy z let 1462-1527 a městská správa v tomto období,* SAP 23, 1973, s. 106-155; TÁŽ: *Příspěvek k organizaci městské správy v Kutné Hoře v 16. století.* SSH 16, 1981, s. 57-82; BISINGEROVÁ, Marie – VANĚK, Lubomír: *Agenda kutnohorské městské správy v 16. století ve světle radních manuálů.* In: Práce z Okresního archivu v Kutné Hoře, Kutná Hora 1984, s. 1-28; DVOŘÁK, Miloš: *Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623.* SAP 32, 1982, 170-224; KASTNER, Quido: *Obnovování městské rady v Litoměřicích ve 40.-80. letech 16. století.* AL 1981, Litoměřice 1981, s. 1-59; ŠMAHEL, František: *Táborská obec a městská samospráva v letech 1420-1452.* HT 6-7, 1983-1984, s. 145-180; PAŘEZ, Jan: *Lounská městská správa a její úředníci 1418-1442 ve světle diplomatického materiálu lounské provenience.* SOAL III, Louny 1990, 14-30.

³⁸³ AUC Philosophica et Historica 1, 1992, (Z pomocných věd historických X.). VONDRÁČEK, Milan: *Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války.* AČ 41, 1991, s. 99-103.

³⁸⁴ KOLOMÝ, Jan - SEKOTOVÁ, Věra - MACKOVÁ, Marie: *Radnice a dějiny městské správy v Lanškrouně.* Lanškroun, 1996; TOŠNEROVÁ, Marie: *Městská správa a hospodářství v Berouně v polovině 16. století,* MB 1, 1998, s. 9-20; JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Ludmila: *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období. (Prosopografická a diplomatická studie),* SAP 45, 1995, s. 291-510; MAŘÍK, Antonín: *Správa města, písaři a archiv Karlových Varů.* SAP 48, 1998, č. 1, s. 105-187; KASTNER, Quido: *Městská správa v Litoměřicích v 16. století.* In: Stavovský odboj roku 1547. Pardubice, 1999, s. 135-144; STARÝ, Václav: *Přehled vývoje městské správy v Prachaticích v 16. století.* Vlastivědný sborník muzea Šumavy 4, 2001, s. 50-59; BOCK, Jiří: *O městské správě v Chrastavě a uchování jejích písemností do roku 1850. (Příspěvek k dějinám městského archivu v Chrastavě).* Fontes Nissae. Prameny Nisy 1, 2000, s. 57-70; TÝŽ: *Historický a hospodářsko-správní vývoj Trutnova do roku 1620.* SAP 55, 2005, s. 315-378; STARÝ, Václav: *Přehled vývoje městské správy v Prachaticích v 16. století.* Vlastivědný sborník muzea Šumavy 4, 2001, s. 50-59; GAJDOŠÍK, Petr: *Českolipské purkmistrovské rejstříky 1576-1617.* SAP 54, 2004, s. 459-565; ROEDL, Bohumír: *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573-1727.* Ústí nad Labem, 2004; KŮRKA, Pavel B.: *Volení a v obci vyhlášení? Vztah městské a zádušní správy v utrakvismu - základní přehled.* In: L. Březina, J. Konvičná a J. Zdychinec (red.), *Ve znamení zemí*

Ve studiích o dějinách městské správy převažují věcné charakteristiky městských rad a zkoumání jejich personální skladby. Bazální úroveň představují samotné soupisy jejich členů, jež mohou být doplněny detailnějším rozbohem.³⁸⁵ Samostatným předmětem výzkumu se mohou stát i subalterní orgány městské správy, zvláště mají-li výrazně kompetenčně vymezenou působnost, dlouhodobou tradici samostatného působení či obě dohromady. Nejdéle a nejvíce se studují pražské úřady;³⁸⁶ k venkovským královským městům se pozornost obrátila až v posledním desetiletí.³⁸⁷

Tuto základní úroveň výzkumu lze dále rozšířit srovnáním rad ze dvou měst.³⁸⁸ Různorodější možnosti nabízí doplnění soupisů grémií městské správy o prosopografii radních a diferenciaci jejich majetkových, sociálních a rodinných poměrů a vazeb. Kombinace prosopografických dat s frekvencí účasti jednotlivců v městské radě, profesním zaměřením či náboženskou orientací pak dokáže z napohled jednodolých seznamů jmen vyfiltrovat úzké

Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc., Praha 2006, s. 305-313; TÝŽ: *Kostelníci, úředníci, měšťané. Správa farnosti v utrakvismu*. Praha 2010; HOFFMANN, František: *Správa a městské knihy litomyšlské od 14. do 16. století*. SAP 57, 2007, s. 451-573; LHOTÁK, Jan: *K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850. I-II*. MZK 43 a 44, 2008 a 2009, s. 13-78 a 139-193.

³⁸⁵ KUBÁK, Jaroslav: *Městská rada Českých Budějovic během XVI. a počátkem XVII. století*. JSH 27, 1958, s. 81-89; BIŠKOVÁ, Petra: *Městská rada na Malé Straně v letech 1547-1650*. In: Osm set let pražské samosprávy. Sborník příspěvků z 18. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy (DP XXI.) Praha 2002, s. 67-79; DOUŠA, Jaroslav: *Seznamy staroměstských konšelů z let 1547-1650*. PSH XIV, 1981, s. 56-119; TÝŽ: *Staroměstští konšelé v jiných funkcích městské samosprávy v letech 1571-1602 a 1630-1650*. DP XV, 1997, s. 43-74; SMOLOVÁ, Věra: *Rada Starého Města pražského v letech 1650-1715*. PSH XXIV, 1991, s. 5-37; MENDELOVÁ, Jaroslava: *Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650*. PSH XXIX, 1996, s. 59-106; KŘESADLO, Karel: *Městské rady v Jihlavě v 16.-18. století*. VSV 10, 1996, s. 65-72; ROEDL, B.: *Žatecká rodina Hošťálků...*, s. 68-76 a 245-254; ŠMÍDOVÁ, Romana: *Podbořanská městská rada v letech 1553-1618*. In: M. Hrubá (red.), *Města severozápadních Čech v raném novověku (Acta Universitatis Purkynianae 55)*. Ústí nad Labem, 2000, s. 189-210; ROEDL, Bohumír: *Vademecum městské správy v Lounech...*

³⁸⁶ VÁLKOVÁ-FRÝZOVÁ, Marie: *Úřad perkmistra pražských viničních hor*. SPDHMP VI, 1930, s. 1-148; KRATOCHVÍL, Miloš: *Šestipanské úřady v Starém a Novém městě pražském do r. 1547 a jejich knihy*. SPDHMP VI, 1930, s. 149-264; URBANOVÁ, Miroslava: *Šestipanští úředníci Starého a Nového Města pražského v letech 1547-1628*. DP I, 1980, s. 102-125; ŠEBÁNEK, Jindřich: *Desetipanský úřad Starého města a jeho knihy. (Z dějin městské správy a diplomatiky městských knih)*. SPDHMP V-2, 1933, s. 767-930; MENDELOVÁ, Jaroslava: *Soupis úředníků osmipanského úřadu na Starém Městě pražském (do roku 1636)*. DP II, 1981, s. 144-189; TÁŽ: *Osmipanský úřad na Starém Městě pražském do roku 1637*. PSH XVII, 1984, s. 90-104.

³⁸⁷ ROEDL, Bohumír: *Úřad perkmistrů v Lounech v průběhu 16. - 18. století*. SAP 53, 2003, č. 1, s. 3-59; PFLEGEROVÁ, Štěpánka: *Vznik a vývoj paumistrovského úřadu v Plzni*. MZK 42, 2007, s. 52-111.

³⁸⁸ DOUŠA, Jaroslav: *Městské rady v Plzni a na Starém Městě pražském v letech 1550-1650. Sociální složení rad v letech 1560-1590*. SAP 32, 1982, s. 321-418.; TÝŽ: *Poznámky k činnosti městských rad na Starém Městě pražském a v Plzni v letech 1547-1627 a k pobytu císaře Rudolfa II. v Plzni v letech 1599-1600*. In: Osm set let pražské samosprávy. (DP XXI), Praha, 2002, s. 55-65; MENDELOVÁ, Jaroslava: *Staroměstské a novoměstské rady v první polovině 17. století*. Tamtéž, s. 81-91; TÁŽ: *Rady Nového a Starého Města pražského v letech 1547-1602*. In: *Pražské městské elity středověku a raného novověku - jejich proměny, zázení a kulturní profil*. (DP XXII.) Praha, 2004, s. 97-105.

skupiny mocenských elit, městského patriciátu a jiných vlivových skupin měšťanů v českých a moravských městech raného novověku.³⁸⁹ Výzkum této problematiky v městském prostředí pak úzce souvisí také se zájmem historiků o genezi a vývoj raně novověkého byrokratického aparátu, správních mechanismů a jejich personální realizace v prostředí šlechtického velkostatku.³⁹⁰ Je ovšem nutné neztratit ze zřetele, že správa feudálního velkostatku a správa raně novověkých měst představovala dva naprosto odlišné byrokratické systémy, z nichž první byl založen na více či méně pravidelně obměňovaných profesionálních (či poloprofesionálních) úřednících, zatímco výkon správy v českých královských městech byl v rukou usedlých radních, jimž živobytí nezajišťoval výkon úřadu, ale řemeslnická či kupecká živnost; a jediného profesionálního byrokrata v tomto prostředí představoval městský písař.

Vějíř výzkumných možností studia personální skladby městských rad je natolik široký, že plynule a neznatelně přechází z oblasti diplomatiky a dějiny správy do sféry dějepisectví. Je také neobyčejně časově náročný, zejména pokud jde o shromažďování prosopografických dat a údajů o majetkových poměrech (právě zde přitom dochází k přesahu dějinně správního aspektu do působnosti „ryzí“ historie). Sledování orgánů městské správy v Kadani v této práci proto zůstalo omezeno pouze na popis skladby městských rad a jejich personálních změn.³⁹¹ Prosopografie a socioekonomické charakteristiky zdejších radních, jakkoli nelze pochybovat o jejich přínosnosti, jsou jen jednou z částí širší problematiky kadaňské městské správy – ta

---

³⁸⁹ Zájem o tuto problematiku dokládají jak obecně a metodicky zaměřené studie PEŠEK, Jiří: *Pražské elity středověku a raného novověku. Úvodní zamýšlení*. In: *Pražské městské elity středověku a raného novověku - jejich proměny, zázemí a kulturní profil*. Praha 2004, s. 7-22; NODL, Martin: *Elity v českých a moravských pozdně středověkých městech jako badatelský a interpretační problém*. Tamtéž, s. 23-50; HRUBÁ, Michaela: *Možnosti výzkumu měšťanských elit v prostředí královských měst severozápadních Čech*. Tamtéž, s. 193-210; tak i práce z prostředí jednotlivých měst: BIŠKOVÁ, Petra: *Malostranské radní elity na přelomu 16. a 17. století*. Tamtéž, s. 107-116; PŘIKRYLOVÁ, Miroslava: *Podíl nobilitovaných měšťanů na staroměstské městské správě v letech 1547-1648*. DP IX/1, 1991, s. 135-175; VYBÍRAL, Zdeněk: *Mocenské elity v tábořské obci doby předbělohorské. Prosopografická studie k Táboru raného novověku I*. TA 9, 1999, s. 151-184; SULITKOVÁ, Ludmila: *Měšťané, jejich společenství a elity v Brně v předbělohorském období*. In: *Královská a poddanská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci. Sborník příspěvků z mezinárodního odborného sympozia uspořádaného ve dnech 5. - 6. října 2001 v Příboře*. Ostrava 2002, s. 115-123; HRUBÁ, Michaela: *Měšťanské elity v královských městech severozápadních Čech v předbělohorské době*. Tamtéž, s. 125-143.

³⁹⁰ STEJSKAL, Aleš: *Prosopografická analýza rožmberského a švamberského úřednictva (1550-1616). Model a jeho fungování*. SAP 44, 2004, s. 323-458; ŠIMŮNEK, Robert: *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418-1472*, Praha 2005; MATLAS, Pavel: *Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*. SAP 61, 2011, s. 435-463.

³⁹¹ Jiný přístup ostatně ani není možný, jak ukazuje série studií J. Doušy (*Seznamy staroměstských konšelů...*; TÝŽ: *Městské rady v Plzni a na Starém Městě pražském...*; *Staroměstští konšelé v jiných funkcích městské samosprávy v letech...* a TÝŽ: *Poznámky k činnosti městských rad na Starém Městě pražském a v Plzni v letech 1547-1627...*).

kromě samotných městských rad zahrnuje také další dílčí úřady hospodářské administrativy, správy městské komunity a venkovského majetku města – a poznání tohoto městského správního systému jako celku je třeba nepochybně dát přednost před detailnějším průzkumem parciálních otázek.

V Kadani se z doby předbělohorské nedochovala taková kompletní řada protokolů, do kterých by se pravidelně zapisovaly obnovy rady, umožňující sestavení uceleného přehledu „menších úřadů“ (komisí), jako v sousedních Lounech, kde mohl s jejich pomocí Bohumír Roedl sestavit svého pozoruhodného průvodce po lounské městské správě.³⁹² Přesto materiál, jenž je k dispozici, poskytuje řadu zajímavých zjištění a nejenže podstatně rozšiřuje dosavadní poměrně skromné znalosti o kadaňské městské správě, ale přispívá také k prohloubení poznatků o správě českých novověkých královských měst.

Ucelené soupisy členů městských rad se dochovaly se ve třech (respektive čtyřech) typech pramenů různé provenience. Jako první je třeba uvést knihy z kadaňské městské kanceláře (knihy městské správy v užším slova smyslu, knihy nesporného soudnictví a rychtářské knihy), do nichž byly porůznu při nejrůznějších příležitostech tyto soupisy zaznamenávány. Bohužel, není jich mnoho. Z let 1465-1519 pochází pouze čtrnáct soupisů městských rad, rozprostřených po tomto časovém úseku – s výjimkou přelomu šedesátých a sedmdesátých let 15. století – s přibližně s desetiletou periodicitou. Pro dvacátá a třicátá léta 16. století (konkrétně se jedná o období let 1520-1543) nejsou v kadaňských městských knihách dochovány vůbec žádné soupisy a ze 17. století chybí soupisy z let 1601 a 1603-1617. Menší několikaleté césury jsou i v ostatních obdobích – s výjimkou let 1562-1567, 1575-1590 a 1592-1600, kdy se soupisy členů městských rad dochovaly v ucelených řadách.

Druhý zdroj poznatků o personální skladbě kadaňských městských rad představuje kniha obnov městských rad podkomořského úřadu, kterou založil Purkart Točník z Křimic na Křimicích a Prostiboři po svém jmenování podkomořím v roce 1603 a v níž jsou až do roku 1614 jmenovitě zaznamenány všechny nové rady, dosazené ve městech, spadajících pod jeho pravomoc.³⁹³ Zápisy v této knize doplňují jména kadaňských radních z let 1604-1613, která chybí v pramenech tamní městské provenience; a kromě toho také poskytují bohatý materiál, umožňující srovnání městských rad v Kadani se strukturou správních orgánů dalších královských měst.

---

³⁹² ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...* . V Kadani se takový protokol dochoval se jen jeden, z let 1619-1621 (KČ 3/96). Ani ten ale neobsahuje žádné záznamy o jednotlivých komisích a menších úřadech.

³⁹³ NA Praha, PKÚ, kniha č. 2.

V případě třetího pramene se nejedná o písemnost diplomatickou, ale o knihu záznamů spíše letopisecké než kronikářské povahy, popisující některé události v Kadani od údajného založení města v roce 821 do roku 1599 (s několika pozdějšími přípisy z let 1631-1659). Chybí jí titulní list a papírový štítek, přilepený na hřbetě knižní vazby, jí označuje jako „Kadaňskou kroniku“ (*Chronica Cadanensia*). Byla napsána patrně v první polovině devadesátých let 16. století, zcela určitě ve světnici některého ze zdejších domů a jejím autorem je zatím neidentifikovaný kadaňský měšťan. V průběhu 17. století jí zřejmě získala knihovna zdejšího františkánského konventu 14 sv. Pomocníků; dnes je uložena v knihovně františkánského kláštera u Panny Marie Sněžné na pražském Novém Městě.³⁹⁴

Pro svůj význam by si zasloužila samostatný obsahový rozbor, který není možné na tomto místě provést, neboť by se do značné míry rozcházel se zaměřením této práce.³⁹⁵ Je nutné se omezit pouze na konstatování, že autor do kroniky zaznamenal členy celkem třiatřiceti městských rad z let 1526-1599. Tím se jejich soupis rozšířil o dvaadvacet nových položek; dalších jedenáct městských rad, zapsaných v kronice, se časově kryje s již známými radami z kadaňských městských knih. Jména radních v těchto paralelně dochovaných jedenácti radách jsou identická a poskytují doklad o tom, že autor kroniky pracoval s věrohodnými informacemi, i záruku věrohodnosti zbývajících jedenadvaceti seznamů městských radních. Ty sice nejsou vždy úplné (někdy chybějí jedno či dvě jména konšelů) a kronika také v jednom případě (v roce 1541) uvádí o několik dní pozdější datum obnovy městské rady než autentické písemnosti diplomatické povahy.³⁹⁶ Tyto drobné nedostatky ale nepochybně vyplývají ze skutečnosti, že kronikářské zápisy byly psány s delším časovým odstupem. Pro úplnost je třeba uvést, že další soupis členů městské rady, z roku 1531, je

---

³⁹⁴ *Chronica Cadanensia*. Knihovna františkánů u P. Marie Sněžné v Praze. Historické fondy, Františkáni Praha, sbírka rukopisů, sign. Rf 13 (dále cituji pouze jako CC). Otázka, kdy a za jakých okolností se tato kronika dostala z Kadaně do knihovny františkánů u P. Marie Sněžné, je zatím obestřena záhadou. V rukopisných katalozích této knihovny z let 1778 a 1815 zapsána není; objevuje se až v katalogu, který po roce 1851 sestavil Čeněk Lichtblau (na s. 296). Srov. k tomu KAŠPAR, Jan: *Knihovna kláštera františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze (dějiny, knižní fond a současný stav)*. In: *Historia Franciscana II.*, Kostelní Vydří 2005, s. 225-268. Panu Mgr. Janu Kašparovi děkuji za informace o knihovně pražského františkánského kláštera u P. Marie Sněžné a za upozornění na jeho výše citovanou studii.

³⁹⁵ Do kontextu vývoje městského předbělohorského kronikářství jí vsazuje Marie TOŠNEROVÁ: *Kroniky českých měst z období raného novověku*. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*. Sborník ze 17. odborné konference, Olomouc, 5. - 6. listopadu 2008. Olomouc 2009, s. 176, 179 a 184; TÁŽ: *Kronika města Kadaně v kontextu předbělohorského dějepisectví*. StR 39, 2009, s. 331-338; TÁŽ: *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526-1620*. Praha 2010, s. 111-115.

³⁹⁶ Kniha obnov městských rad podkomořského úřadu z let 1540-1555 – NA Praha, PKÚ, kniha č. 1.

uchován na titulním foliu tzv. knihy kadaňského růžencového bratrstva;³⁹⁷ je však zcela identický se složením téže městské rady, zapsaném v Kadaňské kronice.)

Zkompletujeme-li soupisy členů městských rad ze všech tří výše uvedených pramenů, zjistíme, že nejméně – pouhých deset – se jich dochovalo z pětadesátiletého období na přelomu 15. a 16. století. Z rozmezí let 1526-1570 je dochování soupisů městských rad více než tříčtvrtinové a z období 1575-1620 jsou tyto soupisy téměř ucelené. Jak ukazuje tabulka č. 30, nebylo by vhodné zabývat obdobím let 1465-1620 jako jedním celkem. Kvůli časovému dochování soupisů městských rad a dalším okolnostem, podrobněji vysvětleným níže, bude následující výklad rozdělen na dvě části. První zahrnuje období konce středověku a druhé podstatnou část předbělohorské doby.

Tab. č. 30: Přehled dochovaných soupisů městských rad

časové rozmezí	roky, ze kterých jsou dochovány ucelené soupisy členů městských rad	počet let	počet městských rad
1465-1519	1465-1467, 1472, 1475, 1485, 1496, 1503, 1517 a 1519	55	10
1526-1570	1526-1545, 1547, 1550, 1552, 1556-1557, 1559, 1562-1567 a 1570	45	30 ^{*)}
1575-1620	1575-1590, 1592-1600, 1603-1614 a 1618-1620	46	39 ^{**)}

^{*)} Rada z roku 1530 byla obnovena až v roce 1534; rada z roku 1536 až v roce 1538, kdy došlo k dvojí obnově rady; a rada z roku 1557 byla obnovena až v roce 1559; 30 rad tak pokrývá celkem 34 let.

^{**)} Rada z roku 1610 byla obnovena až roku 1612; v roce 1619 došlo k dvojí obnově rady (v červenci a prosinci, složení červencové rady ale není známo); 39 rad tak pokrývá 40 let. Podle jednotlivých let a typů jsou tyto rady rozepsány v tabulkách č. 32-35 a 45.

Vzhledem k neúplnému stavu dochování soupisů městských rad, zejména ze staršího časového období, se zdálo vhodné využít ještě další možnosti a rozšířit je o jména konšelů, která je možné zjistit z testamentů. Podle praxe, kterou lze v kadaňské městské kanceláři sledovat od roku 1465, byli u 85% až 95% testamentů, vložených do městských knih, uváděni jako svědci dva konšelé. Od poloviny padesátých let 16. století začaly testamenty vysvědčovat i osoby bez konšelské funkce, které složily svědeckou přísahu. Tento nový způsob pak během necelých deseti let nahradil dosavadní praxi a radní se ze svědeckých formulí testamentů vytratilí.³⁹⁸ Testamentární svědecké formule z let 1465-1561 tak umožňují

³⁹⁷ Tzv. kniha růžencového bratrstva v Kadani (1505) 1531-1725 (dále cituji pouze KRB Kadaň) je součástí fondu LRRA, sign. R 4/1. Fond se původně nacházel v SOA Litoměřice, pobočka Žitenice. 20. října 2010 byl předán do přímého držení panu Martinu Lobkowiczovi a nyní je uložen na zámku v Nelahozevsi. Za upozornění na tuto knihu děkuji paní profesorce Haně Pátkové, která je také autorkou popisu a rozboru nejstarších částí této knihy – *Tzv. kniha růžencového bratrstva v Kadani jako pramen pro dějiny zbožnosti na sklonku středověku*, PB 5, 2009, s. 169-175.

³⁹⁸ RAK, P.: *Kadaňské knihy...*, s. 68-69 a 78-79.

získat další jména konšelů. Jejich výpovědní hodnota je omezena pouze na elementární sdělení, že daná osoba vykonávala v daném roce konšelský úřad. S takovou informací nelze příliš pracovat, protože solitérní údaje o jedincích nedovolují sestavit kompletní soupis městských rad, o nichž je nutno obecně předpokládat, že byly každoročně obnovovány (i když to neplatí bez výjimky). Data obnov rad se přirozeně nekryla s počátky a konci kalendářních roků (z každého kalendářního roku by tak tedy v ideálním případě měly být k dispozici dva soupisy – „staré“ a „obnovené“ rady). Jména konšelů, získaná z testamentárních svědeckých formulí je proto možné strukturovat pouze podle kalendářních roků, aniž by bylo možné určit, zda konkrétní osoby působili ve staré či obnovené radě (nebo případně v obou dvou). Přesto nejsou jejich jména zcela bezcenná. Lze je využít jako indikátor výskytu konšelů a pro přesnější poznání délky jejich působení v městské správě.

Výše popsaná časová nekompaktnost jmenných soupisů členů městských rad totiž podstatně ztěžuje možnost v úplnosti sledovat to nejdůležitější: délku funkčních období, průběh kariéry měšťanů v jednotlivých radních sborech a jejich rotaci mezi nimi. Na některé z těchto otázek lze najít více či méně uspokojivé odpovědi na základě rozborů časových údajů a výskytu jmen a osob v jednotlivých sborech městské správy. Analýza těchto faktorů se neobejde bez pečlivě sestavených soupisů těchto sborů. Pouhý výčet jmen v podobných seznamech městských rad, jak zdůraznil ve své knize Bohumír Roedl, je ale v podstatě samoúčelný a pro všestrannější historické využití nemá téměř žádný význam, není-li rozšířen o další údaje.³⁹⁹

Nemusí to ale být jen socioekonomická charakteristika představitelů městské správy. Vypovídací hodnotu seznamů členů městských rad z delšího časového období, byť nejsou dochovány zcela souvisle, lze zvýšit i jiným způsobem; a to převodem jejich chronologického řazení na jmenné. Výsledný produkt této transformace má podobu „mikrobiogramů“ úředních kariér kadaňských městských radních v podobě jejich abecedního soupisu s uvedením funkčních období, která v příslušných městských radách zastávali. V situaci, kdy nemáme k dispozici žádný jiný zdroj poznatků, je délka působení ve vrcholných orgánech městské správy jediným možným kritériem pro indikaci vlivu a mocenské pozice jednotlivých členů městských rad a v celkovém souhrnu i pro zmapování dynamiky personálních obměn

---

³⁹⁹ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 8-9. Na konkrétních případech pak DOUŠA, Jaroslav: *Seznamy staroměstských konšelů z let 1547-1650*. PSH XIV, 1981, s. 56-119; TÝŽ: *Městské rady v Plzni a na Starém Městě pražském...*, s. 409-414; BIŠKOVÁ, P.: *Malostranské radní elity...*, s. 107-116; VYBÍRAL, Z.: *Mocenské elity v tábořské obci...*, s. 151-184.

v městských radách.⁴⁰⁰ I když samozřejmě není možné vypovídací hodnotu této metody přeceňovat, její nespornou výhodou je snadnost a universálnost její aplikace – může být použita u každého města s dostatečně velkým (nikoli však nutně zcela úplným) soupisem členů městských rad. Podle mého názoru by dokonce mělo zmapování mocenských pozic jednotlivců a skupin v městských radách předcházet studiu sociálního a ekonomického zázemí radních.

Praktickým výsledkem těchto úvah jsou čtyři samostatné soupisy, tvořící se svém celku propojený a vzájemně se doplňující systém. První tři: a) ucelené soupisy celých městských rad; b) seznam konšelů, vyskytujících se ve svědeckých formulích testamentů; a c) seznam městských rychtářů představují „klasické“ materiálové soupisy rad, konšelů a rychtářů včetně citací pramenů, z nichž byly převzaty.⁴⁰¹ Čtvrtý: d) seznam konšelů a členů menších rad v Kadani v letech 1464-1620 přebírá informace o vykonávaných funkcích v městských radách z předchozích třech soupisů, syntetizuje je podle osob, kterých se týkají, a takto vzniklé „mikrobiogramy“ úředních kariér městských radních zpřístupňuje v abecedním pořadí podle jejich příjmení. Prameny v něm už nejsou citovány a v případě potřeby je možné je dohledat v předchozích třech soupisech podle letopočtu. Místo toho jsou zde ale uvedeny odkazy na zdroje, z nichž byly čerpány informace o náboženské orientaci jednotlivých radních, jež pak byla prostřednictvím barevné konvence (o ní pojednává následující bod č. 4) vizualizována nejen v tomto seznamu,⁴⁰² ale i v dalších soupisech a přílohách.

Všechny čtyři soupisy byly sestaveny podle následujících zásad:

1.) V Kadani byly kromě nejviditelnějšího sboru zástupců – městské rady – součástí systému městské správy ještě další dvě grémia. Jmenné seznamy jejich členů jsou dochovány v ještě menší míře než soupisy konšelů a podrobnější pozornost jim bude věnována níže. Ze soupisů těchto „menších rad“, pokud existují, nebyl vytvořen oddělený samostatný seznam, ale jsou v příloze č. XXVI připojeny v příslušných letech k „hlavní“ městské radě.

2.) Pokud je známo přesné datum obnovení rady, je na počátku soupisu dané městské rady v této příloze před denním datem připojeno adjektivum „obnovená“; pokud ne, je na počátku soupisu uvedeno konkrétní denní datum (je-li známo) nebo letopočet, z něhož příslušný soupis pochází.

3.) Funkční období městských rad se, jak známo, nekrylo s kalendářními roky, ale přesahovalo z jednoho kalendářního roku do druhého, v některých výjimečných případech

---

⁴⁰⁰ Podobný způsob, i když v zcela jiném prostředí, volil pro poznání mechanismů vrchnostenské správy rožmberského dominia STEJSKAL A.: *Prosopografická analýza...*, s. 323-458.

⁴⁰¹ Obsahují je přílohy č. XXVI, XXVII a XXVIII.

⁴⁰² Je obsahem přílohy č. XXIX.

mohlo trvat i více kalendářních let. V zájmu zpřehlednění následujícího textu označuji ve výkladu samotném i ve všech přílohách jednotlivé rady pouze jedním letopočtem, jenž označuje rok, v němž byly obnoveny. Označování funkčních období městských rad (v podobě např. „1570-1571“) působí v často se opakujících výčtech jako zbytečné, těžkopádné a vyčerpávající pozornost jak autora, tak čtenářů. Uvedení pouze počátečního roku (např. „1570“) automaticky implikuje i rok následující a plně postačuje k jednoznačné identifikaci příslušného funkčního období. Pro úplnost je třeba dodat, že jsou známy pouze čtyři případy, kdy v Kadani zůstala městská rada bez obměny delší dobu než jeden rok: v letech 1530-1534, 1536-1538, 1557-1559 a 1610-1612; a naopak jen případ, kdy došlo k dvojí renovaci městské rady v průběhu jednoho roku (1538). Teoreticky nelze vyloučit možnost, že delší dobu vykonávaly svou funkci i rady z oněch limitních let, které sousedí s roky, v nichž se nepodařilo obnovu či existenci městských rad doložit. To se týká let 1560, 1561, 1568, 1569, 1571-1574, 1591, 1601, 1602 a 1615-1617. Z let 1546, 1548, 1549, 1551 a 1553-1555 sice také chybí seznamy členů městských rad, ale dochovaly se záznamy o jejich obnově.⁴⁰³ Spolehlivou odpověď na tuto eventualitu ale dochovaný materiál neumožňuje.

4.) Stejný způsob identifikace (tj. pouze počáteční letopočet) byl použit i v „mikrobiogramech“ v příloze č. XXIX pro označování doby funkcí, které jednotliví radní vykonávali v grémiích městské správy.

5.) Uvádění počátečního a konečného letopočtu považuji za vhodné nejen v případě „víceletých“ rad, ale i u jednotlivých osob v dílčích charakteristikách jejich úřední kariéry, neboť zde naopak takové vymezení pomocí obou letopočtů přispívá ke snazšímu pochopení textu a k lepší orientaci v něm.

6.) Původně ryze katolická Kadaň se od poloviny dvacátých let 16. století, kdy se zde velmi rychle zformovala početná skupina evangelíků, stala městem dvojí víry a toto náboženské rozdvojení městské obce nelze při sledování skladby městské rady opomenout. Podrobněji se jejím konfesním složením budeme zabývat později; na tomto místě je ale nutné poněkud předběhnout obsahové členění této práce a stručně popsat konvenci, použitou pro označení konfesní orientace jednotlivých radních v letech 1526-1620. Pro svou jednoduchost a s tím související rychlé zprostředkování informace byla k tomuto účelu nakonec vybrána symbolika čtyř barev, označující všechny v úvahu připadající varianty. Černá slouží k označení katolických konšelů (je to vlastně plynulé pokračování situace z doby před rokem 1526, kdy se všichni členové kadaňské městské obce hlásili ke katolické církvi). Červená

---

⁴⁰³ Podrobněji a v celkovém kontextu jsou tyto případy rozepsány v tabulce č. 35 a v příloze č. VII.

barva označuje stoupence reformního směru (utrakvisty); a modrá signalizuje, že náboženské přesvědčení dané osoby se nepodařilo zjistit. Fialovou barvou jsou pak tištěna jména několika konvertitů, které se mezi radními podařilo zjistit; a to bez rozlišení toho, k jakému náboženství konvertovali (tato barva se používá, pokud je jméno příslušného konvertity uváděno v širších časových souvislostech; v kratších časových úsecích pak mohou mít jména konvertitů a letopočty v jejich „mikrobiogramech“ v příloze č. XXIX v závislosti na tom, jak byly vyhodnoceny informace, jež pro daný rok či časový úsek podařilo zjistit, barvu černou, modrou či červenou).

7.) Automatizované zpracování několika desítek soupisů členů městských rad, obsahujících celkem více než čtyři sta jmen, by nebylo možné bez unifikace jmen a příjmení radních. Jejich křestní jména byla ponechána v německé podobě a u příjmení byla preferována jejich nejčastěji používaná varianta. Počeštěny byly pouze jména lokalit, tvořící součást identifikačního pojmenování pěti osob (Wenzel a z Jeseně namísto Wenzel von Gesen; a podobě Baltazar z Jeseně, Mates a Urban z Úhošťan, Endres z Kotviny a Filip ze Soběchleb). Ve většině případů se podoby příjmení příliš nelišily (např. Aichfeld – Eichfeldt; Bach – Pach; Czedliczer – Cetliczer – Zedlitzar – Zettlitzer; Czewmer – Czeumer – Czeymer Zeimer; Görg – Georg; Götz – Getz; Gessener – Gessner – Gösner; Glassperger – Glassberger; Hayko – Hayken; Kürbitzer – Körbitzer – Kürwiczzer – Kürbitzar; Pelzer – Peltzer; Piehret – Piret; Pühler – Pyler; Püsser – Pieser; Rudusch – Rudisch; Rurentwark – Rürentwarck – Roruntwack; Saczer – Soczer - Sotzer; Schimko – Schimku; Schwartz – Swarz – Schwarz – Schwarc; Sutor – Schuster; Tiegel – Diegel; Voit – Voight; Weckerle – Weckerla nebo Wortsch – Wartsch – Borsch); takže případná identifikace těchto různých tvarů s podobou, používanou v této práci, by neměla činit příliš velké potíže. Poněkud větší nesnáze způsobila příjmení Imgraben a Grabner. V první městské radě z roku 1538 a mezi konšely ze svědeckých formulí testamentů v letech 1542-1548 se objevuje Jörg Imgraben a v letech 1549-1550 byl městským rychtářem Georg Grabner.⁴⁰⁴ Vzhledem k nevelkému rozdílu jedenácti let a stejnému křestnímu jménu se domnívám, že obě příjmení patřila stejné osobě; stejně jako v případě Caspara Imgraben, radního v letech 1538-1541 a Caspara Grabnera, radního v letech 1559-1560⁴⁰⁵ (třebaže zde rozdíl mezi výskyty obou jmen téměř dvacetiletý). Oba uvádím pod předpokládanou mladší variantou jejich příjmení. V souvislosti s variantními podobami příjmení pokládám za nutné ještě upozornit na kadaňského měšťana,

---

⁴⁰⁴ CC, fol. 99v a KČ 26/725, fol. 89r.

⁴⁰⁵ CC, fol. 100r a 104r-105r; KČ 15/568, fol. 311r, 316r a 318v (1538-1541) a KČ 5/98, fol. 113r; KČ 15/568, fol. 379v (1559-1560).

radního a primasa Marka Reindlera, s jehož příjmením se lze v edicích dokumentů setkat ve zkomolené podobě „Steindler“⁴⁰⁶ či „Sejndler“.⁴⁰⁷ Varianty jednoho příjmení, které se od sebe odlišovaly na první pohled nesouvisejícími podobami, se vyskytovaly jen u několika málo osob, uvedených v tabulce č. 31.

Tab. č. 31: Výrazně odlišné varianty příjmení radních

použitý tvar příjmení	varianty
Bayer, Adam	Adam Pehrer, Adam Pehr, Adam Bayerer, Adam Prayer
Benesch	Wenisch
Florin, Wolfgang	Wolfgang Goltschmidt
Genslig, Philip	Philip Gensel
Hanel, Felix	Felix von Hana, Felix Handl
Hess, Thomas	Thoma von Neprovic, Thomas Neprowicz
Imgraben, Wolfgang	Wolfgang Richter
Janko, Stefan	Stefan Genck
Kystenfeger, Melchior	Melchior Organist
Riedl, Hans	Hans Rüdtl
Rzchorz, Martin	Merten Sehorse, Merten Sehorsu, Schrehorsche, Rzchorssy
Schynko, Endres	Endres, der Schynkin aidenn
Starckfenzel Johann	Starck Hans
Stefest, Johann	Johann Stehefest, Johann Stehefeste
Strejczko, Lorenz	Lorenz Streytzku, Lorenz Strauzsckha, Lorenz Streyczka
Thumb, Veit	Veit Thiem
Thomaschko, Wenzel	Wenzel Damaschka, Wenzel Domaschko
ze Soběchleb, Filip	Philip Bauer, Philip von Zoboleb, Philip Zobachleb, Philip von Obachleb

8.) Dalším důsledkem sjednocování jmen a příjmení do unifikovaných tvarů, vhodných pro hromadné databázové zpracování, byla nutnost rezignace na uvádění přídomků členů kadaňských erbovních rodin,⁴⁰⁸ kteří zasedali v městské radě. Hlavním důvodem tohoto rozhodnutí byla nutnost uvádět v opačném případě dvojí podobu jmen u těch konšelů, kteří po získání erbovní listiny připojili ke svému jménu také přídomek. Nejstarší známý doklad takového udělení erbovní listiny kadaňskému měšťanu (3. prosince 1558) je spojen s

⁴⁰⁶ NOVÁK, Jan Bedřich (ed.): *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl XV. Sněmy roku 1611, II., Generální sněm na hradě Pražském*. Praha 1929, s. 70-71, č. 61.

⁴⁰⁷ HRUBÝ, Petr: *O obraz sv. Jeronýma. (Poznámka k získávání uměleckých děl do sbírek Rudolfa II.)* In: M. Hrubá a P. Hrubý (red.), *Renesanční sochařství a malířství v severozápadních Čechách*. Sborník z kolokvia uskutečněného v Muzeu města Ústí nad Labem 25.–26. listopadu 1999, Ústí nad Labem 2001, s. 341.

⁴⁰⁸ Problematiku měšťanských erbovníků naposledy výstižně shrnula HRUBÁ, Michaela: *Erbovní měšťané – „urozená“ vrstva předbělohorských českých měst? (Životní styl erbovních rodin na příkladu Mrázů z Milešovky v Litoměřicích)*. In: K. Jíšová a kol. (red.), *V komnatách paláců, v ulicích měst*. Sborník příspěvků věnovaných Václavu Ledvinkovi k šedesátým narozeninám. Praha, 2007, s. 245-249.

Wolfgangem Florinem z Lambsteina.⁴⁰⁹ Největšímu věhlasu se z kadaňských erbovníků těšil evangelík Petr Štěrba, jemuž erb a přídomek „ze Štěrbic“ udělil císař Maxmilián II. 7. června 1569. Ty pak užívali i jeho děti a vnuci Cyprián, Kristián, Johann, Ferdinand, Petr a Timoteus.⁴¹⁰ O necelý rok později (1. května 1570) se erbu a přídomku „z Prošovic“ Štěrbovův současník a antipod, katolický královský rychtář Konstantin Selender.⁴¹¹ 28. září 1589 byla vyhotovena erbovní listina pro pět sourozenců Cikánových (bratry Valentina, Jiřího, Řehoře, Tomáše a Matouše), kteří si ke svému příjmení připojili přídomek „z Rotenštejna“; a 28. března 1591 pro Adama Bayera von Hagenleut (s počestěnou podobou příjmení „Bavorovec“).⁴¹² Na počátku 17. století získali erbovní listiny královský rychtář a Christoph Albrecht (s přídomkem „z Rechtalu“, 9. srpna 1601)⁴¹³ a měšťan Georg Weckerle von Weckenstein (1616).⁴¹⁴ Ne vždy – a to byl další důvod, proč tyto přídomky nejsou uváděny – je však možné přesnou dobu nobilitace zjistit – konkrétně se jedná o početné rody Kurbitzerů von Kürbitz a Schönhöferů von Lichtenfeld. Pro úplnost je ještě třeba dodat, že dva významní protagonisté kadaňské městské správy ze závěru předbělohorské doby – Markus Reindler z Reindlersbergu a Georg von der Espenhorst – byli pravděpodobně členy rytířského stavu a na počátku 17. století sem přišli již jako nobilitovaní.⁴¹⁵

---

⁴⁰⁹ KRÁL, Adalbert, Ritter von Dobrá Voda: *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien. Genealogisch-heraldisches Repertorium sämtlicher Standeserhebungen, Prädicate, Beförderungen, Incolats-Erteilungen, Wappen und Wappenverbesserungen des gesamten Adels der Böhmisches Krone mit Quellen und Wappen.Nachweisen*. Reprint vydání z roku 1904, Brno 2005, s. 59. Je možné, že jej případný příbuzenský vztah pojil s lékařem arciknížete Ferdinanda Tyrolského Michalem Florinem z Lambsteina, jenž byl přijat do rytířského stavu v roce 1562 – KLECANDA, Vladimír: *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku*. ČAS 6, 1925, s. 97, č. 118.

⁴¹⁰ K osobě, životu a dílu Petra Štěrby ze Štěrbic DOBIÁŠ, J.: *Dějiny královského města Pelhřimova.... Díl III. 2., Část II. 2.* s. 455-457.

⁴¹¹ KRÁL, A.: *Der Adel von Böhmen....*, s. 304. Stručné poznámky k Selenderově osobnosti přinesl OSN XXVII, Praha 1908, s. 528 a TRUHLÁŘ, Antonín – HRDINA, Karel – HEJNIC, Josef – MARTNÍNEK, Jan: *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 5. S – Ž*. Praha 1982, s. 41-42.

⁴¹² KRÁL, A.: *Der Adel von Böhmen....*, s. 9 a 36.

⁴¹³ Jeho příjmení se velice často uvádí ve tvaru „Albert“; zdá se však, že jde o záměnu tvarově příbuzných jmen. Pro tvar „Albrecht“, používaný i v této práci, hovoří podle mého názoru skutečnost, že přídomek „z Rechtalu“ je jeho anagramem – upozornil na to KLECANDA, Vladimír: *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*. ZČZA 7, 1937, s. 82.

⁴¹⁴ KRÁL, A.: *Der Adel von Böhmen....*, s. 293.

⁴¹⁵ O obou více v podkapitole II.3.5 této práce.

II.2 Městská správa v letech 1465-1519

Z časového rozpětí 1465-1519 (celkem tedy 55 let) známe jmenovité složení deseti rad (z roku 1517 navíc ještě neúplné) a pěti dalších dvou sborů městské správy – přísežných a obecných starších (ani ty nejsou v letech 1472 a 1475 patrně zcela úplné). Jak ukazuje tabulka č. 32, z uvedeného období se dochovalo deset soupisů městských rad a po pěti seznamech sborů přísežných a obecních starších (tedy přibližně necelá pětina městské rady a necelá desetina obou dalších grémií). S výjimkou dvou nejmladších pocházejí všechny z nejstarší městské knihy trhů a testamentů z let 1465-1519.

Tab. č. 32: Přehled dochovaných soupisů radních grémií z let 1465-1519

rok			
1465	rada		
1466	rada		
1467	rada		
1472	rada	osm přísežných	starší z obce ^{*)}
1475	rada	osm přísežných	starší z obce ^{*)}
1485	rada	osm přísežných	starší z obce
1496	rada	osm přísežných	starší z obce
1503	rada	osm přísežných	starší z obce
1517	rada *)		
1519	rada		

^{*)}Jména členů se nedochovala v úplnosti.

Toto období se nabízí jako ucelená a svým způsobem organicky ohraničená etapa. Její dolní hranice je dána výskytem nejstaršího soupisu městské rady; a rok 1519 je pro uzavření této etapy vhodný hned z několika příčin. Zakoňuje několik desetiletí ne příliš dobře dochovaných soupisů městských rad, po něm následuje šest let, z nichž žádné soupisy městských rad nemáme, a od roku 1526 pak začíná další relativně ucelená řada soupisů radních, dosahující s jistými mezerami až do roku 1614. Etapa let 1465-1519 se také časově kryje se sklonkem doby poděbradské a většinou doby jagellonské, kdy Kadaň po krátkém dramatickém intermezzu z roku 1467 prožívala od počátku sedmdesátých let 15. století desetiletí konfesijně jednotného města, věrného katolickému vyznání, která v roce 1523 uzavřel počátek konfliktu mezi katolíky a evangelíky. Dramatické mocenské otřesy a zvraty, se, jak známo, (nejen) v městském prostředí projevují výraznými personálními obměnami ve složení centrálních správních orgánů; a protože rozdělení Kadaně na dvě náboženské obce také skutečně podstatně ovlivnilo i podobu městských rad, bude nepochybně lépe věnovat se této problematice odděleně.

Detailní průzkum diskontinuity personální skladby vrcholných městských orgánů, způsobené společenskými převraty, by mohl napomoci objasnit mechanismus, charakter a pozadí těchto společenských přeměn. Nezbytnou podmínkou pro takový průzkum jsou ale v úplnosti dochované soupisy městských grémií, dovolující bezpečné poznání změn ve složení městských rad. Pro názorný – a bohužel také ojedinělý – doklad tohoto tvrzení se v Kadani musíme vrátit hned na začátek zkoumaného období. Na jaře 1467 se město ocitlo v podezření, že se v nastávajícím válečném střetu s Matyášem Korvínem chystá přejít do tábora jeho českých katolických spojenců a v červenci 1467 Kadaň obsadily vojenské oddíly Jiřího z Poděbrad. Shodou okolností se z této doby také dochovaly tři městských rad z let 1465-1467, které přispěly k hlubšímu pochopení kadaňských událostí z léta roku 1467.

Do rady, obnovené před 25. červnem 1466, přešlo z předchozí rady šest konšelů.⁴¹⁶ V nové radě, kterou podkomoří Václav Valečovský z Kněžmostu dosadil po obsazení Kadaně 5. srpna 1467, zasedli jen čtyři konšelé, o nichž je známo, že úřadovali v předchozích radách,⁴¹⁷ a ostatních osm bylo jmenováno nově. Vzhledem k tomu, že soupisy rad v Kadani jsou k dispozici až od let 1464-1465, není možné vyloučit, že počet „starých“ radních mohl být v radě ze srpna 1467 vyšší. Dosazení minimálně čtyř osob, které se již v minulosti podíleli na správě města, do renovované městské rady v srpnu 1467 i tak ale zcela jednoznačně indikuje, že se na možných přípravách vzpoury proti panovníkovi nepodílela většina městské obce a jejich reprezentantů. Tento závěr potvrzuje i skutečnost, že z celkem asi sedmi desítek osob, obviněných ze zrady panovníka a obeslaných do Prahy před soud, jich necelá polovina (asi pětatřicet) dalo přednost emigraci a uprchlo do Saska; a v řadách těchto emigrantů byli jen tři konšelé z předešlé městské rady (tj. z let 1466-1467). Pro ně a pro několik dalších měšťanů tak v červenci a srpnu 1467 skončila jejich konšelská kariéra; a pro jiné zase začala.⁴¹⁸

---

⁴¹⁶ Tradice obnovování pouze poloviny konšelů z odstupující městské rady pochází z počátku druhé třetiny 14. století – CIM II, s. 321-326, č. 199-201.

⁴¹⁷ Wenzel Hupfauf (z předchozí rady), Johann Pruckmeister (z rady z let 1465-1466), Nicolas Schober (působil jako konšel v obou radách v letech 1465-1467 v radě 1467-1468 tak nastoupil k výkonu úřadu potřetí za sebou) a Caspar Imgraben (doložený testamentární svědeckou přísahou jako konšel v roce 1464).

⁴¹⁸ Do Saska uprchli tři bývalí konšelé, kteří byli 5. srpna 1467 obviněni zrady – Nicolas Clee, Augustin Moschner a Gregor Pellifex; další čtyři, rovněž obviněni ze zrady, byli později omilostněni (Johannes Derrenswamb, Nicolaus Messner, Prockel Newhans a Mathias Steinprecher). Prockel Newhans a minimálně pět dalších konšelů (Jakub Behem, Johann Pruckmeister, Lorenz Rudusch, Nicolas Schober a Hans Ludl) pak zastávalo konšelské funkce i nadále v sedmdesátých, osmdesátých a devadesátých letech 15. století. Zikmund Leymer, kterého označili uprchlí kadaňští měšťané za původce křivého obvinění o připravované zradě Kadaně a který se stal primasem rady, obnovené 5. srpna 1567, se pravidelně objevuje mezi kadaňskými radními až do své smrti na počátku devadesátých let 15. století. Podrobně k těmto událostem RAK, P.: *Kadaňský incident z roku 1467...*, s. 30-37.

Na správě města se v tomto časovém období podílely tři sbory měšťanů. Kromě městské rady („*die rate*“, „*consules*“, „*gesworne schöpfen*“, „*gesworne schöpfen des rats*“) to dále byl osmičlenný sbor tzv. přísežných („*dy achtgesworne*“, „*achtgesworne zu rate*“, „*octojurati*“, „*VIII přísežných*“) a čtyřiatvacetičlenný sbor obecních starších („*dy edlsten*“, „*dy edlste gekorne*“, „*die edlsten von der gemeine*“, „*xxiiii auss der gemaynn*“, „*seniores*“, „*XXIV k obecnému dobrému tomu městu*“).⁴¹⁹ Členové rad přísežných a obecních starších byli voleni na shromáždění celé obce, svolané nově ustanovenými radními a purkmistrem – „*jednú v roce, potom hned najprvnější neděli po tom sazení té raddy tehdy purkmistr a radda dali zvoniti a provolati na všecku obec, na chudého i bohatého, tu sami sobě volili těch VIII přísežných a XXIV k obecnému dobrému*“.⁴²⁰

Pokud budeme předpokládat, že v letech 1465-1519 bylo v kadaňské městské správě každoročně obsazováno dvanáct míst radních, osm přísežných a čtyřiatvacet obecních starších; celkem tedy 44 funkčních pozic, měl by jejich ideálně úplný jmenovitý seznam evidovat 2 420 jmen; dochované soupisy jich ale zachycují jen 268, tedy o něco více než desetinu. Dalších 470 jmen konšelů bylo získáno ze svědeckých formulí testamentů (pro účely této sondy byla použita jména z období let 1450-1522). Celkem se podařilo získat přibližně necelou třetinu z předpokládaného počtu jmen radních. Protože se některá jména opakují, bude užitečné zdůraznit, že těchto 738 jmen reprezentuje 164 osob.⁴²¹ 77 jmen se přitom v tomto seznamu vyskytuje jen jednou; takže pro sledování opakovaného dosazování měšťanů do úřadů městské správy či jejich rotaci mezi nimi je jeho vypovídací hodnota nulová; a pro tento účel nám tak zůstává k dispozici pouze nahodilý vzorek osmdesáti sedmi osob a 661 funkčních období. Jak málo soupisů městských rad a ještě méně soupisů dvou dalších grémií se z období 1465-1519 zachovalo, ukazuje názorně tabulka č. 33.

---

⁴¹⁹ KČ 14/567a, fol. 65r, 72r, 113r, 170r a 209r; ČELAKOVSKÝ Jaromír (ed.): *Registra soudu komorního 1503-1511*. In: AČes XIII, Praha 1894, s. 274-275.

⁴²⁰ *Tamtéž*, s. 275.

⁴²¹ Zdánlivě je těchto osob jen 161, ale ve třech případech se pod stejným nebo velmi podobným jménem ukrývají dva měšťané. V jednom případě měli otec a syn Passlerové stejné křestní jméno a odlišit je lze pouze na základě testamentu Martina Passlera staršího z roku 1484 – KČ 14/567a, fol. 421v. Martin Passler st. byl v roce 1472 obecním starším, o tři roky později přísežným a v roce 1482 radním; jeho syn je pak uveden v roce 1496 mezi obecními staršími a v letech 1501-1511 mezi konšely. Stejná jména – Wenzel Soczer – mají i další dva jedinci, z nichž první zastával funkce v městské samosprávě v letech 1469-1503 a zemřel okolo roku 1509, z něhož pochází její testament – KČ 14/567a, fol. 331v; a druhý byl členem městské rady v letech 1519-1520. V posledním případě vystupuje měšťan Wenzel Starck v zápisech radních sborů v letech 1472-1492 pod přezdívkou Starckfenzel, kterou po jeho smrti (testament pochází z roku 1499 – KČ 14/567a, fol. 465v) získal jako příjmení jeho syn Johann Starck, doložený jako člen městské rady v letech 1507-1518.

Na základě tak skromného materiálu nelze ovšem získat mnoho poznatků. Pokud jde o obnovování městské rady, vyplývá ze jmenných seznamů rad z let 1465 a 1466, že byla vyměněna přesně polovina konšelů. K dosazení následující městské rady v létě 1467 pak došlo za již zmíněné mimořádné situace; a pro celý zbytek tohoto období nejsou dochovány soupisy rad z bezprostředně na sebe navazujících let a tak počet obměňovaných radních není možné zjistit.

Tab. č. 33: Časové rozložení dochovaných soupisů radních grémií v letech 1465-1519

desetiletí	roky									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1460-1469						R	R	R		
1470-1479			3R			3R				
1480-1489						3R				
1490-1499							3R			
1500-1509				3R						
1510-1519								R		R

R – Městská rada.

3R – Městská rada, přísežní a obecní starší.

Zaměříme-li se na délku působení v městské radě, zjistíme, že se nejčastěji opakuje jméno Johanna Pruckmeistera, který byl v intervalu 38 let (1465-1503) nejméně jedenáctkrát členem městské rady a dvakrát přísežným. Jen v o něco málo kratším rozmezí pětatřiceti let (1469-1503) byl minimálně devatenáctkrát radním Wenzel Soczer a stejná doba vymezuje působení Prockela Newhanse (v letech 1464-1498 byl doložen v sedmi radách a dvou sborech obecních starších). V intervalu jednatřiceti let se setkáváme se čtyřmi osobami. Mateše Imgraben nacházíme v letech 1485, 1496 a 1503 mezi obecními staršími (z toho dvakrát jako rychtáře) a v letech 1504-1515 mezi konšely; a v obou těchto sborech působili i Jakub Behem a Starckfenzel. Po téměř třicet let se v kadaňských radách vyskytovali sourozenci Czewmerovi. Petr byl v letech 1487-1514 nejméně šestkrát konšelem a dvakrát přísežným a Martin usedl v letech 1492-1521 do konšelského křesla také nejméně devatenáctkrát.⁴²²

Doklady o dlouhých desetiletí trvajících působení jedinců v konšelských lavicích korespondují s tím, co známe z jiných měst; a i přes skromnou pramennou základnu lze díky jménům radních ve svědeckých formulích testamentů postřehnout příklady pravděpodobného několikaletého nepřetržitého výkonu konšelského úřadu (Janko Schütz v letech 1472-1478, Martin Czewmer v letech 1492-1497 a 1501-1506 nebo Martin Passler ml. v letech 1501-

⁴²² Srov. přílohy č VIa a VIb, kde jsou uvedena i jména dalších konšelů, jejichž interval celkového působení v městské radě byl alespoň patnáct let. Vzhledem k velice nedostatečnému dochování soupisů městských rad nepovažuji za účelné uvádět počet jejich doložených funkčních období, protože vypovídací hodnota takového údaje by byla zanedbatelná.

1507). Exaktně vzato, nelze ze jmen konšelů ve svědeckých formulích testamentů zcela jednoznačně odvozovat jejich nepřetržité působení v městské radě, protože je třeba vzít v úvahu i jejich občasnou či pravidelnou meziroční absenci. Pokud by např. výše zmíněný Martin Passler ml., který měl hypoteticky zasedat v radách 1501-1502, 1502-1503, 1503-1504, 1504-1505, 1505-1506, 1506-1507 a snad i 1507-1508 nebyl radním ve funkčních obdobích 1502-1503, 1504-1505 či 1506-1507, nemusí se to v soupisech konšelů, členěných podle kalendářních roků, vůbec projevit. Protože nejsou ze sledovaného období k dispozici přesná data obnov městských rad, není možné nic jiného, než vzít tento nedostatek na vědomí

K poněkud podstatnějším zjištěním může sestavený seznam radních přispět při zkoumání případné vzájemné personální rotace mezi jednotlivými třemi radami; a to i přes omezenost souboru jmen přísežných a obecních starších – je totiž dochován pouze z pěti let, což představuje výrazný nepoměr k četnějšímu výskytu jmen konšelů. Protože nejsou k dispozici úplná data, dokumentující účast v jednotlivých radách v průběhu jejich celého života, není možné se zabývat otázkou, zda činnost ve sboru obecních starších nebo přísežných byla nezbytnou podmínkou „služebního postupu“ do konšelského úřadu, jako tomu bylo např. v Lounech.⁴²³ Je možné doložit případy, kdy působení ve sboru obecních starších⁴²⁴ a přísežných⁴²⁵ předcházelo činnosti v městské radě; tato zjištění však nemají příliš velkou validitu, protože se jedná o náhodně dochované letopočty bez pevného zakotvení v celé úřední kariéře příslušných osob. Větší výpovědní hodnotu mají ta kariérní data, která u některých osob zachycují jejich působení ve všech třech radních sborech, protože mohou poskytnout svědectví o relativní posloupnosti při rotaci dotyčných osob mezi těmito sbory. Při analýze kariér kadaňských radních lze nalézt tyto základní modelové vzorce:

1.) konšel – přísežný – obecní starší

(Martin Leymer byl v letech 1482-1484, 1496-1502 a 1507 konšelem, v roce 1485 přísežným a v roce 1503 obecním starším; Andreas Rudusch v letech 1469 a 1483-1487 konšelem, 1472 přísežným a 1475 obecním starším; Lorenz Schütz v letech 1471, 1477-1480 a 1486-1492 konšelem, v letech 1472 a 1485 přísežným a v roce 1475 obecním starším);

---

⁴²³ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 26-27.

⁴²⁴ Johann Borsch 1485-1512; Girzik Cramer 1496-1503; Kryštof Czedliczer 1503-1520; Wenzel Czoppolt 1496-1511; Michal Czöttel 1496-1512; Fabel Eberle 1475-1493; Martin Enderle 1503-1516; Mates Hayko 1503-1520; Mates Imgraben 1485-1515; Cyriakus Kürbitzer 1496-1518; Ulrich Lurz 1496-1499; Valten Nörl 1496-1521; Martin Passler ml 1496-1511; Sebastiano Pinter 1496-1519; Jakub Prager 1496-1497; Veit Rudusch 1472-1476; Janko Schütz 1472-1478; Wolfgang Schwarz 1503-1521; Mates Sneider 1475-1487; Paul Tuppawer 1503-1510.

⁴²⁵ Eybenstöcker Martin 1496-1522; Glassperger Petr 1503-1514; Melczer Jancko 1496-1502; Peklo Jan 1472-1477; Schönhöfer Jorg 1472-1496; Martin Passler st. 1472-1482.

2.) obecní starší – konšel – přísežný

(Hans Czigler byl v letech 1472 a 1475 obecním starším, 1473, 1483-1484 a 1488 konšelem a 1485 přísežným; Petr Hupfauf v roce 1472 obecním starším, 1475-1481 a 1486-1892 konšelem, a v letech 1485 a 1496 přísežným; Stefan Panosse v roce 1475 obecním starším, 1482-1484 a 1490-1496 konšelem a 1485 přísežným).

Můžeme se tedy odvážit zcela jednoznačného závěru, že mezi třemi radními grémií v Kadani byla v této době oboustranná personální prostupnost – z městské rady přes přísežné do sboru obecních starších i naopak. Kvůli nedostatečné pramenné základně nelze podrobněji zkoumat kvantitu této mobility. Z pěti funkčních období let 1472, 1475, 1485, 1496 a 1503 je mezi přísežnými uvedeno patnáct jmen radních; a mezi obecními staršími devatenáct jmen radních; a deset jmen přísežných. Pokud bychom těmto číslům přiznali plnou platnost, mohlo by zdát, že při každé těchto obměně správních orgánů by se tři radní z právě končící rady stali členy obnoveného sboru přísežných a čtyři novými obecními staršími; a mezi novými obecními staršími by byli i dva odstupující přísežní. Jinými slovy řečeno, bývalí radní by obsadili téměř třetinu nově jmenovaného sboru přísežných a (spolu s přísežnými) šest pozic ve čtyřadvacetičlenném sboru nových obecních starších (kde by jim nepochybně autorita jejich předchozí funkce automaticky zajistila vedoucí postavení). Přihlédneme-li ale k výsledkům rozboru personální rotace na konci 16. a na počátku 17. století, vycházející z podstatně úplnějších soupisů členů grémií městské správy, zjistíme, že tehdy takto pravidelně a mechanicky přesně obměny jednotlivých rad neprobíhaly; a předpokládat, že o sto let dříve tomu tak bylo, je příliš odvážné. Nezbyvá proto než konstatovat, že počet obměňovaných členů radních grémií a mechanismy těchto obměn z období let 1465-1519 prostě není možné zjistit.

Data, z nichž vycházíme, jsou silně fragmentární a náhodně doložená účast některých osoby ve sboru přísežných či starších může být i případem opačného kariérního postupu, kdy budoucí konšelé začínali svou kariéru jako starší nebo radní. Tuto jistotu nemáme u téměř dvaceti konšelů, protože jejich jména se nejprve vyskytují mezi obecními staršími⁴²⁶ či přísežnými⁴²⁷ a teprve až poté v seznamu městské rady; a také u tří přísežných, uvedených

---

⁴²⁶ Petr Hupfauf 1472 a 1475; Wenzel Hupfauf 1472 a 1475; Martin Leymer 1485-1503; Jancko Melczer 1496 a 1503; Stefan Panosse 1475, 1485 a 1496; Jan Peklo 1472 a 1475; Johannes Pruckmeister 1472-1503; Andreas Rudusch 1475 a 1485; Jorg Schönhöfer 1472-1496 a Kaspar Tanhewser 1496 a 1503.

⁴²⁷ Jakub Behem 1475 a 1485; Jiřík Cramer 1496 a 1503; Wenzel Czopolt 1496 a 1503; Mates Eberle 1472-1485; Cyriakus Kürbitzer 1496-1503; Martin Passler 1496 a 1503; Hans Prager 1472-1485 a Janko Schütz 1472 a 1475.

nejprve mezi obecními staršími.⁴²⁸ Že městská rada kontrolovala prostřednictvím svých členů činnost přísežných a obecních starších lze oprávněně usuzovat z výše uvedených příkladů Martina Leymera, Andrese Rudusche a Lorenze Schütze, jejichž jména jsou v dochovaných soupisech jednotlivých sborů uvedena v „sestupném“ pořadí konšel – přísežný – obecní starší. Opětovné návraty bývalých konšelů do městské rady ukazují, že mezi ní a sborem přísežných a obecních starších fungovala oboustranná personální propustnost.

Zajímavou výpověď o sboru obecních starších přináší zjištění, že v souboru pětatřiceti osob, o nichž je známo, že průběžně zastávaly v různém pořadí opakovaně (tj. minimálně dvakrát) úřady radních, přísežných a obecních, jich tři sedminy „odúřadovaly“ jen dvě funkční období (což je minimální počet, tvořící nezbytnou podmínku pro to, aby byly zařazeny do této skupiny osob) a se zbývajícimi čtyřmi sedminami se setkáváme častěji; zatímco z jedenadvaceti osob, které působily pouze ve funkci obecních starších, jich ve dvou funkčních období napočítáme plných osmdesát procent, a jen pětina se jich v dochovaných soupisech objevuje více než dvakrát. To by mohlo naznačovat jistou výlučnost a uzavřenost sboru přísežných a častější personální obměny pouze ve sboru obecních starších, jenž by tak patrně byl – jako jediný ze všech tří rad – otevřenější širším vrstvám městské obce; ovšem, jak se zdá, pod dohledem osob z užší skupiny radních a přísežných. I platnost této teze je podmíněna torzovitostí údajů; nelze ji ale podle mého názoru upřít určitou oprávněnost.

Naši sondu do správy Kadaně v letech 1465-1519 můžeme zakončit konstatováním, že ačkoli se na správě města formálně podílely tři radní sbory, v nichž zasedalo každoročně celkem čtyřiačtyřicet osob. Na její výkon měla patrně rozhodující vliv užší skupina radních. Znakem příslušnosti k ní byla častější účast v městské radě, střídaná s působením ve sborech přísežných a obecních starších. Kompetence a rozsah pravomocí osmičlenného sboru přísežných není možné z dochovaných písemností zjistit.⁴²⁹ Ze skutečnosti, že v čele čtyřiadvacetičlenného sboru obecních starších stál městský rychtář, a pak také z jeho početnosti lze s určitou jistotou usuzovat, že hlavní působností jeho členů byl dohled na veřejný pořádek, kvalitu a váhu prodávaného zboží (zejména potravin) a dodržování základních norem v různých oblastech všedních záležitostí každodenního života.

Téměř po celé období, jímž se zabývá tato kapitola, se obnovy městských rad v Kadani odehrávaly poněkud jinak než v ostatních českých královských městech. Letní události roku 1467 výrazně ochladily vztahy mezi Kadani a panovníkem a poznamenaly je

---

⁴²⁸ Hans Czigler 1472-1485; Jörg Fischer 1472-1485 a Martin Passler st. 1472 a 1475.

⁴²⁹ V předhusitské a husitské Praze měli přísežní měšťané pomáhat členům městské rady v soudní a správní činnosti; jejich počet se ale pohyboval v desítkách osob, a jak se zdá, bývali touto funkcí pověřováni pouze ad hoc – MEZNÍK, Jaroslav: *Praha před husitskou revolucí*. Praha 1990, s. 79-80.

silnou nedůvěrou. Této skutečnosti obratně využil tehdy ani ne dvacetiletý Jan Hasištejnský z Lobkovic a dosáhl toho, že jej král Jiří z Poděbrad nejprve v srpnu 1469 jmenoval doživotním hejtmanem Kadaně o dva měsíce později mu celé město udělil do (rovněž doživotního) zástavního držení.

Od této doby pak obnovoval v Kadani městskou radu buď on nebo jeho zástupci a jemu také „*páni Kadaňští vždycky najprv ... přísahu činili ... na místě královským*“.⁴³⁰ Koncem prvního desetiletí 16. století se pokusil výrazně omezit autonomii městské rady: zpochybňoval rozsah jejich soudních pravomocí; nutil měšťany k přísahám poslušnosti, jež mu jako zástavnímu držiteli Kadaně nepříslušely; chtěl kromě městské rady dosazovat i členy obou menších rad; a bránil městské obci, aby se její delegáti účastnili zemských sněmů, soudů a dalších jednání tak jako jiná královská města. Kromě toho jeho úředníci sebrali při obnovování městské rady konšelům klíče od města a pečeť. Proti Lobkovicově útoku na samostatnost hledali Kadaňští ochranu u nejvyšších zemských úředníků a celý spor nakonec v letech 1510-1511 skončil před komorním soudem, který rozhodl v jejich prospěch.⁴³¹

Ve stejné době, v květnu 1511 získala Kadaň souhlas krále Vladislava Jagellonského s tím, aby se město po smrti Jana Hasištejnského vykoupilo ze zástavního držení. K tomu došlo v letech 1517-1519, kdy se Kadani s pomocí příspěvků z dalších českých královských měst (k organizaci celé akce významně přispěli, jak se zdá, radní Starého Města pražského) podařilo shromáždit požadovanou výkupní sumu 18 000 kop grošů.⁴³² Kadaň se vrátila mezi svobodná a nezastavená královská města a renovace městských zde opět začal vykonávat podkomořský úřad.

---

⁴³⁰ ČELAKOVSKÝ J. (ed.): *Registra soudu komorního...*, AČes XIII, s. 275.

⁴³¹ BERNAU, Friedrich: *Hassenstein: Ein Beitrag zur Geschichte des Erzgebirgs*. B. Leipa 1893, s. 112-117; PALACKÝ, František (ed.): *Starí letopisové čeští od roku 1378 do 1527, čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic, z rukopisů starých vydané*. V Praze 1829, s. 331; ČELAKOVSKÝ J. (ed.): *Registra soudu komorního...*, AČes XIII, s. 274-275. Do širších souvislostí zařazuje spory Kadaně s Janem Hasištejnským z Lobkovic Josef MACEK: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)*. 3. Města. Praha 1998, s. 349 an.; je ale diskutabilní, zda je možné jej skutečně interpretovat jako jeden z projevů stavovského soupeření mezi královskými městy a šlechtou a zda spíše ve skutečnosti nešlo o začátek pokusu o trvalé ovládnutí Kadaně a její připojení k lobkovicovému rodovému majetku. Doklady o této systematické a vytrvalé snaze Jana Hasištejnského z Lobkovic i jeho bratrů Mikuláše a Bohuslava jsou otištěny v CIM III, s. 535-538, č. 309, s. 620-621, č. 365 a s. 926-928.

⁴³² CIM III, s. 1093-1096, č. 618; SCHULZ, Václav (ed.): *Listy do Kouřimě zaslané z let 1422-1525*. In: AČes XXI, Praha 1903, s. 80-81 a 85-86; SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze...*, XIV. díl, s. 331-332.

II.3 Městská správa v letech 1519-1620

II.3.1 Reforma městských rad

Od druhé poloviny 15. století byly vrcholnými orgány městské správy v Kadani již zmíněná tři grémia: dvanáctičlenná městská rada, osm přísežných a čtyřiaadvacet obecních starších, v jejichž čele stál rychtář. Ještě na samém sklonku druhého desetiletí 16. století, kdy už Kadaň ze sebe setřásla padesátiletá pouta lobkovické zástavy, se obě dvě menší radní grémia nazývala stejně jako v letech 1472-1510. Dokládá to knižní vklad, kterým v červnu 1519 Hans Finck zastavil platy svých poddaných v Rokli Vilému Valečskému z Doupova se souhlasem „*einer erbarn rathes, dy achten und eldstenn*“.⁴³³ Počátkem ledna 1524 už ale Osvald Leimer prodával své statky v Čachovicích, Úhošťanech a v Kadani „*vor sitzenden rathe vnd den gegenwerttigkeit vnd beweysten beyder rathe der eldster vnd vor der gemeyne*“ resp. „*an eynem ersamen rathe mit verwilligung der eldesten vnd des dritten rates*“,⁴³⁴ a o dva roky později prodali „*buergermeister vnnnd rathe sampt der edlsten vnd der von den gemeyne*“ dvůr před Pruněřovskou bránou Georgu Kraussjankovi.⁴³⁵

V textech zápisů z let 1524 a 1526 nacházíme ve srovnání s úryvkem z knižního vkladu z roku 1519 tři podstatné posuny v titulatuře městských grémií a jejich pořadí:

- 1.) absence zmínky o sboru osmipřísežných („*dy achten*“),
- 2.) posun „starších“ („*eldster*“) na druhou pozici ve výčtu grémií a
- 3.) označení „třetí rady“ jako rady „z obce“ („*von den gemeyne*“) místo rady „starších“.

Tyto změny lze s poměrnou jistotou interpretovat jako první doklady o provedené reformě dvou „menších rad“ v Kadani, jejíž realizaci vymezuje poměrně přesně období mezi červencem 1519 a koncem roku 1523.

Počínaje druhou polovinou dvacátých let 16. století lze v písemných pramenech nalézt zmínky o „všech třech radách“⁴³⁶ nebo o společné koexistenci městské rady a dvou rad.⁴³⁷ Konkrétní podobu (tj. početní skladbu) nových dvou menších rad obsahují až soupisy radních z let 1562-1564. Po jménech konšelů v nich následuje dvanáctičlenná skupina „pánů starších“ („*herren Eltisten*“, „*die geschwornen eltisten*“)⁴³⁸ a za ní rovněž dvanáctičlenná skupina

⁴³³ KČ 16/569, fol. 58r.

⁴³⁴ Tamtéž, fol 84r-v.

⁴³⁵ Tamtéž, fol 95r.

⁴³⁶ „*alle drey räthe*“ – 1528, CC fol. 35v; „*beuel von her purgermeyster sambt den dreyen rethen*“ – 1543, KČ 26/725, fol. 2r.

⁴³⁷ „*die zwene räthe ... bey einem raht*“ – 1533, CC, fol. 70r; „*rath ... sambt der anndern zweyen Rätchen*“ – 1543, KČ 26/725, fol. 156r, KČ 28/727, fol. 3r, 48r a 117r.

⁴³⁸ KČ 6/99, úvodní folio a KČ 16/569, fol. 141v.

„pánů z obce“ („*die herren aus der gemein*“),⁴³⁹ kde je na prvním místě uváděn městský rychtář. Městská rada bývala také označována jako větší rada, sbor starších jako druhá a páni z obce jako třetí rada.⁴⁴⁰ Dochovalo se i ojedinělé označení „vnější rada“.⁴⁴¹

Bylo by se tedy možné domnívat, že někdy mezi červencem 1519 a zimou 1523 se osmičlenný sbor přísežných transformoval do dvanáctičlenné rady „starších“ (též tzv. druhá či vnější rada) a čtyřiadvacetičlenný sbor obecných starších se početně redukoval na radu pánů z obce (třetí radu) s polovičním počtem radních, v jejímž čele stál, stejně jako dřív, městský rychtář. Není to ovšem jediný možný výklad průběhu reformy městských rad; tu jsme schopni jen zaregistrovat, ale ne už objasnit. Jak bude podrobně vysvětleno v podkapitole o kadaňských obecních starších, obě dvanáctičlenné rady (páni starší a páni z obce) tvořili ve skutečnosti jeden čtyřiadvacetičlenný sbor formálně zcela rovnoprávných radních, a tak je třeba v úvahu vzít i možnost, že osmičlenný sbor přísežných při provedené reformě zcela zanikl (a jeho členové nepochybně přešli do nově vznikajících grémií) a obě nové rady (tj. páni starší a páni z obce) byly utvořeny rozdělením původního sboru obecních starších na dvě části.

O příčinách této reformy se můžeme jen dohadovat. Z časových důvodů můžeme s naprostou jistotou odmítnout možnost, že by byla provedena jako přímý důsledek náboženských sporů v městské obci. (Ty sice podstatně ovlivnily od konce dvacátých do počátku čtyřicátých let personální složení městské rady, ale zcela jiným způsobem.) První evangelický pastor sice v Kadani působil již v roce 1523, musel však záhy město opustit, a k definitivnímu věroučnému rozštěpení městské obce zde došlo až v polovině dubna 1526; zatímco první nalezené zprávy o nových radách pánů starších a pánů z obce pocházejí již z ledna 1524 a navíc k jejich reformě mohlo dojít kdykoli po roce 1519. Nelze ovšem vyloučit – ale ani doložit – jistou souvislost transformace menších městských rad s „předreformační“ atmosférou Kadaně na přelomu druhého a třetího desetiletí 16. století, kdy Lutherovy ideje, tak snadno dostupné ze sousedního Saska, zde pozvolna zapouštěly první kořínky a atmosféra byla prosycena očekáváním změn.

Další možný důvod této reformy menších rad nabízí postupný územní růst města. Za časově nejstarší známý indikátor této skutečnosti je asi možné považovat vznik polozapuštěné kostnice u hradební zdi, přiléhající k hřbitovu, nad kterou byla v polovině sedmdesátých let

---

⁴³⁹ KČ 6/99, úvodní folio, fol. 128 a 268.

⁴⁴⁰ „*Grösser rath*“, „*die eltisten dess andern raths*“, „*dritten rath auss gemeine*“ – 1594, KČ 17/570, fol. 39r a 40v.

⁴⁴¹ „*aus dem raht...*, „*aus dem eusern raht*“ – 1534, CC, fol. 81r.

15. století založena kaple.⁴⁴² V nejstarší městské trhové knize se také dochovaly zápisy, které lze interpretovat jako doklady o rostoucím počtu obyvatel (založení čtyř nových masných lavic v roce 1479 a prodej několika bašt městského opevnění a míst v příkopu, v nichž si kupující měli právo zřídit obydlí v letech 1475-1501).⁴⁴³ V první polovině 16. století se v nich poprvé objevují zmínky o tzv. Nové řadě (*Neuensorg, Neustadt*), ležící před západním pásem městského opevnění.⁴⁴⁴ Poměrná početnost čtyřiadvacetičlenného sboru obecních starších nevyklučuje, že v něm mohli zasedat i zástupci širší městské obce bez plného měšťanského práva; a jejich participace na aktivním výkonu městské správy mohla v době rostoucího počtu a měnící se skladby předměstského obyvatelstva mohla být v perspektivě dlouhodobějšího časového horizontu vyhodnocena jako prvek potencionální nestability. Početní redukce menších rad by se tak za této hypotetické situace nabízela jako snadné a účinné vytvoření kvantifikačního regulátoru, zajišťující stabilitu městské správy.

Skutečné příčiny i konkrétní způsob realizace reformy dvou menších kadaňských městských rad zůstávají zahaleny tajemstvím. Jisté je, že k žádné další jejich změně až do roku 1620 už nedošlo.

---

⁴⁴² HLAVÁČEK, Petr: *Kadaňská kaple na kostnici*. Památky-příroda-život (dále PPŽ) 31, 1999, s. 63 a TÝŽ: *Architektura, mobiliář a paramenta sakrálních objektů na Kadaňsku ve světle testamentů kadaňských měšťanů (1465–1522)*. In: Homolka, J. – Hrubá, M. – Hrubý, P. – Ottová, M. (red.), *Ústecký sborník historický 2004. Gotické umění a jeho historické souvislosti III. Ústí nad Labem 2004*, s. 169-171. Zakládání kostnic v západní Evropě vyvolal ve 14. a 15. století nedostatek kapacity hřbitovů v centrech měst – ARIÉS, Philippe: *Dějiny smrti I*. Praha 2000, s 55-94.

⁴⁴³ Státní okresní archiv (dále SOKA) Kadaň, fond Archiv města Kadaně (dále AMK), inv. č. 626, kniha č. 567a, fol. 76r, 92r, 118r, 123r a 200v.

⁴⁴⁴ BALÁŠOVÁ, Michaela – ČERNÁ, Eva – GAVENDA, Lukáš – PACHNER, Jaroslav – RAK, Petr – SEMOTANOVÁ, Eva – ŠIMŮNEK, Robert: *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 23 Kadaň*. Praha 2011, úvod, s. 4-5.

II.3.2 Instalace radních sborů

Městskou radu obnovoval v Kadani, v podstatě každoročně, podkomoří, většinou v doprovodu jednoho z dalších úředníků podkomořského úřadu; nejčastěji hofrychtěře, který ale také nezřídka prováděl obnovy rad sám bez přítomnosti podkomořího. V takovém případě jej povětšinou doprovázel komorní písař.⁴⁴⁵ Jen zřídka obnovoval radu někdo jiný. Prakticky k tomu docházelo pouze ve vypjatých obdobích politických krizí (v říjnu 1547 to byl královský komisař Zikmund Údrčský z Údrče, úředník desk zemských; a v prosinci 1620 komisaři Dionýsus Markvart z Hrádku na Bělé a Nekmíři, císařský rada, Václav starší Vratislav z Mitrovic na Starém Kníně a Václav Mladota ze Solopysk na Lažanech, a kadaňský královský rychtář Christoph Mulczer).

Z téměř sta let časového rozpětí 1526-1620 máme konkrétnější zprávy o sedmi desítkách obnov kadaňských rad.⁴⁴⁶ Ucelená řada zápisů z let 1540-1555 a 1603-1614 se dochovala ve dvou knihách podkomořského úřadu;⁴⁴⁷ zbývající v několika městských knihách a již zmíněné kadaňské kronice.⁴⁴⁸ Jak je zřejmé ze starší z obou dochovaných knih podkomořského úřadu, byl na přelomu první a druhé poloviny 16. století typickým ročním obdobím pro obnovu rad v Kadani podzim (desetkrát září, třikrát říjen a jednou listopad a prosinec). Důvod této skutečnosti byl ryze praktický – česká královská města si tehdy podkomoří podle jejich polohy rozdělili do třech teritoriálních skupin. Můžeme je označit jako „středočeskou“ (zejména města Český Brod, Kouřim, Kolín, Čáslav, Nymburk a někdy i Beroun a Slaný), „jiho- a jihozápadočeskou“ (Tábor, Písek, České Budějovice, Sušice, Domažlice, Klatovy, Vodňany a někdy i Beroun a Plzeň) a „severo- a severozápadočeskou“ (Litoměřice, Ústí nad Labem, Most, Žatec, Kadaň, Louny a někdy i Plzeň, Beroun a Slaný); a v tomto pořadí také tyto tři skupiny měst každoročně navštěvovali. Obnovu rad v poslední skupině zahajovali úředníci podkomořského úřadu na sklonku léta či počátku podzimu

---

⁴⁴⁵ O skladbě a funkcích členů podkomořského úřadu a proměnách jeho postavení pojednává ČELAKOVSKÝ Jaromír: *Úřad podkomořský v Čechách*. Praha 1881, s. 15-16 a 27-81; do kontextu ostatních zemských úřadů v době předbělohorské je zařazuje kniha HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy českých zemí od počátků státu po současnost*. Praha 2007, s. 89-90. Soupis podkomořích a dalších úředníků podkomořského úřadu v letech 1458-1620 sestavil PALACKÝ, František: *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve království Českém od nejstarších časů až do nynějška. (Doplnil Jaroslav Charvát)*. In: Dílo Fr. Palackého, sv. 1, Praha 1941, s. 362, 365, 367, 373, 376 a 380; a pro podkomoří z let 1567-1749 upřesnil ROUBÍK, František: *Místodržitelství v Čechách v letech 1577-1749*. SAP 27, 1967, s. 586.

⁴⁴⁶ Jejich přehled podává příloha č. VII.

⁴⁴⁷ NA Praha, PKÚ, knihy č. 1 a 2.

⁴⁴⁸ Příslušné svazky i s odkazy na konkrétní folia jsou uvedeny pod každým soupisem radních v příloze č. XXVI.

ponejvíce v Plzni, odkud se přes Beroun a Slaný přesunuli do Žatecka (Žatec, Kadaň, Louny, Most) a cestou zpět do Prahy ještě zavítali do Ústí nad Labem a Litoměřic.⁴⁴⁹

Z období let 1559-1602 známe přesná data renovací městských rad v Kadani pouze ve třinácti případech. V letech 1562-1564, 1579, 1592 a 1599 se rady obnovovaly mezi dubnem a srpnem; v letech 1559 a 1582-1589 pak mezi listopadem a únorem. Kniha obnov městských rad, kterou si založil Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři po svém jmenování podkomořím v roce 1603, ukazuje, že ke královským městům přibyla některá další (Rakovník, Pelhřimov, Rokycany, Hradčany, Mladá Boleslav, Prachatice, Týn nad Vltavou)⁴⁵⁰ a že se změnila i doba instalace nových rad. Litoměřicko, Žatecko a města ze severní části středních Čech (Rakovník, Slaný) tentokrát tvořily oblast, kde se každoročně dosazovaly nové městské rady jako první. V Kadani se tak v letech 1603-1614 ujímali noví radní svého úřadu v dubnu nebo v květnu (a jen jednou – v roce 1605 – v červenci). V Kadani obnovil podkomoří radu i v roce 1612, kdy jinak byly počátkem srpna ve většině měst rady potvrzeny písemně.⁴⁵¹ Po roce 1614 většina záznamů o renovacích městských rad chybí.⁴⁵²

Obřadní a trochu také magický rituál, doprovázející jinak ryze administrativní úkon obnovy městské rady k sobě přitahoval pozornost obyvatel středověkých a raně novověkých měst i historiků.⁴⁵³ Dochované (nebo spíše nedochované) písemnosti kadaňské provenience nejenže nedovolují rekonstruovat průběh renovace městské rady s takovou plastičností, jako se to podařilo v případě Českých Budějovic,⁴⁵⁴ ale nedovolují ji rekonstruovat vůbec.

---

⁴⁴⁹ Obdobný systém při obnovování městských rad se používal i ve dvacátých a třicátých letech 17. století – ĐURČANSKÝ, Marek: *Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624-1636*. In: Osm set let pražské samosprávy. Sborník příspěvků z 18. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy (DP XXI), Praha 2002, s. 93-101.

⁴⁵⁰ K novým královským městům na přelomu 16. a 17. století srov. RAK, Petr: *Frajkauf v pondělí po Moudrosti Boží. (K vykoupení Chomutova z poddanství v letech 1605-1606.)* In: Rak, P. (red.), Comotovia 2005. Sborník příspěvků s konference věnované výročí 400 let vykoupení Chomutova z poddanství (1605-2005), Chomutov 2006, s. 89-90.

⁴⁵¹ NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 189r-193v.

⁴⁵² Z let 1614-1617 chybí; renovace městských rad v letech 1618-1620 jsou popsány v oddíle II.3.2.2 o konfesní příslušnosti městských radních.

⁴⁵³ Ze starších prací je třeba zmínit ČELAKOVSKÝ Jaromír: *Obnovování rad v královských městech v Čechách*. ČČM 53, 1879, s. 88-112 a 258-266; Zikmund WINTER: *Kulturní obraz českých měst I*. Praha 1890, s. 649-670. V širokém průřezu západní a střední Evropy sleduje fenomén obnovy městských rad v monografii POECK, Dietrich W.: *Rituale der Ratswahl. Zeichen und Zeremoniell der Ratssetzung in Europa*. (Städteforschung Reihe A – Darstellungen Bd. 60.) Köln-Weimar-Wien, 2003. Objevným způsobem přistoupil k této problematice Josef HRDLIČKA: *Otázky bez odpovědí aneb konsenzuální ticho při obnovách městských rad v raně novověkých Čechách*. In: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (ed.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*. (OH 12.) České Budějovice, 2007, s. 187-220.

⁴⁵⁴ STERNECK, Tomáš: *Obnovování českobudějovické městské rady za třicetileté války*. JSH 74, 2005, s. 104-151.

Jména nových radních, kterým měla být na následující rok svěřena správa Kadaně, předkládali podkomořímu nebo jeho zástupci tzv. „volenci“. ⁴⁵⁵ Českému slovu dalo německé obyvatelstvo Kadaně podobu „*wolenzen*“ a nebo jej nahrazovalo německým ekvivalentem „*wahlpersonen*“. ⁴⁵⁶ Počet volenců při renovacích kadaňských městských rad se měnil. V letech 1540-1555 jsou v knize obnov městských rad podkomořského úřadu jako volenci pravidelně uváděny dvě osoby. Kdy došlo ke zvýšení jejich počtu, nevíme, ale od roku 1598 až do roku 1620 byla jejich skupina čtyřčlenná (s výjimkou roku 1605, kdy došlo k jednorázovému rozšíření na šest osob). V této době se volenci rekrutovali z členů odstupujících radních sborů – dva z městské rady a po jednom z pánů obci a obecních starších. ⁴⁵⁷ Ve stejném počtu v této době volenci figurovali nejen při obnovách rad v Lounech (jen s tím rozdílem, že dva byli z obce a po jednom z rady a obecních starších); ⁴⁵⁸ ale i v naprosté většině českých měst, spravovaných královských podkomořím. Pouze ve čtyřech z nich (České Budějovice, Český Brod, Rakovník a Ústí nad Labem) předkládalo návrh na složení nové městské rady šest volenců. ⁴⁵⁹ Porovnáním jmen volenců se složením odstupujících rad by bylo možné zjistit u těchto měst další možné konkrétní varianty zastoupení členů odstupujících rad mezi volenci; nepovažoval jsem ale za nutné tento rozbor provádět. Občasné přípisky u volenců z několika měst ukazují, že volenci většinou byli vybíráni z odstupujících konšelů a obecních starších. ⁴⁶⁰

Formální význam jejich působení při obnově rady zvyšovalo ještě složení přísahy, v níž volenci slibovali, že do konšelského úřadu chtějí navrhovat jen hodné, poctivé a dobře zachovalé osoby, které by vzájemně nebyly v příbuzenských svazcích. ⁴⁶¹ Podle svědectví z počátku 17. století byli volenci v počtu dvou až tří osob vybráni z obecních starších „*aby od jednoho každého měšténina hlas vzali, kteříž [měšťané] by téhož roku úřad purkmistrovský*

---

⁴⁵⁵ Termín „volenec“ měl ještě jeden, diametrálně odlišný význam. V některých českých královských městech označoval člena grémia městské správy, které zvolila nově dosazená městská rada.

⁴⁵⁶ KČ10/543, fol. 11r. Podobné poněmčené termíny („*walenczen*“ či „*balenczen*“) se používaly i v Českých Budějovicích – STERNECK, T.: *Obnovování českobudějovické městské rady...*, s. 125. V Karlových Varech se užíval termín „*Churherren*“ – LUDWIG, Karl: *Die Alt-Karlsbader Rats- und Ämter-Verneuerung*, MVGDB 51, 1913, s. 17.

⁴⁵⁷ KČ10/543, fol. 11r; NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 58v, 74r, 77v, 81v, 86v, 90v, 95r, 99r, 105v, 111r, 167r, 172r, 187r, 194v a 198v; tamtéž, kniha č. 2, fol. 20r, 44r, 47r-v, 92r-v, 100r-v, 126v, 139v, 153v, 166r, 191r, 195v, 208v.

⁴⁵⁸ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 18.

⁴⁵⁹ Praha, PKÚ, kniha č. 2, *passim*.

⁴⁶⁰ Např. Ústí nad Labem, 1604, čtyři z obecních starších a dva z obce; České Budějovice, 1604, po dvou z městské rady, obecních starších a obce; Beroun, 1604, po dvou z městské rady a z obecních starších; Písek, 1605, dva z městské rady, po jednom z obecních starších a z obce – tamtéž, fol. 45r, 60r, 69r a 81r.

⁴⁶¹ KČ10/543, fol. 11r a 103r. Její znění je zapsáno i v knize obnov městských rad podkomořského úřadu – NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 12r.

držeti aneb otcové města býti měli“.⁴⁶² Nelze ale vyloučit, že tento popis činnosti volenců jako skrutátorů „měštěniných“ hlasů je příliš idealizovaný, a volenci spíše podkomořímu pouze tlumočili výsledek předchozích rozhodnutí mocenských skupin ve městě.

Zda vůbec, jak často a do jaké míry podkomoří či jeho zástupce vycházeli vstříc návrhům, přednášeným volenci, neznáme odpověď. Nepochybně je mohli častokrát a při většině renovací respektovat; případ z listopadu 1589, kdy se na základě nařízení Rudolfa II. výrazně změnila personální skladba městské rady v Kadani,⁴⁶³ ale ukazuje, že to tak nemuselo být vždy. Koldínův zákoník institut volenců vůbec nezná, podle něj měl při obnově rady každý z dosluhujících konšelů písemně navrhnout jména dvou až tří svých nástupců, z nichž pak podkomoří vybral novou radu.⁴⁶⁴ Při obnově rady v Kadani královskými komisaři v prosinci 1620 nebyli dokonce volenci ani ustanoveni, protože při reinstalaci všech třech sborů podle stavu z roku 1618 by byli zbyteční.⁴⁶⁵

I když je nepochybné, že za obnovení městské rady a obecních starších obdrželi podkomoří a jeho úředníci peněžní odměny, odstupňované podle jejich pozice, nejsou v dochovaných písemnostech kadaňského městského archivu žádné zmínky o jejich výši. Je však pravděpodobné, že za každou obnovu zde v posledních desetiletích předbělohorské doby dostával podkomoří 50 kop míšeňských grošů a dalších 14 kop grošů tzv. lotovného a hofrychtěř 20 kop míšeňských grošů. Tyto sumy totiž platila Kadaň při obnovování městských rad v letech 1624-1636,⁴⁶⁶ a srovnání částek, placených při obnovách rad v druhé polovině 16. století v Berouně (30 kop míšeňských grošů), Domažlicích (52 kop a 24 míšeňských grošů) a v Lounech (60 kop míšeňských grošů) ukazuje, že jejich výše zůstala stejná i (nebo v případě Domažlic velmi podobná i na počátku pobělohorského období). Ke změnám u těchto měst došlo v platech hofrychtěři, jenž se po roce 1620 zvýšil ze dvou kop na dvanáct (v Berouně), resp. na patnáct (v Lounech).⁴⁶⁷

---

⁴⁶² KRAUS Z KRAUSENTHALU, Martin: *Knížka obsahující stav městský, kterak by v trvanlivé podstatě zachován býti mohl, co k němu přináleží i jakým způsobem zase k zkáze a zahynutí přichází*. Praha 1602, s. 143.

⁴⁶³ Srov. oddíl II.3.3.2 této práce.

⁴⁶⁴ JIREČEK, Josef: *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. 5. vyd., Praha 1876, čl. A XXV.

⁴⁶⁵ KČ 3/96, fol. 337r.

⁴⁶⁶ NA Praha, PKÚ, kniha č. 3, nefol. (třetí dvoustrana od konce).

⁴⁶⁷ ĐURČANSKÝ, M.: *Obnovování městských rad...*, s. 100; TOŠNEROVÁ, M.: *Městská správa... v Berouně*, s. 11; MUŽÍK, P.: *Městská kancelář... v Domažlicích*, s. 55. Není ovšem zcela jisté, zda platy za obnovu rad nekolísaly častěji, než bychom předpokládali. Podle lounské knihy počtů se v účetním roce 1609-1610 zvýšil jednorázově plat podkomořímu za obnovu rady na osmdesát kop grošů, pak se ale vrátil na svou původní úroveň – MAREŠ, Jan: *Vydání při obnovování městské rady v Lounech na přelomu 16. a 17. století*. SOAL VII, 1995, s. 40.

Instalací nové městské rady a obecních starších každoroční obnova městských úřadů nekončila, ale začínala. Bylo třeba propustit z úřadů a komisí jejich dosavadní vykonavatele a dosadit nové. V každém městě mělo toto střídání subalterních městských správních orgánů jiný časový rytmus a probíhalo v různém pořadí. Z Kadaně jsou k dispozici pouze dva ucelené zápisy, zachycující nejen dosazení nové rady, ale i dalších městských správních orgánů. Pocházejí až ze samého konce sledovaného období, z let 1619 a 1620 a nelze z nich vyčíst příliš mnoho. Bezprostředně za soupisy nových členů tří městských rad následují seznamy dvou komisí, dohlížejících na kvalitu a na ceny chleba a masa;⁴⁶⁸ za nimi je připojen přehled nově dosazených čtyřmistrů („*viermaister*“) pětadvaceti kadaňských cechů; a celý zápis uzavírá přehled hejtmanů městských a předměstských čtvrtí. Žádní další městští úředníci (jako např. perkmistři, hospodáři, nakládající s městským majetkem, úředníci městského špitálu, výběřčí daní a ungelty apod.) se v obou zápisech nevyskytují. Jejich absence zřetelně dokládá, že k obsazování těchto úřadů docházelo až po obnově městské rady.

---

⁴⁶⁸ Zmínka o jmenování odhadců masa a chleba v bezprostřední návaznosti na renovaci městské rady se poprvé objevuje už v roce 1598 – KČ10/543, fol. 101r.

II.3.3 Městská rada

II.3.3.1 Personální obsazování

Inventarizace dochovaných soupisů členů městských grémií z období 1526-1620, sumarizovaná v tabulce č. 34, ukazuje, že jsou dochovány podstatně lépe než z let 1465-1519, ale ani tento stav nelze označit za ideální, protože mají četné několikaleté césury. Kromě toho vykazují kvantitativní disproporci mezi seznamy konšelů, kterých je k dispozici nejvíce, a seznamy členů dalších dvou radních grémií – pánů starších a pánů z obce, jež jsou ve větší úplnosti dochovány až od druhé poloviny osmdesátých let 16. století; ovšem pro období let 1604-1614 pouze ve formě společných soupisů, neumožňující korektní diferenciaci personálního složení obou těchto grémií.

Tab. č. 34: Přehled dochovaných soupisů radních grémií z let 1526-1620

rok	název grémia		
1526-1545	městská rada		
1547	městská rada		
1550	městská rada		
1552	městská rada		
1556-1557	městská rada		
1559	městská rada		
1562-1564	městská rada	páni starší	páni z obce
1565-1567	městská rada		
1570	městská rada		
1575-1582	městská rada		
1583	městská rada	páni starší	páni z obce
1584	městská rada		
1585-1590	městská rada	páni starší	páni z obce
1592	městská rada	páni starší	páni z obce
1593	městská rada		
1594	městská rada	páni starší	páni z obce
1595-1600	městská rada		
1603	městská rada		
1604-1614	městská rada	společné nediferencované soupisy obecních starších	
1618-1620	městská rada	páni starší	páni z obce

Z intervalu dvaadvaceti let mezi roky 1526-1570 je k dispozici celkem 30 soupisů městských rad; z šestadvacetiletého intervalu let 1575-1600 se dochovaly všechny kromě jednoho (z roku 1591); zcela kompaktní řada pak pokrývá dvanáctileté období let 1603-1614; a známe i konšely z let 1618-1620.

Ve čtyřech případech je možné doložit, že se každoroční obměna rady neuskutečnila. Rada z roku 1530 byla obměněna až v červnu 1534; rada ze srpna 1536 úřadovala až do

března 1538,⁴⁶⁹ radní z roku 1557 zůstali v úřadě až do února 1559;⁴⁷⁰ a kvůli moru se nekonala obnova rady v roce 1611.⁴⁷¹ Další případ „neobnovy“ městské rady je poněkud specifický. V roce 1584 napsal podkomoří Burian Trčka z Lípy do Kadaně, že rada se tento rok obnovovat nebude; přesto v ní ale k jedné změně došlo – místo primase Petra Štěrby ze Štěrubic, který byl v dubnu 1583 jmenován královským rychtářem, dosadil podkomoří do městské rady Hanse Hanfogla mladšího.⁴⁷² Z tohoto důvodu lze považovat městskou radu v roce 1584 také za obměnou (a jako s takovou s ní budeme pracovat i v dalším textu).

O dalších možných odložených obnovách městských rad v Kadani nevíme. Nelze je sice vyloučit,⁴⁷³ stejně tak jako možnost, že rada mohla být obnovena dvakrát za rok i ve více než ve dvou známých případech (rok 1538 a 1619⁴⁷⁴). Vycházíme-li však z materiálu, který je k dispozici, musíme konstatovat, že z období 1526-1620 se podařilo nashromáždit soupisy celkem 69 rad a z dvaadvaceti let soupisy městských rad chybí.⁴⁷⁵ Rozdíl mezi součtem dvou posledně uvedených čísel celkového počtu soupisů městských rad a let, z nichž chybí soupisy (tj. 91) a počtem let z intervalu, vymezeného roky 1526 a 1620 (tj. 95) je nutné přičíst na vrub výše zmíněné skutečnosti, že ve třech případech byla rada obnovena téměř po dvou letech a jednou (v letech 1530-1534) dokonce po čtyřech letech. Tento deficit šesti let⁴⁷⁶ snižuje dvojnásobně dosazení městské rady v letech 1538 a 1619 na čtyři roky; a právě ony vytvářejí onen rozdíl.

Těchto 69 soupisů městských rad představuje, exaktně vzato, 828 funkčních pozic (v případě kadaňských městských rad ale můžeme pracovat pouze s 818 pozicemi, neboť deset jmen radních v dochovaných soupisech chybí).⁴⁷⁷ Pokud by byl soupis rad ucelený,

---

⁴⁶⁹ CC, fol. 46r, 97v, 98v a 99v.

⁴⁷⁰ KČ 26/725, fol. 264r a KČ 5/98, fol. 113r.

⁴⁷¹ NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 179r.

⁴⁷² CC, fol. 155r. 19. března 1584 došlo také k obměně městského rychtáře – KČ 29/728, fol. 98r.

⁴⁷³ V Kutné Hoře se v období let 1530-1600 obnovila městská rada jenom padesátkrát – KAPAVÍKOVÁ, Marie: *Příspěvek k organizaci městské správy v Kutné Hoře v 16. století*. SSH 16, 1981, s. 58-59. (Jde však o město, spravované nejvyšším mincmistrem a nespádající pod pravomoc podkomořského úřadu.)

⁴⁷⁴ Podle Urbana von Urbanstadt obnovili v Kadani městskou radu 6. července 1619 komisaři Kryštof Fictum, Bricek a Hans ze Steinpachu a Kryštof Kaplíř ze Sulevic, vyslaní direktoriem – SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 190. Ta ale nevládla dlouho, protože už 11. prosince 1619, krátce po korunovaci Fridricha Falckého, přijeli do Kadaně k další obnově rady čerstvě jmenovaní podkomoří Prokop Dvořecký z Olbramovic a hofrychtář Martin Früwein z Podolí (KČ 3/96, fol. 96v). Soupisy radních z druhé renovace se dochovaly, z první nikoli.

⁴⁷⁵ Z let 1546, 1548-1549, 1551, 1553-1555, 1560-1561, 1568-1569, 1571-1574, 1591, 1602-1603, 1615-1617 a rada z července 1619.

⁴⁷⁶ Tj. po jednom roku „neobnovy“ městské rady z třech dvouletí 1536-1538, 1557-1559 a 1610-1612 a třech letech neobnovování rad v době 1530-1534.

⁴⁷⁷ Rady z let 1526, 1538 (první rada z tohoto roku, obnovena 5. března), 1539, 1540, 1618 a 1620 obsahují jména jenom jedenácti konšelů a v soupisech z roku 1541 a 1590 je uvedeno dokonce pouze deset radních.

dosáhl by – za předpokladu, že by byly obnovovány pravidelně každý rok – čísla 93 s 1 116 funkčními pozicemi; z celkově předpokládaného rozsahu jsme tedy informováni o obsazení asi tří čtvrtin konšelských funkcí. Rozborem dochovaných soupisů městských rad zjistíme, že se na výkonu těchto 818 funkčních období v letech 1526-1620 podílelo celkem 164 osob; ovšem s rozdílnou intenzitou.

Při vymezení užší skupiny konšelů, kteří v uvedeném období zasedali v městské radě nejčastěji a o nichž lze proto předpokládat, že měli rozhodující vliv na správu Kadaně, jsme limitováni skutečností, že nemáme k dispozici čtvrtinu soupisů městských rad. Hledání odpovědi na tuto otázku pouze v počtu funkčních období by za této situace bylo nepochybně nepřesné, ne-li zavádějící. Pro získání objektivních údajů je tak nutné u každého z konšelů sledovat tři ukazatele: celkové rozpětí jeho funkčního období; počet jeho účastí v městských radách; a počet chybějících soupisů rad z celkového rozpětí funkčního období. Jména konšelů a všechny tyto tři ukazatele obsahují přílohy č. VIIIa a VIIIb. Byly do nich zahrnuty všechny osoby, působící podle dostupných soupisů v městské radě dvanáct nebo více let (celkem jich je osmatřicet).

Údaje v druhém a třetím sloupci těchto tabulek (za jmény konšelů) ukazují v konkrétních časových rozmezích i počtech let, jak dlouho podle dochovaných zmínek dotyční působili v městské radě. Číslo ve čtvrtém sloupci udává, kolikrát jsou uvedeni v dochovaných soupisech rad jako konšelé; a aby bylo zřejmé, do jaké míry může být toto číslo zkreslené, je v pátém sloupci uveden počet rad, které chybí z doby, kdy příslušná osoba vykonávala konšelský úřad. Šestý a sedmý sloupec jsou sloupce výpočetní, jejichž hodnoty částečně doplňují to, co o působení jednotlivých konšelů nelze zjistit kvůli neúplným soupisům rad. Šestý sloupec ukazuje minimální počet let, v nichž tyto osoby zcela určitě nepůsobilely v městské radě (je to rozdíl mezi čísly v sloupci 3 a součtem sloupců 4 a 5) – je to nejmenší možná hodnota, založená na extrémním předpokladu, že se jména těchto osob vyskytovaly ve všech chybějících soupisech. Sedmý sloupec, obsahující součet sloupců 5 a 6 (tedy součet minimální neúčasti a počtu chybějících soupisů rad) pak ukazuje druhou modelovou hodnotu, vycházející z předpokladu opačného extrému – že tedy jména těchto osob nefigurovala v jiných soupisech městských rad než v těch dochovaných. Údaje v obou tabulkách jsou stejné; v příloze č. VIIIa jsou konšelé řazeni abecedně podle svých příjmení a v příloze č. VIIIb pak podle délky působení v městské radě.⁴⁷⁸

---

⁴⁷⁸ V této a následujících přílohách bude prostřednictvím barevné konvence, zmíněné zde v kapitole II.1, bod č. 6.), vizualizována i konfesijní orientace jednotlivých radních.

Výjimečný je případ katolíků Wolfganga Glenera, usednuvšího v rozmezí šestačtyřiceti let 1547-1592 do konšelského křesla nejméně sedmadvacetkrát (a to ještě z patnácti let tohoto období chybí soupisy rad), a Christopha Czedliczera, působícího v městské radě od roku 1507 do roku 1549 (celkem dvačtyřicet let), jenž byl konšelem nejméně jedenadvacetkrát a patrně ještě vícekrát, protože z dvaceti let se seznamy radních nedochovaly (dlouhá funkční období byla způsobena specifickými podmínkami náboženského dualismu kadaňské městské obce.) Z hodnot přehledu je dále patrné, že čím je funkční období kratší, tím jsou menší i hodnoty maximální neúčasti v městské radě (konkrétně u Johanna Martina, Wenzela Kürbiczera, Mathiase Wienera, Markuse Reindlera a Veitha Thumba).

Toto zjištění poukazuje na slabinu takto koncipovaného přehledu. Poskytuje sice rychlou základní informaci o skupině nejdéle činných (a tedy potencionálně nejvlivnějších) kadaňských radních 16. a počátku 17. století; je ovšem také zkreslen absencí soupisů městských rad z dvaadvaceti let a širokým obdobím let 1526-1620, jehož délka tlumí výkyvy a neukazuje změny v personálním obsazování městských rad, podmíněné aktuální dobou situací. Jako nejvhodnější metoda pro zkoumání této problematiky se nabízí komparace ucelených časových řad soupisů městských rad z různých dílčích časových období.⁴⁷⁹

Tab. č. 35: Časové rozložení dochovaných soupisů městských rad v letech 1526-1620

desetiletí	roky									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1520-1529							A	A	A	A
1530-1539	A	¹⁾	¹⁾	¹⁾	A	A	A	²⁾	³⁾	A
1540-1549	A	A	A	A	A	A		A		
1550-1559	A		A				A	A	⁴⁾	A
1560-1569			A	A	A	A	A	A		
1570-1579	A					A	A	A	A	A
1580-1589	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
1590-1599	A		A	A	A	A	A	A	A	A
1600-1609	A			A	A	A	A	A	A	A
1610-1619	A	⁵⁾	A	A	A				A	A ⁶⁾
1620	A									

A – dochovaný soupis městské rady

¹⁾ Rada z roku 1530 byla obnovena až 25. června 1534.

²⁾ Rada ze srpna 1536 byla obnovena až v březnu 1538.

³⁾ V roce 1538 byla rada obnovena dvakrát – v březnu a listopadu.

⁴⁾ Rada z roku 1557 byla obnovena až v únoru 1559.

⁵⁾ Rada z května 1610 byla obnovena až v květnu 1612.

⁶⁾ V roce 1619 byla rada obnovena dvakrát – v červenci a prosinci.

⁴⁷⁹ HROCH, Miroslav: *Komparativní metoda v marxistické historiografii, možnosti a meze jejího využití*. ČSČH 20, 1972, zvl. s. 638-644.

Časové rozložení dochovaných soupisů členů městských rad v tabulce č. 35 ukazuje, že chronologická dislokace nashromážděných podkladů pro tento účel neposkytuje příliš mnoho možností. Většina chybějících rad – celkem patnáct – pochází ze čtyřicátých až sedmdesátých let 16. století. Soupisy členů městských rad z tohoto období jsou proto atomizovány a zvděk lze vzít pouze jedinou poněkud delší ucelenou řadou ze samého počátku vymezené doby – osm soupisů rad z let 1538-1545 (ze dvou rad z roku 1538 byla do komparace zahrnuta pouze ta mladší, obnovená 11. listopadu). Rozdíl mezi ní a druhou nejbližší vhodnou ucelenou řadou, kterou lze použít (seznamy městských rad z let 1578-1585) je čtyřicet let; a jen o něco kratší doba (třicet let) dělí tuto řadu od posledních osmi soupisů radních z let 1606-1614.

Při analýze těchto třech vybraných osmiletých řad soupisů konšelů by ale bylo zavádějící sledovat pouze četnost výskytu jmen jednotlivých radních. Kariéry každého z nich totiž probíhaly v určitých různě ohraničených a různě dlouhých časových rozmezech, které samozřejmě nemohou být totožné s vymezením našich třech osmiletých sond a přesahují je, někdy i dost výrazně. Počet funkčních období u jednotlivých radních má proto v těchto sondách pouze relativní charakter, vztahující se k časovému vymezení příslušné sondy. Výpovědní hodnota počtu funkčních období ve vztahu k osobám nositelů konšelského úřadu je nulová, protože úzké časově průřezy sond opticky omezily úřední kariéry členů městských rad pouze na daný osmiletý interval a tento výsek izolovaly od jejich předchozích i následujících etap; případně sondy mohly zachytit také pouze několik let z počátků nebo naopak konce jejich dlouholetých kariér; a bylo proto nutné doplnit je o další charakteristiku, zohledňující celkovou dobu působení jednotlivých osob v městské radě. Na základě „mikrobiogramů“ úředních kariér radních v příloze č. XXIX byli konšelé pro účely těchto časových sond rozděleni do tří kategorií:

I. dlouhodobě působící radní;⁴⁸⁰

II. radní, kteří v zkoumané osmileté radě svou kariéru začínali a v budoucnu v ní dlouhodobě pokračovali, přičemž rozhodujícím kritériem pro zařazení do této kategorie byla skutečnost, že se ve sledovaném období stali konšely poprvé;⁴⁸¹ a

---

⁴⁸⁰ Za dlouhodobě působící radní považují osoby:

1) které prokazatelně nejméně čtyřikrát zastávaly funkci konšela nebo
2.) u kterých (v případě menšího počtu doložených konšelských funkcí z období let 1538-1575) je doložena účast v městské radě v delším časovém intervalu.

⁴⁸¹ Pokud pak tedy byli někteří z nich soustavně dosazováni i do následujících městských rad (např. Martin Rzehorz v letech 1538-1545, Zacharias Aichfeldt v letech 1578-1585 či Heinrich von Hana nebo Johann Martinus v letech 1603-1614) mohly se počty jejich účastí v městské radě limitně blížit počtu roků zkoumané časové řady, tj. v tomto případě osmi; a u šestiletých sond (viz níže) pak šesti.

III. radní, působící krátkodobě.⁴⁸²

Kategorie II. je vlastně podmnožinou kategorie I. Jedná se o stejnou skupinu osob, jejichž zařazení do kategorie I. či II. závisí na tom, zda v době, kterou příslušná sonda zkoumá, jejich kariéra teprve začínala nebo byla již v pokročilejším stádiu. Přihlédnutí k této diferenciaci se mi zdá vhodné proto, že je určitým – připouštím, že velmi hrubým a nepřesným – indikátorem personálních obměn městských rad. Určitou slabinu třetí kategorie krátkodobě působících radních představuje již několikrát zmiňovaná absence dvaadvaceti soupisů městských rad – kdyby totiž tyto soupisy byly úplné, ocitli by se patrně někteří radní v kategorii I.

Tab. č. 36: Počty konšelů a průměrná doba působení v městské radě v letech 1538-1545, 1578-1585 a 1606-1614

časové rozmezí	celkový počet		z toho konšelé			μ
	funkčních období	konšelů	I	II	III	
1538-1545	92 ^{*)}	38	9	14	15	2,4
1578-1585	96	25	16	4	3	3,8
1606-1614	96	24	13	7	4	4

μ – Průměrný počet funkčních období v městské radě, připadajících na jednoho konšela.

^{*)} Čtyři jména radních chybí.

V tabulce č. 36 jsou shrnuty výsledky analýzy třech osmiletých řad městských rad, jež jsou podrobně rozepsány v přílohách č. IX-XI. Z obecného hlediska je zřejmý diametrální rozdíl mezi hodnotami první a následujících dvou řad. Za doklad relativní otevřenosti městské rady a dostupnosti konšelského úřadu pro širší okruh měšťanů je možné bezesporu považovat vysoký počet krátkodobě působících radních v první sondě z let 1538-1545. Zvyšující se hodnoty počtu funkčních období, připadajících na jednu osobu, v kombinaci s klesajícím počtem radních III. kategorie v druhé a třetí sondě signalizují, že na počátku poslední čtvrtiny 16. století se městská rada začala stávat uzavřenějším společenstvím, přístupným jen užší skupině konšelů, a takovým zůstala až do konce předbělohorské doby.

Pozoruhodné je, že za této situace došlo k zásadní změně v konfesním složení městské rady. Převahu dlouhodobě působících evangelických radních v sondě z let 1578-1585 (z šestnácti konšelů byli katolíci dva, maximálně tři) vystřídala v důsledku změn, k nimž došlo v devadesátých letech v poslední sondě z počátku 17. století nadvláda katolických radních (pět katolíků zasedalo po celé sledované osmileté období v radě prakticky trvale). Právě tato

⁴⁸² Statut krátkodobě působících radních označuje osoby, usednuvší do konšelského křesla maximálně třikrát; bez ohledu na jejich případnou další účast v druhé nebo třetí městské radě.

jejich dlouhodobá účast v městské radě nepochybně výrazně přispěla k posílení trendu postupného uzavírání městské rady.

Konkrétní představu o tom, jak často při obnovách městských rad v Kadani přecházeli do nově instalovaných grémií členové předchozí rady, lze získat sledováním vzájemného poměru původních a nových konšelů při obměnách městských rad. Torzovitost soupisů městských rad nedovoluje zmapovat tuto problematiku v uceleném přehledu; a v následujícím rozboru byla také záměrně vynechána období let 1526-1543 a 1618-1620, kterým bude věnována zvláštní pozornost v oddíle II.3.3.2 (o konfesní příslušnosti členů městských rad). Z období let 1544-1614 tak bylo možné poměr původních a nových konšelů při obměnách městských rad sledovat u dvaadvaceti městských rad, rozložených poněkud nerovnoměrně (devět jich je z více než dvacetiletého rozmezí let 1535-1567 a třiatřicet ze čtyřicetiletého období 1576-1614).

V tabulce č. 37 jsou u každého letopočtu, znamenajícího rok obnovy městské rady, připojena tři čísla. První udává počet konšelů, kteří přešli z původní do nově dosazené rady; druhé udává počet nově dosazených konšelů ze skupiny dlouhodobě působících radních včetně těch, kteří svou kariéru teprve začínali (tj. konšelé, zařazení do I. a II. kategorie) a třetí krátkodobě působící radní. Zde je třeba zdůraznit, že číselný údaj ve sloupci zůstávajících konšelů zahrnuje i část krátkodobě působících radních, kteří zastávali konšelský úřad dva roky po sobě,⁴⁸³ a při obnově rady se tak automaticky (byť jen na jeden nebo dva další roky) dostali mezi zůstávající konšely.

Pouze čtyřikrát (v letech 1559, 1565, 1566 a 1589) byli ve sledovaném období nově jmenovaní konšelé v početní převaze nad členy předchozí rady; k dalšímu takovému případu došlo v roce 1619. Protože (pravděpodobně) všechny tyto výměny více než polovičního počtu konšelů souvisely se specifickou situací koexistence dvou kadaňských konfesních obcí (s úplnou jistotou to nelze tvrdit pouze o radě, dosazené v roce 1559) nebylo by úplně vhodné zabývat jimi na tomto místě, ale bude jim věnována zvláštní pozornost v oddíle o konfesní příslušnosti městských radních.

Časté nejsou ani případy, kdy se vyměnilo šest (v letech 1534, 1543 a 1567) nebo pět konšelů (1538, 1539, 1557, 1563, 1567, 1593, 1600 a 1604; celkem tedy osmkrát). Ve zbývajících přibližně dvou třetinách zjištěných případů se tedy počet nově dosazených konšelů pohyboval mezi dvěma až čtyřmi; v roce 1608 byl vyměněn pouze jeden konšel a při instalaci městské rady v Kadani 10. dubna 1606 nedošlo dokonce k vůbec žádné personální

---

⁴⁸³ Jako např. Johann Fischer v letech 1541-1542; Wolfgang Gessner ml. 1598-1600; Wenzel Glener 1593-1594 nebo Christoph Mulczer 1609-1610.

změně. Až do konce šedesátých let 16. století se každoročně v kadaňské městské radě obměňovalo přibližně stejně tolik konšelů jako v Plzni. Od poloviny sedmdesátých let až do roku 1589 se ale v Kadani nikdy (s výjimkou roku 1578) při instalaci rady nevyměnili více jak tři konšelé, zatímco v Plzni byl tak malý počet obměněných radních ve stejné době výjimkou a většinou se pohyboval mezi čtyřmi až šesti osobami. Přibližně stejné počty nových radních v Plzni i Kadani nacházíme pak zase až od konce devadesátých let 16. století.⁴⁸⁴

Tab. č. 37: Počty zůstávajících a nově dosazených konšelů při obnovách městských rad v letech 1544-1614

rok	konšelé			rok	konšelé		
	zůstávající	nově dosazení			zůstávající	nově dosazení	
		I a II	III			I a II	III
1544	9	3		1588	10	2	
1545	8	2	2	1589	5	7	
1557	7	4	1	1590 ^{*)}	7	2	1
1559	5	6	1	1593	7	5	
1563	7	4	1	1594	8	4	
1564	8	3	1	1595	8	4	
1565	5	4	3	1596	8	3	1
1566	5	5	2	1597	8	4	
1567	6	6		1598	8	3	1
1576	9	2	1	1599	10	2	
1577	9	2	1	1600	7	5	
1578	8	3	1	1604	7	4	1
1579	9	2	1	1605	10	2	
1580	10	2		1606	12		
1581	10	1	1	1607	10	2	
1582	10	2		1608	11	1	
1583	10	1	1	1609	10	1	1
1584	11	1		1610	9	2	1
1585	9	3		1612	10	1	1
1586	10	2		1613	10	1	1
1587	10	2		1614	8	4	

^{*)} Chybí jména dvou konšelů.

V Kadani také mezi nově dosazenými konšely vytrvale klesal podíl osob, které na činnosti městské rady participovaly jen několik let. Vzhledem k četným mezerám v dochovaných radách zde není možné uvádět žádné objektivní číselné údaje; dostatečně výmluvná je skutečnost, že od roku 1576 se mezi novými radními krátkodobě působící konšelé vyskytovali jen sporadicky a vždy pouze jako jedinci.

⁴⁸⁴ DOUŠA, J: *Městské rady v Plzni a na Starém Městě pražském...*, tabulka kontinuity a diskontinuity městských rad v Plzni v letech 1550-1650, s. 338-339.

Chceme-li se dobrat ještě přesnějšího a podrobnějšího poznání procesu postupného uzavírání městské rady, nezbude nám nic jiného než rozšířit počet sond. To je ovšem možné pouze za cenu zmenšení jejich časového rozsahu na šestiletá období, protože soupisy městských rad, které jsou k dispozici, jinou možnost prostě nenabízejí. Šestiletých řad můžeme z dochovaných soupisů sestavit asi deset, některé z nich lze ale z okruhu našeho zájmu vyloučit. Konkrétně to platí pro soupisy městských rad z let, zahrnutých do předchozích třech osmiletých sond. Z doby, která nás zajímá nejvíce (tj. do konce třetí čtvrtiny 16. století), se nabízí pouze jedna šestiletá řada, z let 1562-1567. Jako další byla vybrána období 1575-1580, 1585-1590, 1595-1600 a 1603-1608, jež pokrývají desetiletí, vynechaná třemi osmiletými sondami, nebo se s nimi překrývají jen částečně.

Tab. č. 38: Počty konšelů a průměrná doba působení v městské radě v letech 1562-1567, 1575-1580, 1585-1590, 1595-1600 a 1603-1608

časové rozsahy	celkový počet		z toho radní			μ
	funkčních období	radních	I	II	III	
1562-1567	72	30	18	5	7	2,4
1575-1580	72	22	10	6	6	3,3
1585-1590	70 ^{*)}	22	11	9	2	3,2
1595-1600	72	26	15	8	3	2,8
1603-1608	72	18	9	8	1	4

μ – Průměrný počet funkčních období v městské radě, připadajících na jednoho konšela.

^{*)} Chybí jména dvou radních z roku 1590.

Podrobné výsledky pětice šestiletých sond jsou prezentovány v přílohách č. XII-XVI a jejich souhrn podává tabulka č. 38. Pokrývají více než polovinu z půl stoletého období 1560-1610 a rozbor skladby nově jmenovaných rad podle délky působení jejich členů v městské správě zpřesňuje naše předchozí zjištění. Především se ukazuje, že na konci 16. století skutečně začalo docházet k uzavírání městské rady širšímu okruhu měšťanů, které indikovala osmiletá sonda 1578-1585 (s určitým zakolísáním na konci 16. století, jehož příčinu ozřejmím v následujícím odstavci). Jeho intenzita, projevující se výraznějším zúžením okruhu osob, zasedajících ve vrcholném orgánu města, ještě zesílila v prvním desetiletí 16. století. Rostoucí počet dlouhodobě a trvale (nebo jen s občasnými ročními přestávkami) úřadujících konšelů způsoboval úbytek krátkodobě působících radních a menší frekvenci obměňování ostatních členů městské rady.

Velice zajímavý obraz proměn také můžeme vyčíst z konfesní skladby městské rady. První sonda z let 1562-1567 zachytila ještě působení sedmi katolických konšelů a ke katolíkům nepochybně patřili i někteří ze šesti radních, jejichž náboženskou orientaci se

nepodařilo zjistit. V následující sondě se setkáváme pouze s třemi katolíky a v podstatě stejnou situaci ukazuje i sonda z let 1585-1590. Jeden za čtyř katolických konšelů I. a II. kategorie, Christoph Albrecht, působil v radě pouze jedno funkční období 1589-1590 a hned poté byl jmenován královským rychtářem (a proto byl zařazen mezi konšely I. kategorie). Na samém konci 16. století vypadala situace v městské radě zcela jinak. Sonda z let 1595-1600 sice dokládá stále ještě převahu utrakvistických radních; obsahuje ale také jména deseti katolíků; z toho šesti ve II. kategorii začínajících a později dlouhodobě působících konšelů (oproti dvěma evangelíkům). Právě nástup těchto nových šesti katolických konšelů, způsobil v sondě z let 1595-1600 dočasný pokles hodnoty průměrného počtu funkčních období v městské radě, připadajících na jednu osobu, která jinak vykazuje stoupající tendenci. Že to do budoucna pro zastoupení stoupců reformace v městské radě nevěstilo nic dobrého, je zřejmé z poslední sondy, dokládající na počátku 17. století absolutní převahu katolických konšelů (deset z celkového počtu osmnácti).

Tab. č. 39: Srovnání průměrné doby působení v městských radách v Berouně, Kadani, Plzni a Táboře

	celkový počet			μ
	rad	funkčních období	radních	
Beroun 1548-1570	22	264	57	4,7
Tábor 1600-1620	21	252	37	6,8
Kadaň 1575-1590	16	192 ^{*)}	41 ^{*)}	4,7
Kadaň 1603-1614	11	132	26	5,1
Plzeň 1576-1591	16	192	40	4,8
Plzeň 1603-1613	11	132	29	4,6

μ – Průměrný počet funkčních období v městské radě, připadajících na jednoho konšela.

^{*)} Do počtu funkčních období a radních byla započtena i dvě místa v radě z roku 1590, v níž nejsou uvedena jména konšelů.

Ve srovnání s tím, co víme o personálních obměnách rady v Berouně a Táboře, není průměrný počet funkčních období v městské radě, zjištěný osmi- a šestiletými sondami příliš vysoký. Na berounské radnici se v letech 1548-1570 vystříдалo v dvaadvaceti městských radách sedmapadesát měšťanů; z toho dvanáct osob zasedlo v městské radě jen jednou a nejvyšší počet funkčních období, strávených jedincem v úřadě, dosáhl čísla 21.⁴⁸⁵ Ještě jednoznačnější trend minimální personální obměny městské rady ale nicméně ukazují i údaje z Tábora z let 1600-1620, kde na pokrytí 252 funkčních období stačilo 37 osob.⁴⁸⁶ Průměrný počet funkčních období, připadajících na jednoho konšela, naznačuje, že v Berouně i Táboře

⁴⁸⁵ TOŠNEROVÁ, Marie: *Městská správa a hospodářství v Berouně v polovině 16. století*. MB 1, 1998, s. 12-13.

⁴⁸⁶ MÁCOVÁ, L.: *Městská správa v Táboře*..., s. 54, pozn. 25 a s. 71-72.

by se snad radní mohli obměňovat ještě méně než v Kadani. Hodnoty z Kadaně ale pocházejí z kratších časových intervalů šesti a osmi let; bude proto vhodné prověřit, zda nejsou touto skutečností zkresleny a zda budou-li stejné i pro srovnatelně dlouhé časové období. Pro tento účel nabízejí dochované soupisy kadaňských městských rad pouze dvě možnosti (a ta druhá není zcela plnohodnotná). Nejdelsí ucelenou řadu soupisů městských rad v Kadani je možné sestavit z let 1575-1590 a druhou, nezanedbatelně kratší, pak z období 1603-1614.

Výsledky, sumarizované v tabulce č. 39 potvrzují, že obezřetnost byla v tomto případě na místě a že skutečně průměrný počet funkčních období může být do jisté míry skutečně závislá na délce zkoumaného intervalu (jeho hodnota, dosahující v šestiletých sondách z let 1575-1580 a 1585-1590 čísel 3,2-3,3 a v osmileté sondě z let 1578-1585 3,8, se pro období let 1575-1590 zvýšila na 4,7; a hodnota 4, stejná pro šestiletou sondu z let 1603-1608 i pro osmiletou sondu 1606-1614, vzrostla pro období let 1603-1614 na 5,1). Korektně lze tedy srovnávat tuto veličinu pouze ze stejných nebo alespoň přibližně stejně dlouhých časových řad. Žádnou výraznou kadaňskou anomálii, jejíž existenci naznačovaly rozdíly ve zjištěném průměrném počtu zdejších funkčních období z kratších časových úseků ve srovnání s Berounem a Tábořem, výsledky z delších časových řad nepotvrdily. Radní v Berouně se v letech 1548-1570 obměňovali stejně často jako v letech 1575-1590 v Kadani. Tendenci k uzavírání městských rad na počátku 17. století potvrzuje i průměrný počet funkčních období v městské radě, který připadal v letech 1600-1620 na jednoho radního v Táboře; a s přihlédnutím ke skutečnosti, že v Kadani je k dispozici ucelená řada soupisů městských rad pouze z polovičního období let 1603-1614, není ani kadaňský průměrný počet funkčních období nijak propastně odlišný od toho tábořského. Nižší hodnotu průměrného počtu funkčních období, připadajících na jednoho konšela v Kadani, nemohlo způsobit již zmíněné postupné vytlačování utrakvistů z městské rady, protože k tomu došlo již na konci 16. století; je však možné, že tuto hodnotu mohly ovlivnit instalace zvýšeného počtu začínajících konšelů v letech 1609-1613, které ukázala tabulka č. 37.

Poněkud jiný obraz ale vykáže srovnání se situací v Plzni, kde obě komparativní časové rady byly vymodelovány tak, aby odpovídaly těm, jež jsou k dispozici v Kadani.⁴⁸⁷ Průměrné počty funkčních období, připadající na jednoho radního, jsou v obou těchto městech

---

⁴⁸⁷ Údaje o počtech konšelů v příslušném časovém rozmezí byly propočítány podle seznamů plzeňských městských rad ve studii J. DOUŠY: *Městské rady v Plzni a na Starém Městě pražském...*, s. 390-399. Kvůli zachování stejného počtu městských rad musel být mírně upraven časový rozsah obou plzeňských řad (první začíná rokem 1576 proto, že v Plzni v roce 1575 nebyla městská rada obnovena; a druhá končí rokem 1613 kvůli tomu, že v Kadani – na rozdíl od Plzně – se neuskutečnila renovace městské rady v roce 1611).

v letech 1575/1576-1590/1591 téměř totožné; na počátku 17. století se ale od sebe o půl procenta. Protože to ale v praxi znamená rozdíl pouhých třech osob, podílejících se na práci jedenácti městských rad, nelze z toho vyvozovat přílišné závěry. I přesto je toto zjištění varovným signálem před příliš ukvapenými závěry o všeobecném trendu uzavírání rad v českých královských městech na počátku 17. století, vyslovovanými bez detailnější znalosti situace ve více lokalitách.

Frekvence střídání úzkého okruhu měšťanů v dvanáctičlenném kadaňském konšelském grémiu nevykazuje tedy v podstatě žádné odchylky od situace, zjištěné v Berouně, Plzni či Táboře. Objasnění intenzity snižujících se frekvencí personálních rotací a silících opakovaných výkonů konšelských funkcí v posledních desetiletích předbělohorské epochy v prostředí dalších českých měst bude pak záležet jen na dalším pokračování výzkumu této problematiky.

II.3.3.2 Konfesní příslušnost

Koexistence, prolínání a střetávání katolického, utrakvistického a protestantského náboženství a jejich věroučných derivátů je jedním z nejpodstatnějších rysů předbělohorské epochy, takže byla oprávněně nazvána „konfesijním věkem“.⁴⁸⁸ Zatím se nestala předmětem ucelené systematické syntézy, která by navázala na Mackovu práci o víře a zbožnosti jagellonského věku a byla by jejím důstojným pokračováním.⁴⁸⁹ Dílčím aspektům a určujícím vývojovým momentům náboženské otázky za vlády prvních habsburských panovníků je věnována řada sborníků i monografií;⁴⁹⁰ a generalizující popisy této problematiky přinášejí samozřejmě také novější souhrnná kompendia předbělohorských dějin českých zemí.⁴⁹¹

---

⁴⁸⁸ VYBÍRAL, Zdeněk: *Partnerství nebo poslušnost? „Zemská“ aristokracie mezi zemskou obcí a panovnickým dvorem na počátku konfesijního věku 1547-1619*. In: V. Bůžek – P. Král (ed.): *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*. (OH 10.) České Budějovice 2003, s. 235.

⁴⁸⁹ MACEK, Josef: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. Praha 2001.

⁴⁹⁰ WINTER, Zikmund: *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století, I. – II.* Praha 1895-1896; HREJSA, František: *Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny*. Praha 1912; TÝŽ: *Dějiny křesťanství v Československu V. Za krále Ferdinanda I. 1526-1564. Počátky protireformace*. Praha 1948; TÝŽ: *Dějiny křesťanství v Československu VI. Za krále Maxmiliána II. 1564-1576. Česká konfese*. Praha 1950; KAVKA, František – SKÝBOVÁ Anna: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech. Počátky obnoveného pražského arcibiskupství 1561-1580*. Praha 1969; EBERHARD, Winfried: *Kogressionsbildung und Stände in Böhmen 1478-1530*. (Veröffentlichungen des Collegium Carolinum, Band 38.) München 1981; RAK, Jiří: *Vývoj utrakvistické správní organizace v době předbělohorské*. SAP 31, 1981, s. 179-206; BOBKOVÁ, Lenka – KONVIČNÁ Jana (red.): *Korunní země v dějinách českého státu. IV. Náboženský život a církevní poměry v zemích Koruny české ve 14. - 17. století*. Praha 2009.

⁴⁹¹ JANÁČEK, Josef: *Doba předbělohorská I., 1526-1547. I-2*. Praha 1984; VOREL, Petr: *Velké dějiny zemí Koruny české VII. (1526-1618)*, Praha 2005; ČECHURA, Jaroslav: *České země v letech*

V Kadani se na počátku dvacátých let 16. století dostalo Lutherovým reformačním idejím mimořádně vstřícného přijetí. Většina zdejších obyvatel, kteří, stejně jako krajané věhlasného saského reformátora, hovořili německy, se odklonila od katolického náboženství, jež až dosud se zbývající částí svých sousedů svorně vyznávali, a stali se přesvědčenými stoupenci reformace. První evangelický pastor v Kadani působil krátce již v roce 1523;⁴⁹² k definitivnímu věroučnému rozštěpení městské obce zde došlo až v polovině dubna 1526.⁴⁹³ Nově zformovaná evangelická komunita se zmocnila části církevních a oltářních platů a liturgického náčiní a rozvrátila tak dosavadní náboženskou jednotu městské obce. Po čtyřech letech vymezil podmínky koexistence katolické a evangelické komunity (dosazování a hmotného zabezpečení duchovních a užívání sakrálních staveb) v Kadani rozsudek podkomořího Wolfarta Planknara z Kynšperka z 11. srpna 1530. Ten také formálně zlegalizoval existenci kadaňských evangelíků, kteří se podřídili pražské utrakvistické konzistoři. Otázku participace obou náboženských obcí na politické správě Kadaně ve svém nařízení podkomoří zcela opominul a pouze pověřil městskou radu, kterou v této době už plně ovládali katolíci, aby dohlížela na dodržování stanovených podmínek.⁴⁹⁴

Jedním z důvodů rychlého a úspěšného prosazení reformace v kadaňské městské obci byla i podpora části politických elit. Jejich angažovanost v této věci je možné sledovat až od roku 1526, odkdy jsou dochovány soupisy městských rad. Stížnosti kadaňských katolíků uvádí konkrétně městského písaře Johanna Gipfela, Bohuslava Weisse⁴⁹⁵ a Georga Krausjanka, primase rady, dosazené 1. června 1526. Tato rada byla také na téměř dalších dvacet let poslední, v níž měli evangelíci zastoupení. Při renovaci 31. července 1527 sice podkomoří Vilém z Vřesovic na Doubravské Hoře dosadil do nové rady minimálně pět konšelů z rady odstupující, Georg Krausjanko a čtyři další konšelé (Veit Ferber, Phillip Panosse, Veit Ludl a Bohuslav Czedliczer), do ní nejenže dosazení nebyli, ale po roce 1527 se

---

1526-1583. *První Habsburkové na českém trůně I.* Praha 2008; TÝŽ: *České země v letech 1584-1562. První Habsburkové na českém trůně II.* Praha 2009.

⁴⁹² ECKERT, Alfred: *Biographisches Handbuch zur böhmischen Reformationsgeschichte. Band. II/1. Die deutschen evangelischen Pfarrer der Reformationszeit in Westböhmen.* Bad Rappenau-Obergimpen 1974, s. 30.

⁴⁹³ „Po slavnosti velikonoční v městě Kadani stalo se rozdvojení, neb někteří z měšťanův, scházejíce se, na tom zůstali, aby těch kněží, kteříž rozdávají svátost velebnou pod jednou způsobu, z města vybyli, a ty, kteříž by pod dvojím způsobem rozdávali, aby sobě za správce uvedli, ale někteří z konšelů nechtěli k tomu svoliti...“. HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká.* Praha 1541, s. CCCLXXIII.

⁴⁹⁴ Rozsudek byl zapsán do KČ 15/568, fol. 39r-40r a jeho edici vydal Klement BOROVIČ (ed.): *Jednání a dopisy konzistoře katolické i utrakvistické. I. díl. Akta konzistoře utrakvistické.* Praha 1868, s. 55-58, č. 68. Celkově k vývoji situace v Kadani mezi roky 1525-1530 RAK, P.: *K počátkům reformace...*, s. 97-103.

⁴⁹⁵ O něm se podařilo zjistit pouze to, že byl v letech 1521 a 1523 zastával konšelský úřad.

s žádným z nich v konšelské funkci nesetkáváme. Pravděpodobně jenom proto, že v té době ještě katolická ani evangelická komunita dosud nekrytalizovaly do zřetelně ucelených a uzavřených skupin a ne všichni měšťané zaujali jednoznačné postoje, došlo k tomu, že do rady z 31. července 1527 byl opětovně dosazen Urban Püsser, kterého později (1534) nacházíme mezi evangelíky.⁴⁹⁶ Bylo to ale naposled, v následujících letech už jeho jméno v seznamech radních nefiguruje.

Nové radě také podkomoří nařídil, aby do zbylých dvou radních grémií nejmenovala žádné evangelíky a tento příkaz opakoval i při renovaci rady 2. srpna následujícího roku. Autor Kadaňské kroniky k tomu připojil stručnou poznámku, že to nebylo dodrženo.⁴⁹⁷ Z těchto zákazů také implicitně vyplývá, že počínaje rokem 1527 se při výběru kandidátů do městské rady začalo přihlížet k jejich konfesní orientaci. Katolická komunita tehdy sice (zatím) nevyhnala evangelíky z obou menších grémií, městskou radu ale ze svých rukou nepustila. Konšelé, dosazení v roce 1530, úřadovali až léta roku 1534, kdy během „*důležitého katolicko-luterského říšského summitu*“,⁴⁹⁸ který se odehrál v Kadani v červnu tohoto roku, vydal příkaz k dosazení nové rady sám král Ferdinand I.⁴⁹⁹ Patrně tehdy také zdejší katolíkům přislíbil (pokud se tak nestalo již dříve), že kadaňští evangelíci nemají být členy městských rad.⁵⁰⁰

V Kadaňské kronice je k soupisu konšelů z roku 1534 připojena poznámka „*da wurden eitel papisten hinein gesetzt*“, následovaná postesknutím, že čtyři z konšelů (Georg Augustin, Wolfgang Ferber, Bernhard Czewmer a Johann Pelzer), byli do městské rady dosazení navzdory starým zvyklostem a jen do počtu.⁵⁰¹ Pozoruhodné je, že všechna čtyři uvedená jména se v roce 1534 objevují v dochovaných soupisech rad poprvé, což svědčí o tom, že autor kroniky čerpal z věrohodných podkladů. O rok později již katolíci zcela ovládli i obě menší grémia; a aby – při absenci evangelíků – dodrželi stanovený počet šestatřiceti radních, museli do nich dosadit i mladé chlapce a svobodné měšťanské synky.⁵⁰²

---

⁴⁹⁶ CC, fol. 82r.

⁴⁹⁷ CC, fol. 33r a 37r.

⁴⁹⁸ Tak nazval kadaňské setkání zástupců katolického a evangelického tábora Petr HLAVÁČEK: *Christoph von Carlowitz († 1578), humanista a diplomat reformačních časů*. In: P. Rak (red.), COMOTOVIA 2009. Sborník příspěvků z konference věnované 200. výročí regionálních vojenských akcí napoleonských válek (1809-2009), Chomutov 2010, s. 99. Podrobněji o této události JANÁČEK, Josef: *Doba předbělohorská I. 1526-1547, I-1. 2. vyd.*, Praha 1971, s. 145-147.

⁴⁹⁹ Kadaňští katolíci se pak tohoto slibu marně dovolávali, když podkomoří Jiří z Geršdorfu v září 1543 poprvé dosadil do obnovované rady pět evangelických konšelů – CC, fol. 85v.

⁵⁰⁰ „... wir dann eine zusage haben vonn kon[iglichen] m[aies]t[a]t, das ihres glaubens [tj. z evangelíků] keiner inn raht kommen sol...“ – tamtéž, fol. 106v.

⁵⁰¹ „wieder altte ordnung hinein gesetzt wurden, damit man nur die lucke zu gemacht“ – CC, fol. 85v.

⁵⁰² CC, fol. 93v.

Od roku 1535 byla účast nejen v městské radě ale i v obou dalších grémiích pánů starších a pánů z obce evangelíkům upírána trvale. Možná to bylo i proto, že navzdory smírčímu rozsudku Volfarta Planknara ze srpna 1530 pokračovaly i ve třicátých letech mezi katolíky a evangelíky spory, různice a hádky,⁵⁰³ které zdejší evangelickou komunitu připravovaly o důvěryhodnost. V prosinci 1538 se evangelíci dožadovali, aby se mohli podílet na činnosti druhé a třetí rady; katoličtí konšelé to ale odmítli akceptovat, pokud se evangelíci nevrátí zpět k římské církvi, což pro ně bylo pochopitelně nepřijatelné.⁵⁰⁴ Protože kadaňská evangelická komunita byla součástí městské obce nelze ale pochybovat (již pouze z ryze demografických důvodů) o tom, že museli evangelíci na městské správě participovat, neboť katolíci, kteří byli v početní menšině, by ji sami nedokázali zajistit.⁵⁰⁵ Konkrétně mám na mysli funkce např. čtvrtních hejtmanů, nižších úředníků, dohlížející na správu městského majetku, nebo nejrůznější dočasné pověření, vyplývající z aktuálních potřeb. Dokládá to případ ze srpna 1543, kdy jedním ze dvou hejtmanů, pověřeným velením nad městskou vojenskou hotovostí, byl evangelický měšťan Nicolaus Foderer.⁵⁰⁶

Tabulka č. 40 podává výsledky rozboru podílu zůstávajících a nově dosazených konšelů při obnovování městských rad v období let 1527-1542, kdy zdejší radnici plně opanovali katolíci. Obměna sedmi konšelů v roce 1527 je nepochybně reakcí na události předchozího roku a ukazuje snahu o důslednou rekatolizaci městské rady, které bylo dosaženo už v roce 1528. Počínaje rokem 1529 lze z tabulky vyčíst dvě odlišné strategie katolíků při obsazování městských rad. První používali do roku 1534, kdy se personální složení městské rady v podstatě nezměnilo a po dobu čtyř let nedošlo k obnově rady. Od roku 1534 pak obnovy městských rad v Kadani probíhaly podle vžitých zvyklostí – docházelo ke každoroční pravidelné obměně čtyř až šesti konšelů z okruhu mocenské elity katolického tábora kadaňské městské obce (kategorie I a II) bez výrazně zvýšeného podílu krátkodobě působících radních (kategorie III).

Situaci v letech 1540-1542 je obtížné objektivně vyhodnotit, protože v soupisech radních z těchto let chybí vždy jedno až dvě jména; přesto nelze přehlédnout vzrůstající počet krátkodobě působících nebo začínajících konšelů. Takových bylo do nové rady v roce 1540 dosazeno celkem šest a v Kadaňské kronice se o některých z nich píše: „*die wahren eitel*

---

⁵⁰³ WINTER, Z.: *Život církevní...*, s. 93-94.

⁵⁰⁴ CC, fol. 100r-v.

⁵⁰⁵ Podle zprávy z roku 1537 bylo Kadani přes čtyři sta evangelíků a katolíků ani ne padesát – *Směny české I*. Praha 1877, s. 426. Sněmovní relace hovoří o „*osobách usedlých*“, podle mého názoru ale nepochybně, když obě uvedená čísla ztotožníme s počtem rodin.

⁵⁰⁶ CC, fol. 106r.

papisten, seine altte herren inn 17 und nicht gar inn 18 jahren, da war der noch die zahl der personen gantz“.⁵⁰⁷ I v tomto případě se zdá, že autor kroniky čerpal z dobře informovaného zdroje. Mládenci ve věku 17-18 let mohli být patrně Jeronym Klement, Wolfgang Geysling, a Johann Stefest, protože tito tři se z šestice začínajících či krátkodobě působících konšelů v městské radě z roku 1540 objevují vůbec poprvé; Friedrich Schuster je jako radní zmiňován už v roce 1535 a Caspar Grabner a pak v roce 1538.

Tab. č. 40: Počty zůstávajících a nově dosazených konšelů při obnovách městských rad v letech 1527-1543

rok	konšelé				rok	konšelé			
	zůstávající	nově dosazení				zůstávající	nově dosazení		
		I	II	III			I	II	III
1527	5	5	1	1	1538a ^{*)}	7	1	1	2
1528	8	1		3	1538b	7	1	3	1
1529	11			1	1539 ^{*)}	6	2		3
1530	11	1			1540 ^{*)}	3	2	3	3
1534	6	1	2	3	1541 ^{**)}	5	2		3
1535	7	3		2	1542	3	4	1	4
1536	8	2	1	1	1543	6			6 ^{***)}

^{*)} Chybí jméno jednoho konšela.

^{**)} Chybí jména dvou konšelů.

^{***)} Z toho pět evangelíků.

Obměna devíti konšelů v roce 1540 měla, jak se zdá, velice prozaický důvod – nezdvořilé chování dosluhujících radních. Když do Kadaně přijel začátkem září po předchozím ohlášení hofrychtěř Jakub Fikar z Vratu obnovit radu, nebyli úřadující purkmistr ani primas přítomni, aby mu před jmenováním nových konšelů symbolicky a podle starých zvyklostí předali úřad.⁵⁰⁸ Po takovém uvítání se nelze divit, že hofrychtěř jmenoval 10. září devět nových konšelů i za cenu toho, že šest z nich mělo s touto funkcí minimální (nebo vůbec žádné) zkušenosti. O měsíc později si kvůli tomu podkomoří dokonce pozval primasa rady z let 1539-1540 Georga Augustina do Prahy.⁵⁰⁹ K výměně devíti radních došlo i v roce 1542; tu ale přechází kadaňská kronika mlčením.

Zvýšený počet konšelů III. kategorie, jež můžeme objektivně sledovat v letech 1539-1542 (samozřejmě s výjimkou roku 1540), je zčásti pravděpodobně také způsoben optickým klamem. Pokud by si totiž katolíci udrželi v městské radě mocenský monopol i v následujících letech a desetiletích, zcela určitě by se z části z nich stali dlouhodobě působící

⁵⁰⁷ CC, fol. 104v.

⁵⁰⁸ Tím zvláště hrubým způsobem narušili rituál, doprovázející obnovu městské rady – srov. k tomu HRDLÍČKA, J.: *Otázky bez odpovědí...*, s. 187-194 a 209-219.

⁵⁰⁹ CC, fol. 103v.

radní. V roce 1543 se však městská rada otevřela i pro evangelíky a místo dvanácti v ní začalo zasedat pouze sedm katolíků. Tato redukce disponibilních konšelských míst snížila poptávku po katolických radních a pro některé z nich nepochybně znamenala i zánik jejich slibně se rozvíjejících kariér v městské správě (a ohodnocení kategorií III v této práci).

Zákaz působení v městské radě nesli kadaňští evangelíci nelibě a stěžovali si na něj panovníkovi již v březnu 1530.⁵¹⁰ Jejich vyloučení z městské správy se dostalo i na pořad jednání zemského směnu v květnu 1537, kde stavové z řad utrakvistů žádali Ferdinanda I., „*aby Kadaňští bratři naši u víře podobojí zpuosobú ... k řádu konšelskému voleni a potahováni byli*“ a uváděli praktické příklady příkoří, která katolická rada evangelíkům způsobuje – např. neochotu potvrzovat testamenty, znějící ve prospěch evangelické komunity nebo bránění tomu, aby se v Kadani usazovali další evangelíci.⁵¹¹ Tehdy se však ještě panovník nenechal obměkčit a podkomoří či hofrychtěři dál dosazovali do městské rady pouze katolíky. Jak upozornil Josef Janáček, hlavní příčina Ferdinandovy neústupnosti tkvěla v tom, že král ještě v roce 1539 považoval kadaňské evangelíky, i přes to, že se přihlásili k dolní konzistoři, za luterány.⁵¹²

Když podkomoří Jiří z Geršdorfu na Cholticích dosadil v září 1543 do městské rady, vůbec poprvé od roku 1526, pět evangelíků, neobešlo se to bez námitek ze strany katolických radních, kteří se dovolávali příslibu Ferdinanda I., že v kadaňské městské radě nemají sedět evangelíci. Jiří z Geršdorfu umlčel tyto protesty konstatováním, že má k tomuto kroku zplnomocnění panovníka, kterému jsou utrakvisté stejně milí jako katolíci.⁵¹³ I když nejsme schopni pro změnu Ferdinandova stanoviska nalézt vysvětlení ve známých písemných pramenech, z časových souvislostí je zřejmé, že k ní došlo téměř ihned poté, co v dubnu 1543 ztroskotal pokus dr. Václava Mitmánka a Jana Mystopola o radikální reformu českého utrakvismu.⁵¹⁴ Ačkoli to nelze doložit, není vyloučeno, že kadaňští evangelíci získali královou důvěru proto, že se zařadili mezi odpůrce Mitmánkových novoutrakvistických reformních snah. V roce 1543 se tak uzavřela šestnáctiletá etapa, během níž neměli evangelíci přístup do městských rad; a nelze pochybovat o tom, že na jejich vyloučení i opětovném plném včlenění do systému kadaňské městské správy byl osobně zainteresován Ferdinand I.

---

⁵¹⁰ CC, fol. 50r-v.

⁵¹¹ *Směny české I.*, s. 423 (citace); s. 426.

⁵¹² JANÁČEK, J.: *Doba předbělohorská... I-2*, s. 148-152; WINTER, Z.: *Život církevní...*, s. 92, pozn. 5.

⁵¹³ CC, fol. 106v.

⁵¹⁴ JANÁČEK, J.: *Doba předbělohorská... I-2*, s. 150-152; RAK, J.: *Vývoj utrakvistické správní organizace...*, s. 181-184; VOREL, P.: *Velké dějiny země Koruny české VII...*, s. 151-156.

Neočekávané otevření vrcholných orgánů městské správy evangelíkům v září 1543 pravděpodobně vyvolalo mezi katolickými konšely různice a vzájemné osočování, kterým se musel zabývat podkomoří při své příští návštěvě Kadaně 13. září 1544.⁵¹⁵ Rehabilitace evangelíků v roce 1543 měla trvalý charakter a od této roku až do počátku dvacátých let 17. století zasedali ve všech městských radách a s evangelíky se můžeme setkat nejen mezi kandidáty na úřad královského rychtáře, ale i přímo mezi jeho vykonavateli.

Náboženskou orientaci konšelů uvádějí jejich soupisy pouze v letech 1543-1545, kdy v radě zasedlo vždy sedm katolíků a pět evangelíků. V letech 1546-1620 se už seznamy radních o jejich vyznání nezmiňují a je proto třeba poohlédnout se po jiných zdrojích, z nichž by bylo možné tuto věc zjistit. Mnozí měšťané místní katolické komunity se stali aktivními podporovateli mariánského bratrstva a mezi jeho členy v předbělohorské době najdeme také téměř čtyřicet radních.⁵¹⁶ Protože členství v bratrstvu bylo dobrovolné, nelze ale předpokládat, že kniha eviduje všechny katolíky.

Tab. č. 41: Konfesní složení městských rad v letech 1543-1570

rok	katolíci	evangelíci	nezjištěno
1543-1545	7	5	
1547	7	4	1
1550	5	6	1
1552	6	5	1
1556	4	7	1
1557	3	6	3
1559	7	3	2
1562	5	5	2
1563	4	7	1
1564	4	7	1
1565		12	
1566	3	6	3
1567	4	6	2
1570	2	8	2

Pro členy kadaňské evangelické obce obdobný pramen komplexního charakteru není k dispozici. Dílčí údaje pro identifikaci jmen evangelických (ale i katolických) radních nabízejí testamenty. V některých z nich odkazují bývalí konšelé peněžní částky ve prospěch „*sub una*“ nebo „*sub utraque*“. Nemenší význam mají tyto odkazy i v posledních vůlích dalších kadaňských obyvatel, protože od konce šedesátých let 16. století jsou u některých z nich připsána i jména „představených“ („*vorsteher*“) katolické i evangelické obce, kteří od

⁵¹⁵ NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 121r-v. Angažoval se v nich především Caspar Grabner, kterého pak znovu mezi konšely nacházíme až v letech 1559-1560.

⁵¹⁶ KRB Kadaň, fol. 29r-60v.

dědiců odkázané peníze přebírali. Další informace poskytla Kadaňská kronika, zápisy v kadaňských evangelických matrikách křtů a sňatků z let 1558-1621⁵¹⁷ a soupis pobělohorských kadaňských exulantů.⁵¹⁸ Získat přehled o náboženském vyznání všech radních se nepodařilo; i tak ale nashromážděné zprávy poskytují dostatečnou informační základnu pro bezpečnou rámcovou orientaci ve vývoji a změnách konfesní profilace městské rady od konce čtyřicátých let 16. století až do roku 1620. Početní zastoupení katolíků i evangelíků (a počet radních, jejichž náboženské přesvědčení se nepodařilo zjistit) v kadaňských městských radách z let 1543-1570 ukazuje tabulka č. 41, sumarizující konfesní skladbu jednotlivých městských rad, jmenovitě rozepsaných v příloze č. XXVI.

První evangelický primas – Wolfgang Schönhöfer – stanul v čele městské rady již v roce 1547. V průběhu padesátých let 16. století se ve vedení městských rad střídali evangelíci (1550 Georg Ferber a 1557-1559 Petr Štěrba) i katolíci (1552 a 1556 Pangracius Hartmann). Na konci padesátých let, po dvouletém primasování Petra Štěrby, bylo do další městské rady, obnovené 3. února 1559, dosazeno sedm nových konšelů a s výjimkou Wolfganga Florina do ní nepřešel žádný z dalších šesti význačných evangelíků, působících v předešlé radě; takže nelze vyloučit, že se mohlo jednat o malý katolický převrat, jehož příčiny – pokud nesouvisejí s nepokoji, jež v Kadani vypukly v roce 1557, pravděpodobně kvůli založení evangelické školy⁵¹⁹ – nám zůstávají skryty. Ve prospěch evangelíků se mocenské vahadlo vychýlilo při obnově rady koncem září 1565, kdy bylo vyměněno také sedm konšelů. Dosavadní katolický primas Konstantin Seelender byl při této příležitosti jmenován královským rychtářem a do nové rady přešlo nejen pět evangelických konšelů z odstupujícího grémia, ale podle líčení Kadaňské kroniky se k evangelické konfesi hlásili i všichni nově dosazení radní. *„Der kaiserlicher richter beschwerte sich dessen, es wehre wieder die stadtbreuche, keinen sub una inn rath zu setzen. Drauf gab der hoffrichter der antwortt, es wehre nichtt die commuion derer sub utraq[ue] durchauss zugelassen, derhalben ehr nicht unrrrecht getan (hie meint ehr, das das Tritentinische concilium die communion beister gestalt gebilliget und zugellasen hett []).*⁵²⁰

Pohled na radu z roku 1565 by mohl vzbudit pochybnosti o věrohodnosti tohoto tvrzení neznámého kronikáře, protože jejím primasem je Wolfgang Florin, jenž byl konšelem již v ryze katolické městské radě, obnovené v listopadu 1538. Od této doby se s ním pod jménem Wolfgang Goltschmidt setkáváme téměř ve všech následujících radách a v letech

⁵¹⁷ Jsou uloženy v SOA Litoměřice, Sbirka matrik, sign. L 66/1, L 66/2 a L 66/4.

⁵¹⁸ BÍLEK, Tomáš V.: *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I. - II.* Praha 1882-1883, s. 1101-1102.

⁵¹⁹ WINTER, Z.: *Život církevní...*, s. 119-120.

⁵²⁰ CC, fol. 119v.

1542-1545 byl dokonce čtyřikrát za sebou katolickým primasem. Ještě v roce 1547 jej Kadaňská kronika řadí mezi katolíky; o rok později jej ale uvádí mezi evangelickými kandidáty na úřad královského rychtáře (k evangelické víře tedy Wolfgang Florin konvertoval, jak se zdá, v letech 1547-1548); a ve stručné zprávě o jeho úmrtí v roce 1570 pochvalně hodnotí i jeho zásluhy o kadaňské evangelíky.⁵²¹ Protože šlo zřejmě o nepřehlédnutelnou osobnost městské obce,⁵²² vyskytoval se v městské radě poměrně často jako utrakvistický konšel i v padesátých letech; nikoli však jako primas. Tuto funkci začal opět zastávat až v době silícího vlivu evangelíků v šedesátých letech.

Zde se dostáváme k určitému dilematu, spojenému s určováním příslušnosti konšelů k některé z obou kadaňských náboženských obcí. I při velmi omezených zdrojích pramenných informací, na jejichž základě je možné tuto problematiku zkoumat, lze na bez větší námahy uvést několik dalších dokladů o tom, že hranice mezi oběma kadaňskými náboženskými komunitami nebyly neprostupné a osobní konfesní profilace mohla v některých případech doznat změn, např. pod vlivem různých závažných životních změn, ze subtilních a křehkých příčin lidské psychiky nebo jako výraz generační vzpoury potomků proti rodičům. Do určité míry stíraly rozdíly mezi katolíky a evangelíky také složitosti rodinných a příbuzenských vazeb⁵²³ nebo jiné špatně specifikovatelné faktory, takže v některých testamentech můžeme najít peněžité odkazy, věnované současně jak kadaňským katolickým institucím, tak i obci „*unter beiderlei gestalt*“.⁵²⁴ Konverze Wolfganga Florina, jež nebyla ojedinělá,⁵²⁵ poukazuje

---

⁵²¹ CC, fol. 110v. V roce 1570 je v této kronice uveden jako „*Wolff Florin Goltschmiedt von Lamstein*“ – tamtéž, fol. 122r. V letech 1536-1538 byl zapsán i do seznamu členů mariánského bratrstva; jeho jméno je zde ale přeškrtnuté – KRB Kadaň, fol. 29r; a ve Florinově testamentu z 3. listopadu 1570 najdeme odkaz ve prospěch kadaňské komunity pod obojí – KČ 16/569, fol. 350v.

⁵²² Připomeňme, že v prosinci 1558 získal znak a přídomek „z Lambsteina“ – KRÁL, A.: *Der Adel von Böhmen...*, s. 59.

⁵²³ Výmluvně tyto skutečnosti ilustruje také případ Kathariny Wölflové, která se po svém ovdovění znovu provdala za Marka Reindlera z Reindlersbergu a spolu s ním vstoupila 4. března 1599 do mariánského bratrstva: v závěti z 23. března 1617 neopomněla přispět penězi katolické církvi i evangelickému kostelu, v němž byl pohřben její první manžel – KRB Kadaň, fol. 60r; KČ 19/607, fol. 210v. Obdobně spletité poměry nebyly výjimkou ani v dalších českých městech, v nichž zavládlo dvouvěří, srov. BĚLOHLÁVEK, Miroslav a kol.: *Dějiny Plzně I. Od počátku do roku 1788*. Plzeň 1965, s. 136-137.

⁵²⁴ Benedikt Schwertfeger, působící v katolické městské radě v letech 1529-1533 odkazuje ve svém testamentu v roce 1555 obci podobojí a jejímu kaplanovi 13 kop a katolickému kostelu 20 kop grošů – KČ 15/568, fol. 356r. Stejnými částkami (po deseti kopách) pamatovala na obě náboženské obce v roce 1584 Margaretha, manželka evangelického radního Caspara Fabera - KČ 16/569, fol. 422r. Andreas Kraus, působící v letech 1556-1562 postupně ve všech třech městských radách, který věnoval v roce 1562 obci podobojí čtyři kopy a klášteru 14 sv. Pomocníků dvě kopy grošů – KČ 15/568, fol. 389r, (kvůli dvojnásobně vyšší sumě, odkázané obci podobojí, byl v přehledu radních zařazen mezi evangelíky).

⁵²⁵ Např. Georg Unlger, vystupující jako konšel ve svědecké formulí testamentu z roku 1540, kdy ještě byli do městské rady dosazováni pouze katolíci, odkazuje ve své poslední vůli v roce 1554

na skutečnost, že u některých osob může být provedená identifikace jejich náboženského přesvědčení časově podmíněná. I když výsledek provedeného pokusu o určení konfesní příslušnosti radních z let 1543-1620 dosaženými výsledky naprosto předčil očekávání, nelze nevidět, že dochované podklady, z nichž vychází, umožňují pouze dílčí a časově limitovaná zjištění a neposkytují v tomto směru dostatek informací pro celou profesní kariéru jednotlivých radních a nemůže být proto jisté, zda se podařilo podchytit všechny náboženské konverze v kadaňském konšelském sboru.

Tab. č. 42: Konfesní složení městských rad v letech 1575-1614

rok	katolíci	evangelíci	nezjištěno	rok	katolíci	evangelíci	nezjištěno
1575	2	10		1595	3	8	1
1576	3	9		1596	1	10	1
1577	3	8	1	1597	4	7	1
1578	3	9		1598	6	6	
1579	2	10		1599	8	4	
1580	2	10		1600	8	4	
1581	2	10		1601			
1582	2	10		1602			
1583	2	9	1	1603	7	5	
1584	2	9	1	1604	7	4	1
1585	2	10		1605	9	3	
1586	2	10		1606	9	3	
1587	2	10		1607	7	5	
1588	2	10		1608	7	5	
1589	5	7		1609	7	5	
1590	4	6	2 ^{*)}	1610	7	5	
1591				1611	7	5	
1592	5	7		1612	7	5	
1593	5	6	1	1613	7	4	1
1594	3	8	1	1614	6	6	

^{*)} Jména těchto dvou konšelů chybí.

Po tomto exkursu se můžeme vrátit zpět ke konfesní skladbě městských rad. „Jednobarevnost“ evangelické rady z roku 1565 vzala za své hned při renovaci v následujícím roce, kdy během krátké doby sedmi let došlo již potřetí k neobvykle početné výměně sedmi

---

evangelické obci čtyři kopy grošů – KČ 15/568, fol. B 354r; nebo Georg Richter, v roce 1544 uvedený mezi katolickými konšely, který měl 8. listopadu 1562 svatbu v evangelickém kostele (SOA Litoměřice, Sbírká matrik, sign. L 66/4) a ve své poslední vůli z roku 1582 pamatoval pouze na obec podobojí - KČ 16/569, fol. 399r. Opačným směrem se vyvíjelo náboženské přesvědčení Paula Weisse, člena pánů z obce v letech 1562-1563, který jen krátce předtím (1559) nechal svého potomka pokřtít v evangelickém kostele (SOA Litoměřice, Sbírká matrik, sign. L 66/1, fol. 12r) a byl proto zařazen rovněž mezi evangelíky; o dvacet let později (1584), kdy již jej v žádné ze tří rad nepotkáváme, je uváděn jako představený kadaňských katolíků – KČ 16/569, fol. 423v.

konšelů a v nové radě pak nacházíme šest nebo více evangelíků a nejméně tři katolíky. V následujících letech se ukázalo, že převaha evangelíků v městské radě bude mít trvalejší charakter. První ojedinělou stopu jejich silicího vlivu nacházíme v radě z roku 1570, v níž zasedli maximálně pouze čtyři katolíci; v ucelené časové periodě pak nástup dominantního postavení evangelíků a jejich více než dvacetiletou hegemonii můžeme sledovat od počátku poslední čtvrtiny 16. století (tabulka č. 42).⁵²⁶ Po celých patnáct let, až do roku 1589, neměli katolíci v městské radě více než čtyři konšel a v úřadu primase se objevili pouze v letech 1584-1586, kdy jej vykonával Wolfgang Glener (on a Sebastian Glener byli v období let 1575-1589 prakticky jedinými stálými zástupci katolické obce v městské radě.) Hegemonie evangelíků v městské správě vyvrcholila v osmdesátých letech 16. století, když po smrti katolíka Konstantina Seelendera ovládli i úřad královského rychtáře (1580-1852 Philip Schönhöfer; 1583-1590 Petr Štěrba 1583-1590).

Konec nadvlády evangelíků v městské radě předznamenal písemný příkaz císaře Rudolfa II. hofrychtěři Václavovi z Bechyně z 2. listopadu 1589, aby v Plzni a Kadani „*místa konšelská dobrými, poctivými a katolickými lidmi osazena byla*“.⁵²⁷ Při obnově rady 15. listopadu se nepochybně hofrychtěř snažil splnit císařův rozkaz. Z deseti evangelických členů staré rady přešli do nové pouze tři; přesto se ale počet katolických konšelů zvýšil ze dvou v předchozí radě na pouhých pět. Císařovo nařízení o obsazení kadaňské městské rady pouze katolíky zůstalo pouhým přáním; pravděpodobně proto, že zdejší katolická komunita byla v té době natolik početně slabá, že nedokázala vygenerovat dostatečný počet osob, schopných zastávat konšelské funkce.

V druhé polovině osmdesátých let 16. století ale je již pozorovatelné její jisté znovuoživení. V dlouhém intervalu let 1546-1583 vstoupilo do zdejšího mariánského bratrstva čtyřiadvacet nových členů (z toho bylo jedenáct žen a tři městští radní – Georg Weiss, Thomas Grass a Wenzel Glener).⁵²⁸ V letech 1584-1588 se stalo jeho členy dalších devět měšťanů, z nichž jich nacházíme v městských radách již pět – jeden (Thomas Wenczel) v nich působil do roku 1589, čtyři (Georg, Glener, Wolfgang Gessner ml., Caspar Ströer a magistr Christoph Albrecht)⁵²⁹ pak v následujících dvou desetiletích. Nebude také zřejmě bez významu, že dva z nich se do Kadaně přistěhovali – Albrecht neznámo odkud a Ströer z Teplé (patrně u Karlových Varů).

---

⁵²⁶ Stejně jako tabulka č. 41 sumarizuje konfesní skladbu jednotlivých městských rad z uvedených let, jmenovitě rozepsaných v příloze č. XXVI.

⁵²⁷ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl VII. 1586-1591.* Praha 1891, s. 441, č. 292.

⁵²⁸ KRB, fol. 58r-v.

⁵²⁹ Tamtéž, fol. 58v-59r.

Je možné, že náhlou císařovu zlobu mohli evangelíci vzbudit ignorováním jeho příkazu z 25. května téhož roku, aby se všichni konšelé, cechovní mistři i tovaryši „náležitě“ zúčastnili procesí církevního procesí na svátek Božího těla,⁵³⁰ časové souvislosti ale dovolují spojit oslabování pozic kadaňských evangelíků v městské radě s počátkem procesu cílené a systematické rekatolizace Čech a podřízením dolní konzistoře pražskému arcibiskupství v druhé polovině osmdesátých let 16. století.⁵³¹ Stopy nátlaku na kadaňskou evangelickou obec (a městskou radu) lze zaznamenat již v roce 1587, kdy byla vyzvána k vrácení kláštera sv. Michala minoritskému řádu, a do kostela ve vesnici Čachovice, která byla součástí městského panství, měl být dosazen katolický farář. Klášter, který evangelíci užívali se souhlasem Ferdinanda I. od roku 1547, pak skutečně museli v září 1591 opustit.⁵³² Necelý rok po listopadovém dosazení pěti katolických konšelů došlo k dalšímu oslabení evangelických pozic v městské správě. V září 1590 byl kvůli vysokému věku z úřadu královského rychtáře propuštěn Petr Štěrbá a jeho nástupcem se stal katolík magistr Christoph Albrecht.

Graf č. 1: Zastoupení katolíků a evangelíků v městských radách v letech 1575-1614

Nežádoucí pozornost k sobě kadaňští evangelíci také připoutali, když – náhradou za minoritský klášterní kostel, z něhož museli odejít – začali rozšiřovat kostelík na svém hřbitově u Pruněrovské brány za městskými hradbami. V červnu 1592 museli tento kostel,

⁵³⁰ *Tamtéž*, s. 407, č. 259.

⁵³¹ VOREL, P: *Velké dějiny země Koruny české VII*, s. 390-393. Na konkrétních případech přibližuje „plíživou“ rekatolizaci na přelomu 16. a 17. století ČECHURA, J: *České země v letech 1584-1562... II.*, s. 341-351.

⁵³² CC, fol. 109r-v, 110v-111r, 159v-160v.

jehož přestavba na nové sakrální evangelické centrum patrně již značně pokročila, uzavřít a klíče od něj odevzdat královskému rychtáři Albrechtovi. V říjnu téhož roku byli k vysvětlení této záležitosti na pražský hrad předvoláni Adam Bayer, Cyprián Štěrba Zacharias Schönhöfer (všichni toho času radní), Simon Florin a Veit Thumb (páni starší, Thumb se omluvil pro nemoc) a člen grémia pánů z obce Thomas Zickan, kde si vyslechli obvinění z nedovolené stavby kostela a byli na devět dnů vsazeni do Bílé věže.⁵³³

Hromadný vstup devatenácti měšťanů do mariánského bratrstva, k němuž došlo během let 1590-1594, výmluvně vypovídá o pokračování mocenského vzestupu kadaňské katolické obce na počátku devadesátých let 16. století. V městských radách na přelomu 16. a 17. století působili čtyři z nich - Mates Czdeliczzer, bývalý městský písař, doktor obojího práva a pozdější královský rychtář Valentin Neudeck, Wolfgang Schwarz a Mates Zickan.⁵³⁴

Téměř paritní zastoupení konšelů z obou náboženských obcí v městské radě, s nímž jsme se poprvé setkali v roce 1589, se v letech 1594-1597 ještě dočasně změnilo ve prospěch evangelíků; pak ale, počínaje rokem 1599, získali trvalé většinové zastoupení v radě včetně pozice primasa opět katolíci.⁵³⁵ V dochovaných soupisech je můžeme sledovat do roku 1614, je však pravděpodobné, že se poměr v personální skladbě městské rady nezměnil ani v letech 1615-1618, z nichž seznamy členů městských rad chybí; a že pronikavě do něj zasáhlo až druhé stavovské povstání.

Trvalé početní převahy v městské radě dosáhli katolíci na přelomu 16. a 17. století. Jejich řady – zcela v intencích dobově vyostřené náboženské polarizace a vzrůstající přitažlivosti katolictví⁵³⁶ – rozšířili i někteří zdejší evangelíci. V letech 1598-1605 se mariánské bratrstvo rozrostlo o deset dalších měšťanů, z nichž šest nacházíme v radních grémiích. Jsou mezi nimi katoličtí starousedlíci Konstantin Gessner, Daniel Rzehorz a snad také Georg Weckerle i noví sousedé (pozdější královský rychtář Markus Reindler z Reindlersbergu); ale také dva konvertité – Johann Martinus a Martin Schwarz, kteří, soudě podle zápisů o křtech jejich dětí v evangelických matrikách, byli až do počátku 17. století

---

⁵³³ CC, fol. 161r-v.; *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl VIII. 1592-1594*. Praha 1895, s. 252, č. 68.

⁵³⁴ KRB Kadaň, fol. 59r-v.

⁵³⁵ K rekatolizaci městské rady v Kadani tak došlo později a zcela jiným způsobem (v průběhu dlouhodobějšího plynulého procesu) než jaký popsal Jaroslav Douša v Plzni – *Městské rady v Plzni a na Starém Městě pražském...*, s. 346-350.

⁵³⁶ Výstižně tuto dosud poněkud opomíjenou problematiku popsal WINKELBAUER, Thomas: *Konvertita*. In: Václav Bůžek – Pavel Král (red.): *Člověk českého raného novověku*. Praha 2007, s. 275-296.

evangelíky.⁵³⁷ Poslední zápis o nových členech bratrstva z předbělohorského období z roku 1610 obsahuje jména sedmi měšťanů. Z nich se v městských radách setkáváme s Heinrichem Wetzeliem a v úřadu královského rychtáře s Georgem von der Espenhorst.⁵³⁸

Sledování konfesní skladby městských rad ukázalo, že zde od konce první poloviny 16. století se střídavými úspěchy soupeřily o vliv v městské radě dvě různě početné náboženské obce. Po skončení administrativní restrikce, zabraňující až do roku 1543 přístupu evangelíků do městské rady; začala evangelická obec v podmínkách „volné soutěže“ postupně získávat v městské radě převahu, patrně díky svému populačnímu potenciálu, který pak také v dobách blahovlnného a liberálního přístupu zeměpanských úřadů k religiózním poměrům v českých královských městech od poloviny šedesátých let až do konce osmdesátých let 16. století dokázala náležitě využít (a – jak ukazuje zjištěná konfesní příslušnost členů obou menších rad – téměř absolutně ovládla i sbor obecních starších). Ke změně došlo po roce 1589, kdy začali být do městské rady důsledněji dosazováni katolíci a zdejší katolickou komunitu posílil příchod několika významných osobností (magistra Christoha Albrechta, Caspara Ströera, Markuse Reindlera z Reindlersbergu či Christoha Mulczera, který se v roce 1602 stal městským písařem) i několika evangelických konvertitů.

Kombinace politické podpory císařských úředníků⁵³⁹ a schopnosti kadaňských katolíků obsadit alespoň zčásti městskou radu svými stoupenci pak vedla k tomu, že si od konce devadesátých let udržovali v městské radě mírnou převahu; i když ne takovou, jakou měli evangelíci ve svém nejskvělejší období let 1575-1588. To bylo ale také jediné, na co síly katolické obce stačily. Počet katolíků v menších radách od poloviny devadesátých let poněkud vzrostl, toto zvýšení je ale ve srovnání s osmdesátými léty jen nepatrné. Konkrétně to ukazuje tabulka č. 43 (upozorňuji, že její čísla ukazují stav za celý čtyřiašestičlenný sbor obecních starších).⁵⁴⁰

To také poukazuje na zatím neznámý aspekt dlouholetých pobytů kadaňských katolíků v konšelských křeslech. Sebastian a Wolfgang Glenerové v nich od šedesátých do

---

⁵³⁷ KRB Kadaň, fol. 60r; SOA Litoměřice, Sbírka matrik, sign. L 66/2, fol. 69v, 76r, 109r a 249r. Ve stejné době se konvertité objevují v městské radě i v sousedním Žatci – ZAORAL, R.: *Příspěvek k dějinám... v Žatci*, s. 9-10. Inovativním rozбором matričních zápisů a sledováním okruhů osob, zejména konšelů, přítomných při křtech dětí sleduje postup protireformace ve Slaném Josef KADERÁBEK: *Protireformace Slaného v letech 1610-1635 a její dopad na sociální vazby radních*. *HistDem* 33, 2009, s. 9-44. (Její projevy jsou ale v tomto městě sledovatelné až po roce 1620.)

⁵³⁸ Tamtéž, fol. 60v.

⁵³⁹ Jako o jisté věci o ní píše v případě mosteckých a kadaňských evangelíků Pavel STRÁNSKÝ: *O státě českém. Respublica Bojema*. Přeložil Bohumil Ryba, 3. vyd., Praha 1946, s. 51-54.

⁵⁴⁰ Obdobně jako tabulky č. 41 a 42 podává celkový přehled o konfesní skladbě grémií obecních starších z příslušných roků, jež jsou jmenovitě rozepsána v příloze č. XXVI.

devadesátých let 16. století možná zůstávali tak dlouho také kvůli nedostatku dalších vhodných uchazečů o tento úřad; a podobnou situaci lze pozorovat i po roce 1599, kdy převahu katolíků zajišťuje pět či šest stejných osob. Nedostatek lidských zdrojů katolické komunity tak mohl být dalším faktorem, způsobujícím postupné uzavírání městské rady.

Tab. č. 43: Konfesní složení sboru obecních starších v letech 1585-1618

rok	katolíci	evangelíci	nezjištěno	rok	katolíci	evangelíci	nezjištěno
1585	2	21	1	1606	1	22	1
1586	2	22		1607	4	18	2
1587	2	22		1608	4	18	2
1588	2	22		1609	3	20	1
1589	2	22		1610	3	20	3
1592	2	21	1	1612	3	17	4
1594	3	21		1613	3	17	4
1604	3	18	3	1614	3	17	4
1605	1	21	3	1618 ^{*)}	1	13	4

^{*)} Známo pouze 18 jmen.

Zprávy o obnovách rad v letech 1618 a 1619 nejsou v pramenech dochovány v úplnosti. Jisté vodítko k přibližnému určení jejich doby mohou poskytnout data přísah městských rychtářů, kteří je skládali každoročně krátce po instalaci nové rady. Datum přísahy rychtáře Davida Karla v roce 1618 (7. května)⁵⁴¹ napovídá, že městská rada byla v tomto roce obnovena jen asi měsíc před začátkem druhého stavovského povstání, což by přesně odpovídalo dobám obnov městských rad v Kadani (duben a květen), které známe z let 1604-1614 (rukopisné dějiny města Nicholase Urbana von Urbanstadt uvádějí jako datum obnovy 28. dubna).⁵⁴² Personální skladbu této rady známe pouze díky tomu, že byla ve stejném složení obnovena i v prosinci 1620. Čtyři místa v ní zaujímal katolíci, šest evangelíci, konfesi jednoho konšela se nepodařilo určit a jedno jméno v soupise chybí.

Ke složení přísahy dalšího rychtáře Stefana Janka došlo 16. července 1619.⁵⁴³ Muselo jí předcházet dosazení další rady, provedené tentokrát patrně pověřenými komisaři direktoria. Podle Urbana von Urbanstadt k tomu došlo 6. července; těmito komisaři byli Kryštof Fictum, Brickcí a Hans ze Steinpachu a Kryštof Kaplíř ze Sulevic; do všech rad byli dosazeni pouze evangelíci⁵⁴⁴ a primasem se stal Thomas Zickan z Rothensteina.⁵⁴⁵ Ta ale nevládla dlouho,

⁵⁴¹ KČ 10/543, fol. 26v; Více k tomu v této práci v podkapitole II.3.6 o městských rychtářích.

⁵⁴² SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 190.

⁵⁴³ KČ 10/543, fol. 26v.

⁵⁴⁴ To platí bezesporu i pro Jakuba Chytěrku, který se po roce 1626 stal královským rychtářem a členem mariánského bratrstva – ROUBÍK, F.: *Královští rychtáři...*, s. 344; KRB, fol. 61r – a který tak představuje dalšího konvertitu, tentokrát ale již pobělohorského.

⁵⁴⁵ SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 199.

protože už 11. prosince 1619, krátce po korunovaci Fridricha Falckého, přijeli do Kadaně k další obnově rady čerstvě jmenovaní podkomoří Prokop Dvořecký z Olbramovic a hofrychtěř Martin Früwein z Podolí. Záznam o této renovaci a soupisy radních se dochovaly; kvůli absenci úplného soupisu předchozích rad ale nevíme, zda přitom došlo k nějakým změnám v jejich složení nebo zda podkomoří a hofrychtěř pouze potvrdili v nezměněné sestavně rady z předchozí červencové obnovy.

Další renovace rad v Kadani proběhla až po bitvě na Bílé Hoře, když 21. prosince 1620 vrátili komisaři Dionýsus Markvart z Hrádku na Bělé a Nekmíři, císařský rada, Václav starší Vratislav z Mitrovic na Starém Kníně, Václav Mladota ze Solopysk na Lažanech a kadaňský císařský rychtář Kryštof Mulczer do úřadu členy rad, dosazené do úřadu v dubnu 1618.

II.3.4 Obecní starší

II.3.4.1 Sbory obecních starších v českých královských městech

Problematika vzniku, vývoje a případných proměn institutu obecních starších ve 14. a na počátku 15. století není dosud uspokojivě objasněna. Větší pozornost jim začíná být věnována až v době pohusitské, kdy jejich sbory bývají někdy považovány za pokračovatele „velkých obcí“.⁵⁴⁶ Na rozdíl od městské rady jsou kompetence a náplň činnosti obecních starších dost nezřetelné. „*Ve většině studií o městské správě bývají obecní starší odbyti několika obecnými poznámkami o tom, že tvořili jakýsi kontrolní orgán obce nad prací konšelského sboru.*“⁵⁴⁷ Z přísahy obecních starších, kterou skládali na přelomu 16. a 17. století, je nejzajímavější ta část, kde slibují, že „*v tomto ouřadu voleném purkmistru a konšelům přidaném věrně a právě raditi chceme*“.⁵⁴⁸ Dozorčí funkci obecních starších v systému městské správy dokládá ustanovení Koldínova zákoníku o tom, že „*purkmistr a konšelé v žádné dluhy obce a toho města bez vědomí a povolení jiných téhož města přísežných obecních uvozovati nemají, ani k jiným takovým listům, kteřížby se na škodu té obce vztahovali, pečeti přitiskovati aneb přivěšovati moci nebudou*“.⁵⁴⁹

Jako veřejný úřad a naprosto samozřejmou součástí správní organizace českých měst je zahraničním čtenářům vylíčil Pavel Stránský. Grémia obecních starších charakterizoval jako jakési tribuny lidu, „*tu početnější, jindy méně četné*“,⁵⁵⁰ jejichž úkolem bylo, „*aby zakročili, jestliže by kdy rada, příliš spoléhajíc na své postavení, chtěla něco podniknouti ke škodě obce a aby jí napomenuli k rozumnější rozvaze, anebo, jestliže by odmítla nápravu, žalovali u podkomoří zemského nebo u samého krále*“.⁵⁵¹

Podrobněji specifikoval činnost obecních starších písař Starého Města pražského Martin Kraus z Krausenthalu. Charakterizuje je jako „*jistý počet jiných osob z měšťanův, kteréž ještě v větším díle z nejpřednějších řemesel brání bývají a ti zevnitřní rada se jmenují. Jichžto povinnost jest dotčeného roku obecní práva, rozkazy a úřady z strany chleba, masa, nápojů, ryb a jiných věcí nařizovati, tolikéž jiné věci, na nichž obci záleží, zavíratí pomáhati, anobř jestli co jiného potřebného uznávají, do rady přinášeti*...“.⁵⁵²

⁵⁴⁶ LHOTÁK, J.: *K vývoji městské správy v Sušici... I.* s. 52.

⁵⁴⁷ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 26.

⁵⁴⁸ KČ10/543, fol. 102r-v a NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 6r-7r.

⁵⁴⁹ JIREČEK, J.: *Práva městská... od M. Pavla Krystyana z Koldína*, článek A XXI.

⁵⁵⁰ Pravdivost těchto jeho slov potvrzují rozdílné počty členů obecních starších v jednotlivých českých královských městech, podchycené v knize podkomořského úřadu z let 1603-1614 – NA Praha, PKÚ, kniha č. 2.

⁵⁵¹ STRÁNSKÝ, P.: *O státě českém...*, s. 264.

⁵⁵² KRAUS Z KRAUSENTHALU, M.: *Knížka obsahující stav městský...*, s. 143-144.

Ještě konkrétnější zmínky o úkolech obecních starších lze nalézt v dílčích studiích o dějinách správy jednotlivých měst. V Českém Brodě se z dochovaných písemností obecních starších dovídáme, že jeho členové vyřizovali stavební, fiskální a hospodářskou agendu.⁵⁵³ V Českých Budějovicích zase grémium čtyřadvaceti obecních starších připomínalo kopii městské rady. Předsedal mu vlastní „primas“; mělo na tamní radnici vlastní zasedací místnost a mimo jiné vybíralo pro obsazení dílčích městských úřadů reprezentanty z řad konšelů; a ti zase naopak dosazovali do těchto městských úřadů některé z obecních starších.⁵⁵⁴

Další možnou rozdílnost mezi obecními staršími a konšely nastínil Josef Dobiáš, když uvedl, že v Pelhřimově mohli být jeho členy i osedlí z předměstí, kteří jinak měli ztížený přístup do městské správy.⁵⁵⁵ Oproti tomu Quido Kastner tvrdí, že v Litoměřicích byli obecní starší vybíráni pouze z řad měšťanů – tj. majitelů domů v intravilánu.⁵⁵⁶ Měšťané obsazovali čtyřčlenný sbor obecních starších i v Děčíně. Zde, protože šlo o poddanské město, ustanovovala dva jeho členy vrchnost a dva městská rada. Neměl výkonnou moc, ale pouze poradní hlas a jeho členové střežili městská privilegia.⁵⁵⁷ Vzhledem k tomu, že mezi obecními staršími nacházíme kromě Kadaně a Litoměřic bývalé konšely např. i v Plzni, Domažlicích a Českém Brodě⁵⁵⁸, lze se domnívat, že i výkon tohoto úřadu zůstával povětšinou vyhrazen pouze měšťanům.

Z funkčního hlediska se pak nepochybně musely rozlišovat samostatná zasedání a jednání městské rady a společné schůzky konšelů a obecních starších, kdy byla celá městská obec „*při společnosti*“;⁵⁵⁹ a jako pravděpodobné se také zdá být tvrzení, že obecní starší působili jako „*prostředníci mezi městskou samosprávou a obcí*“;⁵⁶⁰ i když to se týká také prostředí poddanského města. V Plzni se zase obecní starší (resp. vždy alespoň několik z nich, patrně minimálně tři nebo více) účastnili některých zasedání městského soudu. Museli být přítomni, když se soudícím se subjektům četl nálezný apelačního soudu a patrně i tehdy, když některá ze stran podávala odvolání k tomuto soudu; a působili také dokonce jako přímí

---

⁵⁵³ DVOŘÁK, M.: *Městská správa v Českém Brodě...*, s. 179-180.

⁵⁵⁴ STERNECK, T.: *Obnovování českobudějovické městské rady...*, s. 130-131, 137-139.

⁵⁵⁵ DOBIÁŠ, J.: *Dějiny královského města Pelhřimova...*, Díl III. 2, Část II. 2, s. 78-79.

⁵⁵⁶ KASTNER, Q.: *Obnovování... v Litoměřicích...*, s. 2. pozn. 12.

⁵⁵⁷ KOŠTÁL, Miloslav: *Město Děčín a jeho správa do 16. století*. In: *Z minulosti Děčína I*, 1965, s. 89 a 94.

⁵⁵⁸ MACHÁČEK, F.: *Městský soud... v Plzni*, s. 252; MUŽÍK, P.: *Městská kancelář... v Domažlicích*, s. 55 a DVOŘÁK, M.: *Městská správa v Českém Brodě...*, s. 179. Domnívám se, že porovnáním jmen konšelů a obecních starších, zapsaných v Točnickově knize podkomořského úřadu, by potvrdilo výskyt tohoto jevu v každém českém královském městě.

⁵⁵⁹ HAAS, A.: *Městské zřízení ve Velvarech...*, SSH 3, 1959, s. 17.

⁵⁶⁰ BOCK, J.: *O městské správě v Chrastavě...*, s. 60.

členové soudního sboru, když zastupovali některého z konšelů, který se nemohl příslušného soudního jednání zúčastnit nebo při něm vystupoval jako svědek jedné ze stran.⁵⁶¹

Zatímco v městských radách českých královských měst zasedalo povětšinou vždy dvanáct konšelů, u sboru obecních starších byla situace složitější. Více zpráv o skladě těchto grémií z období let 1603-1614 je k dispozici v již zmiňované knize obnov městských rad v českých královských městech, založené podkomořím Purkartem Točníkem z Křimic v roce 1603,⁵⁶² jejíž vypovídací hodnota zůstala zatím nedoceněna. Pozornost jí nevěnovala většina autorů výše citovaných fundovaných studií o městské správě předbělohorského období⁵⁶³ a na rozdíl od mladších knih podkomořského úřadu z doby po Bílé Hoře⁵⁶⁴ se zatím nestala se ani předmětem soustavného výzkumu. Stejně jako tyto mladší knihy přitom představuje jedinečný pramen centrální povahy pro komparativní výzkum dějin správy českých měst.⁵⁶⁵

U Točnickovy knihy obnov městských rad se zde proto alespoň na chvíli zastavme, abychom se s její pomocí pokusili o elementární systemizaci grémií obecních starších v českých královských městech a o zjištění, na jaké místo v této systemizaci patří sbor obecních starších z Kadaně. Vynecháme přitom města, v nichž Točník či jeho podkomořští úředníci z nějakého důvodu neobnovovali radu pravidelně v celém časovém rozsahu let 1603-1614 (konkrétně se jedná o Mladou Boleslav, Prachatice a Týn nad Vltavou) a soustředíme se pouze na tradiční česká královská města. U pěti z nich – Malá Strana, Hradčany, České Budějovice, Plzeň a Rokycany – byli do knihy důsledně zapisováni pouze členové nově

---

⁵⁶¹ MACHÁČEK, F.: *Městský soud... v Plzni*, s. 252. Jako prostředníci mezi obcí a městskou správou a účastníci městských soudů působili i starší v Děčíně. KOŠTÁL, M.: *Město Děčín...*, s. 94.

⁵⁶² NA Praha, PKÚ, kniha č. 2.

⁵⁶³ Výjimky představují např. DOBIÁŠ, J.: *Dějiny královského města Pelhřimova.... Díl III. 2., Část II. 2.*, nebo Roman ZAORAL: *Příspěvek k dějinám rekatolizace v předbělohorském Žatci*. SH 33, 1986, s. 21, pozn. 29. K jeho konstatování, že podkomoří Purkart Točník z Křimic neobnovoval rady ve východočeských královských městech je nutno dodat, že tato tvořila specifickou skupinu a podléhala doзору podkomořího věnných měst – VOREL, Petr: *Královská věnná města v systému českých měst 16. století*. In: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4.-5. května 2004. Mělník, 2004, s. 16-21; a ĎURČANSKÝ, Marek: *Agenda podkomořího věnných měst a podkomořího královských měst ve vzájemném porovnání. Několik poznámek k praxi za třicetileté války*. Tamtéž, s. 32-36.

⁵⁶⁴ ĎURČANSKÝ, Marek: *Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624-1636*. In: *Osm set let pražské samosprávy*. Sborník příspěvků z 18. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy (DP XXI), Praha 2002, s. 93-101; TÝŽ: *Úřední knihy vedené v rámci podkomořského úřadu jako pramen k výzkumu šlechtických dvorů v období třicetileté války*. SAP 52, 2002, s. 243-256.

⁵⁶⁵ Jeho základní linie navrhl Marek Ďurčanský v příspěvku *Komparativní přístup ve výzkumu dějin správy českých měst – výzva nebo utopie?*, předneseném na mezinárodní konferenci „*Města ve středověku a raném novověku jako badatelské téma posledních dvou desetiletí*“, konané ve dnech 11. a 12. října 2011 v Archivu hlavního města Prahy, a zatím dostupném pouze ve formě abstraktu na internetové adrese: http://www.ahmp.cz/page/docs/conference_2011_abstracts.pdf (staženo 7. 1. 2012).

dosazených městských rad. Specifické postavení zaujímají i Litoměřice, u nichž je místo obecních starších uváděna šestice soudních kmetů.

Na systém správy českých královských měst můžeme nahlížet jako na dvoustupňový, v němž je dělícím kritériem ustavující subjekt daného správního orgánu. První stupeň v tomto schématu je vyhrazen grémiím, instalovaným královským podkomožským úředníkem, a druhý jednotlivcům a skupinám osob, dosazovaných do nejrůznějších městských úřadů nově instalovanými konšeli (nejtypičtějším příkladem jsou různé komise a tzv. menší úřady).⁵⁶⁶ Z tohoto hlediska by prvostupňovými grémii ve výše uvedených šesti městech byly pouze městské rady (a kmeti v Litoměřicích), které pak dále na základě vlastních kompetencí a „ve vlastní režii“ obnovovaly další „menší“ městské rady a dosazovaly rychtáře. Tak také podrobně celý ceremoniál obnovy městské rady, rychtáře i obecních starších v Českých Budějovicích včetně doprovodných sekundárních distinkčních znaků popsal Tomáš Sterneck.⁵⁶⁷ Jiný způsob instalace obecních starších („*zevnitřní rada aneb obecní páni*“) než zvolením od městské rady („*vnitřní rada*“) nebo od všech měšťanů uvádí písař Starého Města pražského Martin Kraus z Krausenthalu; jeho tvrzení je ale zcela nepochybně ovlivněno pražskými poměry.⁵⁶⁸

Ve zbývajících jednadvaceti městech, evidovaných v knize podkomožského úřadu, patří mezi prvostupňová grémia i obecní starší (i když v případě Kadaně je nutné připomenout, že ještě ve třicátých letech 16. století tomu tak nebylo a obecní starší zde, stejně jako další městské úředníky, dosazovali sami konšelé). Na rozdíl od dvanáctičlenných městských rad měly sbory obecních starších různě veliký počet členů. Podle něho je možné tato grémia rozdělit do pěti velikostních skupin; z důvodů, které budou objasněny níže, bude ale vhodné přihlídnout i k případům těch měst, u nichž podkomoží či jeho úředníci kromě nové městské rady a obecních starších dosazovali také městského rychtáře,⁵⁶⁹ a počet skupin

---

⁵⁶⁶ Na tuto skutečnost, kterou ještě bádání o dějinách správy českých raně novověkých měst nevzalo dostatečně v úvahu, upozornila v případě obecních starších a dalších úřadů v Kutné Hoře M. KAPAVÍKOVÁ: *Kutnohorské radní knihy...*, s. 147.

⁵⁶⁷ Pověření komisaři zde obnovovali jenom radu, ta pak jmenovala nového rychtáře a sbor obecních starších. Velice detailní popis celého ceremoniálu zachytil i drobné, formálně však podstatné momenty, v nichž se dvojestupňovitost dosazování orgánů městské správy projevovala; např. dočasný odchod komisařů z velkého sálu radnice při skládání úřadu dosluhujícího městského rychtáře a pouhou pasivní přítomnost při volbě nového – STERNECK, T.: *Obnovování českobudějovické městské rady...*, s. 126-137; o sborech obecních starších v Litoměřicích a Plzni srov. KASTNER, Q.: *Městská správa v Litoměřicích...*, s. 141; MACHÁČEK, F.: *Městský soud... v Plzni*, s. 252.

⁵⁶⁸ KRAUS Z KRAUSENTHALU, M.: *Knížka obsahující stav městský...*, s. 143-144.

⁵⁶⁹ Do skupin měst, v nich podkomoží či jeho úředníci dosazovali i městské rychtáře, jsem zařadil pouze ty lokality, v nichž je jméno nového rychtáře uváděno pravidelně a v podstatě důsledně po celé časové rozpětí let 1603-1614 a města, u nichž je při obnově rady nový rychtář zmiňován pouze

tak vzroste na sedm. Tabulka č. 44 dokládá, že nejběžnější byl v českých královských městech dvanáctičlenný sbor starších; grémia s menším nebo naopak větším počtem obecních starších patřila k těm méně obvyklým.

Tab. č. 44: Velikost sborů obecních starších ve vybraných českých královských městech na počátku 17. století

počet obecních starších	dosazení městského rychtáře podkomořím	město
4	ne	Čáslav
4	ano	Kolín, Kouřim
6	ano	Český Brod, Nymburk, Pelhřimov, Tábor
12	ne	Beroun, Domažlice, Louny, Rakovník, Slaný, Stříbro, Ústí nad Labem
12	ano	Písek, Sušice, Vodňany
18	ne	Most
24	ne	Kadaň, Klatovy, Žatec

V některých městech městská rada a obecní starší volili a dosazovali nejen členy komisí nebo menších úřadů, ale také celá další poradní grémia. Ve Slaném to byl třetí dvanáctičlenný poradní sbor městské správy, jehož členové se podle toho, že byl zvolen radními, nazývali „volenci“;⁵⁷⁰ v Táboře zas osoby stejného jména představovaly nestálý osmičlenný orgán (po dvou z každé městské čtvrti), volený vždy ad hoc, který měl „pravděpodobně zastupovat celou obec v záležitostech, o nichž nemohla rozhodnout sama rada, ale které zase nebyly tak důležité, aby se musela svolávat celá obec“.⁵⁷¹ (Netřeba zdůrazňovat, že tito volenci neměli vůbec nic společného – kromě názvu – s osobami, navrhuujícími kandidáty do obnovovaných městských rad.) Možnost existence těchto sborů umožňuje pochopit rozdíly ve výše uvedených počtech obecních starších mezi jednotlivými královskými městy. V některých z nich mohli tito tzv. „volenci“ doplňovat nepočtené sbory obecních starších; v Kadani, jež měla stejně jako České Budějovice, Klatovy a Žatec největší grémium obecních starších v celých Čechách, o žádném takovém sboru neslyšíme.⁵⁷²

---

sporadicky (Beroun v letech 1604 a 1605, Čáslav 1605, Domažlice 1603, 1605, 1607 a 1614, Klatovy 1607, Louny 1606, Most 1603, Rakovník 1603-1607, Slaný 1605 a Stříbro 1603-1608), v těchto skupinách uvedena nejsou. K problematice jmenování městského rychtáře podkomořím při obnově rady se ještě vrátíme v podkapitole II.3.6 této práce.

⁵⁷⁰ KŘESADLO, K.: *Správa a soudnictví ve Slaném...*, s. 176-177.

⁵⁷¹ MÁCOVÁ, L.: *Městská správa v Táboře...*, s. 59 a 73.

⁵⁷² V jinak velmi podrobných dějinách Klatov jejich autor existenci čtyřiadvacetičlenného sboru obecních starších jenom konstatuje (v městských písemnostech se dochoval pouze jeden jejich soupis z roku 1612 a knihu podkomořského úřadu o obnovách městských rad v letech 1603-1614 neměl k dispozici – VANČURA, Jindřich: *Dějiny někdejšího královského města Klatov. I. díl, 2. část. Vnitřní život v Klatovech za doby utrakvistické*. Klatovy 1933-1936, s. 662-663.

V pobělohorských poměrech hned po první vlně úbytku obyvatelstva, způsobeného emigrací evangelíků v polovině dvacátých let 17. století, už nebylo ale možné natrvalo zajistit plné obsazení čtyřiaadvacetičlenných sborů obecních starších, takže doba před rokem 1620 byla také poslední etapou jejich existence. V Žatci bylo v roce 1632 dosazeno pouze osmnáct obecních starších „*poněvadž malý počet sousedů se nachází*“. V Mostě a Klatovech došlo dokonce k jejich padesátiprocentní redukci,⁵⁷³ a nejinak tomu bylo i v Kadani. „*Registra podkomořská království Českého*“, založená roku 1624, zde při obnově městské rady dne 26. května 1628 uvádí také pouze dvanáctičlenný sbor obecních starších.⁵⁷⁴

II.3.4.2 „Páni starší“ a „páni z obce“ – obecní starší v Kadani

Dobové zápisy kadaňské provenience z předbělohorské doby vždy důsledně rozlišují mezi druhou a třetí radou, mezi pány staršími a pány z obce. V knize obnov městských rad, založené roku 1603 Purkartem Točnickem z Křimic jsou zapsány jen dvě přísahy: konšelů a obecních starších (a také pouze tyto dvě obsahuje kniha přísah městských úředníků, založená písařem Heinrichem von Hana v květnu 1597).⁵⁷⁵ Z existence těchto pouze dvou přísah pro dosazované radní ve zmíněné Točnickově knize,⁵⁷⁶ a také ze skutečnosti, že jsou v ní nově dosazovaní kadaňští páni starší i páni z obce důsledně uváděni vždy jen v jednom společném seznamu, lze vyvodit tyto dva závěry:

- 1.) přísahu obecních starších skládalo v Kadani všech 24 členů obou grémií a z hlediska kompetentního nadřízeného orgánu (tj. podkomořského úřadu) byli tedy tito členové nazíráni bez jakékoli další diferenciaci jako jedno grémium osob ve stejném právním postavení; a
- 2.) jejich rozdělení do dalších dvou skupin bylo tak čistě interní záležitostí konkrétní organizace a praktické dělby kompetencí při výkonu městské správy v Kadani, do něhož už stavovská zemská správa nezasahovala a který tak v jednotlivých královských městech nabýval nejrůznější podoby, jak to dokazují výše uvedené příklady ze Slaného a Tábora.

Proto se zdá být vhodné, už pouze kvůli větší přehlednosti, v dalším textu důsledně terminologicky diferencovat mezi názvy, užívanými pro každý z kadaňských

---

⁵⁷³ ĎURČANSKÝ, M: *Obnovování městských rad...*, s. 99.

⁵⁷⁴ NA Praha, PKÚ, kniha č. 3 s nečíslovanými listy. Ve starších zápisech o obnovách kadaňských městských rad (ve dnech 30. května 1625, 19. května 1626 a 30. dubna 1627) jsou uvedeni pouze volenci a konšelé; dvanáct obecních starších pak bylo do podkomořských register zapsáno při všech následujících obnovách rad v Kadani (13. dubna 1630, 29. dubna 1631, 14. března 1633, 26. května 1634 a 16. dubna 1636).

⁵⁷⁵ NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 6r a 7r; KČ10/543, fol. 102r-v.

⁵⁷⁶ Kromě přísah volenců, radních a obecních starších obsahuje kniha podkomořského úřadu z roku 1603 už jen texty přísah soudních kmetů, a královského, městského a „přidaného“ rychtáře – NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 6r-12r.

„nekonšelských“ sborů zvláště (a to místně užívanými označeními „páni starší“ a „páni z obce“), a mezi jejich pojmenováním jako celku – tj. „obecní starší“.

Společné renovace městské rady a čtyřia dvacetí členů obecních starších zemskými úředníky, kterou tak přehledně zachycuje Točnickova kniha podkomořského úřadu, také ukazují, že při obnovování městských rad v Kadani došlo ve druhé třetině 16. století k významné, přesněji ale časově nezařaditelné změně. Původně totiž podkomoří či jeho úředníci jmenovali v Kadani pouze městskou radu; a ta sama pak dosazovala nová grémia pánů starších a pánů z obce. Bezpečně to vyplývá ze zmínky v kadaňské kronice z 16. století, podle níž v roce 1527 nařídil podkomoří nově jmenované radě „*keinenn euangelischen inn die rāthe zu setzen*“.⁵⁷⁷ I po reformě obou menších rad pokračovala tedy v Kadani dřívější praxe, o níž vypovídali zdejší měšťané v roce 1510 před komorním soudem, nevíme jen, zda k tomu i ve dvacátých letech a později docházelo také vždy první neděli po obnovení městské rady.⁵⁷⁸ Už to ale pravděpodobně nebylo neměnným pravidlem; v roce 1535 byla obě menší grémia instalována městskou radou až šestnáct dní po její obnově.⁵⁷⁹ Kdy tato praxe skončila, a podkomoří začal v Kadani dosazovat všechny tři rady, je zatím nejasné. První dochovaný společný soupis všech tří rad, implikující jejich společnou obnovu podkomořskými úředníky, je připojen k zápisu o obnově rady z 6. července 1562;⁵⁸⁰ nevíme ovšem, zda k tomu nedocházelo už před rokem 1562 a pokud ano, tak jak dlouho předtím.⁵⁸¹

Z důvodů, jež není třeba objasňovat, je zřejmé, že soustředění pozornosti pouze na personální obměny městské rady, kterým jsme věnovali pozornost v podkapitole II.3.3.1 by pro svou izolovanost bylo metodicky chybné a výpovědní schopnost takto získaných zjištění omezená a zavádějící. Tyto změny totiž neprobíhaly izolovaně, ale byly nedílně propojeny s obměnami osob v obou zbývajících radách. Obecně lze říci, že toto konstatování platí patrně bez výjimky i pro další česká a moravská města. Studium personální skladby jejich správních grémií by se proto v žádném případě nemělo zaměřovat pouze na městskou radu, ale tato problematika by měla být zcela rozhodně zkoumána v celém širokém kontextu všech

---

⁵⁷⁷ CC, fol. 33r.

⁵⁷⁸ ČELAKOVSKÝ J. (ed.): *Registra soudu komorního...*, AČes XIII, s. 274-275.

⁵⁷⁹ Tj. v neděli 2. října (městská rada byla obnovena 17. září 1535) – CC, fol. 93r-v.

⁵⁸⁰ Lze se oprávněně domnívat, že absence seznamů pánů starších a pánů z obce před rokem 1562 je způsobena právě tím, že k jejich obnově docházelo až s určitou časovou prodlevou po jmenování městské rady.

⁵⁸¹ Skutečnost, že obecní starší nedosazoval podkomoří v Plzni a v Českých Budějovicích by mohla ukazovat na to, že by se v případě ostatních královských měst jednalo o plošné opatření, zavedené po porážce prvního stavovského postání. Tato záležitost by si ale zasloužila více pozornosti, než jí může být věnováno v rámci této práce.

relevantních sborů městské správy – pokud to samozřejmě dovolí dochovaný písemný materiál.⁵⁸²

V případě Kadaně umožňuje torzovitost písemností městského archivu korektně sledovat tuto záležitost jen v úzkém rámci období let 1585-1589, z něhož jsou dochovány soupisy druhé rady pánů starších a třetí rady pánů z obce. Nedostatek pramenů mohou ještě částečně nahradit soupisy obecních starších z let 1604-1614 z knihy podkomořského úřadu, z nichž není možné (s výjimkou osoby, zastávající rychtářský úřad, o níž je jisté, že patřila ke grémiu pánů z obce) zjistit příslušnost jednotlivců k druhé či třetí radě; nicméně plně dostačují pro zjištění personální rotace mezi městskou radou a sborem obecních starších. Celkový obraz časového rozložení všech těchto dochovaných soupisů nabízí tabulka č. 45.

Tab. č. 45: Časové rozložení dochovaných soupisů pánů starších, pánů z obce a obecních starších v letech 1562-1614

desetiletí	roky									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1560-1569			B,C	B,C	B,C					
1570-1579										
1580-1589				B,C		B,C	B,C	B,C	B,C	B,C
1590-1599			B,C		B,C					
1600-1609				D	D	D	D	D	D	D
1610-1619	D	D	D	D	D					

B – Páni starší (druhá rada); **C** – páni z obce (třetí rada).

D – Obecní starší (společný soupis pánů starších a pánů z obce).

Stejně jako v období 1465-1519 je také v tomto případě patrný naprostý nedostatek soupisů členů všech tří rad (z více než třech tisíc funkčních pozic, o nichž můžeme předpokládat, že byly během let 1543-1620 ve všech třech radách obsazovány, můžeme provést vyhodnocení pouze na pětinovém vzorku – na 180 funkčních pozicích z let 1585-1589 a 396 funkčních pozicích z let 1603-1614.

O obsazení 180 funkčních pozic se v letech 1585-1589 se podělilo 46 osob. Jedinou osobou, o níž lze s jistotou tvrdit, že byl radním pouze jedno funkční období, je Christoph Albrecht, konšel v roce 1589, který se na podzim 1590 se stal nástupcem Petra Štěrbu v úřadu královského rychtáře. Kromě něj se ve sledovaném pětiletí účastnily činnosti správních grémií pouze jedno funkční období, a předtím ani potom se mezi radními neobjevují, další čtyři osoby, všechny ve třetí radě.⁵⁸³ Ojedinělost výskytů těchto i dalších jmen, která se

⁵⁸² Za vzorově zpracovanou studii lze z tohoto hlediska označit práci M. KAPAVÍKOVÁ: *Příspěvek k organizaci... v Kutné Hoře*, s. 57-76.

⁵⁸³ Hans Zeyer (1585), Theophil Štěrbu a Hans Ziemer (1588), Matyas Štěrbu (1587) – všichni ve sboru pánů z obce.

v seznamech městských rad z let 1585-1589 neobjevují příliš často, může být způsobena buď absencí soupisů pánů starších a pánů z obce z osmdesátých a devadesátých let (s výjimkou roků 1583, 1590, 1592 a 1594) nebo faktem, že část jejich úředních kariér leží mimo sledované rozmezí.⁵⁸⁴ Pozoruhodné je, že 27 osob – tedy více než polovina – během těchto pěti let vůbec neopustilo radní sbory. Někteří byli po celou dobu v radě pánů z obce (Paul Florin, Zacharias Freigner a Philip Panosch), další pouze mezi pány staršími (Philip Franck, Zacharias Meltzer, Georg Weiss a Hans Puschman) a tři vytrvale vysedávali v konšelském křesle (Adam Bayer, Wolfgang Glener a Wenzel Kürbitzer). Ostatních sedmnáct osob působilo střídavě ve dvou či všech třech radách.

K tomu, aby necelých padesát osob stačilo na obsazení sto osmdesáti funkčních pozic, mohlo dojít jen díky naprosto minimálním skutečným obměnám členů všech tří rad (nadále je budeme nazývat externími změnami). Místo nich docházelo k jejich formálním přesunům – rovněž ne příliš četným – uvnitř jednotlivých třech rad, jejichž podstatu výstižně postihuje termín „interní personální rotace“. Detailním sledováním obou typů změn v letech 1586-1589, podrobně rozepsaném v příloze č. XVII, získáme následující obraz.

Při obnově všech třech rad v roce **1586** je opustila pouze jedna osoba – Hans Zeyer z pánů z obce, místo něhož nově přišel Sebastian Schwarz ml. Jinak celá „obnova“ spočívala v tom, že se v každé radě vyměnily jedna nebo dvě osoby. Z městské rady přešel k pánům starším Caspar Ludel a k pánům z obce Wolfgang Tröltsch, jež obsadil rychtářský úřad. Z pánů starších se stal novým konšelem Martin Schwarz a novým členem grémia pánů z obce Christoph Henigk; a z tohoto sboru odešel do městské rady Philip Gensling a do sboru pánů starších Georg Fuchs. V podstatě totéž se opakovalo i při instalaci rady v roce **1587**, jen s tím rozdílem, že tentokrát došlo k výměně dvou osob (Hanse Purrase a Hanse Weisse) z pánů z obce, místo nichž nastoupil do městské rady Simon Florin a do sboru pánů z obce Mathias Štěrba. Dva radní (Valten Neubehr a Martin Schwarz) se stali členy sboru pánů starších,

---

⁵⁸⁴ Tak např. zbývající tři případy výskytu osamocených jmen jsou pouze optickým klamem. Thomas Grass byl radním nejen v roce 1589, ale i v letech 1592 a 1593 a v roce 1594 jej nalézáme mezi pány staršími; Caspar Ströer byl radním až do roku 1603 a následující rok byl členem jedné ze zbývajících rad; a Christianus Štěrba působil v druhé a třetí radě až do roku 1608. Dvakrát či třikrát ve sledovaném časovém rozmezí potkáme zdánlivě šest jmen. Ve skutečnosti toto tvrzení ale platí pouze pro trojí výskyt jmen Georga Fuchse (1585 mezi pány z obce a 1586 a 1587 mezi pány staršími), Hanse Weisse (1583 a 1585-1586 mezi pány z obce) a Davida Wenzela (1585-1587, rovněž mezi pány z obce). Ostatní tři případy dvoj- či trojnásobného výskytu jmen jsou opět způsobeny úzkým časovým rozmezím let 1585-1589. Caspar Ludel (v roce 1585 konšel a v letech 156-1587 starší) se objevuje již v roce 1557 jako městský rychtář a pak často jako člen pánů z obce a ojedinele jako starší (1562) či konšel (1560 a 1583). Dr. Simon Florin z Lambsteina působil jako konšel a starší do roku 1604. Podobně také Andreas Taschner (byl v letech 1588-1589 členem pánů z obce) působil v radách kadaňské městské správy až do roku 1610.

odkud přešli dva měšťané (Wenzel Grees a Zacharias Richter) do sboru pánů z obce. Z tohoto sboru se po ročním výkonu rychtářské funkce vrátil zpět do městské rady Wolfgang Tröltsch. V letech **1588** opustily městská správní grémia čtyři osoby, po dvou z pánů starších (Georg Fuchs a Caspar Ludel) a z pánů z obce (Mathias Štěrba a David Wenzel). Všichni nově příchozí (Hans Ziemer, Hans Purras, Theophil Štěrba a Andreas Taschner) se stali členy pánů z obce a kromě toho si vyměnilo, obdobným způsobem jako v předešlých dvou letech, pozice ve všech třech radách šest osob – dosavadní dva konšelé (Wolfgang Tröltsch a Mathias Wiener) a dva páni z obce (Wenzel Grees a Lorenz Strejczko) přešli do sboru starších, z něhož odešli do městské rady Mathias Wiener a Valten Neubehr.

Téměř všechny změny, k nimž v letech 1586-1588 v personálním složení všech tří radních grémií došlo, postihly pouze utrakvistické radní (s jistotou to nevíme pouze Hansi Zeyerovi). Katolíci v té době měli v městské radě a ve sboru obecních starších stabilně po dvou zástupcích (jedinými dvěma katolíky mezi konšeli byli, v podstatě již od roku 1570, Wolfgang Glener a Sebastian Glener a další dva katolíky – Georga Weissse a Thomase Wenzela – nacházíme mezi obecními staršími od roku 1583). Jejich účast v obou radních grémiích nedoznávala při každoročních renovacích městských rad žádných změn a plynule přecházeli z jednoho úřadu do druhého. Konfesní skladbou městské rady zamíchala instalace nových rad v roce **1589**, do níž zasáhl císař Rudolf II. svým příkazem z 2. listopadu 1589, aby v Plzni a Kadani byly městské rady osazeny výhradně katolíky.⁵⁸⁵ Navzdory tomu, jak již víme, vzrostl počet katolických konšelů o pouhé tři a evangelíci si v radě udrželi většinu.

Z původních rad odešly opět čtyři osoby, všechny ze sboru pánů z obce (Hans Ziemer, Theophil Štěrba, Jeronymus Kürbitzer a Georg Kystenfefer); a místo byli dosazeni tři noví katoličtí konšelé (Christoph Albrecht, Thomas Grass a Caspar Ströer) a evangelík Christianus Štěrba do rady pánů z obce. Kromě toho změnilo své dosavadní zařazení najednou 15 evangelíků ze všech tří rad. Z městské rady přešlo šest osob do sboru obecních starších (Lorenz Wölfel, Greger Zickan, Simon Florin, Zacharias Aichfeldt, Philip Gensling a Zacharias Schönhöfer) a jeden (Valten Neubehr) stanul jako nový městský rychtář v čele pánů z obce. Čtyři dosavadní obecní starší (Mathias Wiener, Wolfgang Tröltsch, Hans Hanfogel a Martin Schwarz) se stali novými konšeli a tři (Thomas Zickan, Lorenz Strejczko a Thomas Wenzel) novými členy sboru pánů z obce, odkud přestoupil mezi obecní starší Christoph Henigk.

---

⁵⁸⁵ *Sněmy české...*, Díl VII., s. 441, č. 292.

Co z tohoto zdlouhavého přehledu, vyčerpávajícího při sestavování a nudného při čtení, vyplývá? Nejprve se zastavme u období let 1586-1588, na které můžeme nahlížet jako na poslední roky „starých časů“, kdy městskou radu ovládali evangelíci. Ze všech tří rad tehdy odešly a byly vystřídány novými (externí změny) jedna, dvě a čtyři osoby z šestatřiceti obměňovaných. Pozoruhodné je, že všech sedm osob, které byly vystřídány v rámci externích změn, působilo v radě pánů z obce nebo pánů starších. Externí změny konšely ve sledovaném období vůbec nepostihly; a žádný z nich se tedy v letech 1586-1588 tedy neocitl mimo systém tří rad městské správy. Osm jich trvale zasedalo v městské radě (kromě katolíků Wolfganga a Sebastiana Glenera to byli evangelíci Wenzel Kürbitzer, Veit Thumb, Zacharias Aichfeldt, Lorenz Wölfel Adam Bayer a Greger Zickan); a zbývající měnili zastávané funkce pouze v rámci interní personální rotace. Ta ostatně také nebyla při instalaci nových rad nijak závratná: své dosavadní funkce změnili většinou dva členové z každé rady (v roce 1587 jich dokonce bylo jen pět). Změny (interní i externí) se tedy celkově v letech 1586-1588 meziročně dotkly pokaždé šesti až deseti osob a obsazení zbývajících funkcí zůstalo stejné.

Personální „zemětřesení“ při instalaci rad v roce 1589 vypadá při sledování celkových změn mezi všemi třemi radami méně rezolutně než při pohledu z perspektivy, omezené pouze na úzký okruh městské rady; a další případnou dimenzi tohoto aktu je možné postřehnout zásluhou pozornosti, věnované účasti konšelů v městských radách v šestileté sondě 1585-1590.⁵⁸⁶ Při renovaci rady v roce 1589 vlastně opět odešli pouze čtyři radní z hierarchicky nejnižší postaveného grémia pánů z obce. Ostatní radní v šestatřicetičlenném sboru zůstali a pouze se přeskupili, úplně stejně jako v dětské hře „škatulata, hejbejte se“. Většina ze šesti konšelů, kteří se nově stali členy sboru pánů starších, působila v městské radě tři a více funkčních období a jednoletým „začátečníkem“ byl mezi nimi pouze Zacharias Schönhöfer. Protože ale ze sedmi nových evangelických radních jich šest mělo rovněž dlouholeté zkušenosti s tímto úřadem, je celá tato výměna také důkazem o dlouhodobé početní převaze evangelických konšelů.

Ani změny ve složení rad v roce 1589 tak nenarušují výsledný dojem z kadaňských sborů městské správy v druhé polovině osmdesátých let 16. století jako relativně uzavřeného a jen nepatrně se obměňujícího společenství několika desítek osob, postupně se střídajících ve výkonu funkcí. Obnova radních v roce 1589 je také názorným důkazem vzájemné funkční provázanosti všech tří rad: níže postavené rady pánů starších a pánů z obce poskytly na úkor radních s menším vlivem útočiště konšelům, dočasně sesazeným z městské rady, a zajistily

---

⁵⁸⁶ Viz přílohu č. XIV.

jim tak účast na výkonu městské správy. I když jde o závěry, založené pouze na časově omezené sondě pěti let, nebude patrně zavádějící, rozšíříme-li jejich platnost na širší úsek posledních desetiletí 16. století.

Do mechanismu střídání a personálních změn ve všech třech radách můžeme nahlédnout ještě jednou – na přelomu prvního a druhého desetiletí 17. století. Soupisy kadaňských radních, dochované v knize obnov městských rad podkomořského úřadu ale nerozlišují, jak již víme, mezi členy sborů pánů starších a pánů z obce; a před provedením této analýzy je proto třeba vzít na vědomí, že se týká střídání funkcí mezi městskou radou a celým sborem obecních starších. Přesto je z nich patrné, že ve srovnání s lety 1585-1589 došlo k jistému posunu. Počet měšťanů, střídajících funkce v rámci interních personálních změn se v tomto období pohybuje mezi dvěma až čtyřmi a je tedy o něco nižší než v letech 1585-1588. Výrazně se ale zvýšila externí výměna osob. S výjimkou let 1606-1608 se jich každoročně obměňovalo pět až devět. Externí změny se netýkaly ani tak konšelů (i když i k ní v deseti případech došlo) jako spíše obecních starších – celkem 38 případů (analogicky s obdobím 1585-1589 bychom přitom mohli usuzovat, že se tyto změny týkaly především členů grémia pánů z obce).

Intenzita externích změn byla v tomto období větší než v letech 1586-1589; přesto byla personální skladba obou menších rad stabilní a nijak podstatně se neměnila. Šestnáct osob (tj. plná pětina z celkového počtu jedenaosmdesáti radních, působících v letech 1605-1614 ve všech třech grémiích) zastávalo v tomto období prakticky trvale (tj. nepřetržitě po celých jedenáct funkčních období nebo s jednou či dvěma přestávkami) nějakou funkci v jedné ze tří rad. Šest jich působilo pouze v městské radě. Úspěšnost rekatolizačního procesu v Kadani je zřejmá z toho, že pět z nich byli katolíci (Georg Kraus, Johann Martinus, Markus Reindler, Georg Weckerle a konvertita Martin Schwarz); evangelíky zastupoval pouze Caspar Faber. Deset jich střídavě působilo v městské radě a ostatních dvou grémiích. Zde zase měli převahu evangelíci (Ferdinand Štěrba, Wolfgang Tröltsch, Philip Franck, Caspar Kürbitzer, Thomas Piehret, Georg Fischer, Wolfgang Schönhöfer a Martin Richter) oproti katolíkům Matesi Czdeliczzerovi a Johannu Kaynerovi.⁵⁸⁷ Nárůst externích změn tak měl za následek pouze zvýšení počtu jedinců, zasedajících v některých z rad jedno či dvě období. Celkem jich bylo dvaatřicet, ale jen dva z nich nacházíme mezi konšeli a všichni ostatní zasedali v obou menších radách - pánů starších nebo pánů z obce. Naprostá většina členů těchto rad v nich

---

⁵⁸⁷ Čtyři z uvedených osmi evangelíků (Philip Franck, Thomas Piehret, Martin Richter a Wolfgang Schönhöfer) ale podstatnou většinu ze svých funkčních období strávili ve sborech obecních starších a pánů z obce.

ovšem působila dlouhodobě – devatenáct měšťanů zasedlo v těchto radách pětkrát až desetkrát,⁵⁸⁸ a kromě toho do nich byli při interní personální rotaci dosazováni i někteří konšelé.⁵⁸⁹ Právě tito konšelé a dlouhodobí členové stabilizovali – i přes zvýšenou externí obměnu – personální složení obou menších rad. V úplnosti a se jmény obměňovaných radních dokumentuje tyto změny tabulka v příloze č. XVIII.

Všechny tři rady vykazují v obou zkoumaných obdobích 1585-1589 a 1603-1614 jeden společný rys: s osobami, jejichž jména se ve sledovaném období objevují nejčastěji, se setkáváme i mimo uvedené časové hranice; zatímco krátkodobě působící radní se už v soupisech městských rad z jiných let zpravidla neobjevují vůbec nebo ne tak často. I když vzhledem k nesoustavnému dochování soupisů členů městských rad jsou získané informace jenom dílčí, je tato souvislost naprosto zřetelná. Bez větších pochybností lze tuto skutečnost interpretovat jako doklad diferenciací radních, kterou si můžeme představit jako dvě modelové skupiny. Jednu tvořily osoby, dlouhodobě se podílející na správě města a působící podle momentálních okolností ve všech třech městských radách, aniž by jejich systém trvale opustili; a do druhé patřili radní, činní jen krátkodobě a spíše pouze ve sboru obecních starších, tvořených dvěma dvanáctičlennými grémii pánů starších a pánů z obce. O případném dalším sboru v Kadani, spojeném volně s těmito třemi radami, v němž by byli sdruženi měšťané, kteří již měli zkušenosti s výkonem konšelské funkce a momentálně nebyli dosazeni do žádné ze tří městských rad, nás dochované písemnosti neinformují.⁵⁹⁰

---

⁵⁸⁸ Philip Franck, Martin Richter, Sebastian Schwarz, Lorenz Strejczko, Andreas Taschner, Paul Florin, Konstantin Gessner, Martin Zickan, Mates Benesch, Heinrich Finck, Wolfgang Freischlag, Jakub Chytěrka, Caspar Kürbitzer, Wolf Schönhöfer, Zacharias Aichfeldt, Samuel Löw, Valten Neubehr, Christianus Štěrba a Jan Tomek.

⁵⁸⁹ Např. Ferdinand Štěrba, Wolfgang Tröltsch, Mates Czdelicz, Johann Kayner, Thomas Piehret nebo Georg Fischer.

⁵⁹⁰ Existenci takového záložního sboru bývalých radních, již jednou svázaných úřední přísahou s městem, pracovně označeného jako „širší rada“, předpokládají v Brně H. JORDÁNKOVÁ a L. SULITKOVÁ: *Brněnská městská kancelář...*, s. 452-456.

II.3.5 Královští rychtáři

Ve většině prací, věnovaných dějinám správy českých měst v předbělohorské době, začíná výčet městských úředníků královskými (nazývanými též císařskými) rychtáři. Zde jsme se ovšem kvůli chronologii výkladu, začínajícího u reformy městských rad na počátku dvacátých let 16. století (tedy ještě před vznikem tohoto úřadu), a snaze zdůraznit provázanost mezi městskou radou a obecními staršími nemohli této zvyklosti přidržet a věnujeme jim tak pozornost až na tomto místě.

Zavedení institutu královských rychtářů bylo součástí širších systémových správních změn, prosazených Ferdinandem I. v Čechách po porážce prvního stavovského povstání. Funkcí královského rychtáře byla do městské správy, založené na kolegiálním principu s časově omezeným a pravidelně obměňovaným mandátem radních, implementována městské radě nadřazená a monokraticky rozhodující osoba s širokým okruhem pravomocí, jež měla zastupovat zájmy panovníka a dohlížet v jejich intencích na činnost městské rady a dalších úřadů a úředníků. Královské rychtáře jmenovala česká komora a svou funkci vykonávali prakticky doživotně, pokud sami nepožádali o uvolnění nebo nebyli sesazeni z důvodu trestu. V naprosté většině případů se jimi stávali dlouholetí konšelé. Kandidáty na královské rychtáře často navrhovaly české komoře přímo městské rady.⁵⁹¹

Tento způsob byl aplikován i při jmenování prvního královského rychtáře v Kadani v roce 1548, kde se do užšího výběru dostalo šest potenciálních uchazečů: Wolfgang Gessner, Wolfgang Glener, Konstantin Seelender, Wolfgang Florin, Georg Ferber a Erhart Planck. Šlo o dvě trojice s tím, že do každé z nich byl patrně kandidován zástupce jedné ze tří městských rad. Trojice byly dvě proto, že v první byli zastoupeni katolíci, v druhé evangelíci.⁵⁹² Z těchto osob vybrala česká komora za prvního kadaňského královského rychtáře **Wolfganga Gessnera**. Jednalo se o již ne nejmladšího měšťana s jistými zkušenostmi ze správy města; je třeba ale konstatovat, že by se v Kadani našla celá řada osob, zasedajících v městských radách

---

⁵⁹¹ Základním dílem o královských rychtářích je studie Františka ROUBÍKA: *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547 až 1783*. SPDHMP VI, 1930, s. 265-355; jak ale ukázala nedávná práce Davida NOVOTNÉHO: *Královští rychtáři ve věnných městech v předbělohorském období na příkladu Chrudimi, Vysokého Mýta a Poličky*. PH 16, 2008, s. 49-101, lze Roubíkův článek studiem archivních pramenů centrální povahy i z lokálních městských archivů v mnohém doplnit, rozšířit i korigovat. Na konkrétních případech dobovou praxi ilustruje Zikmund WINTER: *Kulturní obraz českých měst II*. Praha 1892, s. 619-632 a z prací, věnovaným správě jednotlivých měst, přinášejí relevantní informace především B. ROEDL: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 29-31 a J. LHOTÁK: *K vývoji městské správy v Sušici... I.*, s. 39-42; Výčet dalších studií o královských rychtářích z jednotlivých měst, které uvádí D. NOVOTNÝ, *Královští rychtáři...*, s. 50, pozn. 3, lze rozšířit o příspěvek Marie BISINGEROVÉ: *Úřad královského rychtáře v Kutné Hoře a jeho písemnosti*. SNM-A 61, 2007, č. 1-2, s. 81-86.

⁵⁹² CC, fol. 111v.

déle. V relativně dobře dochovaných soupisech radních z období let 1526-1547 je uveden dvakrát jako konšel – v letech 1529 a 1545 – a v roce 1543 zastával úřad městského rychtáře; takže mu byl v přehledu konšelů z tohoto období přisouzen atribut třetí kategorie.⁵⁹³ Protože ale z třicátých a čtyřicátých let 16. století nemáme k dispozici seznamy členů druhé a třetí rady, je docela dobře možné, že mohl být častěji členem jedné z nich. V Gessnerově případě se navíc nelze zcela zbavit dojmu, že určitou roli při jeho výběru za uchazeče o úřad královského rychtáře v Kadani mohlo sehrát i jeho stáří, protože jej vykonával pouze sedm let.⁵⁹⁴ V dost vysokém věku se z navržených kandidátů nacházel Georg Ferber, jenž poprvé okusil slasti i strasti konšelování před čtyřiceti lety, v roce 1508; a praktické zkušenosti nechyběly ani Wolfgangu Florinovi, zasedajícímu v městské radě téměř nepřetržitě deset let, z toho čtyřikrát jako primas. Žádnou (nebo téměř žádnou) zkušenost s touto funkcí naopak patrně neměli Wolfgang Glener (v roce 1548 končil své první konšelské období), Konstantin Seelender a Erhart Planck, u nichž je, stejně jako u Wolfganga Gessnera, pravděpodobné, ale nedokazatelné jejich předchozí působení v druhé a třetí radě.

Gessnerovým nástupcem jmenovala česká komora **Pangracia Hartmanna**. Jeho kariéra v městské správě z něj činila vhodného kandidáta na úřad královského rychtáře. Jako konšela jej poprvé registrujeme v roce 1547; do předchozích rad, jejichž dochované soupisy tvoří dlouhou řadu let 1537-1545, instalován nebyl (mohl ale působit v radách pánů starších nebo pánů z obce). V letech 1552-1553 a 1556-1557 stál v čele městské rady jako primas. Jako královský rychtář je poprvé uveden 2. listopadu 1557; a přestal jím být, když v roce 1563 přesídlil z Kadaně do Mostu,⁵⁹⁵ kde jej pak nacházíme jako účastníka několika transakcí s nemovitostmi v letech 1564-1565.⁵⁹⁶ Další královský rychtář byl v Kadani jmenován v srpnu 1564. Byl jím již zmiňovaný **Erhardt Planck**, v letech 1553-1563 konšel v několika městských radách. Ze své nové funkce se těšil jen velice krátce. Jeho poslední vůle nese datum 21. července 1565 a o pět dní později zemřel.⁵⁹⁷

Krátce po Planckově smrti, patrně 21. září téhož roku, se královským rychtářem stal **Konstantin Seelender**.⁵⁹⁸ Do Kadaně přišel jako správce katolické školy v roce 1546 (a o dva

---

⁵⁹³ Srov. přílohu č. IX.

⁵⁹⁴ ROUBÍK, F.: *Královští rychtáři...*, s. 344. Gessnerův testament, napsaný 12. září 1555, byl do městské knihy vložen o pět týdnů později, 18. října 1555 – KČ 14/568, fol. 360r.

⁵⁹⁵ SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 131; KČ 26/725, fol. 264r.

⁵⁹⁶ SOkA Most, fond AMM, inv. č. 711 (= kniha č. 521), fol. 213r; inv. č. 712 (= kniha č. 522), fol. 42r a 97v.

⁵⁹⁷ SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 131-132; KČ 14/568, fol. 322v. Jeho smrt 26. července 1565 je zmíněna v CC, fol. 119v.

⁵⁹⁸ CC uvádí, že jej jmenoval hofrychtář (tj. Hans Bohnický z Bohnic) při obnově městské rady „*freitag nach Matthei*“. 21. září připadlo v roce 1565 ale přímo na pátek

roky později byl poprvé navržen za kandidáta na královského rychtáře); v květnu 1570 si ke svému jménu připojil přídomek „z Prošovic“. Doložena je jeho účast v městských radách v letech 1559-1564 a posledním dvěma z nich předsedal jako primas. Do úřadu královského rychtáře přešel stejně jako Pangracius Hartmann přímo z primátorského křesla a vydržel v něm celých patnáct let (zemřel patrně na počátku roku 1580).⁵⁹⁹

Do úřadu, uprázdněného Seelenderovým úmrtním, navrhla 23. června 1580 městská rada české komoře čtyři kandidáty; dva z řad konšelů (Philipa Schönhöfera z Lichtenfeldu a Lorenze Wölfla) a po jednom z pánů starších (Georga Richtera⁶⁰⁰) z pánů z obce (Hanse Schimku). Ten jediný pocházel z řad kadaňské katolické komunity, ostatní tři byli evangelíci. Z navržených radních vybrala komora v září prvně jmenovaného. **Philip Schönhöfer z Lichtenfeldu** byl dlouholetý radní. V letech 1562-1564 zasedal ve sboru obecních starších; v roce 1566 se stal poprvé konšelem a v městské radě byl znovu nepřetržitě od roku 1575 (v radě 1576-1577 zastával funkci primasa) až do svého ustanovení královským rychtářem. Jeho působení v tomto úřadě také nebylo dlouhé. S rychtářským titulem je uváděn ještě 13. listopadu 1582, krátce poté zemřel.⁶⁰¹

Nejdelší dobu ze všech kadaňských královských rychtářů strávil v konšelském sále zdejší radnice **Petr Štěrba**, jenž od roku 1550 zasedal nejméně v osmnácti městských radách, z toho šestkrát jako primas. V červnu 1569 mu Maxmilián II. udělil erb a přídomek „ze Štěrbič“. Jako s královským rychtářem se s ním poprvé setkáváme v dubnu 1583, ani měsíc poté, co se stal primasem v nově dosazené městské radě. Z úřadu jej pro vysoký věk a fyzickou nemohoucnost v milosti propustil císař Rudolf II. 27. října 1590. Zemřel 2. září 1591.⁶⁰²

Jen minimální zkušenost s prací městské rady měl naopak Štěrbovův nástupce magistr **Christoph Albrecht** (uváděn též jako Albert). Zasedl v ní pouze jednou, v období 1589-1590,

---

⁵⁹⁹ CC, fol. 108v; SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 141-142 a 151; k nobilitaci KRÁL, A., Ritter von Dobrá Voda: *Der Adel von Böhmen...*, s. 304 a OSN XXVII, Praha 1908, s. 528. O Seelenderově literární tvorbě TRUHLÁŘ, A. – HRDINA, K. – HEJNIC, J. – MARTNÍNEK, J.: *Rukověť humanistického básnictví...* 5, s. 41-42. Seelenderova závěť, kterou si sám napsal, nese datum 21. prosince 1579 a publikována byla 30. května 1580 – KČ 14/568, fol. 390r-392v.

⁶⁰⁰ Ten již byl v této době ve velmi pokročilém věku – poprvé se s ním setkáváme jako s konšelem v roce 1542 – a zemřel jen několik měsíců po své nominaci na kadaňského královského rychtáře. Jeho testament nese datum 29. září 1580 – KČ 16/569, fol. 399r-v. Více o něm v kapitole II.3.6.

⁶⁰¹ NA Praha, SM, sign. K 17/52, list 2 a 3; SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 151; KČ 29/728, fol. 27r, 58r a 66r. Podle F. ROUBÍKA, *Královští rychtáři...*, s. 344 byl Schönhöfer jmenován rychtářem 10. listopadu 1580.

⁶⁰² SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 151. Štěrbovy rodinné poměry a překladatelské a politické aktivity ve stručném, ale výstižném životopisném medailonu popsal DOBIÁŠ, J.: *Dějiny královského města Pelhřimova.... Díl III. 2., Část II. 2.* s. 455-459.

a pak byl jmenován královským rychtářem. Poprvé se s ním v této funkci setkáváme necelé tři týdny po Štěrbově propuštění, 12. listopadu 1590. Abrechtovo funkční období bylo dlouhé, ale jeho počátek vyplnily nábožensky motivované schválnosti a třenice s kadaňskými evangelíky, jež vygradovaly až do jeho obvinění z cizoložství. Kvůli němu byl suspendován a správou úřadu královského rychtáře byl pověřen Sebastian Glener (dlouholetý konšel, zasedající od roku 1562 v mnoha radách a v letech 1589-1594 také čtyřikrát primas). Poprvé je jako královský rychtář titulován 16. února 1594 a zůstal jím až do dubna 1596, kdy se magistr Christoph Albrecht dočkal rehabilitace a opětovného uvedení do úřadu. 9. srpna 1601 byl nobilitován a obdržel predikát „z Rechthalu“. Zemřel 31. července 1608.⁶⁰³

Od 14. září 1608 je jako císařský rychtář zmiňován doktor obojího práva **Valentin Neudeck**. Na rozdíl od Albrechta si s sebou do úřadu přinesl možná určité zkušenosti z městské kanceláře⁶⁰⁴ a důvěrnou znalost městské správy, na které se aktivně podílel patnáct let. V roce 1594 byl členem sboru starších (a vstoupil také do mariánského bratrstva).⁶⁰⁵ Jeho jméno obsahuje většina soupisů městských rad z období 1595-1608; v roce 1600 byl i primasem. Zemřel před 5. červnem 1613.⁶⁰⁶

Od léta tohoto roku se ve funkci kadaňského královského rychtáře vystřídal během tří let v rychlém sledu čtyři osoby. 23. 8. 1613 v ní poprvé nalézáme **Georga von der Espenhorst**, jehož jméno se v jinak poměrně dobře dochovaných soupisech městských rad z přelomu 16. a 17. století vůbec nevyskytuje. V březnu 1614 se vrátil ze zemského sněmu v Českých Budějovicích šílený a „*protože ohrožoval lidi na ulici, musel býti svázán železnými řetězy*“.⁶⁰⁷ Správcem úřadu královského rychtáře byl 15. března 1614 dočasně pověřen **Martin Schwarz** (městský radní od roku 1585 a čtyřnásobný primas v letech 1605-1610). Novým rychtářem se stal v březnu 1615 **Markus Reindler z Reindlersbergu**, zasedající v městské radě prakticky nepřetržitě od roku 1599, z toho šestkrát jako primas (v letech 1603-1604, 1607-1608 a 1612-1614).

Po roce a půl, na podzim 1616, Reindler zemřel a 9. listopadu byl jeho nástupcem jmenován **Christoph Mulczer**. Ten se stal 10. května 1602 přísazným písařem;⁶⁰⁸ a v lednu

⁶⁰³ SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 152-153; KČ 29/728, fol. 248r; ROUBÍK, F.: *Královští rychtáři...*, s. 344.

⁶⁰⁴ Jako městského písaře jej zmiňuje testament z října 1592, ačkoli v seznamu osob, které složily písařskou přísahu, jeho jméno nefiguruje. KČ 16/569, fol. 482r a KČ 10/543, fol. 21r.

⁶⁰⁵ KRB, fol. 59v.

⁶⁰⁶ SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 152-153; tamtéž, inv. č. 1031.

⁶⁰⁷ SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 179; citace ROUBÍK, F.: *Královští rychtáři...*, s. 344.

⁶⁰⁸ KČ 10/543, fol. 21r-v.

1608 také získal v Kadani měšťanské právo.⁶⁰⁹ Mimo to byl 4. května 1609 dosazen do obnovené městské rady, v níž setrval až do 28. května 1612. Přitom stále působil jako městský písař, a to až do roku 1615. Kvůli chybějícím soupisům městských rad z let 1615-1618 nelze zjistit, zda do úřadu královského rychtáře v listopadu 1616 nastoupil z funkce konšela. V období druhého stavovského povstání byla činnost královských rychtářů přerušena; bezprostředně po bitvě na Bílé Hoře ale došlo k jejich reaktivaci. Jako královský rychtář se Mulczer podílel na obnově městské rady v prosinci 1620 a zůstal jím až do roku 1624, kdy jej vystřídal Matheus Eger;⁶¹⁰ a Mulczer se stal městským radním.⁶¹¹

V letech 1548-1620 zastávalo v Kadani úřad královského rychtáře jedenáct osob (a další dvě byly dočasně pověřeny jeho správou). Oba dočasní správci i deset rychtářů pocházelo z řad místních konšelů. Jen málokterí z nich se v městské radě příliš dlouho neohřáli (s jistotou to můžeme tvrdit pouze o Christophu Albrechtovi a Christophu Mulczerovi; u Wolfganga Gessnera pro to nemáme dostatek podkladů); a jen čtyři z nich pravděpodobně nikdy nedosáhli na úřad primasa (kromě Albrechta, Mulczera a Gessnera tuto funkci dochované soupisy nezmiňují pouze u Erhardta Plancka). Většina z nich se hlásila ke katolickému náboženství, ale byli mezi nimi i tři evangelíci: Erhardt Planck, Philip Schönhöfer z Lichtenfeldu a Petr Štěrba ze Štěrbic.

U více než poloviny měšťanů, kteří v Kadani zastávali úřad královského rychtáře, můžeme jejich dosazení do této funkce bez rozpaků a v souladu s názorem Jaroslava Doušy⁶¹² považovat za završení osobní kariéry po několikaleté (a v některých případech i takřka celoživotní) účasti v městských radách. Jsou to bývalí primasové Pangracius Hartmann, Konstantin Seelender, Philip Schönhöfer z Lichtenfeldu, Petr Štěrba ze Štěrbic, doktor Valentin Neudeck a Markus Reindler z Reindlersbergu; a kdyby nebyli pověřeni správou úřadu pouze na přechodnou dobu, tak by mezi ně patřili i Sebastian Glener a Martin Schwarz.

Úřední kariéra většiny kadaňských královských rychtářů skončila jejich úmrtím. Jen Pangracius Hartmann se odstěhoval, Petr Štěrba ze Štěrbic byl uvolněn pro stáří a Georg von der Espenhorst musel být zbaven úřadu kvůli šílenství. Tři z nich zastihla smrt, aniž by stačili v tomto úřadě strávit více než dva roky,⁶¹³ a protože se v dalších čtyřech případech délka

---

⁶⁰⁹ KČ 13/545, fol. 22r.

⁶¹⁰ SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 179-180; KČ 3/96, fol. 337r.

⁶¹¹ Je uveden mezi konšely kadaňských městských rad, obnovených 10. května 1625 a 19. května 1626 – NA Praha, PKÚ, kniha č. 3.

⁶¹² DOUŠA, J.: *Staroměstští konšelé...*, s. 48-23.

⁶¹³ Byli to Erhardt Planck (1564-1565); Philip Schönhöfer z Lichtenfeldu (1580-1582) a Markus Reindler z Reindlersbergu (1615-1616).

funkčních období královských rychtářů v Kadani pohybovala mezi pěti až osmi lety,⁶¹⁴ je zřejmé, že většina z nich dosáhla této funkce ve zralém až velmi zralém věku. Výjimkami jsou pouze Konstantin Seelender s patnáctiletým funkčním obdobím (1565-1580) a Christoph Albrecht, jehož úřad (1590-1608) byl přerušen dvouletou nucenou přestávkou.⁶¹⁵

Kvalifikační průprava kadaňských městských rychtářů ukazuje, že – až na dvě výjimky – měli všichni určitou praktickou zkušenost s členstvím v městské radě a plně tedy splývají okruhem osob, z nichž byli královští rychtáři nejčastěji vybíráni. Jako atypická se v tomto kontextu jeví předrychtářská úřední kariéra magistra Christoha Albrechta. Do Kadaně přišel patrně v říjnu 1586, kdy si zde koupil dům.⁶¹⁶ Konšelem se stal o tři roky později a za neobvyklých okolností – jednalo se o radu, obnovenou 15. listopadu 1589, jejíž instalaci předcházela zákaz císaře Rudolfa II. dosazovat do městských rad v Kadani a Plzni evangelíky,⁶¹⁷ a kdy tedy v Kadani zavládla zvýšená poptávka pro katolických konšelích.

Pouze čtyřletý pobyt v městě a jednoleté konšelství by se mohly zdát nedostatečnou kvalifikací pro královského rychtáře. Obdobnou, ba ještě menší předchozí zkušenosti s účastí v městské radě ale měli i Wolfgang Glenner, Konstantin Seelender a Erhart Planck, navrženi za kandidáty v roce 1548; v podstatě totéž platí i pro dva kandidáty z roku 1580 (účast Lorenze Wölfela i Hanse Schimku v městské radě je poprvé doložena v roce 1576;⁶¹⁸ a Konstantin Seelender pobýval v Kadani před svou první nominací ještě kratší dobu než Albrecht. Nevíme tak, zda se jen několik let v Kadani pobývajícím a se zdejším prostředím dozajista příliš nesrostlým Christoph Albrecht stal královským rychtářem za standardních a obvyklých okolností; nebo jestli je možné v jeho jmenování spatřovat další krok cílevědomé rekatolizace kadaňské městské správy.

V druhém zvláštním případě, spojeném s osobou Georga von der Espenhorst, nelze zase vyloučit intervenci jeho případných vlivných příznivců v pražských centrech moci (ať již na císařském dvoře nebo v české komoře).⁶¹⁹ Ten získal měšťanské právo v Kadani 16. června 1609, když se oženil s Ludmilou, vdovou po císařském rychtáři magistru Christophu

---

⁶¹⁴ Pět let Valentin Neudeck (1608-1613); sedm let Wolfgang Gessner (1548-1555); osm let Petr Štěrba ze Štěrubic (1582-1590) a Christoph Mulczer (1616-1624).

⁶¹⁵ Pokud by se skutečně pozorný čtenář v tomto odstavci, popisujícím konce úředních kariér jedenácti kadaňských královských rychtářů, dopočítal až k číslovce dvanáct, je to proto, že je zde Petr Štěrba ze Štěrubic uveden – v různých souvislostech – dvakrát.

⁶¹⁶ KČ 16/569, fol. 194v.

⁶¹⁷ *Sněmy české... Díl VII.* s. 441, č. 292.

⁶¹⁸ Z let 1571-1574 nejsou dochovány soupisy městských rad, takže není vyloučeno, že mohli být jejich členy i v této době.

⁶¹⁹ Jmenování královských rychtářů ve věnných městech na několika konkrétních případech popisuje D. NOVOTNÝ, *Královští rychtáři...*, s. 58-76.

Albrechtovi. V záznamu o udělení měšťanského práva je u jeho jména připsáno „*R[ömische] K[aiserliche] M[ajestats] edelknaben hofmeister*“;⁶²⁰ a z tzv. knihy kadaňského růžencového bratrstva, do jehož řad vstoupil 17. února 1610, víme, že pocházel z vestfálského Osnabrückeru.⁶²¹ Právě jeho dřívější působení podněcuje úvahy o možném využití konexí, které nepochybně získal během své služby hofmistra císařských pážat na dvoře Rudolfa II.

Ve stejném prostředí se v Praze pohyboval a stejným způsobem v Kadani dům na náměstí a rozsáhlý pozemkový majetek v okolí města získal Markus Reindler z Reindlersbergu. Stal se, přibližně o jedenáct let dříve než do Kadaně přišel Georg von der Espenhorst, druhým manželem Kathariny, vdovy po zdejším bohatém evangelickém měšťanu, konšelu a primasovi Lorenzu Wölflovi (naposledy je doložen jako radní v letech 1596-1597). Reindler, označovaný jako „*Röm[ische] Kay[aiserliche] May[estats] hofdiener*“, obdržel měšťanské právo v Kadani 19. ledna 1598 a 4. března 1599 se vstoupil společně s manželkou do mariánského bratrstva.⁶²² O dva měsíce později jej už nacházíme v městské radě, v níž pak setrval téměř nepřetržitě šestnáct let, až do svého jmenování královským rychtářem v březnu 1615. Reindlerovo katolictví, snadné zakotvení v kadaňské komunitě díky sňatku s bohatou nevěstou a rychlé etablování v městské radě poněkud připomíná Jana Arnošta Schossera, kterému tentýž postup pomohl v roce 1609 ke křeslu primasa v městské radě v Ústí nad Labem; a je pravděpodobné, že právě on – podobě jako Schosser v Ústí nad Labem – mohl díky svému předchozímu působení na císařském dvoře a aristokratickému původu sehrát v kadaňské městské obci roli vůdčí silné osobnosti, zvyšující význam a atraktivitu zdejší katolické komunity.⁶²³

---

⁶²⁰ KČ 13/545, fol. 24v; KČ 19/607, fol. 58r-60r (testament Christopha Albrechta, datovaný 12. července 1607 a publikovaný 11. srpna 1608) a fol. 206v-208r (testament Ludmily, ovdovělé Albrechtové a znovuprovdané Espenhorstové z 18. srpna 1616).

⁶²¹ KRB, fol. 60v.

⁶²² Tamtéž, fol. 60r. KČ 13/545, fol. 5r; KČ 17/570, fol. 477r a KČ 19/607, fol. 208v-210v – testament Kathariny, ovdovělé Wölflové a znovuprovdané Reindlerové z Reindlersbergu z 23. března 1617 (šlechtický stav získala v roce 1603 – KRÁL, A., Ritter von Dobrá Voda: *Der Adel von Böhmen...*, s. 211).

⁶²³ Podrobně k Schosserovi BOBKOVÁ, L.: *Renesanční mecenáš...*, s. 885-898. Schosser s Reindlerem byli také oba v dubnu 1611 v souvislosti s vyšetřováním vpádu pasovského vojska uvězněni v Praze – NOVÁK, J. B. (ed.): *Sněmy české... XV/1*, s. 71, č. 77 a s. 175, č. 152.

II.3.6 Měštští rychtáři

Jak upozornily autorky studie o rychtářském úřadu v předbělohorské době, je o okruhu pravomocí, povinností a práv městského rychtáře a o konkrétních podobách jeho fungování v systému městské správy zatím známo více zobecňujících informací než detailních poznatků, vycházejících z analýz specifických podmínek jednotlivých měst.⁶²⁴ Řadu dílčích informací (i když ve svém celku ne příliš objemných) o činnosti městských rychtářů, obsažených ve starších pracích, rozšířila pojednání o městské správě v Lounech a Sušici.⁶²⁵

O kadaňských městských rychtářích jsme poněkud soustavněji informováni od druhé poloviny 15. století. Ucelené soupisy všech tří městských rad z let 1472, 1475, 1485, 1496 a 1503 dokládají, že držení úřadu již nebylo trvalé, ale měšťané se v něm obměňovali, bezpochyby vždy, když byla dosazena nová rada, a mohli tuto funkci zastávat i vícekrát.⁶²⁶ Městský rychtář je v těchto soupisech uváděn vždy jako první ze čtyřadvacetičlenného sboru obecních starších, což nepochybně odráží jeho postavení v tomto sboru. Z již citovaných svědectví o způsobu, jak se v Kadani „vždycky“ a „od staradávna“ obnovovaly městské rady, přednesených před komorním soudem v dubnu 1510 víme, že obecní starší (a tedy i městského rychtáře) nedosazoval tehdy – na rozdíl od konšelů v městské radě – podkomoří nebo jeho zástupce, ale že se jejich volba konala vždy první neděli po obnovení městské rady a o jejich jmenování rozhodovala celá městská obec.⁶²⁷ Od roku 1465 do počátku 16. století jsou známa jen čtyři jména městských rychtářů.

Totéž platí i pro první dvě desetiletí po reorganizaci druhé a třetí rady (tj. roky 1524-1542), z nichž známe jména pouze tří městských rychtářů. Zato pro následující časový úsek, od roku 1543 až do konce předbělohorské epochy, se podařilo sestavit téměř ucelený soupis všech rychtářů (chybí v něm pouze roky 1591-1592 a 1613-1617), podaný v příloze č. XXVIII. Hlavním zdrojem informací pro tento soupis jsou tři rychtářské knihy z let 1544-1601;⁶²⁸ jména dalších rychtářů z následujících let počátku 17. století byla pak doplněna z knihy přísah městských úředníků.⁶²⁹

---

⁶²⁴ JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Ludmila: *Kompetence rychtářského úřadu v Brně v předbělohorském období*. In: B. Choholáč – J. Malíř (ed.), *Pocta Janu Janákovi. Předsedovi Matice moravské, profesoru Masarykovy univerzity věnují k sedmdesátinám jeho přátelé a žáci*. Brno 2002, s. 127.

⁶²⁵ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 31-35, LHOTÁK, J.: *K vývoji městské správy v Sušici... I.*, s. 59-61.

⁶²⁶ V roce 1496 a znovu v roce 1503 byl městským rychtářem Mathes Imgraben – KČ 14/567a, fol. 170r a 209r.

⁶²⁷ ČELAKOVSKÝ Jaromír (ed.): *Registra soudu komorního...*, s. 274-275.

⁶²⁸ KČ 26/725, KČ 28/727 a KČ 29/728.

⁶²⁹ KČ 10/543, fol. 24r-27v.

Po reorganizaci menších rad byl městský rychtář představeným třetího radního sboru, tj. pánů z obce, jež je v zápisech o obnovách městských rad v Kadani v knize podkomořského úřadu z let 1603-1614 uváděn společně se sborem pánů z obce ve společných soupisech, nadepsaných „obecní starší“. (Mezi členy čtyřřadvacetičlenného sboru obecních starších lze zjistit městského rychtáře i sousedním Žatci.)⁶³⁰ Tím se Kadaň, Žatec (a také některá další česká královská města) odlišují od Kolína, Kouřimi, Českého Brodu, Nymburka, Pelhřimova, Tábora, Sušice, Písku či Vodňan, kde při každé renovaci na počátku 17. století dosazoval podkomoří jmenovitě i rychtáře, jehož jméno je v knize podkomořského úřadu zapsáno zvlášť mimo soupisy nově dosazených členů městské rady a obecních starších. Městský rychtář v těchto devíti lokalitách tak zjevně zaujímal vůči radě a obecním starším poněkud jiné postavení než v ostatních královských městech, protože jej nejmenovali konšelé, ale pověření k výkonu úřadu získal, stejně jako radní, od panovníka, resp. jeho zástupce.⁶³¹

Dosazování městského rychtáře podkomořským úřadem lze chápat jako možné vyjádření skutečnosti, že rychtář nebyl podřízen městské radě, ale panovníkovi. Jednoznačně toto konstatování platí pro Sušici, kde si Ferdinand I. vyhradil právo jmenovat městského rychtáře po porážce povstání v roce 1547;⁶³² a ještě na počátku pobělohorského období, ve dvacátých a třicátých letech 17. století, se s podkomořskou instalací městského rychtáře setkáváme v Domažlicích, Stříbře, Čáslavi, Kolíně, Kouřimi, Českém Brodě, Nymburce, Pelhřimově, Táboře a Litoměřicích.⁶³³ Většina knih a studií, věnovaných dějinám či správě výše uvedených měst, tuto otázku nesledují.⁶³⁴ Zdá se tak, že vliv panovníka na dosazování městských rychtářů v předbělohorské době nebyl až tak mrtvou či ustrnulou záležitostí; a

⁶³⁰ Jména žateckých městských rychtářů, jejichž přehled uvádí ROEDL, B.: *Žatecká rodina Hošťálků...*, s. 253, se objevují i v seznamech jmen obecních starších v knize podkomořského úřadu z let 1603-1614 (NA Praha PKÚ, kniha č. 2): Adam Kazda, 1603, fol. 19; Václav Černohorský, 1604, fol. 48v; Václav Klatovský, 1605-1608, fol. 93v, 101v, 127r a 140r; Martin Paulin, řečený Sádlo, 1609-1612, fol. 152r, 165v, 179v a Jakub Čeládko, 1612-1613, fol. 191v a 195r.

⁶³¹ NA Praha, PKÚ, kniha č. 2. Právě s městskými rychtáři, které jmenoval podkomoří, nepochybně také souvisela „*přísaha rychtáři*“, zapsaná na fol. 9r této knihy. Připomeňme, že v několika dalších městech se zápis o jmenování rychtáře objevuje také, ale ne důsledně: Beroun v letech 1604 a 1605, Čáslav 1605, Domažlice 1603, 1605, 1607 a 1614, Klatovy 1607, Louny 1606, Most 1603, Rakovník 1603-1607, Slaný 1605 a Stříbro 1603-1608 – srov. tabulku č. 44 v oddíle II.3.4.1.

⁶³² LHOTÁK, J.: *K vývoji městské správy v Sušici... I.*, s. 59

⁶³³ ĐURČANSKÝ, M.: *Obnovování městských rad...1624-1636*, s. 99-101.

⁶³⁴ SEDLÁČEK, August: *Děje města Čáslavě*. Praha 1874; VÁVRA, Josef: *Dějiny královského města Kolína nad Labem*. Kolín 1888; MÁCOVÁ, L.: *Městská správa v Táboře...*; MUŽÍK, P.: *Městská kancelář... v Domažlicích*; DVORÁK, M.: *Městská správa v Českém Brodě...* V Nymburce si prý rychtáře volila obec a podkomoří jej potvrzoval – KULHÁNEK, František: *Dějiny královského města Nymburka*. Nymburk 1911, s. 219. Autor pelhřimovských dějin konstatuje, že není jisté, zda byl zdejší rychtář volen obcí či konšelkou radou, ale že jeho volba podléhala schválení královského úředníka, obnovujícího úřad – DOBIÁŠ, J.: *Dějiny královského města Pelhřimova.... Díl III. 2., Část II. 2.* s. 139.

objasnění této problematiky (respektive otázky, zda a případně pak i do jaké míry nešlo v takových případech o pouhou formalitu) nebude možné bez dalšího cíleně zaměřeného výzkumu.

Kadaně se ovšem takové budoucí možné bádání týkat nebude. Že zde byl rychtář jmenován městskou radou, dosvědčuje kniha obnov městských rad podkomořského úřadu, ale především zápisy v rychtářských knihách, uvozující funkční období jednotlivých rychtářů. Výslovně je to uvedeno u rychtářů Bernharda Karella (září 1544), Valtena Freignera (listopad 1550) a pak ještě u čtyř dalších, kteří působili v letech 1553-1556.⁶³⁵ Při jmenování rychtáře Valtena Kürbitzera v září 1552 je poprvé zmíněno, že byl do úřadu dosazen královským rychtářem, městskou radou a ostatními dvěma radami; a počínaje rokem 1557⁶³⁶ doprovází tato formule stereotypně všechny další instalace městských rychtářů.

Funkční období kadaňských městských rychtářů se sice někdy vlivem různých nečekaných či náhodných okolností mohlo prodloužit až o dalších dvanáct měsíců; v zásadě ovšem bylo pouze jednoleté.⁶³⁷ V Kadani se v předbělohorské době nikdy neprovedla dvou- až tříletá „kontinuace“ jinak též jednorozčího rychtářského úřadu, se kterou je možné se opakovaně setkat nejen v Pelhřimově či Brně, ale i v Žatci, kde mohla být doba, kterou někteří měšťané strávili nepřetržitě v této funkci, ještě delší.⁶³⁸ Dosazení nového rychtáře do úřadu v Kadani navazovalo na obnovu městské rady. Ze srovnání dochovaných dat obou aktů (tj. renovace rady a složení rychtářské přísahy) vyplývá, že k instalaci nového rychtáře docházelo jeden až tři týdny po jmenování nových radních; a to téměř výlučně vždy v pondělí.⁶³⁹ Nekonal se tedy současně s obnovou městské rady (to by ostatně ani nebylo dost dobře možné vzhledem k tomu, že v případě kadaňského městského rychtáře se jednalo o „druhostupňový“ orgán městské správy, který dosazovali konšelé a obec); a v intervalech jmenování nových rychtářů nacházíme celkem stabilní časový rytmus, odlišný od nepravidelností, jimiž se vyznačovalo instalování městského rychtáře v Lounech.⁶⁴⁰

---

⁶³⁵ KČ 26/725, fol. 19r, 98r, 155r, 183r, 226r a 235r.

⁶³⁶ KČ 26/725, fol. 126r a 264r.

⁶³⁷ Každoroční střídání městských rychtářů byla patrně typická i pro většinu českých královských měst.

⁶³⁸ DOBIÁŠ, J.: *Dějiny královského města Pelhřimova.... Díl III. 2., Část II. 2.* s. 139; JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: *Kompetence rychtářského úřadu v Brně...*, s. 143. V Žatci byl např. Jan Hoch z Prochova rychtářem čtyři roky (v letech 1580-1584) – ROEDL, B.: *Žatecká rodina Hošťálků...*, s. 253.

⁶³⁹ Vyplývá ze srovnání denních dat obnov městské rady (v příloze č. 7) s daty složení přísah městských rychtářů v KČ 26/275, KČ 28/277, KČ 29/278 passim a v KČ 10/543, fol. 24r-27v.

⁶⁴⁰ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 33.

Z rozmezí 78 let (tj. mezi roky 1543-1620) se podařilo zjistit celkem 77 funkčních období městských rychtářů. Tato shoda je však pouze zdánlivá. Ze sedmi let (1591-1592 a 1613-1617) jména městských rychtářů neznáme a ve dvou případech zůstal městský rychtář ve funkci déle než jeden rok: Caspar Ludel od listopadu 1557 do února 1559 a Martin Reinkert od června 1610 do června 1612. Důvod obou prodloužení byl stejný – neobnovení městské rady v letech 1558 a 1611. Tento propad ale vyrovnávají několikanásobné obměny městských rychtářů během jednou roku – v roce 1550 zastávali rychtářský úřad postupně čtyři osoby; v letech 1559 a 1588 tři; a v roce 1560 dvě. Mohlo dojít i k tomu, že výkon tohoto úřadu byl místo řádně dosazeného rychtáře dočasně svěřen někomu jinému – od října do prosince 1598 působil jako pověřený zástupce rychtáře Martina Schwarze Christoph Henigk.⁶⁴¹

Při prohlížení seznamu osob, jmenovaných městskými rychtáři, je patrná jeho zřetelná odlišnost od soupisů konšelů. U nich k příliš vysoké fluktuaci nedocházelo, část z nich zůstávala ve své funkci několik let po sobě a ochotně se do ní znovu vracela. Městští rychtáři nikoli. Drtivá většina z nich (sedmatřicet osob z celkového počtu čtyřiapadesáti) si výkon této funkce nezopakovala. Čtrnáct bylo městskými rychtáři dvakrát a dva třikrát, ale nikdy ne bezprostředně ve dvou funkčních obdobích po sobě. Tato zjištění, podpořená dalšími závěry, uvedenými níže, vyvolávají nezpochybnitelný dojem, že si kadaňští měšťané přehazovali městské rychtářství mezi sebou jako pověstný horký brambor, neboli, „*že tento úřad nebyl zvlášť žádoucím stupněm samosprávné kariéry*“.⁶⁴²

Jak je zřejmé z tabulky č. 46,⁶⁴³ minimální relevantní prodleva mezi dvěma obdobími nebyla nijak krátká – tři až čtyři roky; vzácností ale nejsou asi několikanásobně delší intervaly. Jedno- a dvouletá přestávka je proto nepochybně výjimkou (v případě Davida Karla navíc způsobená tím, že v prosinci 1620 byla mechanicky obnovena rada z roku 1618), stejně jako naprosto ojedinělý případ Caspara Ludela, jenž byl jmenován městským rychtářem

---

⁶⁴¹ Při morové epidemii zemřela rychtáři Martinu Schwarzovi žena a městská rada rozhodla o jeho zproštění z úřadu na dobu dvou nebo tří měsíců, aby mohl přečkat smrtelné nebezpečí na jiném místě. Místo něj nastoupil do úřadu Christoph Henigk (přisahal 7. října) a zastával jej dvanáct týdnů. Pak se do úřadu vrátil zase Schwarz a zůstal v něm až 3. května 1599 – KČ 10/543, fol. 25v.

⁶⁴² DOBIÁŠ, J.: *Dějiny královského města Pelhřimova.... Díl III. 2., Část II. 2.* s. 139. V Pelhřimově to Dobiáš vysvětluje tím, že městský rychtář neměl stálý plat, ale pouze nahodilé příjmy z pokut, soudních tax a poplatků. Z dochovaných písemností městského archivu nelze o platu kadaňského městského rychtáře nic zjistit.

⁶⁴³ Funkční období městských rychtářů v této tabulce je značeno stejně jako v případě městských rad – pouze počátečním rokem jejich úřadu, jenž byl, stejně jako funkční období konšelů a radních, rozložen do dvou kalendářních let (srov. k tomu kapitolu II.1, bod 3).

celkem pětkrát (v letech 1557-1559, 1560, 1565, 1575 a 1580); i u něj jsou ovšem mezi jednotlivými funkčními obdobími (s výjimkou prvních dvou) zřetelné dlouhé přestávky.

V jakých okamžicích své kariéry v městské správě se kandidáti na městského rychtáře v Kadani ujímali tohoto úřadu? Byly to vůbec osoby, aktivně a dlouhodobě se podílející na správě města? A byla zkušenost s výkonem úřadu městského rychtáře nezbytným a nutným předstupněm před získáním členství v městské radě?

Tab. č. 46: Vícenásobná jmenování do úřadu městského rychtáře

jméno rychtáře	funkční období	
	roky	přestávka
Christoph Henigk	1587, 1589	1 rok
David Karl	1618, 1620	1 rok
Caspar Kürbitzer	1606, 1609	2 roky
Caspar Faber	1592, 1596	3 roky
Wolfgang Melczer	1556, 1560	3 roky
Georg Melczer	1545, 1550	4 roky
Hans Riedl	1595, 1600	4 roky
Georg Richter	1568, 1577	8 roků
Martin Schwarz	1588, 1598	9 roků
Wenzel Gessner	1563, 1573	9 roků
Valten Kürbiczer	1552, 1564	11 roků
Bernhard Goltschmidt	1547, 1561	13 roků
Valten Neubehr	1589, 1605	15 roků
Wolf Tröltsch	1586, 1608	21 roků
Stefan Janko	1602, 1607, 1619	4 a 11 roků
Thomas Zickan	1584, 1593, 1599	8 a 5 roků

Před prezentací výsledků tohoto rozboru je třeba zdůraznit, že vychází z komparace úplného soupisu městských rychtářů a „mikrobiogramů“ úředních kariér radních, sestavených na základě ne příliš úplného seznamů členů městských rad (z rozmezí 78 let mezi roky 1543-1620 chybí těchto seznamů dvacet dva), tj. z příloh č. XXVIII a XXIX, Zjištěné skutečnosti jsou ale natolik přesvědčivé, že by je ani úplné seznamy členů městských rad nijak výrazně nepozměnily. Dále je třeba vzít na vědomí skutečnost, že naše znalosti o vývoji profesní kariéry některých městských rychtářů z posledního desetiletí zkoumaného období deformuje jeho omezení rokem 1620, současně je třeba ovšem také konstatovat, že vývojem pobělohorských událostí byly některé z těchto kariér deformovány i ve skutečnosti.⁶⁴⁴

Čtrnáct městských rychtářů známe jen ze sporadických zpráv a jejich jména se nevyskytují v seznamech konšelů (Gabriel Freiniger, Georg Geiling, Stefan Janko, Konstantin Gessner, Mates Gessner, Bernhard Karell, David Karl, Wolfgang Kilian, Lorenz Knornschild,

⁶⁴⁴ Týká se to rychtářů Davida Karla a Hanse Schufenhauera, uvedených v následujícím odstavci, které nacházíme mezi pobělohorskými exulanty – BÍLEK, T. V.: *Dějiny konfiskací...*, s. 1102.

Hans Schufenhauer, Hans Meyer, Martin Reinkert, Wenzel Tiegel a Bernhard Goltschmid). Příklad Philipa Francka, činného v obou menších radách v letech 1583-1614, který byl jmenován rychtářem v roce 1594 a o němž není známo, že by kdy usedl v městské radě,⁶⁴⁵ naznačuje, že ne každý rychtář musel také někdy být konšelem; zbývajících čtyřicet městských rychtářů ale ukazuje, že většinou tomu tak nebylo.

Více než polovina z těchto čtyřiceti měšťanů (konkrétně dvaadvacet) působila ve sboru pánů z obce a zastávala zde úřad městského rychtáře předtím, než poprvé zasedli v městské radě. Pro naprostou většinu z nich je typické, že byli do tohoto úřadu dosazeni na počátku jejich kariéry v radních grémiích.⁶⁴⁶ U dalších jedenácti se podařilo zjistit, že předtím, než se ujali městského rychtářství, byli členy městské rady. Je možné, že jejich počet mohli rozšířit někteří z oněch dvaadvaceti rychtářů, u nichž jejich členství v městské radě zůstalo nezjištěno kvůli chybějícím seznamům konšelů. Všech těchto jedenáct osob se stalo městskými rychtáři v prvních několika letech své činnosti v městských radách, konkrétně v intervalu jednoho až čtyř let poté, kdy o nich jako o radních slyšíme poprvé. Jen v šesti případech se podařilo zjistit, že do rychtářského úřadu byl dosazen dlouhodobě činný konšel uprostřed své kariéry nebo dokonce až v jejím závěru (Zacharias Aichfeldt, Wolfgang Gessner, Wolfgang Glener, Georg Grabner, Valten Neubehr a Georg Richter; k nim je ale také třeba přiřadit i Wolfganga Trölsche, Thomase Zickana a již zmíněného Caspara Ludla, kteří se v případě svých opakovaných instalací ujímali rychtářského úřadu také v relativně pozdním věku).

Skutečnost, že tři čtvrtiny městských rychtářů byly do tohoto úřadu jmenovány na počátku své kariéry v městských radách, odpovídá zjištěním Bohumíra Roedla o poměrně mladém věku rychtářů v Lounech. Písemné prameny z Kadaně nedovolují, tak jako v Lounech, zkoumat věk konšelů, nicméně zjištěná fakta lze považovat za průkazná. Pro Kadaň ale neplatí Roedlovo tvrzení, že žádného lounského městského rychtáře netížil věk Abrahámův.⁶⁴⁷ V Kadani nacházíme minimálně pět měšťanů, kteří byli instalováni do rychtářského úřadu po dvaceti a více letech od svého prvního známého působení v některé ze tří městských rad (jejich jména uvádí následující tabulka); a i když neznáme data jejich narození, tak u čtyř můžeme předpokládat, že jim při jejich jmenování městským rychtářem

---

⁶⁴⁵ Teoreticky mohl být konšelem v letech 1591, 1602-1603 a po roce 1614, z nichž nejsou dochovány soupisy městských rad.

⁶⁴⁶ Jedinou výjimkou představuje Felix Hanel, člen sboru pánů obce již v roce 1564, který se stal rychtářem až o dvanáct let později.

⁶⁴⁷ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 34.

bylo přes padesát let (jsou to Wolfgang Tröltsch,⁶⁴⁸ Caspar Ludel,⁶⁴⁹ Valten Neubehr⁶⁵⁰ a Zacharias Aichfeldt⁶⁵¹) a u pátého (Georg Richter) je to zcela jisté.⁶⁵²

Neucelenost soupisů městských rad i ostatních dvou grémií pak nedovoluje spolehlivé poznání toho, zda i v Kadani, stejně jako v Lounech, tvořil úřad městského rychtáře předstupeň vstupu do městské rady. Minimálně sedmnáct zjištěných případů (tedy téměř polovina ze skupiny čtyřiceti osob, u kterých lze tuto otázku zkoumat), kdy instalování městští rychtáři působili již předtím jako konšelé, ale dává tušit, že zvyklosti v Kadani byly asi poněkud jiné; a pravděpodobně neodpovídaly ani praxi, aplikované v Brně, kde byli městští rychtáři vybíráni pouze z okruhu osob, které již minimálně jednou usedli do konšelského křesla. Ve všech těchto městech se ale shodně dodržovala zásada nejmenovat městským rychtářem právě úřadujícího konšela.⁶⁵³

Náplň práce městských rychtářů v sobě slučovala aspekty některých výkonů trestního práva; zodpovědnost za městské vězení; dohledu na udržování veřejného pořádku a zásad pokojného soužití obyvatel města a práva používat násilných prostředků k jejich vynucení. Kromě toho rychtář rozhodoval spory o dluhy (v penězích i naturáliích), spory o pomluvy, nactiutrhání a ublížení na zdraví; a působil také jako výkonný orgán při obstavkách dlužníků a jejich případné vazbě.

---

⁶⁴⁸ Poprvé je doložen jako konšel v roce 1585 a městským rychtářem byl jmenován až po 24 letech, v roce 1608.

⁶⁴⁹ Poprvé je doložen jako člen sboru pánů z obce v roce (a rychtář) v roce 1585; naposledy byl do tohoto úřadu dosazen rovněž po 24 letech v roce 1580.

⁶⁵⁰ Poprvé je doložen jako konšel v roce 1581, městským rychtářem byl naposled jmenován po 25 letech, v roce 1605. O čtyři roky později vznikla jeho závěť.

⁶⁵¹ Poprvé je doložen jako konšel v roce 1579 a městským rychtářem byl jmenován také po 25 letech, v roce 1603. Jeho závěť pochází z roku 1614 a do sboru pánů z obce byl v roce 1619 dosazen jeho stejnojmenný syn – KČ 19/607, fol. 187v-181v.

⁶⁵² Poprvé je doložen jako konšel v roce 1542, rychtářský úřad zastával dvakrát, v letech 1568 a 1577. Známá data Richterovy úřední kariéry jeho již zmíněná přeměna z katolíka v evangelíka, pozdní doba sňatku (v roce 1562) a vysoký věk, v němž by se měl stát rychtářem, vzbuzují oprávněné podezření, že by se mohlo jednat o dvě osoby stejného jména, z nichž první by působil v městské radě v letech 1542-1547 jako katolík a druhá (evangelík) od roku 1564. Tuto možnost ale podle mého názoru spolehlivě vyvrací jeho testament z roku 1580, z něhož je zřejmé, že byl dvakrát ženatý: měl dvě dospělé děti, které již vstoupily do manželského stavu a pro něž byla jeho současná manželka „stiefmutter“; a s touto svou manželkou zplodil další tři syny, kteří ještě nebyli dospělí – KČ 16/569, fol. 399r-v. Lze proto předpokládat, že se narodil někdy před rokem 1520 a v době, kdy podruhé zastával úřad městského rychtáře, musel být již přibližně šedesátiletý.

⁶⁵³ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 33-35; JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: *Kompetence rychtářského úřadu v Brně...*, s. 143. Této zásadě odpovídá i případ, zaznamenaný Kadaňskou kronikou k roku 1585, kdy si právě instalovaný rychtář Wolfgang Tröltsch vyměnil místo v městské radě s konšelem Philipem Genselem, jenž se stal novým městským rychtářem – CC, fol. 156r.

Z dochovaných kadaňských písemných pramenů nelze vůbec postihnout činnost zdejšího rychtáře v oblasti trestně právní a nic také nevíme o zdejší městské šatlavě. Jeho nejzákladnější povinnosti, včetně sazebníku pokut za přestupky, popisuje osmibodová instrukce městské rady (s jedním pozdějším přípiskem) ze 14. prosince 1556. Došlo-li k nějaké rozepři, měl rychtář ochotně jednat na požádání každého souseda, z města i předměstí, a zjistit její příčinu vyslechnutím obou stran. Za vyvolání hádky nebo rvačky byla pokuta pět malých grošů; pokud by někdo při hádce hodil cínovým korbelem, musel dát rychtáři soudek vína nebo deset malých grošů; a tasení chladné zbraně přišlo provinilce na padesát bílých grošů. Za obstavení dlužníka zaplatil žadatel, pokud byl místní, rychtáři pět malých grošů a jeho biřicovi jeden; „cizinci“ platili stejné částky, ale v bílých groších. Prodloužení obštávky bylo zpoplatněno jedním bílým haléřem, a pokud při ní byla vyžádána spoluúčast dvou konšelů, musel každý z nich dostat pět malých grošů, rychtář pět grošů a biřic jeden groš; „cizinci“ ale měli zaplatit více. Spory o částky menší než deset kop grošů měl rychtář soudit sám a pouze v případě, že by některá ze zúčastněných stran na to nechtěla přistoupit, měl požádat purkmistra, aby k takovému soudnímu jednání vyslal dva konšely. Za zápis jakékoli smlouvy do rychtářské knihy („*gerichtsbuch*“) nenáležel rychtáři žádný poplatek, ten se měl dohodnout s písařem daného zápisu.⁶⁵⁴

Městské rychtářství je v předbělohorské Kadani kromě městské kanceláře jedinou správní institucí,⁶⁵⁵ z jejíž činnosti se dochovaly písemné záznamy. Jsou to tři svázané knihy, obsahující zápisy z let 1544-1558, 1565-1572 a 1579-1601,⁶⁵⁶ čtvrtou představují dvě složky pěti a devíti dvoulistů a další čtyři volné listy z let 1558-1559.⁶⁵⁷ První z nich založil v pátek 11. ledna 1544 městský rychtář Wolfgang Gessner. Tyto knihy vykazují značnou variabilitu písařských rukou. Rychtářský úřad tedy neměl stálého písaře – tuto skutečnost lze vytušit i z neurčitěho ustanovení ve výše zmíněné instrukci městské rady o zapisování do rychtářských knih. Ruce městských písařů se v nich vyskytují pouze sporadicky;⁶⁵⁸ a knihy vedli buď přímo samotní úřadující rychtáři (to je zcela zřetelně v soudních knihách z let 1565-1572 a 1579-1601) nebo – ve starším období – jiní gramotní a důvěryhodní jedinci.⁶⁵⁹

---

⁶⁵⁴ KČ 26/725, fol. 18r-v.

⁶⁵⁵ Nepočítáme-li radní protokoly KČ 2/73 a KČ 3/96, vedené radními služebníky.

⁶⁵⁶ KČ 26/725, KČ 28/727 a KČ 29/728.

⁶⁵⁷ KČ 27/726.

⁶⁵⁸ S výjimkou městského písaře Johanna Behma, který kromě příležitostných zápisů vedl nejstarší soudní rychtářskou knihu soustavně v letech 1555-1556 – KČ 26/275, fol. 211r-233v.

⁶⁵⁹ Takovým byl zcela nepochybně bývalý rychtář Bernhard Goltschmid, o němž se domnívám, že prováděl zápisy do nejstarší dochované rychtářské soudní knihy v letech 1547-1557 – srov. paleografický rozbor KČ 26/275.

Výše zmíněné případná spoluúčast dvou radních při projednávání některých sporů neměla ustálenou institucionální podobu dvou stálých přisedicích u rychtářského soudu, jak tomu bylo např. v Lounech;⁶⁶⁰ byly to vlastně pouze ad hoc ustanovované komise. Nelze vyloučit, že funkci stálých přisedicích rychtářského soudu v Kadani plnili dva radní, jeden ze sboru obecních starších a druhý ze sboru pánů z obce – z let 1599 a 1601 se dochovaly dvě stručné zmínky o tom, že dva členové z těchto sborů byli přikázáni („zugeodnet“) instalovaným městským rychtářům Thomasu Zickanovi a Wolfgangu Kilianovi.⁶⁶¹

Jako další rychtářovi pomocníci jsou v Kadani doloženi pouze biřici („*buettl*“, „*knecht*“). Z knihy městských úředníků, která zaznamenala přísahy pěti biřiců z let 1607-1620 je zřejmé, že byli služebníky města (v přísaze na prvním místě slibovali poslušnost purkmistru a radě a pak teprve rychtáři) a doba jejich služby se nekryla s rytmem ročních obnov městských rychtářů.⁶⁶²

Ustanovení rychtářské instrukce z roku 1566 o tom, že rychtář má jednat na požádání sousedů z města i předměstí, napovídá, že v této době v Kadani nepůsobili předměstští rychtáři, které známe např. z Českého Brodu; a pravděpodobně zde nebyli ustanovováni ani v pozdějších desetiletích předbělohorské epochy.⁶⁶³ V Plzni pomáhaly rychtáři „*při vyšetřování podezřelých žen*“ čtyři měšťanky, zvolené městskou radou; nelze ale s jistotou říci, zda takovým posláním bývala v Kadani pověřována porodní bába – její přísaha se omezovala pouze na slib rychlé a věrné pomoci rodičkám v městě a okolí.⁶⁶⁴

Soudní knihy využívali kadaňští městští rychtáři především k zapisování případů, se kterými se na ně obraceli věřitelé tamních sousedů. Zápisy nejčastěji obsahují žaloby o nezaplacený dluh a evidenci uplatnění institutu obstarvky („*stavuňk*“, „*khommer*“ či „*khummer*“, „*arrest*“);⁶⁶⁵ v mnohem menší míře jsou zastoupeny zápisy o jednotlivých splátkách; kvitance o celkovém splacení dluhu; plné moci k zastupování v dlužním řízení před rychtářským soudem; spoluručení za dluhy třetích osob nebo ručení za osoby dlužníků, které je mělo ochránit před vězením.

---

⁶⁶⁰ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 32.

⁶⁶¹ KČ 10/543, fol. 26r. Pravidelně jsou pak dvě jména „přísežných“ uváděna při instalacích městských rychtářů od roku 1636 – tamtéž, fol. 27r-v.

⁶⁶² Mathias Kleiber skládal přísahu 29. srpna 1607 a znovu 24. dubna 1609 – KČ 10/543, fol. 99r-v. Sluhu, kterého si v Domažlicích městský rychtář najímal z vlastních prostředků – MUŽÍK, P.: *Městská kancelář... v Domažlicích*; s. 59-60; písemné prameny z Kadaně nezmiňují.

⁶⁶³ DVOŘÁK, M.: *Městská správa v Českém Brodě...*, s. 184. Předměstské rychtáře nezmiňují ani dva nejucelenější záznamy o obnově orgánů městské samosprávy v letech 1619 a 1620 – KČ 3/96, fol.

⁶⁶⁴ MACHÁČEK, F.: *Městský soud... v Plzni*, s. 257, KČ 10/543, fol. 97r.

⁶⁶⁵ JIREČEK, J.: *Práva městská... od M. Pavla Krystyana z Koldína*, čl. L XVII – L XXXII.

Tab. č. 47: Počet a rozmístění pomocníků posílaných o výročních trzích kadaňskými cechy na výpomoc městskému rychtáři

<i>cech a počet vyslaných hlidačů</i>		<i>dislokace hlidačů</i>	
soukeníci	3	<i>předměstské brány</i>	
řezníci	3	u mostu před Ohři	3
pekaři	3	Hrnčířská	2
kožešníci	3	Fortna	1
ševci	3	Luční	1
koželuzi	3	vnější Pruněřovská	2
krejčí	2	Schrauzerova (Pastýřská)	2
kováři	2	vnější Mikulovická	2
bečváři	1		
zámečníci	1	<i>městské brány</i>	
kloboučníci	1	Žatecká (Kovářská)	3
zedníci	1	Pruněřovská	3
tkalci	1	Mikulovická (Svatá)	3
hrnčíři	1	Vodní	1
jircháři	1		
provazníci	1	<i>městskému rychtáři zůstává</i>	11
lazebníci ^{*)}	1		
voráři ^{*)}	1		
kramáři ^{*)}	2		

^{*)} Připsáno později.

Co do četnosti za těmito zápisy výrazně zaostávají záznamy o opileckých rvačkách, nactiutrhaní⁶⁶⁶ a ublížení na zdraví. (Pokud způsobené zranění skončilo smrtí, skončil viník před konšelským soudem.)⁶⁶⁷ Jen zcela výjimečně doplňovali rychtáři své rozsudky odkazy na příslušná ustanovení kodifikovaného znění zemského nebo městského práva.⁶⁶⁸ Naprosto ojedinělé jsou pak zápisy o vraždách, popravách nebo vykázání z města. Ty, jak se zdá, mají příležitostný charakter zápisů „pro paměť“ a za svůj vznik vděčí spíše osobní zálibě či přechodné pečlivosti některých rychtářů⁶⁶⁹ než obligatornosti zaznamenávat v rychtářské soudní knize záležitosti tohoto druhu. Projednání a potrestání těchto zločinů patřilo do kompetence městské rady (záznamy o několika takových rozsudcích obsahuje smíšená kniha, založená v roce 1564).⁶⁷⁰

⁶⁶⁶ Jednou z nich věnoval pozornost Petr HLAVÁČEK: *Renesanční sochař Jörg Meyer z Kadaně*. In: M. Hrubá a P. Hrubý (red.), *Renesanční sochařství a malířství v severozápadních Čechách*. Sborník z kolokvia uskutečněného v Muzeu města Ústí nad Labem 25. – 26. listopadu 1999, Ústí nad Labem 2001, s. 235 – 247.

⁶⁶⁷ KČ 29/728, fol. 229r, 353r a 374r.

⁶⁶⁸ Tamtéž, fol. 232r-233r.

⁶⁶⁹ Dvě vraždy s následnými popravami a jedno vyhnání z města za pokus o sebevraždu (vše v roce 1567) zaznamenal na posledním foliu druhé rychtářské soudní knihy Josua Tiegel, a zprávu o další popravě za dvojnásobnou infanticidu v roce 1571 pod to připsal Mathias Wiener (KČ 28/727, fol. 373r). Z roku 1593 pochází záznam o nálezu mrtvolky a další vraždu a vyhnání z města za „hurrerey“ zaevidoval v roce 1595 rychtář Hans Riedl – KČ 29/728, fol. 292v, a 349v-350r.

⁶⁷⁰ KČ 11/606, fol. 32r, 40r, 43v, 51r a 240v.

Na závěr našeho exkursu do výčtu povinností městských rychtářů můžeme upozornit ještě na jednu z nich, jež pro svou obyčejnost (nikoli ale nenáročnost) nebývá příliš zdůrazňována a zastiňují jí jiné, domněle atraktivnější. Je to zajištění bezpečnosti města a ochrany majetku jeho obyvatel i návštěvníků během týden trvajících jarmarku. Organizační schéma ostrahy města během výročních trhů obsahuje rozpis z roku 1579, nadepsaný „*Vertzeichnüß, welche handtwergker am mercken alss Johany vnd Crucis wechter schicken vnd wieuill*“. (Do rekonstrukce tohoto schématu v připojené tabulce byly zahrnuty i tři pozdější přípisky.)⁶⁷¹ Rozsah této akce vyžadoval pomoc a součinnost hotovosti několika desítek mužů, o jejíž sestavení se musely postarat cechy. Ti pod vedením a koordinací městského rychtáře dohlíželi na přístupové komunikace v sedmi předměstských⁶⁷² a čtyřech městských branách a prostřednictvím operativní zálohy i na klidný průběh samotného trhu.

---

⁶⁷¹ KČ 29/728, fol. 2r-v. Výroční trh na den Povýšení sv. Kříže (14. září) udělil Kadani v roce 1367 císař Karel IV – CIM II, s. 617-619, č. 426; a druhý výroční trh týden před svátkem sv. Jana Křtitele (17. června) dostala Kadaň od krále Vladislava II. Jagellonského v roce 1485 – CIM III, s. 754-756, č. 441.

⁶⁷² Lokalizaci dnes již zaniklých předměstských bran ukazuje BALÁŠOVÁ, M. – ČERNÁ, E. – GAVENDA, L. – PACHNER, J. – RAK, P. – SEMOTANOVÁ, E. – ŠIMŮNEK, R.: *Historický atlas... svazek č. 23 Kadaň*, rekonstrukční mapa č. 37.

II.3.7 Komise (menší úřady)

Pokud bychom měli usuzovat na náplň činnosti městské rady z textu přísahy, skládané nově dosazenými konšely, příliš bychom toho nezjistili. Radní v ní slibovali věrnost a poslušnost panovníkovi a spravedlivý výkon svého úřadu, který bude hledět k obecnému dobrému a bude nestranný vůči bohatým i chudým, a zavazovali se k mlčenlivosti o projednávaných záležitostech.⁶⁷³ Kompetence městské rady přitom byly, jak známo, poměrně široké. Byla exekutivním, hospodářským, finančním, správním i soudním orgánem příslušné lokality, jejíž správa se uskutečňovala právě prostřednictvím celé řady dílčích rozhodovacích, řídicích, organizačních a výkonných činností a jejich delegováním na jednotlivé členy městské rady a případně i další úředníky.

Studie, zkoumající tuto problematiku v jednotlivých městech, ukazují, že konkrétní rozdělování dílčích pravomocí nabývalo různé podoby, jež se od sebe dost podstatně lišily. V Jihlavě si hlavní kompetence městské správy mezi sebe rozdělovaly dvojice konšelů, což bylo od roku 1555 zaznamenáno příslušnou siglou u každého radního: *G* – *Gewelbherr* (pokladní); *C* – *Cammerherr* (komorník – finanční agenda); *W* – *Weinherr*; *F* – *Fischherr*; *S* – *Salzherr* a *B* – *Bauherr*).⁶⁷⁴ V Brně naproti tomu byl úřad komorníka, dohlížejícího na městské hospodářství, vyčleněn z městské rady (obnovoval se ale současně s ní) a byl obsazován některým z konšelů, který v daném funkčním období nebyl členem právě dosazené rady.⁶⁷⁵

Břemeno městské správy bylo ale především rozloženo na dílčí komise. Po ně samotné ani pro jejich členy se zatím neustálil obecně platný termín a k jejich označení se užívá různých pojmenování – „komise“, „úřady“, „zvláštní úřady“, „menší úřady“, „specializované úřady“, „výbory“, „úředníci k obecním potřebám“, „inspektoři“.⁶⁷⁶ Jak ukazují příklady z některých českých královských venkovských měst, v nichž je k dispozici dostatek písemných zpráv, byl počet těchto menších úřadů značně vysoký. To by ovšem nemělo být nic až tak překvapujícího, uvědomíme-li si, že spektrum výkonu městské správy bylo poměrně pestré a netýkalo se pouze ekonomických záležitostí; i když na ně byla činnost menších úřadů

---

⁶⁷³ V těchto ohledech se znění přísah členů městských rad nijak nelišilo a vykazovalo nadnárodní komptabilitu, jak dokládají např. zápisy konšelských přísah z roku 1433 a z 16. století ve výmarské městské knize statutů – STEINFÜHRER, Henning (Hg.): *Die Weimarer Stadtbücher des späten Mittelalters. Edition und Kommentar.* (Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Thüringen, Große Reihe, Band 11.) Köln-Weimar-Wien 2005, s. 190-191, č. 2 a 4. Podrobněji charakterizuje konšelská práva Koldínův zákoník – JIREČEK, J.: *Práva městská... od M. Pavla Krystyana z Koldína*, čl. A IV – A XL.

⁶⁷⁴ KŘESADLO, K: *Městské rady v Jihlavě...*, s. 65-66.

⁶⁷⁵ JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: *Brněnská městská kancelář...*, s. 458-459.

⁶⁷⁶ Jejich přehled podává ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 35.

zaměřena především.⁶⁷⁷ Obecně lze říci, že v nich kromě konšelů působili také obecní starší a případně i další zástupci městské obce. V Litoměřicích působilo v roce 1603 takových komisí celkem třiatřicet,⁶⁷⁸ v Domažlicích na konci předbělohorského období devatenáct⁶⁷⁹ a Lounech je jich v roce 1577 uváděno sedm a v roce 1618 sedmnáct.⁶⁸⁰ V městech, kde stav pramenné základny dovoluje detailní výzkum této problematiky (konkrétně mám na mysli Staré Město pražské) bylo shodně zjištěno, že žádný konšel nebyl členem více než tří takových komisí.⁶⁸¹

Dochování podkladů o existenci menších úřadů je vždy otázkou náhody a města, kde se takových podkladů více či méně nedostává, nejsou ničím výjimečným. To je i případ Kadaně, kde výčet menších úřadů, jež bude tvořit obsah této podkapitoly, podhaluje pouze tu část městské správy, do níž nám písemné prameny dovolují nahlédnout. To by ovšem nemělo být důvodem pro to, aby jí nebyla věnována pozornost. Kdybychom kvůli tomu rezignovali na jejich zpracování, vzdali bychom se tím nejen možnosti hlubšího poznání kadaňské městské správy, ale také příležitosti rozšířit dosavadní znalosti správních systémů českých královských měst v předbělohorské době.

Pro měšťany, kteří se na práci správních komisí a úřadů podíleli, vyplývala tato účast buď z členství v některé ze tří městských rad, jež přímo předpokládalo angažovanost v záležitostech městské správy. Mohli jí však být pověřeny i osoby, které v daném správním cyklu v žádné z městských rad nezasedaly. Kromě péče o správu obce a obecní majetek, jejíž výkon probíhal podle sice nikoli absolutně neměnných, ale přece jen značně stabilních pravidel a ve víceméně ustáleném systému komisí (těm se budeme věnovat za chvíli), se museli členové městských rad věnovat zařizování různorodých drobných záležitostí, vyplývajících z aktuálních denních potřeb. K úředním povinnostem městských radních patřilo také zajišťování výběru zeměpanských peněžních dávek, vyměřovaných jak v podobě přímých daní z majetku, tak nepřímých daní z prodeje zboží (tzv. berně třicátého peníze) a od

---

⁶⁷⁷ Tento úsek městské správy a byl graficky znázorněn v několika schématech – NECHVÁTAL, Bořivoj: *Hospodářské postavení Loun v polovině 16. století. Příspěvek k hospodářskému postavení měst v 16. století.* SAP 16, 1966, s. 435-480; PETRÁŇ, Josef (red.): *Dějiny hmotné kultury I. 2. Kultura každodenního života od 13. do 15. století.* Praha 1985, s. 511; HOFFMANN, F.: *České město...*, s. 171.

⁶⁷⁸ KOTYZA, Oldřich – SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich (red.): *Dějiny města Litoměřic.* Litoměřice 1997, s. 175. Některé z těchto komisí byly ale typově identické a lišily se pouze objekty, jež jim byly svěřeny do správy (např. kostelníci farního kostela Všech svatých, kostelníci sv. Michala, kostelníci sv. Jakuba, kostelníci Matky Boží při koleji a kostelníci sv. Vavřince; nebo úředníci nad mlýny a dvorem Růžovským a úředníci nad dvorem Prosmyským). Z tohoto typologického hlediska je lze rozdělit do dvaadvaceti skupin.

⁶⁷⁹ MUŽÍK, P.: *Městská kancelář... v Domažlicích*, s. 62-71.

⁶⁸⁰ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 35-47.

⁶⁸¹ DOUŠA, J.: *Staroměstští konšelé v jiných funkcích městské samosprávy...*, s. 45; ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 42.

roku 1546 také z pivních várek (posudné). Tyto povinnosti jim většinou ukládaly panovnické instrukce, doprovázející sněmovní usnesení o výběru příslušné berně.⁶⁸² V Kadani se setkáváme s třemi takovými skupinami osob, podílejících se na výběru „ungeltu“; kontribuce z prodaného vína, obilí a dalších věcí; a cla.⁶⁸³

II.3.7.1 Perkmistři

Pěstování vinné révy v Kadani dostalo právně institucionalizovanou podobu v posledních letech vlády Karla IV. Při své návštěvě města 8. září 1374 dovolil zdejším měšťanům, aby se při zakládání vinic a pěstování révy řídily stejnými právy a výsadami jako obyvatelé pražských měst. Nepochybně v přímé návaznosti na toto privilegium si kadaňská městská rada opatřila opis viničních práv, udělených Praze v únoru 1358, vidimovaný a zpečetěný Mikulášem Rostem (byl perkmistrem pražských hor viničních od 16. září 1374 do 15. července 1376).⁶⁸⁴

Členitý terén v bezprostředním okolí nabízel pro pěstování vinné révy mimořádně výhodné podmínky. Vinice byly zakládány na jižních a jihozápadních svazích sedmi kopců obklopujících Kadaň (Svatý kopeček, Prostřední vrch, Zadní kopec a Královský vrch směrem na severozápad a Zlatý, Jelení a Dlouhý vrch na severovýchod od města), ale také na několik kilometrů dlouhých stráních podél břehu Ohře. Expanzi kadaňského vinařství v druhé polovině 14. století dokládá listina Václava IV. z 8. listopadu 1391, v níž povolil zdejším měšťanům zakládání dalších vinic na obecní půdě kolem Kadaně, ze kterých měly být odváděny viničné platy nejen panovníkovi, ale také městu.⁶⁸⁵

Pěstování vinné révy v Kadani bylo součástí vinařské produkce Žatecka a Litoměřicka, již se v širších souvislostech zabýval Bohumír Roedl v úvodu své studie o lounských perkmistrech Loun.⁶⁸⁶ Četné zápisy o majetkových směnách vinic i testamentární

---

⁶⁸² K systému, proměnám a peripetiím předbělohorských berní srov. PLACHT, Otto: *České daně 1517-1652*. Praha 1924; a VOLF, Miroslav: *Nástin správy české berně v době předbělohorské*. In: *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*. Díl XI/2, část 1. Praha 1941

⁶⁸³ KČ 10/543, fol. 38r-v, 45r-46r a 109r-v.

⁶⁸⁴ CIM I, s. 107-112, č. 66; CIM II, s. 54-545, č. 371 a s. 682-683, č. 523; VÁLKOVÁ-FRÝZOVÁ, M.: *Úřad perkmistra...*, s. 112.

⁶⁸⁵ CIM II, s. 883-884, č. 647.

⁶⁸⁶ ROEDL, Bohumír: *Úřad perkmistrů v Lounech v průběhu 16. - 18. století*. SAP 53, 2003, s. 5-9. Jeho přehled lze ještě doplnit upozorněním na pěstování vinné révy v Chomutově, iniciované pravděpodobně tamější komendou řádu německých rytířů – podrobněji k tomu s citací dalších pramenů a literatury JUROŠKOVÁ, Lucie: *Hospodářské strategie českomoravské bailie řádu německých rytířů. Příklad chomutovské komendy*. In: Homolka, J. – Hrubá, M. – Hrubý, P. – Ottová, M. (red.), *Gotické umění a jeho historické souvislosti III, Ústecký sborník historický 2004*. Ústí nad Labem 2004, zvl. s. 136-139.

odkazy vinařských nádob a lisů ukazují, že po celou dobu poděbradskou, jagellonskou⁶⁸⁷ a předbělohorskou tvořilo v Kadani vinařství důležitou součást ekonomiky města a nezanedbatelnou příjmovou položku v rozpočtech většiny měšťanských domácností; i když zde patrně nebylo tak rozšířené jako v Lounech a Mostě. Přijmeme-li jako pravděpodobný předpoklad, že se územní rozsah vinic během třicetileté války příliš nezměnil, takže údaje o jejich rozloze v berní ruli jsou víceméně relevantní i pro dobu předbělohorskou, pak můžeme jako indikátor o velikosti kadaňských vinic použít propočet údajů z berní ruly, které provedl Bohumír Roedl.⁶⁸⁸ Podle něj se v Kadani pěstovala réva na 31 hektarech; zatímco v Mostě na 123 a v Lounech na 89 hektarech (a v Žatci na pouhých deseti hektarech). Nahodile nashromážděné údaje o kadaňském vinařství publikoval koncem 19. století Josef Stocklów;⁶⁸⁹ o ucelený výklad jeho středověké a raně novověké historie se pokusil Petr Hlaváček, jehož zásluhou se také v říjnu 2008 uskutečnila mezioborová česko-saská konference „*FERGUNNA I. – Minulost, současnost a budoucnost vinařství v česko-saském kulturním prostoru*“.⁶⁹⁰

Na počátku devadesátých let 19. století upozornili paralelně Franz Josef Stocklów a Zikmund Winter německé i české zájemce o historii na existenci úřadu kadaňských perkmistrů. (Zikmund Winter jim věnoval lakonickou větou: „*V Kadani je – tj. perkmistry – rada městská jmenovala na tři roky*“).⁶⁹¹ Zdrojem, z něhož tato zpráva vychází, je pět náhodně dochovaných soupisů perkmistrů z let 1564-1576, zapsaných zásluhou svědomitého městského písaře Johanna Behma na foliích smíšené úřední knihy KČ 11/606. Obsazení a proměny úřadu kadaňských perkmistrů tak není možné zkoumat v delším časovém horizontu; těchto pět dochovaných soupisů však poskytuje alespoň možnost k provedení dílčí a časově omezené sondy tohoto úřadu, který podle Pavla Stránského převyšoval v době předbělohorské svým významem, úctou a vážností ostatní jiné městské komise a jehož posláním a bylo „*rozhodovat a zřizovat vše, co by po jeho názoru mohlo prospět vinaření*“.⁶⁹²

Perkmistr byl v Kadani nazýván viniční sudí („*bergrichter*“) a jeho úřad označován jako „*perckhmeister oder berckrichter ambt*“. Na rozdíl od Prahy, kde se poradní sbor

---

⁶⁸⁷ Právě na přelomu 15. a 16. století je možné sledovat další rozvoj vinohradnictví v Čechách – MACEK, Josef: *Věk jagellonský v českých zemích (1471-1526). I. Hospodářská základna a královská moc*. Praha 1992, s. 67-72 i v samotné Kadani CIM III, Praha 1948, s. 956-960, č. 555.

⁶⁸⁸ ROEDL, Bohumír: *Vinohradnictví v Žatci do začátku třicetileté války*. ČSPS 116, 2008, s. 36-37.

⁶⁸⁹ STOCKLÖW, F. J.: *Das Buch der Heimat...I.*, s. 138-142; TÝŽ: *Der ehemalige Weinbau bei Kaaden*. MVGDB 5, 1865, 130-131 a MVGDB 18, 1880, 233-235.

⁶⁹⁰ HLAVÁČEK, Petr: *Vinařství na Kadaňsku ve středověku a raném novověku*. In J. Kilián (red.): *Trpké býti zdá se? Víno a vinařství v českých zemích ve středověku a raném novověku*. Mělník 2009, s. 80-86; HLAVÁČEK, Petr a kol.: *Minulost a současnost vinařství v Kadani*. Kadaň 2009.

⁶⁹¹ STOCKLÖW, F. J.: *Das Buch der Heimat...I.*, s. 139-140; WINTER, Z: *Kulturní obraz... II.*, s. 357.

⁶⁹² STRÁNSKÝ, P.: *O státě českém...*, s. 265.

perkmistra skládal nejpozději od počátku 15. století do roku 1547 ze čtyř viničních konšelů;⁶⁹³ Loun, kde perkmistři tvořili kolektivní orgán s proměnlivým počtem členů;⁶⁹⁴ nebo Žatce, kde naopak perkmistrovský úřad zastávala pouze jedna osoba z řad členů městské rady;⁶⁹⁵ působilo v Kadani v letech 1564-1576 spolu s viničním sudím dalších šest viničních konšelů („*berckschöpfen*“). Svým počtem i intervaly jmenování se perkmistři výrazně odlišovali od ostatních zdejších komisí. Nejvýraznější rozdíl představovalo funkční období perkmistrů. Bývalo totiž zpravidla tříleté (alespoň v době, ze které se dochovaly soupisy perkmistrů) a k obnově perkmistrovského úřadu docházelo, jak se zdá, v pevně určeném termínu, nezávislém na jmenování nové městské rady. Ve čtyřech z pěti dochovaných soupisů (v letech 1564, 1567, 1574 a 1576) je městská rada jmenovala vždy na konci zimy (v únoru nebo v březnu) a pouze jednou (1570) k tomu došlo v listopadu. Atypické tříleté funkční období je pak zcela nepochybně příčinou toho, že perkmistři a jejich úřad nejsou zmiňováni ve výčtu městských úřadů, každoročně obnovovaných při jmenování nové městské rady;⁶⁹⁶ a je také pozoruhodné, že perkmistrovská přísaha není vůbec uvedena v knize přísah městských úředníků.⁶⁹⁷

Místa v perkmistrovském úřadu obsazovaly výlučně osoby z řad členů konšelského sboru; a velmi často, jak se zdá, dokonce členové z právě úřadující městské rady, jež prováděla obnovu perkmistrovského úřadu – srov. přílohu č. XIX. S naprostou jistotou je to možné říci o perkmistrech z let 1564, 1567, 1570 a 1576, po něž máme k dispozici soupisy členů městské rady (z období let 1573-1574 se její soupisy nedochovaly). Zastavme se nejprve u prvních dvou obnov perkmistrovského úřadu.⁶⁹⁸ U perkmistrů, jmenovaných v roce 1567, je také bez jakéhokoli dalšího vysvětlení nebo upřesnění připsán počet pint.⁶⁹⁹ Jako nejpravděpodobnější interpretace těchto čísel se samozřejmě nabízí výklad, že jedná o předem stanovenou naturální odměnu za práci perkmistrů (i když není možné uspokojivě vysvětlit někdy i značné rozdíly v počtu pint u jednotlivých perkmistrů). Jakékoli další komentáře

---

⁶⁹³ VÁLKOVÁ-FRÝZOVÁ, M.: *Úřad perkmistra...*, s. 11-21.

⁶⁹⁴ ROEDL, B.: *Úřad perkmistrů v Lounech...*, s. 21.

⁶⁹⁵ TÝŽ, *Vinohradnictví v Žatci...*, s. 36.

⁶⁹⁶ Seznam těchto úřadů se dochoval z let 1618-1620 - KČ 3/96, fol. 96v-98r a 337r-338v.

⁶⁹⁷ KČ 10/543.

⁶⁹⁸ KČ 11/606, fol. 11r a 17r.

⁶⁹⁹ V tabulce přílohy č. XIX jsou uvedeny ve třetím sloupci a u Wolfganga Melczera je číslice přeškrtnuta.

znemožňuje skutečnost, že u zbývajících čtyř seznamů perkmistrů žádné údaje o počtu pint uvedeny nejsou.⁷⁰⁰

Další jmenování perkmistrů se uskutečnilo 18. listopadu 1570. Podle zápisu při něm nejprve na základě blíže nespecifikovaného nařízení české komory složil královský rychtář Konstantin Seelender před městskou radou přísahu „*zum perckhmeister oder berckrichter ambtt*“; a městská rada pak jmenovala šest nových perkmistrů. Seelender pak stanul v čele i dvou dalších perkmistrovských sborů, ustanovených v letech 1574 a 1576.⁷⁰¹ Z roku 1574 nejsou dochovány soupisy členů městské rady, takže není možné s určitostí zjistit, zda většina perkmistrů byla také vybrána z úřadujících konšelů. Nicméně i tak lze považovat za zcela nepochybné, že perkmistry bývali jmenováni pouze konšelé.

Pět soupisů, pokrývajících nevelký souvislý úsek dvanácti let, poskytuje příliš málo materiálu pro nějaké obecnější závěry; snad jen s výjimkou toho, že – stejně jako v případě městských rad – nedocházelo u perkmistrů k příliš důsledné obměně osob. Ve všech pěti známých sborech perkmistrů byli přítomni radní a pozdější královský rychtář Konstantin Seelender z Prošovic a Sebastian Schwarz; a ve třech bývalý městský písař Daniel Gipfel a Hans Panosch. Dalších sedm osob bylo členy perkmistrovského sboru dvakrát a jen pět v něm zasedlo pouze jednou. Další pozoruhodností je účast Konstatntina Seelendera (od roku 1565 královského rychtáře) ve sboru perkmistrů, protože dokládá ne příliš obvyklé aktivní zapojení ochránce panovnických zájmů ve městě do subalterního úřadu městské správy.⁷⁰²

Kadaňský perkmistrovský úřad, podle toho, co o něm víme, se výrazně odlišoval od lounského nejen hierarchickou strukturou viničného sudího a viničních konšelů, ale také víceletým funkčním obdobím a výlučností svých členů, dosazovaných do něj prakticky pouze z okruhu osob, majících zkušenost s výkonem konšelské funkce. Společná pro Kadaň a Louny byla stejná doba instalace perkmistrovských sborů před započítáním prací na vinohradech a také jistá tendence k opakovanému setrvávání jedinců v čele perkmistrovského úřadu (v pěti funkčních obdobích se na této pozici v Kadani vystřídaly dvě osoby, v Lounech v letech 1580-1588 vedl sbor perkmistrů patrně nepřetržitě Jan Kapr z Kaprštejna).⁷⁰³

---

⁷⁰⁰ Velikost jedné pinty jako objemové jednotky na víno a pálenku se pohybovala od 1,886 do 2,034 litru – HOFMANN, Gustav: *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Plzeň-Sušice 1984, s. 80.

⁷⁰¹ KČ 11/606, fol. 35r, 60v a 72r.

⁷⁰² Nelze to však označit za zcela výjimečné. V Litoměřicích byl v roce 1603 královský rychtář členem třech komisí, které dohlíželi na obecní pivovar, obecní solnici a na pekaře a prodej chleba – KOTYZA, O. – SMETANA, J. – TOMAS, J. (red.): *Dějiny města Litoměřic...*, s. 175.

⁷⁰³ ROEDL, B.: *Úřad perkmistrů v Lounech...*, s. 24 a 29-31.

II.3.7.2 Páni hospodáři

Správa městského hospodářství a dohled nad ním patřily k nejzákladnějším úkolům zastupitelských sborů. Ideálním zdrojem informací o něm jsou zejména městské knihy počtů nebo purkmistrovské rejstříky, které, jsou-li dochovány v dostatečném množství, umožňují rekonstrukci ekonomických aktivit pozdě středověkých a raně novověkých českých královských měst i konkrétních organizačních schémat řízení a správy městského hospodářství. Zvláště intenzivní pozornost badatelů se v případě tohoto tématu soustředila na Domažlice⁷⁰⁴ a Louny;⁷⁰⁵ stranou ale nezůstaly ani další města – České Budějovice,⁷⁰⁶ Mělník,⁷⁰⁷ a další města s dochovanými řadami účetních knih na zpracování svých hospodářských dějin čekají (např. Brno).⁷⁰⁸ To však není případ Kadaně, postrádající z předbělohorského období písemnosti finanční povahy a – až na výjimky – i soupisy finančních a hospodářských úřadů městské správy a jejich členů.

Jednou z mála výjimek je kniha přísah městských úředníků, kterou založil 13. května 1597 městský písař Heinrich von Hana, do níž byla také, byť ne důsledně, zapisována jména osob, pověřených výkonem daných úřadů; a to nejen po roce 1597, ale v některých případech také z doby, přecházející založení této knihy. Řazení jednotlivých úředních přísah nese stopy určité hierarchie a na relativně čelném místě, po přísaze konšelů, volenců, pánů starších, královského rychtáře, městského rychtáře, městského písaře, cechovních čtyřmistrů a hejtmanů městských čtvrtí následuje přísaha „pánů hospodářů“ („*herren wirt*“), pověřených centrálním dohledem na hospodaření města. Ve své přísaze slibovali „*zu diesen vnsern erwölten wierttambtt das wir dem treulich fürstehen wollen vndt vleisige aufachtung haben zur einam vndt ausgab dieser gemein, auch derselben gutt vndt einkomens nach nutz vnd fromen anzuwenden*“.⁷⁰⁹

---

⁷⁰⁴ BĚLOHLÁVEK, Miroslav: *Hospodářství města Domažlic v první polovině 16. století*. ČSPS 64, 1956, s. 46-56; MUŽÍK, Petr: *Hospodářství v Domažlicích v první polovině 16. století*. MZK 13 1976, s. 165-187; TÝŽ: *Městská kancelář...v Domažlicích*, SAP 27, 1977, s. 53-109; TÝŽ: *Hospodářství a správa města Domažlic za třicetileté války*. MZK 16, 1980, s. 199-219.

⁷⁰⁵ NECHVÁTAL, B.: *Hospodářské postavení Loun...*, s. 420-497; VANIŠ, Jaroslav: *Hospodaření královského města Loun v druhé polovině 15. století. Příspěvek k městskému hospodaření královských měst v Čechách*. Praha 1979.

⁷⁰⁶ KAFKA, František: *Městské hospodářství v Českých Budějovicích*. JSH 34, 1965, s. 31-58.

⁷⁰⁷ BĚLOHLÁVEK, Miroslav: *Mělnické hospodářství před Bílou Horou*. ČSPS 63, 1955, s. 147-168.

⁷⁰⁸ Zde mám na mysli období předbělohorské; pro dobu předhusitskou je k dispozici studie Mojmíra ŠVÁBENSKÉHO, *K hospodářským dějinám Brna v období 1243-1411*. BMD 12, 1994, s. 261-337. Pouze velice stručný náčrt organizace městského hospodářství na přelomu 16. a 17. století podávají JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: *Brněnská městská kancelář...*, s. 456-469.

⁷⁰⁹ KČ 10/543, fol. 30r-32v.

V Domažlicích se osoby s tímto pověřením nazývaly „důchodníci“;⁷¹⁰ v Kutné Hoře „obecní hospodáři“;⁷¹¹ a v Lounech zcela prostě „úředníci“ nebo „úředníci městští“.⁷¹² Hranice mezi hlavním dozorováním městského hospodářství a přijímáním, vydáváním a evidencí finančních hotovostí (především výnosů z různých oblastí městského podnikání, podřízených dozoru dalších dílčích komisí; městských sbírek, prováděných pověřenými výběřčími apod.) nebyla jednoznačná. Účetní evidenci peněžních hotovostí v Lounech řadí Bohumír Roedl mezi povinnosti „hospodářů“;⁷¹³ v Jihlavě byly ale tyto kompetence patrně rozděleny a vedle dvojice konšelů, označovaných v soupisech městských rad jako komorníci (C – „*Commerherr*“) zde působila ještě další dvojice, označovaná jako pokladní (G – „*Gewelbherr*“);⁷¹⁴ v Mělníku „důchodníci“ obhospodařovali jen mimořádné („*všelijaké*“) vydání a příjmy a úředníci, dohlížející na dílčí úseky a činnosti městského hospodářství, si vedli svoje vlastní peněžní rejstříky přijatých a vydaných peněz.⁷¹⁵

Data složení přísah „pánů hospodářů“ a jejich soupisy z předbělohorského období se dochovaly z patnácti let – soliterně z roků 1571, 1574, 1575 a 1619 a v ucelené řadě let 1596-1607 (s výjimkou roku 1605).⁷¹⁶ Jejich komise byla vždy čtyřčlenná a byla jmenována každý rok, většinou s určitým časovým odstupem po renovaci městské rady. Tabulka v příloze č. XXIV ukazuje, že tento odstup, jak se zdá, kolísal v intervalu několika dnů až týdnů (v letech 1603 a 1619 ale k ustavení nových pánů hospodářů došlo ještě před obnovou rady). Pokud jeden z členů musel komisi z nějakého důvodu opustit, nastoupil místo něj někdo jiný;⁷¹⁷ nepobýval-li designovaný člen komise v době jejího ustanovení v Kadani, složil přísahu dodatečně.⁷¹⁸ Protože jeden z členů komise je označován jako „*buchhalter*“ (bohužel ne důsledně; toto označení se objevuje pouze v letech 1601-1603 a 1616-1607), patřilo do její kompetence, jak se zdá, i vedení účetnictví V roce 1601 byl „*buchhalterem*“ Georg Glener; v letech 1602 a 1606 bývalý městský písař Johann Tomek; v letech 1603-1607 Caspar Kurbitzer.

---

⁷¹⁰ MUŽÍK, P.: *Městská kancelář... v Domažlicích*, s. 62.

⁷¹¹ BISINGEROVÁ, Marie: *Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů. (Shrnutí dosavadních poznatků)*. AUC Philosophica et Historica 1992, č. 1, (Z pomocných věd historických X. Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války), s. 49.

⁷¹² ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 40-41.

⁷¹³ TAMTÉŽ, s. 40.

⁷¹⁴ KŘESADLO, K.: *Městské rady v Jihlavě...*, s. 65-66.

⁷¹⁵ BĚLOHLÁVEK, M.: *Mělnické hospodářství...*, s. 148.

⁷¹⁶ Jména „pánů hospodářů“ z let 1571 a 1574 obsahuje Kadaňská kronika (CC, fol. 122v a 129r); soupisy z ostatních uvedených let jsou připojeny k jejich přísaze v KČ 10/543 na fol. 30r-32v.

⁷¹⁷ Georg Weckerle za Caspara Ströera v roce 1600; tamtéž, fol. 31r.

⁷¹⁸ V roce 1603 Stefan Genck a o rok později Thomas Zickan; tamtéž, fol. 31v.

Svědectví, jaké poskytují dochované soupisy o personální skladbě komise „pánů hospodářů“ v příloze č. XX, je neúplné. Z let 1571, 1574, 1601, 1602 a 1619 seznamy městských rad chybí; z let 1575 a 1596-1600 jsou dochovány pouze soupisy městské rady, nikoli pánů starších a pánů z obce; soupisy z let 1603-1607 uvádějí členy těchto dvou rad společně v jedné nediferencované řadě jako obecní starší. Přesto je možné konstatovat, že v čele komise stál vždy konšel z úřadující rady (pořadí jmen v tabulce přílohy č. XX bylo převzato z knihy přísah městských úředníků beze změny; a umístění písmene „A“ u první osoby proto není výsledkem žádných dodatečných úprav, ale kopíruje posloupnost jmen v původním zápise). Z let 1604 a 1606-1607, kdy známe složení všech tří rad, vidíme, že další tři místa v tomto úřadě byla obsazována obecními staršími a takový vzorec personálního složení čtyřčlenné komise pánů hospodářů (tj. 1-2 konšelé a 2-3 obecní starší) můžeme s poměrnou jistotou považovat v daném období pro tento úřad za typický.

Všech 35 známých jmen členů komise pánů hospodářů najdeme v soupisech konšelů, pánů starších nebo pánů z obce z přelomu 16. a 17. století. „Páni hospodáři“, pokud jejich kolektiv tvořili přímo členové některé ze tří funkčních rad (což se ovšem nezdá být pravděpodobné), byli tak v Kadani vždy vybíráni z užší vrstvy plnoprávných měšťanů, podílejících se na správě města prostřednictvím svých účastí v třech městských radách (tj. na té nejvyšší úrovni).

V rozmezí jedenácti let (1596-1607), tvořících víceméně uzavřený a souvislý celek (odhlédneme-li od absence roku 1605) se na čtyřiačtyřiceti funkčních pozicích této komise vystřídal celkem 21 měšťanů (respektive 20, protože, jak již víme, v období let 1600-1601 došlo k výměně jednoho člena komise). V čistě aritmetickém průměru by tedy každý známý člen zastával úřad „pánů hospodářů“ méně než dvakrát (zde je třeba připomenout, že průměrná doba členství v městské radě se v Kadani na přelomu 16. a 17. století pohybovala mezi čtyřmi a pěti roky, takže v hospodářské komisi byla více než dvojnásobně nižší). Ve skutečnosti ale jedenáct měšťanů působilo v úřadě pouze jednou a pět čtyřikrát až pětkrát. Tři z nich (Georg Glener, Andreas Taschner a Thomas Zickan) bývali často konšely, zbývající dva (Caspar Kurbitzer a městský písař Johann Tomek) působili dlouhodobě ve zbývajících dvou radách. Zdá se být pravděpodobné, že častější účast v úřadu „pánů hospodářů“ byla podmíněna odbornou způsobilostí dotyčných měšťanů (tři z pěti výše uvedených jmen již známe jako účetní tohoto úřadu), kteří tím také současně při každoročních personálních obměnách vytvářeli podmínky pro plynulou činnost úřadu.

Od konce devadesátých let, kdy se výrazným způsobem zvýšil podíl katolíků na správě města, měli mezi pány hospodáři trvale jednoho svého zástupce. Při již zmíněném

omezeném počtu katolických radních se tak i tato skutečnost podílela na výše zmíněném opakovaném působení jedinců v tomto úřadě – v konkrétní podobě šestinásobné účasti Georga Glenera.

V Lounech byla v poslední čtvrtině 16. století obdobná hospodářská komise také čtyřčlenná (tvořili jí dva konšelé a dva obecní starší) a v letech 1582 a 1587 zde bylo opakovaně ustanoveno, že mezi členy nové komise musí být vždy jeden z komise předchozí, aby byla zajištěna kontinuita její práce.⁷¹⁹ Způsob, jakým se v Kadani na počátku 17. století udržovala návaznost činnosti hospodářských komisí, byl v podstatě stejný. Dochované soupisy jej dovolují sledovat v intervalu let 1596-1604 a 1606-1607. V roce 1597 nebyl do úřadu dosazen z předchozího období nikdo; v roce 1598 pokračovali Georg Glener a Andreas Taschner, v roce 1599 kromě nich ještě také Johann Tomek, v roce 1600 on a Georg Glener, v roce 1602 Georg Glener a Kašpar Kurbitzer, který v úřadu setrval až do roku 1604 a v letech 1606 a 1607 to byli Georg Geiling a Georg Kraus.

Pro neúplnost soupisů konšelů a dalších radních není snadné odpovědět otázku, zda předchozí účast v některé ze tří rad byla pro členství v úřadu „pánů hospodářů“ nezbytnou podmínkou. Pokusíme-li se u známých pětaticeti osob sledovat, v jakých momentech jejich známé kariéry radních nastoupily do úřadu „pánů hospodářů“, dospějeme k poměrně jednoznačnému a překvapivému zjištění, které ukazuje příloha č. XXI. Výpověď dat, sumarizovaných v této tabulce, je zaslouženou odměnou za pracnost jejího sestavení. Srovnání doby působení v úřadě pánů hospodářů s účastí v městských radách ukazuje, že do této komise byli dosazováni v podstatě pouze jedinci „s praxí“, neboli s předchozí zkušeností s činností některé ze tří městských rad. Toto zjištění se týká většiny těchto osob, a to většiny tak drtivé, že jména hospodářů z roku 1575 (tedy z doby více než dvacet let před založením knihy přísah městských úředníků) vzbuzují rozpaky, zda vůbec odpovídají skutečnosti. U pěti z nich (Zachariase Aichfeldta, Christoha Becka, Wenzla Gresse, Zachariase Schönhöfera a Lorenze Wölfela) se totiž setkáváme s tím, že působili v úřadě pánů hospodářů dříve než v některé z městských rad.

Nelze ovšem vyloučit, že tento fakt by mohl odpovídat určitému momentu reality poloviny sedmdesátých let 16. století, která mohla být jiná než situace o dvacet let později; nejpravděpodobnějším vysvětlením ale bude asi absence soupisů jmen radních z celé první poloviny sedmdesátých let 16. století. Většinovému vzorci se vymykají ještě další čtyři osoby: Stefan Janko, Wenzel Tiegel, Martin Steinpach a Johann Tomek; v jejich případě to lze ale

---

⁷¹⁹ ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 41.

bez rozpaků přičíst na vrub nedochovaným soupisům obecních starších. Můžeme se proto bez větších pochybností odvážit závěru, že v uvedených letech byli v Kadani do úřadu pánů hospodářů dosazováni pouze ti měšťané, kteří již předtím působili v některé ze tří městských rad.

Kadaňská kronika v souvislosti s „pány hospodáři“ zmiňuje dvě záležitosti, jež ilustrují jejich činnost: v roce 1571 komplexní přestavbu městského mlýna u hradu před Vodní branou, která trvala jen patnáct týdnů, a koupi lesního háje za 1 200 kop grošů v hotovosti o tři roky později.⁷²⁰ Výkonným orgánem pánů hospodářů byl „sloužící hospodářského úřadu“ či „městský šafář“, jehož služební poměr trval několik let.⁷²¹ S jistou dávkou pravděpodobnosti lze uvažovat o tom, že do jejich kompetence mohl patřit i dohled na čtyři až pět mlynářů sladu, kteří byli městskými zaměstnanci, správa městského mlýna, městskou váhu a měřiče sladu, chmele a soli.⁷²²

II.3.7.3 Komise nad masem a chlebem (N3)

Potravinářská řemesla, zejména pekařství a řeznictví, patřila spolu s výrobou piva k nejrozšířenějším výrobním činnostem ve středověkých a novověkých městech; a i když výši cen primárně určovalo kolísání cenové hladiny,⁷²³ organizace dohledu na ceny nejen masa a pekařských výrobků, ale i produktů některých dalších cechovních řemesel⁷²⁴ představovala jednu ze základních povinností městské rady (rozšířenou především u masa ještě o sledování hygieny prodeje). Lakonicky, ale velice výstižně vysvětlil nutnost tohoto dozoru, který charakterizoval jako „živnostenskou policii“ nad pekaři, mlynáři a řezníky, Zikmund Winter: „Ceny snesitelné a poměrně spravedlivé způsobuje za našich dní volná konkurence; v dobách

---

⁷²⁰ CC, fol. 122v a 129r. Představu o rozsahu investičních aktivit předbělohorské městské obce umožňuje článek Bohumíra ROEDLA: *Stavební podnikání města Loun před Bílou Horou*. SOAL V, Louny 1992, s. 35-41.

⁷²¹ „Der herrn wiertt dieners oder schafar aidt“ je zapsána v KČ 10/543, fol 72r-73r. 26. března 1568 jí složil Jakub Pauer, 9. listopadu 1571 Georg Schmidt, 22. června 1587 Hans Taffler, 8. července 1591 Jakub Drümmer, 10. října 1603 Wenzel Fladenmaul a 12. srpna 1619 Michal Siedenman.

⁷²² Tamtéž, fol. 33r-v, 84r-86r, 92r-v, a 94r-v.

⁷²³ Na příkladu Prahy k tomu JANÁČEK, Josef: *Rudolfinské drahotní řády. (Příspěvek k dějinám cenové revoluce v Čechách.)* RČSAV, řada společenských věd 67, 1957, sešit 4; v obecnějších souvislostech pak KOSTLÁN, Antonín: *Cenová revoluce" a její odraz v hospodářském vývoji Čech*. FHB 11, 1987, s. 161-212.

⁷²⁴ Blíže k tomu, opět na příkladu pražského Starého Města, DOUŠA, J.: *Staroměstští konšelé v jiných funkcích městské samosprávy....*, s. 43-53. Podle drahotního řádu z července 1578 podléhaly v Praze regulaci cen výrobky sladovníků, pekařů, řezníků, krejčů, ševců, koželuhů, jirchářů, sedlářů, uzdařů, řemenářů, kovářů, bečvářů, mydlářů, tesařů a výčepních vína – JANÁČEK, Josef: *Rudolfinské drahotní řády....*, s. 29-30.

minulých svobodné konkurence nebylo, a proto nemohli konšelé než prodej všech věcí sami upravovati k míře jaké také sazbami ouředními. ⁷²⁵

Stanovení odpovídající ceny, v níž by se odrážely vynaložené náklady a přiměřený zisk, komplikovaly kromě kolísajících cen u obou hlavních komodit ještě další skutečnosti. Chléb se pekl z mouky, ale jeho cena se odvozovala z ceny obilí a hlavní problém zde představoval převod objemových jednotek pšenice a žita na množství namleté mouky a počet kusů pečiva či chleba o stanovené hmotnosti, které by se z tohoto množství mouky mělo upéct (o podvodném zmenšování váhy prodáváných chlebů nebo přidávání lacinějších příměsí do mouky ani nemluvě). V případě masa působila při určování cen velké potíže skutečnost, že se ve většině českých měst až do třetí čtvrtiny 16. století prodávalo na kusy a až potom se začal prosazovat jeho prodej podle hmotnosti (kadaňské konšely o tom, že řezníkům nařídila prodávat maso na váhu, informovala městská rada v Rakovníku v roce 1558) a obyvatelé měst se v masných krámech stávali obětí i dalších nepravostí – nákup kvalitního masa býval podmiňován nuceným odběrem nejakostních nebo hůře prodejných částí zvířecích těl, vnitřností a končetin. ⁷²⁶

Povinnost dohlížet na cenu mouky a kvalitu prodáváných výrobků a zjištěné nedostatky oznamovat konšelům měli i představení kadaňského pekařského cechu. Ukládal jim jí třetí artikul reformovaného cechovního řádu, potvrzeném 10. září 1586 městskou radou. ⁷²⁷ První dochovaná statuta kadaňských řezníků pocházejí až ze 7. května 1636 a v jejich pátém artikulu se pouze hovoří o povinnosti cechovních mistrů prodávat dobré maso za cenu stanovenou městskou radou. Tento cechovní řád se ochranou zákazníků příliš nezabývá, zvláště srovnáme-li jej se statuty mosteckých řezníků z roku 1623. Ten zakazoval řezníkům, aby na pultech míchali maso nejen různého druhu, ale i různé jakosti a aby vnucovali kupujícím jiné druhy masa, než požadovali. ⁷²⁸

Masné a chlebné krámy se nacházely na rynku. Počet chlebných krámů není znám, masných bylo dvacet a v roce 1543 byly přestěhovány na severní stranu městského intravilánu, na prostranství, vytvořené z části zadních parcel dnešních domů č. p. 63-65 a

⁷²⁵ WINTER, Z: *Kulturní obraz... II.*, s. 253.

⁷²⁶ Na konkrétních případech je to popsáno *tamtéž*, s. 253-302; zmínka o rakovnickém dopisu do Kadaně *tamtéž*, s. 208-281). Prodej masa na kusy v některých městech vydržel až do třicetileté války – DOBIÁŠ, J: *Dějiny královského města Pelhřimova...*, Díl III. 2, Část II. 2, s. 563-564.

⁷²⁷ SOKA Kadaň, Cech pekařů Kadaň, inv. č. 1.

⁷²⁸ *Tamtéž*, Cech řezníků Kadaň, inv. č. 1; MYŠIČKA, Martin: *Statuta potravinářských řemesel královského města Mostu ze 16. – 18. století. (Příspěvek k dějinám cechů)*. In: M. Hrubá (red.), *Města severozápadních Čech v raném novověku (Acta Universitatis Purkynianae 55)*. Ústí nad Labem, 2000, s. 142-143.

z části klášterní zahrady, kterou minoritský konvent sv. Michala 9. září 1542 odprodal městské radě.⁷²⁹ Zprávy o dozorcích nad masem a chlebem jsou z Kadaně k dispozici z let 1565-1577 a 1618-1620. Ty první nám zachoval městský písař Johann Behm na stránkách smíšené městské knihy KČ 11/606. Poměrně ucelená řada zachycuje hlavně jména dozorců nad masem (jejich komisi tvořilo v uvedených letech vždy šest osob); dozorcí nad chlebem (dvoučlenná komise) jsou zmíněni pouze čtyřikrát (v letech 1573, 1574, 1576 a 1577).

Podle způsobu, jakým vykonávali svůj hlavní úkol – tvorbu cen a dohled nad nimi – byli v Kadani nazýváni masnými či chlebnými odhadci („*fleischschätzer*“, „*brodschätzer*“); k jejich povinnostem ale nepochybně patřil i dohled na prodejní místa obou komodit. Členové obou komisí byli jmenováni („*geordnet*“) vždy společně v jeden den. Obnova těchto menších úřadů v uvedeném období probíhala, zdá se, bez přímé časové návaznosti na renovace rady. Soupisy jejich členů z období let 1565-1577 chybí. Známe pouze datum obnovy rady z roku 1564, kdy k ní došlo 15. srpna; zatímco noví dozorcí nad masem byli ustanoveni až 26. dubna 1565. Také všechny ostatní známé komise dozorců nad masem a chlebem z uvedených let (s výjimkou roku 1576) byly obnoveny v březnu nebo dubnu.⁷³⁰

Dny, kdy byly tyto dva úřady obnovovány, nejsou v letech 1567, 1570, 1574 a 1576 identické s termíny, kdy byli do úřadu dosazováni noví perkmistři. U některých osob ale docházelo ke kumulaci obou funkcí: v roce 1574 byli Christoph Beck a Petr Štěrba 24. března dosazeni do perkmistrovského úřadu a 16. dubna do komise dozorců nad masem; Urban Gessner byl perkmistrem v roce 1574 i 1576 a přitom také třikrát po sobě dozorcem nad masem; a obdobný souběh funkcí lze vysledovat i v letech 1570-1574 i u Sebastiana Schwarze.

Pokud můžeme z dochovaných soupisů městských rad soudit, byli do obou těchto menších úřadů dosazováni členové právě funkčních městských rad. S jistotou to můžeme tvrdit o roce 1565, kdy se dochoval kompletní soupis všech tří městských rad, dosazených předchozí rok v srpnu. Protože ale většinu jmen dozorců nad oběma komoditami nacházíme mezi radními v příloze č. XXIX, je velice pravděpodobné, že byli členy některé ze tří rad i v době, kdy vykonávali tuto funkci; a stejného předpokladu se můžeme odvážit i v případě Georga Polmera, Hanse Rennera, a Paula Knorringera, jejichž jména se v uvedené příloze nevyskytují – to je velice snadno vysvětlitelné absencí seznamů druhé a třetí městské rady z let 1565-1582. Lze tedy mít za téměř jisté, že do úřadu dozorců nad masem a chlebem byli, stejně jako do perkmistrovského úřadu, dosazováni pouze osoby z „funkčních“ městských

⁷²⁹ NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 61r-62r; STOCKLÖW, F. J.: *Das Buch der Heimat...I.*, s. 220-221.

⁷³⁰ Konkrétní denní data jsou uvedena v příloze č. XXIV.

grémií. Opakovaný výkon úřadu nebyl neobvyklý – v celkovém počtu dvaasedmdesáti funkčních pozic dozorců nad masem se za dvanáct let vystřídal třiatřicet osob (tedy v průměru každá dvakrát) a setkáváme se i s případy několikaletého nepřetržitého setrvávání v tomto menším úřadě, i když nutnost udržování kontinuity nebyla v tomto případě tak potřebná jako v úřadu „pánů hospodářů. Soupis členů komisí nad masem, chlebem (a v jednom případě také nad husami) v letech 1565-1577 obsahuje příloha č. XXII.⁷³¹

Po roce 1577 se další zmínka o dozorcích nad masem a chlebem objevuje až po dvaceti letech. Zdá se, že se někdy v osmdesátých nebo devadesátých letech 16. století změnil termín jejich každoroční instalace, protože tato zmínka je (bez konkrétního výčtu jmen) součástí záznamu o renovaci městské rady 1. dubna 1598.⁷³² Soupisy dozorců, z nichž je patrné, že se jejich počet v obou skupinách zvýšil o dva, nacházíme až v zápisech o obnovách městských rad v letech 1618-1620.⁷³³

Tab. č. 48: Členové komisí nad masem, chlebem v letech 1618-1620

16180 a 1620	*)	1619	*)
<i>Fleischschatzherrn</i>		<i>fleischschatzherrn</i>	
Georg Kraus	A	Jakob Chytěrka	A
Wolfgang Schönhöfer	A	Wolfgang Schönhöfer	A
Wolfgang Wölfel	A	Simon Schmidt	A
Cašpar Kürbiczer	B	Martin Schwarz jr.	A
Wolfgang Freischlag	B	Heinrich Finck	A
Friederich Gilberth	B	Caspar Frietzsch	A
Gottfried Seyfert	C	David Karl	B
David Karl	C	Lorenz Puschman	B
		Caspar Florin	B
<i>herrn brodauffzieher</i>		<i>herrn brodauffzieher</i>	
Georg Kraus	A	Gottfried Seyfert	A
Wolf Tröltsch	A	Zacharias Melczer	A
Georg Fischer	A	Samuel Löw	A
Friederich Gilberth	B	Petr Štěrba	B

*) Členství v jedné ze tří úřadujících městských rad: A – městská rada, B – páni starší, C – páni z obce.

O posílení vážnosti a významu těchto komisí svědčí jak mírně pozměněné názvy („*fleischschatzherrn*“, „*herrn brodauffzieher*“) tak i skutečnost, že v zápise o obnově rad byly uvedeny na čtvrtém a pátém místě – hned za městskou radou, pány staršími a pány z obce. Přesnější časové určení a příčiny početního rozšíření obou komisí a jejich včlenění na

⁷³¹ Jména těchto osob jsou v letech opakovaného výkonu (nikoli tedy v prvním známém roce) této funkce vyznačena v této příloze tučným písmem.

⁷³² KČ10/543, fol. 101r.

⁷³³ KČ 3/96, fol. 96v-98r a 337r-338v. Rady byly obnoveny dvakrát – v prosinci 1619 a 1620; při obnově v roce 1620 byli ale zpět na své pozice instalováni ti konšelé, radní a dalších úředníci z orgánů městské správy, dosazených v roce 1618. V roce 1619 je v soupise dozorců nad masem uvedeno devět jmen, protože Caspar Florin zemřel.

prestižní místo zápisu o obnově městských rad (byly to jediné dva menší úřady, kterým se této cti dostalo), zakrývá nedostatek pramenů. Tato změna ale spadá do období, v němž je pozorovatelný zesílený zájem panovníka a stavů o regulaci cen řemeslných výrobků. Jeho nejviditelnějším projevem bylo vydání drahotních řádů pro pražská města v roce 1578 a 1604 a nelze proto vyloučit, že mezi oběma jevy by mohla existovat určitá souvislost.

Nelze spolehlivě určit, zda ustanovení obou těchto úřadů v letech 1618-1620 bylo součástí instalačního systému nových městských rad a konalo se ve stejný den nebo zda se jedná o dodatečný zápis; pravděpodobnější je ale první z uvedených možností. V obou komisích – stejně jako v letech 1566-1567 – zasedali členové tří městských rad. Převaha evangelických konšelů v těchto menších úřadech, způsobená malým počtem členů katolické komunity, není po tom, co již víme o konfesním složení pánů hospodářů, ničím překvapivým. Pro úplnost je ještě třeba dodat, že mezi „pány odhadci masa a dozorcí chleba“, jejichž jména obsahuje tabulka č. 48, byli v letech 1618 a 1620 tři katolíci;⁷³⁴ a v roce 1619 žádný.⁷³⁵

II.3.7.4 Špitální úředníci

V činnosti pozdně středověkých a raně novověkých špitálů se prolínaly dva hlavní aspekty: péče o chudé, jakožto jeden ze základních projevů křesťanského milosrdenství, a snaha o elementární zdravotní péči. Úzká vazba mezi špitály a vírou měla za důsledek, že peněžní i naturální donace, učiněné ve prospěch špitálů, se pro mnoho věřících staly nástrojem, od něhož očekávali vytvoření aktivní individuální bilance při „počítání s věčností“.⁷³⁶ Dary a další charitativní materiální pomoc ve prospěch špitálů byly často, nikoli však výlučně, realizovány prostřednictvím testamentárních odkazů.⁷³⁷ Špitály a jejich institucionalizovaná péče v oblasti zdravotnictví a hygieny byly běžnou součástí městského

---

⁷³⁴ Georg Kraus a Wolfgang Wölfel; u Friedericha Gilberta se konfesi nepodařilo určit. Nejasná je paralelní účast Georga Krause a Friedericha Gilberta v obou komisích – pokud se nejedná o písaišskou chybu, je možné, že jde pokračování praxe, způsobené rovněž nedostatkem katolíků, z předchozích let (z nich se ovšem personální skladba těchto komisí nedochovala).

⁷³⁵ U Lorenze Puschna se nepodařilo zjistit jeho náboženské vyznání.

⁷³⁶ Tak zní výstižný název studie o středověkém městském špitálu ve Vídni – POHL-RESL, Brigitte: *Rechnen mit der Ewigkeit. Das Wiener Bürgerspital im Mittelalter*. (MIÖG Ergänzungsband 33.) Wien 1996.

⁷³⁷ V prostřední královských měst severozápadních Čech se této skutečnosti částečně dotýká HRUBÁ, Michaela: „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle.“ *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*. Ústí nad Labem 2002, s. 158-159. Další zdroje příjmů a zásobování městských špitálů podrobně uvádí ROUČKA, Bohuslav: *Špitály, jejich majetek, správa a postavení v daňovém systému českého feudalismu*. PHS 12, 1966, s. 55-59.

prostředí.⁷³⁸ Soustavnější pozornost je věnována především pražským špitálům;⁷³⁹ jako příklad modelového popisu dějin „venkovského“ špitálu může sloužit studie Miloše Dvořáka,⁷⁴⁰ a poměrně systematicky v posledních letech toto téma prozkoumává vídeňský „Institut für Österreichische Geschichtsforschung“.⁷⁴¹ Na konkrétním případě pak správu a hospodaření městského špitálu popsala Jitka Katovská.⁷⁴²

Špitál (respektive špitální kostel řádu maltézských rytířů) uvádí hned nejstarší dochovaná písemná zmínka o Kadani z roku 1186.⁷⁴³ Kostel, zasvěcený památce Stětí sv. Jana Křtitele, byl postaven na levém břehu Ohře, východně od budoucího středověkého města a podle sousedícího špitálu pak také dostalo jméno celé předměstí. Původně johanitský špitál přešel neznámo kdy a za jakých okolností do správy města. Nacházíme jej v ní v roce 1472, kdy „*spitalmeister*“ Kašpar Troyan prodává se souhlasem městské rady „domek a zahradu ve Víscé” (předměstí na jižní straně města před Vodní branou), které špitálu odkázal Hans Frohnbot.⁷⁴⁴ Špitál („*hospital*“) nebyl v této době jedinou charitativně-zdravotnickou institucí v Kadani. Kromě něj zde ještě existovaly tzv. „*seelhaus*“ („*domus animorum*“) a „*sundersiechen*“ či „*siechhaus*“ („*leprosalium*“). O jejich existenci nás informují testamentární odkazy i dlužní úpisy o půjčkách hotovostí z peněžních fondů těchto ústavů, dochované od roku 1465 do počátku 16. století.⁷⁴⁵ Účel špitálu a leprosálie je celkem jasný; v případě zbývající instituce nevíme, zda byl „*seelhaus*“ určen pro zbožný život osamělých

---

⁷³⁸ Do širších souvislostí středověké městské problematiky zasazují špitály PETRÁŇ, J. (red.): *Dějiny hmotné kultury I. 2.*, s. 540-541 a HOFFMANN, F.: *České město...*, s. 338-339; ze starší literatury nelze opominout Zikmunda WINTERA, WINTER, Z: *Kulturní obraz... II.*, s. 106-134.

⁷³⁹ *Documenta Pragensia VII/1 – 2.* (Materiály z diskusního zasedání „Zdravotní poměry, zdravotní péče, hygiena městského prostředí a populační proměny v Praze od 13. do 19. stol.“) Praha 1987; SVOBODNÝ Petr – HLAVÁČKOVÁ Ludmila: *Pražské špitály a nemocnice.* Praha 1999.

⁷⁴⁰ DVOŘÁK, Miloš: *Městský špitál v Českém Brodě.* APK 1995, s. 3-12.

⁷⁴¹ Třetí a čtvrtý sešit 115 ročníku *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* z roku 2007 se zaměřil na tematiku evropských špitálů a v následujících třech letech pak bylo toto téma podrobněji zmapováno ve dvou monotematických sbornících SCHEUTZ, Martin - SOMMERLECHNER, Andrea - WEIGL, Herwig - WEISS, Alfred Stefan (Hrsg.): *Europäisches Spitalwesen. Institutionelle Fürsorge in Mittelalter und Früher Neuzeit. Hospitals and Institutional Care in Medieval and Early Modern Europe.* (MIÖG Ergänzungsband 33.) Wien/München 2008. SCHEUTZ, Martin - SOMMERLECHNER, Andrea - WEIGL, Herwig - WEISS, Alfred Stefan (Hrsg.): *Quellen zur europäischen Spitalgeschichte in Mittelalter und Früher Neuzeit. Sources for the History of Hospitals in Medieval and Early Modern Europe.* (Quelleneditionen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 5.) Wien/München 2010.

⁷⁴² KATOVSKÁ, Jitka: *Pražský špitál svatého Pavla. Příspěvek k dějinám každodennosti sociálně-charitativního zařízení v raném novověku.* PSH XXXVII, 2010, s. 10-22 a 34-40.

⁷⁴³ CDB I., s. 280-283, č. 310. K celé situaci podrobněji RAK, Petr: *Přemyslovská Kadaň ve světle písemných pramenů.* MZK 33, 1998, s. 57-67.

⁷⁴⁴ KČ 14/567a, fol. 60r.

⁷⁴⁵ Tamtéž, např. fol. 365r, 367r, 370r, 442r nebo 466r.

chudých panen a vdov⁷⁴⁶ nebo zda poskytoval útočiště nemocným poutníkům a cizím chudákům.⁷⁴⁷ Eventuální blízké, až částečně se překrývající náplně činností špitálu a „*seelhausu*“ mohou svádět k domněnce, že by se pod dvěma různými názvy mohlo skrývat jedno zařízení. Tuto možnost ale spolehlivě vylučuje testament Elizabethy Melczerové z roku 1496, která odkazuje třikrát čtyři kopy grošů, určené ke zlepšení stravy ve třech zvlášť a jmenovitě uvedených ústavech: ve špitále, leprosáliu a „*seelhausu*“.⁷⁴⁸ O umístění „*seelhausu*“ v předměstském areálu Kadaně nejsou zprávy, leprosálium se nacházelo na protějším, pravém břehu řeky nedaleko mostu.

Od druhé poloviny dvacátých let 16. století, poté co dosud konfesijně jednotnou kadaňskou městskou obec rozdělily náboženské spory, se odkazy ve prospěch tří výše uvedených ústavů přestávají v testamenech objevovat. Nahradily je donace formulované obecně ve prospěch chudých lidí; a s dary špitálu a leprosáliu (nikoli ale už „*seelhausu*“) se v testamenech můžeme opět setkat až od konce čtyřicátých let.⁷⁴⁹ Z roku 1548 také pochází další zmínka o špitálních úřednících („*spittlherrn*“), kteří koupili louku „*dem spital zugutt*“.⁷⁵⁰

Částečnou představu o špitálních úřednících („*Spital Ambtleuten*“) podává jejich nepřilíh rozsaňlý a neúplný soupis z let 1575-1613, připojený k textu přísahy, kterou skládali před městskou radou a v níž slibovali, že se budou „věrně a poctivě“ starat o špitální majetek.⁷⁵¹ Netvořily jej pouze kapitálové prostředky, ale také jistý počet blíže nespecifikovatelných venkovských usedlostí. Jejich držitelé skládali zvláštní přísahu poddaných městského špitálu⁷⁵² a podléhali doзору šafáře městského špitálu. Toho přijímala do služeb městská rada a byl podřízen špitálním úředníkům.⁷⁵³ Komise byla v letech 1575-1576, 1579-1852 a 1597 obsazena vždy třemi osobami a v letech 1602, 1604, 1608 a 1611 dvěma. Jejich střídání v letech 1575-1576 a 1579-1582 ukazuje na pravidelnou každoroční

---

⁷⁴⁶ Tomuto účelu údajně sloužil středověký „*seelhaus*“ v Kolíně:

<http://www.nemocnicekolin.cz/historie-nemocnice/> (staženo 29. 7. 2010).

⁷⁴⁷ Tak tomu bylo ve švýcarském St. Gallen, kde byl „*seelhaus*“ založen roku 1503 – http://de.wikipedia.org/wiki/Kantonsspital_St._Gallen#Das_Seelhaus_f.C3.BCr_Pilger.2C_fremde_Arme_und_Kranke (staženo 29. 7. 2010).

⁷⁴⁸ KČ 14/567a, fol. 460v.

⁷⁴⁹ SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 89, 103 a 130-131.

⁷⁵⁰ KČ 15/568, fol. 225v.

⁷⁵¹ KČ 10/543, fol. 34r-36r.

⁷⁵² Tamtéž, fol. 59r.

⁷⁵³ 16. května 1607 složil přísahu šafáře městského špitálu Michal Seidenman a 30. března 1609 Bartl Zebitzer – tamtéž, fol. 91r-v.

obměnu. Na počátku 17. století můžeme sledovat (dočasnou?) početní redukci komise na dva úředníky a možná i prodloužení jejich funkčního období. –⁷⁵⁴

Z paralelně dochovaných dat obnovy městské rady a přísah špitálních úředníků, podchycených v příloze č. XXIV je zřejmé, že tato komise byla ustanovena několik dnů či týdnů po instalaci nových městských rad (tj. v době, kterou bychom očekávali) pouze jednou, v roce 1604. V letech 1608-1613 docházelo ke jmenování nových špitálních úředníků až se značnou prodlevou po obnovách městských rad, lépe řečeno až na samém konci jejich funkčního období. I tak je ale možné, že tato velmi pozdní instalace byla provázána s frekvencí obnov městských rad. Zdála by se tomu nasvědčovat dvouletá přestávka ve jmenování nových komisí pro dohled nad špitálem mezi červnem 1611 a dubnem 1613, přesně odpovídající dvouletému působení rady, dosazené v květnu 1610.

V seznamu těchto úředníků, obsaženém v příloze č. XXIII, figuruje necelých třicet jmen. V sedmi případech je na prvním místě komise uveden člen z právě úřadující městské rady (1575 Georg Purras, 1576 Sebastian Glener, 1579 Matyas Wiener; 1580 Veit Thumb, 1581 a 1582 Lorenz Wölfel a 1597 Andreas Taschner). Zařazení konšelů na tato první místa nebylo, stejně jako v případě úřadu „pánů hospodářů“, provedeno dodatečně, ale na konci 16. století je tam zapsala ruka městského písaře. Ze zmíněné necelé třicítky osob, o nichž víme, že v letech 1575 – 1613 byly v komisi špitálních úředníků, jich pouze šest⁷⁵⁵ není uvedeno v soupisech konšelů, pánů starších či pánů z obce v příloze č. XXIX (nepochybně kvůli chybějícím seznamům členů městských rad).

Zdánlivě je tedy možné dospět ke stejnému závěru jako v případě pánů nad masem a chlebem – že totiž další dvě místa v této komisi špitálních úředníků byla vyhrazena členům druhé a třetí rady, jejichž seznamy se pro období 1575-1602 nedochovaly. Z let 1604-1613 známe ale všechny radní a jejich soupisy ukazují, že z devíti špitálních úředníků z tohoto desetiletí jich šest nebylo členy žádné městské rady. Bezpochyby pocházeli z městské obce, tj. z širšího okruhu měšťanů, stejně jako v případě úředníků dvorů v Milžanech a v Želině, kde je tato skutečnost poznamenána.⁷⁵⁶ Zdá se tak (i s přihlédnutím ke kolísajícímu počtu členů), že komise špitálních úředníků procházela na počátku 17. století určitou organizační evolucí

---

⁷⁵⁴ K Martinu Zickanovi a Hansi Schuffenhauerovi, dosazeným do úřadu 23. ledna 1608, byl 30. března 1609 ještě „zugeordnet“ Mates Kletzer – tamtéž, fol. 35r.

⁷⁵⁵ Veit Kuba (1579), Georg Peck (1580), Christoph Lang (1597), Andreas Kuba (1604) a Mates Kletzer (1609) a Silvester Florin (1581 a 1597) – pokud ovšem u posledního z nich nejde o záměnu nebo zapsání druhého křestního jména Simona Florina (člena městských rad v letech 1587-1604).

⁷⁵⁶ KČ 10/543, fol. 47v a 50v.

(pokud ovšem tento dojem nebyl vyvolán nedbalou a neúplnou evidencí jejích členů, jež také nedovoluje korektně interpretovat případné proměny v personální systemizaci této komise).

II.3.7.5 Úředníci nad bílým pivem

Výnosy z výroby sladu a piva v Kadani představovaly nepřehlédnutelný zdroj příjmů pro městskou pokladnici i měšťanské měšce. Výnosnost sladovnictví a pivovarnictví ještě od konce 15. století zvyšoval vývoz obou komodit do hornických center českého i saského Krušnohoří.⁷⁵⁷ Tomuto bezesporu významnému odvětví kadaňské městské ekonomiky věnovala dílčí a nesoustavnou pozornost starší vlastivědná literatura,⁷⁵⁸ jejíž údaje pak využil Josef Janáček. Ten se také pokusil na základě sumárních výkazů dědičného posudného z let 1576-1579 a 1590 o sestavení celkového přehledu produkce piva v českých královských městech, v němž se Kadaň s průměrnou roční výrobou 5 963 (v letech 1756-1579) a 7 987 (v roce 1590) větvělů řadila spíše k menším producentům pěnivého moku.⁷⁵⁹

Janáčková studie zůstává dodnes ojedinělým počinem. Zčásti je to nepochybně způsobeno tím, že pivovarnictví jako celek představuje složitý technologicky-výrobní proces s vzájemně podmíněnými výrobními etapami, jenž vyžadoval jak účast kvalifikovaných řemeslníků (při výrobě sladu, jeho mletí a vaření piva) tak i množství prosté fyzické síly při transpotech dřeva, vody, pivních polotovarů během vaření i finálního produktu.⁷⁶⁰ Organizační struktura tohoto procesu měla v různých městech různé podoby a nejednotné byly i způsoby, jaké městské rady volily pro zpoplatnění vaření piva.⁷⁶¹

---

⁷⁵⁷ JANÁČEK, Petr: *Města českého Krušnohoří v předbělohorské době*. Ústí nad Labem 1971, s. 23-57

⁷⁵⁸ Byly to zejména práce Nicholase Urbana von Urbanstadt (posbíral z městských knih zmínky o vaření piva a lokaci pivovarů a sladoven – SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 354-360, 421-423; a Josefa STOCKLÖWA: *Das Buch der Heimat...I.*, s. 206-209.

⁷⁵⁹ JANÁČEK, Josef: *Pivovarnictví v českých královských městech v 16. století*. RČSAV, řada společenských věd 69, 1959, sešit 1, s. 8-9 a 20-29. Z pozdějších prací o městském předbělohorském pivovarnictví lze uvést: DVORÁK, Miloš: *Odbytové problémy městské ekonomiky v 16. století: Český Brod a kutnohorská hornická oblast*. HD 4, 1979, s. 205-248; SMOLÍK, Jan: *Lounské pivovarnictví v předbělohorské době*. In: M. Hrubá (red.), *Města severozápadních Čech v raném novověku* (Acta Universitatis Purkynianae 55). Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně 2000, s. 149-173; VOREL, Petr: *Pardubické pivovarnictví v 16.-17. stol.* In: *Historik zapomenutých dějin*. Sborník příspěvků věnovaných prof. dr. Eduardu Maurovi. Praha 2003, s. 284-298; FIALA, Jaroslav: *Pivovarnictví na Karlovarsku v 16. a 17. století*. Historický sborník Karlovarska 10, 2004, s. 3-41.

⁷⁶⁰ NOVÝ, Luboš (red.): *Dějiny techniky v Československu do konce 18. století*. Praha 1974, s. 188-189 a 389-399; PETRÁŇ, J. (red.): *Dějiny hmotné kultury I. 2....*, s. 684-686;

⁷⁶¹ WINTER, Z.: *Kulturní obraz českých měst II.*, s. 303-342 a 493-494; JANÁČEK, J.: *Pivovarnictví...*, s. 4-25.

Úředníci nad bílým pivem, které v Kadani nacházíme v letech 1560-1619⁷⁶² proto také nebyli jedinými osobami, spojenými s pivovarnictvím, které vázala přísaha, složená před městskou radou. Dochovaný soupis těchto úředníků (v tabulce č. 49) zjevně není úplný. I tak se ale zdá, že tento úřad byl svěřován pouze jednomu člověku (čemuž by nasvědčoval i text přísahy, psaný v první osobě jednotného čísla) a obměňoval se patrně jednou ročně, jak naznačují data přísah z let 1569-1570 a 1572-1573; ne vždy ale k jeho obnově docházelo bezprostředně po renovaci městských rad.⁷⁶³ Ve třech případech se podařilo doložit, že jím byli pověřováni konšelé z úřadující rady nebo členové sboru obecních starších;⁷⁶⁴ a účast v tomto grémiu lze předpokládat i u ostatních známých úředníků nad bílým pivem. Ze všech sedmnácti jmen se v žádném radním sboru nepodařilo podchytit pouze dvě (Paul Knorringer a Hans Schul); ty ale pocházejí ze sedmdesátých let 16. století, kdy soupisy starších chybí.

Tab. č. 49: Soupis úředníků nad bílým pivem z let 1560-1619

<i>složení přísahy</i>	<i>jméno</i>	<i>složení přísahy</i>	<i>jméno</i>
2. prosince 1560	Valten Kürbiczer	29. března 1585	Philip Franck
6. srpna 1565	Sebastian Schwarz st.	26. března 1591	Zacharias Freigner
30. srpna. 1569	Wenzel Grees	1. prosince 1595	Hans Riedl
15. srpna 1570	Zacharias Richter	26. září 1597	Kristián Štěrba
21. listopadu 1572	Paul Knorringer	4. února 1600	Georg Glener
21. listopadu 1572	Hans Schul	6. září 1608	Sebastian Schwarz ml.
11. prosince 1573	Wenzel Kürbiczer	20. června 1611	Martin Richter
12. ledna 1575	Georg Richter	18. června 1619	Lorenz Puschman
4. září 1577	Zacharias Schönhöfer		

Podle textu přísahy měl úředník nad bílým pivem dohlížet na sládky, na jeho příjmy a výdaje a hospodařit s nimi k užitku městské obce. Lze tak soudit, že se nejednalo o městského výběrčího posudného,⁷⁶⁵ ale že měl dohlížet pouze na várky piva, prováděné na náklady obce, protože sládek bílého piva („*weisspierrezer*“), vázaný přísahou městské radě, byl totiž jenom jeden⁷⁶⁶ a zcela určitě by nestačil vařit pivo pro všechny nákladníky v celé Kadani. Skromnost jeho výkonnostního potenciálu vynikne zvláště ve srovnání s mlynáři sladu,

⁷⁶² „*Weisspierrezer Herrn*“ – KČ 10/543, fol. 40r-v. Podobně – „*úředníci piva bílého*“ se tento úřad jmenoval v Domažlicích – MUŽÍK, P.: *Městská kancelář... v Domažlicích*, s. 63.

⁷⁶³ Nejkratší zjištěné doby mezi obnovou rad a instalací nového úředníka nad bílým pivem jsou tři a pět měsíců (v letech 1577 a 1608) – srov. přílohu č. XXIV.

⁷⁶⁴ V srpnu 1565 Sebastian Schwarz st. (rada); v září 1608 Sebastian Schwarz ml. a v červnu 1611 Martin Richter (oba z obecních starších).

⁷⁶⁵ K organizaci výběru této nepřímé daně, s jejímž vypsáním souhlasil zemský sněm v roce 1546, srov. VOLF, Miroslav: *Nástin správy české berně v době předbělohorské*. In: Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl XI/2, část 1. Praha 1941, s. 65-67 107-110 a 145-146.

⁷⁶⁶ 19. února 1600 složil tuto přísahu Hans Freidman; 6. září 1609 Endres Uitsch; 16. dubna 1613 Niklas Pallast; a 18. června 1619 Karel Schröter – KČ 10/453, fol. 41v-42r.

tvořícími další článek řetězu pivovarnické produkce, kterých v posledním dvacetiletí předbělohorské doby vstupovalo každoročně do služebního poměru k městské obci čtyři až pět,⁷⁶⁷ což byl počet, který už patrně mohl dostačovat na pokrytí celé místní poptávky po sladu.

S výrobou piva byl spjat i další obecní služebník – měřič chmele a sladu. I když jím po většinu let 1603-1620, z nichž jsou o něm dochovány zprávy, byl jeden a týž člověk, služební přísahu (bez přímé časové návaznosti na obnovy městských rad) skládal každý rok.⁷⁶⁸ Naopak značná fluktuace, snadno pochopitelná při představě donekonečna opakující se manipulace s těžkými bečkami plných zkvašeného nápoje, byla příznačná pro kadaňské šrotěře. Městská obec zaměstnávala každoročně jednoho. V přísaze se zavazovali k výkonu této práce, v níž kromě toho, „*co ke službě náleží*“ měli za povinnost také cejchovat sudy. Seznam jejich jmen (obsahuje celkem čtrnáct osob, šest z rozmezí let 1558-1591 a osm z let 1599-1619) ukazuje, že pouze jedna osoba nastoupila do této služby dvakrát.⁷⁶⁹

II.3.7.6 Úředníci nad cihlami a vápnem

Městská cihelna se nacházela na pravém břehu Ohře nedaleko mostu.⁷⁷⁰ Její provoz zajišťoval městský cihlář, k jehož povinnostem patřilo „*ziegel vndt khalch recht aussbrennen, niemandt ohne e[inen] e[r]barn]. raths beuelh vndt des verordneten amtmans zettel weder zigel noch khalch volgen lassen, auch mit dem holz vndt sonsten allen andern getreulich umbgehen*“.⁷⁷¹ Zmínění úředníci, dohlížející na cihelnu, byli dva a v době, kdy byli touto funkcí pověřeni, působili ve sboru obecních starších. Lze-li věřit torzovitě dochovanému soupisu, docházelo k jejich obměně jednou za tři roky.⁷⁷²

II.3.7.7 Úředníci městských dvorů

K pozemkovému majetku Kadaně náležely v předbělohorské době kromě vesnic městského panství, jimž bude věnována samostatná pozornost, ještě také dva dvory. Jeden z nich se nacházel v Želině, kterou dělily od Kadaně jen dva kilometry cesty a vodní tok Ohře. V této lokalitě se rustikální držba půdy příliš nerozvinula a v druhé polovině 17. století se Želina stala centrem malé kadaňské dominikální enklávy s vrchnostenským dvorem

---

⁷⁶⁷ Tamtéž, fol. 33v- 34r.

⁷⁶⁸ Tamtéž, fol. 84r-86r.

⁷⁶⁹ Merten Wagner v letech 1599 a 1604 – tamtéž, fol. 64r-65r.

⁷⁷⁰ SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 366-367.

⁷⁷¹ KČ 10/543, fol. 54r.

⁷⁷² Tamtéž, fol. 81r-82r.

městské obce.⁷⁷³ Sídlem dalšího dvora byla poddanská vesnice Milžany, ležící severovýchodně od Kadaně.

Na hospodaření v každém z těchto dvorů dohlížely dvě samostatné komise, jejichž (neúplné) personální složení je dochováno od roku 1599. V případě dvora v Milžanech to byl čtyřčlenný sbor („*ambtleutten zur Milsan des hofs*“). Kromě dvou zástupců z některých městských rad v něm působili ještě další dva měšťané (případně místo jednoho z nich v něm mohl být zástupce z některé sousední vesnické komunity). V letech 1607-1620 se počet členů tohoto sboru postupně snížil až na dva a objevují se v něm převážně jména osob, které vůbec nefigurují v městských radách.⁷⁷⁴ (Nelze ale vyloučit, že početní skladba komise dvora v Milžanech se nezměnila a že do knihy přísah městských úředníků byli zapsáni pouze členové, pocházející z městské obce a radní nikoli.)

Rovněž čtyři (v roce 1599) a později dva (1606-1614) úředníky měla i komise pro správu dvora v Želině („*ambtleutten des hofs zur Sela*“). Také v ní se po roce 1599 neobjevují jména radních a tímto úřadem bývali pověřováni i poddaní z okolních vesnic (Rokle, Krásný Dvoreček a Hradec).⁷⁷⁵ K povinnostem obou komisí patřil kromě starosti o prosperitu svěřených dvorů i dohled na řádný výkon zemědělských prací, prováděných poddanými, kteří byli pro tento účel najímáni za mzdu.

Hospodářská správa obou městských dvorů nebyla tedy vyhrazena pouze členům městské rady a obecních starších (jako v úřadech perkmistrů a pánů hospodářů), ale byli do ní v poměrně značné míře zapojeni i další měšťané, podobně v komisi špitálních úředníků. Specifický charakter této správní činnosti kromě toho mohl v některých případech také vyžadovat účast a součinnost obyvatel vesnic.

---

⁷⁷³ RAK, Petr: *Rokle, Pokutice, Zásada u Rašovic*. Chomutov 2001, s. 30-31.

⁷⁷⁴ KČ 10/543, fol. 47r-49v.

⁷⁷⁵ Tamtéž, fol. 50r-51v.

II.3.8 Správa městské komunity

Většinu komisí, jejichž přehled právě ukončili úředníci, dohlížející na hospodaření městských dvorů, můžeme označit jako „rezortní“. Jejich úkolem byla správa určitých dílčích úseků či výrobních jednotek městského hospodářství. Výjimkou mezi nimi je pouze sbor perkmistrů, protože – pokud budeme usuzovat podle toho, co víme o jejich činnosti z jiných měst⁷⁷⁶ – ti se podíleli dílčím způsobem ve specializovaném oboru vinohradnictví na výkonu městského nesporného i sporného soudnictví.

Dohled na hospodaření města měl bezpochyby v oblasti městské správy zásadní význam; nevyplňoval ale celé její spektrum. Vznik měst v druhé polovině 13. století přinesl do zatím ryze venkovské feudální společnosti nový fenomén koexistence stovek a později i několika tisíců lidí v městských areálech a jedním z nezbytných předpokladů jejich dlouhodobé stability, funkčnosti a rozvoje byla i organizace vnitřní správy.⁷⁷⁷ Částečnou představu o její konkrétní podobě v Kadani umožňují seznamy čtyřmistrů zdejších cechů a hejtmanů městských a předměstských čtvrtí, připojené k zápisům o obnovách městských rad v letech 1619 a 1620.⁷⁷⁸

Tab. č. 50: Kadaňské cechy a jejich čtyřmistři v letech 1618-1620

	<i>cech</i>	<i>počet čtyřmistrů</i>		<i>cech</i>	<i>počet čtyřmistrů</i>
1.	soukeníci	4	14.	kloboučníci	2
2.	řezníci	4	15.	tkalci	2
3.	pekaři	4	16.	hrnčíři	2
4.	kožišníci	4	17.	provazníci	2
5.	koželuzi	4	18.	svíčkaři	1
6.	ševci	4	19.	koláři	1
7.	krejčí	4	20.	zedníci	2
8.	kováři	2	21.	řemenáři	1
9.	bečváři	2	22.	sedláři	1
10.	truhláři	2	23.	jircháři	2
11.	kramáři	2	24.	voraři	2
12.	zlatníci	1	25.	tesaři	2
13.	zámečníci	2			

Pořadí cechů, uvedených v seznamech, a počet jejich čtyřmistrů je shrnut v tabulce č. 50. Jak vidno, třináct cechů mělo jen dva a pět dokonce jen jednoho čtyřmistra, takže s jejich plným počtem se setkáváme pouze u soukeníků, řezníků, pekařů, kožišníků, koželuhů, ševců a krejčích. Funkci cechovního čtyřmistra mohli zastávat i radní z právě úřadujících grémií. Ve

⁷⁷⁶ VÁLKOVÁ-FRÝZOVÁ, M.: *Úřad perkmistra pražských viničních hor...*; ROEDL, B.: *Úřad perkmistrů v Lounech...*

⁷⁷⁷ HOFFMANN, F.: *České město...*, s. 265-266.

⁷⁷⁸ KČ 3/96, fol. 97v-98r a 338r-v.

vedení soukenického cechu v roce 1618 byli hned tři konšelé (katolík Georg Kraus a evangelíci Wolfgang Tröletsch a Wolfgang Schönhöfer), mezi čtyřmistry řeznického cechu patřil člen pánů starších Timoteus Štěrba a ke kožešnickým čtyřmistrům jeho gremiální kolega Wolfgang Freischlag. Po další obměně v prosinci 1619 najdeme ve vedení cechů radních ještě více (tři konšele, dva pány starší a tři pány z obce), a také došlo k asi patnácti personálním výměnám. K plnému obsazení všech čtyřmistrovských pozic bylo zapotřebí téměř šedesáti cechovních mistrů, což se zdá být pro předbělohorskou Kadaň s asi čtyřmi sty domy⁷⁷⁹ a asi dva a půl tisíce obyvateli na samé hranici únosnosti. I když se cechovní čtyřmistři v takto ucelené podobě v písemných pramenech objevují až příliš opožděně a v míře velmi skromné, je nepochybné, že několik desítek cechovních čtyřmistrů muselo být významnou součástí správy městské obce.⁷⁸⁰

Ve jménech městských čtvrtí, objevujících se ve výše uvedených soupisech z let 1618-1619, se zrcadlí věkovitá tradice. Správní rozdělení čtvrtí předměstských získalo svoji konečnou podobu patrně až v druhé polovině 16. století, po založení tzv. Nové řady či Nového města („*Neuensorg*“ či „*Neustadt*“) v oblasti dnešní Nerudovy ulice a místní části Hledšebe („*Sieh dich für*“) v oblasti Raisovy ulice.⁷⁸¹

Dohledem nad každou ze čtvrtí byli pověřeni vždy dva hejtmani. Také mezi jejich jmény se lze setkat i s některými členy právě úřadujících rad. Hans Herold, člen sboru pánů starších, byl současně hejtmanem čtvrti u Vodní brány; Hans Štěrba a Hans Kystenfeger, oba členové sboru pánů z obce, byli hejtmany čtvrti u Mikulovické brány. Čtvrtní hejtmani byli obnovováni každoročně, pro většinu z nich ale, jak se zdá, to ve skutečnosti znamenalo pouze opětovné potvrzení jejich úřadu. Skutečná personální obměna totiž nebyla až tak příliš velká – z šestadvaceti osob se jich v letech 1618-1619 vyměnilo jen šest. K náplni jejich funkce, považované za nižší druh samosprávy, bývá řazena velitelská pravomoc nad příslušnou částí městské hotovosti, starost o požární prevenci, vedení evidence obyvatel, dozor na jejich řádné chování a na bezpečnost ve čtvrti (ve spolupráci s městským rychtářem), výběr berní apod. Ve větších městech jim tyto úkoly pomáhali zajišťovat setníci, padesátníci a desátníci, jejichž

---

⁷⁷⁹ Tento počet je udáván v letech 1598, 1607 a 1610 – DVORSKÝ, František: *O počtu domů v Praze a v královských městech v Čechách v 16.-19. století*. ČČM 56, 1882, s. 63; PLACHT, O.: *České daně...*, s. 176.

⁷⁸⁰ Kromě vlastní organizační činnosti v rámci jednotlivých cechů také spoluorganizovali součinnost cechovních mistrů a tovaryšů s úředníky městské správy (např. při bezpečnostním dozoru v době konání městských jarmarků – srov. podkapitulu II.3.6.

⁷⁸¹ BALÁŠOVÁ, M. – ČERNÁ, E. – GAVENDA, L. – PACHNER, J. – RAK, P. – SEMOTANOVÁ, E. – ŠIMŮNEK, R.: *Historický atlas... svazek č. 23 Kadaň*, s. 5.

jména byla odvozena od počtu osob, na něž měli dohlížet.⁷⁸² Obě zmíněné čtvrti s hejtmany z řad městských radních patřily ke čtvrtím vnitřního hrazeného města. Byly celkem čtyři a svá jména dostaly podle městských bran. Předměstí se dělilo na dalších devět čtvrtí. Jejich názvy ukazuje tabulka č. 51.

Tab. č. 51: Městské a předměstské čtvrtě v Kadani

<i>čtvrti ve vnitřním městě</i>	<i>čtvrti na předměstí</i>
u Žatecké (Kovářské) brány	před Žateckou (Kovářskou) bránou
u Vodní brány	Kožná ulice
u Mikulovické brány	Hrnčířská ulice
u Prunéřovské brány	u mostu
	Víska
	Nová řada
	před Mikulovickou bránou
	před Prunéřovskou bránou
	před fortanou

Územní rozdělení města, poprvé v úplnosti zachycené v letech 1619-1620, zůstalo beze změny až do konce třetí čtvrtiny 18. století. Dokládá to zápis ze zasedání městské rady 19. října 1770, obsahující naprosto identické názvy všech městských i předměstských čtvrtí.⁷⁸³ Nedlouho předtím (1. října 1770) vyšel dvorský dekret Marie Terezie, nařizující označování domů souvislými řadami popisných čísel (kdy pak přesně došlo k realizaci tohoto dekretu v Kadani, se zatím nepodařilo zjistit.) Několikasetleté územní rozdělení města na jednotlivé čtvrti měli obyvatelé i radní dokonale zažitě a považovali je za natolik samozřejmé, že mu přizpůsobili i členění nově přidělovaných popisných čísel. Nerespektovali přirozené (z dnešního hlediska, samozřejmě) plynulé linie domovních průčelí na náměstí a v ulicích ve vnitřním městě, a řadu popisných čísel v intervalu 1 -185 rozdělili do čtyř dílčích sekvencí podle městských čtvrtí a těmi pak jednotlivé domy očíslovali, aniž by přitom dbali na to, že jednotlivé sekvence na sebe někdy územně nenavazují.⁷⁸⁴

Domy v předměstských čtvrtích byly původně očíslovány samostatnou souvislou řadou popisných čísel, plynule prostupující celý pás zástavby, obklopující vnější stranu městských hradeb. Na počátku 19. století pak dostaly předměstské domy nová popisná čísla, navazující na čísla domů ve vnitřním městě, respektující ale původní řazení ze sedmdesátých

⁷⁸² WINTER, Z: *Kulturní obraz... II.*, s. 24-26; ROEDL, B.: *Vademecum městské správy v Lounech...*, s. 36-37; TOMAS, Jindřich: *Evidence obyvatelstva a zapisování jednání městské rady v první polovině 16. století*. DP IV, 1984, s. 200-202.

⁷⁸³ SOkA Kadaň, fond AM Kadaň, inv. č. 150 (= kniha č. 92), fol. 470v.

⁷⁸⁴ Poslední dům bývalé čtvrti u Mikulovické brány (č. p. 50), stojí na náměstí vedle č. p. 2 a dům č. p. 51 (první dům bývalé čtvrti u Prunéřovské brány) se nachází na rohu dnešní ulice kpt. Jaroše ("Brunnersdorfer Gasse").

let 18. století. Místo č. p. 1 původní předměstské řady tak začínalo číslování těchto domů č. p. 195 (ke zvýšení řady čísel popisných ve vnitřním městě, zakončené původně č. p. 185, o dalších deset jednotek, došlo v důsledku výstavby nových domů po roce 1770).⁷⁸⁵ Protože od let 1770-1771, kdy dostaly domy v Kadani svá popisná čísla, už zde k žádnému zásadnímu přečíslování domů nedošlo, je možné těchto popisných čísel využít pro lokalizaci zdejších historických čtvrtí.⁷⁸⁶ Tato rekonstrukce správního rozdělení Kadaně, jež beze změny přetrvalo od středověku až do poslední čtvrtiny 18. století, současně také dovoluje vymezení územní působnosti čtvrtních hejtmanů.

---

⁷⁸⁵ Kadaň nebyla jediná, kde při číslování domů zvolili tento postup. Stejným způsobem byla na počátku sedmdesátých let 18. století přidělována čísla popisná i v sousedním Chomutově. V jeho městském archivním fondu – na rozdíl od kadaňského – se dochovaly soupisy, ukazující rozdělení udělovaných popisných čísel do dílčích řad, členěných podle původních městských čtvrtí – SOKA Kadaň, fond AM Chomutov, inv. č. 608 a 609. Srov. k tomu PACHNER, Jaroslav – RAK, Petr: *Chomutovská uličnice. Stavebně územní proměny a vývoj názvů ulic v Chomutově, Horní Vsi a Spořicích*. Chomutov 2005, s. 32-34.

⁷⁸⁶ Orientační vymezení rozsahu městských a předměstských čtvrtí, získané promítnutím posloupnosti popisných čísel do indikační skici stabilního katastru, obsahují přílohy č. XXX a XXXI; do širších souvislostí je pak zasazuje BALÁŠOVÁ, M. – ČERNÁ, E. – GAVENDA, L. – PACHNER, J. – RAK, P. – SEMOTANOVÁ, E. – ŠIMŮNEK, R.: *Historický atlas... svazek č. 23 Kadaň*, rekonstrukční mapa č. 38 a příslušný komentář.

II.3.9 Správa městského panství

Široké a v konkrétních případech velmi různorodé téma venkovského majetku českých královských měst v předbělohorské době a výkon jejich vrchnostenských práv nemohly uniknout pozornosti Zikmunda Wintera.⁷⁸⁷ Jinak se této problematice dostávalo elementární pozornosti spíše v obecnější rovině⁷⁸⁸ nebo v souvislosti s městským hospodářstvím⁷⁸⁹ a jako samostatné téma se hlubšímu a systematickému zájmu netěší dlouho.⁷⁹⁰

Pro formování komplexu kadaňského venkovského pozemkového majetku a poddanských vesnic mělo zásadní význam privilegium Karla IV. z 1. června 1367, kterým začlenil vsi Hradec, Úhošťany, Vlkaň, Nechranice, Vadkovice, poloviny vsí Žabokliky a Naší, dvůr v Prahlech a dva sedláky v Tušimicích pod městský šos⁷⁹¹ (vzhledem k podrobné specifikaci je pravděpodobné, že tato listina obsahuje úplný výčet tehdejšího městského pozemkového majetku). Na přelomu 15. a 16. století můžeme pozorovat podstatný nárůst venkovských poddaných ve vlastnictví měšťanů, kteří tedy svá vrchnostenská práva uplatňovali ve více než dvaceti okolních vesnicích.⁷⁹² Městská obec v roce 1547 vlastnila poddané pouze v pěti lokalitách (Čachovice, Chotěnice, Libědice, Milžany a Vrchnice), a dále jí patřily dvory v Prahlech, Úhošťanech a Čermnících. Při konfiskaci po stavovském povstání přišla natrvalo o Chotěnice a Libědice, jejichž novým majitelem se stal Šebestián z Veitmíle.

⁷⁸⁷ Zikmund WINTER: *Kulturní obraz českých měst II...*, s. 534-550.

⁷⁸⁸ Kromě starších prací, věnovaných venkovskému obyvatelstvu (MÍKA, Alois: *Poddaný lid v Čechách v první polovině 16. století*. Praha 1690; PETRÁŇ, Josef: *Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války*. Praha 1964) se touto problematikou zabývají především MACEK, Josef: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)*. 3. Města. Praha 1998, s. 88-90; VOREL, Petr: *Velké dějiny země Koruny české VII. (1526-1618)*, Praha 2005, s. 215-220; MIKULEC, Jiří: *Města a vesničky poddaní v pobělohorské době*. In: *Česká města v 16.-18. století*. Sborník příspěvků z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990. Praha 1991, s. 141-142 s 145-146.

⁷⁸⁹ Konkrétně mám na mysli práce Jaroslava VANIŠE: *Hospodaření královského města Loun v druhé polovině 15. století. Příspěvek k městskému hospodaření královských měst v Čechách*. Praha 1979 a Bořivoje NECHVÁTALA: *Hospodářské postavení Loun v polovině 16. století. Příspěvek k hospodářskému postavení měst v 16. století*. SAP 16, 1966, s. 420-417.

⁷⁹⁰ Konceptně se této problematice věnuje zejména Petr ČERNIKOVSKÝ: *Věnná města severovýchodních Čech a jejich poddaní po třicetileté válce*. In: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Mělník 2004, s. 37-47; TÝŽ: *Raně novověké poddanské město jako vrchnost. Náhod a jeho venkovské zázemí v 15 -17. století*. In: J. Kubeš (ed.), *Historie 2003*. Celostátní studentská vědecká konference, Pardubice 2004, s. 55-88; TÝŽ: *Města severovýchodních Čech jako vrchnosti ve světle konfliktů se svými poddanými (2. polovina 17. a počátek 18. století)*. In: *Miscellanea ze semináře starších dějin*. Olomouc, Univerzita Palackého 2005, s. 37-57.

⁷⁹¹ CIM II, s. 619-620, č. 427.

⁷⁹² Podle vkladů ve dvou nejstarších kadaňských městských knihách trhů a testamentů z let 1465-1563 (KČ 14/567a a KČ 15/568) měli kadaňští měšťané na přelomu 15. a 16. století poddané v následujících lokalitách: Čachovice, Čejkovice, Čermníky, Hořenice, Hradec, Kadaňská Jeseň, Krásný Dvůrček, Libědice, Lužice, Milžany, Naší, Pokutice, Prahy, Rokle, Roztyly, Úhošťany, Vadkovice, Vlkaň, Vrchnice, Zásada a Žabokliky. Srov. k tomu také SOKA Kadaň, fond AMK, inv. č. 898 (= kniha č. 839), s. 440-463.

Vrácení Milžan, Vrchnice a dvou dvorů v Prahlech v roce 1549 stálo Kadaň 882 kop 38 grošů českých; za úplná majetková práva k Čachovicím a dvorům v Úhošťanech a Čermnících zaplatilo 28. listopadu 1561 125 kop českých grošů⁷⁹³.

Vlastnická struktura venkovského pozemkového majetku v předbělohorské Kadani se vyznačovala třemi specifickými vlastnostmi. Prvními dvěma byla jeho rozdrobenost a malý počet poddaných, patřících městské obci. V nich zůstal zakonzervován stav z konce 14. a počátku 15. století, protože na rozdíl od sousedních Loun a Žatce nedokázala katolická Kadaň využít majetkoprávního chaosu v době husitské revoluce a zvětšit své venkovské statky sekularizací církevního majetku. Poslední specifikum představovaly tři vlastnické subjekty, které se o držení poddanských usedlostí dělily již od třicátých let 16. století: městská obec, měšťané a mariánské bratrstvo, vzniklé (resp. znovuobnovené) v roce 1530 jako reakce na předchozí náboženské rozštěpení kadaňské městské obce, které se následně stalo – místo farního kostela – hlavním příjemcem donací pozemkového majetku zdejších katolíků.

Venkovské statky těchto tří subjektů byly územně roztrženy a vzájemně promíseny. Počty poddaných města, měšťanů a mariánského bratrstva v roce 1585 ukazuje tabulka č. 52.⁷⁹⁴ Je z ní jasně patrné, že venkovský majetek městské obce nebyl příliš oslnivý. Vlastnila o třetinu méně poddaných než všichni měšťané dohromady. V jejím vlastnictví se nacházelo sedm vesnic, z toho ale jen tři celé (Čachovice, Milžany a Vrchnice); ve zbývajících měli své poddané i měšťané a katolické bratrstvo.⁷⁹⁵ To disponovalo v podstatě stejným počtem poddaných jako městská obec. Kromě části Úhošťan, Libědic a Žaboklic mu patřily pravděpodobně celé vsi Čejkovice, Naší a Pokutice. Tento majetek, seskupený v pobělohorském období do dvou až tří správních jednotek (statků), měl v době zrušení bratrstva za církevních reforem Josefa II. hodnotu jedenatřiceti tisíc zlatých.⁷⁹⁶

Mezi měšťany patřilo v roce 1585 nejvíce poddaných (čtrnáct v celkem čtyřech vesnicích) dědicům Christopa Czedliczera; deset (ve Vadkovicích a Lužici) Wolfgangu Glenerovi; osm (v Úhošťanech) Lorenzi Strejčkovi; šest (v Zásadě) Zachariasi Melczerovi; pět (v Prahlech) dědicům Sebastiana Schwarze a Hans Schönhöfera; po čtyřech Philipu

⁷⁹³ REZEK, Antonín: *Statky, zkonfiskované r. 1547 a jich rozprodávání*. PAM 10, 1876, 454, 467, 469 a 475; NA Praha, SM, sign. K 17/1.

⁷⁹⁴ Byla sestavena na základě soupisu v KČ 7/100, fol. 18r–v.

⁷⁹⁵ Panství města Brna se na počátku druhé poloviny 16. století skládalo z dvou městeček a patnácti vesnic a výnos z něj představoval asi desetinu celkových příjmů města – JIRÁSEK, Jiří: *Venkovské statky města Brna před Bílou Horou. (Příspěvek k hospodaření královských měst)*. BMD 4, 1962, s. 187-193.

⁷⁹⁶ CHALUPA, Aleš – LIŠKOVÁ, Marie – NUHLÍČEK, Josef – RAJTORAL, František (edd.): *Tereziánský katastr český II*. Praha 1966, s. 382-383, č. 1507 a 1508; MIKULEC, Jiří: *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*. Praha 2000, s. 116.

Panoschovi (v Hradci) a dědicům Urbana Gessnera a Christoha Becka (v Prahlech); tři Danieli Panoschovi v Hradci; po dvou Wolfgangu Gressovi ve Vlkáni a Zachariasi Schönhöferovi v Kadaňské Jeseni a jednoho poddaného měl Georg Weiss v Lužici.

Tab. č. 52: Počet poddanských usedlostí městské obce, měšťanů a mariánského bratrstva v roce 1585

lokality	majitelé a počet poddaných			
	město	měšťané	mariánské bratrstvo	celkem
Čachovice	13			13
Čejkovice			6	6
Čermníky	4	1		5
Hořenice		1		1
Hradec	2	7		9
Kadaňská Jesen		7		7
Libědice			5	5
Lužice		5		5
Milžany	7			7
Naší			6	6
Pokutice			11	11
Prahly		9		9
Rokle	6	2		8
Roztyly		3		3
Úhošťany	5	13	3	21
Vadkovice		6		6
Vlkáň		2		2
Vrchnice	2			2
Zásada		6		6
Žabokliky			1	1
<i>celkem</i>	39	62	32	134

V roce 1590 koupila městská obec od Jiřího Popela z Lobkovic jeho část vsi Hradec a Krásný Dvoreček (tím se počet vesnic – nebo jejich částí – v majetku města zvýšil na osm)⁷⁹⁷; a v roce 1607 získala od měšťana Lorence Strejčka osm poddaných v Úhošťanech;⁷⁹⁸ takže se její venkovské statky poněkud zvětšily. Zjistit přesný počet městských poddaných na sklonku

⁷⁹⁷ Jak dokládá zápis na titulní straně KČ 38/672, byl v třetí čtvrtině 16. století Krásný Dvoreček (a nepochybně i část Hradce) součástí panství Egerberg, patřícího k rozsáhlému pozemkovému majetku Bohuslava Felixe Hasištejnského z Lobkovic, který v roce 1588 vyměnil jeho syn Bohuslav Jáchym s Jiřím Popelem z Lobkovic za panství Mladá Boleslav – HRUBÝ, Petr: *Vývoj pozemkové držby Bohuslava Felixe Hasištejnského z Lobkovic*. In: Vlastivědný sborník Kralupska 5, č. 1 a 2 (Lobkowiczský sešit), Kralupy nad Vltavou 1998, s. 32-50; TÝŽ: *Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic*. (Rodinné a majetkové zázemí luteránského předáka v předbělohorských Čechách). In: Ústecký sborník historický 2000, Ústí nad Labem 2000, s. 98-131.

⁷⁹⁸ BÍLEK, T. V.: *Dějiny konfiskací...*, s. 1100-1101.

doby předbělohorské je obtížné – při zjišťování majetkového základu pro berní v roce 1620 přiznala Kadaň vlastnictví celkem 127 venkovských usedlostí (což by dávalo smysl, kdyby tím byl míněn společný počet poddaných města a měšťanů).⁷⁹⁹ Celý komplex vesnic a poddanských usedlostí města, měšťanů i mariánského bratrstva byl nazýván panstvím Milžany. Tvořily kompaktní pás území (kromě Žaboklik), přimykající se od západu až k severovýchodu bezprostředně k městu a mírně protažený východním směrem podél obou břehů vodního toku Ohře.⁸⁰⁰

Žádný zvláštní orgán, určený ke správě městského panství, dochované prameny nezmiňují. Můžeme tak pouze předpokládat, že jeho finanční správa (výběr poddanských dávek) náležela do kompetence pánů hospodářů, kterým mohli pomáhat další dvou- či tříčlenné subkomise, které bývaly zřizovány, aby vedly hospodaření v jednotlivých vesnicích nebo v určitém segmentu zemědělské výroby, jejichž členy mohli být i poddaní.⁸⁰¹ Ostatní záležitosti správy městského panství – tj. vedení gruntovních knih, vyřizování sporných záležitostí a dosazování členů vesnické správy (rychtářů a přísežných) – patřilo mezi pravomoci městské rady. Na „rozvolněnost“ systému správy městského panství v záležitostech držby poddanské půdy a statků nepřímo ukazuje vysoká variabilita písařských rukou v gruntovních knihách vesnic městského panství (konkrétně Čachovic, Čermníků, Krásného Dvorceku, Úhošťan a Vrchnice; pro ostatní se z předbělohorské doby nedochovaly).⁸⁰² Podle tohoto zjištění tak bylo vedení těchto knih otevřeno širšímu okruhu střídajících se osob, pocházejících pravděpodobně z okruhu městských radních.

Představu o podobě a obsazování vesnických rychet v poslední čtvrtině 16. století poskytují záznamy na foliích smíšené městské knihy.⁸⁰³ Každá vesnice městského panství

---

⁷⁹⁹ PEŠÁK, Václav: *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620*. Praha 1953, s. 135.

⁸⁰⁰ Jeho další vývoj v pobělohorské době kromě edice berní ruly žateckého kraje a tereziánského katastru popisuje zejména SOMMER, Johann Gottfried: *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt. XIV. Band. Saazer Kreis*. Prag 1846, s. 204–216; v kartografické formě jej v ucelené podobě zachycuje BALÁŠOVÁ, M. – ČERNÁ, E. – GAVENDA, L. – PACHNER, J. – RAK, P. – SEMOTANOVÁ, E. – ŠIMŮNEK, R.: *Historický atlas... svazek č. 23 Kadaň*, rekonstrukční mapa č. 40.

⁸⁰¹ Pro Vadkovice byla 25. února 1603 ustanovena komise tříčlenná (ve složení Zacharias Aichfeldt, Pilip Franck a vadkovický rychtář Jakub Schwalb) a 18. února 1608 dvoučlenná (obecní starší a městský rychtář Stefan Janko a měšťan Jakub Chytěrka); Chytěrkovi a obecnímu staršímu Heinrichu Finckovi bylo 13. ledna 1606 svěřeno hospodaření na rybníku v Hradci; a úředníky pro hospodaření v Úhošťanech se 5. března 1610 stali měšťané Valten Franck, Andreas Guebe a Andreas Brumeier. KČ 10/543, fol. 48r-v.

⁸⁰² Srov. přehled písařských rukou KČ 36/ 551, KČ 37/N3, KČ 38/ 672; KČ 39/732; KČ 40/693; KČ 41/698; KČ 42/707 a KČ 43/708, v kapitole I.7 této práce.

⁸⁰³ Z těchto poznámek v KČ 11/606, na fol. 73r, 102r-v, 115r, 123r, 139r, 143r, 175r, 180r, 186r, 202v, 208v, 232r, 234r, 236r, 240v, 242v, 255r a 267v vychází další text a jejich údaje jsou v přehledné podobě sumarizovány v tabulkách č. 53 a 54.

měla svého rychtáře – až na Čermníky, které nejsou zmíněny ani jednou (o příčině této skutečnosti můžeme jenom spekulovat; jako možné vysvětlení se nabízí, že mohly spadat pod rychtářství v sousedních Čachovicích). Mezi vesnicemi se ale vyskytují Prahly, v nichž městská rada obnovila rychtáře a přísežné dvakrát (v roce 1587 a 1590), přestože zde městské obci nepatřil žádný poddaný (z výše citovaného soupisu z roku 1585 již víme, že vrchností zdejších devíti poddaných byli dědicové Sebastiana Schwarze, Hanse Schönhöfera, Urbana Gessnera a Christopha Becka). Proč tomu tak bylo právě v Prahlech není zřejmé; z jiných vesnic s pouze měšťanskými poddanými (Zásada, Vadkovice, Kadaňská Jeseň) nejsou z tohoto období o dosazování rychtářů městskou radou k dispozici žádné zprávy.

Tab. č. 53: Rychty ve vesnicích městského panství v roce 1585

vesnice	rychta	počet osedlých	
		MO	M + MB
Čachovice	rychtář, 6 přísežných	13 ^{*)}	
Hradec ^{**)}	rychtář, 3 až 4 přísežní	2	7
Krásný Dvoreček	rychtář, 3 přísežní	10 ^{***)}	
Milžany	rychtář, 2 přísežní	7	
Prahly	rychtář, 3 přísežní		9
Rokle	rychtář, 2 přísežní	6	2
Úhošťany	rychtář, 6 až 8 přísežných	5	13 + 3
Vrchnice	rychtář, 1 přísežný	2	

MO – městská obec; M – měšťané; MB – mariánské bratrstvo

^{*)} K rychtě mohlo patřit i pět poddaných v Čermnících.

^{**)} Část obce patřila rodu Lobkoviců.

^{***)} Počet osedlých převzat z berní ruly.

Složení správních sborů ve vsích městského panství ukazuje tabulka č. 53. Městská rada, jak se zdá, dosazovala rychtáře a přísežné i ve vesnicích s menšinovým podílem poddaných měšťanů a bratrstva; tedy v Rokli a především v Úhošťanech. V případě Úhošťan, „kmenové“ vesnice kadaňského panství, jejíž začlenění pod městský šos nedoznalo od 14. století žádných změn (s výjimkou dočasné konfiskace v letech 1547-1561) a kde se často měnili měšťanští majitelé poddanských usedlostí, lze nárok městské rady na jmenování rychtáře a přísežných označit za zvykové právo, založené na přetrvávající tradici. Ve vesnicích s roztržštěnou vlastnickou strukturou mohla být centralizace místní správy do jedné rychty aplikována také jinak – společnou dohodou všech zainteresovaných majitelů. Když v roce 1590 město přikoupením lobkovické části podstatně zvýšilo počet svých poddaných v Hradci, dosadila tam městská rada nejprve svého rychtáře a tři přísežné, jejichž pravomoc se nepochybně vztahovala pouze na městské poddané. Při obnově rychty v červenci následujícího roku jmenovala městská rada rychtáře a dva přísežné; jejich celkový počet se

ale rozšířil na čtyři, protože po jednom přísežném dodali ze svých poddaných Daniel Panosch a Philip Panosch.⁸⁰⁴

Tab. č. 54: Obnovy rychet ve vesnicích městského panství v letech 1576-1592

<i>Čachovice</i>	<i>Úhošťany</i>	<i>Milžany</i>	<i>Vrchnice</i>	<i>Prahly</i>	<i>Rokle</i>	<i>Krásný Dvoreček</i>	<i>Hradec</i>
6. 4. 1576	6. 4. 1576	6. 4. 1576					
5. 6. 1579	5. 6. 1579	5. 6. 1579	5. 6. 1579				
4. 7. 1580	18. 8. 1580	18. 8. 1580	18. 8. 1580				
	26. 1. 1582						
21. 6. 1583	3. 5. 1583						
19. 6. 1585	3. 3. 1585						
	24. 1. 1586						
			6. 11. 1587	6. 11. 1587			
	28. 3. 1588						
6. 12. 1589							
	3. 9. 1590			3. 9. 1590	9. 2. 1590	15. 6. 1590	15. 6. 1590
25. 1. 1591							3. 7. 1591
19. 6. 1592							

Četnost a frekvence obnov vesnických rychet zachycuje tabulka č. 54. Pokud byla jmenování nových rychtářů a přísežných v uvedených letech ve smíšené městské knize KČ 11/606 zaznamenávána soustavně a žádné nechybí; docházelo k nim v Čachovicích většinou jednou za dva až čtyři roky a v Úhošťanech občas i jednou za rok. Dojmem jisté praktičnosti působí společné obnovy rychet pro víc vesnic najednou. Nápadná je absence záznamů o obnovách rychty v Milžanech (a prakticky i ve Vrchnici) po roce 1580. Nelze vyloučit, že v následujících letech bývávali touto povinností pověřováni, i když ne zcela soustavně, úředníci dvora v Milžanech; možné ale také je, že prostě jenom nebyly do knihy zapisovány, jak by také naznačovalo minimum záznamů z Rokle. Ke společnému jmenování rychtářů

⁸⁰⁴ KČ 11/606, fol. 236r a 255r. Panoschové měli v Hradci celkem sedm poddaných (Daniel čtyři a Philip tři).

v Krásném Dvorečku a Hradci v červnu 1590 došlo zcela jistě krátce po jejich koupi a, bohužel, také v době, kdy se obnovy rychet přestaly ve smíšené městské knize evidovat.

Při pohledu na nevelké počty poddaných čtenáře zcela určitě napadne, zda při obnovách rychtářů a přísežných vůbec mohlo docházet k obměnám osob v těchto funkcích; a pokud ano, tak jak konkrétně taková personální rotace vypadala. V Milžanech se v roce 1579 obměnila jedna osoba a rychtář a dva přísežní byli ve svých funkcích ponecháni i po následující rok. Ve Vrchnici obnova znamenala, že si rychtář a přísežný vyměnili funkce. Také v Prahlech zůstala personální skladba členů místní správy stejná, jen úřadem rychtáře byl pověřen jeden z trojice přísežných. Z Čachovic známe osm správních sborů, tedy celkem 56 funkčních pozic, k jejichž pokrytí stačilo jedenáct osob. Při obměnách se téměř vždy změnil rychtář (pouze v letech 1585 a 1589 nikoli) a jedna až dvě osoby v šestičlenné skupině přísežných. Tytéž změny doprovázely i nová jmenování rychtáře a přísežných v Úhošťanech; jen pouze kvůli vyššímu počtu funkčních pozic (v letech 1576 a 1579 zde bylo dosazeno osm přísežných místo později obvyklých šesti a ve sledované době se úhošťanští radní vyměnili devětkrát) se ve správních sborech vystřídalo šestnáct osob. Sledování této problematiky tak můžeme ukončit konstatováním, že ve vesnicích kadaňského městského panství byla ve sledovaném období do jejich správy, přinejmenším ve funkci přísežných, postupně a opakovaně zapojována naprostá většina jejich poddaných.

Z Á V Ě R

I. část: Kadaňské městské knihy z let 1465-1620

Dochovaných třiačtyřicet městských knih je jen nepříliš velkou částí úředních písemností knižní povahy, které v době mezi panováním Jiřího z Poděbrad a příchodem třicetileté války v Kadani vznikly. Původně byly deponovány v bývalé kapli s gotickým arkýřem v prvním poschodí radniční věže, v níž byla od druhé poloviny 15. století umístěna městská kancelář. Při reformách státní správy v letech 1849-1850 předal kadaňský městský úřad v posledním lednovém týdnu roku 1850 necelou polovinu (dvacet knih) z dochovaného souboru třiačtyřiceti svazků z předbělohorského období, společně s dalšími mladšími městskými knihami nesporného soudnictví a městského panství okresním soudům v Kadani, Chomutově a Žatci. Z nich byly všechny tyto knihy ve dvou etapách (v roce 1898 a v roce 1935) jako tzv. „patrimoniální a magistrátní priora“ převezeny do Zemského archivu království Českého v Praze.

Tvůrcem prvního odborného uspořádání kadaňského městského archivu byl gymnasiální penzionovaný profesor řečtiny, latiny a němčiny a konzervátor zemského úřadu památkové péče Josef Hofmann. Na pořádání městského archivu začal pracovat v letech první světové války a ukončil je v roce 1919. V letech 1955-1958 byl kadaňský historický městský fond přestěhován z radnice do budovy okresního archivu. K dalšímu ochuzení kadaňských městských knih došlo 28. května 1963, kdy bylo pobožce Státního oblastního archivu Plzeň, sídlící v Kadani ve františkánském klášteře 14 sv. Pomocníků předáno sedm svazků kadaňských protestantských i katolických matrik z let 1558-1744. O pět let později, v únoru 1968, se do Kadaně z Prahy vrátila „patrimoniální a magistrátní priora“ a došlo tak k opětovnému scelení všech úředních knih v nově uspořádaném fondu Archiv města Kadaně.

Pro účely této práce byly kadaňské městské knihy z let 1465-1620 rozděleny do čtyř skupin:

- 1.) knihy městské správy v užším slova smyslu (celkem 11 svazků);
- 2.) knihy nesporného soudnictví (celkem 13 svazků);
- 3.) knihy civilního sporného soudnictví (celkem 11 svazků); a
- 4.) knihy vesnic městského panství (celkem 8 svazků).

Tyto skupiny jsou odvozeny od základního schématu členění městských knih, přihlížejí ale i ke specifickým vlastnostem zkoumaného souboru, v němž nejsou v něm vůbec zastoupeny knihy městského zákonodárství; městského hospodářství; městského soudnictví

trestního; a také část knih městského soudnictví nesporného a sporného. (Podle zmínek z nejrůznějších písemných pramenů lze identifikovat asi třicet konkrétních deperdit; tento počet ovšem nelze považovat za konečný.)

V původní gotické vazbě jsou svázány jen tři exempláře. Desky jednoho z nich (druhé knihy trhů a testamentů, založené v roce 1517) zdobí kolky v rámové borduře, jež používala knihvazačská dílna, působící v Kadani nebo nejbližším okolí, ve které si patrně již od roku 1486 nechal vázat své knihy Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic. Většina knih (celkem 21) má vazbu renesanční, nejčastěji koženou, zdobenou nejčastěji slepotiskovou rámovou kompozicí s pásy. Rámová kompozice s plotnou, s vloženým středním polem či dominantová kompozice se vyskytují jen ojediněle. Méně kvalitními vazbami papírovými nebo pergamenovými byly opatřovány hlavně knihy pro vnitřní potřebu městské kanceláře (zejména radní protokoly a registra korespondence městské rady).

O velikosti knih, druhu a zdobnosti vazeb rozhodoval účel, kvůli kterému byly pořizovány. Šest nejrozměrnějších bylo určeno pro zápisy trhů a testamentů. S výjimkou nejstarší z nich chránily středy a rohy jejich desek plechové puklice a deltoidní nárožnice. Folia těchto šesti knih velikostně přibližně odpovídají archu papíru, nazývaného „*Realle*“ (44,5 x 61,5 cm). Dvě třetiny sledovaných městských knih byly zhotoveny z celých archů formátu „*Reçute*“ (31,5 x 45 cm) nebo jen o něco málo větších; a složky půlarchů tohoto formátu byly použity pro výrobu dalších pěti knih poloviční velikosti.

Papír, použitý pro výrobu kadaňských městských knih v druhé polovině 15. a na počátku 16. století, pocházel z oblastí severní Itálie a Porýní. Před koncem první poloviny 16. století se v Kadani začal užívat papír, pocházející snad z bavorského Schrobenu, z něhož byly kromě jedné zhotoveny všechny knihy, jež začaly být vedeny v letech 1540-1570. V knihách, založených od sedmdesátých do devadesátých let nacházíme filigrány papíren v Řezně a z Ravensburgu; a na přelomu 16. a 17. století se pak naplno prosadila produkce krušnohorských regionálních papíren – ze Schneebergu a Zwenitz v Sasku, a z Chebu, Chomutova a Dolního Žďáru u Jáchymova.

Paleografická analýza zjistila ve zkoumaném souboru 116 písařských rukou. Její výsledky s poměrně velikou přesvědčivostí vymezily v tomto souboru čtyři kompetenčně-provenienční okruhy:

1.) Většinu těchto knih vedli pouze přísežní městští písaři. Výhradně (nebo téměř výhradně) nacházíme jejich ruce v knihách městské správy v užším slova smyslu, ve všech knihách nesporného městského soudnictví a v části knih městského soudnictví sporného.

2.) Další samostatné a od působnosti přísežných městských písařů zcela oddělené písařské centrum je spojeno s úřední činností radních služebníků, poskytujících, jak se zdá,

písařské i jiné služby úřadujícím purkmistrům služby a zajišťujících část písemné agendy při jednáních městské rady.

3.) V oblasti městského sporného soudnictví tvoří izolovanou skupinu čtyři rychtářské knihy. I když se i v nich objevují zápisy, pořízené přísežnými městskými písaři, zajišťovali vedení těchto knih s naprosto jednoznačnou převahou kadaňští městští rychtáři.

4.) Poslední autonomní celek představují gruntovní knihy vesnic městského panství. Jejich charakteristickou zvláštností je široká variabilita písařských rukou. Zápisy do nich pořizovali jak přísežní městští písaři, tak radní služebníci i – a to velice často – bezejmenní „příležitostní“ písaři, pocházející pravděpodobně z řad členů městských rad.

V první části předkládané disertační práce je prezentován model diplomatického popisu a paleografické analýzy organicky uceleného souboru, zahrnujícího všechny dochované městské knihy z dané lokality z časově kompaktního období. Aktuálním jej činí v současnosti probíhající projekt „*LIBRI CIVITATIS dokumentace a zpřístupňování městských knih v České republice*“, zaměřený na pořizování elektronické databáze prohloubených katalogových záznamů městských knih (strukturovaných podobně, jako formulář pro popis kadaňských městských knih, použitý v této práci), které se tak mohou stát výzvou pro další podobně zaměřený výzkum. Za jistou nevýhodu takto koncipovaného modelu může být považována jeho jistá tendence k upřednostňování „archivně-diplomatického“ extenzivního rozsahu před intenzivnějším, hlubším a jemněji laděným ryze diplomatickým popisem jednotlivých městských knih (ten lze ovšem realizovat nezávisle na něm nebo jako jeho další pokračování); ve svém celku se ale tento model ukázal jako způsob, vhodný pro rozšíření dosavadních znalostí o městských knihách o další poznatky.

II. část: Městská správa v Kadani v letech 1465-1620

Na správě Kadaně se od začátku sledovaného období až do konce první čtvrtiny 16. století kromě městské rady podílel osmičlenný sbor tzv. přísežných a čtyřadvacetičlenný sbor obecních starších, vedený městským rychtářem (celkem tedy v těchto třech radách každoročně zasedlo 42 osob). Od roku 1469, kdy získal Kadaň do zástavního držení, zde – místo podkomořího – obnovoval městskou radu Jan Hasištejnský z Lobkovic. Nově dosazená rada pak – již sama podle svého uvážení – jmenovala členy obou uvedených sborů. Mezi těmito třemi radními grémii v Kadani existovala oboustranná personální prostupnost (bývalí konšelé přecházeli do sborů přísežných a obecních starších a naopak); současně je ale také patrná jistá uzavřenost městské rady a sboru přísežných; a častější personální obměny probíhaly, jak se zdá, pouze ve sboru obecních starších.

Mezi červnem 1519 a lednem 1524 došlo v Kadani k reformě městské správy. První z obou časových údajů označuje poslední zmínku o sborech přísežných a starších; druhý pak zaznamenání prvního výskytu nových „menších rad“ – grémií obecních starších a panů z obce (obě měly shodně po dvanácti členech a v čele panů z obce stál městský rychtář). Počet osob, zainteresovaných ročně na činnosti všech tří rad, se tak snížil na šestatřicet. Příčiny této reformy nejsou známy. Po vykoupení z lobkovické zástavy v roce 1519 začal zdejší městské rady opět obnovovat podkomoří. Dobu jejich každoročních obnov určovala skutečnost, že k nim docházelo v rámci širšího procesu renovací rad v českých královských městech. Ta byla rozdělena na několik teritoriálních skupin, které podkomoří či jeho úředníci každoročně ve víceméně pravidelném pořadí navštěvovali. V rámci tohoto systému tak na přelomu první a druhé poloviny 16. století přijížděli do Kadaně dosazovat nové městské rady v podzimních měsících a v letech 1603-1614 pak většinou v dubnu nebo květnu.

Analýza personálních obměn konšelů zřetelně ukázala střídání úzkého okruhu měšťanů v dvanáctičlenném kadaňském konšelském grémiu. Trend k jeho postupnému uzavírání, který se ukazuje ve zvyšujícím se průměrném počtu funkčních období v městské radě, připadajících na jednoho konšela je identický se situací, zjištěnou v Berouně a Táboře; ne zcela se ale shoduje s hodnotami, zjištěnými v Plzni. Zda jsou snižující se frekvence personální rotace městských radních v posledních desetiletích předbělohorské epochy typickým jevem, bude tak muset být ještě předmětem dalšího výzkumu.

K věroučnému rozštěpení kadaňské městské obce na katolickou a evangelickou komunitu došlo v polovině dubna 1526. Od následujícího roku byli do městské rady dosazováni pouze katolíci (ve sborech panů starších a panů z obce se evangelíci udrželi do roku 1535). Na jejich dlouholetém vyloučení z vrcholných orgánů městské správy byl, zdá se, osobně zainteresován Ferdinand I., který evangelíkům účast v městské radě povolil až v září 1543. Jejich politická rehabilitace měla trvalý charakter a až do počátku dvacátých let 17. století zasedali ve všech městských radách a tři z nich v letech 1564-1565 a 1580-1590 také zastávali úřad královského rychtáře.

První evangelický primas stanul v čele kadaňské městské rady již v roce 1547. Až do konce padesátých let 16. století v ní měli mírnou převahu katolíci. Od počátku následujícího desetiletí ale působil v radě vždy nejméně sedm evangelických konšelů a jejich převaha vyvrcholila v letech 1575-1589, kdy v městské radě nalézáme dva, výjimečně tři katolické konšely. Od listopadu 1589 je možné pozorovat soustavný tlak úřadů na omezení evangelických pozic v městské radě, který byl po deseti letech korunován úspěchem, když od roku 1599 katolíci trvale získali většinové zastoupení v radě včetně pozice primasa.

Grémia obecních starších v českých královských městech lze rozdělit do několika velikostních skupin. Nejběžnější byl dvanáctičlenný sbor; Kadaň, společně s Žatcem, Klatovy (a také Českými Budějovicemi) měla čtyřiadvacetičlenný. Dobové zápisy kadaňské provenience z předbělohorské doby vždy důsledně rozlišují mezi tzv. druhou a třetí radou: pány staršími a pány z obce. V knize podkomořského úřadu jsou však nově dosazovaní kadaňští páni starší i páni z obce uváděni pouze v jednom společném seznamu; byli tedy nazíráni jako jedno grémium osob ve stejném právním postavení; a jejich rozdělení do dvou dvanáctičlenných skupin bylo tak čistě interní záležitostí pravidel městské správy v Kadani. Proto se zdá být vhodné důsledně terminologicky diferencovat mezi názvy, užívanými pro každý z kadaňských „nekonšelských“ sborů zvláště (a to místně užívanými označeními „páni starší“ a „páni z obce“), a mezi jejich pojmenováním jako celku – tj. „obecní starší“. Do třicátých let 16. století dosazovala grémia pánů starších a pánů z obce městská rada; nejpозději od roku 1562, ale patrně ještě dříve, začali všechny tři rady dosazovat podkomoří.

Všechny tři rady společně vytvářely funkční systém, v němž i níže postavené sbory pánů starších a pánů z obce byly obsazovány konšely, kteří na čas opustili městskou radu, a zajišťovaly jim tak – na úkor méně vlivných osob – stálou účast na výkonu městské správy. Na radní, působící ve všech třech grémiích městské správy, tak lze pohlížet jako na dvě modelové skupiny. V jedné byly seskupeny osoby, dlouhodobě se podílející na správě města ve všech třech městských radách, aniž by jejich systém trvale opustili; a do druhé patřili radní, činní jen krátkodobě a převážně pouze ve sboru pánů starších a pánů z obce.

Městské rychtáře od druhé poloviny 15. století každoročně instalovali nově dosazení radní; od počátku padesátých let 16. století měl na jejich jmenování vliv i královský rychtář. Funkční období bylo zásadně jednoleté a jen pětina z asi osmdesáti zjištěných městských rychtářů si výkon tohoto úřadu zopakovala. Tři čtvrtiny z nich byli do rychtářského úřadu jmenováni na počátku své kariéry v městské správě; najdeme mezi nimi ale i několik padesátiletých mužů. Stejně jako v Lounech a Brně úřad městského rychtáře nikdy nezastávali právě úřadující konšelé.

Mezi „menšími úřady“ zaujímal významné místo sbor perkmistrů. Měl sedm členů a od většiny ostatních zdejších komisí se odlišoval tříletým funkčním obdobím. Ostatní „menší úřady“ byly obnovovány každoročně. Městskou ekonomiku řídila čtyřčlenná komise „pánů hospodářů“. Dvě komise, složené rovněž výhradně z členů tří úřadujících městských rad, kontrolovaly prodej masa a chleba; další dohlížely na majetek městského špitálu, hospodaření obecní cihelny a vápenky a na provoz městských dvorů v Želině a Milžanech. Obecní sládek a jeho příjmy a výdaje podléhali dozoru úředníka nad bílým pivem. Prostřednictvím tzv.

čtyřmistrů bylo do městské správy zapojeno i řemeslnictvo pětadvaceti kadaňských cechů. Sídelní prostor města byl rozdělen do čtyř městských a devíti předměstských čtvrtí. Na bezpečnost a řádné chování jejich obyvatel dohlíželi v každé z nich dva hejtmani. O vlastnictví venkovských poddaných se v Kadani dělila městská obec s měšťany různými bratrstvy. Venkovské statky těchto tří subjektů byly územně roztrženy a vzájemně promíseny. Žádný zvláštní orgán, určený ke správě městského panství, dochované prameny nezmiňují. Každá vesnice měla vlastního rychtáře a – v závislosti na své velikosti – jednoho až osm přísazných.

Sledování vývoje a proměn správy předbělohorské Kadaně se kromě toho, že poněkud rozšířilo okruh dosavadních znalostí poznatků o dané problematice i kadaňské minulosti, také dotklo dvou aspektů s obecnější platností. Prvním je zjištění úzké funkční personální provázanosti městské rady s nižšími radními grémií; jež patrně nebude pouze kadaňskou anomálií. Studium správy českých měst v předbělohorské době by tak mělo do budoucna zařadit mezi svou metodologickou výbavu komplexní přístup ke všem radním sborům příslušné lokality jako k jednomu celku. S metodologií úzce souvisí i druhý aspekt – docenění možností, které pro poznávání dějin správy českých měst nabízí komparativní přístup. Na poslední vědecké konferenci pražského městského archivu v říjnu 2011 vystoupil s programovou výzvou na jeho systematictější využívání Marek Ďurčanský; a přínosnost komparativního přístupu potvrzují i pozitivní zkušenosti s jeho použitím v druhé části této práce.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny netištěné

Národní archiv Praha

fond Stará manipulace

inv. č. 1596, sign. K 17/5 1-79 – záležitosti města Kadaně

fond Podkomořský úřad

inv. č. 1 – kniha obnov městských rad 1540-1555

inv. č. 2 – kniha obnov městských rad 1603-1614

inv. č. 3 – kniha obnov městských rad 1624-1636

Knihovna františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze, historické fondy

sbírka rukopisů

sign. Rf 13 – Chronica Cadanensia (kadaňská měšťanská kronika z 90. let 16. století)

Státní oblastní archiv Litoměřice

sbírka matrik

sign. L 66/1 – matrika kadaňské evangelické obce, narození 1558-1581

sign. L 66/2 – matrika kadaňské evangelické obce, narození 1582-1622

sign. L 66/4 – matrika kadaňské evangelické obce, sňatky 1558-1622

Státní oblastní archiv Litoměřice – pobočka Žitenice

fond Lobkovicové roudničtí, rodinný archiv

sign. R 4/1 – tzv. kniha členů růžencového bratrstva v Kadani (1505) 1531-1725
(od 20 října 2010 je fond uložen v Lobkowicz Collections, o.p.s, Nelahozeves)

Státní okresní archiv Most

fond Archiv města Most

inv. č. 711 (= kniha č. 521) – kniha trhů 1544-1677

inv. č. 712 (= kniha č. 522) – kniha trhů 1563-1679

Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani

fond Archiv města Chomutova

inv. č. 616 (= kniha č. 555) – kniha trhů 1583-1620

inv. č. 608 (= kniha č. 547) – seznam majitelů právovárečných domů 1802

inv. č. 609 (= kniha č. 548) – seznam majitelů domů ve městě 1819

fond Cech koželuhů Kadaň

inv. č. 1 – potvrzení cechovních statut 1588

fond Cech pekařů Kadaň

inv. č. 1 – potvrzení reformovaného cechovního řádu 1588

fond Cech řezníků Kadaň

inv. č. 1 – potvrzení cechovních artykulí 1636

fond Archiv města Kadaň

uspořádané písemnosti

inv. č. 59 (= kniha č. 1) - nová pamětní kniha zelená 1614-1648 (1660)

inv. č. 60 (= kniha č. 2) – bílá pamětní kniha 1648-1679

inv. č. 61 inv. č. 61 (= kniha č. 3) – kopiář městských privilegií, po roce 1410

inv. č. 131 (= kniha č. 73) – radní protokol a kniha obnov městské rady 1587-1592

inv. č. 150 (= kniha č. 92) – radní protokol 1766-1770

- inv. č. 154 (= kniha č. 96) – radní protokol 1619-1621
 inv. č. 155 (= kniha č. 97) – registra korespondence městské rady 1556-1557
 inv. č. 156 (= kniha č. 98) – registra korespondence městské rady 1557-1559
 inv. č. 157 (= kniha č. 99) – registra korespondence městské rady 1562-1565
 inv. č. 158 (= kniha č. 100) – registra korespondence městské rady 1584-1587
 inv. č. 601 (= kniha č. 543) – kniha přísah městských úředníků 1597-1756
 inv. č. 603 (= kniha č. 545) – rejstřík osob přijatých za měšťany 1595-1759
 inv. č. 609 (= kniha č. 551) – gruntovní knihy vsi Čachovice 1584-1696 (1725)
 inv. č. 626 (= kniha č. 567a) – kniha trhů a testamentů 1465-1522
 inv. č. 627 (= kniha č. 568) – kniha trhů a testamentů (1516) 1517-1563
 inv. č. 628 (= kniha č. 569) – kniha trhů a testamentů 1563-1606
 inv. č. 629 (= kniha č. 570) – kniha trhů 1593-1613
 inv. č. 630 (= kniha č. 571) – kniha trhů 1614-1629
 inv. č. 665 (= kniha č. 606) – smíšená kniha (1513) 1559-1804
 inv. č. 666 (= kniha č. 607) – kniha testamentů 1603-1761
 inv. č. 680 (= kniha č. 621) – kniha splátek za koupené nemovitosti 1542-1634
 inv. č. 681 (= kniha č. 622) – kniha dlužních zápisů 1588-1605
 inv. č. 682 (= kniha č. 623) – kniha dluhů města Kadaně 1588-1681
 inv. č. 683 (= kniha č. 624) – kniha dlužních zápisů 1605-1695
 inv. č. 722 (= kniha č. 663) – kniha dělených pozůstalostí 1580-1602
 inv. č. 723 (= kniha č. 664) – kniha dělených pozůstalostí 1602-1636
 inv. č. 731 (= kniha č. 672) – gruntovní kniha vsi Krásný Dvůrček (1569) 1570-1692
 inv. č. 752 (= kniha č. 693) – gruntovní kniha vsi Roztyly 1584-1786 (1802)
 inv. č. 757 (= kniha č. 698) – gruntovní kniha vsi Úhošťany 1576-1638 (1658)
 inv. č. 766 (= kniha č. 707) – gruntovní kniha vsi Vrchnice 1556-1794 (1801)
 inv. č. 767 (= kniha č. 708) – gruntovní kniha vsi Vrchnice 1610-1842
 inv. č. 783 (= kniha č. 724) – smíšená kniha sporného soudnictví (1461) 1519-1540
 inv. č. 784 (= kniha č. 725) – rychtářská kniha 1544-1558
 inv. č. 785 (= kniha č. 726) – rychtářská kniha 1558-1559
 inv. č. 786 (= kniha č. 727) – rychtářská kniha 1565-1572
 inv. č. 787 (= kniha č. 728) – rychtářská kniha 1579-1601
 inv. č. 791 (= kniha č. 732) – gruntovní kniha vsi Lužice 1548-1692
 inv. č. 792 (= kniha č. 733) – kniha obstavěk (1611) 1612-1662
 inv. č. 793 (= kniha č. 734) – kniha městského soudu 1575-1586
 inv. č. 794 (= kniha č. 735) – kniha městského soudu 1586-1593
 inv. č. 795 (= kniha č. 736) – kniha městského soudu 1592-1605
 inv. č. 796 (= kniha č. 737) – kniha městského soudu 1593-1607
 inv. č. 898 (= kniha č. 839) – *Geschichte der Koeniglichen Stadt Kaadan von Nicolaus Urban von Urbanstadt, K. K. Gefällen-Wache Unterinspector* (dokončeno v Českém Krumlově v prosinci 1841)
 inv. č. 1031 (= karton č. 14) – závěti, odkazy, půjčky, soupisy, pozůstalosti, sirotčí záležitosti 1558-1818
 inv. č. 1375 (= kartony č. 418-420) – zaměstnanci města, osobní spisy 1871-1933
 inv. č. 4270-4280 (= karton č. 804) – soupisy a inventáře městských listin a knih 1668-1898
- neuspořádané písemnosti
Archiv der ehemals königlichen Stadt Kaaden. Urkunden, Bücher, Akten. Geordnet und verzeichnet vom Schulrat Josef Hofmann, Gymnasial-Professor und Konservator des Landesdenkmalamtes für Böhmen. (Dodatky k fondu, karton č. 2.)
 Kniha opisů písemností kadaňských katolíků a evangelíků z let 1524-1593
 Kniha inventářů sirotčích pozůstalostí 1595-1623
 Gruntovní kniha vsi Čermníky 1599-1790 (1801)
 Kniha rozsudků městské rady 1602-1692

Prameny tištěné

- BOROVÝ, Klement (ed.): *Jednání a dopisy konzistoře katolické i utrakvistické. I. díl. Akta konzistoře utrakvistické.* Praha 1868.
- ČELAKOVSKÝ Jaromír (ed.): *Codex iuris municipalis regni Bohemiae II. Privilegia královských měst venkovských z let 1225-1419.* Praha 1895.
- ČELAKOVSKÝ Jaromír – FRIEDRICH, Gustav (edd.): *Codex iuris municipalis regni Bohemiae III. Privilegia královských měst venkovských v království českém z let 1420-1526.* Praha 1948.
- ČELAKOVSKÝ Jaromír (ed.): *Knižky nálezů soudu zemského a komorního z první polovice XVI. století.* In: AČes XIX, Praha 1901, s. 476-651.
- ČELAKOVSKÝ Jaromír (ed.): *Registra soudu komorního 1503-1511.* In: AČes XIII, Praha 1894.
- DVOŘÁK, Radovan – HYKSA, František: *Kniha bílá úzká (městská registra vysokomýtská 1423-1450).* Choceň 1969.
- EBELOVÁ, Ivana – PANÁČEK, Jaroslav – GAJDOŠÍK, Petr (edd.): *Libri civitatis I. Pamětní kniha města České Lípy.* Ústí nad Labem 2005.
- FRIEDRICH, Gustav (ed.): *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I.* Praha 1904-1907.
- MYŠIČKA, Martin – EBELOVÁ, Ivana – HASILOVÁ, Helena (edd.): *Libri civitatis II. Rejstřík stavby děkanského kostela Nanebevzetí Panny Marie v Mostě 1517-1519.* Ústí nad Labem 2006.
- KOCÁNOVÁ, Barbora – TOMAS, Jindřich - a kol. (edd.): *Libri civitatis III. Městská kniha Litoměřic (1341) - 1562 v kontextu písemností městské kanceláře.* Ústí nad Labem, 2006.
- MENDELOVÁ, Jaroslava (ed.): *Libri civitatis V. Knihy měšťanských práv na Novém Městě pražském 1518-1581.* Praha-Ústí nad Labem 2011.
- HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká.* Praha 1541.
- CHALUPA, Aleš – LIŠKOVÁ, Marie – NUHLÍČEK, Josef – RAJTORAL, František (edd.): *Tereziánský katastr český II.* Praha 1966.
- JIREČEK, Josef (ed.): *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína. 5. vyd.,* Praha 1876.
- PALACKÝ, František (ed.): *Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527, čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic, z rukopisů starých vydané.* Praha 1829.
- PALACKÝ, František (ed.): *Dopisy domažlické od roku 1450 do 1509.* In: AČes IV, Praha 1848, s. 230-245.
- PEŠÁK, Václav (ed.): *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620.* Praha 1953.
- SCHLESINGER, Ludwig (ed.): *Die Apologie der Kaadner gegen Georg von Podiebrad.* MVGDDB 13, 1875-76, s. 126-143.
- SCHULZ, Václav (ed.): *Listy do Kouřimě zaslané z let 1422-1525.* In: AČes XVIII a XXI, Praha 1900 a 1903, s. 401-560 a 1-185.
- SCHULZ, Václav (ed.): *Listy do Budějovic zaslané z let 1405-1526.* In: AČes XXI, Praha 1903, s. 186-274.
- Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl II. 1546-1557.* Praha 1880.
- Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl VII. 1586-1591.* Praha 1891.
- Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl VIII. 1592-1594.* Praha 1895.
- NOVÁK, Jan Bedřich (ed.): *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl XV. Sněmy roku 1611. II., Generální sněm na hradě Pražském.* Praha 1929.
- SPÁČIL, Vladimír: *Nejstarší městská kniha olomoucká z let 1343-1420.* Olomouc 1982.
- STEINFÜHRER, Henning (Hg.): *Die Weimarer Stadtbücher des späten Mittelalters. Edition und Kommentar.* (Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Thüringen, Große Reihe, Band 11.) Köln-Weimar-Wien 2005.

Archivní inventáře

BALÁŠOVÁ, Michaela – GAVENDA, Lukáš: *Sbírka missivů a jiných písemností městské kanceláře Kadaň 1447-1496. Inventář. Kadaň 2011.*

VÍTEK, Vladimír: *Archiv města Kadaně 1319-1945 (1953). Inventář. Kadaň 1968.*

Literatura

ARIÉS, Philippe: *Dějiny smrti I. Praha 2000.*

BALÁŠOVÁ, Michaela – ČERNÁ, Eva – GAVENDA, Lukáš – PACHNER, Jaroslav – RAK, Petr – SEMOTANOVÁ, Eva – ŠIMŮNEK, Robert: *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 23 Kadaň. Praha 2011.*

BECK, Friedrich – HENNING, Eckart (hrsg.): *Die archivalische Quellen. Eine Einführung in ihre Benutzung.* (Veröffentlichungen des brandenburgischen Landeshauptarchivs, Band 29.) Weimar 1994.

BĚLOHLÁVEK, Miroslav a kol.: *Dějiny Plzně I. Od počátků do roku 1788. Plzeň 1965.*

BĚLOHLÁVEK, Miroslav: *Hospodářství města Domažlic v první polovině 16. století. ČSPS 64, 1956, s. 46-56.*

TÝŽ: *Mělnické hospodářství před Bílou Horou. ČSPS 63, 1955, s. 147-168.*

TÝŽ: *Městský archiv v Plzni. Průvodce po archivu. Plzeň 1954.*

BĚLOHLÁVKOVÁ, Jana: *Nejstarší dochovaná plzeňská městská kniha soudní z let 1407-1411. SAP 39, 1989, s. 122-125.*

BERÁNEK, Vladimír: *Kniha pamětní Kostelce nad Labem. SSH 21, 1995, s. 67-77.*

BERNAU, Friedrich: *Hassenstein: Ein Beitrag zur Geschichte des Erzgebirgs. B. Leipa 1893.*

TÝŽ: *Nordwestböhmens Grabmonumente. In: Studien und Materialien zur Spezialgeschichte und Heimatskunde des deutschen Sprachgebietes in Böhmen und Mähren, Prag. 1903, s. 615-340.*

BEYERLE, Konrad: *Die deutschen Stadtbücher. Deutsche Geschichtsblätter 11, 1910. Dostupný na <http://www.uni-koeln.de/~ahz26/dateien/beyerle.htm> (staženo 8. 2. 2010).*

BÍLEK, Tomáš V.: *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I. - II., Praha 1882-1883.*

BISINGEROVÁ, Marie – VANĚK, Lubomír: *Agenda kutnohorské městské správy v 16. století ve světle radních manuálů. In: Práce z Okresního archivu v Kutné Hoře, Kutná Hora 1984, s. 1-28.*

BISINGEROVÁ, Marie: *Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů. (Shrnutí dosavadních poznatků). Z pomocných věd historických X. Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války. AUC Philosophica et Historica 1992, č. 1, s. 47-52.*

TÁŽ: *Úřad královského rychtáře v Kutné Hoře a jeho písemnosti. SNM-A 61, 2007, č. 1-2, s. 81-86.*

BIŠKOVÁ, Petra: *Malostranské radní elity na přelomu 16. a 17. století. In: Pražské městské elity středověku a raného novověku - jejich proměny, zázemí a kulturní profil. (DP XXII). Praha, 2004, s. 107-116.*

TÁŽ: *Městská rada na Malé Straně v letech 1547-1650. In: Osm set let pražské samosprávy. (DP XXI). Praha 2002, s. 67-79.*

BLÁHOVÁ, Marie: *Nejstarší městská kniha města Kolína. In: Z pomocných věd historických. In memoriam Zdeňka Fialy, Praha 1978, s. 117-139.*

BOBKOVÁ, Lenka – KONVIČNÁ Jana (red.): *Korunní země v dějinách českého státu. IV. Náboženský život a církevní poměry v zemích Koruny české ve 14. - 17. století. Praha 2009.*

BOBKOVÁ, Lenka: *Renesanční mecenáš, škůdce města nebo oběť víry? In: J. Pánek – M. Polívka – N. Rejchrtová (red.), Husitství – Reformace – Renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela, III. Praha 1994, s. 885-898.*

BOCK, Jiří: *Historický a hospodářsko-správní vývoj Trutnova do roku 1620. SAP 55, 2005, s. 315-378.*

- TÝŽ: *O městské správě v Chrastavě a uchovávání jejích písemností do roku 1850. (Příspěvek k dějinám městského archivu v Chrastavě).* Fontes Nissae. Prameny Nisy 1, 2000, s. 57-70.
- BOLDAN, Kamil – URBÁNKOVÁ, Emma: *Rekonstrukce knihovny Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic. Katalog inkunábulí roudnické lobkovické knihovny.* Praha 2009.
- BRIQUET, Charles-Moise: *Les filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier des leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600. I. – IV.* 2e ed., Leipzig 1923.
- BYSTRICKÝ, Vladimír: *Dvě stříbrské městské knihy.* AČ 40, 1990, s. 220-222.
- CTIBOROVÁ, Miroslava: *Korespondence mezi purkmistrem a radou města Českých Budějovic a purkmistrem a radou města Soběslavi.* TA 11, 2002, s. 147-154.
- ČAREK, Jiří – LŮŽEK, Bořivoj: *Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách.* SAP 18, 1968, s. 452-477.
- ČAREK, Jiří: *Městské a jiné úřední knihy archivu hlavního města Prahy. Přehled.* Praha 1956.
- ČEHOVSKÝ, Petr: *Vazby rychtářských knih olomouckých fojtů z let 1511-1541. Příspěvek k dějinám raně renesanční knižní vazby.* OAS 4, 2006, s. 41-92.
- ČECHOVÁ, Gabriela a kol.: *Soupis starých pozemkových knih.* AČ 11, 1961, s. 6-16.
- ČECHURA, Jaroslav: *České země v letech 1526-1583. První Habsburkové na českém trůně I.* Praha 2008.
- TÝŽ: *České země v letech 1584-1562. První Habsburkové na českém trůně II.* Praha 2009.
- ČELAKOVSKÝ, Jaromír: *Obnovování rad v královských městech v Čechách.* ČČM 53, 1879, s. 88-112 a 258-266.
- TÝŽ: *Úřad podkomořský v Čechách.* Praha 1881.
- ČERNIKOVSKÝ, Petr: *Města severovýchodních Čech jako vrchnosti ve světle konfliktů se svými poddanými (2. polovina 17. a počátek 18. století).* In: *Miscellanea ze semináře starších dějin.* Olomouc, Univerzita Palackého 2005, s. 37-57.
- TÝŽ: *Raně novověké poddanské město jako vrchnost. Náchod a jeho venkovské zázemí v 15 -17. století.* In: J. Kubeš (red.), *Historie 2003. Celostátní studentská vědecká konference, Pardubice 2004,* s. 55-88.
- TÝŽ: *Věnná města severovýchodních Čech a jejich poddaní po třicetileté válce.* In: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova.* Mělník 2004, s. 37-47.
- ČERNÝ, Jan: *Knihy trhových smluv města Nového Strašecí z let 1610-1669.* RHS 4, 2003, s. 39-102.
- TÝŽ: *Korespondence města Rakovníka s Kadani v 16. a 17. století.* In: P. Rak (red.), *COMOTOVIA 2009. Sborník příspěvků z konference věnované 200. výročí regionálních vojenských akcí napoleonských válek (1809-2009),* Chomutov 2010, s. 117-125.
- DOBIÁŠ, Josef: *Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí. Díl III. 2. Doba reformační. Část II. 2.* Praha 1954.
- DOLISTA, Karel: *Předhusitský Nymburk a jeho nejstarší kniha městského soudu.* SAP 26, 1976, s. 139-202.
- DOUŠA, Jaroslav: *Městské rady v Plzni a na Starém Městě pražském v letech 1550-1650. Sociální složení rad v letech 1560-1590.* SAP 32, 1982 s. 321-418.
- TÝŽ: *Měšťané z Domažlic a z Horšovského Týna v městských radách v Plzni a na Starém Městě pražském 1560-1648.* OAD 3, 1979, 48-53.
- TÝŽ: *Poznámky k činnosti městských rad na Starém Městě pražském a v Plzni v letech 1547-1627 a k pobytu císaře Rudolfa II. v Plzni v letech 1599-1600.* In: *Osm set let pražské samosprávy. (DP XXI).* Praha, 2002, s. 55-65.
- TÝŽ: *Seznamy staroměstských konšelů z let 1547-1650.* PSH XIV, 1981, s. 56-119.
- TÝŽ: *Staroměstští konšelé v jiných funkcích městské samosprávy v letech 1571-1602 a 1630-1650.* DP XV, 1997, s. 43-74.
- DRÍMAL, Jaroslav: *Notář Jan Thabrarr.* ČMM 58, 1934, s. 1-144.
- ĐURČANSKÝ, Marek: *Agenda podkomořiho věnných měst a podkomořiho královských měst ve vzájemném porovnání. Několik poznámek k praxi za třicetileté války.* In: *Věnná města za třicetileté*

války a jejich poválečná obnova. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4. - 5. května 2004. Mělník 2004, s. 32-36.

TÝŽ: *Obnovování městských rad v českých královských městech v letech 1624-1636*. In: Osm set let pražské samosprávy. (DP XXI). Praha 2002, s. 93-101.

TÝŽ: *Úřední knihy vedené v rámci podkomořského úřadu jako pramen k výzkumu šlechtických dvorů v období třicetileté války*. SAP 52, 2002, s. 243-256.

DVORSKÝ, František: *O počtu domů v Praze a v královských městech v Čechách v 16.-19. století*. ČČM 56, 1882, s. 57-73.

DVOŘÁK, Miloš: *Městská správa v Českém Brodě a její písemnosti do roku 1623*. SAP 32, 1982, s. 170-224.

TÝŽ: *Městský špitál v Českém Brodě*. APK 1995 s. 3-12.

TÝŽ: *Odbytové problémy městské ekonomiky v 16. století: Český Brod a kutnohorská hornická oblast*. HD 4, 1979, s. 205-248.

EBELOVÁ, Ivana – HOJDA, Zdeněk: *Diplomatické edice raně novověkých pramenů - obrat k lepšímu?* SAP 50, 2000, s. 447-457.

EBELOVÁ, Ivana: *Edice raně novověkých a novověkých písemných pramenů vydaných v letech 2000-2008*. SAP, 2009, s. 584-618.

TÁŽ: *Finanční zajištění městských písařů na příkladech kanceláří v Lounech, Žatci a Domažlicích v 16. a počátku 17. století*. In: Sborník k 70. narozeninám doc. PhDr. Jaroslava Kašpara, CSc. Praha, Karolinum 1999, s. 47-52.

TÁŽ: *Revize soupisu městských knih českých do roku 1526 a jeho rozšíření. Limity vydávání městských knih a pravidla jejich editace*. In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábranský (red.), Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih. Ústecký sborník historický, Supplementum 1. Ústí nad Labem 2010, s. 397-407.

EBERHARD, Winfried: *Kogressionsbildung und Stände in Böhmen 1478-1530*. (Veröffentlichungen des Collegium Carolinum, Band 38.) München 1981.

ECKERT, Alfred: *Biographisches Handbuch zur böhmischen Reformationsgeschichte. Band. II/1. Die deutschen evangelischen Pfarrer der Reformationszeit in Westböhmen*. Bad Rappenau-Obergingern 1974

ERBEN, Karel Jaromír: *Ondřej Puklice ze Vstuh, měštin českobudějovický († 1467)*. ČČM 20, 1846, s. 163-211.

FENCL, Tomáš: *Pořádání knih fondu Archiv města Domažlice*. Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni 2006, Plzeň 2007, s. 72-88.

FIALA, Zdeněk: *Diplomatika jedna - nebo dvě?* AČ 10, 1960, s. 1-21.

FILIP; Václav: *K zpracování archivů měst*. AT 1, 1971, s. 101-114.

FISCHER, Hans: *Die Industrie. Geschichtliche Entwicklung*. (Heimatkunde des Bezirkes Komotau, 2. Band, 3. Heft). Komotau 1934.

FLODR, Miroslav: *Filigranologie. Úvod do studia filigránů*. Brno 1974.

FRANCEK, Jindřich: *Soudní kniha města Jičína z let 1467-1547*. VSH 2, 1992, s. 57-82.

TÝŽ: *Úřad kostelníků v Jičíně a jejich kniha záduší z let 1431-1508*. SAP 31, 1981, s. 75-104.

FRIEDRICH, Jan: *K obnovování městské rady a ostatních přísežných v Horšovském Týně v 17. a 18. století. (Příspěvek k správním dějinám města.)* OAD 1986, s. 48-62.

GAJDOŠÍK, Petr: *Českolipské purkmistrovské rejstříky 1576-1617*. SAP 54, 2004, s. 459-565.

GREGOROVÁ, Helena: *Pozemkové knihy pražské metropolitní kapituly v 16. a 17. století. (Pramen ke sledování zatížení poddaných)*. SAP 29, 1979, 277-318.

HAAS, Antonín: *Městské zřízení ve Velvarech před třicetiletou válkou*. SSH 3, 4, 1959, 1960, s. 5-41 a 1-49.

TÝŽ: *Právní oblasti českých měst*. ČSPS 60, 1952, 15-24.

HALLA, Karel: *Papírenská výroba na Chebsku*. Sborník Chebského muzea 2002, s. 185-203.

HEROLD, Vilém: *O nejstarší městské knize lounské*. SAP 21, 1971, s. 32-92.

- HLAVÁČEK, Ivan: *Kurzgefaßte Geschichte der Erforschung der städtischen Diplomatie in den Böhmischem Ländern*. In: *La diplomatie urbaine en Europe au moyen âge*, Louvain-Apeldoorn 2000, s. 217-227.
- TÝŽ: *Městské kopiáře v Čechách ve středověku, několik všeobecných úvah*. In: M. Hrubá, L. Sulitková, V. Zábranský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*. ÚSH, Supplementum 1, Ústí nad Labem 2010, s. 309-326.
- TÝŽ: *Přehledné dějiny pomocných věd historických v českých zemích*. In: *200 let pomocných věd historických*, Praha 1988, s. 13-136.
- HLAVÁČEK, Petr a kol.: *Minulost a současnost vinařství v Kadani*. Kadaň 2009.
- HLAVÁČEK, Petr: *Architektura, mobiliář a paramenta sakrálních objektů na Kadaňsku ve světle testamentů kadaňských měšťanů (1465-1522)*. In: J. Homolka, – M. Hrubá, – P. Hrubý, – M. Ottová (red.), *Ústecký sborník historický 2004. Gotické umění a jeho historické souvislosti III*. Ústí nad Labem 2004, s. 157-194.
- TÝŽ: *Kadaň mezi středověkem a novověkem. Deset kapitol z kulturních a náboženských dějin severozápadních Čech*, Ústí nad Labem 2005.
- TÝŽ: *Kadaňská kaple na kostnici*. PPŽ 31, 1999, s. 63.
- TÝŽ: *Renesanční sochař Jörg Meyer z Kadaně*. In: M. Hrubá a P. Hrubý (red.), *Renesanční sochařství a malířství v severozápadních Čechách*. Sborník z kolokvia uskutečněného v Muzeu města Ústí nad Labem 25. – 26. listopadu 1999, Ústí nad Labem 2001, s. 235 – 247.
- TÝŽ: *Vinařství na Kadaňsku ve středověku a raném novověku*. In J. Kilián (red.): *Trpké býti zdá se? Víno a vinařství v českých zemích ve středověku a raném novověku*. Mělník 2009, s. 80-86.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy českých zemí od počátků státu po současnost*. Praha 2007.
- HOFFMANN, František: *Archiv, struktura, strukturalismus*. In: *Zpravodaj pobočky České informační společnosti při Státním ústředním archivu v Praze 48*, Praha 2004, s. 35-44.
- TÝŽ: *K oblastem českých práv městských*. StR 14, 1975, s. 27-67.
- TÝŽ: *Kodikologie a elektronicko-digitální zpracování rukopisů*. SAP 54, 2004, s. 249-314.
- TÝŽ: *Správa a městské knihy litomyšlské od 14. do 16. století*. SAP 57, 2007, s. 451-573.
- TÝŽ: *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Praha 2009.
- HOFMANN, Gustav: *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Plzeň – Sušice 1984.
- TÝŽ: *Pořádání a inventarizace městských knih*. AČ 6, 1956, s. 1-24.
- HOFMANN, Josef: *Regesten zur Geschichte des Kaadner Kunstgewerbes in den Jahren 1465-1550*. UH 3, 1928, s. 56-62.
- HOCHENDLINGER, Michael: *Aktenkunde. Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit*. Wien-München 2009.
- HRADLOVÁ, Marie: *Nejstarší městská kniha v Lipníku nad Bečvou a její dva první písaři*. In: PEŠ, Praha 1995, 49-59.
- HRDLÍČKA, Josef: *Otázky bez odpovědí aneb konsenzuální ticho při obnovách městských rad v raně novověkých Čechách*. In: V. Bůžek – J. Dibelka (red.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*. (OH 12.) České Budějovice, 2007, s. 187-220.
- HROCH Miroslav: *Komparativní metoda v marxistické historiografii, možnosti a meze jejího využití*. ČSČH 20, 1972, 631-647.
- HRUBÁ, Michaela: *„Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle.“ Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*. Ústí nad Labem 2002.
- TÁŽ: *Erbovní měšťané – „urozená“ vrstva předbělohorských českých měst? (Životní styl erbovních rodin na příkladu Mrázů z Milešovy v Litoměřicích)*. In: K. Jišová a kol. (red.), *V komnatách paláců, v ulicích měst*. Sborník příspěvků věnovaných Václavu Ledvinkovi k šedesátým narozeninám. Praha, 2007, s. 245-257.
- TÁŽ: *Knihy soudní a pamětní města Ústí nad Labem (1438-1514) v kontextu studia městských knih v severozápadních Čechách*. In: L. Březina, J. Konvičná a J. Zdychinec (red.), *Ve znamení země Koruny české*. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc., Praha 2006, s. 305-313.

TÁŽ: *Měštanské elity v královských městech severozápadních Čech v předbělohorské době*. In: Královská a poddanská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci. Sborník příspěvků z mezinárodního odborného symposia uspořádaného ve dnech 5.-6. října 2001 v Příboře. Ostrava 2002, s. 125-143.

TÁŽ: *Možnosti výzkumu měštanských elit v prostředí královských měst severozápadních Čech*. In: Pražské městské elity středověku a raného novověku - jejich proměny, zázemí a kulturní profil. Praha, 2004, s. 193-210.

TÁŽ: „*Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle.*“ *Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době*. Ústí nad Labem 2002.

HRUBÝ, Petr: *Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic. (Rodinné a majetkové zázemí luteránského předáka v předbělohorských Čechách.)* In: Ústecký sborník historický 2000, Ústí nad Labem 2000, s. 98-131.

TÝŽ: *O obraz sv. Jeronýma. (Poznámka k získávání uměleckých děl do sbírek Rudolfa II.)* In: M. Hrubá a P. Hrubý (red.), *Renesanční sochařství a malířství v severozápadních Čechách*. Sborník z kolokvia uskutečněného v Muzeu města Ústí nad Labem 25.-26. listopadu 1999, Ústí nad Labem 2001, s. 339-344.

TÝŽ: *Vývoj pozemkové držby Bohuslava Felixe Hasištejnského z Lobkovic*. In: *Vlastivědný sborník Kralupska 5*, č. 1 a 2 (Lobkowiczský sešit), Kralupy nad Vltavou 1998, s. 32-50.

CHOCHOLÁČ, Bronislav, *O studiu pozemkových knih*. SPFFBU, řada C, 40, 1993, s. 51-61.

JANÁČEK, Josef: *Doba předbělohorská I., 1526-1547, 1.-2.* Praha 1971-1984.

TÝŽ: *Pivovarnictví v českých královských městech v 16. století*. RČSAV, řada společenských věd 69, 1959, sešit 1.

TÝŽ: *Rudolf II. a jeho doba*. Praha 1987.

TÝŽ: *Rudolfínské drahotní řády. (Příspěvek k dějinám cenové revoluce v Čechách.)* RČSAV, řada společenských věd 67, 1957, sešit 4.

JANČÁREK, Petr: *Města českého Krušnohoří v předbělohorské době*. Ústí nad Labem 1971.

TÝŽ: *Příspěvek ke studiu sociální struktury nově přijatých měšťanů v Kadani v předbělohorské době*. PPŽ 11, 1979, s. 88-96.

JIRÁSEK, Jiří: *Venkovské statky města Brna před Bílou Horou. (Příspěvek k hospodaření královských měst)*. BMD 4, 1962, s. 187-193.

JIRKOVÁ, Pavla: *Jihlavské testamety na přelomu 16.-17. století: prameny pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii*. SAP 60, 2010, s. 3-239.

JORDÁNKOVÁ, Hana – SULITKOVÁ, Ludmila: *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období. (Prosopografická a diplomatická studie)*. SAP 45, 1995, s. 291-510.

TYTĚŽ: *Kompetence brněnských radních v předbělohorské době. Porovnání se situací v dalších moravských královských městech*. In: *Osm set let pražské samosprávy*. Sborník příspěvků z 18. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy (DP XXI). Praha 2002, s. 39-54.

TYTĚŽ: *Kompetence rychtářského úřadu v Brně v předbělohorském období*. In: B. Choholáč – J. Malíř (ed.), *Poceta Janu Janákovi. Předsedovi Matice moravské, profesoru Masarykovy univerzity věnují k sedmdesátinám jeho přátelé a žáci*. Brno 2002, s. 127-147.

TYTĚŽ: *Městští písaři a vrcholná politika čtvrtého stavu. (Na příkladu města Brna)*. ČMM 125, 2006, s. 367-396.

TYTĚŽ: *Městští písaři v Brně v předbělohorském období a jejich sociální postavení. Z pomocných věd historických X. Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války*. AUC Philosophica et Historica 1, 1992, s. 85-90.

TYTĚŽ: *Mobilita městské inteligence v raném novověku. (Na příkladu královského města Brna)*. In: O. Fejtová – V. Ledvinka – J. Pešek (red.), *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848*. (DP XXVII). Praha 2008, s. 395-418.

TYTĚŽ: *Rychtářské knihy z Archivu města Brna jako významné prameny k výzkumu kriminality v raném novověku*. ČMM 120, 2001, s. 175-186.

JUROŠKOVÁ, Lucie: *Hospodářské strategie českomoravské bailie řádu německých rytířů. Příklad chomutovské komendy*. In: J. Homolka – M. Hrubá – P. Hrubý – M. Ottová (red.), *Gotické umění a jeho historické souvislosti III, Ústecký sborník historický 2004*. Ústí nad Labem 2004, s. 125-156.

KADERÁBEK, Josef: *Protireformace Slaného v letech 1610-1635 a její dopad na sociální vazby radních*. *HistDem* 33, 2009, s. 9-44.

KAPAVÍKOVÁ, Marie – VANĚK, Lubomír: *Kutnohorští měšťtí písaři v 15. a 16. století*. Kutná Hora 1984.

KAPAVÍKOVÁ, Marie: *Kutnohorské radní knihy z let 1462-1527 a městská správa v tomto období*. *SAP* 23, 1973, s. 106-155.

TÁŽ: *Příspěvek k organizaci městské správy v Kutné Hoře v 16. století*. *SSH* 16, 1981, s. 57-82.

KAPRAS, Jan: *Poručenství nad sirotky v právu českém*. Praha 1904.

KASTNER, Quido: *Kmetský soud v Litoměřicích v druhé polovině 16. století. (Paleografický a diplomatický rozbor městských knih)*. *SAP* 19, 1969, s. 495-517.

TÝŽ: *Městská správa v Litoměřicích v 16. století*. In: *Stavovský odboj roku 1547*. Pardubice 1999, s. 135-144.

TÝŽ: *Obnovování městské rady v Litoměřicích ve 40. - 80. letech 16. století*. *AL* 1981, Litoměřice 1981, s. 1-59.

KASPAR, Jan: *Knihovna kláštera františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze (dějiny, knižní fond a současný stav)*. In: *Historia Franciscana II., Kostelní Vydří 2005*, s. 225-268.

KATOVSKÁ, Jitka: *Pražský špitál svatého Pavla. Příspěvek k dějinám každodennosti sociálně-charitativního zařízení v raném novověku*. *PSH XXXVII*, 2010, s. 7-52.

KAVKA, František – SKÝBOVÁ Anna: *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech. Počátky obnoveného pražského arcibiskupství 1561-1580*. Praha 1969.

KEITEL Christian und KEYLER Regina (Hrsg.): *Serielle Quellen in südwestdeutschen Archiven*. Stuttgart 2005.

KILIÁN, Jan: *Mělnické registrum kšaftovní z let 1491-1536 - dosud nevyužitý pramen*. In: *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití. Sborník příspěvků z konference uspořádané 30. listopadu 2005 Archivem hlavního města Prahy a Historickým ústavem Akademie věd České republiky*. Praha 2006, s. 231-241.

KLECANDA, Vladimír: *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku*. *ČAS* 6, 1925, s. 1-125.

TÝŽ: *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*. *ZČZA* 7, 1937, s. 71-96.

KLUGE, Reinhard: *Das Stadtbuchinventar in den neuen Bundesländern. Entstehung, Aufbau, Stand, Aufgaben*. In: Jürgen Sarnowsky (Hg.), *Verwaltung und Schriftlichkeit in den Hansestädten*. (Hansische Studien; Bd. 16.) Trier 2006, s. 65-70.

KLUGE, Reinhard: *Stadtbücher im Archivwesen der DDR*. *Archivmitteilungen*, 38 1988, s. 90-95.

KOLDA, Vlastimil: *Korespondence Petra Voka z Rožmberka s městem České Budějovice v letech 1592-1611 v písemnostech českobudějovického městského archivu (registář)*. *AT XII*, 2001, s. 91-126.

TÝŽ: *Listy purkmistra a rady města Hradiště hory Tábor do Českých Budějovic, část 1. – 1505 až 1538*, *TA* 8, 1997-1998, s. 37-46.

TÝŽ: *Listy purkmistra a rady města Hradiště hory Tábor do Českých Budějovic, část 2. – 1505 až 1538 - dodatek*, *TA* 9, 1999, s. 121-129.

TÝŽ: *Listy purkmistra a rady města Hradiště hory Tábor do Českých Budějovic, část 2. – 1538 až 1550*, *TA* 10, 2000-2001, s. 291-319.

KOPEČKOVÁ, Jana: *Předbělohorská kniha kšaftů města Domažlic a možnost jejího využití k výzkumu každodenního života*. *Západočeský historický sborník* 6, 2000, s. 117-144.

KOŠŤÁL, Miloslav: *Děčínské městské knihy v 16. století*. *SAP* 21, 1971, s. 519-543.

TÝŽ: *Město Děčín a jeho správa do 16. století*. In: *Z minulosti Děčínska I*, 1965, s. 77-105.

KOTYZA, Oldřich – SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich (red.): *Dějiny města Litoměřic*. Litoměřice 1997.

KOVÁŘ, Daniel: *Tragédie Ondřeje Puklice. Budějovický purkmistr a jeho zavraždění 25. května 1467*. Praha 2006.

- KRÁL, Adalbert, Ritter von Dobrá Voda: *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien. Genealogisch-heraldisches Repertorium sämtlicher Standeserhebungen, Prädicate, Beförderungen, Incolats-Erteilungen, Wappen und Wappenverbesserungen des gesamten Adels der Böhmisches Krone mit Quellen und Wappen.Nachweisen.* Reprint vydání z roku 1904, Brno 2005.
- KRATOCHVÍL, Miloš: *Šestipanské úřady v Starém a Novém městě pražském do r. 1547 a jejich knihy.* SPDHMP VI, 1930, s. 149-264.
- KRAUS Z KRAUSENTHALU, Martin: *Knížka obsahující stav městský, která by v trvanlivé podstatě zachován býti mohl, co k němu přináleží i jakým způsobem zase k zkáze a zahynutí přichází.* Praha 1602.
- KREUZ, Petr: *K charakteristice procesního projednávání trestních případů v českých městech doby předbělohorské.* In: Hrdelní soudnictví v českých zemích v 16.-18. století. Sborník příspěvků z konference, konané v Pardubicích 21.-22. 9. 1995. Pardubice 1996, s. 63-99.
- TÝŽ: *Stav a perspektivy vydávání smolných knih a příbuzných pramenů k dějinám hrdelního soudnictví v českých zemích.* In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábranský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih.* Ústí nad Labem 2010, s. 213-240.
- KRŠKA, Ivan: *Městští písaři v Lipníku nad Bečvou do zrušení magistrátu.* AUC Philosophica et Historica (Z pomocných věd historických X. Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války). 1, 1992, s. 91-95.
- KŘESADLO, Karel: *Městské rady v Jihlavě v 16.-18.století.* VSV 10, 1996, s. 65-72.
- TÝŽ: *Správa a soudnictví ve Slaném v polovině 16. století.* SSH 10, 1975, s. 173-182.
- KŘESADLO, Vít: *Jihlavská česká městská registra v letech 1573-1574.* ZM 1, 1997, s. 88-93.
- KUBÁK Jaroslav: *Městská rada Českých Budějovic během XVI. a počátkem XVII. století.* JSH 27, 1958, s. 81-89, 109-121.
- KUBÍČEK, Jaromír (red.): *Bibliografie k dějinám měst České republiky.* Brno 1997.
- KULHÁNEK, František: *Dějiny královského města Nymburka.* Nymburk 1911.
- KŮRKA, Pavel B.: *Kostelníci, úředníci, měšťané. Správa farnosti v utrakvismu.* Praha 2010.
- TÝŽ: *Volení a v obci vyhlášení? Vztah městské a zádušní správy v utrakvismu - základní přehled.* In: L. Březina, J. Konvičná a J. Zdychinec (red.), *Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.,* Praha 2006, s. 305-313.
- KUX, Johann: *Verwaltungsgeschichte der Stadt Olmütz.* Olmütz 1942.
- LHOTÁK, Jan: *K vývoji městské správy v Sušici od nejstarších dob do roku 1850. I-II.* MZK 43 a 44, 2008 a 2009, s. 13-78 a 139-193.
- LUDWIG, Karl: *Die Alt-Karlsbader Rats- und Ämter-Verneuerung.* MVGDB 51, 1913, s. 15-82.
- MACEK, Josef: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526). 1.-4.* Praha 1992-1999.
- TÝŽ: *Víra a zbožnost jagellonského věku.* Praha 2001.
- MÁCOVÁ, Libuše: *Městská správa v Táboře na počátku 17. století.* In: Sborník k 550. výročí vzniku města, Tábor 1970, s. 50-74.
- MACHÁČEK, Fridolín: *Městská rada a městská kancelář v Plzni v XVI. století.* In: Sborník k 60. narozeninám dr. J. B. Nováka, Praha 1932, s. 233-261.
- TÝŽ: *Městský soud a městský rychtář v Plzni v XVI. stol.* In: Sborník prací věnovaných prof. dru. Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám 1871-1931. Praha 1931, s. 247-258.
- MAREŠ, Jan: *Soudní knihy středověkých měst v ediční praxi – minulost s budoucností?* In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábranský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih.* Ústí nad Labem 2010, s. 253-260.
- TÝŽ: *Vydání při obnovování městské rady v Lounech na přelomu 16. a 17. století.* SOAL VII, 1995, s. 37-42.
- MARÍK, Antonín: *Správa města, písaři a archiv Karlových Varů.* SAP 48, 1998, s. 105-187.
- MATLAS, Pavel: *Sociální původ, vzdělání, kariérní strategie a motivace patrimoniálních úředníků na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století.* SAP 61, 2011, s. 435-463.
- MEISNER, Heinrich Otto: *Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit.* 2. durchg. Aufl., Leipzig 1952.
- TÝŽ: *Archivalienkunde vom 16. Jahrhundert bis 1918.* Göttingen 1969.

- MENDELOVÁ, Jaroslava: *Osmipanský úřad na Starém Městě pražském do roku 1637*. PSH XVII, 1984, s. 90-104.
- TÁŽ: *Rada Nového Města pražského v letech 1600-1650*. PSH XXIX, 1996, s. 59-106.
- TÁŽ: *Rady Nového a Starého Města pražského v letech 1547-1602*. In: *Pražské městské elity středověku a raného novověku – jejich proměny, zázemí a kulturní profil* (DP XXII.) Praha, 2004, s. 97-105
- TÁŽ: *Soupis úředníků osmipanského úřadu na Starém Městě pražském (do roku 1636)*. DP II, 1981, s. 144-189.
- TÁŽ: *Staroměstské a novoměstské rady v první polovině 17. století*. In: *Osm set let pražské samosprávy*. (DP XXI.) Praha 2002, s. 81-91.
- TÁŽ: *Zpřístupňování rukopisů v Archivu hlavního města Prahy*. In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Záborský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*. Ústí nad Labem 2010, s. 151-164.
- Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310-1526. Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526. Katalog*. In: AUC, Philosophica et Historica 4, Praha 1963.
- MEZNÍK, Jaroslav: *Praha před husitskou revolucí*. Praha 1990.
- MÍKA, Alois: *Sociálně ekonomická struktura českých zemí před třicetiletou válkou*. SH 21, 1974, s. 41-74.
- MIKULEC, Jiří: *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*. Praha 2000.
- TÝŽ: *Města a vesničky poddaní v pobělohorské době*. In: *Česká města v 16.-18. století*. Sborník příspěvků z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990. Praha 1991, s. 139-151.
- MUŽÍK, Petr: *Historický a správní vývoj města Domažlic do počátku husitské revoluce*. MZK 13 1976, s. 165-187.
- TÝŽ: *Hospodářství a správa města Domažlic za třicetileté války*. MZK 16, 1980, s. 199-219.
- TÝŽ: *Městská kancelář, správa a hospodářské poměry v Domažlicích v 16. a na počátku 17. století*. SAP 27, 1977, s. 53-109.
- MYŠÍČKA, Martin: *Statuta potravinářských řemesel královského města Mostu ze 16. – 18. století. (Příspěvek k dějinám cechů)*. In: M. Hrubá (red.), *Města severozápadních Čech v raném novověku* (Acta Universitatis Purkynianae 55). Ústí nad Labem, 2000, s. 133-148.
- NECHVÁTAL, Bořivoj: *Hospodářské postavení Loun v polovině 16. století. Příspěvek k hospodářskému postavení měst v 16. století*. SAP 16, 1966, s. 420-497.
- NEUDERTOVÁ, Michaela: *Život a dům Mistra Adama Cholossia Pelhřimovského, písaře královského města Loun*. OH 1, České Budějovice 1991, s. 129-146.
- NOVOTNÝ, David: *Královští rychtáři ve věnných městech v předbělohorském období na příkladu Chrudimi, Vysokého Mýta a Poličky*. PH 16, 2008, s. 49-101.
- NOVÝ, Luboš (red.): *Dějiny techniky v Československu do konce 18. století*. Praha 1974.
- NOVÝ, Rostislav: *Městská diplomatika v Čechách a na Moravě do poč. 16. stol.* In: J. Šebánek a kol., *Česká diplomatika do roku 1848*, skripta, 2. vyd., Praha 1984, s. 156-176.
- NUHLÍČEK, Josef (red.): *Státní ústřední archiv Praha. Průvodce po archivních fondech II*. Praha 1955.
- NUSKA, Bohumil: *Typologie českých renesančních vazeb. Terminologie, slohové určování a datování materiálu*. In: *Historická knižní vazba 3-4*, Liberec 1965, s. 19-145.
- O starých pozemkových knihách v archivu zemském uložených*. ZZAKČ 1, 1906, s. 153-163.
- PACHNER, Jaroslav – RAK, Petr: *Chomutovská uličnice. Stavebně-územní proměny a vývoj názvů ulic v Chomutově, Horní Vsi a Spořicích*, Chomutov 2005.
- PALACKÝ, František: *Městská profesionální inteligence v době předbělohorské*. Sborník PF, řada dějepisná, Ústí nad Labem 1971, s. 5-60.
- TÝŽ: *Obyvatelstvo českých měst a školní vzdělání v 16. a na počátku 17. století*. ČsČH 18, 1970, s. 345-370.

- PALACKÝ, František: *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků zemských i dvorských ve království Českém od nejstarších časů až do nynějška. (Doplnil Jaroslav Charvát).* In: Dílo Fr. Palackého, sv. 1, Praha 1941.
- PAŘEZ, Jan: *Lounská městská správa a její úředníci 1418-1442 ve světle diplomatického materiálu lounské provenience.* SOAL III, Louny 1990, 14-30.
- PÁTKOVÁ, Hana: *Album scripturae medii aevi posterioris. Bohemia septentrionalis. Album pozdně středověkého písma. Severní Čechy. Svazek VI. Kniha trhů a testamentů města Kadaně 1465-1522. Kniha pamětní města Ústěka 1513-1594. Kniha soudní a pamětní města Hošťky 1494-1578.* Dolní Břežany 2006.
- TÁŽ: *Bratrstvie ke cti Božie. Poznámky ke kultovní činnosti bratrstev a cechů ve středověkých Čechách.* Praha 2000.
- TÁŽ: *K diferenciaci individuálního rukopisu v užitkovém písmu téhož písaře. Příklad z Horažďovic.* In: Z. Silagiová – H. Šedinová – P. Kitzler (red.), *Pulchritudo et sapientia. Ad honorem Pavel Spunar.* Praha 2008, s. 244-250.
- TÁŽ: *Tzv. kniha růžencového bratrstva v Kadani jako pramen pro dějiny zbožnosti na sklonku středověku,* PB 5, 2009, s. 169-175.
- PÄTZOLD, Stefan: *Amtsbücher des Mittelalters. Überlegungen zum Stand ihrer Forschung.* Archivalische Zeitschrift 81, 1998, s. 87-111.
- PELIKÁN, Čestmír: *Registra městské korespondence města Chlumce nad Cidlinou z let (1610) 1614-1649.* Sborník prací východočeských archivů 13, 2009, s. 131-162.
- PEŠEK, Jiří: *Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života.* OH 1, České Budějovice 1991, s. 30-42.
- PETR, Stanislav: *Nejstarší židovská kniha města Kolína z let 1598-1729 a správa města v tomto období I.* PMK 5, 1989, s. 39-92.
- PETRÁŇ, Josef (red.): *Dějiny hmotné kultury I. 2. Kultura každodenního života od 13. do 15. století.* Praha 1985.
- PETTER Andreas: *Mittelalterliche Stadtbücher und ihre Erschließung. Grundlagen und Gestaltung quellenkundlicher Arbeiten zur mitteldeutschen Überlieferung, in: Sachsen und Anhalt. Jahrbuch der Historischen Kommission für Sachsen-Anhalt, 24 2002/2003) s. 189-245.*
- PFLEGEROVÁ, Štěpánka: *Vznik a vývoj paumistrovského úřadu v Plzni.* MZK 42, 2007, s. 52-111.
- PICCARD, Gerhard: *Die Kronen-Wasserzeichen. Findbuch I der Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart.* Stuttgart 1961.
- TÝŽ: *Die Turm-Wasserzeichen. Findbuch III.* Stuttgart 1970.
- TÝŽ: *Wasserzeichen Dreieberg. Findbuch XIV, Teil 2.* Stuttgart 1996.
- TÝŽ: *Wasserzeichen Frucht. Findbuch XIV.* Stuttgart 1983.
- TÝŽ: *Wasserzeichen Schlüssel. Findbuch VIII.* Stuttgart 1979
- PLACHT, Otto: *České daně 1517-1652.* Praha 1924.
- PLETZER, Karel: *Násilný převrat v Českých Budějovicích v květnu 1467.* JSH 64, 1995, s. 74-83. *Poddanská města v systému patrimoniální správy.* Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12. - 13. září 1995. Ústí nad Orlicí, 1996.
- POHL-RESL, Brigitte: *Rechnen mit der Ewigkeit. Das Wiener Bürgerspital im Mittelalter.* MIÖG, Ergänzungsband 33. Wien 1996.
- POLÁK, Stanislav: *Knihy pozemkové a knihy městské. (Poznámka k diplomatické terminologii).* AČ 16, 1966. s. 208-215.
- TÝŽ: *Několik poznámek k „Několika poznámám...“.* AČ 17, 1967, s. 218-219.
- TÝŽ: *Trhová kniha města Příbramě z let 1512-1553.* SAP 19, 1969, s. 518-540.
- TÝŽ: *Trhové knihy českých poddanských měst v I. polovině 16. století.* SAP 18, 1968, s. 412-452.
- PRAŽÁK, Jiří: *O metodě diplomatického studia městských knih.* AČ 2, 1953, 145-162, 205-227.
- PROCHÁZKA, Vladimír: *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století.* Praha 1963.
- RAK, Jiří: *Vývoj utrakvistické správní organizace v době předbělohorské.* SAP 31, 1981, s. 179-206.
- RAK, Petr – WOLF, Jiří: *Andreas Augustin Fiedler. (Barokní historik z Chomutova).* In: PB 4, 2007, s. 146-162.

RAK, Petr: *Archiv, knihovna a muzeum: intergrace terciární sféry do městského úřadu v Chomutově po první světové válce*. In: P. Rak (ed.), COMOTOVIA 2002. Sborník příspěvků z konference věnované výročí 750 let první písemné zmínky o existenci Chomutova (1252-2002), Chomutov 2003, s. 139-148.

TÝŽ: *Frajkauf v pondělí po Moudrosti Boží. (K vykoupení Chomutova z poddanství v letech 1605-1606.)* In: P. Rak (red.), Comotovia 2005. Sborník příspěvků s konference věnované výročí 400 let vykoupení Chomutova z poddanství (1605-2005), Chomutov 2006, s. 89-132.

TÝŽ: *Inventarizace pozůstalostí v předbělohorském Chomutově*. In: M. Hrubá (red.), Města severozápadních Čech v raném novověku (Acta Universitatis Purkynianae 55). Ústí nad Labem, 2000, s. 34-53.

TÝŽ: *K počátkům reformace v Kadani*. PPŽ 22, 1990, s. 97-103.

TÝŽ: *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465-1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. do počátku 17. století*. SAP 48, 1998, s. 3-106.

TÝŽ: *Kadaňský incident z roku 1467*. In: M. Hrubá (red.), Věra nebo vlast? Exil v českých dějinách raného novověku. Ústí nad Labem 2001, s. 20-43.

TÝŽ: *Přemyslovská Kadaň ve světle písemných pramenů*. MZK 33, 1998, s. 51-80.

TÝŽ: *Rokle, Pokutice, Zásada u Rašovic*. Chomutov 2001, s. 30-31.

TÝŽ: *Rudolf Wenisch a diplomatika městských knih*. In: H. Pátková (red.): Česká beseda o německých badatelích v oblasti pomocných věd historických, archivnictví a edic historických pramenů, Praha 2000, s. 33-39.

TÝŽ: *Rudolf Wenisch a Sudetendeutsches Archiv. Příběh z prehistorie ediční řady Sudetendeutsche Geschichtsquellen*. In: L. Březina, J. Konvičná a J. Zdychinec (red.), Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc., Praha 2006, s. 637-647.

REHME, Paul: *Stadtbücher des Mittelalters*. Leipzig 1927.

TÝŽ: *Über Stadtbücher als Geschichtsquelle*. Halle a. d. S. 1913.

REZEK, Antonín: *Statky, zkonfiskované r. 1547 a jich rozprodávání*. PAM 10, 1876, s. 451-482.

ROEDL, Bohumír: *Stavební podnikání města Louny před Bílou Horou*. SOAL V, Louny 1992, s. 35-41.

TÝŽ: *Úřad perkmistrů v Lounech v průběhu 16. - 18. století*. SAP 53, 2003, s. 3-59.

TÝŽ: *Vademecum městské správy v Lounech v letech 1573-1727*. Ústí nad Labem, 2004.

TÝŽ: *Vinohradnictví v Žatci do začátku třicetileté války*. ČSPS 116, 2008, s. 29-38.

TÝŽ: *Žatecká rodina Hošťálků z Javořice*. Žatec 1997.

ROUBÍK, František – HAAS, Antonín – KOLLMAN, Josef – FIALA, Zdeněk: *Slovníček archivní terminologie*. Praha 1954.

ROUBÍK, František: *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547 až 1783*. SPDHMP VI, 1930, s. 265-355.

TÝŽ: *Místodržitelství v Čechách v letech 1577-1749*. SAP 27, 1967, s. 539-603.

ROUČKA, Bohuslav: *Špitály, jejich majetek, správa a postavení v daňovém systému českého feudalismu*. PHS 12, 1966, s. 49-90.

RŮŽIČKA, Jindřich: *Městská správa a její písemnosti v l. 1526-1848*. In: Jindřich Šebánek a kol., Česká diplomatika do roku 1848, skripta, 2. vyd., Praha 1984, s. 292-305.

SEDLÁČEK, August: *Děje města Čáslavě*. Praha 1874.

TÝŽ: *Hrady, zámky a tvrze království Českého, XIV. díl*. 3. vyd., Praha 1995.

SEKOTOVÁ, Věra: *Lanškroun a jeho správa ve 2. polovině 16. století do roku 1631*. AUC Philosophica et Historica 1, 1992, (Z pomocných věd historických X. Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války), s. 129-134.

SCHLESINGER, Ludwig: *Das Kaadner Copialbuch*. MVGDB 11, 1873, s. 193-198.

SKOŘEPOVÁ, Markéta: *Gruntovní knihy 19. století na příkladě panství Nový Rychnov*. AČ 60, 2010, s. 344-359.

SMOLOVÁ, Věra: *Rada Starého Města pražského v letech 1650-1715*. PSH XXIV, 1991 s. 5-37.

SPÁČIL, Vladimír: *K pořádání a inventarizaci knih Archivu města Olomouce v letech 1862-1975*. In: Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1977, Olomouc 1978, s. 30-37.

TÝŽ: *Pisáři a kanceláře města Olomouce do roku 1786*. Olomouc 2001

- TÝŽ: *Počátky městského archivu a měšťtí písaři v Olomouci do 17. století*. AUC Philosophica et Historica 1, 1992, (Z pomocných věd historických X. Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války), s. 135-140.
- SPÁČILOVÁ, Libuše: *Olomoucký písař Jindřich Polan a jeho soudní řád z roku 1550*. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*. Brno 2005, s. 131-138.
- STARÝ, Václav: *Přehled vývoje městské správy v Prachaticích v 16. století*. Vlastivědný sborník muzea Šumavy 4, 2001, s. 50-59.
- STEJSKAL, Aleš: *Prosopografická analýza rožmberského a švaberského úřednictva (1550-1616). Model a jeho fungování*. SAP 44, 2004, s. 323-458.
- STERNECK, Tomáš: *Obnovování českobudějovické městské rady za třicetileté války*. JSH 74, 2005, s. 104-150.
- TÝŽ: *Vabank budějovického primátora. „Vždy věrné“ královské město a stavovské povstání 1618-1620*. ĎaS 31, 2009, č. 2, s. 22-25.
- STOCKLÖW, Franz J.: *Der ehemalige Weinbau bei Kaaden*. MVGDB 5, 1865, 130-131. MVGDB 18, 1880, 233-235.
- TÝŽ: *Das Buch der Heimat. Der Bezirk Kaaden in seiner Gegenwart und Vergangenheit. I. Allgemeiner Theil. II. Besonderer Theil*. Kaaden s. d. [1890].
- STRÁNSKÝ, Pavel: *O státě českém. Respublica Bojema*. Přeložil Bohumil Ryba. 3. vyd., Praha 1946.
- SULITKOVÁ, Ludmila: *Městské úřední knihy z Archivu města Brna 1343-1619. Katalog. Úvodní svazek, I.-III svazek*. Brno 1998-2003.
- TÁŽ: *Měšťané, jejich společenství a elity v Brně v předbělohorském období*. In: *Královská a poddanská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci*. Sborník příspěvků z mezinárodního odborného sympozia uspořádaného ve dnech 5.-6. října 2001 v Příboře. Ostrava 2002, s. 115-123.
- TÁŽ: *Patriciát nebo vrchní vrstva? Zamyšlení nad charakterem horní vrstvy městského obyvatelstva v Brně v předbělohorském období*. In: *Notum facimus universis collegis...* K životnímu jubileu Ludmily Sulitkové. Ústí nad Labem 2006, s. 203-218.
- TÁŽ: *Stav a perspektivy zpřístupňování městských knih v českých zemích (středověk a raný novověk)*. In: *M. Hrubá – L. Sulitková – V. Záborský (red.), Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*. Ústí nad Labem 2010, s. 27-38.
- TÁŽ: *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*. (Práce z Archivu Akademie věd ČR, sv. 17), Praha 2004.
- SVĚRÁK, Vlastimil: *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1574-1576*. TA 10, 2000-2001, s. 321-326.
- TÝŽ: *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1579-1584*. TA 11, 2002, s. 155-186.
- TÝŽ: *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1584-1588*. TA 12, 2003-2004, s. 197-212.
- TÝŽ: *Korespondence mezi Tábořem a Jihlavou v předbělohorské době. České listy dochované v jihlavské městské registratuře*. TA 9, 1999, s. 131-150.
- TÝŽ: *Listy zaslané jihlavskou městskou radou do Tábora v letech 1588-1591*. TA 13, 2007, s. 125-141.
- SVOBODNÝ Petr – HLAVÁČKOVÁ Ludmila: *Pražské špitály a nemocnice*. Praha 1999.
- ŠEBÁNEK, Jindřich: *Desetipanský úřad Starého města a jeho knihy. (Z dějin městské správy a diplomatiky městských knih)*. SPDHMP V-2, 1933, s. 767-930.
- ŠIMŮNEK, Robert: *Správní systém šlechtického dominia v pozdně středověkých Čechách. Rožmberská doména 1418-1472*. Praha 2005.
- ŠMAHEL, František: *Táborská obec a městská samospráva v letech 1420-1452*. HT 6-7, 1983-1984, s. 145-180.
- TÝŽ: *Základy města: Tábor 1432-1452*. HT 5, 1982, 7-134.
- ŠMÍDOVÁ, Romana: *Podbořanská městská rada v letech 1553-1618*. In: *M. Hrubá (red.), Města severozápadních Čech v raném novověku (Acta Universitatis Purkynianae 55)*. Ústí nad Labem, 2000, s. 189-210.

- TOMAS, Jindřich: *Evidence obyvatelstva a zapisování jednání městské rady v první polovině 16. století*. DP IV, 1984, s. 200-202.
- TOMEK, Václav Vladivoj: *Dějepis města Prahy 5 - 11*. 2. vyd., Praha 1891-1897.
- TÝŽ: *Knihy Starého města pražského od roku 1310*. ČČM 18, 1844, s. 566-588.
- TOŠNEROVÁ, Marie: *Berounské knihy inventářů a testamentů z předbělohorského období*. MB 9, 2006, s. 20-38.
- TÁŽ: *Kronika města Kadaně v kontextu předbělohorského dějepisectví*. StR 39, 2009, s. 331-338.
- TÁŽ: *Kroniky českých měst z období raného novověku*. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska*. Sborník z 17. odborné konference, Olomouc, 5.-6. listopadu 2008. Olomouc 2009, s. 175-185.
- TÁŽ: *Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526-1620*. Praha 2010.
- TÁŽ: *Městská správa a hospodářství v Berouně v polovině 16. století*, MB 1, 1998, s. 9-20.
- TRACHTOVÁ, Jolande: *Vedení knih v městské kanceláři města Český Krumlov ve 2. polovině 16. století*. In: *Okresní archiv v Českém Krumlově 1983-1988, Český Krumlov 1989*, s. 13-30.
- TRANTÍREK, Miroslav: *Vliv státu na vývoj městských a gruntovních knih na Moravě a ve Slezsku do roku 1849*. SAP 10, 1960, č. 2, s. 105-181.
- TRUHLÁŘ, Antonín – HRDINA, Karel – HEJNIC, Josef – MARTNÍNEK, Jan: *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 5. S – Ž*. Praha 1982.
- TURČÍN, Oldřich: *Několik poznámek k článku „Knihy pozemkové a knihy městské“*. AČ 17, 1967, s. 98-101.
- UHLÍŘ, Zdeněk: *Prokop písař. Úředník nebo intelektuál?* In: O. Fejtová – V. Ledvinka – J. Pešek (red.), *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848*. (DP XXVII.) Praha 2008, s. 69-78.
- TÝŽ: *Teorie a metodologie elektronicko-digitálního zpracování rukopisů a hybridní knihovna*. Praha 2002.
- URBAN VON URBANSTADT, Nicholas: *Die Urgeschichte der königliche Stadt Kaaden*. In: GBKSK I, Komotau 1869, s. 102-121.
- TÝŽ: *Lebensgeschichte des Stadtschreibers Johann Sandel*. In: GBKSK II, Komotau 1870, s. 143-152.
- URBANOVÁ, Miroslava: *Šestipanští úředníci Starého a Nového Města pražského v letech 1547-1628*. DPl, 1980, s. 102-125.
- VÁLKOVÁ-FRÝZOVÁ, Marie: *Úřad perkmistra pražských viničních hor*. SPDHMP VI, 1930, s. 1-148.
- VANČURA, Jindřich: *Dějiny někdejšího královského města Klatov. I. díl, 2. část. Vnitřní život v Klatovech za doby utrakvistické*. Klatovy 1933-1936.
- VANIŠ, Jaroslav: *Hospodaření královského města Loun v druhé polovině 15. století. Příspěvek k městskému hospodaření královských měst v Čechách*. Praha 1979.
- TÝŽ: *Od lounského městského písaře Jana ze Žlutic k pánům Světeckým z Černčic*. SOAL II, 1988, s. 21-30.
- VÁVRA, Josef: *Dějiny královského města Kolína nad Labem*. Kolín 1888.
- VERBÍK, Antonín: *Rychtářské knihy města Znojma z první poloviny 15. století*, SAP 31, 1981, s. 53-74.
- VOBRÁTILKOVÁ, Hana: *Knihy sporného soudnictví Starého Města pražského před rokem 1620*. PSH XXXIII, 2004, s. 25-80.
- VOJTÍŠEK, Václav: *Manuály radní Nového Města pražského z let 1548 až 1553 a jejich písaři*. In: *Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška*, Praha 1953, s. 11-51.
- TÝŽ: *O studiu městských knih českých*. In: *Výbor rozprav a studií Václava Vojtíška*, Praha 1953, s. 52-85.
- TÝŽ: *Soud a rada v královských městech českých*. In: *Výbor rozprav a studií*, Praha 1953, s. 240-272.
- VOLF, Miroslav: *Nástin správy české berně v době předbělohorské*. In: *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl XI/2, část 1*. Praha 1941.

- TÝŽ: *Vývoj gruntovní knihy ve světle zákonů a hospodářských instrukcí*. ZČZA 13, 1939, s. 43-108.
- VONDRÁČEK, Milan: *Městská diplomatika a správa v českých zemích do druhé světové války*. AČ 41, 1991, s. 99-103
- VOREL, Petr: *Královská věnná města v systému českých měst 16. století*. In: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4. - 5. května 2004. Mělník, 2004, s. 16-21.
- TÝŽ: *Velké dějiny zemí Koruny české VII. (1526-1618)*. Praha 2005.
- TÝŽ: *Ze života pardubických primátorů předbělohorské doby. (Jeroným Žatecký a jeho rodina)*. VSH 4, 1994, s. 75-90.
- VYBÍRAL, Zdeněk: *Mocenské elity v tábořské obci doby předbělohorské. Prosopografická studie k Táboru raného novověku I*. TA 9, 1999, s. 151-184.
- TÝŽ: *Představitel městské elity - tvůrce dějin svého města. Život královského města Tábora na počátku 17. století v zrcadle osudů primasa Jana Chvatalia*. In: *Pražské městské elity středověku a raného novověku - jejich proměny, zázemí a kulturní profil*. Praha 2004, s. 251-260.
- WASKA, Karel: *Knihy předmagistrátního období v registraturách malých měst na příkladu Úterý*. In: *Inter laurum et olivam. Z pomocných věd historických XVI. Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et Historica 1-2, (Z pomocných věd historických XVI)*, 2002 (vyšlo 2007), s. 113-121.
- WASKOVÁ, Marie: *Liber memorabilium Starého Města pražského z let 1631-1648 (1656)*. (V kontextu soudobých pražských knih pamětních). SAP 57, 2007, s. 574-706.
- WENISCH, Rudolf: *Beziehungen zwischen den Städten Komotau und Kaaden im 16. Jahrhundert*. EZ 43, 1922, s. 162-168.
- TÝŽ: *Das Jahr 1467 in der Geschichte der Stadt Kaaden. Ein urkundlicher Beitrag nach dem ältesten Kaadner Grundbuche von 1465–1516*. EZ 43, 1922, s. 133-138.
- TÝŽ: *Die Bedeutung der älteren Kaadner Stadtbücher für die Ortsgeschichten des Saazer Bezirkes*. Separát uložený v SOKA Kadaň, OF PhDr. R. Wenische st., inv. č. 208.
- TÝŽ: *Die Stadtbücher Nordwestböhmens im „Sudetendeutschen Archiv“*. NWB 1, 1924, č. 2, s. 70-76.
- TÝŽ: *Erwähnungen von Orten des Komotauer Bezirkes in den Kaadner Stadtbüchern des 15. und 16. Jahrhunderts*. UH 1, 1923, s. 1-4 a 8-9.
- TÝŽ: *Erwähnungen von Orten des Podersamer Bezirkes im ältesten Kaadner Stadtbuche*. UHPJ 6, Podersam-Jechnitz 1936, s. 167-173.
- TÝŽ: *Erwähnungen von Städten des Nordwestböhmens in den Kaadner Stadtbüchern des 15. und 16. Jahrhunderts*, MNVHW 45, s. 15-23 a 95-102.
- TÝŽ: *Gliederung der Stadtbücher Nord- und Westböhmens, Ein Behelf zur Erfassung der Stadtbücher im übrigen sudetendeutschen Gebiete*. Komotau 1931.
- TÝŽ: *Kaadner Familiennamen in den Grundbüchern von 1465-1563*. EZ 43, 1922, s. 55-60.
- WIHODOVÁ, Veronika: *Brněnský městský písař Jan z Pustiměře*. BMD 20, 2007, s. 59-84.
- WINKELBAUER, Thomas: *Konvertita*. In: Václav Bůžek – Pavel Král (red.): *Člověk českého raného novověku*. Praha 2007, s. 275-296.
- WINTER, Zikmund: *Český průmysl a obchod v XVI. věku*. Praha 1913.
- TÝŽ: *Kulturní obraz českých měst I.-II*. Praha 1890-1892.
- TÝŽ: *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách*. Praha 1909;
- TÝŽ: *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v 15. a 16. století*. Praha 1901.
- TÝŽ: *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století, I. – II*. Praha 1895-1896.
- WOITSCHOVÁ, Klára: *Edice nebo databáze? Ortelní manuály jako komplementární pramen k poznání raně novověkého městského soudnictví*. In: M. Hrubá – L. Sulitková – V. Zábranský (red.), *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*. Ústí nad Labem 2010, s. 241-252.
- ZAORAL, Roman: *Příspěvek k dějinám rekatolizace v předbělohorském Žatci*. SH 33, 1986, s. 5-30.
- ZÍTEK, Jan: *Jan Sandel, překladatel Hájkovy kroniky české*. Praha 1905.
- Zpráva o činnosti českého zemského archivu za léta 1934-1941*. ZČZA 9, 1946, s. 355-406.

ZUMAN, František: *České filigrány XVI. století*. PA 33, 1922-1923, s. 277-286.
TÝŽ: *České filigrány XVII. století*. PA 35, 1926-1927, s. 442-463.

Internetové stránky

<http://www.uni-koeln.de/~ahz26/dateien/beyerle.htm>

<http://www.stadtbuecher.de/>

<http://www.ahmp.cz/index.html?mid=89&wstyle=0&page>

http://www.ahmp.cz/page/docs/conference_2011_abstracts.pdf

<http://www.nemocnicekolin.cz/historie-nemocnice>

http://de.wikipedia.org/wiki/Kantonsspital_St._Gallen#Das_Seelhaus_f.C3.BCr_Pilger.2C_fremde_Arme_und_Kranke

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. I:

Rekonstrukce uložení kadaňských městských knih z let 1465-1620 v radniční kapli

Příloha č. II:

Začlenění kadaňských městských knih z let 1465-1620 do přehledového typologického schématu (s indikací skupin a druhů nedochovaných městských knih)

Příloha č. III:

Rozdělení městských knih z let 1465-1620 podle doby jejich vzniku

Příloha č. IV:

Přehled kadaňských městských písařů

Příloha č. V:

Schematický časový grafikon činnosti jednotlivých písařů v kadaňské městské kanceláři v letech 1543-1620

Příloha č. VI a:

Konšelé s nejdelší účastí v městských radách v letech 1465-1522 (abecední řazení)

Příloha č. VIb:

Konšelé s nejdelší účastí v městských radách v letech 1465-1522 (řazení podle délky působení v městské radě)

Příloha č. VII:

Obnovy městských rad v Kadani v letech 1526-1620

Příloha č. VIIa:

Konšelé s nejdelší účastí v městských radách v letech 1507-1620 (abecední řazení)

Příloha č. VIIb:

Konšelé s nejdelší účastí v městských radách v letech 1507-1620 (řazení podle sloupce č. 3 – délky působení v městské radě)

Příloha č. IX:

Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1538 – 1545

Příloha č. X:

Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1578-1585

Příloha č. XI:

Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1606-1614

Příloha č. XII:

Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1562-1567

Příloha č. XIII:

Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1575-1580

Příloha č. XIV:

Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1585-1590

Příloha č. XV:

Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1595-1600

Příloha č. XVI:

Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1603-1608

Příloha č. XVII:

Změny v personálním složení tří kadaňských městských rad v letech 1586-1589

Příloha č. XVIII:

Změny v personálním složení kadaňské městské rady a sboru obecních starších v letech 1605-1614

Příloha č. XIX:

Obnovy sboru perkmistrů v letech 1564-1576

Příloha č. XX:

Personální skladba hospodářské komise v letech 1571-1619

Příloha č. XXI:

Členové hospodářské komise a jejich působení v městských radách

Příloha č. XXII:

Členové komisí nad masem, chlebem a husami v letech 1565-1577

Příloha č. XXIII:

Členové komise špitálních úředníků v letech 1575-1613

Příloha č. XXIV:

Konkordance dat obnov městské rady s daty složení přísah městských úředníků

Příloha č. XXVI:

Personální složení radních sborů kadaňské městské správy 1465-1620

Příloha č. XXVII:

Soupis členů městských rad z let 1464-1561 získaný ze svědeckých formulí testamentů

Příloha č. XXVIII:

Městští rychtáři v letech 1472-1620

Příloha č. XXIX:

Konšelé a členové menších rad v Kadani v letech 1464-1620

Příloha č. XXX:

Rekonstrukce obvodů kadaňských městských čtvrtí a jejich vyznačení v indikační skice stabilního katastru

Příloha č. XXXI:

Rekonstrukce obvodů čtvrtí na kadaňských předměstích v době předbělohorské a jejich vyznačení v indikační skice stabilního katastru

Příloha č. XXXII:

Fotografie písarských rukou

Příloha č. I:**Rekonstrukce uložení kadaňských městských knih z let 1465-1620 v radniční kapli**

<i>skříň</i>	<i>police</i>	<i>pořadí na polici</i>	<i>kniha</i>
A	II	25	Kniha přísah městských úředníků 1597-1756 KČ 10/543
B	III	1	Kopíř listin, po 1410 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 3
B	III	2	Městská kniha trhů a testamentů 1465-1522 KČ 14/567a
B	III	3	Soudní kniha 1461-1540 KČ 25/724
B	III	4	Rychtářská kniha 1544-1558 KČ 26/725
B	III	5	Rychtářská kniha 1558-1559 KČ 27/726
B	III	6	Rychtářská kniha 1565-1572 KČ 28/727
B	III	7	Rychtářská kniha 1579-1601 KČ 29/728
B	III	8	Soudní kniha 1654-1671 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 729
B	III	9	Soudní kniha 1727-1747 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 730
B	III	10	Soudní kniha 1747-1783 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 731
B	III	11	Kniha městského soudu 1575-1586 KČ 30/734
B	III	12	Kniha městského soudu 1586-1593 KČ 31/735
B	IV	1	Kniha městského soudu 1592-1605 KČ 32/736
B	IV	2	Kniha městského soudu 1593-1607 KČ 33/737
B	IV	3	Nálezy městské rady v soudních sporech 1602-1692 KČ 34/N4
B	IV	4	Kniha stavuňků 1612-1662 KČ 35/733
B	IV	5	Kniha inventářů sirotčích pozůstalostí 1595-1623 KČ 11/N3
B	IV	6	Radní manuál 1587-1592 KČ 2/73
B	IV	7	Úřední kniha 1631-1639 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 74
B	IV	8	Úřední kniha 1645-1651 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 75
B	IV	9	Úřední kniha 1651-1665 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 76
B	IV	10	Úřední kniha 1665-1695 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 77

<i>skříň</i>	<i>police</i>	<i>pořadí na polici</i>	<i>kniha</i>
B	IV	11	Úřední kniha 1727-1777 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 78
B	IV	12	Nová pamětní kniha zelená 1614-1660 KČ 1/1
B	IV	13	Bílá pamětní kniha 1648-1679 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 2
B	IV	14	Registra korespondence městské rady 1556-1557 KČ 4/97
B	IV	15	Registra korespondence městské rady 1557-1559 KČ 5/98
B	IV	16	Registra korespondence městské rady 1562-1565 KČ 6/99
B	V	1	Registra korespondence městské rady 1584-1587 KČ 7/100
B	V	2	Kniha konceptů a opisů korespondence 1775-1777 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 101
B	V	3	Kniha konceptů a opisů korespondence 1777-1780 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 102
B	V	4	Kniha konceptů a opisů korespondence 1782-1786 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 103
B	V	5	Kniha konceptů a opisů korespondence 1783-1785 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 104
B	V	6	Matrika narozených 1558-1581 SOA Litoměřice, Sběrka matrik, sign. L 66/1
B	V	7	Matrika narozených 1582-1622 SOA Litoměřice, Sběrka matrik, sign. L 66/2
B	V	8	Matrika oddaných 1558-1622 SOA Litoměřice, Sběrka matrik, sign. L 66/4
B	V	9	Matrika zemřelých 1620-1649 SOA Litoměřice, Sběrka matrik, sign. L 66/6
B	V	10	Matrika zemřelých 1650-1692 SOA Litoměřice, Sběrka matrik, sign. L 66/7
B	V	11	Matrika zemřelých 1691-1720 SOA Litoměřice, Sběrka matrik, sign. L 66/9
B	V	12	Matrika zemřelých 1720-1744 SOA Litoměřice, Sběrka matrik, sign. L 66/10
B	V	13	Rejstřík osob přijatých za měšťany 1595-1759 KČ 13/545
B	V	14	Matrika měšťanů 1760-1895 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 546
B	V	15	Matrika měšťanů 1895-1922 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 801
B	V	16	Soupis poddaných 1846 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 547
B	V	17	Soupis poddaných 1850 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 549
B	V	18	Soupis obyvatel 1865 SOkA Kadaň, fond AMK, kniha č. 550
B	V	19	Radní protokol 1619-1621 KČ 3/96

Příloha č. II:

Začlenění kadaňských městských knih z let 1465-1620 do přehledového typologického schématu (s indikací skupin a druhů nedochovaných městských knih)

inverzní písmo – skupiny a druhy nedochovaných kadaňských městských knih z let 1465-1620

<i>Knihy k pojištění práv města jako celku</i>			
I. knihy pamětní a smíšené			KČ 1/1; KČ 11/606
II. knihy městské správy	1. knihy městského zákonodárství	knihy právní	
		knihy privilegií	
		knihy statutů	
		knihy dekretů, patentů a mandátů	
	2. knihy městského hospodářství	knihy evidence majetku	
		knihy berní	
		finanční knihy města jako celku	KČ 9/623
		finanční knihy městských úřadů a podniků	
	3. knihy městské správy v užším slova smyslu	finanční knihy městských zařízení	
		knihy obnovení a protokoly městské rady	KČ 2/73; KČ 3/96
		knihy opisů městské korespondence	KČ 4/97; KČ 5/98; KČ 6/99; KČ 7/100; KČ 8/N1
		knihy přísah	KČ 10/543
		knihy městského panství	KČ 36/551; KČ 37/N3; KČ 38/672; KČ 39/732; KČ 40/693; KČ 41/698; KČ 42/707; KČ 43/708
	knihy instrukcí		
<i>Knihy k pojištění práv jednotlivých měšťanů</i>			
III. Knihy městského soudnictví	1. nesporného	knihy měšťanských práv	KČ 13/545
		knihy sirotčí	KČ 12/N2
		knihy trhů a testamentů	KČ 16/569; KČ 17/570; KČ 18/571; KČ 19/607
		knihy dělených pozůstalostí	KČ 20/663; KČ 21/664
		knihy dluhů	KČ 22/621; KČ 23/622; KČ 24/624
		knihy kvitancí	
		knihy svatebních smluv	
		knihy pozůstalostních inventářů	
		knihy odhadů	
		knihy plných mocí	
	2. sporného a trestního	knihy nálezů a naučení	KČ 25/724; KČ 34/N4
		knihy rychtářské	KČ 26/725; KČ 27/726; KČ 28/727; KČ 29/728
		knihy zápisů městského soudu	KČ 30/734; KČ 31/735; KČ 32/736; KČ 33/737
		knihy obstavěk	KČ 35/733
		knihy žalob	
		knihy výpovědí	
		knihy apelací	
		knihy vězňů a psanců	
		knihy útrpného práva	

Příloha č. III:

Rozdělení městských knih z let 1465-1620 podle doby jejich vzniku

období let 1465-1520		
KČ	časový rozsah	typologická skupina
14/567a	1465-1522	nesporné soudnictví
15/568	1516-1563	nesporné soudnictví
25/724	1519(1461) -1540	civilní sporné soudnictví
období let 1540-1550		
KČ	časový rozsah	typologická skupina
22/621	1542-1634	nesporné soudnictví
26/725	1544-1558	civilní sporné soudnictví
39/732	1548-1690	vesnice městského panství
období let 1551-1570		
KČ	časový rozsah	typologická skupina
4/97	1556-1557	městská správa v užším slova smyslu
5/98	1557-1559	městská správa v užším slova smyslu
11/606	1559-1804	městská správa v užším slova smyslu
6/99	1562-1565	městská správa v užším slova smyslu
16/569	1563-1606	nesporné soudnictví
27/726	1558-1559	civilní sporné soudnictví
28/727	1565-1572	civilní sporné soudnictví
42/707	1556-1794	vesnice městského panství
38/672	1569-1639	vesnice městského panství
období let 1571-1600		
KČ	časový rozsah	typologická skupina
7/100	1584-1587	městská správa v užším slova smyslu
2/73	1587-1592	městská správa v užším slova smyslu
9/623	1588-1681	městská správa v užším slova smyslu
10/543	1597-1736	městská správa v užším slova smyslu
8/N1	po 1593 (1524-1593)	městská správa v užším slova smyslu
20/663	1580-1602	nesporné soudnictví
23/622	1588-1605	nesporné soudnictví
17/570	1593-1613	nesporné soudnictví
13/545	1595-1759	nesporné soudnictví
12/N2	1595-1623	nesporné soudnictví
30/734	1575-1586	civilní sporné soudnictví
29/728	1579-1601	civilní sporné soudnictví
31/735	1586-1593	civilní sporné soudnictví
32/736	1592-1605	civilní sporné soudnictví
33/737	1593-1607	civilní sporné soudnictví
41/698	1576-1634	vesnice městského panství
36/551	1584-1725	vesnice městského panství
40/693	1585-1791	vesnice městského panství
37/N3	1599-1790	vesnice městského panství
období let 1601-1620		
KČ	časový rozsah	typologická skupina
1/1	1614-1660	městská správa v užším slova smyslu
3/96	1619-1621	městská správa v užším slova smyslu
21/664	1602-1636	nesporné soudnictví
19/607	1603-1764	nesporné soudnictví
24/624	1605-1695	nesporné soudnictví
18/571	1614-1629	nesporné soudnictví
34/N4	1602-1692	civilní sporné soudnictví
35/733	1612-1662	civilní sporné soudnictví
43/708	1610-1840	vesnice městského panství

Příloha č. IV:
Přehled kadaňských městských písařů

Katolíci

Evangelíci (v letech 1526-1620)

Konfesní příslušnost nezjištěna (v letech 1526-1620)

	<i>písař</i>	<i>doba působení (zmínka)</i>	<i>KČ knih, do kterých zapisoval</i>
1	567a/1 Daniel Reichel	1465-1467	14/567a
2	567a/2 Johann ze Žitavy	1467-1502	14/567a
3	567a/3	1479-1481	14/567a
4	567a/4 Pavel	1502-1517	14/567a
5	567a/6 Johann Gipfel	1516-1531	14/567a; 15/568 a 25/724
6	568/2	1531-1547	15/568 a 25/724
7	Michael Wolf	(1532, 1548)	
8	Jakub	(1543)	
9	Johann Heydt (Heyd)	(1530, 1535)	
10	Martin Bruxer	(1534)	
11	569/1 Johann Behm	1543-1574	4/97; 5/98; 6/99; 11/606; 15/568; 16/569; 22/621; 26/725; 28/727; 39/732 a 42/707
12	568/3	1547-1551	15/568
13	568/4 Daniel Gipfel	1548-1556	15/568
14	568/5	1550-1568	15/568; 16/569 a 26/725
15	568/8	1560-1563	15/568
16	Samuel Sylvano	(1563)	
17	569/2 Gregor Freitag?	1564-1566	16/569
18	727/1 Josua Tiegel	1566-1577	28/727 a 29/728
19	Merten Fend	(1568)	
20	569/4 Johann Tomek	1572-1596	7/100; 9/623; 11/606; 13/545; 16/569; 17/570; 20/663; 22/621; 23/622; 29/728; 30/734; 31/735; 32/736; 33/737; 36/551/I; 38/672; 39/732; 40/693; 41/698 a 42/707
21	569/3 Cyprián Štěrba	1573-1592 (1594)	2/73; 11/606; 16/569; 20/663; 22/621; 23/622; 29/728; 30/734; 31/735; 32/736; 36/551/I; 38/672 a 41/698
22	Georg Fuchs	(1587, 1588)	
23	Valentin Neudek	(1592)	
24	569/6 Johann Sandel	1594-1601	9/623; 10/543; 12/N2; 13/545; 16/569; 17/570; 20/663; 22/621; 23/622; 32/736; 41/698 a 42/707
25	569/7 Heinrich von Hana	1596-1603 (1608)	9/623; 10/543; 13/545; 16/569; 17/570; 20/663; 21/664; 22/621; 23/622; 24/624; 33/737; 36/551/I; 36/551/II; 37/N3; 38/672; 41/698 a 42/707
26	569/8 Laurentius Kantzler	1601-1607	9/623; 10/543; 12/N2; 13/545; 16/569; 17/570; 19/607; 20/663; 21/664; 22/621; 23/622; 24/624; 32/736; 33/737; 34/N4; 36/551/I; 38/672; 41/698 a 42/707

	<i>písař</i>	<i>doba působení (zmínka)</i>	<i>KČ knih, do kterých zapisoval</i>
27	569/9 Christoph Mulczer	1601-1615	9/623; 10/543; 12/N2; 13/545; 16/569; 17/570; 18/571; 19/607; 20/663; 21/664; 22/621; 23/622; 24/624; 32/736; 33/737; 34/N4; 35/733; 36/551/I; 38/672; 41/698 a 42/707
28	570/2 Hans Haan	1607-1615	1/1; 9/623; 10/543; 11/606; 13/545; 17/570; 18/571; 19/607; 21/664; 22/621; 24/624; 34/N4; 35/733; 36/551/I; 37/N3; 38/672; 40/693 a 41/698
29	570/1 David Diettrich	1609-1612	9/623; 17/570; 19/607; 21/664; 22/621; 24/624; 34/N4; 35/733; 36/551/I; 38/672 a 41/698
30	Adam Lagi	(1610)	
31	571/1 Jakub Koch	1614-1623	1/1; 9/623; 10/543; 11/606; 12/N2; 13/545; 18/571; 19/607; 21/664; 22/621; 24/624; 34/N4; 35/733; 38/672; 41/698 a 42/707
32	571/2 Hans Ulrich	1615-1625	1/1; 9/623; 11/606; 13/545; 18/571; 19/607; 21/664; 22/621; 24/624; 34/N4; 35/733; 36/551/I; 37/N3; 38/672 a 41/698

Příloha č. VI a:
Konšelé s nejdější účastí v městských radách v letech 1465-1522
(abecední řazení)

<i>jméno a příjmení</i>		<i>výkon funkce radního</i>	
		<i>časové rozpětí</i>	<i>počet let</i>
Jakub	Behem	1466-1494	28
Johann	Borsch	1485-1512	27
Georgius	Cliber	1467-1484	17
Hans	Czedliczer	1472-1496	24
Martin	Czewmer	1492-1521	29
Petr	Czewner	1487-1514	27
Hans	Czigler	1472-1488	16
Wenzel	Czoppolt	1496-1511	15
Fabel	Eberle	1475-1493	18
Mates	Eberle	1468-1486	18
Martin	Eybenstöcker	1496-1522	26
Nickel	Frenckel	1480-1500	20
Caspar	Glener	1487-1503	17
Mates	Hayko	1503-1520	17
Petr	Hupfauf	1472-1496	24
Kryštof	Hupfauf	1488-1507	19
Mates	Imgraben	1485-1515	30
Cyriakus	Kürbitzer	1496-1518	22
Zikmund	Leymer	1467-1493	26
Martin	Leymer	1482-1507	25
Hans	Ludl	1465-1481	16
Wenzel	Munde	1468-1485	17
Prockel	Newhans	1472-1498	26
Valten	Nörl	1496-1521	25
Martin	Öderle	1485-1503	18
Filip	Panosse	1496-1521	25
Stefan	Panosse	1475-1496	21
Martin	Passler ml.	1496-1511	15
Sebastian	Pinther	1496-1518	22
Hans	Prager	1467-1490	23
Johann	Pruckmeister	1465-1503	38
Filip	Richter	1502-1519	17
Lorenz	Rudusch	1465-1482	17
Jorg	Schönhöfer	1472-1496	24
Lorenz	Schütz	1471-1492	21
Wolfgang	Schwarz	1503-1521	18
Wenzel	Soczer	1469-1503	34
	Starckfenzel	1472-1492	20
Christoph	Zeyfried	1469-1485	16

Příloha č. VIb:**Konšelé s nejdější účastí v městských radách v letech 1465-1522
(řazení podle délky působení v městské radě)**

<i>jméno a příjmení</i>		<i>výkon funkce radního</i>	
		<i>časové rozpětí</i>	<i>počet let</i>
Johann	Pruckmeister	1465-1503	38
Wenzel	Soczer	1469-1503	34
Mates	Imgraben	1485-1515	30
Martin	Czewmer	1492-1521	29
Jakub	Behem	1466-1494	28
Johann	Borsch	1485-1512	27
Petr	Czewner	1487-1514	27
Martin	Eybenstöcker	1496-1522	26
Zikmund	Leymer	1467-1493	26
Prockel	Newhans	1472-1498	26
Martin	Leymer	1482-1507	25
Valten	Nörl	1496-1521	25
Filip	Panosse	1496-1521	25
Hans	Czedliczer	1472-1496	24
Petr	Hupfauf	1472-1496	24
Jorg	Schönhöfer	1472-1496	24
Hans	Prager	1467-1490	23
Cyriakus	Kürbitzer	1496-1518	22
Sebastian	Pinther	1496-1518	22
Stefan	Panosse	1475-1496	21
Lorenz	Schütz	1471-1492	21
Nickel	Frenckel	1480-1500	20
	Starckfenzel	1472-1492	20
Kryštof	Hupfauf	1488-1507	19
Fabel	Eberle	1475-1493	18
Mates	Eberle	1468-1486	18
Martin	Öderle	1485-1503	18
Wolfgang	Schwarz	1503-1521	18
Georgius	Cliber	1467-1484	17
Caspar	Glener	1487-1503	17
Mates	Hayko	1503-1520	17
Wenzel	Munde	1468-1485	17
Filip	Richter	1502-1519	17
Lorenz	Rudusch	1465-1482	17
Hans	Czigler	1472-1488	16
Hans	Ludl	1465-1481	16
Christoph	Zeyfried	1469-1485	16
Wenzel	Czoppolt	1496-1511	15
Martin	Passler ml.	1496-1511	15

Příloha č. VII:**Obnovy městských rad v Kadani v letech 1526-1620**

? – (ve sloupci „datum“) – Chybí údaje o obnově rady i jejím složení.

???(ve sloupci „radu obnovil(i)“) – Jména obnovujících nejsou známa.

<i>datum</i>	<i>radu obnovil(i)</i>	<i>pramen</i>
1. června 1526	Podkomoří Jakub z Vřesovic na Valči.	CC, fol. 30v
31. července 1527	Podkomoří Vilém z Vřesovic na Doubravské Hoře.	CC, fol. 32r-v
2. srpna 1528	Podkomoří Vilém z Vřesovic na Doubravské Hoře.	CC, fol. 37r
1529	???	CC, fol. 43v
1530 ⁸⁰⁵	???	CC, fol. 46r
25. června 1534	Podkomoří Volfart Planknar z Kynšperku na příkaz krále Ferdinanda I.	CC, fol. 85v
17. září 1535	Podkomoří Volfart Planknar z Kynšperku.	CC, fol. 93r-v
18. srpna 1536 ⁸⁰⁶	Podkomoří Volfart Planknar z Kynšperku.	CC, fol. 97v
5. března 1538	???	CC, fol. 99v-100r
11. listopadu 1538	???	CC, fol. 99v-100r
3. listopadu 1539	Podkomoří Jiří z Geršdorfu na Cholticích.	CC, fol. 103r
10. září 1540	Hofrychtěř Jakub Fikar z Vratu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 19v
5. září 1541	Podkomoří Jiří z Geršdorfu na Cholticích a hofrychtěř Jakub Fikar z Vratu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 58v
16. října 1542	Hofrychtěř Jakub Fikar z Vratu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 74r
19. září 1543	Podkomoří Jiří z Geršdorfu na Cholticích a hofrychtěř Jakub Fikar z Vratu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 77v
13. září 1544	Podkomoří Jiří z Geršdorfu na Cholticích a hofrychtěř Jakub Fikar z Vratu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. /81v
12. září 1545	Hofrychtěř Jakub Fikar z Vratu a Mikuláš Jablonský, úředník podkomořího u desk zemských.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 86v
13. září 1546	Hofrychtěř Jakub Fikar z Vratu a komorní písař.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 90v
24. října 1547	Královský komisař Zikmund Údrčský z Údrče, úředník desk zemských.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 95r
22. října 1548	Hofrychtěř Jakub Kočka z Kotzenbachu a komorní písař.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 99v
23. listopadu 1549	Podkomoří Jiří z Geršdorfu na Cholticích a hofrychtěř Jakub Kočka z Kotzenbachu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 105v
27. září 1550	Hofrychtěř Jakub Kočka z Kotzenbachu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 111r
21. září 1551	Hofrychtěř Jakub Kočka z Kotzenbachu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 167v
20. září 1552	Podkomoří Jiří z Geršdorfu na Cholticích a hofrychtěř Jakub Kočka z Kotzenbachu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 172r
18. září 1553	Hofrychtěř Jakub Kočka z Kotzenbachu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 187r
17. září 1554	Hofrychtěř Jakub Kočka z Kotzenbachu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 194v
11. prosince 1555	Hofrychtěř Jakub Kočka z Kotzenbachu.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 1, fol. 198v

⁸⁰⁵ Městská rada z roku 1530 úřadovala až do roku 1534 – CC, fol. 46r.

⁸⁰⁶ Městská rada z 18. srpna 1536 úřadovala až do roku 1538 – CC, fol. 98v.

<i>datum</i>	<i>radu obnovil(i)</i>	<i>pramen</i>
1556	???	KČ 42/707, úvod
1557 ⁸⁰⁷	???	KČ 26/725, fol. 264r
3. února 1559	Podkomoří Petr Bechyně z Lažan a hofrychtěř Jakub Kočka z Kotzenbachu.	KČ5/98, fol. 113r
1560?		
1561?		
6. července 1562	Podkomoří Burian Trčka z Lípy a Lipnice a hofrychtěř Hans Bohnický z Bohnic.	KČ6/99, úvodní folio
17. května 1563	Hofrychtěř Hans Bohnický z Bohnic a komorní písař Vít Plavenský z Plaufeltu.	KČ6/99, fol. 128
15. srpna 1564	Hofrychtěř Hans Bohnický z Bohnic.	KČ6/99, fol. 268
21. září 1565	Hofrychtěř Hans Bohnický z Bohnic.	CC, fol. 119v
1566-1567	Hofrychtěř Hans Bohnický z Bohnic.	KČ 28/727, fol. 48r a 117r
1568?		
1569?		
1570	Hofrychtěř Hans Bohnický z Bohnic.	KČ 28/727, fol. 248r
1571?		
1572?		
1573?		
1574?		
1575	???	CC, fol. 149r
1576	???	CC, fol. 149v
3. června 1577	???	CC, fol. 150v
1578	???	CC, fol. 151v
27. dubna 1579	Hofrychtěř Jan Kometský z Rovin a komorní písař Jakub Jičínský.	KČ 28/728, fol. 1r
1580	???	CC, fol. 153r
1581	Podkomoří Burian Trčka z Lípy a Lipnice.	CC, fol. 153v
30. března 1582	Hofrychtěř.	CC, fol. 154r
1583	???	KČ 16/569, fol. 141v
1584	???	CC, fol. 155r
26. dubna 1585	???	KČ 7/100, fol. 19
14. března 1586	???	KČ 7/100, fol. 126v
2. února 1587	Hofrychtěř Václav Bechyně z Bechyně a komorní písař Václav Žďárský Senovec z Varvažova.	KČ 2/73, úvod
14. prosince 1588	Hofrychtěř Václav Bechyně z Bechyně a komorní písař Václav Žďárský Senovec z Varvažova.	KČ 2/73, fol. 75r-v
15. listopadu 1589	Hofrychtěř Václav Bechyně z Bechyně a komorní písař Václav Žďárský Senovec z Varvažova.	KČ 2/73, fol. 123r-v
1590	???	KČ 12/606, fol. 265v-266r
1591?		
26. června 1592	Podkomoří Humprecht Černín z Chudenic a hofrychtěř Mates Pröckl z Procklsdorfu.	KČ 2/73, fol. 229v
1593	???	KČ 17/570, úvodní folio
1594	???	KČ 17/570, fol. 39r a 40v
1595	???	KČ 29/728, fol. 323r

⁸⁰⁷ Městská radu z roku 1557 úřadovala až do února 1559 - KČ 26/725, fol. 264r a KČ 5/98, fol. 113r.

<i>datum</i>	<i>radu obnovil(i)</i>	<i>pramen</i>
1596	???	KČ 29/728, fol. 363r
1597	???	KČ 29/728, fol. 397r
1. dubna 1598	Hofrychtěř Mates Pröckl z Procklsdorfu a komorní písař Pavel Chotounský z Chotouně.	KČ10/543, fol. 101r
21. dubna 1599	Hofrychtěř	CC, fol. 167bis r
1600	???	KČ 29/728, fol. 439r
1601?		
1602?		
15. dubna 1603	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 20r
28. dubna 1604	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 47r-v
1. července 1605	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 92r-v
10. dubna 1606	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 100r-v
26. dubna 1607	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 126v
16. dubna 1608	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 139v
4. května 1609	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 153v
15. května 1610	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 166r
1611, konec října	Kadaň a Žatec „ <i>pro morový povětrí sou vypuštěny</i> “	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 179r
28. května 1612	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 191r
6. května 1613	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 195v
9. května 1614	Podkomoří Purkart Točnick z Křimic na Křimicích a Prostiboři.	NA Praha, PKÚ, kniha č. 2, fol. 208v
1615?		
1616?		
1617?		
28. dubna 1618	???	SOkA Kadaň, AMK, inv. č. 898, s. 190; KČ 3/96, fol. 337r
6. července 1619	Kryštof Fictum, Brickcí ze Steinpachu, Hans ze Steinpachu a Kryštof Kaplír ze Sulevic.	SOkA Kadaň, AMK, inv. č. 898, s. 199
11. prosince 1619	Královský rada, místodržící a podkomoří Prokop Dvořecký z Olbramovic a hofrychtěř Martin Früwein z Podolí.	KČ 3/96, fol. 96v
21. prosince 1620	Komisaři Dionýsus Markvart z Hrádku na Bělé a Někmiří, císařský rada, Václav starší Vratislav z Mitrovic na Starém Kníně, Václav Mladota ze Solopysk na Lažanech a císařský rychtář Kryštof Mulczer.	KČ 3/96, fol. 337r

Příloha č. VIIIa:

**Konšelé s nejdelší účastí v městských radách v letech 1507-1620
(abecední řazení)**

Katolíci

Konfesi příslušnost nezjištěna (v letech 1526-1620)

Evangelíci (v letech 1526-1620)

Konvertité (v letech 1526-1620)

jméno a příjmení		výkon funkce radního		doložená účasť v radách ²⁾	chybějící soupisy rad ²⁾	neúčasť min. sl. 3-(4+5)	neúčasť max. sl. 5+6
		časové rozpětí ¹⁾	počet let ¹⁾				
sloupce (sl.)							
1	2	3	4	5	6	7	8
Zacharias	Aichfeldt	1579-1612	34	18	3	13	16
Wolfgang	Benesch	1519-1544	26	15	5	6	11
Christoph	Czedliczer	1507-1549	42	21	20	1	21
Bernhard	Czewmer	1534-1553	20	13	5	2	7
Caspar	Faber	1597-1612	16	11	2	3	5
Georg	Fischer	1604-1620	17	7	3	7	10
Benedikt	Fleischer	1538b-1559	22	9	6	7	13
Wolfgang	Florin	1538-1567	30	17	9	4	13
Simon	Florin	1587-1598	12	8	1	3	4
Daniel	Gipfel	1557-1578	22	12	6	4	10
Jörg	Glassperger	1501-1540	40	9	21	10	31
Wolfgang	Glener	1547-1592	46	27	15	4	19
Sebastian	Glener	1562-1599	38	25	7	6	13
Hans	Hanfogel	1552-1592	41	9	13	20	33
Georg	Kraus	1599-1620	22	13	5	4	9
Wenzel	Kürbiczer	1576-1590	15	14	0	1	1
Melchior	Kystenfeger	1527-1540	16	10	0	6	6
Johann	Martinus	1603-1614	12	11	0	1	1
Valentin	Neudeck	1595-1608	14	10	2	2	4
Markus	Reindler	1599-1614	16	13	2	1	3
Georg	Richter	1542-1579	38	7	15	16	31
Martin	Rzchorz	1536-1549	14	10	2	2	4
Philip	Schönhöfer	1566-1580	15	7	6	2	7
Martin	Schwarz	1586-1613	28	16	3	9	12
Sebastian	Schwarz st.	1564-1582	19	12	6	1	7
Caspar	Ströer	1589-1603	15	11	3	1	4
Petr	Štěrba	1550-1583	34	16	12	6	18
Ferdinand	Štěrba	1600-1620	21	8	5	8	13
Andreas	Taschner	1592-1610	19	8	2	9	11
Wenzel	Thomaschko	1535-1567	33	13	9	11	20
Veit	Thumb	1577-1590	14	11	0	3	3
Wolfgang	Tröltsch	1585-1620	36	10	6	20	26
Georg	Weckerle	1598-1620	23	14	4	5	9
Mathias	Wiener	1575-1589	15	13	0	2	2
Lorenz	Wölfel	1576-1596	21	14	1	6	7
Wenzel	z Jeseně	1522-1540	19	8	3	8	11
Thomas	Zickan	1590-1620	31	10	6	15	21
Greger	Zickan	1570-1593	24	12	5	5	10

¹⁾ Včetně zmínek ve svědeckých formulích testamentů.

²⁾ Pouze z ucelených soupisů městských rad.

Příloha č. VIIIb:

**Konšelé s nejdější účastí v městských radách v letech 1507-1620
(řazení podle sloupce č. 3 – délky působení v městské radě)**

Katolíci

Konfesi příslušnost nezjištěna (v letech 1526-1620)

Evangelíci (v letech 1526-1620)

Konvertité (v letech 1526-1620)

jméno a příjmení		výkon funkce radního		doložená účasť v radách ²⁾	chybějící soupisy rad ²⁾	neúčasť min. sl. 3-(4+5)	neúčasť max. sl. 5+6
		časové rozpětí ¹⁾	počet let ¹⁾				
sloupce (sl.)							
1		2	3	4	5	6	7
Wolfgang	Glener	1547-1592	46	27	15	4	19
Christoph	Czedliczer	1507-1549	42	21	20	1	21
Hans	Hanfogel	1552-1592	41	9	13	20	33
Jörg	Glassperger	1501-1540	40	9	21	10	31
Sebastian	Glener	1562-1599	38	25	7	6	13
Georg	Richter	1542-1579	38	7	15	16	31
Wolfgang	Tröltsch	1585-1620	36	10	6	20	26
Zacharias	Aichfeldt	1579-1612	34	18	3	13	16
Petr	Šterba	1550-1583	34	16	12	6	18
Wenzel	Thomaschko	1535-1567	33	13	9	11	20
Thomas	Zickan	1590-1620	31	10	6	15	21
Wolfgang	Florin	1538-1567	30	17	9	4	13
Martin	Schwarz	1586-1613	28	16	3	9	12
Wolfgang	Benesch	1519-1544	26	15	5	6	11
Greger	Zickan	1570-1593	24	12	5	5	10
Georg	Weckerle	1598-1620	23	14	4	5	9
Benedikt	Fleischer	1538b-1559	22	9	6	7	13
Daniel	Gipfel	1557-1578	22	12	6	4	10
Georg	Kraus	1599-1620	22	13	5	4	9
Ferdinand	Šterba	1600-1620	21	8	5	8	13
Lorenz	Wölfel	1576-1596	21	14	1	6	7
Bernhard	Czewmer	1534-1553	20	13	5	2	7
Sebastian	Schwarz st.	1564-1582	19	12	6	1	7
Andreas	Taschner	1592-1610	19	8	2	9	11
Wenzel	z Jeseně	1522-1540	19	8	3	8	11
Georg	Fischer	1604-1620	17	7	3	7	10
Caspar	Faber	1597-1612	16	11	2	3	5
Melchior	Kystenfeger	1527-1540	16	10	0	6	6
Markus	Reindler	1599-1614	16	13	2	1	3
Wenzel	Kürbiczer	1576-1590	15	14	0	1	1
Philip	Schönhöfer	1566-1580	15	7	6	2	7
Caspar	Ströer	1589-1603	15	11	3	1	4
Mathias	Wiener	1575-1589	15	13	0	2	2
Valentin	Neudeck	1595-1608	14	10	2	2	4
Martin	Rzchorz	1536-1549	14	10	2	2	4
Veit	Thumb	1577-1590	14	11	0	3	3
Simon	Florin	1587-1598	12	8	1	3	4
Johann	Martinus	1603-1614	12	11	0	1	1

¹⁾ Včetně zmínek ve svědeckých formulích testamentů.

²⁾ Pouze z ucelených soupisů městských rad.

Příloha č. IX:
Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1538 – 1545

Katolíci
 Evangelíci

kategorie	příjmení a jméno		účast v radě
I.	Benesch	Wolfgang	7
	Czewmer	Bernhard	7
	Czedliczer	Christoph	6
	Glassperger	Jörg	2
	Kystenfeger	Melchior	2
	Voight	Jörg	2
	Weiss	Simon	2
	Augustin	Georg	1
	z Jeseně	Wenzel	1
II.	Rzehorz	Martin	7
	Goltschmidt	Wolfgang	5
	Fleischer	Benedikt	3
	Grabner	Caspar	3
	Habart	Jakub	3
	Hess	Thomas	3
	Kürbiczer	Wolfgang	3
	Richter	Georg	3
	Schönhöfer	Wolfgang	3
	Weiss	Hans	3
	Heller	Wolfgang	2
	Florin	Wolfgang	1
	Geysling	Wolfgang	1
Thomaschko	Wenzel	1	
III.	Freutag		2
	Getz	Geronimus	2
	Klement	Jeronym	2
	Schuster	Friedrich	2
	Stefest	Johann	2
	Wartsch	Wenzel	2
	Foderer	Nicolaus	1
	Gessner	Wolfgang	1
	Leyss	Georg	1
	Nörl	Martin	1
	Sneider	Mates	1
	Tanhewser	Nicolas	1
	Tengler	Georg	1
	Winkelman	Wolfgang	1
Zieuner	Endres	1	

I. – Dlouhodobě působící radní.

II. – Radní, kteří v letech 1538-1545 v městské radě začínali a působili v ní dlouhodobě i v budoucnu.

III. – Krátkodobě působící radní.

Příloha č. X:
Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1578-1585

Katolíci

Evangelíci

Konfesní příslušnost nezjištěna

kategorie	příjmení a jméno		účast v radě
I.	Glener	Sebastian	8
	Glener	Wolfgang	8
	Kürbitzer	Wenzel	8
	Wiener	Mathias	8
	Wölfel	Lorenz	8
	Štěrbá	Petr	6
	Zickan	Greger	6
	Schwarz st.	Sebastian	5
	Thumb	Veit	5
	Ludel	Caspar	4
	Purrass	Georg	4
	Schönhöfer	Philip	3
	Gessner	Urbanus	2
	Richter	Georg	2
	Gipfel	Daniel	1
II.	Aichfeldt	Zacharias	7
	Melczer st.	Zacharias	2
	Neubehr	Valten	2
	Bayer	Adam	1
	Tröltsch	Wolfgang	1
III.	Ficker	Endres	1
	Hanfogel ml.	Hans	1
	Lach	Caspar	1
	Schimku	Hans	1
	Schindler	Leonhard	1

I. – Dlouhodobě působící radní.

II. – Radní, kteří v letech 1578-1585 v městské radě začínali a působili v ní dlouhodobě i v budoucnu.

III. – Krátkodobě působící radní.

Příloha č. XI:
Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1606-1614

Katolíci

Evangelíci

Konfesionální příslušnost nezjištěna

kategorie	příjmení a jméno		účast v radě
I.	Kraus	Georg	8
	Reindler	Markus	8
	Weckerle	Georg	8
	Martinus	Johann	8
	Schwarz	Martin	7
	Faber	Caspar	6
	Tröltsch	Wolfgang	4
	Zickan	Thomas	4
	Neudeck	Valentin	3
	Aichfeldt	Zacharias	3
	Zickan	Mates	1
	Glener	Georg	1
	Taschner	Andreas	1
II.	Kayner	Johann	6
	Štěrbá	Ferdinand	5
	Fischer	Georg	4
	Hana von	Heinrich	3
	Kürbitzer	Caspar	3
	Czdeliczner	Mates	2
	Schönhöfer	Wolfgang	2
III.	Wetzelius	Heinrich	3
	Štěrbá	Timoteus	3
	Mulczer	Christoph	2
	Synhert	Georg	1

I. – Dlouhodobě působící radní.

II. – Radní, kteří v letech 1604-1614 v městské radě začínali a působili v ní dlouhodobě i v budoucnu.

III. – Krátkodobě působící radní.

Příloha č. XII:

Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1562-1567

Katolíci

Evangelíci

Konfesionální příslušnost nezjištěna

kategorie	příjmení a jméno		účast v radě
I.	Gipfel	Daniel	6
	Florin	Wolfgang	5
	Thomaschko	Wenzel	5
	Glener	Wolfgang	4
	Hanfogel	Hans	4
	Schönhöfer	Hans	4
	Fleischer	Benedikt	3
	Kürbiczer	Valten	3
	Seelender	Konstantin	3
	Štěřba	Petr	3
	Planck	Erhart	2
	Schwarz	Georg	2
	Geyslick	Wolfgang	1
	Kraus	Hans	1
	Melczer	Wolfgang	1
	Satzer	Wenzel	1
	Weiss	Hans	1
	Wentzel	Jakub	1
	II.	Glener	Sebastian
Schwarz st.		Sebastian	3
Gessner		Urbanus	2
Zickan		Valten	2
Schönhöfer		Philip	1
III.	Findeysen	Jakub	2
	Gessner	Wenzel	2
	Gress	Wolfgang	2
	Kürbiczer	Cyriakus	2
	Bohrer	Martin	1
	Kürbiczer	Hans	1
	Meltzer	Georg	1

I. – Dlouhodobě působící radní.

II. – Radní, kteří v letech 1562-1567 v městské radě začínali a působili v ní dlouhodobě i v budoucnu.

III. – Krátkodobě působící radní.

Příloha č. XIII:
Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1575-1580

Katolíci

Evangelíci

Konfesiční příslušnost nezjištěna

kategorie	příjmení a jméno		účast v radě
I.	Glener	Sebastian	6
	Glener	Wolfgang	6
	Schönhöfer	Philip	6
	Schwarz st.	Sebastian	6
	Štěrbá	Petr	6
	Gipfel	Daniel	4
	Richter	Georg	2
	Zickan	Greger	2
	Gessner	Urbanus	1
	Tiegel	Josua	1
II.	Purrass	Georg	5
	Wiener	Mathias	5
	Wölfel	Lorenz	5
	Kürbiczer	Wenzel	4
	Aichfeldt	Zacharias	2
	Thumb	Veit	2
III.	Schimku	Hans	3
	Winter	Hans	2
	Beck	Christoph	1
	Hanel	Felix	1
	Lach	Caspar	1

I. – Dlouhodobě působící radní.

II. – Radní, kteří v letech 1575-1580 v městské radě začínali a působili v ní dlouhodobě i v budoucnu.

III. – Krátkodobě působící radní.

Příloha č. XIV:
Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1585-1590

Katolíci
 Evangelíci

kategorie	příjmení a jméno		účast v radě
I.	Glener	Sebastian	6
	Glener	Wolfgang	6
	Kürbitzer	Wenzel	6
	Thumb	Veit	6
	Aichfeldt	Zacharias	4
	Wiener	Mathias	4
	Wölfel	Lorenz	4
	Zickan	Greger	4
	Hanfogel	Hans	2
	Albert	Christoph	1
	Ludel	Caspar	1
II.	Bayer	Adam	5
	Tröltsch	Wolfgang	4
	Florin	Simon	3
	Gensling	Philip	3
	Neubehr	Valten	3
	Schwarz	Martin	2
	Ströer	Caspar	2
	Schönhöfer	Zacharias	1
	Zickan	Thomas	1
III.	Grass	Thomas	1
	Weiss	Georg	1

I. – Dlouhodobě působící radní.

II. – Radní, kteří v letech 1585-1590 v městské radě začínali a působili v ní dlouhodobě i v budoucnu.

III. – Krátkodobě působící radní.

Příloha č. XV:**Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1595-1600**

Katolíci

Evangelíci

Konfesioní příslušnost nezjištěna

kategorie	příjmení a jméno		účast v radě
I.	Schneider	Georg	6
	Aichfeldt	Zacharias	5
	Schwarz	Wolfgang	5
	Ströer	Caspar	5
	Taschner	Andreas	5
	Zickan	Thomas	4
	Florin	Simon	3
	Glener	Sebastian	3
	Schwarz	Martin	3
	Štěřba	Cyprián	3
	Gensling	Philip	2
	Neubehr	Valten	1
	Schönhöfer	Zacharias	1
	Tröltsch	Wolfgang	1
	Wölfel	Lorenz	1
II.	Neudeck	Valentin	5
	Weckerle	Georg	3
	Faber	Caspar	2
	Kraus	Georg	2
	Reindler	Markus	2
	Glener	Georg	1
	Štěřba	Ferdinand	1
	Zickan	Mates	1
III.	Gessner ml.	Wolfgang	3
	Riedl	Hans	3
	Henigk	Christoph	1

I. – Dlouhodobě působící radní.

II. – Radní, kteří v letech 1595-1600 v městské radě začínali a působili v ní dlouhodobě i v budoucnu.

III. – Krátkodobě působící radní.

Příloha č. XVI:
Účast konšelů v kadaňských městských radách v letech 1603-1608

Katolíci
 Evangelíci
 Konvertité

kategorie	příjmení a jméno		účast v radě
I.	Faber	Caspar	6
	Kraus	Georg	6
	Reindler	Markus	6
	Weckerle	Georg	6
	Neudeck	Valentin	5
	Schwarz	Martin	5
	Zickan	Thomas	2
	Ströer	Caspar	1
	Trölsch	Wolfgang	1
II.	Hana von	Heinrich	6
	Martinus	Johann	6
	Štěřba	Ferdinand	5
	Czdeliczzer	Mates	4
	Glener	Georg	4
	Zickan	Mates	4
	Fischer	Georg	3
	Kayner	Johann	1
III.	Piehret	Thomas	1

I. – Dlouhodobě působící radní.

II. – Radní, kteří v letech 1603-1608 v městské radě začínali a působili v ní dlouhodobě i v budoucnu.

III. – Krátkodobě působící radní.

Příloha č. XVII:

Změny v personálním složení tří kadaňských městských rad v letech 1586-1589

Katolíci

Evangelíci

Konfesionální příslušnost nezjištěna

rok	externí změny		interní personální rotace		
	odcházející členové rad	nově dosazení členové rad		1	2
1586	H. Zeyer (C)	S. Schwarz ml. (C)	C. Ludel W. Tröltsch M. Schwarz Ch. Henigk P. Gensling G. Fuchs	A A B B C-r C	B C-r A C A B
1587	H. Purras (C) H. Weiss (C)	S. Florin (A) M. Štěrbá (C)	V. Neubehr M. Schwarz W. Grees Z. Richter W. Tröltsch	A A B B C-r	B B C C A
1588	G. Fuchs (B) C. Ludel (B) M. Štěrbá (C) D. Wenzel (C)	H. Ziemer (C) H. Purras (C) T. Štěrbá (C) A. Taschner (C)	W. Tröltsch M. Wiener V. Neubehr Z. Schönhöfer W. Grees L. Strejczko	A A B B C C	B B A A B B
1589	H. Ziemer (C) T. Štěrbá (C) J. Kürbitzer (C) G. Kystenfeger (C)	Ch. Albert (A) T. Grass (A) C. Ströer (A) Ch. Štěrbá (C)	L. Wölfel G. Zickan S. Florin Z. Aichfeldt P. Gensling Z. Schönhöfer V. Neubehr M. Wiener T. Zickan W. Tröltsch H. Hanfogel M. Schwarz L. Strejczko T. Wenzel Ch. Henigk	A A A A A A A B B B B B B B B C-r	B B B B B B C-r A C A A A C C C B

A – městská rada; B – páni starší, C – páni z obce, C-r – rychtář

interní personální rotace 1: Místo v radě, dosazené předešlého roku.

interní personální rotace 2: Pozice v nově dosazené radě.

Příloha č. XVIII:

Změny v personálním složení kadaňské městské rady a sboru obecních starších v letech 1605-1614

Katolíci

Evangelíci

Konfesionální příslušnost nezjištěna

rok	externí změny		interní personální rotace		
	odchozí členové rad	noví členové rad	jméno	1	2
1605	S. Florin (D) C. Ströer (D) H. Puschmann (D) S. Schwarz (D) S. Glener (D)	K. Reichert (D) P. Florin (D) H. Finck (D) W. Melczer (D) B. Schranz (D)	T. Piehret G. Fischer V. Neudeck F. Štěrbá	A A D D	D D A A
1606	K. Reichert (D) B. Schranz (D)	H. Puschmann (D) S. Schwarz (D)			
1607	G. Glener (A) Mart. Zickan (D) J. Knorriger (D)	J. Petzold (D) S. Drechsler (D) D. Rzehorz (D)	Mat. Zickan T. Zickan G. Fischer	A D D	D A A
1608	H. Puschmann (D) G. Geiling (D) S. Drechsler (D) W. Melczer (D)	K. Gessner (D) H. Pyler (D) Mart. Zickan (D) T. Stieckh (D)	M. Czedliczer J. Kayner	A D	D A
1609	V. Neudeck (A) Ch. Štěrbá (D) S. Janko (D) V. Neubehr (D) J. Petzold (D) D. Rzehorz (D) T. Stieckh (D)	Ch. Mulczer (A) M. Benesch (D) T. Štěrbá (D) H. Wetzelius (D) S. Hadler (D) W. Freischlag (D) J. Chytierka (D)	H. von Hana Z. Aichfeldt	A D	D A
1610	T. Zickan (A) G. Fischer (A) H. von Hana (D) W. Schönhöfer (D) H. Finck (D) H. Pyler (D) S. Hadler (D)	H. Neumann (D) F. Hilbert (D) M. Reinkert (C-r) K. Pernauro (D) M. Glasser (D) A. Finck (D) A. Haymann (D)	F. Štěrbá A. Taschner W. Trölttsch T. Štěrbá	A D D D	D A A A
1612	A. Taschner (A) Ch. Mulczer (A) L. Strejczko (D) P. Florin (D) Mart. Zickan (D) M. Reinkert (D) M. Glasser (D) A. Finck (D) A. Haymann (D)	N. Palast (D) W. Schönhöfer (D) G. Fischer (D) W. Wölfel (D) V. Franck (D) Z. Melczer (D) S. Strengl (D) A. Saur (D) H. Schiffenhauer (D)	C. Kürbitzer H. Wetzelius	D D	A A
1613	C. Faber (A) Z. Aichfeldt (A) S. Schwarz (D) K. Pernauro (D) J. Tomek (D)	G. Synhert (A) T. Zickan (D) M. Reinkert (D) M. Melczer (D) G. Mandl (D)	W. Schönhöfer	D	A

rok	externí změny		interní personální rotace		
	odchozí členové rad	noví členové rad	jméno	1	2
1614	M. Schwarz (A) G. Synhert (A) A. Saur (D) H. Schiffenhauer (D) M. Melczer (D) G. Mandl (D)	M. Peck (D) S. Schmid (D) P. Štěrbá (D) M. Panosch (D) G. Seifert (D) H. Mayer (D)	T. Štěrbá G. Fischer T. Zickan F. Štěrbá	A D D D	D A A A

A – městská rada; **D** – páni starší a páni z obce, **C-r** – rychtář
interní personální rotace 1: Místo v radě, dosazené předešlého roku.
interní personální rotace 2: Pozice v nově dosazené radě.

**Příloha č. XIX:
Obnovy sboru perkmistrů v letech 1564-1576**

Katolíci

Evangelíci

Konfesní příslušnost nezjištěna

<i>Obnova 24. února 1564</i>	1.	2.	3.
Wolfgang Florin, bergrichter	člen městské rady	konšel 1538-1567	
Konstantin Seelender	primas městské rady	konšel 1559-1564	
Benedikt Fleischer	člen městské rady	konšel 1538-1564	
Daniel Gipfel	člen městské rady	konšel 1557-1578	
Valten Kürbiczer	člen městské rady	konšel 1556-1567	
Hans Hanfogel	člen městské rady	konšel 1552-1592	
Sebastian Schwarz st.	člen pánů starších	konšel 1564-1579	
<i>Obnova 18. února 1567</i>	1.	2.	
Wolfgang Florin, bergrichter	člen městské rady	konšel 1538-1567	55
Konstantin Seelender	královský rychtář		69
Daniel Gipfel	člen městské rady	konšel 1557-1578	32
Sebastian Schwarz st.	člen městské rady	konšel 1564-1579	51
Jakub Findeysen	člen městské rady	konšel 1565-1570	76
Wolfgang Melczer	?	konšel 1554-1570	39
Valten Kürbiczer	?	konšel 1556-1567	42,5
<i>Obnova 18. listopadu 1570</i>	1.	2.	
Konstantin Seelender, bergrichter	královský rychtář		
Daniel Gipfel	primas městské rady	konšel 1557-1578	
Wolfgang Melczer	člen městské rady	konšel 1554-1570	
Jakub Findeysen	člen městské rady	konšel 1565-1570	
Sebastian Schwarz st.	člen městské rady	konšel 1564-1579	
Wolfgang Geysling	?	konšel 1540-1567	
Hans Panosch	člen městské rady	konšel 1570	
<i>Obnova 24. března 1574</i>	1.	2.	
Konstantin Seelender, bergrichter	královský rychtář		
Petr Štěrbá	?	konšel 1550-1583	
Urban Gessner	?	konšel 1566-1584	
Sebastian Schwarz	?	konšel 1564-1579	
Christoph Beck	?	konšel 1575	
Hans Panosch	?	konšel 1570	
Hans Schimku	?	konšel 1576-1578	
<i>Obnova 23. března 1576</i>	1.	2.	
Konstantin Seelender, bergrichter	královský rychtář		
Sebastian Schwarz	člen městské rady	konšel 1564-1579	
Petr Štěrbá	člen městské rady	konšel 1550-1583	
Sebastian Glener	člen městské rady	konšel 1562-1599	
Urban Gessner	?	konšel 1566-1584	
Hans Panosch	?	konšel 1570	
Hans Schimku	člen městské rady	konšel 1576-1578	

1. Funkce v městské správě v době jmenování perkmistrem.
2. Celkový známý rozsah let působení v městské radě.
3. Počet pint.

Příloha č. XX:

Personální skladba hospodářské komise v letech 1571-1619

Katolíci

Evangelíci

Konfesionální příslušnost nezjištěna

složení přísahy		*)	složení přísahy		*)
?, 1571	Josua Tiegel		6. 6. 1601	Marcus Reindler	
?, 1571	Felix Hanel		6. 6. 1601	Georg Glener	
?, 1571	Georg Richter		6. 6. 1601	Stefan Janko	
?, 1571	Wenzel Gress		6. 6. 1601	Caspar Kürbitzer	
?, 1574	Christoph Beck		30. 4. 1602	Mates Zickan	
?, 1574	Wenzel Gress		30. 4. 1602	Thomas Zickan	
?, 1574	Urban Gessner		30. 4. 1602	Johann Tomek	
?, 1574	Zacharias Schönhöfer		30. 4. 1602	Caspar Kürbitzer	
23. 8. 1575	Mathias Wiener	A	14. 3. 1603	Georg Kraus	A
23. 8. 1575	Zacharias Aichfeldt		14. 3. 1603	Caspar Kurbitzer	
23. 8. 1575	Zacharias Schönhöfer		14. 3. 1603	Mates Benesch	
23. 8. 1575	Lorenz Wölfel		4. 6. 1603	Stefan Janko	
12. 6. 1596	Andreas Taschner	A	18. 5. 1604	Georg Glener	A
12. 6. 1596	Valentin Neubehr		11. 6. 1604	Thomas Zickan	D
12. 6. 1596	Zacharias Freiniger		18. 5. 1604	Caspar Kürbitzer	D
12. 6. 1596	Wenzel Tiegel		18. 5. 1604	Lorenc Strejczko	D
21. 6. 1597	Thomas Zickan	A	24. 4. 1606	Georg Kraus	A
21. 6. 1597	Georg Fuchs		24. 4. 1606	Andreas Taschner	D
21. 6. 1597	Lorenz Strejczko		24. 4. 1606	Johann Tomek	D
21. 6. 1597	Georg Glener		24. 4. 1606	Georg Geiling	D
4. 5. 1598	Andreas Taschner	A	2. 5. 1607	Georg Kraus	A
4. 5. 1598	Filip Franck		2. 5. 1607	Caspar Kürbitzer	D
4. 5. 1598	Georg Glener		2. 5. 1607	Georg Geiling	D
4. 5. 1598	Ferdinand Štěřba		2. 5. 1607	Lorenc Strejczko	D
6. 7. 1599	Andreas Taschner	A	29. 5. 1619	Martin Steinpach	
6. 7. 1599	Georg Glener		29. 5. 1619	Simon Schmidt	
6. 7. 1599	Ferdinand Štěřba		29. 5. 1619	Gottfried Seifert	
6. 7. 1599	Johann Tomek		29. 5. 1619	David Karl	
24. 5. 1600	Georg Weckerle	A			
24. 5. 1600	Georg Glener	A			
24. 5. 1600	Thomas Zickan				
24. 5. 1600	Johann Tomek				

*) Členství v úřadující radě (A – městská rada, D – obecní starší).

**Příloha č. XXI:
Členové hospodářské komise a jejich působení v městských radách**

Katolíci

Evangelíci

Konvertité

Konfesní příslušnost nezjištěna

jméno	působení v městských radách ^{*)}		působení v úřadu „pánů hospodářů“
	rada	období	
Zacharias Aichfeldt	A-D	1579-1619	1575
Christoph Beck	A	1575	1574
Mates Benesch	C, D	1592-1614	1603
Philip Franck	B-D	1583-1614	1598
Zacharias Freigner	C	1585-1594	1596
Georg Fuchs	B, C	1585-1587	1597
Georg Geiling	C, D	1604-1607	1607
Stefan Janko	C, D	1602-1619	1601, 1603
Urban Gessner	A	1566-1584	1574
Georg Glener	A, C	1592-1606	1597-1601
Wenzel Gress	A, B, C	1583-1594	1571, 1574
Felix Hanel	A, C	1564-1577	1571
David Karl	B, C	1618-1620,	1619
Georg Kraus	A	1599-1620	1603, 1606-1607
Caspar Kürbiczer	A-D	1594-1620	1601-1604, 1607
Valten Neubehr	A-D	1581-1608	1596
Markus Reindler	A	1599-1614	1601
Georg Richter	A, C	1542-1579	1571
Gottfried Seifert	A, C, D	1614-1620	1619
Simon Schmid	A, B, D	1614-1620	1619
Zacharias Schönhöfer	A, B	1583-1595	1574, 1575
Martin Steinpach	B	1619	1619
Lorenz Strejczko	B, C, D	1583-1612	1597, 1604, 1607
Caspar Ströer	A, D	1589-1604	1600
Ferdinand Štěrba	A, C, D	1594-1620	1598-1599
Andreas Taschner	A, C, D	1588-1610	1596, 1598-1599, 1606
Josua Tiegel	A, B, C	1564-1575	1571
Wenzel Tiegel	C	1597	1596
Johann Tomek	D	1604-1612	1599-1600, 1602, 1606
Georg Weckerle	A	1598-1620	1600
Mathias Wiener	A, B, C	1571-1589	1575
Lorenz Wölfel	A, B	1576-1596	1575
Mates Zickan	A, D	1600-1608	1602
Thomas Zickan	A, B, C, D	1583-1620	1597, 1600, 1602, 1604

^{*)} **A** – městská rada; **B** – páni starší; **C** – páni z obce; **D** – obecní starší.

Příloha č. XXII:
Členové komisí nad masem, chlebem a husami v letech 1565-1577

Katolíci

Evangelíci

Konfesní příslušnost nezjištěna

1.	2.	3.	fol. ^{*)}
26. 4. 1565	M	Petr Štěrba, Wenzel Gessner, Hans Schönhöfer (A), Martin Bohrer (B), Cyriakus Kürbiczer, Hans Purrass (C)	11v
22. 4. 1566	M	Valten Kürbiczer, Sebastian Schwarz (A), Greger Zickan, Felix Hanel, Jakub Wentzel, Hans Renner (N)	13r
26. 8. 1566	H	Jakub Findeysen, Philip Schönhöfer (A)	16v
3. 3. 1567	M	Philip Schönhöfer, Urbanus Gessner (A), Petr Štěrba, Valten Kürbiczer, Felix Hanel, Georg Polmer (N)	17v
30. 4. 1568	M	Daniel Gipfel, Valten Kürbiczer, Hans Hanfogel, Jakub Wentzel (A), Felix Hanel, Greger Zickan (N)	20v
3. 4. 1570	M	Josua Tiegel, Georg Richter (A), Philip Schönhöfer, Hans Hanfogel, Jakub Wentzel, Georg Polmer (N)	28v
27. 4. 1571	M	Sebastian Schwarz, Sebastian Glener (A), Philip Schönhöfer, Felix Hanel, Greger Zickan, Wenzel Kürbiczer (N)	41r
18. 4. 1572	M	Christoph Beck, Felix von Hana, Sebastian Schwarz, Urbanus Gessner, Georg Richter, Hans Winter (N)	46v
28. 3. 1573	M	Wolfgang Glener, Sebastian Schwarz, Felix Hanel, Urbanus Gessner, Georg Kistenfeger, Lorenz Wölfel (N)	53v
28. 3. 1573	CH	Sebastian Glener, Hans Winter (N)	53v
16. 4. 1574	M	Petr Štěrba, Christoph Beck, Sebastian Schwarz, Philip Schönhöfer, Paul Knorringer, Andreas Taschner (N)	60v
16. 4. 1574	CH	Greger Zickan, Hans Winter (N)	60v
16. 4. 1575	M	Filip Schönhöfer, Greger Zickan (A), Felix Hanel, Georg Richter, Philip Gensling, Urbanus Gessner (N)	65v
27. 8. 1576	M	Wolfgang Glener, Mathias Wiener (A), Greger Zickan, Urbanus Gessner, Georg Richter, Lorenz Knornschild (N)	77r
27. 8. 1576	CH	Sebastian Glener, Hans Winter (A)	77r
12. 4. 1577	M	Sebastian Schwarz, Georg Purras, Urbanus Gessner, Felix Hanel (A), Greger Zickan, Lorenz Knornschild (N)	81r
12. 4. 1577	CH	Georg Purras, Hans Schimku (A)	81r

1. Datum instalace.

2. **H** – dozorcí nad husami, **CH** – dozorcí nad chlebem **M** – dozorcí nad masem.

3. A – člen městské rady, B – člen pánů starších, C – člen pánů z obce, N – nelze určit
(platí vždy pro celou skupinu jmen, za kterou je příslušné písmeno uvedeno).

*) Čísla folií odkazují na příslušné strany v městské knize KČ 11/606.

Příloha č. XXIII:
Členové komise špitálních úředníků v letech 1575-1613

Katolíci

Evangelíci

Konfesiční příslušnost nezjištěna

datum složení přísahy	jména	*)	datum složení přísahy	jména	*)
1575	Zacharias Richter		1582	Lorenz Wölfel	A
1575	Zacharias Aichfeldt		1582	Silvester Florin	
			1582	Hans Hanfogel	
9. září 1575	Georg Purras	A			
9. září 1575	Filip Franck		30. 6. 1597	Andreas Taschner	A
9. září 1575	Zacharias Richter		30. 6. 1597	Christoph Lang	
			30. 6. 1597	Ferdinand Štěrba	
1576	Sebastian Glener	A			
1576	Filip Franck		1602	Wolfgang Melczer	
1576	Valten Neubehr		1602	Heinrich von Hana	
1579	Mathias Wiener	A	22. 5. 1604	Andreas Kuba	
1579	Lorenz Knornschild		22. 5. 1604	Wolfgang Tröltzsch	D
1579	Veit Kuba				
			23. 1. 1608	Martin Zickan	
1580	Veit Thumb	A	23. 1. 1608	Hans Schiffenhauer	
1580	Hans Schimku				
1580	Georg Beck		30. 3. 1609	Mates Kletzer	
1581	Lorenz Wölfel		15. 3. 1610	Daniel Zehrer	
1581	Hans Schimku				
1581	Silvester Florin	A	8. 6. 1611	Philip Franck	D
			8. 6. 1611	Mates Melczer	
			22. 4. 1613	Johann Martinus	A

*) Členství v úřadující městské radě (A – městská rada, D – páni starší nebo páni z obce).

Příloha č. XXIV:

Konkordance dat obnov městské rady s daty složení přísah městských úředníků

<i>data obnov městské rady a složení přísah městských úředníků</i>							
<i>městská rada</i>	<i>perkmistři</i>	<i>páni hospodáři</i>	<i>úředníci nad masem a chlebem</i>	<i>špitální úředníci</i>	<i>úředníci nad bílým pivem</i>	<i>úředníci nad cihlami a vápnem</i>	<i>úředníci městských dvorů a poddanských vesnic</i>
3.2.1559							
					2.12.1560		
17.5.1563							
15.8.1564	25.2.1564						
					6.8.1565		
21.9.1565							
			26. 4. 1565 ¹				
			22. 4. 1566 ¹				
	18.2.1567		3. 3. 1567 ¹				
			30. 4. 1568 ¹				
					30.8.1569		
	18.11.1570		3. 4. 1570 ¹		15.8.1570		
			27. 4. 1571 ¹				
			18. 4. 1572 ¹		21.11.1572		
			28. 3. 1573 ²		11.12.1573		
	24.3.1574		16. 4. 1574 ²				
		23.8.1575	16. 4. 1575 ¹	9.9.1575	12.1.1575		
	23.3.1576		27. 8. 1576 ²				
3.6.1577			12. 4. 1577 ²		4.9.1577		
					29.3.1585		
26.4.1585							
					26.3.1591		
					1.12.1595		
		12.6.1596					
		21.6.1597		30.6.1597	26.9.1597		
21.4.1599							25.8.1599 ³
							27.8.1599 ⁴
					4.2.1600		11.7.1600 ⁴
							3.5.1602 ⁴
						9.4.1603	
15.4.1603						11.6.1603	25.2.1603 ⁵
28.4.1604		18.5.1604		22.5.1604			
10.4.1606		24.4.1606				4.12.1606	13.1.1606
							22.9.1606 ³
26.4.1607		2.5.1607					21.3.1607 ⁴
							7.9.1607 ³
16.4.1608				23.1.1608	6.9.1608		18.2.1608 ⁵
						13.3.1609	
4.5.1609				30.3.1609			
15.5.1610				15.3.1610			5.3.1610 ⁷
				8.6.1611	20.6.1611		
28.5.1612							
6.5.1613				23.4.1613			duben1613 ⁴
9.5.1614							17.6.1614 ³
							10.7.1615 ³

<i>data obnov městské rady a složení přísah městských úředníků</i>							
<i>městská rada</i>	<i>perkmistři</i>	<i>páni hospodáři</i>	<i>úředníci nad masem a chlebem</i>	<i>špitální úředníci</i>	<i>úředníci nad bílým pivem</i>	<i>úředníci nad cihlami a vápnem</i>	<i>úředníci městských dvorů a poddanských vesnic</i>
28.4.1618							30.3.1618 ⁴
					18.6.1619		
6.7.1619							
11.12.1619							
							17.1.1620 ⁴
							24.3.1620 ³

¹⁾ Pouze úředníci, dohlížející na prodej masa.

²⁾ Společná jmenování úředníků, dohlížejících na prodej masa a na prodej chleba.

³⁾ Úředníci městského dvora v Želině.

⁴⁾ Úředníci městského dvora v Milžanech.

⁵⁾ Komise pro Vadkovice.

⁶⁾ Komise pro hospodaření na rybníku v Hradci.

⁷⁾ Komise pro Úhošťany.

– pravděpodobná obnova úřadu po renovaci městské rady
(úzká časová souvislost mezi datem její renovace a složením přísahy)

Příloha č. 25:
Primasové kadaňských městských rad v letech 1517-1620

Katolíci
 Evangelíci

<i>roky</i>	<i>jména</i>	<i>roky</i>	<i>jména</i>
1517	Martin Czewmer	1565	Wolfgang Florin
1519	Sebastian Pinther	1570	Daniel Gipfel
1526	Georg Kraussjanko	1575	Sebastian Schwarz st.
1527	Christoph Czedliczer	1576	Philip Schönhöfer
1529-1534	Christoph Czedliczer	1577-1578	Daniel Gipfel
1534	Nicolas Leyss	1579-1583	Petr Štěrba
1535	Melchior Kystenfeger	1584-1586	Wolfgang Glener
1536-1538	Christoph Czedliczer	1587	Greger Zickan
1538-1539	Jörg Voight	1588	Lorenz Wölfel
1539	Georg Augustin	1589-1593	Sebastian Glener
1540	Christoph Czedliczer	1594	Adam Bayer
1541	Jörg Voight	1595-1599	Wolfgang Schwarz
1542-1545	Wolfgang Florin	1600	Valentin Neudeck
1547	Wolfgang Schönhöfer	1603-1604	Markus Reindler
1550	Georg Ferber	1605-1606	Martin Schwarz
1552	Pangracius Hartmann	1607-1608	Markus Reindler
1556	Pangracius Hartmann	1609-1611	Martin Schwarz
1557-1559	Petr Štěrba	1612-1614	Markus Reindler
1559	Benedikt Fleischer	1618	Johann Kayner
1562	Wolfgang Florin	1619	Thomas Zickan
1563-1564	Konstantin Seelender	1620	Johann Kayner

Příloha č. XXVI:

Personální složení radních sborů kadaňské městské správy 1465-1620

Katolíci

Konvertité (v letech 1526-1620)

Evangelíci (v letech 1526-1620)

Konfesi příslušnost nezjištěna (v letech 1526-1620)

Městská rada 1465

Nicolas Clee
Johann Craft
Johann Derrenswamb
Nicolas Lauterbach
Johann Ludl
Augustin Moschner
Gregor Pellifex
Johann Pruckmeister
Franz Rurentwark
Lorenz Rudusch
Nicolas Schober
Johann Saczer
KČ 14/567a,
fol. 25r a 365r

Městská rada 1466

Jakub Behem
Nicolas Clee
Heinrich Institor
Wenzel Hupfauf
Johann Ludl
Nicolas Messner
Gregor Pellifex
Hanus Pellifex
Franz Rurentwark
Lorenz Rudusch
Mathias Steinprecher
Nicolas Schober
KČ 14/567a,
fol. 29r-33v a 368v-372v

Městská rada 5. srpna. 1467

Jörg Cliber
Casper Imgraben
Mathias Institor
Wenzel Hupfauf
Zikmund Leymer
Johann Proger
Johann Pruckmeister
Johann Rurentwark
Nicklas Salburt
Nicolas Schober
Paul Schuster
Zigel Tonsor
KČ 14/567a, fol. 44r

Rady 1472

Městská rada

Wenzel Hupfauf, purkmistr
Stefan Melczer
Wenzel Saczer
Lorenz Rudusch
Lorenz Leymer
Nicolas Schober
Starckfenzel
Wenzel Munde
Hans Ludl
Jakub Under Lauben
Lorenz Pinther
Prockel Newhans

Přísežní

Andreas Rudusch
Zikmund Leymer
Johann Pruckmeister
Lorenz Schütz
Jörg Strüczel
Jan Peklo
Hans Rabenstein
Jörg Schönhöfer

Obecní starší

Mates Feldman, rychtář
Nicklas Salburt
Swalb Mates
Gabriel Leymer
Hans Prager
Thomas Tuchmacher
Martin Passler st.
Mates Eberle
Hans Czigler
Jörg Fischer
Mates Fleischer
Jörg Cliber
Janko Schütz
Hans Öderle
Petr Hupfauf
Thomas Crokawer
Veit Rudusch
Zeyfrid Franckel
Hanussko Kürssner
Hans Czedliczer
KČ 14/567a, fol. 65r

Rady 1475

Městská rada

Wenzel Saczer, purkmistr
Lorenz Rudusch
Johann Pruckmeister
Hans Prager
Wenzel Munde
Mates Eberle
Starckfenzel
Jan Peklo
Janko Schütz
Petr Hupfauf
Jörg Schönhöfer
Zikmund Rurentwark

Přísežní

Wenzel Hupfauf
Stefan Melczer
Hans Ludl
Martin Passler st.
Hans Rabenstein
Zikmund Leymer
Jörg Fischer
Gregor Platz in gut

Obecní starší

Lorenz Leymer, rychtář
Andreas Rudusch
Gabriel Leymer
Nicklas Salburt
Lorenz Pinther
Jakub Behem
Lorenz Schütz
Zeyfried Prockel Newhans
Mates Fleischer
Nicolas Schober
Jörg Strüczel
Hans Öderle
Veit Rudusch
Stefan Panosse
Hans Czigler
Urban z Uhošťan
Merten Zeydel
Hans Czedliczer
Mates Sneider
Fabel Eberle
KČ 14/567a, fol. 72r

Rady 26. října 1485**Městská rada**

Andreas Rudusch, purkmistr
 Wenzel Saczer
 Lorenz Pinther
 Starckfenzel
 Mates Eberle
 Johann Pruckmeister
 Jörg Schönhöfer
 Nickel Frenckel
 Jakub Behem
 Wenzel Munde
 Lorenz Leymer
 Prokop Rurentwark

Přísežní

Lorenz Rudusch
 Zikmund Leymer
 Stefan Panosse
 Hans Czigler
 Petr Hupfauf
 Martin Leymer
 Lorenz Schütz
 Hans Rabenstein

Obecní starší

Hans Prager, rychtář
 Gabriel Leymer
 Wenzel Melczer
 Jörg Cliber
 Urban z Úhošťan
 Johann Borsch
 Jobst Goltschmied
 Petr Kürssner
 Endres von Kotwein
 Prockel Newhans
 Martin Racheler
 Paul Huler
 Wenzel Pestel
 Niclas Teinczer
 Jörg Fischer
 Ulrich Sube
 Hans Czedliczer
 Clement Cramer
 Mates Listner
 Martin Öderle
 Mates Imgraben
 Partel Nörl
 Endres Schwarz
 Mates Sneider
KČ 14/567a, fol. 113r

Rady 26. února 1496**Městská rada**

Stefan Panosse, purkmistr
 Wenzel Saczer
 Jörg Schönhöfer
 Martin Czewmer
 Prockel Newhans
 Nickel Frenckel
 Caspar Glener
 Christoph Hupfauf
 Hans Imgraben
 Martin Leymer
 Martin Kutner
 Anton Stetner

Přísežní

Johann Pruckmeister
 Petr Hupfauf
 Petr Czewmer
 Michal Goltschmied
 Philip Panosse
 Martin Eybenstöcker
 Caspar Tanhewser
 Jancko Melczer

Obecní starší

Mates Imgraben, rychtář
 Jakub Underlauben
 Hans Czedliczer
 Niclas Teinczer
 Martin Öderle
 Wenzel Pestel
 Clement Cramer
 Wenzel Troyan
 Wenzel Ludel
 Jörg Glassperger
 Mates Tuppawer
 Ulrich Lurz
 Jakub Prager
 Lorenz Melczer
 Michal Czöttel
 Cyriakus Kürbiczer
 Martin Passler ml.
 Wenzel Czoppolt
 Bartel Trubenpach
 Girzik Cramer
 Sebastian Pinther
 Valten Nörl
 Mates Kral
 Jakub Czedliczer
KČ 14/567a, fol. 170r

Rady 3. února 1503**Městská rada**

Johann Pruckmeister, purkmistr
 Wenzel Saczer
 Caspar Glener
 Martin Czewmer
 Jancko Melczer
 Martin Passler ml.
 Philip Richter
 Johann Finck
 Cyriakus Kürbiczer
 Caspar Tanhewser
 Girzik Cramer
 Wenzel Czoppolt

Přísežní

Anton Stetner
 Christoph Hupfauf
 Petr Czewmer
 Paul Weyssjörg
 Wenzel Krausjanko
 Bartel Pawnheckel
 Petr Glassperger
 Prokop Foyth

Obecní starší

Mates Imgraben, rychtář
 Hans Imgraben
 Mates Tuppawer
 Jörg Glassperger
 Martin Kutner
 Martin Leymer
 Wenzel Ludel
 Mates Hayko
 Valten Nörl
 Martin Öderle
 Philip Panosse
 Sebastian Pinther
 Wolfgang Schwarz
 Lorenz Kölbl
 Lorenz Melczer
 Jakub Eberlein
 Endres Schynko
 Jakub Rudusch
 Christoph Czedliczer
 Paul Tuppawer
 Nickel Freyer
 Martin Enderle
 Michal Schütz
 Hans Pawer
KČ 14/567a, fol. 209r

Městská rada 19. října 1517

Martin Czewmer, „*eldesten*“
 Georg Kraussjanko, purkmistr
 Sebastian Pinther
 Prokop Foyth
 Philip Richter
 Christoph Czedliczer
 Hans Stargk
 Wolfgang Schwarz
 Philip Panosse
 Cyriakus Kürbiczer
 Janko Kessmaul
 Veit Ferber
KČ 15/568, fol. 1r

Městská rada 4. června 1519

Sebastian Pinther, „*eldesten*“
 Wolfgang Schwarz
 Martin Czewmer
 Christoph Czedliczer
 Philip Richter
 Georg Kraussjanko
 Wolfgang Benesch
 Mates Hayko
 Wenzel Kessler
 Wenzel Saczer ml.
 Wolfgang Nürenberger
 Wolfgang Imgraben
KČ 25/724, fol. 2r

Městská rada obnovená**1. června 1526**

Georg Kraussjanko, „*primus*“
 Veit Ferber
 Philip Panosse
 Wolfgang Schwarz
 Martin Eybenstöcker
 Filip ze Soběchleb
 Wolfgang Imgraben
 Wolfgang Benesch
 Veit Ludl
 Bohuslav Czedliczer
 Urban Püsser
CC, fol. 30v

Městská rada obnovená**31. července 1527**

Christoph Czedliczer, „*primus*“
 Wolfgang Schwarz
 Jörg Voight
 Wolfgang Imgraben
 Wolfgang Benesch
 Filip ze Soběchleb
 Janko Kessmaul
 Wenzel z Jeseně

Urban Püsser

Jörg Glassperger
 Melchior Kystenfeger
 Benedikt Schwarz
CC, fol. 32r-v

Městská rada obnovená**2. srpna 1528**

Christoph Czedliczer
 Wolfgang Schwarz
 Filip ze Soběchleb
 Jörg Glassperger
 Martin Eybenstöcker
 Wolfgang Benesch
 Wolfgang Imgraben
 Wenzel z Jeseně
 Melchior Kystenfeger
 Benedikt Schwertfeger
 Nicolas Leyss
 Johann Krempelsetzer
CC, fol. 37r

Městská rada 1529

Christoph Czedliczer, „*primus*“
 Wolfgang Schwarz
 Wolfgang Imgraben
 Wolfgang Gessner
 Jörg Glassperger
 Benedikt Schwertfeger
 Melchior Kystenfeger
 Nicolas Leyss
 Wolfgang Benesch
 Martin Eybenstöcker
 Johann Krempelsetzer
 Filip ze Soběchleb
CC, fol. 43v

Městská rada 1530

(*na tuto městskou radu navazuje rada obnovená 25. června 1534*)
 Christoph Czedliczer, „*primus*“
 Wolfgang Schwarz
 Wolfgang Imgraben
 Wenzel z Jeseně
 Jörg Glassperger
 Benedikt Schwertfeger
 Melchior Kystenfeger
 Nicolas Leyss
 Wolfgang Benesch
 Martin Eybenstöcker
 Johann Krempelsetzer
 Filip ze Soběchleb
CC, fol. 46r

Městská rada obnovená**25. června 1534**

Nicolas Leyss, „*eltister*“
 Christoph Czedliczer
 Wolfgang Imgraben
 Wenzel z Jeseně
 Wolfgang Benesch
 Melchior Kystenfeger
 Geronimus Getz
 Valten Nörl
 Georg Augustin
 Wolfgang Ferber
 Bernhard Czewmer
 Johann Pelzer
CC, fol. 85v

Městská rada obnovená**17. září 1535**

Melchior Kystenfeger, „*eltister*“
 Christoph Czedliczer
 Wolfgang Imgraben
 Filip ze Soběchleb
 Bernhard Czewmer
 Simon Weiss
 Wenzel z Jeseně
 Jörg Glassperger
 Georg Augustin
 Johann Pelzer
 Wenzel Thomaschko
 Friedrich Schuster
CC, fol. 93r-v

Městská rada obnovená**18. srpna 1536**

(*na tuto městskou radu navazuje rada obnovená 5. března 1538*)
 Christoph Czedliczer, „*eltister*“
 Melchior Kystenfeger
 Wenzel z Jeseně
 Jörg Glassperger
 Bernhard Czewmer
 Wolfgang Ferber
 Wolfgang Imgraben
 Wolfgang Benesch
 Georg Augustin
 Johann Pelzer
 Simon Weiss
 Martin Rzehorz
CC, fol. 97v

Městská rada obnovená**5. března 1538**

Jörg Voight, „*eltister*“
 Melchior Kystenfeger
 Wenzel z Jeseně

Christoph Czedliczer
Jörg Glassperger
Martin Rzehorz
Wolfgang Benesch
Bernhard Czewmer
Friedrich Schuster
Georg Grabner
Nicolas Tanhewser
CC, fol. 99v

**Městská rada obnovená
11. listopadu 1538**

Jörg Voight, „*eltister*“
Wolfgang Benesch
Christoph Czedliczer
Melchior Kystenfeger
Jörg Glassperger
Martin Rzehorz
Hans Weiss
Bernhard Czewmer
Wolfgang Florin
Caspar Grabner
Georg Leyss
Benedikt Fleischer
CC, fol. 100r

**Městská rada obnovená
3. listopadu 1539**

Georg Augustin, „*primas*“
Christoph Czedliczer
Wolfgang Benesch
Wenzel z Jeseně
Simon Weiss
Jörg Glassperger
Martin Rzehorz
Benedikt Fleischer
Georg Tengler
Melchior Kystenfeger
Wolfgang Winkelman
CC, fol. 103r

**Městská rada obnovená
10. září 1540**

Christoph Czedliczer, „*primas*“
Wolfgang Benesch
Wolfgang Florin
Martin Rzehorz
Bernhard Czewmer
Caspar Grabner
Friedrich Schuster
Hans Weiss
Jeronym Klement
Wolfgang Geysling
Johann Stefest
CC, fol. 104r

**Městská rada obnovená
5. září 1541**

Jörg Voight, „*primas*“
Wolfgang Benesch
Christoph Czedliczer
Bernhard Czewmer
Simon Weiss
Jeronym Klement
Freutag
Caspar Grabner
Friedrich Schuster
Nicolas Tanhewser
CC, fol. 105r

**Městská rada obnovená
16. října 1542**

Wolfgang Florin, „*primas*“
Martin Rzehorz
Wolfgang Benesch
Bernhard Czewmer
Hans Weiss
Freutag
Thomas Hess
Martin Nörl
Benedikt Fleischer
Geronimus Getz
Georg Richter
Johann Stefest
CC, fol. 105v

Městská rada 24. září 1543

Wolfgang Florin, „*oberst*“
Wolfgang Benesch
Jeronymus Getz
Martin Rzehorz
Bernhard Czewmer
Thomas Hess
Mates Sneider
„*ander teil*“
Wolfgang Kürbiczer
Wolfgang Schönhöfer
Jakub Habart
Wenzel Wartsch
Wolfgang Heller
KČ 26/725, fol. 2r

Městská rada 1544

Wolfgang Florin, „*elster*“
Christoph Czedliczer
Wolfgang Benesch
Bernhard Czewmer
Martin Rzehorz
Thomas Hess
Georg Richter

„*disse under eyner gesthallter*“
Wolfgang Schönhöfer
Wolfgang Kürbiczer
Nicolaus Foderer
Jakub Habart
Wolfgang Heller
„*diese 5 Perschonen sint under
payder gesthallt*“
KČ 26/725, fol. 19r

Městská rada 1545

Wolfgang Florin, „*eldister*“
Christoph Czedliczer
Bernhard Czewmer
Georg Richter
Martin Rzehorz
Wenzel Thomaschko
Wolfgang Gessner
„*disse under einer gestalt*“
Wolfgang Schönhöfer
Wolfgang Kürbiczer
Jakub Habart
Endres Zieuner
Wenzel Wartsch
„*diese 5 Perschoen sint under
payder gesthallt*“
KČ 26/725, fol. 34r

Městská rada 1547

Wolfgang Schönhöfer, „*eldister*“
Wolfgang Florin
Christoph Czedliczer
Wolfgang Kürbiczer
Jakub Habart
Pangracius Hartmann
Martin Rzehorz
Georg Richter
Wolfgang Glener
Wenzel Thomaschko
Veit Bach
Johann Rotter
KČ 26/725, fol. 56r

Městská rada 1550

Georg Ferber, „*eldister*“
Wolfgang Florin
Wolfgang Kürbiczer
Jakub Habart
Pangracius Hartmann
Veit Bach
Blasius Schram (Ferber)
Wenzel Thomaschko

Petr Štěrba
Bernhard Czewmer
Wolfgang Glener
Benedikt Fleischer
KČ 26/725, fol. 98v

Městská rada 1552
Pangracius Hartmann, „*edlister*“
Wolfgang Florin
Wolfgang Kürbiczer
Petr Štěrba
Hans Weiss
Blasius Schram (Ferber)
Veit Bach
Wenzel Thomaschko
Wolfgang Glener
Bernhard Czewmer
Christoph Czedliczer
Hans Hanfogl
KČ 26/725, fol. 126r

Městská rada 21. května 1556
Pangracius Hartmann, „*edlister*“
Wolfgang Florin
Petr Štěrba
Wenzel Thomaschko
Erhart Planck
Valten Freigner
Christoph Czedliczer
Valten Kürbiczer
Wolfgang Glener
Hans Schönhöfer
Hans Hanfogl
Andreas Kraus
KČ 42/707, úvod

Městská rada, listopad 1557
(*na tuto městskou radu navazuje rada obnovena 3. února 1559*)
Petr Štěrba, „eltesten“
Wolfgang Florin
Erhart Planck
Wenzel Thomaschko
Valten Kürbiczer
Valten Freigner
Hans Schönhöfer
Benedikt Fleischer
Daniel Gípfel
Christoph Czedliczer
Georg Schwarz
Wenzel Satzer
KČ 26/725, fol. 264r

Městská rada obnovena
3 února 1559
Benedikt Fleischer, „*eltister*“
Wolfgang Florin
Wenzel Thomaschko
Konstantin Seelender
Caspar Grabner
Georg Schwarz
Wolfgang Heller
Wolfgang Glener
Hans Weiss
Christoph Czedliczer
Hans Kraus
Andreas Klug
KČ 5/98, fol. 113r

Rady obnovené
6. července 1562

Městská rada
Wolfgang Florin, „eldister“
Konstantin Seelender
Benedikt Fleischer
Wenzel Thomaschko
Erhart Planck
Daniel Gípfel
Hans Schönhöfer
Georg Schwarz
Hans Weiss
Hans Kürbiczer
Cyriakus Kürbiczer
Sebastian Glener

Páni starší
Georg Melczer
Wolfgang Heller
Wenzel Georg
Bernhard Goltschmid
Valten Freigner
Wenzel Gessner
Philip Schönhöfer
Hans Hanfogl
Jakub Weiss
Caspar Ludel
Andreas Kraus
Jakub Findeysen

Páni z obce
Wolfgang Glener, rychtář
Hans Kraus
Thomas Hess
Wolfgang Melczer
Sebastian Schwarz st.
Albrecht Reindl
Valten Zickan
Georg Purrass

Wolfgang Gress
Georg Stocker
Wolfgang Strejczko
Paul Weiss
KČ 6/99, úvodní folio

Rady obnovené 17. května 1563

Městská rada
Konstantin Seelender, „*eltister*“
Wolfgang Florin
Benedikt Fleischer
Wenzel Thomaschko
Daniel Gípfel
Erhart Planck
Wolfgang Glener
Valten Kürbiczer
Hans Schönhöfer
Georg Schwarz
Hans Hanfogl
Valten Zickan

Páni starší
Georg Melczer
Hans Weiss
Hans Kürbiczer
Cyriakus Kürbiczer
Sebastian Glener
Bernhard Goltschmid
Wolfgang Heller
Hans Kraus
Jakub Weiss
Jakub Findeysen
Sebastian Schwarz st.
Wolfgang Gress

Páni z obce
Wenzel Gessner, rychtář
Wolfgang Melczer
Caspar Ludel
Philip Schönhöfer
Thomas Hess
Albrecht Reindl
Georg Purrass
Veit Lutitz
Hans Nurmberger
Martin Bohrer
Paul Weiss
Greger Zickan
KČ 6/99, fol. 65v

Rady obnovené 15. srpna 1564**Městská rada**Konstantin Seelender, „*eltister*“

Petr Štěrba

Benedikt Fleischer

Wenzel Thomaschko

Georg Melczer

Daniel Gipfel

Wolfgang Glener

Wenzel Gessner

Hans Schönhöfer

Hans Hanfogel

Valten Zickan

Sebastian Schwarz st.

Páni starší

Wolfgang Florin

Hans Kürbiczer

Hans Kraus

Hans Weiss

Wolfgang Heller

Wolfgang Geistlich

Sebastian Glener

Philip Schönhöfer

Wolfgang Gress

Josua Tiegel

Martin Bohrer

Páni z obce

Valten Kürbiczer, rychtář

Caspar Ludel

Cyriakus Kürbiczer

Wenzel Satzer

Greger Zickan

Jakub Weiss

Felix Hanel

Ezechiel Dieterich

Georg Purrass

Wolfgang Strejczko

Georg Richter

Hans Wintter

KČ 6/99, fol. 152v**Městská rada obnovená****21. září 1565**Wolfgang Florin, „*eldister*“

Petr Štěrba

Daniel Gipfel

Valten Kürbiczer

Hans Kraus

Hans Schönhöfer

Wolfgang Melczer

Hans Hanfogel

Sebastian Schwarz st.

Wolfgang Gress

Jakub Findeysen

Martin Bohrer

KČ 28/727, fol. 3r**Městská rada 1566**

Wolfgang Florin

Daniel Gipfel

Wolfgang Glener

Sebastian Schwarz st.

Wenzel Thomaschko

Jakub Findeysen

Wenzel Gessner

Wolfgang Gress

Cyriakus Kürbiczer

Sebastian Glener

Philip Schönhöfer

Urbanus Gessner

KČ 28/727, fol. 48r**Městská rada 1567**

Wolfgang Florin

Daniel Gipfel

Petr Štěrba

Wolfgang Glener

Wenzel Thomaschko

Valten Kürbiczer

Sebastian Glener

Wolfgang Geysling

Hans Hanfogel

Jakub Wentzel

Urbanus Gessner

Wenzel Satzer

KČ 28/727, fol. 117r**Městská rada 1570**Daniel Gipfel, „*eltister*“

Wolfgang Glener

Wolfgang Melczer

Sebastian Schwarz st.

Jakub Findeysen

Urbanus Gessner

Josua Tiegel

Georg Richter

Hans Panosch

Sebastian Glener

Christoph Bub

Greger Zickan

KČ 28/727, fol. 248r**Městská rada 1575**Sebastian Schwarz st., „*eltister*“

Petr Štěrba

Daniel Gipfel

Hans Winter

Wolfgang Glener

Greger Zickan

Philip Schönhöfer

Christoph Beck

Sebastian Glener

Mathias Wiener

Georg Purrass

Josua Tiegel

CC, fol. 149r**Městská rada 1576**Philip Schönhöfer, „*primas*“

Sebastian Schwarz st.

Wolfgang Glener

Petr Štěrba

Mathias Wiener

Sebastian Glener

Hans Winter

Daniel Gipfel

Georg Purrass

Lorenz Wölfel

Wenzel Kürbiczer

Hans Schimku

CC, fol. 149v**Městská rada obnovená****3. června 1577**Daniel Gipfel, „*primas*“

Sebastian Schwarz st.

Petr Štěrba

Wolfgang Glener

Sebastian Glener

Georg Purrass

Philip Schönhöfer

Lorenz Wölfel

Urbanus Gessner

Veit Thumb

Felix Hanel

Hans Schimku

CC, fol. 150v**Městská rada 1578**Daniel Gipfel, „*primas*“

Petr Štěrba

Wolfgang Glener

Sebastian Schwarz st.

Mathias Wiener

Lorenz Wölfel

Sebastian Glener

Wenzel Kürbiczer

Georg Richter

Philip Schönhöfer

Hans Schimku

Leonhard Schindler

CC, fol. 150v

Městská rada obnovená**27. dubna 1579**Petr Štěrba, „*eldister*“

Philip Schönhöfer

Sebastian Schwarz st.

Wolfgang Glener

Sebastian Glener

Mathias Wiener

Georg Purrass

Georg Richter

Lorenz Wölfel

Wenzel Kürbiczer

Zacharias Aichfeldt

Caspar Lach

KČ 29/728, fol. 1r**Městská rada 1580**Petr Štěrba, „*primas*“

Sebastian Schwarz st.

Philip Schönhöfer

Wolfgang Glener

Sebastian Glener

Mathias Wiener

Lorenz Wölfel

Georg Purrass

Wenzel Kürbiczer

Veit Thumb

Zacharias Aichfeldt

Greger Zickan

CC, fol. 153r**Městská rada 1581**Petr Štěrba, „*primas*“

Sebastian Schwarz st.

Wolfgang Glener

Mathias Wiener

Sebastian Glener

Lorenz Wölfel

Georg Purrass

Wenzel Kürbiczer

Greger Zickan

Zacharias Aichfeldt

Valten Neubehr

Endres Ficker

CC, fol. 153v**Městská rada obnovená****30. března 1582**Petr Štěrba, „*primas*“

Sebastian Schwarz st.

Mathias Wiener

Wolfgang Glener

Sebastian Glener

Lorenz Wölfel

Wenzel Kürbiczer

Georg Purrass

Greger Zickan

Veit Thumb

Zacharias Aichfeldt

Caspar Ludel

CC, fol. 154r**Rady 19. března 1583****Městská rada**Petr Štěrba, „*eldister*“

Mathias Wiener

Greger Zickan

Sebastian Glener

Lorenz Wölfel

Wenzel Kürbiczer

Veit Thumb

Caspar Ludel

Zacharias Aichfeldt

Zacharias Melczer

Wolfgang Glener

Urbanus Gessner

Páni starší

Valten Neubehr

Endres Ficker

Jakub Findeysen

Hans Hanfogel st.

Zacharias Schönhöfer

Philip Franck

Georg Weiss

Philip Gensling

Hans Puschman

Valten Gesner

Thomas Wenzel

Zacharias Richter

Páni z obce

Adam Bayer, rychtář

Bernhard Richter

Hans Weiss

Wenzel Gress

Hans Thomaschko

Paul Florin

Hans Hanfogel ml.

Philip Panosch

Christoph Henigk

Lorenz Strejczko

Thomas Zickan

Jeronymus Kürbiczer

KČ 16/569, fol. 141v aCC, fol. 154v**Městská rada 1584**Wolfgang Glener, „*primas*“

Mathias Wiener

Caspar Ludel

Greger Zickan

Zacharias Aichfeldt

Sebastian Glener

Hans Hanfogel ml.

Lorenz Wölfel

Zacharias Melczer

Wenzel Kürbiczer

Urbanus Gessner

Veit Thumb

CC, fol. 155r**Rady obnovené 26. dubna 1585****Městská rada**Wolfgang Glener, „*primas*“

Greger Zickan

Mathias Wiener

Sebastian Glener

Lorenz Wölfel

Wenzel Kürbiczer

Veit Thumb

Caspar Ludel

Zacharias Aichfeldt

Valten Neubehr

Adam Bayer

Wolfgang Trölttsch

Páni starší

Thomas Zickan

Hans Hanfogel

Zacharias Melczer

Zacharias Schönhöfer

Georg Weiss

Philip Franck

Zacharias Richter

Thomas Wenzel

Hans Puschman

Wenzel Gress

Christoph Henigk

Martin Schwarz

Páni z obce

Philip Gensling, rychtář

Lorenz Strejczko

Hans Weiss

Paul Florin

Philip Panosch

Jeronymus Kürbiczer

Georg Fuchs

Hans Zeyer

Hans Purrass

Georg Kystenfeger

Zacharias Freigner
David Wenzel
KČ 7/100, fol. 19

**Rady obnovené
14. března 1586**

Městská rada
Wolfgang Glener, „*primas*“
Greger Zickan
Mathias Wiener
Sebastian Glener
Lorenz Wölfel
Wenzel Kürbiczer
Veit Thumb
Zacharias Aichfeldt
Valten Neubehr
Adam Bayer
Philip Gensling
Martin Schwarz

Páni starší
Thomas Zickan
Caspar Ludel
Hans Hansfogel
Zacharias Schönhöfer
Zacharias Melczer
Georg Weiss
Georg Fuchs
Philip Franck
Hans Puschman
Wenzel Gress
Thomas Wenzel
Zacharias Richter

Páni z obce
Wolfgang Tröltsch, rychtář
Christoph Henigk
Georg Kystenfeger
Lorenz Strejczko
Jeronymus Kürbiczer
Hans Weiss
Paul Florin
Philip Panosch
Zacharias Freigner
Hans Purrass
David Wenzel
Sebastian Schwarz ml.
KČ 7/100, fol. 126v

Rady obnovené 2. února 1587

Městská rada
Greger Zickan, „*eltirster*“

Simon Florin
Wolfgang Glener
Mathias Wiener
Wenzel Kürbiczer
Lorenz Wölfel
Sebastian Glener
Zacharias Aichfeldt
Veit Thumb
Adam Bayer
Philip Gensling
Wolfgang Tröltsch

Páni starší
Valten Neubehr
Martin Schwarz
Thomas Zickan
Zacharias Schönhöfer
Caspar Ludel
Hans Hansfogel
Zacharias Melczer
Georg Weiss
Georg Fuchs
Philip Franck
Hans Puschman
Thomas Wenzel

Páni z obce
Christoph Henigk, rychtář
Wenzel Gress
Lorenz Strejczko
Georg Kystenfeger
Zacharias Richter
Jeronymus Kürbiczer
Paul Florin
Philip Panosch
Zacharias Freigner
David Wenzel
Sebastian Schwarz ml.
Matyáš Štěrba
KČ 2/73, úvod

**Rady obnovené
14. prosince 1588**

Městská rada
Lorenz Wölfel, „*primas*“
Greger Zickan
Wolfgang Glener
Simon Florin
Sebastian Glener
Wenzel Kürbiczer
Zacharias Aichfeldt
Veit Thumb
Adam Bayer
Philip Gensling
Zacharias Schönhöfer

Valten Neubehr

Páni starší
Mathias Wiener
Thomas Zickan
Wolfgang Tröltsch
Hans Hanfogel
Martin Schwarz
Zacharias Melczer
Georg Weiss
Philip Franck
Hans Puschman
Wenzel Gress
Lorenz Strejczko
Thomas Wenzel

Páni z obce
Christoph Henigk, rychtář
Andreas Taschner
Georg Kystenfeger
Zacharias Richter
Hans Zeimer
Jeronymus Kürbiczer
Paul Florin
Philip Panosch
Zacharias Freigner
Hans Purrass
Theophil Štěrba
Sebastian Schwarz ml.
KČ 2/73, fol. 75r-v

**Rady obnovené
15. listopadu 1589**

Městská rada
Sebastian Glener, „*primas*“
Wolfgang Glener
Mathias Wiener
Wenzel Kürbiczer
Veit Thumb
Adam Bayer
Hans Hanfogel
Martin Schwarz
Christoph Albert
Wolfgang Tröltsch
Caspar Ströer
Thomas Grass

Páni starší
Lorenz Wölfel
Simon Florin
Greger Zickan
Zacharias Aichfeldt
Philip Gensling
Zacharias Schönhöfer
Zacharias Melczer

Philip Franck
Georg Weiss
Christoph Henigk
Hans Puschman
Wenzel Gress

Páni z obce

Valten Neubehr, rychtář
Thomas Zickan
Lorenz Strejczko
Andreas Taschner
Thomas Wenzel
Zacharias Richter
Paul Florin
Philip Panosch
Hans Purrass
Christianus Štěrba
Zacharias Freigner
Sebastian Schwarz ml.
KČ 2/73, fol. 123r-v

Rady 28. listopadu 1590

Městská rada

Sebastian Glener, „*primas*“
Wolfgang Glener
Simon Florin
Wenzel Kürbiczer
Veit Thumb
Hans Hanfogel
Caspar Ströer
Wolfgang Tröltsch
Thomas Zickan
Georg Weiss

Páni starší

Petr Štěrba ze Štěrbič
Greger Zickan
Lorenz Wölfel
Martin Schwarz
Zacharias Aichfeldt
Wenzel Gress
Christoph Henigk
Hans Puschman

Páni z obce

Andreas Taschner, rychtář
Adam Bayer
Lorenz Strejczko
Christianus Štěrba
Philip Panosch
Caspar Faber
Hans Schwarz
Jeronymus Czedliczer
KČ 12/606, fol. 265v-266r

Rady obnovené 26. června 1592

Městská rada

Sebastian Glener, „*primas*“
Wolfgang Glener
Adam Bayer
Hans Hanfogel
Caspar Ströer
Thomas Grass
Cyprián Štěrba
Zacharias Schönhöfer
Andreas Taschner
Wolfgang Schwarz
Wenzel Gress
Hans Puschman

Páni starší

Simon Florin
Veit Thumb
Greger Zickan
Lorenz Wölfel
Zacharias Aichfeldt
Martin Schwarz
Philip Gensling
Philip Franck
Lorenz Strejczko
Christianus Štěrba
Philip Panosch
Hans Purrass

Páni z obce

Caspar Faber, rychtář
Thomas Zickan
Hans Schwarz
Zacharias Freigner
Samuel Schönhöfer
Jeronymus Czedliczer
Mates Benesch
Wenzel Glener
Hans Prikh
Georg Schneider
Georg Glener
Hans Ludel
KČ 2/73, fol. 229v

Městská rada

19. července 1593

Sebastian Glener, „*primator*“
Greger Zickan, purkmistr
Simon Florin
Adam Bayer
Thomas Grass
Caspar Ströer
Cyprián Štěrba
Martin Schwarz
Wolfgang Schwarz

Wenzel Gress
Philip Gensling
Wenzel Glener
KČ 17/570, úvodní folio

Rady 7. září 1594

Městská rada

Zacharias Schönhöfer, purkmistr
Adam Bayer, „*primas*“
Simon Florin
Caspar Ströer
Cyprián Štěrba
Martin Schwarz
Andreas Taschner
Wolfgang Schwarz
Philip Gensling
Wenzel Glener
Thomas Zickan
Georg Schneider

Páni starší

Greger Zickan
Lorenz Wölfel
Thomas Grass
Wenzel Gress
Zacharias Aichfeldt
Valentin Neudeck
Valten Neubehr
Christianus Štěrba ze Štěrbič
Christoph Henigk
Hans Puschman
Hans Purrass
Lorenz Strejczko

Páni z obce

Philip Franck, rychtář
Zacharias Freigner
Samuel Schönhöfer
Jeronymus Czedliczer
Mates Benesch
Hans Riedl
Hans Schwarz
Georg Glener
Sebastian Schwarz
Philip Panosch
Ferdinand Štěrba
Caspar Kürbiczer
KČ 17/570, fol. 39r a 40v

**Městská rada 10. dubna
a 28. srpna 1595**

Valentin Neudeck, purkmistr
Wolfgang Schwarz, „*primas*“
Cyprián Štěrba

Caspar Ströer
Zacharias Schönhöfer
Martin Schwarz
Andreas Taschner
Zacharias Aichfeldt
Philip Gensling
Thomas Zickan
Georg Schneider
Valten Neubehr
KČ 29/728, fol. 323r a
KČ 11/N2, úvod

Městská rada 13. května 1596

Wolfgang Schwarz, „*primas*“
Simon Florin
Cyprián Štěrba
Lorenz Wölfel
Martin Schwarz
Georg Schneider
Andreas Taschner
Thomas Zickan
Philip Gensling
Zacharias Aichfeldt
Hans Riedl
Christoph Henigk
KČ 29/728, fol. 363r

Městská rada 21. dubna 1597

Wolfgang Schwarz, „*primas*“
Sebastian Glener
Simon Florin
Valentin Neudeck
Cyprián Štěrba
Martin Schwarz
Caspar Ströer
Andreas Taschner
Zacharias Aichfeldt
Thomas Zickan
Georg Schneider
Caspar Faber
KČ 29/728, fol. 397r

**Městská rada obnovená
1. dubna 1598**

Wolfgang Schwarz, „*primas*“
Sebastian Glener
Simon Florin
Valentin Neudeck
Caspar Ströer
Andreas Taschner
Zacharias Aichfeldt
Georg Weckerle
Thomas Zickan
Georg Schneider

Hans Riedl
Wolfgang Gessner ml.
KČ 10/543, fol. 101r

Městská rada 3. května 1599

Wolfgang Schwarz, „*primas*“
Sebastian Glener
Valentin Neudeck
Markus Reindler
Caspar Ströer
Andreas Taschner
Zacharias Aichfeldt
Georg Weckerle
Georg Schneider
Hans Riedl
Wolfgang Gessner ml.
Georg Kraus
KČ 29/728, fol. 429r

Městská rada 17. dubna 1600

Valentin Neudeck, „*primas*“
Markus Reindler
Caspar Ströer
Georg Weckerle
Georg Schneider
Wolfgang Gessner ml.
Georg Glener
Georg Kraus
Mates Zickan
Caspar Faber
Wolfgang Tröltsch
Ferdinand Štěrba
KČ 29/728, fol. 439r

**Městská rada obnovená
15. dubna 1603**

Markus Reindler, „*primas*“
Valentin Neudeck
Georg Weckerle
Georg Glener
Caspar Ströer
Georg Kraus
Mates Zickan
Caspar Faber
Wolfgang Tröltsch
Ferdinand Štěrba
Johann Martinus
Heinrich von Hana
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 20r

Rady obnovené 28. dubna 1604

Městská rada

Markus Reindler, „*primas*“
Georg Weckerle
Georg Glener
Georg Kraus
Mates Zickan
Caspar Faber
Martin Schwarz
Johann Martinus
Heinrich von Hana
Thomas Piehret
Mates Czdeliczcer
Georg Fischer

Obecní starší

Valentin Neudeck
Simon Florin
Caspar Ströer
Wolfgang Tröltsch
Ferdinand Štěrba
Thomas Zickan
Wenzel Neubehr
Hans Puschmann
Andreas Taschner
Zacharias Aichfeldt
Stefan Glener
Georg Geiling - rychtář
Valten Neubehr
Johann Tomek
Christianus Štěrba
Philip Franck
Caspar Kürbiczer
Johann Knorriger
Wolfgang Schönhöfer
Johann Kayner
Sebastian Schwarz
Lorenz Strejczko
Martin Richter
Martin Zickan
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 47r-v

**Rady obnovené
1. července 1605**

Městská rada

Martin Schwarz, „*primas*“
Markus Reindler
Georg Weckerle
Valentin Neudeck
Georg Kraus
Georg Glener
Mates Zickan
Caspar Faber
Heinrich von Hana

Johann Martinus
Ferdinand Štěrba
Mates Czedliczer

Obecní starší

Andreas Taschner
Thomas Piehret
Georg Fischer
Georg Geiling
Kristian Reichert
Wolfgang Tröltsch
Thomas Zickan
Zacharias Aichfeldt
Johann Kayner
Valten Neubehr - rychtář
Philip Franck
Christianus Štěrba
Caspar Kürbiczer
Johann Tomek
Martin Zickan
Stefan Janko
Lorenz Strejczko
Johann Knorriger
Wolfgang Schönhöfer
Bartel Schranz
Martin Richter
Paul Florin
Heinrich Finck
Wolfgang Melczer
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 92r-v

Rady obnovené 10. dubna 1606

Městská rada

Martin Schwarz, „*primas*“
Markus Reindler
Georg Weckerle
Valentin Neudeck
Georg Kraus
Georg Glener
Mates Zickan
Caspar Faber
Heinrich von Hana
Johann Martinus
Ferdinand Štěrba
Mates Czedliczer

Obecní starší

Andreas Taschner
Thomas Piehret
Zacharias Aichfeldt
Wolfgang Tröltsch
Thomas Zickan
Christianus Štěrba
Valten Neubehr
Hans Puschmann

Philip Franck
Georg Geiling
Paul Florin
Caspar Kürbiczer - rychtář
Johann Tomek
Lorenz Strejczko
Sebastian Schwarz
Stefan Janko
Martin Zickan
Georg Fischer
Johann Knorriger
Johann Kayner
Wolfgang Melczer
Heinrich Finck
Martin Richter
Wolfgang Schönhöfer
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 100r-v

Rady obnovené 26. dubna 1607

Městská rada

Markus Reindler, „*primas*“
Martin Schwarz
Georg Weckerle
Valentin Neudeck
Caspar Faber
Heinrich von Hana
Georg Kraus
Johann Martinus
Ferdinand Štěrba
Thomas Zickan
Mates Czedliczer
Georg Fischer

Obecní starší

Andreas Taschner
Mates Zickan
Thomas Piehret
Zacharias Aichfeldt
Wolfgang Tröltsch
Valten Neubehr
Philip Franck
Hans Puschmann
Georg Geiling
Paul Florin
Caspar Kürbiczer
Johann Tomek
Lorenz Strejczko
Sebastian Schwarz
Stefan Janko - rychtář
Johann Kayner
Heinrich Finck
Martin Richter
Christianus Štěrba
Wolfgang Schönhöfer
Jeronym Petzold

Samuel Drechsler
Daniel Rzehorz
Wolfgang Melczer
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 126v

Rady obnovené 16. dubna 1608

Městská rada

Markus Reindler, „*primas*“
Martin Schwarz
Georg Weckerle
Valentin Neudeck
Caspar Faber
Heinrich von Hana
Ferdinand Štěrba
Georg Kraus
Johann Martinus
Thomas Zickan
Georg Fischer
Johann Kayner

Obecní starší

Andreas Taschner
Mates Czedliczer
Christianus Štěrba
Thomas Piehret
Lorenz Strejczko
Zacharias Aichfeldt
Sebastian Schwarz
Wolfgang Tröltsch - rychtář
Stefan Janko
Valten Neubehr
Philip Franck
Heinrich Finck
Caspar Kürbiczer
Jeronym Petzold
Mates Zickan
Konstantin Gessner
Paul Florin
Martin Richter
Johann Tomek
Wolfgang Schönhöfer
Daniel Rzehorz
Hans Pylar
Martin Zickan
Timoteus Stieckh
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 139v

Rady obnovené 4. května 1609

Městská rada

Martin Schwarz, „*primas*“
Markus Reindler
Georg Weckerle

Caspar Faber
Ferdinand Štěrba
Zacharias Aichfeldt
Georg Kraus
Johann Martinus
Thomas Zickan
Georg Fischer
Johann Kayner
Christoph Mulczer

Obecní starší

Heinrich von Hana
Andreas Taschner
Thomas Piehret
Philip Franck
Mates Czedliczer
Lorenz Strejczko
Caspar Kürbiczer - rychtář
Mates Benesch
Sebastian Schwarz
Wolfgang Tröltsch
Paul Florin
Johann Tomek
Wolfgang Schönhöfer
Heinrich Finck
Martin Zickan
Konstantin Gessner
Timoteus Štěrba
Hans Pyler
Heinrich Wetzelius
Salomon Hadler
Wolfgang Freischlag
Martin Richter
Jakub Chytěrka
Samuel Löw
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 153v

Rady obnovené 15. května 1610

Městská rada

Martin Schwarz, „*primas*“
Markus Reindler
Georg Weckerle
Caspar Faber
Zacharias Aichfeldt
Georg Kraus
Andreas Taschner
Johann Martinus
Wolfgang Tröltsch
Johann Kayner
Christoph Mulczer
Timoteus Štěrba

Obecní starší

Ferdinand Štěrba
Caspar Kürbiczer

Thomas Piehret
Mates Czedliczer
Philip Franck
Lorenz Strejczko
Mates Benesch
Sebastian Schwarz
Paul Florin
Johann Tomek
Martin Zickan
Konstantin Gessner
Heinrich Wetzelius
Wolfgang Freischlag
Martin Richter
Jakub Chytěrka
Samuel Löw
Hans Neumann
Friedrich Hilbert
Martin Reinkert - rychtář
Kristian Perna
Mates Glasser
Andreas Finck
Ambrosius Haymann
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 166r

Rady obnovené 28. května 1612

Městská rada

Markus Reindler, „*primas*“
Martin Schwarz
Georg Weckerle
Caspar Faber
Zacharias Aichfeldt
Georg Kraus
Johann Martinus
Wolfgang Tröltsch
Johann Kayner
Timoteus Štěrba
Caspar Kürbiczer
Heinrich Wetzelius

Obecní starší

Ferdinand Štěrba
Thomas Piehret
Mates Czedliczer
Philip Franck
Mates Benesch
Sebastian Schwarz
Konstantin Gessner - rychtář
Wolfgang Freischlag
Martin Richter
Jakub Chytěrka
Samuel Löw
Hans Neumann
Friedrich Hilbert
Nicolas Palast
Kristian Perna

Wolfgang Schönhöfer
Georg Fischer
Wolfgang Wölfel
Valten Franck
Zacharias Melczer
Sebastian Strengl
Johann Tomek
Andreas Saur
Hans Schiffenhauer
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 191r

Rady obnovené 6. května 1613

Městská rada

Markus Reindler, „*primas*“
Martin Schwarz
Georg Weckerle
Georg Synhert
Georg Kraus
Johann Martinus
Johann Kayner
Wolfgang Tröltsch
Timoteus Štěrba
Caspar Kürbiczer
Heinrich Wetzelius
Wolfgang Schönhöfer

Obecní starší

Ferdinand Štěrba
Thomas Piehret
Mates Czedliczer
Philip Franck
Mates Benesch
Konstantin Gessner
Wolfgang Freischlag
Martin Richter
Jakub Chytěrka
Samuel Löw
Hans Neumann
Friedrich Hilbert
Nicolas Palast
Georg Fischer
Wolfgang Wölfel
Valten Franck
Zacharias Melczer
Sebastian Ströer
Andreas Saur
Hans Schiffenhauer
Thomas Zickan
Martin Reinkert
Mates Melczer
Georg Mandl
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 195v

Rady obnovené 9. května 1614**Městská rada**

Markus Reindler, „*primas*“
 Georg Weckerle
 Georg Kraus
 Johann Martinus
 Johann Kayner
 Wolfgang Tröltsch
 Ferdinand Štěrba
 Caspar Kürbiczer
 Wolfgang Schönhöfer
 Heinrich Wetzelius
 Thomas Zickan
 Georg Fischer

Obecní starší

Thomas Piehret
 Philip Franck
 Mates Czeditzer
 Konstantin Gessner
 Martin Peck
 Wolfgang Freischlag
 Martin Richter
 Martin Stimkert
 Jakub Chytěrka
 Samuel Löw
 Hans Neumann
 Mates Benesch
 Timoteus Štěrba
 Friedrich Hilbert
 Wolfgang Wölfel
 Simon Schmid
 Valten Franck
 Nicolas Palast
 Zacharias Melczer
 Sebastian Ströer
 Petr Štěrba
 Mates Panosch
 Gottfried Seifert
 Hans Meyer
NA Praha, PKÚ,
kniha č. 2, fol. 208v

Rady obnovené 28. dubna 1618**Městská rada**

Johann Kayner, „*primas*“
 Georg Weckerle
 Georg Kraus
 Wolfgang Tröltsch
 Ferdinand Štěrba
 Johann Ulrich
 Georg Fischer
 Wolfgang Schönhöfer
 Jakub Chytěrka

Stefan Eiditius
 Wolfgang Wölfel

Páni starší

Thomas Piehret
 Caspar Kürbiczer
 Thomas Zickan
 Simon Schmid
 Timotheus Štěrba
 Wolfgang Freischlag
 Erasmus Mittelbach
 Friederich Gilberth

Páni z obce

David Karl, rychtář
 Zacharias Melczer
 Samuel Löw
 David Zopel
 Christian Pernaure
 Mates Czeditzer
 Gottfried Seifert
 Hans Pylar
 Hans Kystenfeger
 Martin Schwarz ml.
KČ 3/96, fol. 337

Rady 11. prosince 1619**Městská rada**

Thomas Zickan, „*primas*“
 Ferdinand Štěrba
 Jakub Chytěrka
 Wolfgang Schönhöfer
 Caspar Kürbiczer
 Simon Schmid
 Martin Schwarz ml.
 Gottfried Seifert
 Zacharias Melczer
 Samuel Löw
 Heinrich Finck
 Caspar Friezsch

Páni starší

Samuel Drechsler
 Georg Fischer
 Mates Hellebrant
 David Karl
 Erasmus Mittelbach
 Lorenz Puschman
 Stefan Panosch
 Caspar Florin
 Petr Štěrba
 Hans Herolt
 Martin Steinpach
 Daniel Zehrer

Páni z obce

Hans Schifffenhauer, rychtář
 David Saltenreich
 Hans Richter
 Andreas Starck
 Philip Frembd
 Hans Štěrba
 Hans Kystenfeger
 Philip Kaltschmid
 Eduard Koch
 Zacharias Aichfeldt
 Petr Lindl
 Martin Schwab
KČ 3/96, fol. 96v

Rady obnovené 21. prosince 1620**Městská rada**

Johann Kayner, „*primas*“
 Georg Weckerle
 Georg Kraus
 Wolfgang Tröltsch
 Ferdinand Štěrba
 Johann Ulrich
 Georg Fischer
 Wolfgang Schönhöfer
 Jakub Chytěrka
 Stefan Eiditius
 Wolfgang Wölfel

Páni starší

Thomas Piehret
 Caspar Kürbiczer
 Thomas Zickan
 Simon Schmid
 Timotheus Štěrba
 Wolfgang Freischlag
 Erasmus Mittelbach
 Friederich Gilberth

Páni z obce

David Karl, rychtář
 Zacharias Melczer
 Samuel Löw
 David Zopel
 Christian Pernaure
 Mates Czeditzer
 Gottfried Seifert
 Hans Pylar
 Hans Kystenfeger
 Martin Schwarz ml.
KČ 3/96, fol. 337

Příloha č. XXVII:

Soupis členů městských rad z let 1464-1561 získaný ze svědeckých formulí testamentů

Katolíci

Konfesi příslušnost nezjištěna (v letech 1526-1620)

Evangelíci (v letech 1526-1620)

KČ 14/567a:

1464:	Jakub	Behem	<i>fol. 369v</i>	1474:	Jan	Peklo	<i>fol. 391r</i>
	Caspar	Imgraben	<i>fol. 369v</i>		Lorenz	Pinther	<i>fol. 390v</i>
	Augustin	Moschner	<i>fol. 371 r</i>		Johann	Pruckmeister	<i>fol. 392r</i>
	Prockel	Newhans	<i>fol. 371 r</i>		Lorenz	Rudusch	<i>fol. 390r</i>
1468:	Mates	Eberle	<i>fol. 374v</i>		Nicolas	Schober	<i>fol. 390r</i>
	Mates	Fridman	<i>fol. 378v</i>		Janko	Schütz	<i>fol. 391r</i>
	Wenzel	Munde	<i>fol. 374v</i>		Wenzel	Saczer	<i>fol. 390v</i>
1469:	Mates	Eberle	<i>fol. 375v</i>			Starckfenzel	<i>fol. 390v</i>
	Henricus	Kramer	<i>fol. 376v</i>	1476:	Martin	Passler st.	<i>fol. 398v</i>
	Zikmund	Leymer	<i>fol. 376v</i>		Jan	Peklo	<i>fol. 398v</i>
	Stefan	Melczer	<i>fol. 376r</i>		Lorenz	Pinther	<i>fol. 401r</i>
	Wenzel	Munde	<i>fol. 375v</i>		Veit	Rudusch	<i>fol. 401r</i>
	Hans	Prager	<i>fol. 376v</i>		Jörg	Schönhöfer	<i>fol. 401r</i>
	Andreas	Rudusch	<i>fol. 377r</i>		Janko	Schütz	<i>fol. 401v</i>
	Wenzel	Schuster	<i>fol. 376v</i>	1477:	Mates	Czedliczer	<i>fol. 404r</i>
	Wenzel	Saczer	<i>fol. 376r</i>		Zikmund	Leymer	<i>fol. 404r</i>
	Christoph	Zeyfried	<i>fol. 378r</i>		Stefan	Melczer	<i>fol. 403r</i>
1470:	Mates	Eberle	<i>fol. 378v</i>		Georg	Mulczner	<i>fol. 403v</i>
	Wenzel	Hupfauf	<i>fol. 378v</i>		Wenzel	Munde	<i>fol. 403r</i>
	Stefan	Melczer	<i>fol. 378v</i>		Jan	Peklo	<i>fol. 404r</i>
	Lorenz	Rudusch	<i>fol. 380r</i>		Lorenz	Pinther	<i>fol. 403r</i>
	Nicolas	Schober	<i>fol. 377v</i>		Jörg	Schönhöfer	<i>fol. 403v</i>
	Paul	Schuster	<i>fol. 377v</i>		Janko	Schütz	<i>fol. 403v</i>
	Wenzel	Saczer	<i>fol. 378r</i>		Lorenz	Schütz	<i>fol. 403r</i>
	Mates	Swalb	<i>fol. 378v</i>			Starckfenzel	<i>fol. 403v</i>
1471:	Nicolas	Czedliczer	<i>fol. 380r</i>	1478:	Wenzel	Hupfauf	<i>fol. 409v</i>
	Gabriel	Leymer	<i>fol. 380v</i>		Hans	Ludl	<i>fol. 405v</i>
	Lorenz	Leymer	<i>fol. 381r</i>		Hans	Prager	<i>fol. 405f</i>
	Stefan	Melczer	<i>fol. 380v</i>		Johann	Pruckmeister	<i>fol. 407v</i>
	Lorenz	Rudusch	<i>fol. 308r</i>		Hans	Rabenstein	<i>fol. 405r</i>
	Nicolas	Schober	<i>fol. 380r</i>		Jörg	Schönhöfer	<i>fol. 407v</i>
	Lorenz	Schütz	<i>fol. 381r</i>		Janko	Schütz	<i>fol. 407r</i>
	Wenzel	Saczer	<i>fol. 381v</i>		Wenzel	Saczer	<i>fol. 405v</i>
	Mates	Swalb	<i>fol. 381v</i>			Starckfenzel	<i>fol. 407r</i>
1472:	Jakub	Behem	<i>fol. 385v</i>	1479:	Lorenz	Pinther	<i>fol. 409v</i>
	Mates	Czedliczer	<i>fol. 414r</i>		Lorenz	Schütz	<i>fol. 409v</i>
1473:	Jakub	Behem	<i>fol. 389r</i>	1480:	Mates	Eberle	<i>fol. 411r</i>
	Hans	Czigler	<i>fol. 388r</i>		Nickel	Frenckel	<i>fol. 412r</i>
	Mates	Eberle	<i>fol. 387r</i>		Zikmund	Leymer	<i>fol. 412r</i>
	Lorenz	Pinther	<i>fol. 387r</i>		Hans	Ludl	<i>fol. 411v</i>
	Hans	Rabenstein	<i>fol. 387v</i>		Martin	Passler st.	<i>fol. 410v</i>
	Lorenz	Rudusch	<i>fol. 389r</i>		Lorenz	Pinther	<i>fol. 411r</i>
	Janko	Schütz	<i>fol. 387v</i>		Hans	Prager	<i>fol. 412r</i>
	Wenzel	Saczer	<i>fol. 388v</i>		Zikmund	Rurentwark	<i>fol. 411r</i>
		Starckfenzel	<i>fol. 389v</i>		Jörg	Schönhöfer	<i>fol. 412r</i>
1474:	Mates	Eberle	<i>fol. 390v</i>		Lorenz	Schütz	<i>fol. 410v</i>
	Wenzel	Munde	<i>fol. 393v</i>	1481:	Petr	Hupfauf	<i>fol. 413v</i>

1481:	Hans	Ludl	<i>fol. 413v</i>	1488:	Wenzel	Melczer	<i>fol. 423v</i>
	Lorenz	Pinther	<i>fol. 413r</i>		Prockel	Newhans	<i>fol. 345r</i>
		Starckfenzel	<i>fol. 413r</i>		Prokop	Rurentwark	<i>fol. 423v</i>
1482:	Jakub	Behem	<i>fol. 414v</i>		Thomas	Schaub	<i>fol. 423v</i>
	Nickel	Frenckel	<i>fol. 414r</i>		Lorenz	Schütz	<i>fol. 424r</i>
	Martin	Leymer	<i>fol. 415r</i>	1489:	Jakub	Behem	<i>fol. 424v</i>
	Zikmund	Leymer	<i>fol. 414r</i>		Petr	Czewmer	<i>fol. 436</i>
	Stefan	Panosse	<i>fol. 415r</i>		Wenzel	Melczer	<i>fol. 424v</i>
	Martin	Passler st.	<i>fol. 414r</i>		Thomas	Schaub	<i>fol. 436r</i>
	Lorenz	Pinther	<i>fol. 415v</i>		Lorenz	Schütz	<i>fol. 436r</i>
	Lorenz	Rudusch	<i>fol. 415r</i>	1490:	Petr	Czewmer	<i>fol. 437v</i>
	Wenzel	Saczer	<i>fol. 414r</i>		Nickel	Frenckel	<i>fol. 425r</i>
		Starckfenzel	<i>fol. 415r</i>		Kryštof	Hupfauf	<i>fol. 437v</i>
1483:	Jörg	Cliber	<i>fol. 421v</i>		Klement	Cramer	<i>fol. 425r</i>
	Mates	Czedliczer	<i>fol. 416v</i>		Stefan	Panosse	<i>fol. 438v</i>
	Hans	Czigler	<i>fol. 421r</i>		Hans	Prager	<i>fol. 425v</i>
	Mates	Eberle	<i>fol. 417v</i>		Johann	Pruckmeister	<i>fol. 443r</i>
	Nickel	Frenckel	<i>fol. 418r</i>		Lorenz	Schütz	<i>fol. 425r</i>
	Martin	Leymer	<i>fol. 416v</i>			Starckfenzel	<i>fol. 438r</i>
	Zikmund	Leymer	<i>fol. 417r</i>	1491:	Petr	Czewmer	<i>fol. 442r</i>
	Wenzel	Munde	<i>fol. 417r</i>		Prockel	Newhans	<i>fol. 440r</i>
	Stefan	Panosse	<i>fol. 418v</i>		Martin	Öderle	<i>fol. 440r</i>
	Hans	Prager	<i>fol. 418r</i>		Bartl	Oehem	<i>fol. 441v</i>
	Andreas	Rudusch	<i>fol. 417v</i>		Jörg	Schönhöfer	<i>fol. 443r</i>
	Wenzel	Saczer	<i>fol. 417v</i>		Lorenz	Schütz	<i>fol. 443r</i>
		Starckfenzel	<i>fol. 419r</i>	1492:	Martin	Czewmer	<i>fol. 444v</i>
	Christoph	Zeyfried	<i>fol. 319r</i>		Nickel	Frenckel	<i>fol. 443v</i>
1484:	Jörg	Cliber	<i>fol. 426r</i>		Petr	Hupfauf	<i>fol. 444v</i>
	Hans	Czigler	<i>fol. 422r</i>		Stefan	Panosse	<i>fol. 445r</i>
	Nickel	Frenckel	<i>fol. 422r</i>		Prokop	Rurentwark	<i>fol. 445r</i>
	Martin	Leymer	<i>fol. 422r</i>		Jörg	Schönhöfer	<i>fol. 443v</i>
	Wenzel	Melczer	<i>fol. 422r</i>		Lorenz	Schütz	<i>fol. 445r</i>
	Stefan	Panosse	<i>fol. 422r</i>			Starckfenzel	<i>fol. 445v</i>
	Urban	z Úhošťan	<i>fol. 422r</i>	1493:	Jakub	Behem	<i>fol. 446v</i>
1485:	Christoph	Zeyfried	<i>fol. 415v</i>		Martin	Czewmer	<i>fol. 446v</i>
1486:	Mates	Eberle	<i>fol. 430v</i>		Fabel	Eberle	<i>fol. 477r</i>
	Petr	Hupfauf	<i>fol. 430r</i>		Nickel	Frenckel	<i>fol. 449r</i>
	Klement	Cramer	<i>fol. 437r</i>		Kryštof	Hupfauf	<i>fol. 446v</i>
	Zikmund	Leymer	<i>fol. 431r</i>		Zikmund	Leymer	<i>fol. 449r</i>
	Lorenz	Pinther	<i>fol. 430r</i>		Stefan	Panosse	<i>fol. 449r</i>
	Hans	Rabenstein	<i>fol. 430v</i>		Prokop	Rurentwark	<i>fol. 447r</i>
	Andreas	Rudusch	<i>fol. 430v</i>		Caspar	Tanhewser	<i>fol. 446v</i>
	Lorenz	Schütz	<i>fol. 430v</i>		Mates	Tuppawer	<i>fol. 446v</i>
1487:	Jakub	Behem	<i>fol. 432v</i>	1494:	Jakub	Behem	<i>fol. 451v</i>
	Petr	Czewmer	<i>fol. 432v</i>		Martin	Czewmer	<i>fol. 454v</i>
	Caspar	Glener	<i>fol. 431r</i>		Nickel	Frenckel	<i>fol. 451r</i>
	Philip	Jeschke	<i>fol. 433v</i>		Kryštof	Hupfauf	<i>fol. 451r</i>
	Andreas	Rudusch	<i>fol. 432v</i>		Stefan	Panosse	<i>fol. 451r</i>
	Jörg	Schönhöfer	<i>fol. 431r</i>		Johann	Pruckmeister	<i>fol. 451r</i>
	Mates	Sneider	<i>fol. 433r</i>		Thomas	Schaub	<i>fol. 452r</i>
	Mates	Viereckel	<i>fol. 433v</i>		Jörg	Schönhöfer	<i>fol. 451r</i>
1488:	Petr	Czewmer	<i>fol. 423v</i>		Anton	Stetner	<i>fol. 452r</i>
	Hans	Czigler	<i>fol. 423v</i>	1495:	Martin	Czewmer	<i>fol. 457r</i>
	Nickel	Frenckel	<i>fol. 435v</i>		Michal	Goltschmidt	<i>fol. 456r</i>
	Kryštof	Hupfauf	<i>fol. 423v</i>		Hans	Imgraben	<i>fol. 453r</i>

1495:	Martin	Kutner	<i>fol. 458r</i>	1504:	Martin	Czewmer	<i>fol. 475v</i>
	Prockel	Newhans	<i>fol. 456r</i>		Wenzel	Czoppolt	<i>fol. 474r</i>
	Stefan	Panosse	<i>fol. 456r</i>		Johann	Finck	<i>fol. 476v</i>
	Thomas	Schaub	<i>fol. 456r</i>		Mates	Imgraben	<i>fol. 475r</i>
	Anton	Stetner	<i>fol. 456r</i>		Cyriakus	Kürbiczer	<i>fol. 474r</i>
	Niclas	Teinczer	<i>fol. 457v</i>	1504:	Martin	Passler ml.	<i>fol. 474r</i>
1497:	Martin	Czewmer	<i>fol. 461r</i>		Philip	Richter	<i>fol. 474r</i>
	Jancko	Melczer	<i>fol. 461r</i>		Caspar	Tanhewser	<i>fol. 474v</i>
	Jakub	Prager	<i>fol. 461r</i>		Mates	Tuppawer	<i>fol. 475v</i>
	Johann	Pruckmeister	<i>fol. 463r</i>	1505:	Martin	Czewmer	<i>fol. 479v</i>
	Wenzel	Saczer	<i>fol. 462v</i>		Girzik	Cramer	<i>fol. 479v</i>
	Anton	Stetner	<i>fol. 462r</i>		Cyriakus	Kürbiczer	<i>fol. 479r</i>
1498:	Nickel	Frenckel	<i>fol. 466v</i>		Valten	Nörl	<i>fol. 481c</i>
	Caspar	Glener	<i>fol. 464r</i>		Martin	Passler ml.	<i>fol. 478v</i>
	Kryštof	Hupfauf	<i>fol. 463v</i>		Sebastian	Pinther	<i>fol. 479r</i>
	Martin	Kutner	<i>fol. 464r</i>		Philip	Richter	<i>fol. 480v</i>
	Ulrich	Lurz	<i>fol. 464v</i>		Caspar	Tanhewser	<i>fol. 478v</i>
	Jancko	Melczer	<i>fol. 463r</i>	1506:	Martin	Czewmer	<i>fol. 483r</i>
	Prockel	Newhans	<i>fol. 464r</i>		Johann	Finck	<i>fol. 483r</i>
	Anton	Stetner	<i>fol. 464r</i>		Kryštof	Hupfauf	<i>fol. 484v</i>
	Caspar	Tanhewser	<i>fol. 463r</i>		Valten	Nörl	<i>fol. 487r</i>
	Mates	Tuppawer	<i>fol. 463r</i>		Martin	Passler ml.	<i>fol. 485r</i>
	Paul	Weyssjörg	<i>fol. 463r</i>		Sebastian	Pinther	<i>fol. 483r</i>
1499:	Hans	Imgraben	<i>fol. 465v</i>		Caspar	Tanhewser	<i>fol. 483r</i>
	Ulrich	Lurz	<i>fol. 465r</i>		Paul	Tuppawer	<i>fol. 485v</i>
	Jancko	Melczer	<i>fol. 466r</i>		Paul	Weyssjörg	<i>fol. 484r</i>
	Bartel	Pawnheckel	<i>fol. 465v</i>		Baltazar	z Jeseně	<i>fol. 485r</i>
	Jakub	Rudusch	<i>fol. 465v</i>	1507:	Christoph	Czedliczer	<i>fol. 489r</i>
	Anton	Stetner	<i>fol. 465r</i>		Wenzel	Czoppolt	<i>fol. 489r</i>
	Caspar	Tanhewser	<i>fol. 465v</i>		Kryštof	Hupfauf	<i>fol. 488v</i>
1500:	Nickel	Frenckel	<i>fol. 466v</i>		Johann	Klement	<i>fol. 490r</i>
	Hans	Imgraben	<i>fol. 466v</i>		Martin	Leymer	<i>fol. 490r</i>
	Martin	Kutner	<i>fol. 466r</i>		Valten	Nörl	<i>fol. 488r</i>
	Jancko	Melczer	<i>fol. 466r</i>		Philip	Panosse	<i>fol. 489v</i>
	Bartel	Pawnheckel	<i>fol. 466v</i>		Martin	Passler ml.	<i>fol. 488v</i>
	Caspar	Tanhewser	<i>fol. 466v</i>		Bartel	Pawnheckel	<i>fol. 489v</i>
	Mates	Tuppawer	<i>fol. 466v</i>		Sebastian	Pinther	<i>fol. 488r</i>
	Paul	Weyssjörg	<i>fol. 467v</i>			Starckfenzel	<i>fol. 490r</i>
1501:	Martin	Czewmer	<i>fol. 468v</i>		Caspar	Tanhewser	<i>fol. 488r</i>
	Jörg	Glassperger	<i>fol. 467v</i>		Paul	Tuppawer	<i>fol. 488r</i>
	Hans	Imgraben	<i>fol. 467v</i>		Paul	Weyssjörg	<i>fol. 489r</i>
	Girzik	Cramer	<i>fol. 468v</i>	1508:	Johann	Borsch	<i>fol. 330r</i>
	Jancko	Melczer	<i>fol. 467v</i>		Wenzel	Czoppolt	<i>fol. 329v</i>
	Martin	Passler ml.	<i>fol. 467v</i>		Georg	Ferber	<i>fol. 330v</i>
	Bartel	Pawnheckel	<i>fol. 468r</i>		Wenzel	Kessler	<i>fol. 329r</i>
	Wenzel	Saczer	<i>fol. 467v</i>		Cyriakus	Kürbiczer	<i>fol. 330r</i>
1502:	Martin	Czewmer	<i>fol. 469r</i>		Valten	Nörl	<i>fol. 330v</i>
	Martin	Leymer	<i>fol. 496r</i>		Bartel	Pawnheckel	<i>fol. 329v</i>
	Wenzel	Ludel	<i>fol. 469f</i>		Endres	Schynko	<i>fol. 329r</i>
	Jancko	Melczer	<i>fol. 470r</i>	1509:	Johann	Borsch	<i>fol. 331r</i>
	Martin	Passler ml.	<i>fol. 470v</i>		Melchior	Fleischer	<i>fol. 331r</i>
	Philip	Richter	<i>fol. 469r</i>		Jörg	Glassperger	<i>fol. 330v</i>
	Wenzel	Saczer	<i>fol. 470r</i>		Endres	Hartenberger	<i>fol. 330v</i>
	Anton	Stetner	<i>fol. 469r</i>		Wenzel	Kessler	<i>fol. 333r</i>
	Paul	Weyssjörg	<i>fol. 469r</i>		Cyriakus	Kürbiczer	<i>fol. 331r</i>

1509:	Philip Richter	<i>fol. 331v</i>	1516:	Georg Ferber	<i>fol. 248r</i>
	Wolfgang Schwarz	<i>fol. 331v</i>		Jörg Glassperger	<i>fol. 348v</i>
1510:	Georg Ferber	<i>fol. 332v</i>		Wenzel Kessler	<i>fol. 349v</i>
	Jörg Glassperger	<i>fol. 334r</i>		Johann Leyss	<i>fol. 351r</i>
	Mates Imgraben	<i>fol. 332v</i>		Sebastian Pinther	<i>fol. 352v</i>
	Wenzel Kessler	<i>fol. 333v</i>		Philip Richter	<i>fol. 352v</i>
1510:	Janko Kessmaul	<i>fol. 333r</i>		Valt Wiener	<i>fol. 350v</i>
	Magnus Peck	<i>fol. 332v</i>	1517:	Magnus Peck	<i>fol. 351v</i>
	Endres Schynko	<i>fol. 334v</i>	1518:	Christoph Czedliczer	<i>fol. 354v</i>
	Paul Tuppawer	<i>fol. 332v</i>		Georg Kraussjanko	<i>fol. 355r</i>
1511:	Wenzel Czoppolt	<i>fol. 338r</i>		Cyriakus Kürbiczer	<i>fol. 354v</i>
	Mates Imgraben	<i>fol. 335r</i>		Sebastian Pinther	<i>fol. 354v</i>
	Janko Kessmaul	<i>fol. 335r</i>		Philip Richter	<i>fol. 355r</i>
	Martin Passler ml.	<i>fol. 334v</i>		Wolfgang Schwarz	<i>fol. 354v</i>
	Sebastian Pinther	<i>fol. 335v</i>		Starckfenzel	<i>fol. 354v</i>
	Philip Richter	<i>fol. 334v</i>	1519:	Veit Ferber	<i>fol. 355v</i>
	Starckfenzel	<i>fol. 337v</i>	1520:	Wolfgang Benesch	<i>fol. 357v</i>
1512:	Johann Borsch	<i>fol. 339r</i>		Christoph Czedliczer	<i>fol. 362v</i>
	Johann Czewmer	<i>fol. 339r</i>		Martin Czewmer	<i>fol. 359r</i>
	Michal Czöttel	<i>fol. 338r</i>		Martin Eybenstöcker	<i>fol. 358v</i>
	Petr Glassperger	<i>fol. 338v</i>		Veit Ferber	<i>fol. 359r</i>
	Endres Hartenberger	<i>fol. 337r</i>		Mates Hayko	<i>fol. 358r</i>
	Magnus Peck	<i>fol. 337v</i>		Wolfgang Imgraben	<i>fol. 356v</i>
	Johann Purrass	<i>fol. 337r</i>		Wenzel Kessler	<i>fol. 357r</i>
	Wolfgang Schwarz	<i>fol. 337r</i>		Endres Klübhan	<i>fol. 358v</i>
	Mates z Úhošť'an	<i>fol. 337v</i>		Georg Kraussjanko	<i>fol. 357v</i>
1513:	Petr Glassperger	<i>fol. 342r</i>		Valten Nörl	<i>fol. 359r</i>
	Endres Hartenberger	<i>fol. 341r</i>		Wolfgang Nürenberger	<i>fol. 356v</i>
	Cyriakus Kürbiczer	<i>fol. 340v</i>		Philip Panosse	<i>fol. 359r</i>
	Valten Nörl	<i>fol. 340v</i>		Philip Richter	<i>fol. 356v</i>
	Magnus Peck	<i>fol. 341v</i>		Wolfgang Schwarz	<i>fol. 356v</i>
	Wolfgang Schwarz	<i>fol. 341r</i>		Wenzel Saczer ml.	<i>fol. 357v</i>
1514:	Petr Czewmer	<i>fol. 343v</i>		Jörg Voight	<i>fol. 359r</i>
	Melchior Fleischer	<i>fol. 343r</i>	1521:	Martin Czewmer	<i>fol. 361v</i>
	Petr Glassperger	<i>fol. 342v</i>		Martin Eybenstöcker	<i>fol. 361r</i>
	Magnus Peck	<i>fol. 344r</i>		Veit Ferber	<i>fol. 361r</i>
	Wolfgang Schwarz	<i>fol. 345v</i>		Janko Kessmaul	<i>fol. 363r</i>
	Anton Tengler	<i>fol. 342v</i>		Endres Klübhan	<i>fol. 361v</i>
1515:	Johann Czewmer	<i>fol. 345r</i>		Valten Nörl	<i>fol. 362v</i>
	Mates Imgraben	<i>fol. 347r</i>		Wolfgang Nürenberger	<i>fol. 361r</i>
	Wenzel Kessler	<i>fol. 345r</i>		Philip Panosse	<i>fol. 361r</i>
	Janko Kessmaul	<i>fol. 353v</i>		Magnus Peck	<i>fol. 362v</i>
	Georg Kraussjanko	<i>fol. 353r</i>		Wolfgang Schwarz	<i>fol. 364r</i>
	Magnus Peck	<i>fol. 354r</i>		Anton Tengler	<i>fol. 362v</i>
	Philip Richter	<i>fol. 346r</i>		Jörg Voight	<i>fol. 362r</i>
	Wolfgang Schwarz	<i>fol. 344v</i>		Bohuslav Weiss	<i>fol. 363r</i>
	Starckfenzel	<i>fol. 353v</i>		Filip ze Soběchleb	<i>fol. 363r</i>
	Anton Tengler	<i>fol. 344v</i>	1522:	Martin Eybenstöcker	<i>fol. 364v</i>
	Mates Tscherper	<i>fol. 345v</i>		Janko Kessmaul	<i>fol. 364v</i>
1516:	Christoph Czedliczer	<i>fol. 349v</i>		Filip ze Soběchleb	<i>fol. 364v</i>
	Martin Enderle	<i>fol. 348r</i>			
KČ 15/568:					
1522:	Wolfgang Benesch	<i>fol. 286r</i>	1522:	Endres Klübhan	<i>fol. 286r</i>
	Wenzel Wartsch	<i>fol. 286r</i>		Magnus Schwan	<i>fol. 286r</i>

1522:	Wenzel	z Jeseně	<i>fol. 286r</i>	1549:	Blasius	Schram	<i>fol. 338r</i>
1523:	Wolfgang	Benesch	<i>fol. 286v</i>		Wenzel	Thomaschko	<i>fol. 337r</i>
	Martin	Eybenstöcker	<i>fol. 287r</i>	1551:	Bernhard	Czewmer	<i>fol. 344r</i>
	Endres	Klühban	<i>fol. 286v</i>		Benedikt	Fleischer	<i>fol. 344r</i>
	Veit	Ludl	<i>fol. 287r</i>		Wolfgang	Glener	<i>fol. 344v</i>
	Wolfgang	Schwarz	<i>fol. 287r</i>		Jakub	Habart	<i>fol. 343v</i>
	Sebastian	Thorall	<i>fol. 287r</i>		Pangracius	Hartmann	<i>fol. 343v</i>
	Jörg	Voight	<i>fol. 286v</i>		Veit	Bach	<i>fol. 343r</i>
	Bohuslav	Weiss	<i>fol. 268v</i>		Blasius	Schram	<i>fol. 345r</i>
	Caspar	Wenzel	<i>fol. 287v</i>		Petr	Štěrba	<i>fol. 343r</i>
	Wenzel	z Jeseně	<i>fol. 287r</i>		Wenzel	Thomaschko	<i>fol. 345v</i>
	Filip	ze Soběchleb	<i>fol. 286v</i>	1553:	Christoph	Czedliczer	<i>fol. 350r</i>
1524:	Jörg	Glassperger	<i>fol. 288r</i>		Bernhard	Czewmer	<i>fol. 350r</i>
	Johann	Leyss	<i>fol. 288r</i>		Wolfgang	Florin	<i>fol. 351r</i>
	Veit	Ludl	<i>fol. 287v</i>		Hans	Hanfogel	<i>fol. 350v</i>
	Jörg	Voight	<i>fol. 287v</i>		Veit	Bach	<i>fol. 350r</i>
	Caspar	Wenzel	<i>fol. 288r</i>		Erhart	Planck	<i>fol. 351v</i>
	Wenzel	z Jeseně	<i>fol. 288r</i>		Petr	Štěrba	<i>fol. 351r</i>
1525:	Wolfgang	Benesch	<i>fol. 289r</i>		Wenzel	Thomaschko	<i>fol. 350v</i>
	Bohuslav	Czedliczer	<i>fol. 289r</i>		Hans	Weiss	<i>fol. 351r</i>
	Jörg	Glassperger	<i>fol. 288r</i>		Jakub	Wentzel	<i>fol. 351v</i>
	Wolfgang	Imgraben	<i>fol. 288r</i>	1554:	Christoph	Czedliczer	<i>fol. 352r</i>
	Veit	Ludl	<i>fol. 288v</i>		Valten	Freigner	<i>fol. 354r</i>
	Urban	Püsser	<i>fol. 289r</i>		Wolfgang	Glener	<i>fol. 353r</i>
	Wolfgang	Schwarz	<i>fol. 288v</i>		Wolfgang	Florin	<i>fol. 352r</i>
	Johann	Voit	<i>fol. 289r</i>		Hans	Kraus	<i>fol. 354r</i>
	Wenzel	z Jeseně	<i>fol. 288v</i>		Wolfgang	Melczer	<i>fol. 352r</i>
	Filip	ze Soběchleb	<i>fol. 288v</i>		Veit	Bach	<i>fol. 352r</i>
1526:	Johann	Voit	<i>fol. 290r</i>		Erhart	Planck	<i>fol. 354v</i>
1546:	Georg	Grabner	<i>fol. 332v</i>		Wenzel	Thomaschko	<i>fol. 354r</i>
1548:	Christoph	Czedliczer	<i>fol. 341v</i>		Hans	Weiss	<i>fol. 353r</i>
	Wolfgang	Geysling	<i>fol. 336v</i>	1555:	Christoph	Czedliczer	<i>fol. 366v</i>
	Wolfgang	Glener	<i>fol. 355v</i>		Valten	Freigner	<i>fol. 357v</i>
	Jakub	Habart	<i>fol. 336v</i>		Hans	Kraus	<i>fol. 357v</i>
	Pangracius	Hartmann	<i>fol. 335v</i>		Erhart	Planck	<i>fol. 357v</i>
	Georg	Grabner	<i>fol. 335v</i>		Petr	Štěrba	<i>fol. 367r</i>
	Thomas	Nürnbergger	<i>fol. 337r</i>		Wenzel	Thomaschko	<i>fol. 366v</i>
	Johann	Rotter	<i>fol. 335v</i>	1560:	Georg	Augustin	<i>fol. 385r</i>
	Martin	Rzchorz	<i>fol. 336v</i>		Christoph	Czedliczer	<i>fol. 382v</i>
	Blasius	Schram	<i>fol. 336v</i>		Daniel	Gipfel	<i>fol. 384v</i>
	Wenzel	Thomaschko	<i>fol. 335v</i>		Wolfgang	Glener	<i>fol. 380r</i>
1549:	Christoph	Czedliczer	<i>fol. 338v</i>		Caspar	Grabner	<i>fol. 379v</i>
	Georg	Ferber	<i>fol. 337r</i>		Hans	Kraus	<i>fol. 380r</i>
	Valten	Freigner	<i>fol. 340v</i>		Caspar	Ludel	<i>fol. 379v</i>
	Wolfgang	Geysling	<i>fol. 339r</i>		Konstantin	Seelender	<i>fol. 380r</i>
	Wolfgang	Glener	<i>fol. 340v</i>		Hans	Schönhöfer	<i>fol. 382r</i>
	Wolfgang	Florin	<i>fol. 338v</i>		Wenzel	Thomaschko	<i>fol. 385r</i>
	Jakub	Habart	<i>fol. 338r</i>		Jakub	Weiss	<i>fol. 380r</i>
	Pangracius	Hartmann	<i>fol. 338r</i>	1561:	Daniel	Gipfel	<i>fol. 385v</i>
	Thomas	Koch	<i>fol. 338v</i>		Wolfgang	Glener	<i>fol. 386v</i>
	Wolfgang	Kürbiczer	<i>fol. 339r</i>		Hans	Kraus	<i>fol. 385v</i>
	Tomas	Nürnbergger	<i>fol. 337r</i>		Hans	Schönhöfer	<i>fol. 387r</i>
	Martin	Rzchorz	<i>fol. 338v</i>		Hans	Weiss	<i>fol. 386v</i>

**Příloha č. XXVIII:
Městští rychtáři v letech 1472-1620**

Katolíci Konfesiční příslušnost nezjištěna (v letech 1526-1620)
Evangelíci (v letech 1526-1620)

D: doložen v úřadě
P: datum složení přísahy

D: 1472
Mates Feldman
KČ 14/567a, fol. 65r

D: 1475
Lorenz Leymer
KČ 14/567a, fol. 72r

D: 26. října 1485
Hans Prager
KČ 14/567a, fol. 113r

D: 26. února 1496 a 3. února 1503
Mates Imgraben
KČ 14/567a, fol. 170r a 209r

1524
D: Johann Finck
KČ 15/568, fol. 84v

D: 1534
Wolfgang Florin
CC, fol. 90v

P: 2. října 1535
Geronimus Getz
CC, fol. 93v

P: 24. září 1543
Wolfgang Gessner
KČ 26/725, fol. 2r a 8r

P: 22. září 1544
Bernhard Karell
KČ 26/725, fol. 19r

P: 28. září 1545
Georg Melczer
KČ 26/725, fol. 34r

D: před 31. září 1546 – před 24. říjnem 1547
Mathes Gessner
KČ 26/725, fol. 43r a 46r

D: 24. října 1547 – 27. srpna 1548
Bernhard Goltschmidt
KČ 26/725, fol. 55r, 56r a 74r

D: před 5. únorem 1549 – 26. listopadu 1549
Georg Grabner
KČ 26/725, fol. 75r a 82r

D: před 3. prosincem 1549 – 18. září 1550
Blasius Schram
KČ 26/725, fol. 84r a 96r

D: před 1. říjnem 1550
Thomas Nürenberger
KČ 26/725, fol. 97r

P: 30. listopadu 1550
Valten Freigner
KČ 26/725, fol. 98r

D: 1550 – 28. září 1551
Georg Melczer
KČ 26/725, fol. 113r a 70r

P: 23. září 1552
Valten Kürbiczer
KČ 26/725, fol. 126r

P: 25. září 1553
Hans Kraus
KČ 26/725, fol. 155r

P: 24. září 1554
Hans Schönhöfer
KČ 26/725, fol. 183r

D: před 9. zářím 1555
Hans Hanfogel
KČ 26/725, fol. 211r

P: 10. dubna 1556
Wolfgang Melczer
KČ 26/725, fol. 226r a 203v

- D:** 22. září 1556 – 8. října 1557
Andreas Kraus
KČ 26/725, fol. 235r a 263r
- D:** 2. listopadu 1557 – 3. února 1559
Caspar Ludel
KČ 26/725, fol. 264r 314v a
KČ 27/726, s. 13 a 36
- D:** 23. března 1559
Sebastian Schwarz
KČ 27/726, s. 41
- P:** 21. srpna 1559
Andreas Klug
KČ 10/543, fol. 24v
- P:** 3. ledna 1560
Wolfgang Melczer
KČ 10/543, fol. 24v
- P:** 26. srpna 1560
Caspar Ludel
KČ 10/543, fol. 24v a
KČ 27/726, s. 7-8
- P:** 11. srpna 1561
Bernhard Goltschmidt
KČ 10/543, fol. 24v
- P:** 20. července 1562
Wolfgang Glener
KČ 10/543, fol. 24v
- P:** 22. června 1563
Wenzel Gessner
KČ 10/543, fol. 24v
- D:** 21. srpna 1564 – 22. září 1565
Valten Kürbiczer
KČ 10/543, fol. 24v a
KČ 26/725, fol. 197v, 233r a 244v
- D:** 1. října 1565 – 18. září 1566
Caspar Ludel
KČ 10/543, fol. 24v a
KČ 28/727, fol. n3r-46v
- D:** 26. srpna 1566 – 18. září 1567
Josua Tiegel
KČ 10/543, fol. 24v a
KČ 28/727, fol. 48r-115v
- D:** 19. září 1567 – 2. března 1568 (zemřel)
Gabriel Freiniger
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 28/727, fol. 117r-139v
- D:** 3. května 1568 – 23. července 1569
Georg Richter
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 28/727, fol. 142r-192v
- D:** 25. července 1569 – 2. července 1570
Greger Zickan
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 28/727, fol. 193r-246r
- D:** 3. července 1570 – 19. června 1571
Georg Purras
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 28/727, fol. 248r-296r
- D:** 11. června 1571 – 21. března 1572
Mathias Wiener
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 28/727, fol. 35v 297r 299r-369v
- P:** 5. května 1572
Georg Kystenfeger
KČ 10/543, fol. 25r
- P:** 4. května 1573
Wenzel Gessner
KČ 10/543, fol. 25r
- P:** 3. května 1574
Wenzel Kürbiczer
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 28/727, fol. 112r a 147v
- P:** 23. srpna 1575
Caspar Ludel
KČ 10/543, fol. 25r
- D:** 27. června 1576 – 13. března 1577
Felix Hanel
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 28/727, fol. 319r, 165r a 230r
- D:** 17. června 1577 – 20. února 1578
Georg Richter
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 28/727, fol. 296r
- P:** 14. dubna 1578
Lorenz Knornschild
KČ 10/543, fol. 25r

- P:** 27. dubna 1579
Hans Schimku
KČ 29/728, fol. 1r
- D:** 27. února 1580 – před 17. dubnem 1581
Caspar Ludel
KČ 29/728, fol. 6r-10v
- D:** 17. dubna 1581 – 20. března 1582
Veit Thumb
KČ 29/728, fol. 27r-56r
- D:** 23. dubna 1582 – 24. května 1582?
Caspar Lach
KČ 29/728, fol. 59r-64v a 66r
- D:** 13. listopadu 1582 – 3. března 1584
Adam Bayer
KČ 29/728, fol. 66r-96r
- D:** 19. března 1584 – 9. května 1585
Thomas Zickan
KČ 29/728, fol. 98r-121r
- D:** 13. května 1585 – 22. března 1586
Philip Gensling
KČ 29/728, fol. 122r-145r
- D:** 14. dubna 1586 – 1. května 1586
Wolfgang Tröltsch
KČ 29/728, fol. 146r-147v
- D:** 9. února 1587 – 16. ledna 1588
Christoph Henigk
KČ 29/728, fol. 155r-185v a
KČ 2/73, úvodní folio
- D:** 18. ledna 1588 – 16. prosince 1588
Martin Schwarz
KČ 29/728, fol. 187r-202r
- D:** 18. prosince 1588 – 25. listopadu 1589
Christoph Henigk
KČ 29/728, fol. 203r-225v
- D:** 27. listopadu 1589 – 7. listopadu 1590
Valten Neubehr
KČ 29/728, fol. 227r-245r
- D:** 12. listopadu 1590 – 20. března 1591
Andreas Taschner
KČ 29/728, fol. 248r-254r
- D:** 6. července 1592 – 5. května 1593
Caspar Faber
KČ 29/728, fol. 272r-282r
- P:** 10. května 1593
Thomas Zickan
KČ 29/728, fol. 283r
- D:** 25. dubna 1594 – 10. dubna 1595
Filip Franck
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 29/728, fol. 302r-322r
- D:** 10. dubna 1595 – 13. května 1596
Hans Riedl
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 29/728, fol. 323r-361r
- D:** 6. dubna 1596 – 21. dubna 1597
Caspar Faber
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 29/728, fol. 363r
- D:** 21. dubna 1597 – 4. dubna 1598
Wenzel Tiegel
KČ 10/543, fol. 25r a
KČ 29/728, fol. 397r-413r
- D:** 6. dubna 1598 – 3. května 1599
Martin Schwarz
(od 7. října do prosince 1598
byl místo Schwarze rychtářem
Christoph Henigk)
KČ 10/543, fol. 25r-v a
KČ 29/728, fol. 415r-427v
- D:** 3. května 1599 – 15. března 1600
Thomas Zickan
KČ 10/543, fol. 26r a
KČ 29/728, fol. 429r-438v
- P:** 17. dubna 1600
Hans Riedl
KČ 10/543, fol. 26r a
KČ 29/728, fol. 439r
- P:** 21. května 1601
Wolfgang Kilian
KČ 10/543, fol. 26r a
KČ 29/728, fol. 466v
- P:** 19. března 1602
Stefan Janko
KČ 10/543, fol. 26r

D: 1603
Zacharias Aichfeldt
KČ 10/543, fol. 26r

P: 2. května 1604
Georg Geiling
KČ 10/543, fol. 26r

P: 1. srpna 1605
Valten Neubehr
KČ 10/543, fol. 26r

P: 17. dubna 1606
Caspar Kürbitzer
KČ 10/543, fol. 26r

P: 30. dubna 1607
Stefan Janko
KČ 10/543, fol. 26r

P: 21. dubna 1608
Wolfgang Tröltsch
KČ 10/543, fol. 26r

P: 11. května 1609
Caspar Kürbitzer
KČ 10/543, fol. 26v

P: 2. června 1610
Martin Reinkert
KČ 10/543, fol. 26v

P: 4. června 1612
Konstantin Gessner
KČ 10/543, fol. 26v

P: 16. dubna 1617
Hans Meyer
KČ 10/543, fol. 26v

D: 7. května 1618
David Karl
KČ 10/543, fol. 26v

P: 16. července 1619
Stefan Janko
KČ 10/543, fol. 26v

P: 16. prosince 1619
Hans Schiffenhauer
KČ 10/543, fol. 26v

D: 21. prosince 1620
David Karl
KČ 3/96, fol. 337r

Příloha č. XXIX: Konšelé a členové menších rad v Kadani v letech 1464-1620

Vysvětlivky:

A, AT, B, C, D: funkce v městské samosprávě

- A: konšelé z ucelených soupisů městské rady
- AT: konšelé vyskytující se ve svědeckých formulích testamentů
- B: přísežní (do roku 1503) a páni starší (v letech 1562-1594 a 1618-1620)
- C: obecní starší (do roku 1503) a páni z obce (v letech 1562-1594 a 1618-1620)
- D: obecní starší (v letech 1604-1614)

Přehled o působení konšelů a radních v městských radách byl sestaven na základě příloh č. XXVI, XXVII a XXVIII. Prameny a literatury, na jejichž základě byla určena konfesní orientace radních, doplněné ještě o odkazy na testamenty a dobu jejich vzniku (pokud se tyto údaje podařilo zjistit), jsou uvedeny podtrženou kurzívou pod jejich jmény. Použité zkratky byly převzaty z textu a bylo by zbytečně je zde znovu vyvětlovat – s výjimkou kadaňských protestantských matrik narození a úmrtí uložených v SOA Litoměřice, a zde zkráceně citovaných pouze jejich signaturami L 66/1, L 66/2 a L 66/4.

Katolíci

Evangelíci (v letech 1526-1620)

Konfesní příslušnost nezjištěna (v letech 1526-1620)

Konvertité (v letech 1526-1620; vyznačena pouze jména, funkce v městských radách a letopočty)

Aichfeldt, Zacharias st. (1579-1612) <u>KČ 16/569, fol. 518r</u> <u>testament: 1614, KČ 19/607, fol. 178v</u>	A: 1579-1588, 1595-1599, 1609, 1610, 1612 B: 1589-1590, 1592, 1594 C: 1603 D: 1604-1608 rychtář: 1603
Aichfeldt, Zacharias ml.	C: 1619
Albrecht, Christoph (1589-1608) <u>KRB Kadaň, fol. 59r (1588)</u> <u>testament: 1608, KČ 19/607, fol. 58r</u>	A: 1589 královský rychtář: 1590-1594 a 1596-1608
Augustin, Georg (1534-1560) <u>KRB Kadaň, fol. 30v</u> <u>testament: 1562, KČ 15/568, fol. 388v</u>	A/AT: 1534-1537, 1539, 1560 primas: 1539
Bach, Veit (1547-1554) <u>testament: 1556, KČ 15/568, fol. 367r</u>	A/AT: 1547, 1550-1554
Bayer, Adam (1582-1594) <u>SČ IX, s. 131, č. 74</u>	C: 1582-1584, 1590 A: 1585-1589, 1592-1594 rychtář: 1582-1584 primas: 1594
Beck, Christoph <u>CC, fol. 149r</u> <u>testament: 1576, 16/569, fol. 374v</u>	A: 1575

Behem, Jakub (1464-1494)	A/AT: 1464, 1466, 1472, 1473, 1482, 1485, 1487, 1489, 1493-1494 C: 1475
Benesch, Wolfgang (1519-1544)	A/AT: 1519-1520, 1523, 1525-1534, 1536-1544
Benesch, Mates (1592-1614) <i>testament: 1616, KČ 19/607, fol. 198r</i> <i>L 66/2, fol. 12r (1582)</i>	C: 1592, 1594 D: 1609-1614
Bohrer, Martin: (1563-1565) <i>testament: 1568, KČ 16/569, fol. 337r</i>	C: 1563 B: 1564 A: 1565
Borsch, Johann (1485-1512)	C: 1485 AT: 1508-1509, 1512
Bub, Christoph	A: 1570
Clee, Nicolas <i>testament: 1498, KČ 14/567a, fol. 464v</i>	A: 1465-1466
Cliber, Jörg (1467-1485)	A/AT: 1467-1468, 1483-1484 C: 1472, 1485
Craft, Johannes <i>testament: 1467, KČ 14/567a, fol. 372r</i>	A: 1465
Cramer, Clement (1485-1496) <i>testament: 1512, KČ 14/567a, fol. 339v</i>	C: 1485, 1496 AT: 1486-1490
Cramer, Girzik (1496-1503) <i>testament: 1505, KČ 14/567a, fol. 480v</i>	C: 1496 A: 1501, 1503, 1505
Crokawer, Thomas	C: 1472
Czedliczer, Bohuslav <i>testament: 1532, KČ 15/568, fol. 298r</i>	AT: 1525-1527
Czedliczer, Hans (1472-1496)	C: 1472, 1475, 1485, 1496
Czedliczer, Christoph (1503-1549) <i>KRB Kadaň, fol. 29r</i> <i>testament: 1551, KČ 15/568, fol. 345r</i>	C: 1503 A/AT: 1507, 1516- 1520, 1527-1536, 1538-1542, 1544-1545, 1547-1549 primas: 1530-1534, 1536, 1540
Czedliczer, Christoph, ml. (1552-1560) <i>KRB Kadaň, fol. 31r</i>	A/AT: 1552-1560

Czedliczer, Jakub	C: 1496
Czedlitzer, Jeronymus (1592-1594) <u>L 66/2, fol. 36r (1584)</u>	C: 1590, 1592, 1594
Czedliczer, Mates (1472-1483) <u>testament: 1483, KČ 14/567a, fol. 421r</u>	AT: 1472, 1477, 1483
Czdeliczer, Mates (1604-1620) <u>KRB Kadaň, fol. 59r (1590)</u>	A: 1604-1607 D: 1608-1614 C: 1618, 1620
Czedliczer, Nicolas <u>testament: 1472, KČ 14/567a, fol. 385r</u>	AT: 1471
Czewmer, Bernhard	A/AT: 1534-1545, 1550-1553
Czewmer, Johann	AT: 1512, 1515
Czewmer, Martin (1492-1521) <u>testament: 1529, KČ 15/568, fol. 294v</u>	A/AT: 1492-1497, 1501-1506, 1517, 1519, 1520-1521 primas: 1517
Czewmer, Petr (1487-1503)	AT: 1487-1491, 1514 B: 1496, 1503
Czigler, Hans (1472-1488) <u>testament: 1502, KČ 14/567a, fol. 470r</u>	C: 1472, 1475 AT: 1473, 1483-1484, 1488 B: 1485
Czoppolt, Wenzel (1496-1511)	C: 1496 A/AT: 1503-1504, 1507-1508, 1511
Czöttel, Michal (1496-1512) <u>testament: 1519, fol. KČ 14/567a, 356v</u>	C: 1496 AT: 1512
Derrenswamb, Johannes <u>testament: 1483, KČ 14/567a, fol. 419v</u>	A: 1465
Dieterich, Ezechiel <u>L 66/4, fol. 2v (1559)</u>	C: 1564
Drechsler, Samuel <u>L 66/2, fol. 266r (1605)</u>	D 1607 B: 1619
Eberle, Fabel (1475-1493)	C: 1475 AT: 1493
Eberle, Mates (1468-1486) <u>testament: 1494, KČ 14/567a, fol. 454v</u>	A/AT: 1468-1470, 1473-1475, 1480, 1483, 1485-1486 C: 1472

Eberlein, Jakob <i>testament: 1505, KČ 14/567a, fol. 479v</i>	C: 1503
Eiditius, Stefan	A: 1618, 1620
Enderle, Martin (1503-1516) <i>testament: 1507, KČ 14/567a, fol. 491r</i>	C: 1503 AT: 1516
Eybenstöcker, Martin (1496-1534)	B: 1496 A/AT: 1520-1523, 1526-1534
Faber, Caspar (1590-1612) <i>KČ 17/570, fol. 457r</i>	C: 1590, 1592, 1596 A: 1597, 1600, 1603-1612 rychtář: 1592, 1596
Feldman, Mates	C (rychtář): 1472
Ferber, Georg (1508-1550) <i>testament: 1552, KČ 15/568, fol. 346v</i>	A/AT: 1508, 1510, 1516, 1549-1550 primas: 1550
Ferber, Veit	A/AT: 1517, 1519-1521, 1526
Ferber, Wolfgang	A/AT: 1534-1537
Ficker, Endres <i>L 66/4, fol. 107r (1591)</i>	A: 1581 B: 1583
Finck, Andreas <i>L 66/2, fol. 65r (1587)</i>	D: 1610
Finck, Heinrich (1605-1619) <i>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</i>	D: 1605-1609 A: 1619
Finck, Johann (1503-1524)	A/AT: 1503-1504, 1506 C: 1524 rychtář: 1524
Findeysen, Jakob (1562-1583) <i>CC, fol. 149r</i>	B: 1562-1563, 1583 A: 1565-1566, 1570
Fischer, Georg (1604-1620) <i>KČ 17/570, fol. 477v; KČ 19/607, fol. 54v a 78v</i>	A: 1604, 1607-1609, 1614, 1618, 1620 D: 1605-1606, 1612-1613 B: 1619
Fischer, Jörg (1472-1485)	C: 1472, 1485 B: 1475
Fleischer, Benedikt (1538-1564) <i>KRB Kadaň, fol. 31r</i>	A/AT: 1538-1540, 1542-1543, 1551, 1557, 1559, 1562-1564 primas: 1559
Fleischer, Mates	C: 1472, 1475

Fleischer, Melchior	AT: 1509, 1514
Florin, Caspar <i>L 66/2, fol. 347r (1613)</i>	B: 1619
Florin, Paul (1583-1610) <i>testament: 1611, KČ 19/607, fol. 117r</i>	C: 1583, 1585-1589 D: 1605-1610
Florin, Simon (1587-1604) <i>SČ IX, s. 131, č. 74</i>	A: 1587-1588, 1590, 1593-1594, 1596-1598 B: 1588-1589, 1592 D: 1604
Florin, Wolfgang, goldschmid (1534-1567) <i>CC, fol. 110v (1547), CC, fol. 122r</i> <i>testament: 1570, KČ 16/569, fol. 350v</i>	B: 1534, 1564 A/AT: 1538, 1540-1545, 1547, 1549-1550, 1552-1554, 1556-1557, 1559, 1562-1563, 1565-1567 rychtář: 1534 primas: 1542, 1543, 1544, 1545, 1562, 1565, 1566, 1567
Foderer, Nicolaus	A: 1544
Foyth, Prokop (1503-1517) <i>testament: 1523, KČ 15/568, fol. 286v</i>	B: 1503 A: 1517
Franck, Philip (1583-1614) <i>KČ 16/569, fol. 494v</i>	B: 1583, 1585-1589, 1592 C: 1594 D: 1604-1614 rychtář: 1594
Franck, Valten <i>L 66/1, fol. 263r (pokřtěn 1579)</i>	D: 1612-1614
Franckel, Zeyfrid	C: 1472
Freigner, Valten (1549-1562) <i>testament: 1569, KČ 16/569, fol. 344r</i>	A/AT: 1549, 1554-1558 C: 1550 B: 1562 rychtář: 1550
Freigner, Zacharias <i>KČ 16/569, fol. 507r</i> <i>testament: 1607, KČ 19/607, fol. 44v</i>	C: 1585-1589, 1592, 1594
Freiniger, Gabriel <i>L 66/1, fol. 22r (1559)</i>	C: 1567 rychtář: 1567
Freischlag, Wolfgang (1609-1620) <i>L 66/1, fol. 255v (1579)</i>	D: 1609-1614 B: 1618, 1620
Frembd, Philip	C: 1619
Frenckel, Nickel <i>testament: 1502, KČ 14/567a, fol. 468v</i>	A/AT: 1480, 1482-1485, 1488, 1490, 1492-1494, 1496, 1498, 1500
Freutag	A: 1541-1542

Freyer, Nickel	C: 1503
Fridman, Mates <i>testament: 1474, KČ 14/567a, fol. 391v</i>	AT: 1468
Frietzsch, Caspar <i>L 66/2, fol. 308r (1609)</i>	A: 1619
Fuchs, Georg (1585-1587) <i>L 66/2, fol. 45v (1585)</i>	C: 1585 B: 1586-1587
Getz, Geronimus	A: 1534, 1542-1543 rychtář: 1535
Geiling, Georg (1604-1607)	C: 1604 D: 1605-1607 rychtář: 1604
Geistlich, Wolfgang	B: 1564
Gensling, Philip (1583-1596) <i>KČ 16/569, fol. 436v</i>	B: 1583, 1589, 1592 C: 1585 A: 1586-1588, 1593-1596 rychtář: 1585
Georg, Wenzel (1542-1562)	AT: 1542 B: 1562
Gesner, Valten	B: 1583
Gessner, Konstantin (1608-1614) <i>KRB Kadaň, fol. 60r</i>	D: 1608-1614 rychtář: 1612
Gessner, Mates <i>KRB Kadaň, fol. 30v</i>	C: 1545 rychtář: 1545
Gessner, Urbanus	A: 1566-1567, 1570, 1577, 1584
Gessner, Wenzel (1562-1573)	B: 1562 C: 1563, 1573 A: 1564, 1566 rychtář: 1563, 1573
Gessner, Wolfgang (1529-1555) <i>KRB Kadaň, fol. 30v</i> <i>testament: 1555, KČ 15/568, fol. 360r</i>	A: 1529, 1545 C: 1543 rychtář: 1543 královský rychtář: 1548-1555
Gessner, Wolfgang ml. <i>KRB Kadaň, fol. 59r</i>	A: 1598-1600
Geysling, Wolfgang <i>testament: 1573, KČ 16/569, fol. 363v</i>	A/AT: 1540-1541, 1548-1549, 1567
Gilberth, Friederich	B: 1618-1620

Gipfel, Daniel <i>testament: 1580, KČ 16/569, fol. 393r</i>	A/AT: 1557-1558, 1560-1567, 1570, 1575-1578 primas: 1570, 1577, 1578
Glasser, Mates <i>L 66/2, fol. 254r, (1604)</i>	D: 1610
Glassperger, Jörg (1496-1540) <i>testament: 1546, KČ 15/568, fol. 333r</i>	C: 1496, 1503 A/AT: 1501, 1509-1510, 1516, 1524-1540
Glassperger, Petr (1503-1513) <i>testament: 1518, KČ 14/567a, fol. 355r</i>	B: 1503 AT: 1512-1514
Glener, Caspar <i>testament: 1526, KČ 15/568, fol. 289v</i>	A/AT: 1487, 1496, 1498, 1503
Glener, Georg (1592-1606) <i>KRB Kadaň, fol. 59r</i> <i>testament: 1607, KČ 19/607, fol. 84v</i>	C: 1592, 1594 A: 1600, 1603-1606
Glener, Sebastian (1562-1599) <i>KRB Kadaň, fol. 31r</i> <i>testament: 1604, KČ 19/607, fol. 9r</i>	A: 1562, 1566-1567, 1570, 1575-1578, 1580-1590, 1592-1593, 1597-1599 B: 1563-1564 primas: 1589, 1590, 1592, 1593
Glener, Stefan	D: 1604
Glener, Wenzel (1592-1594) <i>KRB Kadaň, fol. 58v</i>	C: 1592 A: 1593-1594
Glener, Wolfgang (1547-1592) <i>KRB Kadaň, fol. 30v</i> <i>testament: 1594, KČ 16/569, fol. 481v</i>	A/AT: 1547-1552, 1554, 1556, 1559-1561, 1563-1564, 1566-1567, 1570, 1575-1582, 1584-1590, 1592 C: 1562 rychtář: 1562 primas: 1584, 1585, 1586
Goltschmid, Bernhard (1547-1563)	C: 1547-1561 B: 1562-1563 rychtář: 1547, 1561
Goltschmidt, Jobst	C: 1485
Goltschmidt, Michal <i>testament: 1516, KČ 14/567a, fol. 348v</i>	B: 1496
Grabner, Caspar <i>KRB Kadaň, fol. 30r</i> <i>testament: 1561, KČ 15/568, fol. 386v</i>	A/AT: 1538-1541, 1559-1560
Grabner, Georg (1538-1550) <i>KRB Kadaň, fol. 30r</i>	A/AT: 1538, 1542-1543, 1546, 1548 C: 1549-1550 rychtář: 1549-1550

Grass, Thomas (1589-1594) <u>KRB Kadaň, fol. 58v</u>	A: 1589, 1592-1593 B: 1594
Grees, Wenzel (1583-1594) <u>L 66/4, fol. 5v (1559)</u>	C: 1583, 1587 B: 1585-1586, 1588-1590, 1594 A: 1592-1593
Gress, Wolfgang (1562-1566) <u>testament: 1569, KČ 16/569, fol. 342v</u>	C: 1562 B: 1563-1564 A: 1564-1566
Habart, Jakub <u>testament: 1556, KČ 15/568, fol. 368r</u>	A/AT: 1543-1545, 1547-1551
Hadler, Salomon	D: 1609
Hana von, Heinrich (1603-1609) <u>KČ 19/607, fol. 11v</u>	A: 1603-1608 D: 1609
Hanel, Felix (1564-1577) <u>L 66/1, fol. 75 (1563)</u>	C: 1564, 1576 A: 1577 rychtář: 1576
Hanfogel, Hans st. (1552-1592) <u>testament: 1595, KČ 16/569, fol. 489v</u>	A/AT: 1552-1553, 1556, 1563-1565, 1567, 1589-1590, 1592 C: 1555 B: 1562, 1583, 1585-1588 rychtář: 1555
Hanfogel, Hans.ml. (1583-1584) <u>testament: 1585, KČ 16/569, fol. 428r</u>	C. 1583 A: 1584
Hartmann, Pangracius <u>KRB Kadaň, fol. 29v</u>	A/AT: 1547-1552, 1556 primas: 1552, 1556 královský rychtář: 1557-1563
Hatrttenberger, Endres	AT: 1509, 1512-1513
Hayko, Mates (1503-1520) <u>testament: 1530, KČ 15/568, fol. 295v</u>	C: 1503 A/AT: 1519-1520
Haymann, Ambrosius	D: 1610
Heller, Wolfgang (1543-1564) <u>testament: 1582, KČ 16/569, fol. 400r</u>	A/AT: 1543-1545, 1559 B: 1562-1564
Hellebrant, Mates <u>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací.... s. 1102</u>	B: 1619

Henigk, Christoph (1583-1596) <i>KČ 16/569, fol. 448v</i>	C: 1583, 1586-1589 B: 1585, 1589-1590, 1594 A: 1596 rychtář: 1587, 1588
Herolt, Hans <i>L 66/2, fol. 72v, (1587)</i>	B: 1619
Hess, Thomas	A/AT: 1542-1544 C: 1562-1563
Hilbert, Friedrich	D: 1610-1614
Huler, Paul <i>testament: 1490, KČ 14/567a, fol. 438v</i>	C: 1485
Hupfauf, Christoph (1488-1507)	A/AT: 1488, 1490, 1493-1494, 1496, 1498, 1506-1507 B: 1503
Hupfauf, Petr (1472-1496) <i>testament: 1502, KČ 14/567a, fol. 470v</i>	C: 1472 A/AT: 1475, 1481, 1486, 1492 B: 1485, 1496
Hupfauf, Wenzel (1466-1478) <i>testament: 1480, KČ 14/567a, fol. 410v</i>	A: 1466, 1467, 1472, 1478 B: 1475
Chytěrka, Jakub (1609-1620)	D: 1609-1614 A: 1618-1620
Imgraben, Caspar <i>testament: 1469, KČ 14/567a, fol. 376r</i>	A/AT: 1467
Imgraben, Hans (1495-1503)	A/AT: 1495-1496, 1499-1501 C: 1503
Imgraben, Mates (1485-1515)	C: 1485, 1496, 1503 AT: 1504, 1510-1511, 1515 rychtář: 1496, 1503
Imgraben, Wolfgang <i>testament: 1538, KČ 15/568, fol. 310r</i>	A/AT: 1519-1520, 1525-1536, 1538
Institor (Kramer), Henricus <i>testament: 1489, KČ 14/567a, fol. 424r</i>	A/AT: 1466, 1469
Institor, Mathias	A: 1467
Janko, Stefan (1602-1619) <i>L 66/2, fol. 238r (1602)</i>	C: 1602, 1607, 1619 D: 1605-1608 rychtář: 1602, 1607, 1619
Jeschke, Philip	AT: 1487
Kaltschmid, Philip	C: 1619

Karell, Bernhard <i>CC, fol. 101v</i>	C: 1544 rychtář: 1544
Karl, David (1618-1620) <i>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</i>	C: 1618, 1620 B: 1619 rychtář: 1618, 1620
Kayner, Johann (1604-1620) <i>L 66/4, fol. 172r (1616)</i>	D: 1604-1607 A: 1608-1614, 1618, 1620 primas: 1618, 1620
Kessler, Wenzel	A/AT: 1508-1510, 1515-1516, 1519-1520
Kessmaul, Janko <i>testament: 1532, KČ 15/568, fol. 297v</i>	A/AT: 1510-1511, 1515, 1517, 1521-1522, 1527
Kilian, Wolfgang <i>L 66/2, fol. 352v (1614)</i>	C: 1601 rychtář: 1601
Klement, Jeronym <i>testament: 1551, KČ 15/568, fol. 344v</i>	A: 1540-1541
Klement, Johann <i>testament: 1507, KČ 14/567a, fol. 327r</i>	AT: 1507
Klübhan, Endres <i>testament: 1526, KČ 15/568, fol. 290r</i>	AT: 1520-1521, 1523
Klug, Andreas (1553-1559)	C: 1553 A: 1559 rychtář: 1553
Knornschild, Lorenz <i>L 66/4, fol. 105v (1590)</i>	C: 1578 rychtář: 1578
Knorriger, Johann <i>testament: 1607, KČ 19/607, fol. 71r</i>	D: 1604-1606
Koch, Tomas	AT: 1549
Koch, Eduard <i>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</i>	C: 1619
Kölbel, Lorenz	C: 1503
Kral, Mates	C: 1496
Kraus, Andreas (1556-1562) <i>testament: 1562, KČ 16/569, fol. 389r</i>	A: 1556 C: 1556-1557 B: 1562 rychtář: 1556-1557
Kraus, Georg <i>KRB Kadaň, fol. 59r (1590)</i>	A: 1599-1600, 1603-1614, 1618, 1620

Kraus, Hans (1553-1565) <i><u>testament: 1580, KČ 16/569, fol. 385v</u></i>	C: 1553-1554, 1562 A/AT: 1554-1555, 1559, 1561, 1565 B: 1563-1564 rychtář: 1553-1554
Krausjanko, Wenzel	B: 1503
Krausjanko, Georg <i><u>testament: 1531, KČ 15/568, fol. 297v</u></i>	A/AT: 1515, 1517-1520, 1526 primas: 1526
Krempelsetzer, Johann	A/AT: 1528-1534
Kürbiczer, Caspar (1594-1620) <i><u>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</u></i>	C: 1594, 1606, 1609 D: 1604-1605, 1607-1608, 1610 A: 1612-1614, 1619 B: 1618, 1620 rychtář: 1606, 1609
Kürbiczer, Cyriakus (1496-1518)	C: 1496 A: 1503-1505, 1508-1509, 1513, 1517-1518
Kürbiczer, Cyriakus (1562-1566)	A: 1562, 1566 B: 1563 C: 1564
Kürbiczer, Hans <i><u>testament: 1584, KČ 16/569, fol. 423v</u></i> <i><u>L 66/1, fol. 219r (1575)</u></i>	A: 1562 B: 1563-1564
Kürbiczer, Jeronymus <i><u>L 66/2, fol. 20r (1583)</u></i>	C: 1583, 1585-1588
Kürbiczer, Valten (1552-1567) <i><u>testament: 1562, KČ 15/568, fol. 388r</u></i>	C: 1552, 1564 A: 1556, 1557, 1563, 1565, 1567 rychtář: 1552, 1564
Kürbiczer, Wenzel (1574-1590) <i><u>testament: 1593, KČ 16/569, fol. 472r</u></i>	C: 1574 A: 1576, 1578-1590 rychtář: 1574
Kürbiczer, Wolfgang <i><u>testament: 1557, KČ 15/568, fol. 370r</u></i>	A/AT: 1543-1545, 1547, 1549-1550, 1552, 1555
Kürssner Petr	C: 1485
Kürssner, Hanus (1466-1472) <i><u>testament: 1476, KČ 14/567a, fol. 398v</u></i>	A: 1466 C: 1472
Kutner, Martin (1495-1503) <i><u>testament: 1506, KČ 14/567a, fol. 486v</u></i>	A/AT: 1495-1496, 1498, 1500 C: 1503
Kystenfeger, Georg <i><u>testament: 1573, KČ 16/569, fol. 362v</u></i>	C: 1572 rychtář: 1572
Kystenfeger, Georg ml. <i><u>L 66/2, fol. 17v (1583)</u></i>	C: 1585-1588

Kystenfeger, Hans <i>L 66/2, fol. 335v (1612)</i>	C: 1618-1620
Kystenfeger, Melchior <i>KRB Kadaň, fol. 29r</i>	A/AT: 1527-1536, 1538-1540
Lach, Caspar (1579-1582) <i>L 66/4, fol. 61v (1575)</i>	A: 1579 C: 1582 rychtář: 1582
Lauterbach, Nicolas <i>testament: 1466, KČ 14/567a, fol. 368v</i>	A: 1465
Leymer, Gabriel (1471-1485) <i>testament: 1494, KČ 14/567a, fol. 452r</i>	AT: 1471 C: 1472, 1475, 1485
Leymer, Lorenz (1471-1485) <i>testament: 1495, KČ 14/567a, fol. 455v</i>	A/AT: 1471-1472, 1485 C: 1475 rychtář: 1475
Leymer, Martin (1482-1507)	A/AT: 1482-1484, 1496, 1502, 1507 B: 1485 C: 1503
Leymer, Zikmund 1493 (1467-1493) <i>testament: 1494, KČ 14/567a, fol. 451r</i>	A/AT: 1467, 1469, 1477, 1480, 1482-1483, 1486, B: 1469, 1472, 1475, 1485
Leyss, Johann	AT: 1516, 1524
Leyss, Nicolas KRB Kadaň, fol. 29r <i>testament: 1535, KČ 15/568, fol. 305r</i>	A/AT: 1528-1535 primas: 1535
Leyss, Georg <i>testament: 1556, KČ 15/568, fol. 366v</i>	A/AT: 1538-1539
Lindl, Petr <i>testament: 1622, 19/607, fol. 265r</i>	C: 1619
Listner, Mates	C: 1485
Löw, Samuel (1609-1620) <i>L 66/2, fol. 260r (1604)</i>	D: 1609-1614 C: 1618, 1620 A: 1619
Ludel, Caspar (1557-1587) <i>KČ 46/569, fol. 425v</i>	C: 1557-1561, 1563-1565, 1575, 1580 A/AT: 1560, 1582-1585 B: 1562, 1586-1587 rychtář: 1557-1559, 1560-1561, 1565, 1575, 1580
Ludel, Wenzel (1496-1503) <i>testament: 1514, KČ 14/567a, fol. 342v</i>	C: 1496, 1503 AT: 1502

Ludl, Hans (1465-1481)	A/AT: 1465-1466, 1472, 1478, 1480-1481 B: 1475
Ludl, Veit	AT: 1523-1526
Ludl, Hans	C: 1592
Lurz, Ulrich (1496-1499)	C: 1496 AT: 1498-1499
Lutitz, Veit <i>testament: 1568, KČ 16/569, fol. 339v</i>	C: 1563
Mandl, Georg	D: 1613
Martinus, Johann <i>L 66/2 fol. 249r (1603)</i> <i>KRB Kadaň, fol. 60r (1605)</i>	A: 1603, 1604, 1605-1614
Melczer, Georg (1543-1564) <i>testament: 1567, KČ 16/569, fol. 328r</i>	C: 1543, 1551 B: 1562-1563 A: 1564 rychtář: 1543, 1551
Melczer, Jancko <i>testament: 1504, KČ 14/567a, fol. 475r</i>	B: 1496 A/AT: 1497-1503
Melczer, Lorenz <i>testament: 1510, KČ 14/567a, fol. 332v</i>	C: 1496, 1503
Melczer, Mates <i>L 66/4, fol. 89r (1584)</i>	D: 1613
Melczer, Stefan (1469-1477) <i>testament: 1478, KČ 14/567a, fol. 405v</i>	A/AT: 1469-1472, 1477 B: 1475
Melczer, Wenzel (1484-1489) <i>testament: 1491, KČ 14/567a, fol. 440r</i>	AT: 1484, 1488-1489 C: 1485
Melczer, Wolfgang (1554-1570)	A/AT: 1554, 1563, 1565, 1570 C: 1556, 1560, 1562-1563 rychtář: 1556, 1560
Melczer, Wolfgang <i>testament: 1607, KČ 19/607, fol. 154r</i>	D: 1605-1607
Melczer, Zacharias st. (1583-1589) <i>testament: 1607, KČ 19/607, fol. 62v</i>	A: 1583-1584 B: 1585-1589
Melczer, Zacharias ml. (1612-1620) <i>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</i>	D: 1612-1614 C: 1618, 1620 A: 1619

Messner, Nicolaus	A: 1466
Meyer, Hans (1614-1617) <u>L 66/2, fol. 103r (1590)</u>	D: 1614 C: 1617 rychtář: 1617
Mittelbach, Erasmus	B: 1618-1620
Moschner, Augustin <u>testament: 1478, KČ 14/567a, fol. 406r</u>	A/AT: 1464-1465
Mulczer, Christoph	A: 1609-1611 královský rychtář: 1616-1624
Mulczner, Georg	AT: 1477
Munde, Wenzel	A/AT: 1468-1469, 1472, 1474-1475, 1477, 1483, 1485
Neubehr, Valten (1581-1608) <u>testament: 1609, KČ 19/607, fol. 90v</u>	A: 1581, 1585-1586, 1588, 1595 B: 1583, 1587, 1594 C: 1589-1590, 1605 D: 1604, 1606-1608 rychtář: 1589, 1590, 1605
Neubehr, Wenzel	D: 1604
Neudeck, Valentin (1594-1608) <u>KRB Kadaň, fol. 59v</u>	B: 1594 A: 1595, 1597-1599, 1600, 1603, 1605-1608 D: 1604 primas: 1600 královský rychtář: 1608-1613
Neumann, Hans <u>L 66/1, fol. 281r (pokřtěn 1581)</u>	D: 1610-1614
Newhans, Prockel (1464-1498) <u>testament: 1506, KČ 14/567a, fol. 485v</u>	A/AT: 1464, 1472, 1488, 1491, 1495-1496, 1498 C: 1475, 1485
Nörl, Martin	A/AT: 1542-1543
Nörl, Partel	C: 1485
Nörl, Valten (1496-1534) <u>KRB Kadaň, fol. 29r</u> <u>testament: 1539, KČ 15/568, fol. 312r</u>	C: 1496, 1503 AT: 1505-1508, 1513, 1520-1521, 1534
Nurmberger, Hans	C: 1563
Nürenberger, Thomas (1548-1550) <u>testament: 1552, KČ 15/568, fol. 346v</u>	AT: 1548-1549 C: 1550 rychtář: 1550
Nürenberger, Wolfgang	A/AT: 1519-1521
Öderle, Hans	C: 1472, 1475

Öderle, Martin <i>testament: 1507, KČ 14/567a, fol. 491r</i>	C: 1485, 1496, 1503 AT: 1491
Oehem, Bartl	AT: 1491
Palast, Nicolas <i>L 66/2, fol. 273r (1612)</i>	D: 1612-1614
Panosch, Hans <i>L 66/4, fol. 40v (1569)</i> <i>testament: 1581, KČ 16/569, fol. 396r</i>	A: 1570
Panosch, Mates <i>L 66/2, fol. 67r (pokřtěn 1587)</i>	D: 1614
Panosch, Philip (1583-1594) <i>L 66/1, fol. 119v (1566)</i>	C: 1583, 1585-1590, 1594 B: 1592
Panosch, Stefan	B: 1619
Panosse, Philip (1496-1526) <i>testament: 1535, KČ 15/568, fol. 304v</i>	B: 1496 C: 1503 A/AT: 1507, 1517, 1520-1521, 1526
Panosse, Stefan (1475-1496) <i>testament: 1507, KČ 14/567a, fol. 492r</i>	C: 1475 A/AT: 1482-1484, 1490, 1492-1496 B: 1485
Passler, Martin ml. (1496-1511)	C: 1496 A/AT: 1501-1507, 1511
Passler, Martin st. (1472-1482) <i>testament: 1484, KČ 14/567a, fol. 421v</i>	C: 1472 B: 1475 AT: 1476, 1480, 1482
Pawer, Hans	C: 1503
Pawnheckel, Bartel (1499-1508)	AT: 1499-1501, 1507-1508 B: 1503
Peck, Magnus	AT: 1510, 1512-1515, 1517, 1521
Peck, Martin	D: 1614
Peklo, Jan (1472-1477) <i>testament: 1484, KČ 14/567a, fol. 422r</i>	B: 1472 A/AT: 1474-1477
Pellifex, Gregor <i>testament: 1474, KČ 14/567a, fol. 391v</i>	A: 1465-1466
Pelzer, Johann <i>testament: 1537, KČ 15/568, fol. 309r</i>	A/AT: 1534-1536
Pernaur, Kristian	D: 1610, 1612 C: 1618, 1620

Pestel, Wenzel <i>testament: 1497, KČ 14/567a, fol. 461v</i>	C: 1485, 1496
Petzold, Jeronym	D: 1607-1608
Piehret, Thomas (1604-1620) <i>L 66/2, fol. 218v (1600)</i>	A: 1604 D: 1605-1614 B: 1618-1620
Pinther, Lorenz (1472-1486) <i>testament: 1487, KČ 14/567a, fol. 431r</i>	A/AT: 1472-1474, 1476-1477, 1479-1482, 1485-1486 C: 1475
Pinther, Sebastian <i>testament: 1520, KČ 14/567a, fol. 359r</i>	C: 1496, 1503 AT: 1505-1507, 1511, 1516-1519 primas: 1519
Planck, Erhart (1553-1565) <i>testament: 1565, KČ 16/569, fol. 322v</i>	A/AT: 1553-1558, 1562-1563 královský rychtář: 1564-1565
Platz in gut, Gregor	B: 1475
Prager, Hans (1467-1490)	A: 1467, 1469, 1475, 1478, 1480, 1483, 1490 C: 1472, 1485 rychtář: 1485
Prager, Jakub (1496-1497)	C: 1496 AT: 1497
Prikh, Hans <i>L 66/1, fol. 219r, (1575)</i>	C: 1592
Pruckmeister, Johann (1465-1503) <i>testament: 1506, KČ 14/567a, fol. 487v</i>	A/AT: 1465, 1467, 1474-1475, 1478, 1485, 1490, 1494, 1497, 1503 B: 1472, 1496
Purrass, Georg (1562-1582) <i>testament: 1583, KČ 16/569, fol. 416r</i>	C: 1562-1564, 1570 A: 1575-1577, 1579-1582 rychtář: 1570
Purrass, Hans (1585-1594) <i>L 66/1, fol. 245v (1578)</i>	C: 1585-1586, 1588-1589 B: 1592, 1594
Purrass, Johann	AT: 1512
Puschman, Hans (1583-1607) <i>L 66/1, 1569, zápis č. 92</i>	B: 1583, 1585-1590, 1594 A: 1592 D: 1604, 1606-1607
Puschman, Lorenz	B: 1619
Püsser, Urban	A/AT: 1525-1528
Pyler, Hans <i>testament: 1624, KČ 19/607, fol. 293v</i> <i>L 66/2, fol. 250v (1603)</i>	D: 1608, 1609, 1618, 1620

Rabenstein, Hans (1472-1486)	B: 1472, 1475, 1485 AT: 1473, 1478, 1486
Racheler, Martin	C: 1485
Reichert, Kristian	D: 1605
Reindl, Albrecht <i>testament: 1567, KČ 16/569, fol. 330r</i>	C: 1562
Reindler, Markus <i>KRB Kadaň, fol. 60r</i>	A: 1599-1600, 1603-1614 primas: 1603, 1604, 1607, 1608, 1613, 1614
Reinkert, Martin (1610-1613) <i>L 66/2, fol. 328v (1611)</i>	C: 1610 D: 1613 rychtář: 1610
Riedl, Hans (1594-1600) <i>KČ 16/569, fol. 518r</i>	C: 1594, 1595, 1600 A: 1596, 1598-1599 rychtář: 1595, 1600
Richter, Bernhard <i>L 66/1, fol. 264v (1579)</i>	C: 1583
Richter, Georg (1542-1579) <i>testament: 1580, KČ 16/569, fol. 399r-v</i>	A/AT: 1542, 1544-1545, 1547, 1570, 1578-1579 C: 1564, 1568, 1577 rychtář: 1568, 1577
Richter, Hans <i>testament: 1621, KČ 19/607, fol. 259v</i>	C: 1619
Richter, Martin <i>L 66/2, fol. 284v (1607)</i>	D: 1604-1614
Richter, Philip <i>testament: 1521, KČ 14/567a, fol. 361v</i>	A/AT: 1502-1505, 1509, 1511, 1515-1520
Richter, Zacharias (1583-1589) <i>testament: 1591, KČ 16/569, fol. 454v</i>	B: 1583, 1585-1586 C: 1587-1589
Rotter, Johann	A/AT: 1547-1548
Rudusch, Andreas (1469-1486) <i>testament: 1502, KČ 14/567a, fol. 469v</i>	A/AT: 1469, 1483, 1485-1486 B: 1472 C: 1475
Rudusch, Jakub (1499-1503)	AT: 1499 C: 1503
Rudusch, Lorenz (1465-1485) <i>testament: 1497, KČ 14/567a, fol. 462v</i>	A/AT: 1465, 1466, 1470-1475, 1482 B: 1485
Rudusch, Veit (1472-1476) <i>testament: 1484, KČ 14/567a, fol. 426r</i>	C: 1472, 1475 AT: 1476

Rurentwark, Franciscus <i>testament: 1480, fol. 411r</i>	A: 1465-1466
Rurentwark, Johannes <i>testament: 1483, fol. 419r</i>	A: 1467
Rurentwark, Prokop <i>testament: 1493, fol. 447v</i>	A/AT: 1485, 1488, 1492-1493
Rurentwark, Zikmund <i>testament: 1483, fol. 419v</i>	A/AT: 1475, 1480
Rzehoř, Daniel <i>KRB Kadaň, fol. 60r</i>	D: 1607-1608
Rzehoř, Martin <i>KRB Kadaň, fol. 30v</i> <i>testament: 1560, KČ 15/568, fol. 384r</i>	A/ AT: 1536-1545, 1547-1549
Saczer, Johannes	A: 1465
Saczer, Wenzel (1469-1503) <i>testament: 1509, KČ 14/567a, fol. 331v</i>	A/AT: 1469-1475, 1478, 1482-1483, 1485, 1496-1497, 1501-1503
Saczer, Wenzel ml. <i>testament: 1521, KČ 14/567a, fol. 363r</i>	A/AT: 1519-1520
Salburt, Nicklas (1467-1475) <i>testament: 1477, KČ 14/567a, fol. 404v</i>	A: 1467 C: 1472, 1475
Saltenreich, David	C: 1619
Satzer, Wenzel (1557-1567) <i>testament: 1568, KČ 16/569, fol. 348r</i>	A: 1557, 1567 C: 1564
Saur, Andreas	D: 1612-1613
Seelender, Konstantin (1559-1580) <i>KRB Kadaň, fol. 30v</i> <i>testament: 1579, KČ 16/569, fol. 390r</i>	A/AT: 1559-1560, 1562-1564 primas: 1563, 1564 královský rychtář: 1565-1580
Seifert, Gottfried (1614-1620) <i>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</i>	D: 1614 C: 1618, 1620 A: 1619
Schaub, Thomas <i>testament: 1495, KČ 14/567a, fol. 457r</i>	AT: 1488-1489, 1494-1495
Schiffenhauer, Hans (1612-1619) <i>L 66/4, fol. 131v, (1601)</i> <i>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</i>	D: 1612-1613 C: 1619 rychtář: 1619

Schimku, Hans (1576-1579) <u>KRB Kadaň, fol. 30v</u>	A: 1576-1578 C: 1579 rychtář: 1579
Schindler, Leonhard <u>L 66/1, fol. 79v (1563)</u>	A: 1578
Schmid, Simon (1614-1620)	D: 1614 B: 1618, 1620 A: 1619
Schneider, Georg (1592-1600) <u>L 66/2, fol. 176v (1596)</u>	C: 1592 A: 1594-1600
Schober, Nicolas (1465-1475) <u>testament: 1476, KČ 14/567a, fol. 398r</u>	A/AT: 1465-1468, 1470-1472, 1474 C: 1475
Schönhöfer, Hans (1554-1565) <u>testament: 1568, KČ 16/569, fol. 330v</u>	C: 1554 A/AT: 1556-1558, 1560-1565 rychtář: 1554
Schönhöfer, Jörg (1472-1496) <u>testament: 1498, KČ 14/567a, fol. 463r</u>	B: 1472 A/AT: 1475-1478, 1480, 1485, 1487, 1491-1492, 1494, 1496
Schönhöfer, Philip (1562-1582) <u>CC, fol. 149v</u>	B: 1562, 1564 C: 1563 A: 1566, 1575-1580 primas: 1576 královský rychtář: 1580-1582
Schönhöfer, Samuel <u>testament: 1602, KČ 16/569, fol. 540v</u>	C: 1592, 1594
Schönhöfer, Wolfgang <u>testament: 1557, KČ 15/568, fol. 371v</u>	A/AT: 1543-1545, 1547 primas: 1547
Schönhöfer, Wolfgang (1604-1620)	D: 1604-1609, 1612 A: 1613-1614, 1618-1620
Schönhöfer, Zacharias (1583-1595) <u>testament: 1603, KČ 16/569, fol. 553r</u>	B: 1583, 1585-1587, 1589 A: 1588, 1592, 1594-1595
Schram, Blasius (1548-1552)	A/AT: 1548-1549, 1550-1552 C: 1549-1550 rychtář: 1549-1550
Schranz, Bartel	D: 1605
Schuster, Friedrich	A: 1535, 1538, 1540-1541
Schuster, Wenzel	AT: 1469
Schuster, Paul <u>testament: 1471, KČ 14/567a, fol. 382r</u>	A/AT: 1467, 1470

Schütz, Janko (1472-1478) <i>testament: 1493, KČ 14/567a, fol. 449r</i>	C: 1472 A/AT: 1473-1478
Schütz, Lorenz (1471-1492)	AT: 1471, 1477, 1479-1480, 1486, 1488-1492 B: 1472 C: 1475
Schütz, Michal	C: 1503
Schwab, Martin <i>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</i>	C: 1619
Schwarz, Benedikt	A: 1527
Schwarz, Endres <i>testament: 1493, KČ 14/567a, fol. 450r</i>	C: 1485
Schwarz, Georg <i>testament: 1564, KČ 16/569, fol. 317v</i>	A/AT: 1557-1559, 1562-1563
Schwarz, Hans <i>L 66/4, pokřtěn 2. listopadu 1567</i>	C: 1590, 1592, 1594
Schwarz, Martin (1585-1613) <i>L 66/2, fol. 69v, 76r, 109r (1587-1590) KRB Kadaň, fol. 60r (1605)</i>	B: 1585, 1587-1588, 1590, 1592 A: 1586, 1589, 1593-1597, 1604-1613 C: 1588, 1598 rychtář: 1588, 1598 primas: 1605, 1606, 1609, 1610
Schwarz, Martin ml. <i>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</i>	C: 1618, 1620 A: 1619
Schwarz, Sebastian st. (1559-1582) <i>testament: 1582, KČ 16/569, fol. 404r</i>	C: 1559, 1562 B: 1563 A: 1564-1566, 1570, 1575-1582 rychtář: 1559 primas: 1575
Schwarz, Sebastian ml. (1586-1612) <i>testament: 1612, KČ 19/607, fol. 150r</i>	C: 1586-1589, 1594 D: 1604, 1606-1612
Schwarz, Wolfgang (1503-1534) <i>testament: 1533, KČ 15/568, fol. 302v</i>	C: 1503 A/AT: 1509, 1513-1515, 1517-1521, 1523, 1525-1534
Schwarz, Wolfgang <i>KRB Kadaň, fol. 59v</i>	A: 1592-1599 primas: 1595-1599
Schwertfeger, Benedikt <i>testament: 1555, KČ 15/568, fol. 356r</i>	A/AT: 1528-1534
Schynko, Endres (1503-1510)	C: 1503 AT: 1508, 1510

Sneider, Mates (1475-1487) <i>testament: 1493, KČ 14/567a, fol. 447r</i>	C: 1475, 1485 AT: 1487
Sneider, Mates	A: 1543
Starck, Andreas <i>testament: 1620, KČ 19/607, fol. 253v L 66/4, fol. 135r (1602)</i>	C: 1619
Starckfenzel <i>testament: KČ 14/567a, 1499, fol. 465v</i>	A/AT: 1472-1475, 1477-1478, 1481-1483, 1485, 1490, 1492
Starckfenzel, Johann (1507-1518)	AT: 1507, 1511, 1515, 1517, 1518 C: 1517
Stefest, Johann	A/AT: 1540, 1542
Steinpach, Martin <i>BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1102</i>	B: 1619
Steinprecher, Mathias	A: 1466
Stetner, Anton (1492-1503)	A/AT: 1494-1499, 1502 B: 1503
Stieckh, Timoteus	D: 1608
Stimkert, Martin	D: 1614
Stocker, Georg	C: 1562
Strejczko, Lorenz (1583-1612) <i>testament: 1610, KČ 19/607, fol. 159v</i>	C: 1583, 1585-1587, 1589-1590 B: 1588, 1592, 1594 D: 1604-1612
Strejczko, Wolfgang	C: 1562, 1564
Strengl, Sebastian	D: 1612
Ströer, Caspar (1589-1604) <i>KRB Kadaň, fol. 59r testament: 1605, KČ 19/607, fol. 22r</i>	A: 1589-1590, 1592-1595, 1597-1600, 1603 D: 1604
Ströer, Sebastian	D: 1613-1614
Strüczel, Jörg (1472-1475) <i>testament: 1481, KČ 14/567a, fol. 412r</i>	B: 1472 C: 1475
Sube, Ulrich	C: 1485
Swalb, Mates <i>testament: 1474, KČ 14/567a, fol. 391v</i>	AT: 1470-1471 C: 1472
Synhert, Georg	A: 1613

Štěrba, Cyprián	A: 1592-1597
Štěrba, Ferdinand (1594-1620) <u>KČ 19/607, fol. 4v</u>	C: 1594 A: 1600, 1603, 1605-1609, 1614, 1618-1620 D: 1603-1604, 1610-1613
Štěrba, Hans	C: 1619
Štěrba, Christianus (1589-1608) <u>testament: 1610, KČ 16/607, fol. 176v</u>	C: 1589-1590 B: 1590-1592 D: 1604-1608
Štěrba, Matyáš	C: 1587
Štěrba, Petr (1550-1590) <u>testament: 1591, KČ 16/569, fol. 457r</u>	A/AT: 1550-1553, 1555-1557, 1564-1565, 1567, 1575-1583 B: 1590 primas: 1557, 1579-1583 královský rychtář: 1583-1590
Štěrba, Petr ml. (1614-1619) <u>L 66/2, fol. 120v (pokřtěn 1591)</u>	D: 1614 B: 1619
Štěrba, Theophil	C: 1588
Štěrba, Timoteus (1609-1620)	D: 1609, 1614 A: 1610-1613 B: 1618, 1620
Tanhewser, Caspar (1493-1507)	A/AT: 1493, 1498-1500, 1503-1507 B: 1496
Tanhewser, Nicolas	A: 1538, 1541
Taschner, Andreas (1588-1610) <u>testament: 1612, KČ 19/607, fol. 129v</u>	C: 1588-1591 A: 1592, 1594-1599, 1610 D: 1604-1609 rychtář: 1590, 1591
Teinczer, Niclas (1485-1495)	C: 1485, 1496 AT: 1495
Tengler, Anton	AT: 1514, 1515, 1521
Tengler, Georg <u>testament: 1550, KČ 15/568, fol. 340r</u>	A: 1539
Thomaschko, Wenzel <u>KRB Kadaň, fol. 30v</u> <u>testament: 1569, KČ 16/569, fol. 347r</u>	A/AT: 1535, 1545, 1547-1557, 1559-1560, 1562-1564, 1566-1567
Thomaschko, Hans <u>L 66/1, 1573, zápis č. 112</u>	C: 1583
Thorall, Sebastian	AT: 1523

Thumb, Veit (1577-1592) <i><u>testament: 1596, KČ 16/569, fol. 493v</u></i>	A: 1577, 1580, 1582-1590 C: 1581 B: 1592 rychtář: 1581
Tiegel, Josua (1564-1575) <i><u>testament: 1587, KČ 16/569, fol. 436r</u></i>	B: 1564 C: 1566 A: 1570, 1575 rychtář: 1566
Tiegel, Wenzel <i><u>L 66/1, fol. 242v (1577)</u></i>	C: 1597 rychtář: 1597
Tomek, Johann <i><u>L 66/2, fol. 142v (sňatek 1593)</u></i>	D: 1604-1612
Tonsor, Zigel <i><u>testament: 1473, KČ 14/567a, fol. 388v</u></i>	A: 1467
Tröltsch, Wolfgang (1585-1620) <i><u>KČ 19/607, fol. 140v</u></i>	A: 1585, 1587, 1589-1590, 1600, 1603, 1610-1614, 1618, 1620 C: 1586, 1608 B: 1588 D: 1604-1607, 1609 rychtář: 1586, 1608
Trojan, Wenzel <i><u>testament: 1510, KČ 14/567a, fol. 334r 1</u></i>	C: 1496
Trubenpach, Bartel	C: 1496
Tscherper, Mates	AT: 1515
Tuchmacher, Thomas <i><u>testament: 1472, KČ 14/567a, fol. 383v</u></i>	C: 1472
Tuppawer, Mates (1493-1504) <i><u>testament: 1511, KČ 14/567a, fol. 335v</u></i>	AT: 1493, 1498, 1500, 1504 C: 1496, 1503
Tuppawer, Paul (1503-1510) <i><u>testament: 1516, KČ 14/567a, fol. 349r 1</u></i>	C: 1503 AT: 1506-1507, 1510
Ulrich, Johann <i><u>L 66/2, fol. 88v (1588)</u></i>	A: 1618, 1620
Underlauben, Jakub <i><u>testament: 1501, KČ 14/567a, fol. 467v</u></i>	A: 1472 C: 1496
Viereckel, Mates	AT: 1487
Veit, Prokop <i><u>testament: 1523, KČ 15/568, fol. 286v</u></i>	A: 1517

Voight, Jörg <i>KRB Kadaň, fol. 29r</i> <i>testament: 1545, KČ 15/568, fol. 330r</i>	A/AT: 1520-1521, 1523-1524, 1538, 1541-1542 primas: 1538, 1541
Voit, Johann <i>testament: 1533, KČ 15/568, fol. 301r</i>	AT: 1525-1526
Wartsch, Wenzel <i>testament: 1554, KČ 15/568, fol. 352r</i>	A: 1543, 1545
Weckerle, Georg <i>testament: 1623, KČ 19/607, fol. 279r</i>	A: 1598-1600, 1603-1614, 1618, 1620
Weiss, Bohuslav	AT: 1521, 1523
Weiss, Georg (1583-1590) <i>KRB Kadaň, fol. 58r</i> <i>testament: 1592, KČ 16/569, fol. 464v</i>	B: 1583, 1585-1589 A: 1590
Weiss, Hans (1538-1564)	A/AT: 1538-1540, 1542-1543, 1552-1554, 1559, 1561-1562 B: 1563-1564
Weiss, Hans <i>L 66/4, fol. 2v (1559)</i>	C: 1583, 1585-1586
Weiss, Jakob (1560-1564)	AT: 1560 B: 1562-1563 C: 1564
Weiss, Paul <i>L 66/1, fol. 12r (1559)</i>	C: 1562-1563
Weiss, Simon <i>testament: 1544, KČ 15/568, fol. 326v</i>	A/AT: 1535-1536, 1539-1542
Wenzel, Caspar	AT: 1523-1524
Wenzel, David <i>L 66/2, fol. 33v (1584)</i>	C: 1585-1587
Wentzel, Jakob <i>testament: 1580, KČ 16/569, fol. 386v</i>	A/AT: 1553, 1567
Wenzel, Thomas (1583-1589) <i>KRB Kadaň, fol. 59r</i>	B: 1583, 1585-1588 C: 1589
Wetzelius, Heinrich (1609-1614) <i>KRB Kadaň, fol. 60v</i> <i>testament: 1614, KČ 19/607, fol. 170v</i>	D: 1609-1610 A: 1612-1614
Weyssjörg, Paul (1498-1507) <i>testament: 1516, KČ 14/567a, fol. 349v</i>	AT: 1498, 1500, 1502, 1506-1507 B: 1503

Wiener, Valt	AT: 1516
Wiener, Mathias (1571-1589) <u>L 66/1, fol. 122v (1566)</u>	C: 1571 A: 1575-1576, 1578-1587, 1589 B: 1588 rychtář: 1571
Winckelmann, Wolfgang	A/AT: 1539-1540
Winter, Hans (1564-1576) <u>testament: 1578, KČ 16/569, fol. 381v</u>	C: 1564 A: 1575-1576
Wölfel, Lorenz (1576-1596) <u>L 66/2, fol. 137v (1593), KČ 19/607, fol. 210v</u>	A: 1576-1588, 1596 B: 1589-1590, 1592, 1594 primas: 1588
Wölfel, Wolfgang (1612-1620)	D: 1612-1614 A: 1618, 1620
z Jeseně, Baltazar	AT: 1506
z Jeseně, Wenzel <u>testament: 1543, KČ 15/568, fol. 323r</u>	A/AT: 1523-1525, 1527, 1530-1540
z Kotviny, Endres	C: 1485
z Úhošťan, Urban (1475-1485)	C: 1475, 1485 AT: 1484
z Úhošťan, Mates	AT: 1512
ze Soběchleb, Filip	A/AT: 1521-1523, 1525-1535
Zehrer, Daniel <u>L 66/4, fol. 170v (1600)</u>	B: 1619
Zeimer, Hans <u>L 66/1, fol. 259v (1579)</u>	C: 1588
Zeydel, Merten	C: 1475
Zeyer, Hans	C: 1585
Zeyfried, Christoph <u>testament: 1483, KČ 14/567a, fol. 420v</u>	AT: 1469, 1483, 1485
Zickan, Greger (1563-1594) <u>testament: 1603, KČ 19/607, fol. 37v</u>	C: 1563-1564, 1569 A: 1570, 1575, 1580-1588, 1593 B: 1589-1590, 1592, 1594 rychtář: 1569 primas: 1587
Zickan, Martin <u>testament: 1612, KČ 19/607, fol. 126v</u>	D: 1604-1606, 1608-1610

Zickan, Mates
(1600-1608)

KRB Kadaň, fol. 59v

testament: 1608, KČ 19/607, fol. 64r

A: 1600, 1603-1606

D: 1607-1608

Zickan, Thomas
(1583-1620)

C: 1583-1584, 1589, 1592-1593, 1599

B: 1585-1588, 1618, 1620

A: 1590, 1594-1598, 1607-1609, 1614, 1619

D: 1604-1606, 1613

rychtář: 1584, 1593, 1599

primas: 1619

BÍLEK, T. V.: Dějiny konfiskací..., s. 1101

Zickan, Valten

testament: 1565, KČ 16/569, fol. 319r

L 66/1, fol. 32r (1560)

C: 1562

A: 1563-1564

Zieuner, Endres

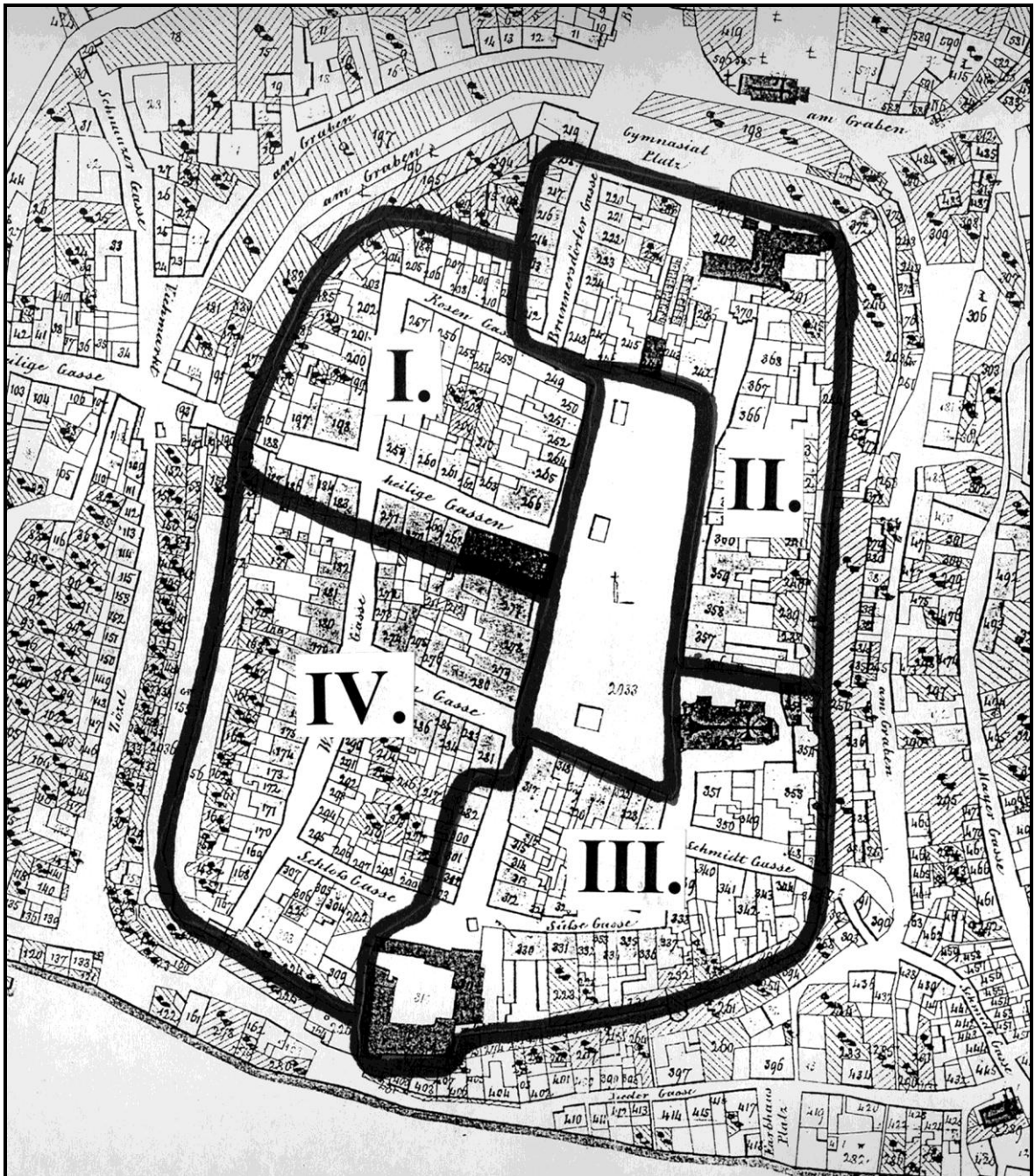
A: 1545

Zopel, David

C: 1618, 1620

Příloha č. XXX:

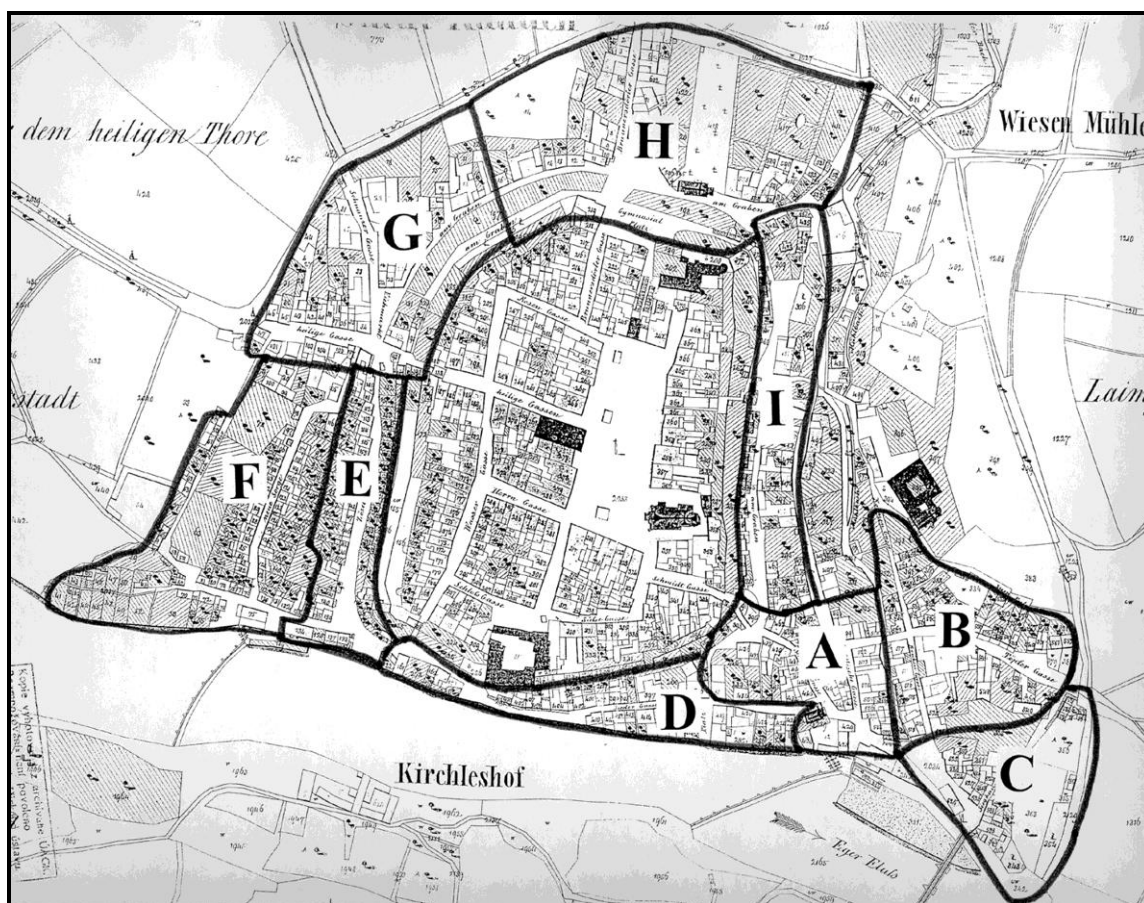
Rekonstrukce obvodů kadaňských městských čtvrtí a jejich vyznačení v indikační skice stabilního katastru

- I. – Čtvrť u Mikulovické brány (č. p. 1-50).*
- II. – Čtvrť u Prunéřovské brány (č. p. 51-82, 83?).*
- III. – Čtvrť u Kovářské (Žatecké) brány (č. p. 83?, 84-134).*
- IV. – Čtvrť u Vodní brány (č. p. 135-185).*

Příloha č. XXXI:

Rekonstrukce obvodů čtvrtí na kadaňských předměstích v době předbělohorské a jejich vyznačení v indikační skice stabilního katastru

A – Čtvrť před Kovářskou bránou („*Schmidttorviertl*“, č. p. 192-230).

B – Hrnčířská ulice („*Töpfergasse*“, č. p. 231-262).

C – Čtvrť u mostu („*Egerbruckviertl*“, č. p. 263-285).

D – Kožná ulice („*Ledergasse*“, č. p. 286-312).

E – „Viska“ („*Dörffel*“, č. p. 313-343).

F – „Nový okraj“ („*Neuensorg*“, č. p. 344-404).

G – Čtvrť před Mikulovickou bránou („*Heyligentorviertl*“, č. p. 405-429).

H – Čtvrť před Prunérovskou bránou („*Prunnersdorfertorviertl*“, č. p. 430-461).

I – Čtvrť před fortou („*vor der Pforten*“, č. p. 462-493).

Příloha č. XXXII: Fotografie písařských rukou

Fotografie jsou uloženy na přiloženém kompaktním disku ve formátu *.jpg. Protože operační systém WINDOWS nedovoluje v názvech souborů užívat lomítka (znak „/“); je v označení písaře a KČ knihy toto lomítko nahrazeno znakem „_“ (např. označení písaře „567a/1“ má tak tvar „567a_1“; a označení knihy „KČ 2/73“ má podobu „KČ_2_73“).

Název každého souboru tvoří současně popisek k příslušné fotografii. Pro přehledné řazení souborů na disku byla jejich jedno- a dvouciferná očíslování změněna na trojciferná doplněním potřebného počtu nul.

Popisky mají jednotnou strukturu:

*Číslo souboru (v níže připojeném soupise doplněné o označení **Fotografie**); číslo (a případně jméno) písaře; datae vyfotografovaného textu; a odkaz na příslušnou městskou knihu a folio (nebo archiv, archivní fond a signaturu nebo inventární číslo).*

Fotografie 001: *Písař 73/1 Simon Holdt, podpis, rok 1588, KČ 2/73, přidešti.*

Fotografie 002: *Písař 73/1 Simon Holdt, rok 1588, KČ 2/73, fol. 24v.*

Fotografie 003: *Písař 73/2, rok 1592, KČ 2/73, fol. 131r.*

Fotografie 004: *Písař 96/1, rok 1616, KČ 41/698, fol. 177r.*

Fotografie 005: *Písař 96/1, rok 1619, KČ 3/96, fol. 11v.*

Fotografie 006: *Písař 96/2, rok 1619, KČ 3/96, fol. 13v.*

Fotografie 007: *Písař 96/3, rok 1619, KČ 3/96, fol. 36r.*

Fotografie 008: *Písař 96/4, rok 1620, KČ 3/96, fol. 241r.*

Fotografie 009: *Písař 96/5, rok 1620, KČ 3/96, fol. 311v.*

Fotografie 010: *Písař 99/1, rok 1564, KČ 6/99, fol. 169r.*

Fotografie 011: *Písař 99/2, rok 1563, KČ 6/99, fol. 237r.*

Fotografie 012: *Písař 551/1 rok 1584, KČ 36/551, fol. 32r.*

Fotografie 013: *Písař 551/2, rok 1588, KČ 36/551, fol. 44r.*

Fotografie 014: *Písař 551/3, rok 1601, KČ 36/551, fol. 108r.*

Fotografie 015: *Písař 551/4, rok 1599, KČ 36/551, fol. 99r.*

Fotografie 016: *Písař 551/5, rok 1602, KČ 36/551, fol. 115r.*

Fotografie 017: *Písař 551/6, rok 1603, KČ 36/551, fol. 139r.*

Fotografie 018: *Písař 551/7, rok 1591, KČ 36/551, fol. 1r.*

Fotografie 019: *Písař 567a/1 Daniel Reichel, rok 1467, KČ 14/567a, fol. 32r.*

Fotografie 020: *Písař 567a/2 Jan ze Žitavy, rok 1472, KČ 14/567a, fol. 60r.*

Fotografie 021: *Písař 567a/2 Jan ze Žitavy, rok 1501, KČ 14/567a, fol. 198r.*

Fotografie 022: *Písař 567a/3, rok 1480, KČ 14/567a, fol. 94r.*

Fotografie 023: *Písař 567a/4 Pavel, rok 1503, KČ 14/567a, fol. 209r.*

Fotografie 024: *Písař 567a/5, rok 1513, KČ 14/567a, fol. 299r.*

Fotografie 025: *Písař 567a/6 Johann Gipfel, rok 1517, KČ 15/568, fol. 1r.*

Fotografie 026: *Písař 567a/6 Johann Gipfel, rok 1516, KČ 15/568, fol. 47v.*

Fotografie 027: *Písař 568/1, rok 1530, KČ 15/568, fol. 39r.*

Fotografie 028: *Písař 568/2, rok 1533, KČ 15/568, fol. 133v.*

Fotografie 029: *Písař 568/3, rok 1548, KČ 15/568, fol. 223r.*

Fotografie 030: *Písař 568/4, rok 1553, KČ 15/568, fol. 252r.*
Fotografie 031: *Písař 568/5, rok 1554, KČ 15/568, fol. 259r.*
Fotografie 032: *Písař 568/6, rok 1554, KČ 15/568 fol. 356r.*
Fotografie 033: *Písař 568/7, rok 1556, KČ 15/568, fol. 269r.*
Fotografie 034: *Písař 568/8, rok 1561, KČ 15/568, fol. 385r.*
Fotografie 035: *Písař 569/1 Johann Behm, rok 1563, KČ 16/569, fol. 1r.*
Fotografie 036: *Písař 569/1 Johann Behm, rok 1564, KČ 16/569, fol. 5r.*
Fotografie 037: *Písař 569/2, rok 1564, KČ 16/569, fol. 7v.*
Fotografie 038: *Písař 569/3 Cyprián Štěrba, podpis, rok 1588, SOkA Kadaň, fond Cech koželuhů, inv.č. 1.*
Fotografie 039: *Písař 569/3 Cyprián Štěrba, rok 1590, KČ 16/569, fol. 263r.*
Fotografie 040: *Písař 569/4 Johann Tomek, rok 1593, KČ 17/570, fol. 1r.*
Fotografie 041: *Písař 569/4 Johann Tomek, rok 1575, KČ 16/569, fol. 67v.*
Fotografie 042: *Písař 569/6 Johann Sandel, podpis, rok 1595, KČ 12/N2 , fol. 1r.*
Fotografie 043: *Písař 569/6 Johann Sandel, rok 1595, KČ 16/569, fol. 473r.*
Fotografie 044: *Písař 569/7 Heinrich von Hana, podpis, rok 1597, KČ 10/543, fol. 1r.*
Fotografie 045: *Písař 569/7 Heinrich von Hana, rok 1598, KČ 16/569, fol. 500r.*
Fotografie 046: *Písař 569/8 Laurentius Kantzler, podpis, NA Praha, SM, sign. K 17 5-4.*
Fotografie 047: *Písař 569/8 Laurentius Kantzler, rok 1601, KČ 16/569, fol. 530r.*
Fotografie 048: *Písař 569/9 Kryštof Mueltzer, podpis, NA Praha, SM, sign. K 17 5-4.*
Fotografie 049: *Písař 569/9 Kryštof Mueltzer, rok 1602, KČ 16/569, fol. 540r.*
Fotografie 050: *Písař 570/1 David Diettrich, podpis, NA Praha, sign. SM K 17 5-3.*
Fotografie 051: *Písař 570/1 David Diettrich, rok 1610, KČ 17/570, fol. 532r.*
Fotografie 052: *Písař 570/2 Hans Haan, podpis, NA Praha, SM, sign. SM K 17 5-4.*
Fotografie 053: *Písař 570/2 Hans Haan, rok 1611, KČ 17/570, fol. 610r.*
Fotografie 054: *Písař 571/1 Jakub Koch, podpis, NA Praha, SM, sign. SM K 17 5-4.*
Fotografie 055: *Písař 571/1 Jakub Koch, rok 1616 KČ 18/571, fol. 142v.*
Fotografie 056: *Písař 571/2 Hans Ulrich, podpis, SOkA Kadaň, fond AMK, inv. č. 1031.*
Fotografie 057: *Písař 571/2 Hans Ulrich, rok 1616, KČ 18/571 fol. 145v.*
Fotografie 058: *Písař 606/1, rok 1592, KČ 11/606, fol. 271v.*
Fotografie 059: *Písař 606/2, rok 1592, KČ 11/606, fol. 277v.*
Fotografie 060: *Písař 693/1, rok 1594, KČ 40/693, fol. 14r.*
Fotografie 061: *Písař 693/2, rok 1602, KČ 40/693, fol. 27r.*
Fotografie 062: *Písař 693/3, rok 1608, KČ 40/693, fol. 33r.*
Fotografie 063: *Písař 698/1, rok 1576, KČ 41/698, fol. 1r.*
Fotografie 064: *Písař 698/2, rok 1580, KČ 41/698, fol. 21r.*
Fotografie 065: *Písař 698/3, rok 1576, KČ 41/698, fol. 26r.*
Fotografie 066: *Písař 698/4, rok 1590, KČ 41/698, fol. 46r.*
Fotografie 067: *Písař 698/5, rok 1590, KČ 41/698, fol. 57r.*
Fotografie 068: *Písař 698/6, rok 1596, KČ 41/698, fol. 71r.*
Fotografie 069: *Písař 698/7, rok 1604, KČ 41/698, fol. 101r.*
Fotografie 070: *Písař 698/8, rok 1598, KČ 41/698, fol. 114r.*

Fotografie 071: *Písař 698/9 Andreas Entzman, podpis, NA Praha, SM, sign. K 17 5/4*
Fotografie 072: *Písař 698/9 Andreas Entzman, rok 1608, KČ 41/698, fol. 125r.*
Fotografie 073: *Písař 707/1, rok 1560, KČ 42/707, fol. 5r.*
Fotografie 074: *Písař 707/2, rok 1559, KČ 42/707, fol. 11r.*
Fotografie 075: *Písař 707/3, rok 1568, KČ 42/707, fol. 20r.*
Fotografie 076: *Písař 708/1, rok 1617, KČ 43/708, fol. 24r.*
Fotografie 077: *Písař 708/2, rok 1610, KČ 43/708, fol. 31r.*
Fotografie 078: *Písař 725/1 Wolfgang Gessner, rok 1543, KČ 26/725, fol. 2r.*
Fotografie 079: *Písař 725/2 Caspar Ludel, rok 1566, KČ 26/725, fol. 44r.*
Fotografie 080: *Písař 725/3 Bernhard Karell, rok 1544, KČ 26/725, fol. 23r.*
Fotografie 081: *Písař 725/4, rok 1545, KČ 26/725, fol. 30r.*
Fotografie 082: *Písař 725/5 Georg Melczer, rok 1545, KČ 26/725, fol. 34r.*
Fotografie 083: *Písař 725/6, rok 1546, KČ 26/725, fol. 37r.*
Fotografie 084: *Písař 725/7, rok 1547, KČ 26/725, fol. 50r.*
Fotografie 085: *Písař 725/8, rok 1547, KČ 26/567, fol. 72r.*
Fotografie 086: *Písař 725/9, rok 1548, KČ 26/725, fol. 58r.*
Fotografie 087: *Písař 725/10 Blasius Schram, rok 1548, KČ 26/725, fol. 85r.*
Fotografie 088: *Písař 725/11 Valten Freigner, rok 1551, KČ 26/725, fol. 107r.*
Fotografie 089: *Písař 725/12 Valten Kuerbitzer jr., rok 1553, KČ 26/725, fol. 137r.*
Fotografie 090: *Písař 725/13, rok 1553, KČ 26/725, fol. 159v.*
Fotografie 091: *Písař 725/14 Hans Schönhöfer, rok 1558 KČ 26/725, fol. 198r.*
Fotografie 092: *Písař 725/15, rok 1556, KČ 26/725, fol. 220v.*
Fotografie 093: *Písař 727/1 Josua Tiegel, rok 1567, KČ 28/727, fol. 112v.*
Fotografie 094: *Písař 727/2 Gabriel Freiniger, rok 1568, KČ 28/727, fol. 138r.*
Fotografie 095: *Písař 727/3 Georg Richter, rok 1569, KČ 28/727, fol. 190r.*
Fotografie 096: *Písař 727/4 Greger Zikan, rok 1569, KČ 28/727, fol. 209r.*
Fotografie 097: *Písař 727/5 Georg Purras, rok 1571, KČ 28/727, fol. 286v.*
Fotografie 098: *Písař 727/6 Mathias Wiener, rok 1571, KČ 28/727, fol. 308v.*
Fotografie 099: *Písař 728/1 Veit Thumb, rok 1581, KČ 29/728, fol. 32v.*
Fotografie 100: *Písař 728/2 Caspar Lach, rok 1582, KČ 29/728, fol. 62r.*
Fotografie 101: *Písař 728/3 Adam Bayer, rok 1582, KČ 29/728, fol. 67r.*
Fotografie 102: *Písař 728/4 Thomas Zikan, rok 1584, KČ 29/728, fol. 105r.*
Fotografie 103: *Písař 728/5 Philip Gensling, rok 1585, KČ 29/728, fol. 127v.*
Fotografie 104: *Písař 728/6 Wolfgang Troeltsch, rok 1586, KČ 29/728, fol. 147v.*
Fotografie 105: *Písař 728/7, rok 1586, KČ 29/728, fol. 152r.*
Fotografie 106: *Písař 728/8 Christoph Henigk, rok 1589, KČ 29/728, fol. 209v.*
Fotografie 107: *Písař 728/9 Martin Schwarz, rok 1588, KČ 29/728, fol. 187r.*
Fotografie 108: *Písař 728/10 Valten Neubehr, rok 1589, KČ 29/728, fol. 227r.*
Fotografie 109: *Písař 728/11 Andreas Taschner, rok 1589, KČ 29/728, fol. 248r.*
Fotografie 110: *Písař 728/13, rok 1592, KČ 29/728, fol. 265r.*
Fotografie 111: *Písař 728/14, rok 1592, KČ 29/728, fol. 258r.*
Fotografie 112: *Písař 728/15, rok 1591, KČ 29/728, fol. 268r.*

- Fotografie 113:** *Písař 728/16 Caspar Faber, rok 1593, KČ 29/728, fol. 281r.*
- Fotografie 114:** *Písař 728/17, rok 1593, KČ 29/728, fol. 279v.*
- Fotografie 115:** *Písař 728/18, Philip Franck, rok 1594, KČ 29/728, fol. 302r.*
- Fotografie 116:** *Písař 728/19 Hans Riedl, rok 1601, KČ 29/728, fol. 453r.*
- Fotografie 117:** *Písař 728/20 Wenzel Tiegel, rok 1597, KČ 29/728, fol. 397r.*
- Fotografie 118:** *Písař 728/21, rok 1601, KČ 29/728, fol. 465r.*
- Fotografie 119:** *Písař 728/22, rok 1601, KČ 29/728, fol. 464r.*
- Fotografie 120:** *Písař 732/1, rok 1549, KČ 39/732, fol. 47r.*
- Fotografie 121:** *Písař 732/2, rok 1550, KČ 39/732, fol. 49r.*
- Fotografie 122:** *Písař 732/3, rok 1556, KČ 39/732, fol. 15r.*
- Fotografie 123:** *Písař 732/4, rok 1558, KČ 39/732, fol. 131r.*
- Fotografie 124:** *Písař 732/5, rok 1564, KČ 39/732, fol. 27r.*
- Fotografie 125:** *Písař 732/6, rok 1548, KČ 39/732, fol. 52r.*
- Fotografie 126:** *Písař 732/7, rok 1558, KČ 39/732, fol. 56r.*
- Fotografie 127:** *Písař 732/8, rok 1564, KČ 39/732, fol. 61r.*
- Fotografie 128:** *Písař 734/1, rok 1581, KČ 30/734, fol. 86v.*
- Fotografie 129:** *Písař N1/1, po roce 1593, němčina, KČ 8/N1, fo.l 19r.*
- Fotografie 130:** *Písař N1/1, po roce 1593, čeština, KČ 8/N1, fol. 46r.*
- Fotografie 131:** *Písař N1/1, po roce 1593, latina, KČ 8/N1, fol. 68r.*
- Fotografie 132:** *Písař N3/1, rok 1600, KČ 37/N3, fol. 20r.*
- Fotografie 133:** *Písař N3/2, rok 1614, KČ 37/N3, fol. 55r.*
- Fotografie 134:** *Písař N3/3, rok 1610, KČ 37/N3, fol. 55r.*